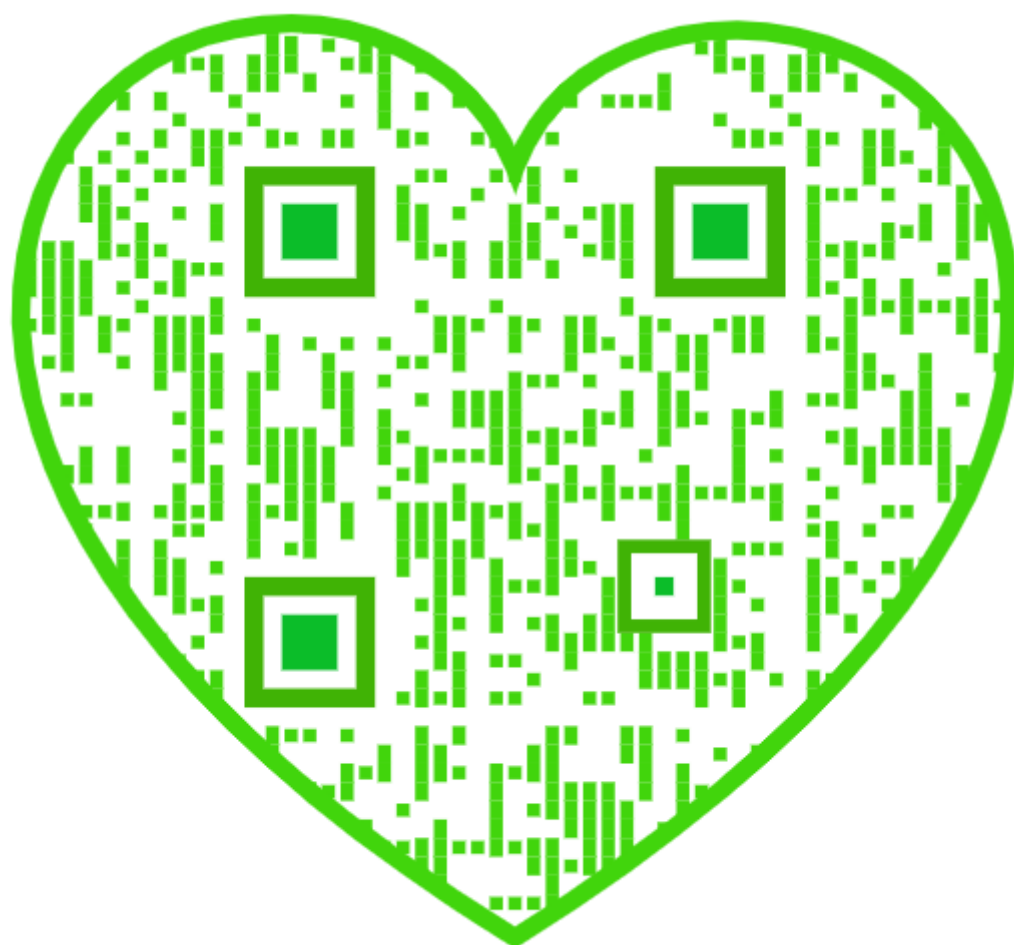

BOEKENSCHOUW

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDBLAD

HOOFDREDACTIE : A. B. H. GIELEN S. J.
HEERENGRACHT 415 — AMSTERDAM

PROF. DR. G. GORRIS — G. LAMERS S. J.
PROF. DR. A. H. M. I. VAN ROOY — JOHN SCHILTE
PROF. DR. A. SLIPEN S. J. — DR. J. STERCK
CYRIEL VERSCHAEVE

EEN EN TWINTIGSTE
JAARGANG - 1927-1928

UITGEVERIJ „FOREHOLTE” VOORHOUT

H. H. Linnebank O.S.C.

door Dr. H. H. KNIPPENBERG.

Woensdag 13 April 1927 overleed te Uden in het klooster der Kruisheeren Pater Linnebank, na een werkzaam en voor het onderwijs zeer verdienstelijk leven. Zijn laatste korrespondentie met mij ging over de bespreking van zijn „Inleiding tot Vondels verzen”, waarover ik een artikel schreef in het „Tijdschrift voor Taal en Letteren” (1926) als verweer tegen een doordraverige bespreking dier uitgave in twee krantenartikels. Ik bleek juist geoordeeld te hebben, want de methode van onderwijs-geven zat te nauw vast aan het in die Inleiding gevolgde procédé van den schrijver, dan dat beide konden gescheiden worden. Dat die Inleiding mij ook niet voldeed, had ik duidelijk genoeg laten blijken. Daaraan kleefden dezelfde fouten, die het meeste letterkundig werk van pater Linnebank ontsieren en de waarde er van verminderen: hij bezondigde zich maar al te gemakkelijk aan gewaagde beeldspraak en gemoedelijke causerie vol humoristische zetten, die het boertige dikwijls naderden, en bij Vondeliana pasten als clowns in een ministerieel departement. Iemand, als G. Knuvelder zoo belezen in „Van onzen Tijd”, waar het echtpaar De Klerk-Viola den auteur van „Jongere Letteren” in 1905 reeds te hard den mantel uitgeborsteld had, mocht niet hervallen zijn in zulke, zij het dan ook goedbedoelde kritiek — waarover indertijd reeds zoo treffend-juist den staf gebroken was als ons, katholieken, onwaardig, daar wij toch discipelen zijn van het kristendom, steeds geroemd als „la grande école du respect”. Nog altijd vind ik juist de uitspraak van Alphons Laudy, die eens verklaarde: „Alleen wanneer het kunstlooze in den mantel van den hoogmoed komt aanstappen en om ellendige gedachten een breede zinnenzwier is geworpen, of als de kunst den zondigen hartstocht vleit, spreke de kritiek uit bruisend bloed, storme ze los, verplettere zij!” Noch van het een noch van het ander kon bij Linnebank sprake wezen. Evenals Guido Gezelle, wiens werk door hem hoog werd gewaardeerd en voor de verbreiding waarvan hij steeds geijverd heeft, was Linnebank afkeerig van elke gewilde pose; dat was zijn kracht en zwakte tevens als auteur. Daardoor werd hij ruim twintig jaren geleden, naast Poelhekke, voor de katholieke letteren een

pionier, over wien G. Knuvelde in zijn bekende bloemlezing wel iets had mogen zeggen, zooals het thans de letterkundige redacteur van De Maasbode doet: „Om een figuur als pater Linnebank zuiver te waardeeren, moeten we een twintigtal jaren terug gaan in de herinnering of ons het verleden uit de boeken te binnen brengen. Dan zal het ons duidelijk zijn, hoe bij den zwaarwichtigen schrijftrant van die dagen het vlotte en soepele proza van den pittigen Kruisheer een frisch en oorspronkelijk geluid deed hooren. Dan zal men er ook weer aan herinnerd worden, hoe er waarachtig pionierswerk gedaan werd, toen deze priester-publicist op zijn manier en naar zijn wijze van zien de toen moderne letterkunde voor de geloofsgenooten toegankelijk maakte” (Avondblad 14 April 1927). Wij, ouderen, herinneren ons nog, hoe warm-weldadig indertijd, toen Linnebank geregeld in Het Centrum schreef, die leutige causerieën aandeden in vlotten, beeldrijken, gemoedelijk-vlaamschen trant, met rake opmerkingen doorzaaid.

Linnebank hield veel van reizen, en een en ander, op zijn tochten gezien en beleefd, is verzameld door hem in zijn boekje „Reizen en Kijken” en in het „Dagboek van mijn Roomsche reis”. Zijn beste reisbrieven handelen over Dante en Florence, in De Maasbode verschenen in 1921, en over zijn uitstapjes in Vlaanderen, waarover hij causeerde in De Nieuwe Eeuw. Over dat dagboek schreef Dr. J. Persijn in de Belgische Standaard van 1921: „Zoek hier geen weidsche wijsheid als bij Molkenboer, geen strakke geleerdheid als bij van Gils, geen vurige geestdrift als bij van der Meer, geen critischen ernst als bij Aalders, geen fijne gemoedelijkheid als bij Duykers, en geen klassiek voorname speelschheid als bij De Laey. Linnebank is de guit, die zijn centen heeft geteld, en die er nu ook eens het zijne van nemen wil. Maar vlug hoor, niet veel van die dagen die zooveel kosten elk als een maand tehuis, vliegensvlug, met superlatieve sneltreinen, in telegrammenstijl.” Je schudt af en toe van het lachen, en vergeet bij de lezing dat de oolijke pater al heel weinig aandacht schenkt aan wat ons in Italië met zijn heerlijke monumenten en bekoorlijke kunst zoo geboeid hield.

Met Linnebank is een geestig schrijver aan de Nederlandsche letteren ontvallen. Gelijk zoovelen de laatste jaren, is hij in den vollen zomer des levens uit zijn taak weggenomen. Want Hermanus Hubertus Linnebank werd 6 October 1875 te Oudewater geboren. In 1893 trad hij in de Orde der Kruisheeren en is 24 September 1894 geprofest. Op 27 Mei 1899 priester gewijd, kwam hij in 1903 in het klooster der Eerwaarde Kruisheeren te Uden.

Onze journalistiek was met iemand als Linnebank wel gebaat, want wij missen daar nog maar te dikwijls het opwekkende, van levenslust stralende woord, waarnaar de meeste lezers hunkeren als verpoozing na de zware en jachtige dagtaak, die de moderne tijd van de meesten vergt. Linnebank moge geen kunstenaar van geniale

gaven geweest zijn, een boekje als „Naar het schoone Woord” typeert hem toch als iemand die kunst fijn vermocht aan te voelen, al slaagde hij ook hier er niet in voor het middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs een model-handleiding voor aesthetica te verschaffen.

Zijn sprankelend vernuft spatte in bijna al z'n werk, telkens en telkens uit in een kleurenregen van wonderlijke zinswendingen en curieuse gezegden, doch hij bond zijn uitspraken niet strak genoeg op het stramien van rustig overleg. Hij was doordrongen van de waarheid, dat de kunstenaar door God een waarachtig apostolaat is toevertrouwd: het apostolaat van het schoone, van het echte schoone, dat zoo weldadig op alle gemoederen werkt, omdat het een afglanzing beduidt der hemelsche heerlijkheid. Met Leon Gautier was hij er van overtuigd, dat het doel der kunst moet zijn zooveel mogelijk zielen zalig te maken.

Op 7, 8 en 9 Maart 1910 hield Linnebank voor het Sint Thomas-genootschap te Leuven drie voordrachten over „Geleerden, Dichters en Heiligen”. Hij sprak over den H. Thomas Aquinas en vroeg: „Is er geen reus, geen heilige reus in het land, die ons een Nederlandsche Summa geeft met twintigst' eeuwsche aantekeningen? Eeuwig jammer dat die kristelijke schoonheid en kracht achter 't slot moeten blijven van de schoolsche formules. Niet voor de school, voor het leven leeren wij; niet voor de school, voor het leven heeft Thomas geschreven. Door de school voor het leven. Thomas is teruggeschonken aan de school door Leo XIII; moge de school hem weer eerlijk geven aan het leven.”

Het moet hem een hooge voldoening zijn geweest nog beleefd te hebben de verschijning van het eerste deel der Summa-vertaling, waarop hij ruim vijftien jaar geleden aandrang. „Geleerden zijn zonnen, dichters zijn bloemen,” betoogde hij en schertste dan voor zijn gehoor de beteekenis van Dante, den theoloog onder de dichters en den dichter onder de theologen. Merkwaardig is zeker, dat deze vluchtige literator zich zoo sterk voelde aangetrokken tot den diepzinnigen dichter der Divina Commedia. Hij hield van dat werk, volgens hem „de lach van de Italiaansche taal”. Toen Dr. H. Boeken met zijn Dante-vertalingen voor den dag kwam en Dante voorstelde als een pantheïst, schoot Linnebank verontwaardigd uit zijn kloostercel en dekselde ongenadig den ongeloovigen classicus om zijn dwaze vermetelheid. (Het Centrum 25 April 1911). Die drie voordrachten zijn indertijd gebundeld. „Over heiligheid spreken en schrijven is niet bijzonder moeilijk, maar heiligheid doen”, betoogde hij. Hiermede schaarde hij zich aan de zijde der zoogenaamde jongeren, van wier kritiek hij weinig genoeg beleefd heeft, maar die hij niettemin belangstellend volgen bleef in hun pogen naar hernieuwing der kunst.

„Post vitam hanc gaudium coeli”, dat wenschen wij den ijvervollen Kruisheer thans toe. R. I. P.

Feber's jongste Bundel: „In de stuwende Strooming”¹⁾.

door LIDWINE DIEPENBROCK

Feber's literaire arbeid wordt steeds door ons met gretige belangstelling verwacht en genoten.

't Zij deze schrijver reisbrieven publiceert, 't zij hij zich laat horen in bladen of periodieken, als criticus of essayist — wij luisteren geboeid, en zijn forse stijl — die altijd iets overtuigends bezit, daar de levende, strijdende mens er achter schuilt — is ons lief geworden, trots de vaak penetrant-metalen klank van zijn stem.

FEBER

Toen wij dan met de „Stuwende Strooming” werden meegevoerd, hebben we eerst 'n wijle gedwaald, meenende zowaar een nieuwe, minder-robuste Feber, te ontdekken! Totdat weer 't oude evenwicht — gelukkig — hervonden werd, of eerder: wij later wat beschaamd hebben ingezien, hoe rap de mens soms geneigd is z'n oordeel te vormen, alvorens de kronkelende paden van een zielegang in hun geheel te hebben verkend....

Een ziele-gang.... Ja, zó zouden we dit nieuwe werk kunnen noemen. Ofschoon uit heterogéne bestanddelen geconstrueerd — wij reizen-en-trekken langs Duitsland en Donau; dompelen ons in Javaanse Sagen, mythen en legenden; bemeditëren Tibetaanse schilderijen; schouwen in de barnende Rembrands ziel — is alles gebaseerd op dit éne brandende motief: de grote trek naar God, bekroond met de uiteindelijke vrede aan Zijn liefdevol Vader-hart. Daarom is dit boek zó rijk aan geestelijke waarde. Wij puren er een essence uit voor het leven. De inhoud is voor ons geen schoon-literaire beschrijving of bespiegeling zonder-meer, maar wij vinden er — tegen 't schilderachtig fond van stad en landschap — de mens in terug, met alles wat des mensen is.

Hier is sprake van een „doler”, die men kan beschouwen als

¹⁾ Van Munster's Uitgevers-Maatschappij, Amsterdam.

een drager en doorlever van verschillende moderne opvattingen, die hem één voor één onvoldoende en voos blijken.

Onder het opschrift: „Van Romantiek en Godenschemering” krijgen wij een blik in de verscheurdheid dezer gemartelde ziel. Peinzend over de geweldige kracht der oude Germanen, en aan de godenkrijg in Walhallieve dreven, bekent de zwerver: „Dan zie ik terug op mijn vroegere leven van eclecticus, op mijn ijdele spelemeien in ontroeringen en in aanvoeling van der wereld schoone fenomenen, op mijn vrees voor de besliste daad — naar ik denk, uit de hoogte van een verworven onaantastbaarheid. Gaandeweg begin ik te gelooven aan de eeuwig regeerende vermogens der oerkrachten, die der menschheid deel moeten zijn geweest in de dagen harer jeugd, toen zij onbedorven, de oogen glanzend van de vizioenen eener groote toekomstigheid, uitging in de wereld, om te veroveren haar aardsch domein. Wanneer die kracht maar eenmaal was teruggewonnen en de waan van liefde en meewaren met al wat zwak is op aarde maar neergedrukt in het al te mild gemoed — als een zuiverend vuur zou dan de laaie kracht van den wedergeboren mensch over de aarde varen en zengen en gezond branden de wegwijnende volkeren van het onwaardige verval . . .”

Zooals hij uitklaagt in „Schemer” is deze arme verdwaalde van alle geluk verstoken, omdat hij niets bezit, waarvoor hij knielen kan. Vol innerlike onrust en strijd ziet hij naar de eenvoudige uiting van volksvroomheid „voor een woudkapel die ten diepste ingetogen ligt onder de zware zwarte der eeuwig ruischende sparren.” Een oogenblik deinst hij voor zichzelf terug, „als ware de identiteit van mijn ik vergaan, als stond ik, na een verdubbeling van het eigen wezen, tegenover een afschrikwekkenden, satanisch-verraderlijken andere. Hoe is het mogelijk, dat ik zóó uit mijn zelfbewustheid, zoo uit het zelfbestuur mijner souvereiniteit heb kunnen storten, dat ik, een oogenblik maar, het als een schrijnende misère heb gevoeld, dat ik niets ter wijde wereld bezit om voor te knielen. Maar het gevoel van armoede is machtiger dan ik zelf; het houdt mij in zijn greep; het trekt mij aan, het drijft mij voort en ik word mij bewust, dat deze drift mij voert in de bedding, waarin ik ben medegesleurd in den stroom van het immer drijvende heimwee maar iets, wat als een vervulling den armen mens moet wachten, diep verdoken onder der wereld schoonen of verdrietigen schijn.”

Nog ontbreekt er, aan de streving dezer getoermenteerde ziel iedere orientéring. Doch wij voelen het: langzaam-aan wordt zij door de Voorzienigheid geleid in de richting van het katholicisme. Neurenberg, de oude stad van Dürer, oefent een heilzame invloed op de zwerver uit. De Lieve Vrouwe bekoort hem bovenmate; haar zuivere beeltenis komt tot hem als een hoge Schoonheids-openbaring.

. . . „Want zooveel is mij met stelligheid duidelijk, dat deze statie niet is, niet kán zijn, een loutere verbeelding, een louter spel

van de voor een korte stonde uit de stoffelijke gebondenheid omhoog gewiepte fantasie. Dit moet zijn geweest de uitdrukking van een bewust, een hevig doorleefde werkelijkheid. Ik zie in, dat deze staat der ziel niet zonder meer kan worden gefantaseerd; dit is slechts bestaanbaar als verbeelding eener reële ervaring. Wie deze aanvoeling van de wordende verrukking niet zelf heeft onderhouden, wie niet, gelijk deze hier op haar voetstuk, in de diepste ontroering heeft doorvoeld het wijken van den tijd, het slaken van de boeien der materie, het eerste aanlichtende opengaan van het ontzaglijke hiernā, zal nimmer door eigen creatieve kracht tot eene verbeelding als deze in staat zijn. Er is dus geen twijfel mogelijk, of dit leven moet niet alleen kunnen worden begrepen, maar wezenlijk, metterdaad worden ervaren als een doortocht naar een werkelijkheid, waarvan de ondervinding moet wezen een verrukkende verheerlijking, waarin de ziel aan hare benauwende beperking wordt ontvoerd.”

Was de Neurenbergse Madonna als de eerste zegenrijke dauw, die deze dolende, dorre mens verkwikte, weldra vindt hij tussen het verheven monnikenleven een nieuwe bron van vrede en troost. Machtig grijpt het gebed der kloosterlingen hem aan; zelden hebben wij zulk een wonderschone hymne op liturgie en ceremoniën gelezen (bldz. 82).

Maar helaas, deze zielerust is voor de zoeker niet van blijvende aard! Heviger dan ooit wordt hij weer gefolterd, terwijl een stem hem vermanend influistert: „Dit is het niet; dit is niet wat gij zoekt; het is niet meer dan een ingang, een poort, een aantrede tot het wezen, waarheen rekken uw verlangens, waarvan het bestaan geheel uw heimwee heeft gewekt.” Bidden kan, of liever, wil hij nog niet, maar wèl overpeinst hij de oratio der vrome monniken, de smeekbede „om hulp, om afwering der booze verzoeking, om veilige bescherming in den algeweldigen nacht.” En bij deze meditatie vindt hij een oogenblikkelijke, maar waarachtige rust.

Prachtig is in „Bergen” de beschrijving van zijn tocht naast de stoere gids; prachtig vooral als symbool van zijn zielegang aan Gods sterke, leidende hand. En heel de schildering van het Schwarzwald is vol grootse, suggestieve kracht.

Gedreven tussen hoop en vertwijfeling, vangt hij nu aan: de pittoreske Donauvaart. Weer dwalen zijn gedachten naar het verleden, naar de horden der Hunnen, naar de ontzettende verwoesting aangericht door „de striemende geesel Gods”: het bestel des Allerhoogsten, die de wereld richt naar Zijn Wil, volgens Zijn wijs en goddelik plan.

Merk, hoe raak daar-tussen-door die herder staat getékend: „oud, schonkig, verdord tot op de botten toe, als ten doodsva op zijn staf geleund, weiden er zijn schamele schapen, stakkerig en afgeschampt van knoken, de koppen omlaag naar den barren, bitteren steengrond. Het is van een wanhopige triestheid. Zóó

moeten zijn voorvaderen hebben gestaan, gebogen, gebroken, op hun platgebrande land, te midden van hun geteisterde kudden, wanneer de vijand vernielend was voorbij getogen.” —

Na zeer schone woorden over de *démoed* (bldz. 123) bekent hij toch: „Die houding, die levensstaat lijkt mij onbereikbaar voor den modernen mensch, die nimmer zich bevrijden kan van zijn bewustheid, die geen afstand doen kan van het eigenmachtige, trotsche denken.” — „In de stuwende Strooming” schijnt ons een wélgekozen titel, want wij voelen hier een climax, die ’t werk waarlik omhoog stoot met dramatische kracht.

De bewogenheden der ziel, de steeds wisselende rythmen; goed en kwaad, beurtelings triomférend; de worsteling tussen natuur en genade; — dit alles vind zijn heerlijk hoogtepunt in „De Dom”, onder de vredige arcaden der woninge Gods.

En ’t klinkt als een bevrijdingskreet:

„Zóó lang heeft het geduurd, eer voor mijn zelfbetrachting is opengeklaard, wat toen zich voltrok als een wonder, als een stuwung der ziel onder een macht van buiten. En nóg blijft ondoorgrond het diep geheim der plotselinge verlichting, van het wijken van allen twijfel, van het uiteengaan der schaduwzware, ijdele bepeinzigen”. In alle ootmoed betreedt hij de drempel van het Vaderhuis. Ontroerend schetst Feber ons, hoe de zwerver het Credo der H. Mis aanhoort, de Consecratie en het wondere „Accipite” bij de uitreiking der Hostie-onbesmet. Dan komt hij tot de sublieme overgave: buigend het trotse hoofd in rouwmoedige belijdenis en liefdevolle adoratie.

Zijn hoog geluk trilt nog na in ’t prachtige: „Aan de eeuwige Bron”. Hier bezoekt hij ’t oude Dom-Klooster te Hildesheim en in de kloostertuin bewondert hij die vermaarde duizendjarige rozenstruik, tans voor hem een symbool: „van het geheim des levens, een aankondiging der bevrijding, een voor-glans van het eenig bevredigend en bestendig geluk.” De rozenstruik, het beeld der ontbloeing van zijn innerlik leven.

Men zou nu deze ziele-gang als geëindigd kunnen beschouwen, wanneer niet — zooals wij reeds zeiden — bij Feber *ieder* essay juist zijn waarde ontleende aan de diepere gemoedsmotieven, het hoogere plan, waarop alles zich afspeelt. Wij kunnen dan verder de draad door dit geestelik labyrinth blijven volgen en ja, . . . ook ontwarren. Want de uiteindelik-lichtende oplossing wordt ons nimmer onthouden, (al meenden wij ook aanvankelijk, dat de nevel niet optrok) daar alles — gezien door de lens der Eeuwigheid — in het leven een wonderbare en troostvolle betekenis krijgt.

Dit is de bevrijdende klaarte, die gulden uitstraalt over Febers *œuvre*. —

Merkwaardig, dat deze auteur geen enkele gelegenheid laat voorbijgaan zonder met klem te wijzen op de erbarmelike decadentie van het Westen naast de van-nature zoveel edeler, fijn-beschaafdere Oosterling. Ook in zijn verhandeling over „Javaansche Sagen,

Mythen en Legendes” en in „Tibetaansche Tempel-Schilderingen” tokkelt hij deze, hem blijkbaar zo dierbare, snaar.

Hoe onbarmhartig géselt hij kunst-theorétici, die de *daad* niet kunnen stellen tegenover het woord, zich verliezend in ijdele frasen en hol klank-gespeel. Feber als criticus is: Feber in zijn element. Hij bezit die benijdenswaardige gave van 't rake, scherpe oordeel. Zó bijvoorbeeld in „een Einde”, waar hij Herman Robbers om diens literatuur-inzichten te lijf gaat, zonder echter blind te zijn voor des héren Robbers talenten. 't Is zijn oude grief tegen de „woordkunstigheid”, de „schoonheid-om-de-schoonheid” der tachtigers en hun epigonen, die hier wederom worden geuit. Want Feber — en mèt hem ieder waarachtig kunstenaar — willen „*het leven boven het woord verheffen*”:

„het is alleen de schoon-ontroerde, innig bewogen visie op 's levens wezen, het zien van de veelheid van het bestaan van mensch en heelal in de samenvattende orde van gang en wet, en in de eenheid hunner bestemming in de verkeering van het tijdelijke tot het eeuwige. Het is alleen deze visie, die een kunstenaar verheft tot de hoogte der al-menschelijke belangwekkendheid.”

't Laatste hoofdstuk: „Over Rembrandt” mag wellicht 't voortreffelijkste essay uit dit werk worden genoemd. Proza, zeldzaam-schoon, innig en doorwrocht. Nauwelijks 't karakter dragend eener fijne critiek op de arbeid van Huib Luns, groeit 't spontaan tot een dithyrambe, de grootmeester der Hollandsche schilderkunst gewijd. Doch Rembrandt ware de onsterfelijke Rembrandt nooit geworden — noch het genie naar Febers hart — hadde hij niet, heerlijk heroïes, zijn ziele-strijd volstreden: „de levensgang van Rembrandt teekent zich in een ontstijging aan den luister der barok, in eene verzaking van háár praal, om in zelfbeperking, in strakke zelftucht in te gaan in de diepten, om aan te treden tot die toppen, waar den mensch wacht de eeuwige Schat, waarvoor hij zich zal nederwerpen, Dien hij aanbidden zal.”

En: „Niet het schilderlijk meesterschap van zijn barok, maar het zelfbedwang, de zelfoverwinning, zeg de ascese, van zijn laatste periode verheft hem tot de soevereine hoogheid van de allergrootsten dezer aarde.”

Toen wij dit waarachtig-mooie boek beëindigden, vroegen wij ons af..... of nee, wij hoefden dit niet te doen, want gedurig hebben wij 't gevoeld: hoe door deze „stuwende strooming” onze geest werd verreikt, ons inzicht verruimd, maar bovenal: ons ziele-leven veredeld en versterkt.

Abbé Bethleem en zijn Actie

door J. K. H.

Onder den titel *Strijd tegen de Pornographie*, heb ik in het vorig nummer van dit tijdschrift, een artikel geschreven over het kloekmoedig ondernemen van den energieken directeur der *Revue des Lectures* tegen het aldoor wassend bederf der vuile lectuur. Zooals ik toen vermoedde, maar niet met zekerheid kon vaststellen, is Louis Bethleem veroordeeld tot 11 francs boete. Het ging om het spel en niet om de knikkers. De veroordeelde acht het spel niet verloren; hij heeft hooger beroep aangeteekend. Voor zijn geweten heeft hij het allerhoogste beroep reeds bereikt en zijn gedrag voor de toekomst staat vast. Zelf schrijft hij daarover: „Word ik weer tot boete veroordeeld, dan zal ik die boete *niet* betalen en ik zal mijn werk voortzetten tegen de wet, maar volgens de gerechtigheid; word ik vrijgesproken dan zal ik doorgaan volgens de wet én volgens de gerechtigheid; in het een als in het ander geval, zal ik doorgaan tot het einde.”

En ten overvloede heeft hij een brief geschreven aan den Procureur der Republiek, in extenso bekend gemaakt. Hier is de vertaling van den tekst:

„Den zestienden Maart 1927 ben ik veroordeeld tot 11 francs boete door het politie-tribunaal wegens beschadiging van ander-mans eigendom, dat wil zeggen omdat ik in de kiosken en stations-bibliotheken, pornografische bladen heb verscheurd.

In een der „aangezien”'s die mijne veroordeeling moesten motiveeren, heeft de rechter Vial mij doen opmerken dat de burgers, die besloten waren, te strijden tegen de pornografische bladen, zich slechts hadden te wenden tot het Parket.

Ik dank den rechter Vial voor zijn uitnemenden raad en breng dien dadelijk in praktijk.

Ik richt mij derhalve tot U, mijnheer de Procureur der Republiek, en verzoek U eene vervolging te willen instellen tegen de schrijvers, de uitgevers, de directeuren en de verantwoordelijke verkoopers der hier genoemde pornografische bladen:

Collection gauloise — Cupidon — Eros — Express du Courier Frou-Frou — Mon Flirt — La Garconne — Gens qui rient l'Humour — l'Ingénu — Le Journal amusant — Le Moulin rouge Paris Plaisirs — Parisiana — Paris Flirt — Paris galant — Le Regiment — Le Sans Gêne — Le Supplément — Le Sourire — Tout va bien — La Vie parisienne — Vieux de Paris.

Deze bladen zijn beschouwd als hebbende een „losbandig” of zelfs een „obsceen” karakter, in een rondschrijven van den burgemeester van Lyon, dateerend 10 November 1926; en hunne uitstalling en verkoop in de kiosken der stad is verboden.

Deze bladen zijn, in alle waarheid, verschrikkelijke vergiften en meestal doodelijk. Zij vergiften de zielen; zij vergiften de zielen van kinderen en jonge menschen, zelfs van volwassenen, zoo vaak slecht ingelicht en niet volkomen immuun; zij vergiften den blik, de gedachte, het hart, den wil; zij vergiften het lichaam, dat is te zeggen de openbare gezondheid; zij vergiften de bronnen des levens; zij vergiften het ras; zij vergiften het land; zij zouden de landen van vreemden vergiften, als tal van gouvernementen hunne grenzen niet sloten voor wat zij met walging noemen, met betreurenswaardige veralgemeening, de fransche literatuur.

Welnu, de giftmengers zijn niet vervolgd. *Ik* ben vervolgd en veroordeeld. Ik heb nooit iemand vergiftigd. Maar ik heb gebrek aan eerbied getoond voor de giften, ik heb beproefd, met mijn al te zwakke middelen, hunne verwoestingen te beperken. En ik ben veroordeeld!

Mijnheer de Procureur der Republiek, gij zult niet willen dat de openbare meening, stellend mijne veroordeeling tegen de straffeloosheid der anderen, deze gelegenheid aangrijpt om de Magistratuur zwart te maken en haar te beschuldigen van willekeur en partijdigheid.

Integendeel, gij zult wenschen te toonen aan de burgers, die op het oogenblik de oogen op u gevestigd houden en uwe tusschenkomst afwachten, dat de Justitie geen twee gewichten en twee maten gebruikt, maar dat zij vervolgt de inbreuken op de wetten van 2 Aug. 1882, van 16 Maart 1898 en 7 April 1908, zooals zij in mijn persoon de inbreuk op artikel 479 der strafwet heeft vervolgd.

Gij zult niet willen dat de openbare meening, die op den dag van heden wakker is, genoodzaakt wordt te constateeren dat de Justitie onmachtig is de vergiftiging van het land te onderdrukken. Gij zult niet wenschen dat weldra misschien duizenden burgers, getergd en verontwaardigd, naar mijn voorbeeld, de straat opgaan, *hunne* straat, om zélf het vuil weg te vegen, waarvan men hen schijnt niet te willen verlossen.

Maar wel zult gij, Mijnheer de Procureur der Republiek, de klacht die ik tot U richt, willen aanvaarden, niet als jurist maar als een goed burger en uit respect voor een „aangezien” der rechtbank, dat mij betreft.

In deze verwachting, bid ik U, te aanvaarden, Mijnheer de Procureur der Republiek, de betuiging mijner zeer hooge achting

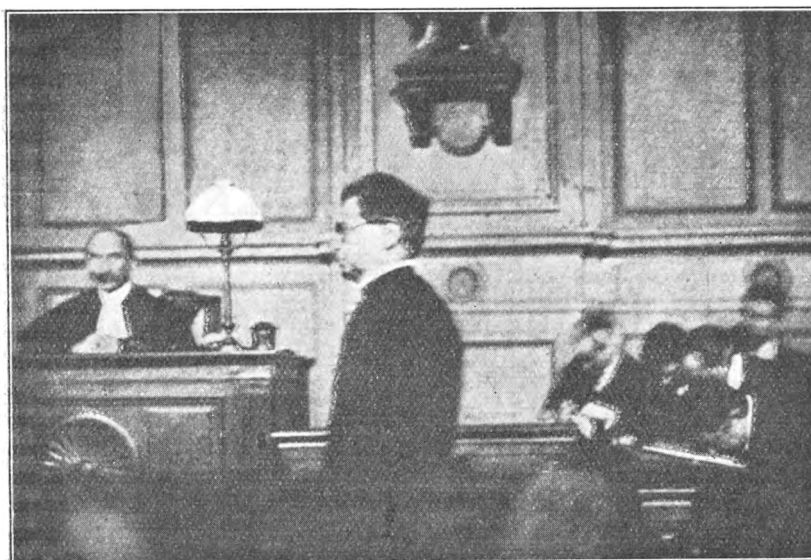
L'abbé LOUIS BETHLEEM.

Of het baten zal? Het pogen zelfs is schoon in 't worstelperk der eer. En waar niets gedaan wordt, zal ook nooit iets worden bereikt. Het is maar al te vast een feit dat eerlijke en brave burgers zich al te gemakkelijk onder den voet laten loopen. En daarom vallen wij Louis Bethleem gaarne bij en wenschen hem een welverdiend succes.

Le dilemme fondamental

par FRANÇOIS VEUILLOT

L'abbé Bethléem a fait appel du jugement de simple police, qui l'a condamné à onze francs d'amende pour un geste de salubrité publique. La peine est légère; mais le principe engagé dans ce procès n'en est pas moins grave. Il est nécessaire que la jurisprudence, en cette question, soit nettement, définitivement, établie.

L. Bethleem voor den Rechter

Si, en dernier ressort, le directeur de la „Revue des Lectures” est encore frappé par la justice, alors il aura triomphé sur un autre terrain. Il aura démontré avec éclat que la loi française est incomplète ou mal faite. Ce sera aux législateurs d'en tirer les conséquences. Il y a déjà quelques sénateurs et quelques députés qui, secoués par l'opinion, s'appêtent à éveiller, sur ce point, la conscience du Parlement. Il faudra que, décidément, la morale cesse d'être désarmée contre les entrepreneurs de pornographie. L'acte accompli par l'abbé Bethléem, quand il lacéra publiquement des journaux obscènes étalés en plein boulevard, si les tribunaux le déclarent illégal, il faudra que la loi ordonne à la police de l'exécuter elle-même et confère aux citoyens le droit de provoquer cette action de la police.

Mais je voudrais, aujourd'hui, souligner, dans cette affaire, un incident qui, sans passer tout à fait inaperçu, n'a pas obtenu toute l'attention qu'il mérite, ni soulevé toutes les réflexions qu'il suggère. Deux autres „prévenus” comparaissaient, en même temps que l'abbé Bethléem, à la barre du tribunal. Ils étaient accusés d'une contravention que le ministère public voulait considérer comme identique à celle du principal inculpé. Ils avaient déchiré quelques images pieuses, dans un magasin du quartier Saint-Sulpice. Les juges, impassibles et impartiaux, leur ont infligé la même condamnation qu'à l'abbé Bethléem. On pourrait épiloguer sur cette impartialité singulière, qui ne veut voir aucune différence entre la destruction d'une saleté corruptrice et l'anéantissement d'une publication pour le moins inoffensive. Même à supposer que la législation, dans son état présent, — ce qui, d'ailleurs, est fort contestable, — obligeât la justice à frapper l'abbé Bethléem, il y a tout de même des degrés dans l'application de la loi. En se retranchant dans la seule considération du geste matériel, sans tenir aucun compte de la pensée directrice et du but poursuivi, le tribunal cesse d'être quelque chose de raisonnable et d'humain, pour se rabaisser au niveau d'une simple machine. On pourrait, dans ces conditions, faire l'économie de quelques magistrats et les remplacer par une sorte de distributeur automatique d'amendes et de prison.

Mais passons ! L'acte même des deux individus, qui ont lacéré des images pieuses, a beaucoup plus de valeur significative et de portée profonde. Il est essentiellement révélateur d'un certain état d'esprit et même d'un certain complot dont la France est actuellement la victime. On l'a traité de stupide et d'incohérent. Pas du tout ! Il me paraît, à moi, d'une logique rigoureuse.

Pourquoi les deux iconoclastes ont-ils exercé leur colère sur de pauvres images de piété qui, même au point de vue des incroyants, ne pouvaient faire du mal à personne ? Pourquoi ? Ils l'ont déclaré eux-mêmes, ils l'ont proclamé orgueilleusement. C'était par représailles contre le geste de l'abbé Bethleem ; c'était pour venger les publications immolées par ce prêtre.

Hé quoi ! ces deux individus se constituaient donc, à la face du monde, en défenseurs, en champions, des feuilles immorales et des journaux obscènes ! Ils s'estimaient offensés et visés, parce que des illustrations malpropres avaient été déchirées. C'était déjà se donner ostensiblement un lustre assez bizarre ! Et ce n'est pas tout ! Vengeurs des gravures et des dessins pornographiques tombés sous la main de l'abbé Bethleem, ils ne s'en prenaient pas du tout à ce prêtre barbare et intolérant. Ils choisissaient comme victimes un marchand du quartier Saint-Sulpice et quelques images de dévotion, qui n'étaient absolument pour rien dans l'affaire.

A ces objections, ces messieurs répliquent d'abord qu'ils n'ont pas prétendu soutenir l'obscénité, ni la pornographie. Non ! La cause pour laquelle ils se sont héroïquement compromis, c'est celle de la liberté, du droit, de la justice, de la propriété, de l'art

et probablement quelques autres encore!.... Eh bien, non! Quand ils invoquent ces grandes choses et ces grands noms, les deux complices ou se trompent ou nous trompent. Ils se forgent des illusions très pitoyables, ou bien cherchent à nous duper par des inventions très audacieuses. Car, non seulement les petites saletés sans esprit ni sans goût, dont le directeur de la „Revue des Lectures” a fait bonne justice, n’ont rien à voir avec toutes ces entités respectables; mais encore, si les deux ennemis de l’abbé Bethleem eussent été si impatients de défendre ces hauts principes, ils en auraient trouvé sans peine et depuis longtemps mainte occasion plus digne. En fait, ils ne sont partis en bataille que le jour où des publications grossièrement immorales ont été mises en cause.

Et puis, enfin, quand bien même ils auraient voulu, dans ces immondes empoisonneurs, venger l’art et la liberté, cette intention n’explique pas du tout leur rage à courir dans le quartier Saint-Sulpice pour y déchirer des images pieuses!...

Mais si, mais si! Tout cela s’explique admirablement; tout cela est très compréhensible et d’une logique incontestable.

Suivez bien le raisonnement de nos personnages! Ils veulent donc user de représailles contre un prêtre qui a porté la main sur des publications obscènes; ils prétendent venger les entreprises de corruption qui, sous prétexte d’art, essaient sournoisement de pervertir les mœurs. À quoi donc iront-ils s’attaquer, pour procurer à la pornographie la revanche la plus directe et la plus sûre? À quoi, si ce n’est à la force qui leur paraît la plus opposée, la plus contraire aux puissances d’immoralité, à la force qui constitue tout ensemble et la plus solide armature et la plus efficace garantie de la morale; à quoi donc, enfin, si ce n’est à la religion? Champions des feuilles impures, ils fonceront tout droit, d’instinct, contre des images pieuses. Ils doivent agir ainsi et ne peuvent agir autrement. Ils ne savent peut-être même pas à quelles impulsions profondes, inconscientes, irrésistibles, ils vont obéir en exécutant ce geste symbolique. Mais ce geste leur est impérieusement commandé par toute la logique de leur attitude et de leur dessein.

C’est qu’il faut choisir entre les deux conceptions de la vie, entre les deux voies qui s’ouvrent à l’humanité: la vérité religieuse, toute la vérité religieuse, avec les commandements qu’elle impose et qui renferment, dirigent et soutiennent tout l’ordre moral; ou bien la libre-pensée matérialiste, avec l’immoralité totale, absolue, qui en est la suprême conséquence. Il faut choisir. Les deux individus, que le tribunal a osé mettre sur le même pied que l’abbé Bethleem, ont fait leur choix; peut-être ne l’ont-ils pas arrêté délibérément, avec réflexion; peut-être ont-ils été entraînés à l’aveugle. Mais leur choix s’est trouvé conforme à la réalité des choses. Défenseurs de l’immoralité, c’est la religion qui leur est naturellement apparue comme l’ennemie.

Et c’est aussi le choix devant lequel se trouve aujourd’hui

placée la société tout entière. Les deux individualités falotes et inconnues, qui se sont constituées vengeresses de la pornographie, ont une valeur de témoins. Qu'importe, au surplus, leur intention personnelle et la signification qu'ils ont prétendu donner à leur initiative? Ils n'existent en face de l'opinion qu'à titre de représentants d'une époque et d'une mentalité. Peut-être sont-ils les instruments du complot que l'irréligion sectaire et totale ourdit en ce moment contre la génération montante; peut-être, au contraire, ignorent-ils cette conjuration maçonnique, et n'ont-ils cédé qu'à un mouvement irréfléchi, brutal et vaniteux? Qu'importe, encore une fois! Ce qui est grave, au-dessus de leur geste et de leur personne, c'est ce complot même, qu'ils ont subitement éclairé d'une lumière vive et crue.

Tout ce déchaînement de feuilles immorales, que le Gouvernement tolère au point de punir les citoyens qui voudraient en préserver les regards de la jeunesse, rejoint visiblement le dévergondage éhonté du théâtre, du music-hall et du dancing; il rejoint l'impudence des déshabillages publics, autorisés par les modes nouvelles; et plus haut encore, il rejoint les arrêtés et les décrets qui s'efforcent insidieusement de généraliser la coéducation des sexes et de promouvoir, devant ces classes mêlées de garçons et de filles, un enseignement complet des mystères de la vie. Tout se passe, en réalité, comme si la puissance occulte, qui tient les fils de nos politiciens anticléricaux, voulait délibérément dépraver les mœurs afin de pouvoir plus aisément pervertir les intelligences. On a le droit de supposer, en présence du témoignage concordant des faits, que les Loges, elles aussi, ont arrêté leur choix entre les deux termes de l'alternative que je posais tout à l'heure: immoralité ou religion. Voulant, à tout prix, détruire la religion, elles semblent avoir résolu d'établir le règne de l'immoralité. L'histoire du monde n'a peut-être pas connu de complot si abominable ni d'entreprise si meurtrière!

(Le Monde Catholique)

Fransche Boeken

Benoit (Pierre) LE ROI LÉPREUX. 12 fr. Albin Michel.

Men kan het toch niet wegcijferen: Benoit gebruikt te vaak het zelfde schema. Daar is een jongeman in de een of andere verantwoordelijke positie; hij komt onder den invloed eener vrouw, die hem drijft tot roekelooze of minstens onvoorzichtige daden, waaruit niet zelden half-politieke verwickelingen volgen. En ten slotte stappen held en heldin van het tooneel af achter de schermen in tegenovergestelde richting.

En verder heeft Benoit een zwak voor vrouwenamen, die beginnen met een A. Ik geloof maar één boek te kennen, waarin hij den naam zijner heldin laat aanvangen met een andere letter. Voor de rest is het Antinea, Allegria, Athelstane, Antiope en nu ook Apsara. Men heeft op dit verschijnsel al dikwijls de aandacht gevestigd, en wij gelooven dat op den duur de schrijver er schik in heeft gekregen en het opzettelijk doet.

Een jeugdig franschman, conservator van de opgravingen te Aogkor, ontmoet een schoone Amerikaansche en heeft haar in een ommezien veroverd. En hij komt terzelfder tijd onder den invloed van een Inlandsche danseres Apsara, dochter van den vorst van Birman, die zijn land wil bevrijden van de Engelschen. Saint-Sornin doet mee; maar de Engelschen zijn bij de pinken en de opstand wordt een mislukking. En dan trouwt Sornin de Amerikaansche en laat zijn verloofde in Frankrijk zitten; Apsara richt in Parijs een Antiquiteiten-zaak op en trouwt met een geleerde, waarvan Benoit een karikatuurtje maakt.

Benoit onthoudt zich ditmaal van erotische en hartstochtelijke scènes. Maar zijn Saint-Sornin, die ons wel vermaakt, is ons toch niet sympathiek. Hij is een van die menschen, die alle middelen goed vinden als zij er maar komen. Hij schijnt geen flauw vermoeden te hebben van eer en geweten en zedelijke verplichtingen.

Charpentier (A.) LA CHASSE AUX NOUVELLES (Exploits et Ruses de Reporters) 5 fr. Rue Montmartre 144.

André Charpentier is een bekend reporter en weet dus te spreken van de listen en behendigheden, die deze nieuwtjesjagers soms weten aan te wenden, om het gezochte wild in hun net te krijgen.

Het is een klein boekje van ongeveer een 50 bladzijden, en 't is bijna doorlopend vermakelijke lectuur. Voor journalisten kan het bovendien wel van nut zijn, als ze naar methoden zoeken. Er valt op het boek niets te zeggen.

Géniaux (Ch.) LES FEUX S'ÉTEIGNENT 9 fr. Flammarion.

Het boek is geschikt voor allen. Het behandelt de ontvolking van het land door uittrek naar de steden en door kinderloosheid. De schrijver verheelt niet de ongemakken, de hardheid, de eentonigheid van het leven soms, het gemis aan veel, dat men gevoelt zoo ver van de centra's. Toch kan men er gelukkig zijn, hetgeen de schrijver aantoont in zijn verhaal.

Henriot (Emile) VOLTAIRE ET FRÉDÉRIC II. 6 fr. Hachette

Verhouding en omgang van deze twee. Dit boek laat zich prettig lezen als historie, maar men voelt een gemis: en dat is: een enkele, ook maar terloopsche afkeuring van Voltaire's sectarisch werk. Ik geloof overigens dat de lezer daaromtrent nu ook niet meer nadrukkelijk behoeft te worden ingelicht. Maar eene lichte herhaling zou toch niet kwaad zijn geweest.

Labelle (Eugène) L'HERITIER. 9 fr. Spes.

Labelle behandelt hier hetzelfde onderwerp als Clément Vautel in zijn *Madame ne veut pas d'enfant*. Maar wat een verschil. Het boek van Vautel ergert door zijn ruwheid en realisme, het is een slecht boek met een goed bedoelde strekking.

Dat van Labelle stoot nergens af door platheid of erger, behoudt overal een behoorlijken toon en zegt toch de waarheid even duidelijk als Vautel.

Palan S. J. (Gabriel) LA CATHOLIQUE D'ACTION. (236) 4 fr. Rue des Augustins 24, Doornik (Belgie).

Al twintig jaren geleden, nog langer wellicht, verscheen in het Spaansch en werd vertaald in het Fransch en later in het Nederlandsch *De Katholiek van de Daad*. Dat is, bijna ieder weet het: een mooi, leerzaam en practisch boek. Geen wonder dat, na lang aanhouden en lang wachten, de vrouwen eindelijk blijde zullen zijn hun zin te hebben gekregen, en er nu ook in het Spaansch en Fransch verschenen is *De Katholieke van de Daad*. Dat is iets voor een ondernemend uitgever in ons land. Want wie iets weet van onzen tijd van actie . . . ook door de vrouw, zal moeten toegeven dat een dergelijk werkje broodnoodig is.

Samuel Taylor Coleridge

door P. W. ASSMANN

De in den loop van het vorige jaar verschenen critische biographie door Hugh l'Anson Fausset — die reeds meerdere studies van Engelsche dichters schreef — „*Samuel Taylor Coleridge*” heeft weer eens de aandacht gevestigd op dezen dichter, criticus en filosoof, die, meer dan Wordsworth en Southey, zijn tijd-

SAMUEL TAYLOR
COLERIDGE

op 24-jarigen leeftijd

genooten en geestverwanten van de Lake-school, ook thans nog een figuur van beteekenis in de Engelsche literatuur is. Mr. Fausset had zich tot doel gesteld „to explain the poet's achievement in terms of his personality and against a background of his life”. Terecht. Coleridge behoort tot die opmerkelijk groote groep van geniale persoonlijkheden, waarin zich een onevenwichtigheid van geesteseigenschappen demonstreert, die ons eenvoudig verbijstert.

In enkele zijner gedichten is hij als los van de stof en ontroerde door de schoonste lyriek; als criticus opende hij geheel nieuwe perspectieven. Zijn persoonlijkheid en zijn conversatie schijnen van dien aard te zijn geweest dat ieder die met hem kennis maakte onweerstaanbaar onder zijn invloed kwam en zich tot hem aan-

getrokken voelde. Van Wordsworth weten we, dat hij, na met Coleridge kennis te hebben gemaakt, kort daarna in zijn nabijheid ging wonen „for the sake of his conversation”. Een logementhouder, bij wien hij zijn intrek had genomen, kwam zoodanig onder de bekoring van zijn persoonlijkheid, dat hij den dichter verzocht als „non-paying guest” in zijn huis te verblijven zoolang hij verkoos, en een dokter, onder wiens behandeling Coleridge zich in 1816 stelde, voelde zich eveneens zoo tot hem aangetrokken, dat hij hem in zijn woning opnam, waar hij het geheele overige gedeelte van zijn leven doorbracht, d.i. tot 1834! Hij was wispelturig wifelend van karakter en verslaafd aan het gebruik van opium dat zijn lichamelijke gezondheid verwoestte en zijn geest sloopte. Zijn vrouw en kinderen verliet hij in 1810, onwillig of niet in staat daarmee samen te leven en, behalve eenige geldelijke ondersteuning, liet hij dezen aan den zorg over van zijn zwager Southey. Zijn groote veelzijdige gaven werden door zijn onevenwichtigheid geknot en wat hij naliët aan poëzie, critiek en filosofie is slechts fragmentarisch, maar vertoont de teekenen van genie.

Samuel Taylor Coleridge werd geboren in de „rectory” van Ottery St. Mary in Devonshire, den 21sten October 1772 als 10e kind van den „vicar” van die parochie. Zijn begaafde, verstandelijke aanleg blijkt uit het feit dat hij op zijn 5e jaar de „Arabian Nights” las. Aanvankelijk op de Blue-coat School in Londen, waar hij, na den dood zijns vaders in 1781, door de goede zorgen van een vriend van dezen, de rechter Sir Francis Buller, werd geplaatst, ging hij in 1791 naar Cambridge. Hier won hij een „scholarship” en trok toen reeds de aandacht door zijn wonderbaar conversatie-talent, maar van de studie kwam — na een aanvankelijk succes — niet veel terecht: *dreaming away his days and having always ideals floating before his mind which sadly interfered with his studies.* Spoedig stak hij ook diep in schulden en toen bovendien de ideeën der Fransche revolutionairen in hem een geestdriftig aanhanger vonden, wat in het conservatieve Cambridge volstrekt niet met de heerschende denkbeelden strookte, was hij gedwongen de universiteit te verlaten en vestigde zich in Londen. Hier schreef hij zijn eerste sonnetten in *The Morning Chronicle*, maar, de waarde van het geld absoluut niet kennende, kon hij zich ook in Londen niet handhaven en nam, ten einde raad, dienst bij een regiment dragonders onder den aangenomen naam van Comberback. Hij werd echter weer spoedig ontslagen; vrienden maakten hem vrij en de terugkeer naar Cambridge werd hem zelfs mogelijk gemaakt. Met de studie wilde het echter niet vlotten en in 1794 verliet hij de universiteit zonder een graad te hebben behaald. Kort daarvoor had hij kennis gemaakt met Southey en den tooneelspeler Robert Lovell, eveneens overtuigde revolutionairen. Voor hun ideeën was in Engeland geen plaats en de drie vrienden vatten het plan op gezamenlijk naar Amerika te emigreeren en

daar een communistische republiek te stichten, waar de vrije tijd hoofdzakelijk aan literatuur zou worden gewijd. Men ziet, praktisch waren deze revolutionairen allerm minst en het plan viel dan ook volkomen in duigen. In dezen tijd verbleef Coleridge in Bristol en tijdens dit verblijf huwde hij met Mary Tricker, wier beide andere zusters met Southey en Lovell in het huwelijk traden. De geldmiddelen raakten uitgeput en om in het onderhoud te voorzien kwam Coleridge op het denkbeeld zijn merkwaardig sprekerstalent te exploiteeren. Hij gaf een serie lezingen die buitengewoon succes hadden, terwijl tegelijkertijd een vriend van hem, een jonge uitgever, wien hij geld ter leen had gevraagd, een bundel zijner gedichten uitgaf. Dit was feitelijk het begin van zijn letterkundige loopbaan. Coleridge was toen 23 jaar. Kort daarop verhuisde hij, na een kort verblijf te Clevedon, naar Nether-Stowey bij Bridgewater. Hier kwam Wordsworth in zijn nabijheid wonen om de eigenaardige reden hiervoor vermeld. Van nu, tot ongeveer 1802, volgt voornamelijk Coleridge's dichterlijke periode, waarin hij zijn schitterendste poëzie schreef. In 1796 en 1797 schreef hij o.a. het eerste gedeelte van „Christabel”, „Ode to France”, „Fears in Solitude”, „Frost at Midnight”, „The Nightingale”, „The Circassian Love-Chant”, „Genevieve”. Eveneens een tragedie „Osorio” die, aanvankelijk geweigerd, 15 jaar later door toedoen van Byron werd opgevoerd. Te zamen met Wordsworth publiceerde hij de „Lyrical Ballads” waaraan Coleridge „The Ancient Mariner” bijdroeg. In 1798 vertrokken beide vrienden naar Duitschland waar de dichter literatuur en filosofie studeerde. Na zijn terugkeer in 1799 leverde hij een uitstekende vertaling van Schiller's Wallenstein en schreef een biographie van dezen dichter. Nog twee belangrijke dichtwerken verschenen van hem: in 1800 het 2de deel van „Cristabel” en „Dejection” in 1802. In 1801 betrok Coleridge met Southey hetzelfde huis te Keswick tusschen de meren in Westmoreland. Wordsworth woonde daar eveneens en aan dit gelijktijdig verblijf in die streek der drie dichters is de naam „Lake-School” te danken.

Van 1802 tot 1818 valt zijn kritische periode, waarin hij hoofdzakelijk voor de nieuwsbladen schreef en van tijd tot tijd lezingen gaf in Londen, waarvan zijn „Lectures on Shakespeare” vermaard werden. Van revolutionair was hij inmiddels conservatief geworden, evenals ook Wordsworth en Southey. In 1802 werd Coleridge ziek en gebruikte als geneesmiddel opium. Hiermede begon de catastrofe van zijn leven. Want na het aanvankelijk als geneesmiddel te hebben gebruikt, werd hij er hartstochtelijk aan verslaafd. Reeds weifelend en onzeker van aard werden zijn energie en wilskracht nu totaal verlamd; lichamelijk en geestelijk verdroogden zijn levenssappen. Wroeging deed hem telkens trachten zich tegen zijn hartstocht te verzetten; tevergeefs. Bij een laatste wanhopige poging daartoe stelde hij zich in 1816 onder behandeling van Dr. Gillman, waarover wij hiervoor reeds spraken. In 1801

had hij zijn familie reeds verlaten, die hij aan de zorgen van den werkzamen Southey overliet, ofschoon erkend moet dat hij haar van tijd tot tijd geld zond. Zijn genialiteit, verduisterd door zijn opiumgebruik, straalde van tijd tot tijd nog uit in zijn conversatie, die dan sprankelend en vol onverwachte wendingen was, en in de „lectures” welke hij in Londen gaf en hem een enorm succes, ook finantiëel, bezorgden. Toen zijn lichaam reeds een wrak was, oefende zijn persoonlijkheid nog dien eigenaardigen fascineerenden invloed uit, welke, gevoegd bij dat schitterend conversatie-talent, de menschen, die met hem kennis maakten, altijd tot hem aantrok en onder de bekoring van zijn persoonlijkheid bracht. Den 25sten Juli 1834 stierf hij in het huis van de Gillmans, die hem 16 jaar belangeloos en liefdevol hadden geherbergd.

„His life was a succession of beginnings which never saw an end. He went to college but took no degree. He prepared for emigration, but did not start. He got married but left others to support his wife and children. He planned an epic but never wrote a line. A great genius with a great infirmity — the twinhood of mental strength and feebleness — he claims at once our reverence and deep compassion.”

Rest ons nu nog eenige beschouwingen te wijden aan zijn literaire werkzaamheid, in 't bijzonder zijn dichterlijken arbeid. Zijn filosofisch inzicht — overigens zijn minst sterke zijde — kunnen we hier buiten beschouwing laten. In zijn critiek week hij volkomen af van de heerschende denkbeelden en was Coleridge de eerste die in zijn „Lectures on Shakespeare” aantoonde dat de vader van het Engelsche drama niet alleen een groot genie maar ook de meest complete kunstenaar was. „Coleridge at his best perfectly combined a sense of the universal and the particular. He read the surface with subtlety but always in relation to elemental forces underneath And it was this sense of a unity of feeling in a great poet underlying all its diverse manifestations in character and action, which enabled him to effect a revolution in men's attitude to Shakespeare.”

Zooals reeds gezegd rekent men Coleridge met Wordsworth en Southey en nog eenige anderen, als De Quincey, tot de Lake-School. Ofschoon Coleridge zelf het bestaan van een dergelijke school ten stelligste ontkend heeft, hebben zij toch allen naast diepgaande persoonlijke verschillen in hun opvattingen van oorsprong en aard der poëzie zooveel gemeen, dat wij hen als één groep kunnen beschouwen. Liefde tot de natuur werd beschouwd als de bron van alle poëzie die in eenvoudig-zuivere, ongekunstelde vormen moest geuit worden. Coleridge vooral heeft deze gedachte tot kunst gekristalliseerd. Zijn intuïtie zag „into the life of things” en zijn subtiel geweven woorden vergeestelijken de stof; den kunstgevoeligen lezer plaatst hij boven de stoffelijke wereld. Het volgende uit „Songs of the Pixies” behoort tot zijn schoonste lyriek :

Hence! thou lingerer, light!
 Eve saddens into night.
 Mother of wildly-working dreams! we view
 The sombre hours, that round thee stand
 With downcast eyes (a duteous band!)
 Their dark robes dripping with the heavy den.
 Sorceress of the ebon throne!
 Thy power the Pixies own,
 When round thy raven brow,
 Heaven's lucent roses glow,
 And clouds, in wat'ry colours drest,
 Float in light drapery o'er thy sable vest;
 What time the pale moon sheds a softer day,
 Mellowing the woods beneath its pensive beam:
 For'mid the quivering light 'tis ours to play,
 Aye dancing to the cadence of the stream."

Ook het volgende bekoort door dichterlijke beschrijving;

"O what a goodly scene! Here the bleak mount,
 The bare bleak mountain speckled thin with sheep;
 Grey clouds, that shadowing spot the sunny fields;
 And river, non with bushy rocks o'erbrowed,
 Now winding bright and full, with naked banks;
 And seats, and lawns, they abbey and the wood,
 And cots, and hamlets, and faint city-spire:
 The channel there, the islands and white sails,
 Dim coasts, and cloud-like hills, and shoreless ocean,
 It seemed like omnipresence! God, methought,
 Had build him there a temple: the whole world
 Seemed imaged in his vast circumference."

Zijn „Ode to France" werd door Shelley geprezen als „the finest ode in the language." In „Christabel" behandelt de dichter het thema „that the purity of a pure maiden is a charm more powerful for the protection of those she loves than all the spells of the evil one for their destruction." „Genevieve" vooral verraadt het meesterschap van den dichter:

Maid of my love! Sweet Genevieve!
 In beauty's light you glide along:
 Your eye is like the star of eve,
 And sweet your voice an seraph's song.
 Yet not your heavenly beauty gives
 This heart with passion soft to glow:
 Within your soul a voice there lives!
 It bids you hear the tale of woe.
 When sinking low the suff'rer wan
 Beholds no hand outstretched to save,

Fair as the bosom of the swan
That rises graceful o'er the wave,
I've seen your breast with pity heave,
And therefore love I you, sweet Genevieve."

„The Ancient Mariner" behoort tot Coleridge's meest bekende en gelezen gedichten. Hierin wordt de moraal uitgewerkt — die één van de grondideeën der dichters van de Lake-school uitmaakte — dat de mensch die onverschillig tegenover de natuur staat, ook niet veel religieus gevoel heeft:

„He prayeth well who loveth well,
Both man and bird and beast."

Het gedicht bevat het verhaal van een ouden zeeman, die wegens het uit kwaadwillige speelschheid doodschieten van een het schip vergezellende albatros — een vogel die door de bijgelooovige zeelieden als geluksbode wordt beschouwd — wordt gestraft door de vertoornde geesten. Ook zijn scheepsgezellen, die de daad niet verhinderd hebben, worden gestraft: zij vallen plotseling dood op het dek neder, de oude zeeman alleen blijft leven. Hem is de zwaardere straf weggelegd te moeten blijven leven te midden der omliggende lijken, op een schip dat bewegingloos blijft liggen op een kalme zee waaruit slijmerige schepsels opkruipen die zich over het schip vertakken, terwijl hij overigens als eenig teeken van leven de waterbewoners beneden hem ziet dartelen. Zijn ziel is verhard; hij beschuldigt den Maker van onrechtvaardigheid, waar zijn makkers dood in het rond liggen en dezen schepsels vergund wordt te leven; hij vloekt die natuur; hij kan niet bidden. Plotse-ling echter treft hem de schoonheid dier omringende natuur, hij bewondert die en nu kan hij bidden. Dan komt de verlossing en goede geesten sturen zijn schip huiswaarts. Zijn straf is nu nog niet geheel geëindigd: gelijk de wandelende Jood moet hij steeds over de wereld trekken om overal rust te zoeken maar die nergens te vinden. Hij heeft de gave, hartelooze menschen, zooals hij er zelf eens één was, te kunnen onderscheiden en dezen moet hij zijn spookachtig verhaal vertellen. Eén van hen is de Wedding-guest, de genotzoeker.

„I fear thee, ancient Mariner!
I fear thy skinny hand!
And thou art long, and lank, and brown,
As is the ribbed sea-sand.

I fear thee and thy glittering eye,
And thy skinny hand, so brown."
„Fear not, fear not, thou wedding-guest!
This body dropt not down.

Alone, alone, all, all alone,
Alone, on a wide wide sea!
And never a Saint took pity on
My soul in agony.

The many men, so beautiful!
All they all dead did lie:
And a thousand thousand slimy things
Lived on; and so did I.

I looked upon the rotting sea,
And drew my eyes away;
I looked upon the rotting deck,
And there the dead men lay.

I looked to Heaven, and tried to pray;
But or ever a prayer had gusht,
A wicked whisper came, and made
My heart as dry as dust.

I closed my lids, and kept them close,
And the balls like pulses beat;
For the sky and the sea, and the sea and the sky
Lay like a load on my weary eye,
And the dead were at my feet.

The cold sweat melted from their limbs.
Nor rot nor reek did they:
The look with which they looked on me
Had never passed away.

An orphan's curse would drag to Hell
A spirit from on high;
But oh! more horrible than that
Is the curse in a dead man's eye!
Seven days, seven nights, I saw that curse,
And yet I could not die.

The moving Moon went up the sky,
And no where did abide:
Softly she was going up,
And a star or two beside

Her beams bemoaned the sultry main!
Like April hoar-frost spread;
But where the ship's huge shadow lay,
The charmed water burnt alway
A still and awful red.

Beyond the shadow of the ship,
 I watched the water-snakes:
 They moved in tracks of shining white,
 And when they reared, the elfish light
 Fell off in hoary flakes.

Within the shadow of the ship
 I watched their rich attire:
 Blue, glossy green, and velvet black,
 They coiled and swam; and every track
 Was a flash of golden fire.

O happy living things! no tongue
 Their beauty might declare:
 A spring of love gushed from my heart,
 And I blessed them unaware:
 Sure my kind saint took pity on me
 And I blessed them unaware.

The selfsame moment I could pray;
 And from my neck so free
 The Albatross fell off, and sank
 Like lead into the sea."

Engelsche Boeken.

Booth (Christopher B.) THE HOUSE OF ROGUES. (283) 7 sh. 6 Hutchinson.

Een soort geleerde is tot 15 jaren dwangarbeid veroordeeld, omdat hij zich had schuldig gemaakt aan het vervaardigen van valsche banknooten. Twee platen, meesterstukjes van kunst, en een partijtje papier, geëigend voor bankpapier-druk, zijn verborgen in een geheime schuilplaats. Dat huis wordt gekocht door een rijke mijnheer, die op 'n goeden dag wordt vermoord.

Nu komt de burgemeester om een onderzoek in te stellen naar den moord en een geheime detective op zoek naar de platen, die de vermoorde kort voor zijn dood moet hebben ontdekt. Het geheim blijft lang bewaard en de lezer ziet waarschijnlijk met eenig leedvermaak de komieke gedragingen van den burgemeester. Goed.

Connigton (J. J.) MURDER IN THE MAZE. (287) 7 sh. 6. E. Benn

Een dubbele moord. Twee broeders worden dood gevonden, met vergiftigde kogeltjes van een luchtgeweer in hun body.

En er zijn zooveel sporen, die naar een vermoedelijken dader leiden, dat men van wege de veelheid den weg niet vindt. De neef, die goed met 'n luchtgeweer op de hoogte was en juist een standje

kreeg van een van zijn ooms, die weigerde hem in 't vervolg te ondersteunen, had een onaantastbaar alibi. De kerel, die een der gedooden gaarne zou hebben gemist als lastig getuige in een leelijke zaak, moet men ook al laten schieten. En dan wordt een knappen inspecteur van politie de zaak in handen gegeven, die 't alles tot een oplossing brengt.

't Is een goed in elkaar getimmerd verhaal.

John (Herbert) FREE LANCE JOURNALISM AND SHORT-STORY-WRITING, (128) 2 sh. W. Foile.

Wie journalist of korte-verhaal-schrijver, of humorist of ik weet niet al wat, wil worden en een winstgevende carrière wil zoeken als broodschrijver (want daar komt het toch feitelijk op neer) mag uit dit boekje de methode leeren om het te worden. Men zal zeggen: je hebt het of je hebt het niet, maar — 't is toch iets wat men voor een groot deel moet aanleeren en kan aanleeren, verondersteld dat de natuurlijke aanleg voor het vak (want het is een vak) aanwezig is. Maar die aanleg wordt vaak maar al te gemakkelijk verondersteld.

Manning (David) JIM CURRY'S TEST. (284) 7 sh. Hutchinson.

Jim Curry is iets overkomen, dat naar zijn meening hem noodzaakt, zich buiten de maatschappij te stellen. En hij doet dat op de vroeger meer gebruikelijke wijze door een nobel soort bandiet te worden, die niet steelt en niet moordt. Maar de tijd komt, dat Jim het beter vindt terug te keeren tot een meer geregeld leven. De liefde is hierbij in het spel. Maar de broeder van zijn beminde, speelt het spel door, en onder den schijn, de methode en de vermomming van Jim Curry, zet hij diens gevaarlijk vak voort, maar op minder edele manier.

Hij wordt gevangen genomen, van misdaad overtuigd en veroordeeld tot bengelen. Dat kan Jim Curry niet verdragen. Hij zal den broeder van het meisje dat hij liefheeft, den zoon van den man, die voor hem een weldoener was, redden van zoo'n smadelijken dood, en hij offert zijn eigen geluk daarvoor. Een goed en onderhoudend verhaal.

Queux (William Le) THE HOUSE OF EVIL. (316) 7sh, 16. Ward Lock.

Een jonge diplomaat heeft zich zelf verdaan en in een brief, die hij achter heeft gelaten vertelt hij zijn vriend, dat hij is overgegaan tot deze wanhoopsdaad, omdat hij vernam, dat het meisje, waarvoor hij liefde voelde, als lokvogel diende bij een bende van chantageplegers.

Die vriend, Leonard Lydon, leert een aanminnig meisje kennen, met name Gloria Stormont. Haar oom is een voorspoedig bankier, ten minste naar den schijn, en daarom verrast het Lydon dat die man hem bij gelegenheid een duizend pond te leen vraagt. Dit

wekt bij hem vermoedens en spoedig ontdekt hij dat deze Stormont nauwe betrekkingen onderhoudt met het meisje, dat zijn vriend den dood injoeg. En nu wordt het een speuren en listig onderzoeken, waaruit klaar als de dag blijkt dat die honorable Stormont de aanvoerder is der misdadige bende. En de held, zoodra hij zich ondekt ziet, jaagt zich een kogel door zijn koepeltje. En Gloria en Lydon zenden hun verlovingskaartjes uit. Het boek is geheel in den trant van Le Queux, die zijn lezers pleegt vast te houden door zijn geheimzinnigheid. Voor volwassenen.

Wyers (Walter L.) THE LATER REALISM. A. STUDY OF CHARACTERIZATION IN THE BRITISH NOVEL. (170) 10 sh. Cambridge University Press.

De literatuur-student zal niet zonder voordeel dit boek lezen, en als hij maar voor oogen houdt wat Wyers verstaan wil onder „Realism”, zal hij het dikwijls met hem moeten eens zijn. In elk geval, hij krijgt een beteren kijk op menig bekenden schrijver.

Uit Beethoven's Leven ¹⁾.

In Maart herdachten wij den honderdsten jaardag van Beethoven's dood. En dat was natuurlijk eene gelegenheid om weer eene reeks boeken te wijden aan den beroemden Meester of die vroeger reeds waren verschenen, nogmaals in het licht te sturen.

Wij laten de buitenlandsche uitgaven rusten, en vestigen alleen de aandacht op de twee, wier titels hieronder staan aangegeven.

Beethoven in 1818.

Laten wij eenige losse gegevens onzen lezers aanbieden en hen, indien zij meer verlangen, verwijzen naar de volledige levensbeschrijvingen.

Ludwig (von) Beethoven werd in 1770 te Bonn geboren uit een eenvoudige, maar muzikale familie. De jonge kunstenaar werd door den Keurvorst in 1792 naar Weenen gezonden met den titel van Hoforganist. Hij ontving les van Haydn, leerde Bach, Händel en de voornaamste Italiaansche toonkunstenaars kennen, en verwierf machtige beschermers. En dat is wel de meest vreugdevolle tijd geweest in het overigens verdrietige en soms tragische leven van Beethoven.

Dat verdrietige kwam echter niet alleen voort uit zijne omgeving, maar niet het minst uit zijn hoogst zenuwachtig, overgevoelig en onbeheerscht kunstenaarstemperament. Beethoven was van zijn jeugd af eenigszins menschenschuw, en gelijk dat meer gebeurt bij verlegen menschen, kon hij die soms overwinnen door onbehoorlijke grofheid en woedende uitvallen. Gelijk zoo menig kunstenaar wist hij geen raad met zijn wisselende gevoelens

1) Lux (Joseph August) *Beethoven's Liefdeleven*. De Roman van zijn Leven. Liefde en Lijden. Vertaling van Anny Vorstman—ten Have. (303) f 3.75 A. W. Sijthoff, Leiden.

Janetschek (Ottokar) *Beethovens's Lebensroman*. Vertaling van Mr. G. Keller (296) f 3.25., J. Philip Kruseman, den Haag.

en voelde zich het ééne oogenblik als verheven tot den zevenden hemel en eenige minuten later neergestort in den diepsten afgrond van melancolie. Hij zat vol familietrots en hij deed alle moeite om zijn twee broers een goede positie te bezorgen, was doodbedroefd toen een hunner huwde met een minderwaardige en slechte vrouw. Maar zelfs voor den totaal bedorven zoon uit dit huwelijk bleef hij zich interesseeren en ontzag geen offer om nog wat te recht te brengen van den deugniet. Wat echter niet gelukken mocht. En dan zijn ontzettende kwelling, zijn toenemende hardhoorigheid, die voor de laatste 15 jaren van zijn leven was overgegaan tot een volslagen doofheid.

Men zegt dat ook teleurgestelde liefde zijn leven verbitterd heeft. Ik geloof er niet veel van. Zoo'n licht ontvlambaar artiestenhart staat licht in brand voor een gratievolle gestalte of een aardig gezichtje. Maar Beethoven zag in zoo'n vrouwelijke persoon meer eene Muze dan een wezen van vleesch en bloed.

En zelfs zij, die hem trouw bleef tot den dood, Gravin Theresa Brunszvik, was voor hem de beminnelijke Muze, de bewonderende leerlinge, de troostende vrouw, meer dan de geliefde — en hij was voor haar meer de geweldige Meester, de verheven kunstenaar, door zijn kunnen een bijna bovenaardsch wezen, dan de man.

De twee aangegeven boeken, bevelen wij de lezers, die uitvoeriger het leven van den Meester willen hooren, gaarne aan.

Gravin Theresa Brunszvik.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

NEDERLANDSCHE NAMEN IN DUITSCHE BLADEN.

Daar heeft de mij onbekende schrijver *Van Overal* (Alg. Hbl.) een geestig stukje over, dat bovendien heel echt is. Maar gaat het niet hetzelfde in andere landen, en kan b.v. Frankrijk niet

kostelijk meedoen als het geldt de verhaspeling van hollandsche namen?

„We hebben kort geleden geklaagd over gebrek aan belangstelling voor Nederlandsche gebeurtenissen in de Duitsche pers. Het heeft geholpen.

Ditmaal een andere klacht: als men zoo nu en in de Berlijnsche en andere Duitsche bladen over Nederland schrijft, dan verhaspelt men eigen- en plaatsnamen met een hardnekkigheid, die bijna lachwekkend werkt. Onze aftredende gezant baron Gevers woont nu al ruim twintig jaar in Berlijn, maar nog altijd kan men in de Duitsche pers lezen, dat hij *von* Gevers heet. Minister Van Karnebeek moest, vooral in de periode toen hij voorzitter van den Volkenbond was, in de Duitsche bladen honderden malen genoemd worden. Zelden of nooit heb ik zijn naam ongeschonden aangetroffen. Karnebeck, Karnebeck, von Kaarnbeeck, Karenbeek, waren enkele variaties, die ik in mijn notitieboekje opgeschreven heb. Met den titel „jonkheer” heeft men steeds de grootst mogelijke moeite. Men meent meestal, dat dit „junger Herr” beteekent of bij den eigennaam hoort. En dan voegt men er stelselmatig de „c” aan toe, omdat men hier de „k” aan het eind van een lettergreep niet aanvaardt. Ik zelf heb zoo’n „k” midden in mijn naam en al spel ik dien bij het doen van bestellingen ook nog zoo duidelijk, ik ben er zeker van op adressen, in brieven en drukwerken, ledenlijsten enz. altijd weer „ck” aan te treffen. Zelfs de drukker van mijn briefpapier en mijn visitekaartjes laat zich niet tot de „k” verleiden. „De man moet zich vergist hebben”, denkt hij, en verbetert.

De Duitscher heeft ook steeds een bijzondere voorliefde voor ons woord „mijnheer” dat hij „mienheer” uitspreekt — het helpt niets dat men hem honderdmaal „meneer” voorzegt — en bijzonder karakteristiek voor ons volk vindt. Daarom noemt de Duitscher Nederland „das Land der Mienheeren”, waarbij hij zich stijve, nuchtere, deftige (dit laatste woord kent de Duitsche taal ook) kooplieden voorstelt, die voor hem de verpersoonlijking van stoer conservatisme en achterlijkheid zijn.

Spelen Duitsche romans in Nederland, gelijk dezer dagen weer de roman „Toosje” in de „Kreuzzeitung”, dan kan men zich verlustigen aan de kostelijke wijze, waarop schrijfster, Elizabeth Fries, Nederlandsche namen en uitdrukkingen verhaspelt. En nog zotter wordt het wanneer Nederlanders uit Indië, die steeds onzinnig rijk en zonderling zijn, een rol spelen.

Ten slotte nog onze veelbesproken gezant in Peking, over wien plots de wereldpers het zoo druk heeft. In de Berlijnsche bladen heb ik de volgende spellingen van zijn naam aangetroffen: Udendick, Odedijk, Dudendyck, Dudedyk, Oudendijck, Dodedijk...

En warempel ook Oudendijk, Maar dat was natuurlijk een zetfout.”

MARITAIN'S REDE TE AMSTERDAM, waaraan wij in *Boekenschouw* (XX Jaargang, blz. 106) een artikel wijdden, geeft Dr. P. Hoenen S. J., professor in de Wijsbegeerte te Rome en hoogst bekwaam en diepzinnig natuurkundige van de Leidsche Universiteit, aanleiding tot tegenspraak in de *Studiën* (Mei). Hij schrijft: „Ik vraag hier alleen onderdak voor de kritiek van één stelling van Maritain, die hij poneert met fatale klaarheid; fataal, om hare onjuistheid, fataal, als ze aangenomen werd, om hare gevolgen voor de ontwikkeling der Thomistische filosofie, en voor de inlichting der zoekers, die tot het Thomisme naderen. Dit alleen noopt me tot schrijven, speciaal voor den ontwikkelden lezer in Holland, waar die stelling, des te meer naarmate Maritain's gezag er hooger staat, en zeer zeker tegen zijn bedoeling, een belemmering zou zijn voor den invloed der koninklijke metaphysica van den Aquiner.”

Volgens Dr. Hoeven is er géén botsing tusschen natuurwetenschap en Thomistische filosofie, maar alleen eene tusschen de metaphysica van Descartes en die van Thomas.

Dat de moderne wetenschap tegen de Thomistische metaphysica botste en ze terugdrong uit het geestesleven, ligt niet aan het wezen van beide wetenschappen, is alleen het gevolg van een *fataal misverstand* omdat de scholastieken die wetenschap niet naar eigen principes beoefenden.

En nu is dit het tragische in Maritain's optreden, dat hij dit misverstand wil continueeren, dat hij, de vurige Thomist, die, om de heerschappij der metaphysica in de regionen van den geest weer te vestigen, aan het herstel van de Thomistische filosofie zijn ongemeenen aanleg, zijn vaardige pen, zijn vurige geestdrift, geheel zijn leven wijdt — dat juist hij nieuw en, in zijn systeem, onverwoestbaar leven geeft aan datzelfde misverstand, dat eenmaal de filosofie uitgebannen heeft. Niet zoozeer, omdat zijn temperamentvolle en vaak overdreven zeggingswijze, waarvan wij voorbeelden zagen, anderen zou kunnen terugstooten; dit temperament kruidt de spijs, die hij voorzet, en die substantieel blijft, en die overdrijving is wel te corrigeren.

Het gevaar ligt niet in den vorm, het ligt in het wezen.

Hij (Maritain) teekent zelf met enkele scherpe trekken een beeld van de geesteswording van onzen tijd, van de vele zoekers, die naar licht verlangen, naar het licht der metaphysica van Thomas van Aquino en die een klove meenen te zien tusschen de wetenschap, die zij kennen en de filosofie, die ze zouden willen kennen. En nu komt Maritain en zegt hun, dat de klove inderdaad bestaat en inderdaad niet te overbruggen is. Dan helpt het niets meer, dat hij er aan toevoegt, dat zij ten onrechte verband verwachten, dat hun wetenschap en de ware metaphysica zich op verschillende plans bewegen omdat de physica de realiteit niet zoekt. Deze bewering botst af op hun rechtmatige overtuiging van het tegendeel. Zij hebben den habitus dier wetenschap — den habitus dien Maritain

terecht zoo hoog stelt, en die hem helaas! voor de mathematische physica ontbreekt — en daardoor weten ze, dat hun wetenschap de realiteit wel zoekt en ook vindt en dus met de metaphysica, de wetenschap van het Zijn, verband hebben *moet* en als dat verband dus met de Thomistische filosofie ontbreekt (zooals Maritain verkondigt) zullen zij deze den rug toekeeren. En *met recht*, als Maritain gelijk had. Maar, daar wringt juist de schoen.

DE SCHRIJVER VAN „DE NAVOLGING”? NIEUWE HYPOTHESEN.

Pater van Ginneken „borduur” er in „Studiën” op voort, zegt de literaire Gids (29 April), dat de Imitatio Christi oorspronkelijk een werk van Geert Groote zou zijn, door Thomas van Kempen vervormd. Hij geeft de volgende veronderstellingen, aannemend dat men omstreeks 1426 op den Agnietenberg de Ammoniciones, „het toch zoo onovertroffen dagboekje van Geert Groote” aan de vergetelheid heeft willen ontrukken.

„Wij kunnen ons dan ook voorstellen, hoe een voorstel werd aangenomen, waarbij aan den Novicenmeester van den St. Agnietenberg werd opgedragen, het geduchte boekske eens goed onder handen te nemen om het te verzachten, den zinsbouw wat vloeiender te maken, met uitlating van hier en daar een stout woord of schamper einde, en invoeging vooral van eenige devote zachter-gestemde hoofdstukken met wat opgetogen lofprijzingen op Gods goedheid en barmhartigheid ertusschen, en vooral ook wat klagende gebeden, gelijk de menschen die zoo graag bidden, om bij God een beetje troost te vinden in dit tranendal. En vooral dat stuk over de moeilijkheden met de kerkelijke overheid moest hij maar flink besnoeien; er veel inlasschen. En of hij dan alles maar in zijn geheel of bij gedeelten in een grooter werk wou opnemen, waarin de geheele ascese der Windesheimer Congregatie zou worden neergelegd, hij mocht er b. v. Johan Vos van Heusdens zaliger handleiding ook gerust in verwerken, en ook de mooiste stukken uit de brieven en collaties van den hierbij aanwezigen Jan van Schoonhoven konden er aan toegevoegd worden, misschien nog iets van Mande of Gerlach Peters, dat moest hij zelf maar eens zien; zoo kon daar bij een oordeelkundige keuze uit al dat materiaal een werk uitgroeien, dat zij voor de heele wereld, zonder de minste onwaarheid te spreken, zonder eigenlijken auteursnaam konden uitgeven, en waarvan de novicenmeester Thomas de officieele compiler zou zijn. En als het dan klaar was, en door de Oversten nagezien en goedgekeurd, moest Thomas het oorspronkelijke handschrift van Geert Groote zelf maar vernietigen. Dat was voor alle voorzichtigheid toch wel goed. Het kwam er toch immers niet op aan: wie iets gezegd had, maar wat hij gezegd had.

Als de zaak zich zoo heeft toegedragen, kunnen wij alle getuigenissen verklaren.”

TEGENWERKING UIT NAIJVER....

In het *R.-K. Artsenblad* (April) staat een artikel over *Verspilling van Arbeid*, dat begint met het motto van een missionaris: „Ik verlaat dit land, waar de beste krachten elkaar neutraliseeren door onderlingen naijver.”

M. H. (iedereen weet nu wel wie dat is) vangt aan met de verklaring: „de wanhopige warwinkel van artikelen, ingezonden stukken, polemieken, kritieken, recensies, brochures, strijdschriften, enz. waarvan vele ongelukkigen gedwongen zijn dagelijks kennis te nemen om op de hoogte te blijven is een van de onaangenaamste kenmerken van onzen tijd.

Wij zijn heusch niet de eerste, die op de nutteloosheid van de tegenwoordige polimiseermethode opmerkzaam maakt, maar daarom is het niet minder belangrijk de aandacht te vestigen op enkele gebeurtenissen, waardoor het kwaad nog weer eens duidelijk wordt gemaakt en openlijk gesignaleerd.

Wat er van de naastenliefde terecht komt? Dat zullen wij voorloopig maar aan de deskundigen ter beoordeeling overlaten.

Wat er van de wetenschap terecht komt? Daarvan straks.

Het lust ons ter illustratie op een paar voorvallen (enkele uit vele) te wijzen, welke de laatste maanden wel niet aan de aandacht van een groot aantal lezende menschen zullen zijn ontgaan.

I. Het eerste betreft ons zelf. En daarom zullen wij bescheidenheidshalve maar kort zijn.

Onze lezers weten hoe wij met kracht te keer zijn gegaan tegen kwakzalverij onder sommige geestelijken, omdat wij daarin zagen een neerhalen en belediging van onzen godsdienst. Onze lezers weten dat wij dit deden onder goedkeuring en zelfs op instigatie van de kerkelijke overheid en hoe mgr. Taskin in een artikel, dat wij geheel in dit *Artsenblad* hebben overgenomen, bewees dat hij het zakelijk met ons eens was.

Er daartegen op komt — om op een unfair manier iemand af te breken — een onridderlijken aanval van een anoniem J. G., die heel onbenullig wat scheldt en nadat wij het artikel van mgr. Taskin hadden gepubliceerd, waaruit zijn ongelijk bleek, niet flink genoeg is dit te bekennen en voortgaat de lezers verkeerd en leugenachtig voor te lichten. Zoo'n scheldpartijtje zonder eenige argumentatie, met negeering van andermans argumentatie moet geen Roomsche blad doorlaten. Dat mijn pen wat scherp was — maar dan een scherpe pen met argumentatie — mag toch aan niemand de vrijheid geven dit alles maar te negeeren en, gedwongen toe te geven dat ik in de zaak gelijk heb, de uitwerking van mijn woorden te niet te doen.

II. Een tweede feit. Iemand, een R. K. geestelijke, schreef een roman; geen schitterende, geen fijn gestileerde, geen literaire roman, maar een goede en goedkoope roman, bedoeld om Roomsche lectuur in handen van ons Roomsche volk te brengen, tegenover

zoovele slechte goedkoope romans! Alles ging prachtig en de boeken vlogen weg. Tot, ineens, een kritiek . . . van een ander R. K. Geestelijke: en het boek lag in 't slijk! Reeds velen heb ik gesproken die het boek een prul noemden en . . . het nooit gelezen hadden.

III. Een derde feit. Daar komt een katechismusuitleg in den handel, een boek „overstromend van een veelheid van ideeën.” 't Liep prachtig van stapel, schreef de uitgever. Daar kondigt iemand mondeling aan dat hij het boek eens in den grond zal boren. Voordat de critiek verscheen, wisten de schrijvers al dat het een verloren zaak was. Zij kenden de uitwerking van dergelijke christelijke manieren.

En daar kwam de critiek met een air en een aplomb alsof de criticus, die nota bene de grootste domheden neerschreef, het alleenrecht van oordeelen bezat. Dat een patcr Jezuiet, een kap. J. Schmidt fel tegen deze manieren opkwam, dat in verschillende tijdschriften zeer gunstige recensies verschenen, dat men in België sprak van waarachtige parels, dat het boek in Indië prachtig ontvangen werd, dat het in Brazilië door een bisschop verplichtend werd gesteld, dat zeer vele geestelijken het boek met vrucht gebruiken, dat alles baat nu niet meer, nu de eene R. K. geestelijke — ons voorbeeld en gezag — den andere bestookt en met voorbedachten rade opzettelijk afbreekt.

Het doet den leek pijnlijk aan te moeten toezien, dat er onder de Roomsche geestelijken gevonden worden, die blijkbaar niet het minste inzicht hebben in het goede dat het werk van hunne socii kan uitwerken en veel meer hechten aan de twijfelachtige eer die zij zelf voor hun eigen persoon kunnen oogsten, wanneer zij den schijn op zich weten te laden van geleerdheid en gezag, een schijn die in werkelijkheid niet anders is dan een ergernis.

Hebben wij hier niet te doen met een van de vele Roomsche fouten, die een ergernis zijn voor de geloofsgenooten en die andersdenkenden interpreteren als fouten van de Kerk, terwijl zij in waarheid niets anders zijn dan de kleinheid der menschen, die aan de eer der Katholieke Kerk slechts schade kunnen berokkenen?

Had de missionaris dan toch gelijk toen hij mij zei: „Ik verlaat dit land, waar de beste krachten elkaar neutraliseeren door onderlingen naijver?”

Ja, maar al te veel. Er zijn, ook onder de katholieken, maar al te veel proleten van den geest.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S. J.

Arlen, (Michaël). DE GROENE HOED. Naar het Engelsch. (314) f 2.75. P. N. van Kampen, Amsterdam.

Toen ik dit boek had uitgelezen, heb ik een oogenblik in benauwdheid gezeten. Want nog maar kort geleden had ik over een ander literair product geschreven: ik begrijp er niet veel van. En nu zou ik in de een of andere modulatie datzelfde woord weer moeten herhalen: die groene hoed laat weinig licht door. En ik zie nog maar bij „schemerdonker”.

Maar ik lees daar juist in „den Gulden Winckel”, die nu, minstens één maand na mijn oordeel, ook frank en vrij verklaart: „het is niet te begrijpen wat de schrijver bedoelt.” En dat geeft mij moed om nog maar weer eens te verklaren: „Ik begrijp dezen mijnheer Arlen en zijn „groene hoed” eigenlijk niet geheel.” Waarom kunnen mensen, die iets te zeggen hebben, toch zoo wanhopig moeilijk de manier vinden om het duidelijk te maken?

Twee jonge mensen hebben elkaar lief, maar worden door de familie gescheiden. Later ontmoeten ze elkaar. Zij is een jonge weduwe; haar jonge man is in den huwelijksnacht uit het raam gevallen. De waarheid is dat de deugniet zelfmoord pleegde.

De jeugdvriend, dien zij ontmoet, staat aan den vooravond van zijn huwelijk. En daarna wordt het boek hoe langer hoe raadselachtiger. Het schijnt dat ten slotte de jeugdvrienden weer hartstochtelijk op elkaar worden verliefd. Ze zondigen; een kind wordt dood geboren (maar zelfs dat is niet duidelijk), de ongehuwde vrouw komt in doodsgevaar, wordt gered en is van plan er met den man der andere van door te gaan. Maar ten slotte geeft zij alles op en rijdt in razende vaart zich zelve te pletter tegen een boom.

Er wordt, gelijk dat in de nieuwere Engelsche romans allengs de mode begint te worden, fel afgegeven op traditie en conventie op de verborgen rotheden en het schijnschoon der tegenwoordige, maatschappij. Overal is leugen en bedrog en het recht wordt opgevorderd om te leven onafhankelijk van de officieele moraal, enz. enz.

Er wordt gesproken over „rare dingen”, maar dat altijd met de correctheid van een portdrinkenden baronet, zoodat niet velen het shocking zullen vinden . . . behalve misschien hier en daar.

Ik raad het niemand aan; ook volwassenen niet. Ten eerste: omdat de schrijver, door zijn geheimzinnig raadseltjes opgeven, misbruik maakt van zijn lezers. Ten tweede: omdat het toch wel blijkt dat hij op bedekte wijze nare stukjes zit te vertellen en theorieën leurt, die door elke zedelijke gezondheids-commissie dienen te worden afgekeurd.

Maar overigens, ik ben een logarithmentafel, als ik U in duidelijke en klare woorden kan vertellen wat ik gelezen heb.

Hoogstraten - Schoch (A. van) GOUDEN TEUGELS. (308) f 2.60 J. H. Kok. Kampen.

Mevrouw Sinisha van Werve is drie jaren in Davos geweest, heeft in dien tijd haar kinderen uit angst voor besmetting niet willen zien, en komt nu geheel genezen in Amsterdam terug om vol moed de zorg voor haar gezin weer op zich te nemen. Haar man, een naam-makend advocaat heeft zich weinig met de drie kinderen kunnen bemoeien; maar zijn associée in de zaak, Freule Rudi, zooveel te meer. Zij heeft het huishouden op gang gehouden, de meiden royaal betaald, de kinderen, vooral het oudste meisje Elisabeth, verwend, en Mr. van Werve in de eerste kringen binnengeleid. Sinisha vindt zeer veel bij haar thuiskomst, dat haar hindert en grieft. Het ergste is wel dat haar man haar ontwijkt... zij vertrouwt hem volkomen, maar Mark zelf is niet gerust, Rudi is zooveel voor hem geweest al dien tijd. Rudi zelf is geen type om een andere vrouw haar man te ontfutselen, maar toch... Mevrouw Sinisha komt in een zeer moeilijken toestand thuis. Elisabeth, 'n meisje van 16 jaar met het air van 'n veel oudere, die alles durft zeggen, zich geëngageerd noemt, opgaat in de moderne kleeding en dansen, vindt 't vreeselijk dat Moeder thuis komt; Tante Rudi begreep haar altijd zoo goed... Maar Sinisha grijpt in, en houdt vol. Daan, haar jongen, is dol op haar en ook zusjes hart heeft zij spoedig gewonnen. Haar man staat in alles aan haar kant, hoewel hij haar niet nader komt. Met Elisabeth lijkt het een hopeloos geval. Sinisha ontmoet op 'n badplaats een gelijk gestemde ziel in Mevr. Sixtra, deze vraagt haar om haar ideeën over de moderne tijd eens op een bijeenkomst ten haren huize uiteen te willen zetten, om zoo te komen tot een verband van velen, die den strijd aandurven tegen al het lichtzinnig mondaine van tegenwoordig. Zij neemt dit aan en spreekt haar ziel uit; ook een dominee zegt zijn meening. Er zijn velen vóór haar, maar ook velen tégen, waaronder vrienden van Mark, die voor de kinderen, tijdens haar afwezigheid, hun huis hebben opengezet.

Dan komt de verjaardag van Elisabeth... zij geven 'n dinertje voor haar schoolvrienden en vriendinnen, zijn verbaasd over de taal en het gebrek aan goede manieren der jongelui... tegen negen uur 's avonds zijn zij allen gevraagd op een danspartijtje bij de van Houcke's, de vrienden hierboven genoemd... Sinisha de moeder wacht, wacht de thuiskomst van Elisabeth. 't Wordt 4 uur zij roept haar man, ... en dan blijkt dat de jongelui, gedronken hebbend, nog laat in auto's naar Laren zijn gereden... Elisabeth met haar vriend verongelukt; de jongen vermorzeld, het meisje totaal bewusteloos... Zij wordt naar huis vervoerd, Moeder verpleegt haar... en het kind komt tot inkeer.

Rudi is ook gaan nadenken. Als Elisabeth weer beter is smeekt zij Sinisha haar 't meisje voor 'n paar jaren af te staan, om met haar te kunnen reizen, maar S. weigert... het komt tot een

uitbarsting tusschen de beide vrouwen. Rudi laat haar testament maken ten voordeele van Mark en Elisabeth... het komt bijna tot een meer intieme toenadering tusschen Mark en haar, maar zij weerhouden zich bijtijds waarop R. verdwijnt en gaat reizen. Zij valt bij een skilooop en sterft...

Sinisha en Mark komen weer tot elkaar en Elisabeth vindt 'n degelijken jongen dominée tot man.

Een protestantsch boek, waarin heel veel ware dingen gezegd worden, welke ook Katholieke ouders ter harte kunnen nemen.

Ivans ALS DE TOMAHAWK DREIGT (213) f 1.25. S. L. van Looy, Amsterdam.

Ivans heeft een gelukkige hand, en kan zich heel gemakkelijk in een genre van een verhaal inwerken. Het blijft wel altijd dicht bij het speur-genre, maar er is in elk geval een ruime opvatting daarvan, en hij herhaalt zich niet licht.

Dit boek bevat de herinneringen van Guy Wildborough aan den strijd van de kolonisten tegen de Narrangansets en andere Indianenstammen. Het boek is boeiend vooral door de geheimzinnige figuur van „de Helper”, die telkens op de gevaarlijkste plaatsen en momenten weet op te duiken om de kolonisten te waarschuwen en bij te staan.

Daar valt op dit boek, volgens mij, niets te zeggen; ofschoon er zullen zijn die denken dat er te veel bloed vloeit en te lustig gescalpeerd wordt.

Maar ik geloof dat de lezers zich daardoor niet zullen laten verleiden om dergelijke ongebruikelijke bedrijven met gemoedsrust na te volgen. Och, we moeten ook niet te sentimenteel worden.

En ik ken een heel regiment jeugdvrienden en vroegere leerlingen, die heel wat gesnoept hebben in hun tijd van die Indianen verhalen en waarvan er thans geen een in staat zou zijn de haren te knippen van zijn evenaaste, laat staan hem te scalpeeren.

Lewis (Sinclair) VERLEIDING. (234) f 2.90. Naar het Engelsch, bewerkt door C. C. Bender, Allert de Lange, Amsterdam.

Ralph Prescott is een advocaat, die zich wat overwerkt heeft en maar eens flink moet uitvieren. Dat voelt hij en neemt dus het aanbod aan van een halven kennis, Wooldbury, om met hem te gaan kampeeren in de wildernis. Met Indianen varen zij de rivier op in kano's. Ralph is een droomer en onhandig, Wooldbury is een overdreven-druk doend man en barst bijna van energie. Tusschen die twee verschillende karakters komt het herhaaldelijk tot misverstand en teneinde raad besluit de advocaat zijn reiskameraad maar in den steek te laten. Toevallig ontmoet hij een woudlooper, Joe Easter en gaat met hem mee naar zijn blokhut. Deze ruwe is een jaar geleden in Minneapolis getrouwd met een juffertje, die hem daar had gemanicureerd. Alverna heet ze; een frivool persoonkje, dat haar ouderen man het leven maakt tot een hel en heen emel tegelijk.

Dit onscrupuleus, zich vreeselijk kinderlijk aanstellend wijfje, is een bedroevend malle flirt en kan geen man met rust laten. Zij is natuurlijk dolblij met de aankomst van Ralph en opent vanaf het eerste oogenblik de batterijen harer bekoorlijkheden, waartegen hij zich tracht te verdedigen. Maar hij voelt zich blijkbaar op den duur niet bestand tegen de schaamteloze opdringerigheid en de sluwe fratsen van dat wijf, want hij besluit te vertrekken.

Hij doet het, maar vindt een eind ver van de blokhut het „argelooze(!)” vrouwtje op hem wachten. Zij reist met hem mee door de wildernis en tracht hem het hoofd op hol te brengen. En ik geloof, als het boek hier zoo uiterlijk nog min of meer fatsoenlijk blijft, dat voor een deel wel zal te danken zijn aan den hollandschen bewerker. Want de omstandigheden zijn er niet naar!

Joe bereikt ten slotte het vluchtende paar op een eiland of een landtong op 't oogenblik dat een boschbrand hen gaat roosteren. En ten slotte lacht het lichtzinnige creatuur beide mannen uit, en gaat haar eigen weg, waarschijnlijk weer naar haar vroeger leven terug. Ralph wil zijn vriend Joe meenemen naar New-York, en deze stemt schijnbaar toe, maar als de trein vertrekt, springt hij terug en laat den advocaat alleen gaan om zichzelf waarschijnlijk weer te verstoppen in de wildernis. Het is geen mooi en ook geen goed boek. En dat misselijke, moderne kind-vrouwtje, die werkelijk een doorgefourneerde feeke is, past niet in zoo'n verhaal.

Titel en omslagteekening speculeeren ook al te veel op sensatie!

Mix (Tom) MIJNLEVEN EN AVONTUREN IN HET WILDE WESTEN,
(206) f Uitgegeven en naverteld door M. N. van Gelder. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Van Gelder is een bewonderaar van den dapperen cowboy en van den later beroemden filmspeler Tom Mix. „Een man uit één stuk, met een karakter geheel in overeenstemming met de omgeving, waarin en de toestanden, waaronder hij geboren en opgevoed werd. Wiens leuze was om te strijden voor de waarheid en het recht, ter verdediging van de geordende samenleving tegen alle slechte elementen. De levensgeschiedenis van een durfal, juist in de stoutmoedigste periode van zijn leven geroepen, om mede te werken aan den pioniersarbeid, die een woest en onherbergzaam oord van Noord Amerika, het zoogenaamde Wilde-Westen, veranderd heeft in een rijk en gelukkig land

Zijn lijfregel schijnt te zijn: Pas op je lichaam en houd het in goeden staat, eet niet te veel, houd je geest rein, heb eerbied voor de vrouw. Bovenal wees eerlijk en heb de waarheid lief.”

En waarlijk, dit leven leert dat Tom een waaghals was, een onvergelijkelijk ruiter, een nobele borst met een niet te blusschen dorst naar gevaar en avontuur.

Het boek is goed geïllustreerd, maar die illustraties brengen ons op het denkbeeld, dat het reproducties zijn uit het filmleven van Tom Mix. Men kan toch niet veronderstellen dat hij in zijn

zwervend leven (vóór dat hij zelfs aan een filmloopbaan had kunnen denken) gevolgd werd door een man met een camera, die hem in alle mogelijke gevaarlijke en hopelooze situaties kon kiekken! Wij komen dus tot het scherpzinnig besluit dat Tom Mix, toen hij eenmaal werkelijk bioscoopspeler was, die gebeurtenissen uit zijn leven nog eens kunstmatig moet gereconstrueerd hebben.

Mulford (Clarence E.) DE AVONTURIERS (283) f 2.90. Ned. Bewerking van C. C. Bender, Allert de Lange, Amsterdam.

Er heeft een brutale veediefstal plaats gehad, waarbij een vriend van de jongens van den ouden Barzo gewond werd. Dadelijk zijn de kameraden bereid onder leiding van Hopalang Cassidy de veedieven op te sporen en te straffen; terwijl Tex Ewalt de roovers in hun kamp bezoekt, met hen omgaat, hun geheimen tracht te achterhalen en dit gevaarlijke spelletje speelt onder een valschen naam. Nevada is de leider der veedievenbende, hij steelt op groote schaal, heeft een zeer goed verborgen schuilplaats in de woestijn voor zich zelf, en de corrals, waar het gestolen vee wordt opgeborgen, zou niemand kunnen ontdekken. Tex kijkt goed uit, geeft op den juisten tijd een sein aan de naderende jongens, en er geschiedt gerechtigheid volgens de onverbiddelijke wet der wildernis. Voor dames, die lezen in kimono en liggend in chaise-longue of iets dergelijks luxe-meubelachtigs, zal het wel een beetje te ruw zijn. Hetgeen mijn respect voor Mulford een paar hanebalkjes verhoogt.

Stringer (Arthur) DOOR DE WILDERNIS TOT GELUK (Empty Hands) Vertaald door Mevr. M. Wuyters. (228) f 2,25 N.V. Uitg. zaak J. W. Boissevain & Co. Haarlem.

Endicott woont met zijn dochter in een groote villa. Hij vindt dat zij veel te wereldsch is, hoort uit haar eigen mond, dat als haar moeder haar niet waarschuwend verschenen was, zij er met een getrouwd man vandoor zou zijn gegaan.

Dan beveelt hij haar hem te volgen naar het harde kampleven, waar zij sterker zal worden en meer geschikt tot weerstand.

Shomer Grimshaw, ingenieur en leider, wijst haar op de gevaren van het leven in de wildernis.

Maar trots zijn voorzorg, ziet hij haar door den stroom medegesleept in haar kano. Hij volgt haar, redt haar en beiden bevinden zich moedernaakt op een plaats, van waar zij niet kunnen ontkomen. Zij lokt hem tot samenleven, maar hij weigert enz. enz. Ten slotte komt een vliegenier, zij worden gered, zij trouwen.

Het boek is ongeschikt, omdat, ofschoon Shomer Grimshaw zich heeft weten te beheerschen en het lokkende meisje bleef afwijzen, de lezer voortdurend om zich voelt den dwang der sekse.

Wright (Harold Bell) DE OOGEN DER WERELD. Uit het Engelsch door Paul Hovrix. [278] f 1.50. W. de Haan, Utrecht.

Mr. King had jarenlang in het buitenland gestudeerd; hij wilde schilder worden. Toen hij aan het sterfbed van zijn moeder

werd geroepen, ontdekte hij in welke armoede zij had geleefd.

Hij ging weer terug naar het buitenland en vond daar Mr. Sagarage, een schrijver, dien den vaderlijken vriend speelde, hem steunde en beschermde.

Een rijke familie: man, vrouw, dochter zochten zijn vriendschap. De man was in zijn tijd een ladykiller, en nu reeds een wrak; de vrouw was een doortrapte bedriegster en haastig verliefd op Mr. King. Maar deze was het even haastig op een meisje, dat naast hem woonde. IJverzucht. Het meisje wordt ontvoerd, blijkbaar onder toedoen van de verliefde vrouw, die het King aldoor lastiger begon te maken.

Een walgelijk tooneel nog. Het meisje, dat onschuldig is, moet als betaalde artieste viool spelen bij het wrak, en die smeerpoes houdt een vuile toespraak.

De schrijver wil waarschijnlijk beweren of bewijzen: dat men in dezen tijd om te geraken tot roem en vermaardheid, zich heel leelijke dingen moet laten gevallen.

Neen, dat mag men nooit en dat behoeft ook nooit. Dat er zulke toestanden voorkomen als hier worden geschilderd, kan ik aannemen. Maar ik vind het voor niemand noodig, zich daarin te verlustigen. Ofschoon rijpe lezers, zich de lectuur om de een of andere reden kunnen veroorloven, vind ik toch geen aanleiding, het iemand aan te bevelen.

Wallace (Edgar) DE RAADSELACHTIGE MAN. Uit het Engelsch door Jhr. R. Nahuys (259) f 1.25. A. W. Bruna, Utrecht.

Dit is nu wel, wat je noemen kunt, een spannend boek. Je beleeft alle mogelijke gebeurtenissen, de een al verrassender dan de andere. En als je dan denkt: „nu ben ik er”, geschiedt er eensklaps weer iets, dat je het spoor heelemaal bijster maakt. Zoo hier; en daarom blijft het boeien en moet men een respectabel zelfbedwang hebben om het boek uit de hand te leggen en het verhaal te onderbreken.

Ik vertel het niet in bijzonderheden, dan is de aardigheid er heelemaal af. In enkele woorden zij verklapt: „De politie is op het spoor van twee opium-kongsi's, waaraan een massa voorname en als soliede bekende handelslui uit de city deel zouden hebben. Maar de politie schijnt pech te hebben, en de lezer zal spoedig begrijpen waarom.

Elsa Marlowe is secretaresse van Amery, het hoofd eener groote firma. Zij woont in bij haar voogd Tarn, procuratiehouder bij dezelfde firma. Die Tarn, een oude drankzuchtige kerel, heeft haar ten huwelijk gevraagd, hetgeen het meisje met afkeer vervulde. Zij gaat naar haar anderen voogd, dokter Hallam, en deze wordt ook verliefd op het meisje, maar laat het niet merken. Spoedig hooren wij dat Tarn en dr. Hallam bondgenooten zijn en een leelijk zaakje aan de hand hebben.

Nu loopt het vermoeden dat het hoofd der eene Kongsi, die

Soyoka heet, niemand anders is dan Amery. En Elsa, die van den man houdt, doet dat veel verdriet. Tarn vindt men vermoord; de dader is niet te vinden; nog andere misdaden worden gepleegd, maar van de bedrivers is voorloopig niets te vinden. En dan volgt de ontkenning; zóó verrassend, als men maar zelden te genieten krijgt."

Het boek is heel aardig voor groote lezers.

Zeggelen (M. van), *BIJ HET HART VAN INDIË* (217) f. 2,75. Scheltema & Holkema, Amsterdam.

Dit boek bevat een vijftal verhalen, waarvan drie ons reeds bekend zijn uit een vroeger bundeltje. Twee zijn nieuw voor-zoo-ver wij weten.

Mevrouw van Zeggelen heeft Indië lief. Zij vertoefde er eenigen tijd en de Indische legenden en sprookjes hadden hare belangstelling.

Haar eerste verhaal geldt het op Java zoo populaire tooneelspel Ardjouw waarin de jonge prins een groote rol speelt. Het is een echt Indisch verhaal, dat ons in de wereld der javaansche tooneel-spelers binnenvoert.

„De oude Boom“ en „Mysterie“ kenden wij reeds. Het ikt ons dat in dit laatste een Christen zendeling een tamē zonderlinge rol speelt tegenover een weetgierige prinses.

„De vlucht van I-Mahindra“ beslaat een groot deel van het boek. De Vorstin van Celebes beveelt haar vrouwen en dienaressen, met haar kinderen, het land van haar echtgenoot te verlaten, omdat hij op aansporing van een vreemden gast zich wil afwenden van zijn natuurgodsdienst en den Islam omhelzen. Zij gaan en trotseeren alle moeilijkheden, totdat zij na drie dagen zijn achterhaald door den vreemdeling, die haar weer terugvoert naar het paleis. Nu erkent I-Mahindra de machteloosheid van haar heilige steenen en boomen en bronnen en is bereid met haar echtgenoot den Islam te omhelzen. Van deze geschiedenis gaat onwillekeurig een soort verheerlijking uit van den Islam, die ons christenen wat weerstreverig maakt.

Zeggelen (M. van), *KAMPEMENTSIDYLLE*. f 1.25 ALS DE MAIL KOMT. f 0.75 Scheltema & Holkema, Amsterdam.

Twee kleine tooneelstukjes spelend in Indië. Vlotte dialoog, gemakkelijke vorm, Indische sfeer.

De „Idylle“ brengt ons in kennis met eenige officiersvrouwen, die vergaan van jalousie op de jonge, onervaren luitnantsche, die niet al te oprecht is. In die Indo-Europeesche vrouwen valt het moeilijk „dames“ te herkennen.

Het stukje is blijkbaar een charge en niet vrij van wat grofheid.

„Als de Mail komt“ stelt ons een jonge moeder voor, die haar eenig zoontje naar Holland heeft moeten sturen voor zijn opvoeding. De Mail brengt haar de beste berichten, maar de moeder lijdt er onder dat hij gezond en gelukkig kan zijn onder hoede en hulp van een vreemde. Voor liefhebberij-tooneel zijn deze twee stukjes wel op te voeren.

ERRATA

Der Kürbis, die Eichel und der Bauer.

Ein Bauer staunte einst, dasz auf der Erd der Kürbis
Met seinem angefüllten Bauche lag. Er sprach:
„Fürwahr, dies ist doch schlecht gemacht, so wahr ich lebe,
Denn schöner würden sie an jener Eiche prangen
Und solche Früchte ziemen wahrlich solchem Baume.
Er schlief wohl der, der alles soll erschaffen haben,
Als er dies angeordnet. Warum sleicht die Eichel
Nicht an dem Bodem fort, statt dieses groszen Kürbis?
Ja, Ja, fürwahr, wenn ich zu Rath gezogen wäre.
Dies hätt ich anders und viel besser eingerichtet.“
Indem er so das Hirn zerwühlt und trotz der Mühe
Vergebens diesen Knoten zu entwirren suchte,
Rief er: „Die Menschen, welchen scharfe Geistesgaben
Gegeben sind, vermögen kaum sich auszuruhen.“
Er legt sich hin, und bald ist er in Schlaf versunken,
Und sieh, vom selben Eichenbaum fällt eine Eichel
Zum Schlafenden hinab, ihn an der Nas verwundend.
Der Bau'r erwacht und greifet mit der Hand zur Nase:
„O weh, die Wunde ist nicht klein, es flieszet Blut!
Wenn schon die kleine Eichel solches Unheil macht,
Um wieviel mehr der Kürbis, wenn er wär gefallen.
Es muszte nichts geändert werden. Ich seh's ein;
Der Schöpfer setzte alles an den rechten Ort.“
Es möge jeder sich dem Bauer ähnlich wännen
Der Gottes weise Vorsicht frevelnd schilt und höhnt.

In Eigen Kring

Wij noodigen lezeressen en lezers uit In Eigen Kring de verschillende vraagstukken te bespreken, over welke wij een oordeel vragen. Brieven aan de Redactie te zenden: **HEERENGRACHT 415 te AMSTERDAM.**

Van menige zijde ontvingen wij het verzoek toch vooral te blijven voortgaan en te zorgen dat de „eigen Kring” bij elkaar blijft. Eerlijk gezegd, wij hebben er ook geen oogenblik aan gedacht.

En juist nu er zooveel belangstelling en deelneming is, kunnen wij er ook eigenlijk niet aan denken. We zelf hebben er trouwens te veel plezier in.

Maar we zouden het wel aardig vinden indien een onzer lezers (gelijk geschiedde in het Maartnummer; maar dan wat minder moeielijk) eens een opgave of een vraag inzond. Wie doet het?

Voor ditmaal stellen wij voor, eens een proef te nemen of het geveleugeld woord, dat „een vertaler een verrader noemt” (traditore — tradutore) eenigen grond van bestaan heeft: Wij geven Friedrich Rückert's vloeiende vertaling van een bekende fabel van Phaedrus. En vragen die Duitsche vertaling in het Hollandsch over te zetten. Daarna zullen wij eens zien, welke Nederlandsche vertaling het oorspronkelijke van Phaedrus (latijn) het meest nabij komt:

Voor dit werk is wat meer tijd noodig en wij hopen alle mededeelingen te ontvangen even voor 1 Juli.

Der Kurbis, die Eichel und der Bauer.

Ein Bauer staunte einst, dasz auf der Erd der Kurbis
Met seinem angefullten Bauche lag. Er sprach:
„Fürwahr, dies ist doch schlecht gemacht, so wahr ich lebe,
Denn schöner würden sie an jener Eiche prangen
Und solche Früchte ziemen wahrlich solchem Baume.
Er schlief wohl der, der alles soll erschaffen haben,
Als er dies angeordnet. Warum sleicht die Eichel
Nicht an dem Bodem fort, statt dieses groszen Kürbis?
Ja, Ja, fürwahr, wenn ich zu Rath gezogen wäre,
Dies hätt ich anders und viel besser eingerichtet.”
Indem er so das Hirn zerwühlt und trotz der Mühe
Vergebens diesen Knoten zu entwirren suchte,
Rief er: „Die Menschen, welchen scharfe Geistesgaben
Gegeben sind, vermögen kaum sich auszuruhen.”
Er legt sich hin, und bald ist er in Schlaf versunken,
Und sieh, vom selben Eichenbaum fällt eine Eichel
Zum Schlafenden hinab, ihn an der Nas verwundend.
Der Bau'r erwacht und greifet mit der Hand zur Nase:
„O weh, die Wunde ist nicht klein, es flieszet Blut!
Wenn schon die kleine Eichel solches Unheil macht,
Um wieviel mehr der Kürbis, wenn er wär gefallen.
Es muszte nichts geändert werden. Ich seh's ein.”
Es möge jeder sich dem Bauer ähnlich wähnen
Der Gottes weise Vorsicht frevelnd schilt und höhnt.

Wij moeten het ons niet gemakkelijker willen maken dan Rückert en dus niet vertalen in proza, maar in gebonden stijl.

Prijs: 5 gld. voor de twee vertalingen uit het Duitsch, die het trouwst lijken op het latijnsch origineel.

OPVOEDER EN KIND

G. LAMERS S.J., RECTOR — M. R. TEIJSSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

HET MODERNE GEHOORZAAMHEIDSPROBLEEM.

Zoo wordt dit genoemd en gesteld in het Paedagogisch Tijdschrift (Jan. 1927); een sprekend teeken des tijds, die te hooi en te gras „problemen” ontdekt, waar vroeger van-zelf-sprekendheid kort en bondig de zaak beslechtte! Ziehier het probleem:

„Kleine jongen,” zei het kindermisje, „het zou beter zijn, als je wat uitvoerdet. Je tuintje moet noodig gewied worden. Ga het eens gauw wieden als een goede jongen.”

Maar de kleine jongen had in 't geheel geen zin in onkruid wieden dien dag.

„Ik *kan* niet wieden,” zei hij.

„O ja, dat *kan* je best,” zeide het kindermisje.

„Maar ik *wil* liever niet,” zeide de kleine jongen.

„Maar je *moet*!” zeide het kindermisje. „Wees nu niet stout, maar ga onmiddellijk aan het werk en *doe wat ik je zeg!*” En zij ging weer aan haar eigen werk, want zij was zeer vlijtig. Maar de kleine jongen zat stil en vond, dat hij *onaardig* behandeld werd!

Verkeerde gehoorzaamheids-kultuur concludeert de schrijver A. Janse: het misje stelt zich zelf als *norm* voor het kind: het dienstmisje moet vlijtig zijn, ook het jongetje moet dit zijn, en daarom moet het jongetje aan den arbeid, want zij, die het kindermisje is, wil het zoo. Liberalistische opvoeding, zegt Janse, die het leven vervormen wil naar één door de rede bedacht model. Paedagogisch - van - boven - af, zou hij in moderner terminologie ook gezegd kunnen hebben. En ook Mgr. Dupanloup zou deze methode veroordeeld hebben, want zeide hij niet: *Ce que l'instituteur fait faire, est peu de chose - ce qu'il fait faire librement, est tout.* Het kindermisje zat verlegen met de vraag: hoe leer ik de kinderen gehoorzamen *van harte*. En dat leert de boven - af - sche opvoeding zeker niet!

Tweede probleem!

Na eenigen tijd kwam zijn moeder in de kamer en zag hem zitten.

„Wat scheelt er aan, ventje?” vroeg zij, want hij zag er uit als een Maartsche regenbui.

„Ze heeft gezegd, dat ik mijn tuintje *moet* gaan wieden,” zeide de kleine jongen.

„O,” zeide zijn moeder, „wat vind ik dat een aardig plan! Ik houd zooveel van wieden, en het is zulk een prachtige dag! *Mag ik met je meegaan en je helpen?*”

„Wel zeker,” zei de kleine jongen. „Dat mag best.”

En zij wieden het tuintje keurig en hadden een heerlijk uurtje. —

In plaats van het gebiedend kindermisje vertoont het tweede tooneel een moedertje, dat haar kind liefheeft en beter dan anderen haar kind verstaat en meeleeft in zijn kleine kinderleven. Wel de gunstigste dispositie voor den Dupanloup-eisch: leer het kind gehoorzamen van harte!

Maar Janse is over deze gehoorzaamheidskultuur al evenmin te spreken — en ik geef hem groot gelijk.

Ze zijn er in onzen tijd — zoo zegt hij — die op de school met de kinderkens (en dit mag ook gelden voor H.B.S. en Gym. studenten!) gaan spelen — d.w.z. — lezen, rekenen, schrijven, zingen, maar het is 't spel *van de kinders*, 't is hun liefheijberij, en de onderwijzeres doet mee — en .. vraagt, of ze helpen mag. Het kind blijft hier echt kind *naar zijn aard*. —

Ze zijn er tegenwoordig bij duizenden, de schoolkinders, die „zin“ hebben om te werken op school zonder het nut in te zien, die met plezier naar school gaan en tegenpruttelen als vader en moeder ze thuis willen houden. Kinderen, die op school *aardig* behandeld worden, *naar hun aard*, en die daardoor buitengewoon gewillig en ... „gehoorzaam“ zijn geworden, zóó, dat de onderwijzeres er alles mee doen kan.

Ze zijn zóó aardig en zóó lief, dat men haast niet kan begrijpen, dat ze thuis anders zouden zijn. En als dan een vader vertelt tegen die onderwijzeres, dat het kind *niet* gehoorzaam is thuis, dan ligt het voor de hand, dat de onderwijzeres denkt, dat is *uw* schuld, dan behandelt gij het kind *onaardig*.

Alweer een plobeem, zegt Janse: Hoe kan de stoute jongen, die geen *zin* heeft en niet *wil*, en 't ook niet *doet* en dus op en top *ongehoorzaam* is bij het dienstmeisje, zoo maar ineens een allerliefst, ijverig willend, gehoorzaam ventje bij moeder geworden zijn? Is dat wel echt? vraagt hij. — Neen, mijnheer Janse, dat is inderdaad niet echt: wij noemen dat in de moderne paedagogiek: gehoorzamen „van binnen uit“ (Vom Kinde aus, heet het in de Deutsche experimenteele opvoedkunde). Het „librement“ van Dupanloup is wel aanwezig, maar niet: het „faire faire“. U hebt gelijk. Mijnheer Janse: gehoorzamen is een *hooren* naar het gebod, een *ter harte nemen* van de vermaning, een *luisteren* naar de leiding van die over ons gesteld zijn. 't Jongetje bij moeder is wel aardig, maar van gehoorzamen is geen sprake, er is geen *gebod*.

En zoo staan we werkelijk voor het moderne gehoorzaamheidsprobleem: het regiem der „ordelijke“ school, waar alles militair toegaat en die zoo vaak bandelooze jeugd aflevert, waar in ieder geval niet „van harte“ gehoorzaamd wordt en dus niet tot

gehoorzaamheid wordt „opgeleid“; — en de nieuwe school, waar de kinderen naar hun aard mogen leven, doch niet leeren buigen voor een wet, die van bovenaf hun opgelegd wordt en die strijd met hun „zin“. —

En nog is het gehoorzaamheidsprobleem niet uitgeput, waarover een volgend maal. —

G. L.

LUIE KINDEREN.

Men vraagt mij paedag. lectuur over de luiheid en hoe ze genezen kan worden. Ik weet niet wat aan te raden: welk boek hier een verlossend woord zou kunnen spreken, ik weet het niet, of ze dan ongeneeslijk is, zooals de praktijkers wel niet altijd zeggen, maar in hun negatieve maatregelen toch wel doen gelooven? Dit kan ik niet aannemen. Luiheid is psychologisch bekeken geatrophieerde aktiviteit, inspannings-vrees, weerzin voor de daad. Hieruit volgt reeds dat het van nature bedrijvige kind in 't algemeen praktisch geen werkhater, geen arbeidsschuwe is. Aangeboren luiheid is dan ook een zeldzaam verschijnsel: dit blijkt te meer, als we de bekende oorzaken van luiheid even optellen: want dan zullen we de meeste zoogenaamde luie vlegels wel hieronder kunnen sorteerden.

De ervaring konstateert, dat arbeidsonlust in den regel een gevolg is van lichamelijke of geestelijke onevenwichtigheid. De lichamelijke kan voortkomen uit excessieve of defecte fysieke ontwikkeling. Abnormale lichaamsgroei veroorzaakt anemie (bloedarmoede), loomheid, verzwakt aandachtsvermogen, amnesie (geheugenzwakte). Defecte lichaamsgroei geeft slechte spijsvertering, gebrekkige ademhaling, geeuwhonger. Ook komt ze voort uit gezichtsdefecten (het kind zit te ver van het bord) of gehoordefecten (het kind verstaat den meester niet). Beide zijn reeds dikwijls in de school als beginoorzaken van achterlijkheid bevonden.

De geestelijke onevenwichtigheid kan zijn een hooge graad van verlegenheid (het kind is altijd bang uitgelachen te worden als het bekend, iets niet begrepen te hebben), gebrek aan zelfvertrouwen ('t kind durft niet optreden, is angstig, als het gevraagd wordt in de klas), gebrek aan veronderstelden grondslag (het kind is in zijn eerste schooljaren b.v. ziek geweest), gebrek aan werkmethode b.v. door slechte leiding of te veel verandering van school — afkeer van verstandelijken arbeid — langzaamheid, — een al te mechanisch verstand — een zwak geheugen — onstandvastigheid van karakter en wilswakte — opvallende tuchteloosheid — ontmoediging door overladen werk, of overdreven bestraffing.

De ervaring leert dat veel luiheidsgevallen op school door een of ander van deze talrijke oorzaken kan verklaard worden, mits men den goeden wil heeft, een verklaring te zoeken en niet als dogma heeft opgesteld, dat luiheid ongeneeslijk is, of wat

nog meer voorkomt, dat iedere luiheid alleen met een pak slaag genezen kan worden. En als men nu toch een voorlichtingsboek wil hebben, dan zou ik alléén raden een boek over kinderpsychologie, niet een boek over luiheid. En hierbij denk ik o.a. aan Alfred Binet: *les idées modernes sur les enfants*. G. L.

VOOR DEN OPVOEDER.

Prof. Dr. J. H. Gunning. Wzn. ZENUWACHTIGHEID EN OPVOEDING. IN VERDIEPING EN BELIJNING. *Studies over Opvoedkunde en Onderwijs.* No. 9. 1927. 50 bldz. f 1.10.

„Aan de medici de diagnose, aan de paedagogen, althans voor verreweg het grootste gedeelte de therapeuse,” aldus stelt de schrijver in het voorbericht scherp zijn houding in dit vraagstuk. „Het onderzoek naar en de erkenning van de zenuwstoringen bij het kind is, en blijve, taak der medici en van hen alleen, maar de genezing zal, in die gevallen, waar zij mogelijk is en met kans op goeden uitslag beproefd kan worden, altijd in hoofdzaak een kwestie blijven van opvoedkundige behandeling. . . .” Wat het laatste gedeelte betreft, kunnen we ons volkomen daarmede vereenigen; voor een medicus, die bij de hem door den schrijver toegedachte taak vruchtbaar werk wil doen, hadden wij echter gaarne den nadruk zien leggen op een goede psychologische, in 't bijzonder kinderpsychologische scholing, die bij de opleiding onzer psychiaters veelal nog te wenschen overlaat. Waar de paedagoog in de meeste gevallen als raadgever der ouders optreedt, zoodat aan deze de eigenlijke behandeling ten deel valt, is „dit geschriftje dus in de eerste plaats voor de ouders van zulke kinderen bestemd”.

De schrijver behandelt zijn probleem in verband met drie factoren: erfelijkheid, school, huisgezin. De groote beteekenis van de wijze, waarop pasgehuwden hun innerlijke samenleven met en voor elkaar inrichten; het gevaar, dat er voor vele kinderen gelegen is in het vroegtijdig schoolbezoek, opvoeding tot zelfbeheersching en de groote beteekenis, die de godsdienst daarbij speelt, zijn eenige van de vele factoren, waarvoor de aandacht gevraagd wordt. — Stellig keert de schrijver zich tegen de wederinvoering van het Fransch op de lagere school, waar hij het leeren daarvan, „physiologisch, noch didactisch, noch vooral paedagogisch gerechtvaardigd acht.” Scherp wijst hij ook op verkeerde onderwijsmethoden in de hedendaagsche school.

Wij kunnen dit boekje aan ouders, onderwijzers, leeraren en verdere opvoeders ten zeerste aanbevelen en wenschen het een ruime verspreiding gaarne toe.

Gervasius P. O. M. Cap. MARIA IN DE OPVOEDING. R. Jongensweeshuis 1927, bladz. 70. Prijs 0.90.

Deze brochure bedoelt een nieuwe bijdrage tot de katholieke

opvoedkunde. Het moet voor onze z.g. wetenschappelijke of philosophische paedagogen wel zeer ontstellend zijn, dat P. Gervasius de lijn van zijn bovennatuurlijke paedagogie zoover durft doortrekken, dat hij de Maria-devotie als een essentieel element beschouwt van onze Paedagogiek. Maar als wij weten, dat diezelfde paedagogen het vage Christendom van een Pestalozzi liever doodzwijgen, dan bekennen, dat hij daardoor objectief van ons R. K. Standpunt uit minder groot paedagoog (ik spreek niet van hem als didacticus) is — neen, dan behoeft ons die ontsteltenis niet af te schrikken en dan mag P. Gervasius zijn bovennatuurlijke lijn gerust doortrekken en ons nog menig dergelijk brochurtje verschaffen, dat met recht als een noodzakelijke aanvulling van zijn bovennatuurlijke paedagogiek moet beschouwd worden.

G. L.

Gervasius P. O. M. Cap. Bovennatuurlijke paedagogie. R.-K. Weeshuis Tilburg blad. 64. Prijs 0.70.

Hiermede wordt de tweede druk van dit heerlijk werkje in 't licht gegeven. We willen den inhoud even aangeven: I. Betrekking der Theologie tot de Paedagogie. II. Verhouding tusschen Natuur en Bovennatuur. III. Het Bovennatuurlijk leven. IV. Vruchten van het Bovennatuurlijk leven. V. Ontwikkeling van het Bovennatuurlijk leven door eigen werkdadigheid. VI. Ontwikkeling door de H.H. Sacramenten. VII. Een moeilijkheid weerlegd.

Het uitgangspunt van dit betoog voor een bovennatuurlijke opvoedingsleer is deze ware stelling: „Wat de Katholieke Paedagogie betreft kunnen we met de wijsbegeerte niet toe. Bij ons is 't niet de wijsgeer, die voorop gaat; de wijsbegeerte kan het opvoedings-ideaal voor de katholieken niet vaststellen; zij kan de groote geopenbaarde gedachten, die 't leven hebben omgewenteld, niet vatten. Dat kan alleen de Theologie, de wetenschappelijke leer der Openbaring. Bij ons gaat de theologie voorop.” We onderschrijven deze stelling met volle overtuiging en hopen, dat ze steeds meer erkend moge worden.

G. L.

Brievenbus

LEZERS. Wij blijven U nog steeds dringend verzoeken *alles* wat betreft de Administratie van *Boekenschouw*, te richten aan Foreholte (Bisschoppelijke Nijverheidsschool) te Voorhout bij Leiden. Dus, wij smeeken U: *niet* aan de Redactie.

Z. E. Kr. te H. Het antwoord op uwe vraag ligt voor de hand. Het *Burgerlijk Recht en Zielzorg* geeft U de oplossing van uw casus. Het is geschreven door Pater Mr. W. J. A. J. Duynstee C.Ss.R., uitgegeven in 2de uitgave (en die moet u hebben; in de eerste uitgave kon uw geval nog niet worden voorzien wegens de toen vigeerende wetsregelen) verschenen bij Malmberg 's Bosch. Prijs f 3.25. Geb. f 3.90.

F. Br. te H. Wij beloofden U nader in te lichten omtrent dat boek der „vijfminuutpreekjes“. Ziehier: J. Elliot Ross (Paulist) *Five Minute Sermons* blz. 309. Herder Book Co. 33. Queen Square, London 1925. Bestaat niet in 't Nederlandsch. De preekjes geven elk een of meer goede gedachten, die bij eenige overweging zich gemakkelijk ontwikkelen tot een kort sermoen.

N. V. G. te den H. Het beste tijdschrift voor uw doel is *De Levende Natuur* onder Redactie van J. Heimans & Jac. Thijssse. De prijs per half jaar is f 3.25. Uitgever W. Versluys, Amsterdam. Nieuwe jaargang begint 1 Mei.

* * *. te 's Bosch. Na onze mededeeling van verleden maand, hebben inderdaad sommige boekhandelaars de officieele lijst van Tijdschriften nagezien in voce *Boekenschouw*. U noemt het een „al te duidelijke poging tot misleiding“. En zegt dat geen een boekhandelaar er zal invliegen, omdat ze heel best in staat zijn over het aanbevolen product te oordeelen. Wij ontvingen nog een paar andere brieven, voor wier schrijvers onze mededeeling niets nieuws scheen. Zij hadden om andere redenen dien man hun vertrouwen al lang opgezegd. Dat is verstandig. Maar er bestaat tegenwoordig toch in dat vak nog een bond van Katholieken, en is het nu onmogelijk dat zoo'n individu er publiek wordt uitgetrapt?

J. H. te R. Wij weten geen bijzonderheden van de bekeering van Richépin, die zoolang zich heeft schuldig gemaakt aan zoo'n godslasterlijke en ontuchtige poezie en proza. Hij was geboren in 1849 in Algiers en stierf 12 December 1926 te Parijs. De kranten hebben toen gemeld, dat zijn uitvaart werd gehouden in de kerk van Notre-Dame-de-Grâce van Passy en de absoûte werd gegeven door Mgr. Baudrillart.

Mevr. Ch. te U. *De Volmaakte Huisvrouw*, werd door Mevrouw Lissone-Wierdels vertaald uit het Spaansch van Fray Luis de Leon. Werd uitgegeven door de R.K. Boekcentrale, A'dam, Zie Boekenschouw 1926 (blz. 103), waar wij over zijn persoon en werk spraken.

Als U wilt kunt U dit jaar zijn 400sten geboortedag vieren, want hij werd geboren in 1527.

P. den D. te Zw. Daar durf ik mij niet beslist over uitspreken. Zeker is het dat de thans 70-jarige Pol de Mont katholiek was, maar later zich van het geloof zijner jonkheid verwijderde omdat hij, zoo heette het ten minste, zich miskend achtte door de katholieken. Hoe het nu staat weten wij niet. Als een onzer lezers het weet, zouden wij het wel gaarne vernemen; niet uit nieuwsgierigheid, maar uit belangstelling, vooral voor P. de Mont zelf.

L. Gr. te H. U bent de dupe van eene vergissing, meenen wij te mogen vermoeden. Want *Voorbijgangers* van Jan Feith, dat wij inderdaad hebben besproken (in uitvoerig artikel) verleden jaar op blz. 402) kan niet zijn de *Voorbijgangers*, waar U op doelt.

Het is voor ons zoo goed als zeker, dat U bedoelt, *Voorbijgangers* van Mejuffr. H. S. S. Kuyper, onlangs verschenen bij J. Kok te Kampen. Over dat boek hebben wij geene recensie gegeven, maar wij vinden er eene in *Opwaartsche Wegen*, dat het bondsorgaan is van het Verbond van Christelijk-Letterkundige Kringen in Nederland. Men vindt die bespreking in het nummer van 1 Mei l.l.

Mej. H. S. S. Kuyper heeft een nieuwen bundel „Verhalen en Verzen“ samengesteld, zoo ongeveer in het genre van haar vroegere „Verzamelingen“: *Van Liefde's Licht* en *Van Liefde's Leed*. Ik wil van die vorige boekjes niets kwaads zeggen, maar we zijn er, sedert de laatste producten, niet bepaald op vooruit gegaan.

Wat de vertelseltjes betreft, ze zijn én zoetsappig Christelijk, én saai. Het is mogelijk, dat zulke schoteltjes, opgediend met een christelijk sausje, aan sommige lezers (en vooral waarschijnlijk aan bedaagde lezeressen) behagen kunnen, wij kunnen er maar geen smaak in krijgen.

Jaarverslag

van

R.K. Centraal Bureau voor Lectuur

HEERENGRACHT 415 — AMSTERDAM

MEI 1926

MEI 1927

Het Bureau ontving aanvragen om inlichtingen 1216, aldus te classificeeren	
1. Omtrent Studieboeken in gebruik voor Examens M. O., of 't meest geschikt voor zelfonderricht	315
2. Apologetische, liturgische, algemeene religieuze werken	80
3. Morele waardeering van romans en ontspanningslectuur. (De boeken der catalogenrevisie niet meegerekend)	520
4. Nazien van lijsten en volledige catalogen van bestaande bibliotheken	14
5. Lijsten van (hoofdzakelijk) Fransche romans geschikt voor kath. bibliotheken. Klaarblijkelijk speelde de lage valuta (evenals verleden jaar) hierbij nog altijd een groote rol	20
6. Inhoud, strekking of richting van (meest) buitenlandsche bladen en tijdschriften	46
7. Doorlezen van manuscripten, om uit te maken of zij kunnen gelden als volkomen neutraal	27
8. Biographische bijzonderheden van auteurs. Onthulling van pseudoniemen, enz.	30
9. Nazien van vertalingen	45
10. Diversa	119

Aan het jaarverslag van verleden jaar ontleenen wij: Er waren ingekomen 873 vragen, waarvan wij er 781 konden beantwoorden. Verleden jaar echter hebben wij (onder 7) niet het aantal vragen opgegeven; voor titels van boeken ter vertaling enz., omdat wij daarvan in den loop des jaars geen vaste aantekening hadden gehouden. Deze rubriek hebben wij thans heelemaal weggelaten, omdat men schijnt te meenen dat wij bij eventueele vertaling ook debiet garandeeren.

Bovendien wijken wij af van het vorig Jaarverslag, daar wij voor dit jaar niet alle aanvragen noteeren, maar alleen de *beantwoorde* aanvragen. Wij hebben dus een vooruitgang van 1216—781=435 meer dan verleden jaar.

Want Mei 1927: beantwoorde vragen	1216
En Mei 1926: beantwoorde vragen	781
Dus thans meer:	435

Dit wijst dus op een grooten vooruitgang. Maar ook op eene uitbreiding van werkzaamheden, waarvan men zich moeilijk eene gedachte kan vormen. Het personeel kon met een man worden uitgebreid, maar er wordt al zooveel voor de zoogenaamd „goede zaak” gevraagd, dat wij onze taktiek willen getrouw blijven en gratis antwoorden op de vragen van alle abonné's van *Boekenschouw*, die een postzegel voor antwoord inzenden. Natuurlijk . . . zoover wij kunnen.

C. B. v. L.
De Directie

IN MEMORIAM

J. van Ryckevorsel. S.J.

Einde Mei overleed pater van Ryckevorsel, moderator van de Carolus-Universiteit te Nijmegen. Nauwelijks 24 uren te voren had

J. van Ryckevorsel S.J.

hem een vriend uit Amsterdam bezocht om voor goed afscheid te nemen, want wij wisten dat het einde naderde. En op de vraag, hoe hij het maakte of hoe hij zich gevoelde, had de geduldige lijder geantwoord: „te ziek om te blijven leven en niet ziek genoeg om te sterven.”

Dat antwoord teekent den man: hij was een zonnige optimist, een blijmoedige natuur. Doch juist zijn bijna onverstoorbare opgewektheid, zijn gulle opgeruimdheid hebben velen, die hem niet zoo heel intiem kenden, over het hoofd doen zien zijn over-groote gevoeligheid. Gelijk ieder onzer, die werkt in het openbaar,

moest hij wel in aanraking komen met het onware, egoistische en leelijke in de menschelijke samenleving en dat was dan telkens voor hem als een fysieke pijn.

Maar, hoe lang en hoe goed wij hem ook hebben gekend, wij achten het niet onze taak zijn persoon en karakter te gaan ontleden, ofschoon wij weten dat er slechts hooge noblesse en diep-innerlijke goedheid te voorschijn zou komen.

Wij willen hem hier alleen herdenken als onzen trouwen medewerker aan dit tijdschrift. Men herinnert zich de reeks van artikelen, welke verschenen onder den titel *Van de Fransche Leestafel* en die een klaar overzicht gaven van wat er merkwaardigs verscheen op de fransche boekenmarkt, waar hij zich buitengewoon thuis voelde door zijn literaire studiën en verblijf onder onze Zuidelijke naburen.

De lezers van zijne rubriek voelden al spoedig dat hier een schrijver aan het woord was, die zich zijn onderwerp terdege meester toonde, en aan wiens leiding en voorlichting, geestelijk zoowel als literair, men zich met een gerust hart kon overgeven. En dat bezorgde hem, juist naar aanleiding van die graag en gretig gelezen artikelen, eene omvangrijke correspondentie.

Hoffelijkheid werd hem aangeboren en 't liefst was 't hem als hij iets vriendelijks en waardeerends kon zeggen. Maar dat ging toch nooit zoo ver dat hij zich zou laten verleiden tot het verbloemen eener waarheid, welke hij meende dat niet ongezegd mocht blijven.

En zoo kwam het dat hij, geen man op strijd belust, kloek en scherp partij koos in den strijd tegen de literatuur van Léon Bloy, dien hij als stilist zoo hartgrondig bewonderen kon.

Toen kwam zijne ziekte, die hem langzaam ten grave zou voeren, zijn veranderde werkkring, die hem plotseling bracht buiten het rustige Katwijk naar een woelige studenten-maatschappij, waarin hij nog veel en lang niet altijd dankbaar werk had te doen. Zelf stelde hij ons nog in kennis met eenige zijner fransche vrienden, die sindsdien ook grootendeels zijn werk met toewijding en kennis hebben overgenomen. Maar zooveel hij maar even kon, bleef hij ons toch altijd bijstaan met de groote edelmoedigheid en de onvermoeide bereidwilligheid, die hem eigen waren.

Is hij ongetwijfeld meer leeraar dan schrijver geweest, omdat de Sancta Obedientia dat zoo van hem verlangde, toch denken wij bij zijn verscheiden aan het schoone vers dat de laatste wilsbeschikking bevatte van den grooten Louis Veuillot.

Wij hebben het portret van pater van Ryckevorsel laten overnemen van een buitenlandschen pas, dateerend van 1924. Het laatste dat wij van hem kenden.

Nu de dood bij onze redactie heeft ingebroken, hebben wij de aangerichte schade moeten herstellen. En het gevolg van deze pogingen is geweest, dat wij thans als twee nieuwe leden der Redactie van *Boekenschouw* kunnen vermelden de namen van den bekenden Hoogleeraar Dr. G. Gorris en van den heer John Schilte.

Een kloeke volksschrijver: J. J. G. Wahlen

door Dr. H. H. KNIPPENBERG

Te Asten bij Helmond overleed 17 Mei 1927 Johannes Jacobus Gerardus Wahlen in den ouderdom van ruim tachtig jaren. Te Alkmaar geboren en een typische Kennemer gebleven, kloek en stoer in den levensstrijd, onvermoeid werker, heeft hij ons volk in al zijn lagen menig genoeglijk uur bezorgd door de tallooze verhalen die hij vertaalde. Hij stond in dienst van meer dan veertig uitgevers, werkte voor boek, periodiek en nieuwsblad, schreef duizenden en duizenden vellen vol met proza en rijmen, onder eigen naam of pseudoniem. Vele feuilletons in „De Maasbode”, massa's verhalen in het weekblad „Sint Bavo” en verschillende Missie-tijdschriften vloeiden uit zijn pen. Als Oom Jan bracht hij week aan week zijn „Rijmpjes voor de Jeugd” in het indertijd door de Firma Jurgens uitgegeven blaadje, waar hij tegelijk ook als de Kennemer zich hooren liet.

In 1892 kwam Wahlen naar het zuiden des lands. Hij was toen iemand van om de vijftig. Banning had in de „Katholieke Illustratie” eenige novellen van hem opgenomen. Nu zou hij zich aan de journalistiek gaan wijden en werd aangesteld bij „De Nieuwe Koerier” te Roermond. Onder het devies „Voor God, Vaderland en Koningin!” had dit blad in zeer korten tijd zich buitengewone populariteit weten te verwerven. De redactie bleek uiterst actief. Op 6 Maart 1888 bij de toenmalige Kamerverkiezingen, waarbij de Kamer „om” ging, was de Nieuwe Koerier het eenige blad in Limburg, dat des avonds reeds bij extra-bulletin zijn abonné's de volledige lijst der gekozenen aan huis bezorgde. Als anderdaagsche courant telde het bij zijn tienjarig bestaan in 1897 reeds 5324 abonnementen, een opmerkelijk cijfer voor de streek waar het verscheen. Ongeveer tien jaren bleef Wahlen werkzaam in de journalistiek op het redactie-bureau. Hij maakte er vrienden voor het leven. Wahlen's ideaal lag echter elders. Er was toen een droevige schaarschte aan degelijke katholieke ontspanningslectuur, terwijl de verderfelijke „Petits Contes” van Guy de Maupassant enorm opgang maakten in Nederland. Daartegen bond hij den strijd aan door de uitgave van een serie „Kleine Verhalen”, vertaald uit Duitsche en Oostenrijksche auteurs, want er moest massa-productie zijn, wilde men met succes optreden; voor oorspronkelijk werk was geen tijd. Veelzijdig ontwikkeld, las Wahlen wat er verscheen van de populairste schrijvers uit Duitschland, Oostenrijk, Frankrijk, Engeland, Ierland en Amerika; daaruit deed hij dan een meestal heel gelukkige keuze van stukken, die hij onder de oogen zijner katholieke landgenooten bracht in welverzorgde taal en smakelijken vorm. Hij knoeide de vertalingen niet af, doch arbeidde

zeer nauwgezet om zooveel doenlijk de indrukken van het origineel te bewaren. Persoonlijk ben ik meermalen met hem in relatie geweest, doordat hij mij moeilijkheden voorlegde en raad vroeg. Zoo zijn in de vertalingen van de bekende jongensboeken van Pater Finn S.J. verschillende rijmpjes te vinden, bij welke bewerkingen hij liefst den naam vermeldde van wie hem behulpzaam was geweest, want zelfs in die kleinigheden wilde hij niet pronken met wat niet van hemzelf was. Met onverzettelijke wilskracht bleef hij, trouw bijgestaan door zijn echtgenoot Anna Anthonia Theissing, ruim een kwart eeuw de katholieke pers steunen, steeds even beminnelijk in den omgang. Betrachtend de plichten van het lidmaatschap van de Derde Orde van den H. Franciscus, verdroeg hij met voorbeeldig geduld de smarten van een lang ziekbed, toen de ouderdom zoo lang getrotseerd, hem eindelijk noopte de pen neer te leggen. Katholiek in merg en been, met woord en daad, werkend zonder roem na te jagen of gunst van mensen, Gods glorie beoogend in alles en bij allen, moge Onze Lieve Heer hem reeds de belooning hebben geschonken, aan de rechtvaardigen beloofd, die streven naar zelfheiliging en redding van zielen. Voor de katholieke kultuur is W a h l e n een man van beteekenis geweest.

Bij het artikel over H. H. Linnebank O.S.C.

In de vorige aflevering namen wij een artikel op over den Kruisheer H. Linnebank, die op 13 April overleed in het klooster te Uden.

Het was onze bedoeling dit artikel van Dr. Knippenberg te

H. H. LINNEBANK O.S.C.

versieren met een afbeelding van den overleden schrijver.

Wij vroegen een portret ter reproductie en het werd ons ook welwillend toegezonden, maar te laat om er nog een cliché van te kunnen laten maken.

Dit onwillekeurig te-kort meenden wij als nog te moeten aanvullen en wij bieden hierbij het contereitsel van pater Linnebank, dien wij tot onze groote verrassing niet eens vermeld vonden in het Leerboek van Kerstens.

De Inspiratie als psychische Functie

door Jos. CREYGHTON

Een der vele interessante verschijnselen, die de Experimenteele Psychologie te onderzoeken krijgt, is het scheppend vermogen van den mensch, de originaliteit waardoor hij nieuwe dingen tot stand brengt, een oorspronkelijke synthese scheidt, die, hoewel ze misschien uit oude gegevens is opgebouwd, als geheel genomen toch iets nieuws beteekent.

Inderdaad: de man van exacte wetenschap, die pas tevreden is als hij weet waar iets vandaan komt, moet wel bijzonder geïnterigeerd zijn als hij den mensch dingen ziet doen, die hij *nergens* van daan heeft, die hij als een tovenaard doet opstaan, daar waar ze eerst niet waren. En of we nu de grootste en meest geniale scheppingsdaden psychologisch onderzoeken, een constructie als de Divina Commedia, het uit den grond stampen van een wereldomspannende geld- en bedrijfsorganisatie als die van Hugo Stinnes óf de primitieve omscheppende verrichtingen van kleine broer, die den tuin maakt tot een prairie, waar Old-Chatterhand zijn detectieven-wonderen wrocht, we staan ten slotte voor een raadsel. En al hebben we voor dat raadsel een naam gevonden: „Schöpferische Phantasie” of in het Fransch: „Imagination Créatrice”, een raadsel blijft het.

Met den term „Scheppende Phantasie” duiden we dus aan het inventieve vermogen, dat we eenvoudig aanvaardden als een experimenteel gegeven zonder ons — voor het oogenblik — met den aard der functies bezig te houden. Met het woord Phantasie wordt dus volstrekt niet bedoeld dat er ook geen verstands- of gevoelselementen in de scheppende verrichtingen kunnen liggen. Het karakteristieke moment voor de scheppende verrichting ligt in de Inspiratie, het oogenblik, waarop voor het eerst de nieuwe Idee zich klaar voor den geest afteekent.

Inspiratie wordt volstrekt niet uitsluitend gevonden bij kunstenaars; ook de man van wetenschap heeft zijn plotselinge intuïtieve momenten: „Die Resultate hab'ich alle schon”, zeide de wiskundige Gauss, „ich musz nun sehen, wie ich dazu gekommen bin.” En zelfs voor elke origineele daad in de practische orde hebben we zooiets als inspiratie noodig: iedereen heeft weleens een goeden inval, een idee die plotseling in hem opduikt, waar hij heelemaal vol van is, zoodat hij met groot ongeduld wacht op het oogenblik om er uitvoering aan te geven. Omdat wij echter over de kunst-inspiratie de meeste gegevens hebben, zullen wij ons in deze studie tot haar beperken; in de Kunst verschijnt de Inspiratie trouwens in haar meest karakteristieke vorm.

Voor de meeste kunstenaars heeft de inspiratie een onpersoonlijk karakter en sommigen ondergaan dat zoo sterk, dat ze zich voelen als een willoos werktuig in de hand van een bovenaardsche macht. Zoo zegt Nietzsche over zijn Zarathustra-inspiratie¹⁾ „Hat jemand Ende des 19 Jahrhunderts einen deutlichen Begriff davon was Dichter starker Zeitalter Inspiration nannten? Im andren Falle will ich 's beschreiben. Mit dem geringsten Rest von Aberglauben in sich wurde man in der That die Vorstellung bloß Inkarnation, bloß Mundstück, bloß Medium übermächtiger Gewalten zu sein kaum abzuweisen wissen . . . wie ein Blitz leuchtet eine Gedanke auf mit Notwendigkeit . . . ich habe nie eine Wahl gehabt." En het idee dat de inspiratie van buiten en van boven komt ligt gekristalliseerd in het woord-zelf en in de Muze-idee, een uiterlijkheid van de Renaissance, die zich ongewoon lang gehandhaafd heeft. Soms voelt de kunstenaar zijn taak als een harde noodzakelijkheid, die hem eenvoudig van buiten-af wordt opgelegd: „L'invention me trouble et me fait trembler, zegt Alfred de Musset, l'exécution me donne d'effroyables battements de coeur et c'est en pleurant et en me retenant de crier que j'accouche d'une idée . . . Voilà, zegt hij verderop, comment ma vie se passe quand je me laisse dominer par ce géant d'artiste qui est en moi."

De inspiratie komt onpersoonlijk en spontaan, zij komt ongeroepen en vooral ongedwongen: „Wie Tränen die uns plötzlich kommen, so kommen plötzlich auch die Lieder", zegt Heine — en 't is een echt dichterwoord, dat ineens het feit in een gevoelsfeer plaatst, die het voor ons duidelijker maakt dan een redeneering van vele bladzijden. Mozart vertelt van zichzelf: „Wenn ich recht für mich bin und guter Dinge, etwa auf Reisen im Wagen, oder nach guter Mahlzeit beim spazieren, . . . da kommen mir die Gedanken stromweis und am besten." Van Beethoven zegt Schindler: „Diese Momente plötzlicher Begeisterung überraschten ihn öfters in der heitersten Gesellschaft, aber auch auf dem Strasse und erregten gewöhnlich die gespanntesten Aufmerksamkeit der Vorübergehenden." „Am freudigsten und reichlichsten trat sie unwillkürlich, ja wider Willen hervor" zegt Goethe van zijn inspiratie en zelf verhaalt hij hoe hij soms 's nachts, opstaande naar zijn lessenaar vloog om dwars over het eerste beste papier heen een liedje op te schrijven. — Feilberg geeft in zijn boek: *Zur Kultur der Seele* een mooie beschrijving van die rustige ongedwongen toestanden, die de ziel ontvankelijk maken voor de inspiratie: „Man hat gesessen und gelesen und macht eine kleine Pause, die dazu verwendet wird, die Pfeife in Ordnung zu bringen, zum Fenster auf dem Wall hinauszusehen, wo die Krähen sich um das kleine

(¹⁾ Vele der aangehaalde citaten kan men vinden bij: Müller-Freienfels: *Psychologie der Kunst*. Zie verder over ons onderwerp: Fröbes *Handbuch der Exp. Psych.* II; G. Dumas *Traité de Psych.* (Cap.: „Invention" door A. Rey.); Ribot: *Essai sur l'Imagination Créatrice*.

Mädchen scharen, das ihnen jeden Morgen Brot bringt. Ein solcher Augenblick ist ein „Zwischenaugenblick.“ Man ist noch halb beim Buche und ist doch wieder nicht beim Buche; man sieht hinaus auf den Wall. Man befindet sich in einem eigentümlichen, umschwingenden, halbaufgelösten Zustand ohne Plan und Ordnung. Solche Augenblicke gehören zu den besten der Seele. Es gibt nichts, wobei die Gedanken besser gedeihen, als bei diesem ohne Leining sein.’ De dichter Otto Ludwig, bij wien de inspiratie merkwaardige, buitengewoon plastische vormen aannam, verhaalt: „Beim anhören einer Beethovenschen Symphonie stand das Bild plötzlich vor mir, in glühend karmosinem Lichte, eine Gestalt die mit ihrer Gebärde in Widerspruch, ohne daz ich noch wusste wer diese Gestalt noch was ihr Thun sei.”¹⁾

Intusschen is het toch niet moeilijk allerlei toestanden en omstandigheden aan te wijzen, die op het tevoorschijntreden der inspiratie grooten invloed hebben.

Daar is op de eerste plaats de voorbereidende arbeid, het opeenstapelen van het dorre hout, waarin straks de vonk van de inspiratie den laaien brand zal ontsteken (het beeld is van Goethe): zoo aanstonds zullen wij over de groote beteekenis van dien arbeid meer zeggen; we laten de kwestie even rusten, want de vraag, die ons op het oogenblik bezighoudt, is deze: in hoeverre de omstandigheden invloed hebben op het komen van dat oogenblik.

Sterke affectieve toestanden schijnen gunstig te werken op het komen der inspiratie, zoo zelfs dat de inspiratie door sommigen wordt opgevat als een zeer intense gevoelsgolf, waardoor alles in een nieuw licht komt te staan.²⁾

Al kunnen wij Freud's opvatting niet deelen, die alles veel te uitsluitend terugvoert op erotische affecten, toch is het waar dat de liefde en de weldadige gevoelsoverstrooming, die haar begeleidt, een grooten invloed heeft op het komen der inspiratie; eerstens omdat het heele zieleleven er ongewoon intens door pleegt te worden maar ook omdat het affectieve leven een der rijkste bronnen is, waaruit de kunstenaar zijn materiaal put.

Verder alle fysiek wel-zijn, alle ontspannende activiteit, vooral die, waardoor in de hersens de stofwisseling bevorderd wordt. Lichaamsbeweging en frissche lucht hebben we door Mozart al hooren prijzen: ook Goethe, Huch en anderen hebben hun beste momenten als zij buiten alleen zijn in de stilte. En Beethoven wandelend in storm en onweer is geworden tot een geliefkoosd onderwerp voor romantische prenten.

¹⁾ Otto Ludwig: Werke; Ed. Bartels VI Pg. 310.

²⁾ Bij Schopenhauer, voor wien de heele beteekenis van de kunst is: het vrijworden van het verstand uit zijn dienstbaarheid aan een ijdel geluksstreven, is de inspiratie het oogenblik, waarop de geest een Essentie schouwt: niet als een middel tot zelfbevestiging maar louter ter wille van de waarheid. (Zie: *Die Welt als Wille und Vorstellung* Bd. II Cap. 31) Hierin ligt wel verwantschap met de affectieve theorie.

Dan zijn er nog andere factoren, die wij haast geneigd zouden zijn onder te brengen onder het hoofd: „Bijgeloovigheden”; het is bijna vermakelijk van wat voor futiliteiten sommige kunstenaars hun inspiratie afhankelijk achten. Balzac kon slechts schrijven bij kaarslicht; en dikwijls kon men hem vinden overdag, de luiken gesloten, bij een kaars over zijn papier gebogen, gekleed in een witte Dominicaner-pij. Haydn en Wagner waren uiterst kieskeurig op hun kleding, vooral de meer intieme kledingstukken, die bij Wagner uitsluitend van zijde mochten vervaardigd zijn! Sommige kunstenaars zochten het in groote hoeveelheden thee of koffie, „die von vielen Künstler” zegt Müller—Freienfels vaderlijk, „mit besserem Erfolg benutzt wurden”. Anderen weer verwachtten hun heil van allerlei uiterlijke middelen: Bossuet ging in een koude kamer zitten met heete doeken om het hoofd, Milton en Descartes legden zich plat neer, het hoofd verborgen onder een kussen.

Heel eigenaardig is ook de voorliefde voor bepaalde reuken; voor Schiller was de geur van rottende appels een hulpmiddel en in de werkkamer van Wagner hing nog maandenlang de lucht van de sterke parfums, die hij gebruikte. Trouwens het schijnt tóch dat de reuk een exceptioneel-sterke werking heeft ten opzichte van associatie—verschijnselen. en misschien dat de hier genoemde middelen voor een groot gedeelte tot associatie zijn te herleiden.

Men heeft dikwijls de inspiratie vergeleken met een soort dronkenschap en inderdaad zijn er veel punten van overeenkomst zoowel met dronkenschap als met de bedwelming van opium, haschisch en andere middelen: dezelfde exaltatie van het geheugen, dezelfde weelderigheid van uitdrukken, maar — en hierin ligt volgens de meeste kunst-psychologen een onoverbrugbaar verschil — in deze bedwelmingstoestanden ontbreekt de onbewuste doelgerichtheid, het klare en feillooze doortrekken van de ééne idee, die karakteristiek is voor de ware inspiratie, het scherpzinnige en klare zien van den echten kunstenaar. De vraag is echter of deze bewering voldoende met feiten gestaafd is temeer daar men tegenwoordig meent dat vele van de groote kunstenaars zich van dergelijke middelen bediend hebben, evenals men steeds meer gaat inzien (het is een verwante kwestie) dat er wel degelijk relatie bestaat tusschen genialiteit en psycho-physieke afwijkingen. Zoo aanstonds zullen wij over de bedwelmingskwestie nog wat meer zeggen.

Wat hebben deze feiten ons nu over de inspiratie geleerd?

Van den eenen kant is de opduikende idee dikwijls van een merkwaardige gaafheid: „Es war ein Moment der Anschauung und das Bild war geboren”¹⁾; van den anderen kant is het juist typisch voor de inspiratie dat de kunstenaar zich niet bewust is de nieuwe constructie tot stand gebracht te hebben; — en als wij nu extrinsieke invloeden, geheimzinnige spiritistische inblazingen uitsluiten, wat blijft er dan over dan te zeggen: de kunstenaar

¹⁾ O. Feuerbach, *Ein Vermächtnis*. Pg. 106.

heeft zelf in zijn onderbewustzijn opgebouwd de nieuwe idee, die nu door gunstige psychische omstandigheden te voorschijn komt in het klare licht van het bewuste leven?

En daarmee is het groote woord eruit: het onderbewustzijn. Men heeft gezegd dat het onderbewustzijn de groote doofpot is, waar elk onoplosbaar psychisch probleem in gesmoord wordt, dat het een woord is om ons tekort aan begrip te dekken. Misschien hoeven we voor zoo'n woord niet zoo bang te zijn: bij slot van zake zijn exact-wetenschappelijk gezien, „verstand, gevoel, associatie” ook zulke woorden, waarmee wij een groep van functies aanduiden, die nu eenmaal bij elkaar hooren. In de Natuurkunde is het woord „Electriciteit” al jaren lang heel geschikt gebleken om een toestand aan te duiden waarvan men de uitingen wél, maar niet het wezen kende. Waarom zouden we de feiten die wijzen op psychische verrichtingen en die nochtans geheel buiten het bewustzijn omgaan, niet aan mogen duiden met den naam van onderbewuste feiten? Trouwens, behalve in de kwestie die ons bezig houdt, zijn de onderbewuste feiten veel frequenter dan we meestal denken: ons verstand beweegt zich zeer zelden langs den schematischen draad van de logica, gewoonlijk maakt het de zonderlingste sprongen of slaat een heele rij van redeneeringen over om ineens de conclusie te grijpen: en wáár zijn dan de ontbrekende en toch onmisbare schakels te zoeken? Hoe dikwijls gebeurt het niet dat een probleem, waarover we den heelen avond vergeefs gepiekerd hebben ons den volgenden morgen uitgewerkt voor den geest staat: en wáár is dan de oplossing voorbereid? En in het passielevens ziet men parallelle feiten: een hartstocht waar we onvoorzichtig mee omgaan en die ongemerkt gesterkt wordt, kan ineens uitbreken en ons drijven tot een daad, die niemand en wijzelf misschien het minste ooit van ons verwacht hadden. Vooral in het laatste geval is er veel overeenkomst met de inspiratie.

En of men nu al wil spreken van een afzonderlijke zielefunctie, dan wel of men de oplossing zoekt in een reductie tot de reeds bekende vermogens, zeker is dat wij een groep van evidente feiten waarnemen, die heel geschikt zijn samen te vatten onder den naam van onderbewuste feiten.

En zoo stellen wij ons als voorloopig resultaat de inspiratie aldus voor: de kunstenaar verzamelt, zonder het zelf te merken allerlei gegevens over zijn onderwerp; die gegevens hoopen zich op in het onderbewustzijn; in een lange periode van inkapseling worden zij gemodificeerd, omgewerkt en gecombineerd volgens een streng doelgericht schema en zoo gemaakt tot een nieuw geheel; en op zekeren dag, als de omstandigheden gunstig zijn, dan breekt de knop open en een stralende bloem ontplooit zich in den klaren dag van het bewustzijn. De nieuwe idee is geboren. En nu pas komt het groote werk: het uitwerken en realiseeren der idee, de visie moet tot uitdrukking gebracht worden, wil de kunstenaar niet blijven een

„Stumme des Himmels”, wil van hem niet gelden Byron's vers:

„Many are poets, who never have penned

Their inspiration”

En van dát werk is het waar dat het is: „une longue patience”; en zonder dát werk is geen kunstenaar groot geworden.

De karakteristieke elementen der inspiratie zijn dus de voorbereiding, het voor den dag treden (de eigenlijke inspiratie) en de uitwerking der idee.

Het is interessant na te gaan hoe de kunstenaar zijn materiaal verzamelt, hoe hij volgens het procédé, dat sedert Wundt algemeen bekend is als *apperceptie*¹⁾, voortdurend bezig is de gegevens die hij tegenkomt te schiften, uit te zoeken en zelfs te vervormen om alleen op te nemen, wat in zijn kapitaal te huis hoort; hoe een zeer logisch en streng doelgericht principieel den heelen dag bezig is die gegevens te ordenen en te combineeren: Bergson heeft prachtige dingen gezegd over dat dynamisch schematisme, die wor-dings-houding der ziel waardoor alles wat komt en voorbijgaat wordt aangevat en uitgebuit voor de „*Evolution créatrice*” van het leven.

Maar dit onderzoek zou ons te ver wegvoeren van ons onderwerp; we zullen ons beperken tot de constatering van dit feit: dat de menschen van de groote inspiratie altijd menschen zijn die zich laten beheerschen door één centrale gedachte, die er alles voor over hebben om dáárvoor te werken. En daarin ligt de doelbewuste voorbereiding der inspiratie, die een zeer reëlen zin geeft aan bewering van Voltaire en Lessing: dat Genie niets anders is dan toeleeg.

Uit deze opvatting volgt dat de inspiratie niet zoozeer oorzaak is als resultaat, het is een crisis, een gewrichtstoestand, een overgang, een ding dat geen beteekenis heeft in zich, maar slechts als tusschen-fase.

Met deze verklaring voor oogen zullen we nu trachten iets te zeggen over het verband dat bestaan kan tusschen het gebruik van bedwelmende middelen en het ontstaan der inspiratie.

Bij de eerste kennismaking is het een gedachte, die iemand tegen de borst stuit: dat de kunstenaar zijn mooiste oogenblikken zou te danken hebben aan tegennatuurlijke middelen. Er zijn er dan ook velen, die elk verband tusschen inspiratie en bedwelming eenvoudig negeeren. Goethe zei eens tegen Eckermann dat de zwakke passages bij Schiller (die overigens zeer matig leefde) altijd te wijten waren aan een kunstmatig opdrijven van zijn werkvermogen.²⁾

¹⁾ Apperceptie is de psychische eigenaardigheid (die in iederen mensch aanwezig is) om alles door zijn eigen bril te bekijken (zooals een schilder overal let op de kleurencombinaties en een tooneelschrijver voortdurend bezig is dramatische spanningen te observeren) om niets op te nemen wat niet thuis hoort in den reeds aanwezigen zielevoorraad, waarvoor geen plaats is in het onbewust opgestelde schema; de inhoud van iemands voorstellingsleven is ondergebracht in vakken en laadjes, die beschouwd worden als een volledige klassificering der gegevens. Alles wat in die laadjes niet past, wordt óf geweigerd óf gesplitst en vervormd net zoolang tot het wél past. Dat tevoren gerangschikte materiaal noemt men „kapitaal”.

²⁾ En men weet, dat aan Goethe hetzelfde verwijt wordt gemaakt!

In onze verklaring echter, waar de inspiratie slechts het tevoorschijnkomen is van iets dat al gereed lag, wordt de kwestie een geheel andere. Zou het nu niet mogelijk zijn dat kunstmatige middelen de aanleiding zouden worden voor het losbreken der inspiratie. En zoo gezien durven wij de mogelijkheid niet meer afwijzen. We hebben er toch heelemaal geen bezwaar tegen dat de een op en neer loopt, de ander met het hoofd tusschen de handen gaat zitten als hij zoekt naar de schoone uitdrukking; en als aanleiding beschouwd, is er slechts graadverschil tusschen deze dingen en bedwelmende middelen. Natuurlijk bespreken we hier het vraagstuk zuiver uit „technisch” oogpunt; vanuit andere standpunten zou onze houding misschien afwijzend moeten zijn!

Bedenkelijker wordt de vraag als we bedwelmingsstoestanden beschouwen als bronnen van materiaal. Meermalen komt het voor dat de geëxalteerde geheugen-toestanden, het toemellooze jagen van de verbeelding, die b.v. den opiumroes begeleiden, den kunstenaar allerlei verrassende invallen kan bezorgen. De vreeslijk-lugubere vertellingen van Poe waarin toch zoo tragisch het genie voelbaar blijft, zijn er voorbeelden van. — Overigens valt er over de vraag nog geen afdoende uitspraak te geven, zoolang de gegevens, die tot nog toe hoofdzakelijk in Tijdschriften verspreid liggen, niet overvloediger aanwezig zijn.

Wij zullen ons bepalen tot deze meer algemeene beschouwingen over de inspiratie. Natuurlijk is het onderwerp daarmee nog in de verste verte niet uitgeput en blijven er nog tal van interessante problemen over: over den invloed b.v. van de eigenlijke realisatie op de inspiratie, de samenhang met motorische verrichtingen met het komen der ideeën, de invloed van het geduldige werk op de algemeene Inspirations-Fähigkeit en op de verscherping en uitbreiding der aanwezige inspiratie.

Ook is de acute vorm, waarin wij de inspiratie beschreven hebben niet de eenigst-mogelijke al is zij misschien wel de meest typische: er zijn kunstenaars — om van de practische menschen niet eens te spreken — bij wie de inspiratie rustig en bijna ongemerkt verloopt zoodat ze met zekere fierheid de resultaten uitsluitend aan eigen bewust werk toeschrijven.

En misschien ligt er veel waars in die opvatting.

Evenals heel de inventieve functie niet een afzonderlijke verrichting is van het psychisch leven maar eenvoudig dat heele leven, inzooverre het een dynamische beteekenis heeft, verkeert in een staat van gedurige verandering, zoo is ook de inspiratie een geheel natuurlijk moment in dat proces en bij nadere analyse vinden we er geen enkelen factor in die, hoewel in zwakkere mate, niet in ieder normaal mensch gevonden wordt.

Ook hierin blijken de verrichtingen van den kunstenaar niet een misvorming maar een volmaking van de menschelijke natuur.

Jan Musch als voordrager

door NIC. v. d. E.

„Een acteur van de groote lijn, die daarbij zeer veelzijdig is! Een onzer steeds zeldzamere karakter-spelers voor het breede werk, dat over de genoegelijk éénsdagsvliegen van 't huidige vaak bekrompen repertoire heengaat! Doch tevens een tooneelspeler van zulke verfijning, dat 't fragiel-moderne bij hem in even sterke handen is als het klassieke! De man, die het heroische gebaar heeft én, waar het moet, de teere vervlakking van 't hyper-uitgesponnen, de plankenlander, wiens stem 'n *plastische* uitbeelding heeft, dat men desnoods met gesloten oogen naar hem kan luisteren en toch alles *ziet*, en die op z'n tijd weer van 'n komische kracht kan zijn — let op z'n lange pauzes, z'n verbaasd kijken, z'n verstarde mimiek! — dat de zaal ondersteboven rolt van den lach! De speler, die schildert met het woorden daarinsoms van 'n laaiing is en

Jan Musch

'n klokluiging, of de wereld vergaat of juichend nieuw geboren wordt, en die een groteske figuur zóó waar weet te maken, dat je dagen in je verbeelding met 'm voortleeft! Wat je noemt een comediant van het oude echte hout, waaruit álles te snijden valt! Ziedaar Jan Musch:"

Met deze woorden begint Joh. W. Broedelet zijn aardig boekje: *Tien Tooneel-portretten* (143 blz.: „Boek en Periodiek"; Den Haag.) En hij zegt er geen woord te veel mee. Jan Musch mag „omnium consensu" wel onze grootste tooneelspelers heeten, de veelzijdigste

is hij zeker. Dat laatste mag komen doordat hij zoo klein eenvoudig en pretenteloos beginnen moest. Hij kwam niet uit een tooneelgeslacht. De tooneelschool wenschte hem niet als leerling te accepteren, „want hij had niet 't minste talent en toekomst was er voor hem op de planken zeker niet!” Jawel, dat zou men zien. Want Musch zette door en ging van heel, heel onderop beginnen.

„Hij heeft jaren en jaren op geweldige manier geschmied. Hij trok met allerlei troepjes naar de onmogelijkste plaatsjes, waarvan een dorp als Akkrum bijvoorbeeld een belangrijk centrum was, doch hij kwam er, wat de acteur noemt, niet „aan te pas”. Met andere woorden: hij kreeg geen rol te spelen. Wel vervulde hij soms vier functies te gelijk: hij was souffleur, inspecient (de man, die achter de coulissen oplet, of je op tijd opkomt, of het pistoolschot goed afgaat enz.) en bagagemeester, waarbij-ie nog tijd vond, tusschen de bedrijven door rollen uit te schrijven en in de pauze was-ie daarenboven ... orkest!”

En het gevolg van die lange en praktische leerschool is, dat Jan Musch nu op het tooneel alles doet en kan. En hij speelt „meestal” met plezier, want hij is een rasspeler. Toch vindt hij het tooneel tegenwoordig wel „'n beetje erg 'n *bedrijf* geworden.” „En voegt er dan ook bij: vandaar dat ik momenteel dikwijls eigenlijk nog liever voordraag. Dan mag je precies geven wat je zelf wil: Vondel, Guido Gezelle, enz., enz. En U weet: dictie heeft m'n liefde.”

Nu heb ik vaak genoeg Jan Musch gehoord in zijn beste rollen en hem bijna altijd admirabel gevonden, onnavolgbaar. Maar als voordrager, als declamator was hij mij ten eenenmale onbekend. Nooit had ik gelegenheid gekregen hem in dit genre bij te wonen.

Totdat in Mei 1.1. dat geval zich voordeed. Amsterdamsch Geloof en Wetenschap had een Jan Musch-avond uitgeschreven voor zijn leden en ik heb mogen genieten, evenals al die andere wier bewondering herhaaldelijk tot geestdrift steeg, in de stampvolle aula, van zoo buitengewone voordrachtstalenten, als men zelden of nooit te hooren krijgt.

Ik heb nog nooit zoo goed begrepen, dat het geschreven vers eigenlijk niet veel anders is dan de partituur bij de muziek. Als de interpretator, dirigent of voordrager, zelf niet een kunstenaar is, een herscheppend artiest, zegt een vers den meesten menschen gewoonlijk niet veel. En ik begrijp nu ook beter waarom poëzie-bundels, enkele uitzonderingen daargelaten, zoo weinig aftrek plegen te vinden. Omdat de meeste menschen te weinig kunstgevoelig zijn om de woorden, de zinnen, de strophen, die voor hen liggen weer op-nieuw om te scheppen tot iets levends. Een verzenboek is eigenlijk niet compleet als er geen voordrager bij geleverd kan worden. En de Middeleeuwen met hun troubadours, de volledige woord-kunstenaars, waren ons hierin vooruit.

Dat voelt men eerst volkomen, wanneer men een avond naar

Jan Musch heeft geluisterd. Enkel reeds door zijn stem, weet hij zoo prachtig een gedicht uit te beelden dat men de oogen kan sluiten en meent te zien en te beleven wat men hoort, of men maakt van de woorden voor zichzelf een prentenboek. Het *Meezen-nestje* moet Guido Gezelle hebben gezien, zooals wij het aanschouwden en met dezelfde gevoelens, die hem toen bezielde; de jubel in *De Bruid* van Jan Prins klonk zoo aanstekelijk dat spontaan de schare toehoorders uitbraken in een jubel, als maakten zij zich op om zelf de lentebuid met geestdrift te ontvangen; en *De Wilgen* van Adema van Scheltema stonden voor ons, gelijk die machtige beelder met het woord, het zelf had verordend, want *hij* was het, die ons het reeds geciteerde woord had gezegd, toen wij een praatje met hem maakten achter de schermen: „ik wil er een prentenboek van maken.” En hij deed het.

De grootere stukken die hij ons dien avond ten beste gaf: De Toespraak van Uriël uit „Lucifer” — den Doodendans uit „Paradijsvloek” en de Forumscène uit „Caesar” — ga ik stilzwijgend voorbij. ’t Was alles grootsch en prachtig en velen hebben Jan Musch al vaak daarin bewonderd. Maar juist het kleine genre heeft ons getroffen, omdat wij hem als zoo’n buitengewoon voordrager nog niet hadden leeren kennen. En wij durven gerust zeggen dat, als men ons volk nader wil brengen tot het werk der dichters, hetgeen nog altijd veel te wenschen overlaat, Musch de aangewezen man is om dat tot stand te brengen.

En ten slotte deze laatste opmerking, die ik trachtte te beantwoorden, maar waarvan ik niet zeker weet dat ik er in geslaagd ben.

Bij het naar huis gaan dien avond met een paar vrienden vroeg mij een van hen: „Hoe komt het toch dat dichters, dus de eigenlijke scheppers, die toch hun *eigen* werk voordragen, meestal zoo’n lamentabel figuur maken?”

Het feit kon ik niet ontkennen. De oplossing zocht ik in een ander feit, dat ze geen oefening hebben gehad, of geen stem, of geen mimiek of geen gebaar; dus geen aangeboren talent.

„Maar hoe weten ze dan dat het goed is wat ze schreven?”

Misschien door een inwendig gehoor. Wist de doove Beethoven ook niet dat zijn compositie goed was, al kon hij ze niet hooren?

Twee gevaarlijke Boeken.

door A. GIELEN, S.J.

Te laat om in het Meinummer op te nemen en er nog eenig commentaar bij te voegen, ontvingen wij de volgende circulaire, die wij in haar geheel afdrukken.

EEN NEDERLANDSCH CULTUREEL MIDDELPUNT TE FLORENCE.

Het in heel de wereldliteratuur en in de onze in het bijzonder wel heel zeldzame feit, dat twee letterkundigen een huwelijk aangaan, en dat als gevolg van dit huwelijk zij gemeenschappelijk een aantal letterkundige werken van bijzondere beteekenis voortbrengen, doet zich gelijk bekend voor in het geval van bovengenoemde auteurs. (Bedoeld zijn C. en M. Schar ten - Antink. A. G.)

Waar nu hun huwelijk voor onze literatuur deze beduidenis gekregen heeft, is de aanstaande viering van hun zilveren bruiloft op 21 Mei eerstkomende, naar het oordeel van ondergeteekenden een gereede aanleiding om beiden juist bij die gelegenheid een bewijs van dankbare hulde te brengen voor hetgeen zij in die 25 jaren, zoowel afzonderlijk als gemeenschappelijk, aan onze letterkunde geschonken hebben.

Bij de uitvoering van deze gedachte is het oude droombeeld van het echtpaar Schar ten in herinnering gekomen: in, of bij, Florence een middelpunt te stichten, waar de Nederlandsche Cultuur in nauwe aanraking zou kunnen gebracht worden met de Italiaansche en de Italianen.

De bedoeling van den Heer en Mevrouw Schar ten zou dan zijn, dat hun huis reeds nu een gezellig milieu zou kunnen worden, waar Nederlandsche en Italiaansche kunstenaars, intellectueelen, studeerenden elkaar nu en dan zouden kunnen ontmoeten; waar, als de gelegenheid zich voordeed, lezingen, muziekavonden, kleine tentoonstellingen de Italianen met de Nederlandsche kunst in aanraking zouden brengen; waar een Nederlandsche bibliotheek den Italianen een blik zou gunnen in onze nieuwe architectuur, binnenhuiskunst, kunstnijverheid, oude en nieuwe schilderkunst, enz. Zij zouden dan het eigendom, met bibliotheek, enz., na hun overlijden overdragen aan den Staat der Nederlanden, om als een Accademia d'Olanda een blijvend centrum te vormen, waar ons Hollandsche intellectueele leven en onze kunst aan de Italianen geopenbaard zouden worden.

Voor de verwezenlijking van dit denkbeeld, waarvan de ondergeteekenden verwachten, dat het in vele kringen ruime sympathie zal wegdragen, is uitteraard een tamelijk belangrijk bedrag noodig, maar we vertrouwen, dat voor velen, aan wie de boeken der Schar tens zooveel genot, en dikwijls nog meer dan genot alleen, (cursief van A. G.) hebben verschaft, het een prettige gedachte zal zijn naar de mate hunner krachten bij te dragen tot de illusie der schrijvers, een huis hunner verkiezing, waar zij de tweede helft van hun levenswerk zullen kunnen voltooien.

Onder dezen zendbrief staan de namen der Commissie-leden, die door hun klank ons vervullen met eerbiedige ontroering, doch om weer andere redenen toch ook even onze verwondering gaande maken.

Als Eere-voorzitters vinden wij Hunne Excellenties Mr. M. Waszink, Minister van O. K. W. en Markies Francesco Maestri Molinieri de Mettone, Gezant van Italië. En hierdoor krijgt het voorstel reeds een half-officieel karakter, hetgeen ons niet wenschelijk lijkt.

Doch daarvan afgezien, vinden wij het plan zelf, waarvan de

uitvoering een 75.000 gld. zal kosten, nu niet het meest geschikte om ons land en volk in Italië meer in tel te brengen.

Wij hebben er niets tegen dat de Schar tens een nationaal huldeblijk worde gegeven, maar het is toch zacht gesproken vrij zonderling, dat beiden auteurs, die niet vrij zijn van anti-katholieke neigingen, in zekeren zin de vertegenwoordiging van Nederland wordt opgedragen in een katholiek land als Italië. Want het valt toch niet te ontkennen dat C. en M. Schar ten-Antink met *Het Leven van Francesco Campana* (in zijn drie deelen: I De Jeugd van Francesco Campana, II De Duistere Waarheid, III Het Eeuwige Licht) een boek hebben geschreven, dat niet anders kan bedoelen dan een weloverwogen ondermijning van het Christendom en daarvoor in de plaats te brengen een „Algeest”, „een schoonen mensch Christus” en een „vernieuwd socialisme dat blaakt van algemeene menschenliefde”.

Ik behoef dit boek, dat door mij reeds uitvoerig werd besproken, hier niet verder te ontleden, en thans, nu er reeds 16.000 exemplaren in ons land zijn verspreid, niet meer te raden of te vermoeden, wat de gevolgen zijn in de gemoederen der lezers, van vele lezers althans. Ik heb al menigeen gesproken, ook enkele protestanten, die mij ronduit verklaarden dat het boek in hen een geest van twijfel had opgeroepen, dien zij vergeefs trachtten te verdrijven.

De flarden der problemen en gedachten, der zware moeilijkheden en onvoldoende oplossingen, die Francesco hen dag in dag uit had voor gepeinsd, bleven hangen in hun hoofd:

„De Wetenschap zal de Wegbereidster der liefde worden.

De Wetenschap zal de hoeksteen zijn van een nieuw geloof.”

„Wie kon ooit bij het oude dogma, in ernst gelooven aan de liefde Gods?

Want waarom moest Adam vallen? Was het zijn schuld, dat hij viel, als hij zoo geformeerd was, dat hij vallen móést? — En wie had de slang geschapen?

Waarom werd om Adam's schuldellooze schuld heel het menschedom vervloekt?

Waarom waren er, zooals Christus zegt, wel vele geroepen, doch slechts weinige uitverkorenen?

En waarom werd tijdelijke schuld gestraft met eeuwige verdoemenis?

Was dat een God van Liefde?

Dat de menschelijke ziel, om der wille van Christus, haar besten zoon, dit alles aan zulk een Vader vergeven heeft, en nog van liefde heeft kunnen spreken, het bewijst, naast hare vrees (een vrees, die door natuurrampen maar al te gerechtvaardigd leek) vooral haar eigen, diepe liefdewezen, dat bij een wreeden God geen vrede had, en hulpeloos poogde zich een liefde-God te scheppen.

Het was God zelf, die in den mensch aanklopte, om toegelaten

en erkend te worden, opdat wijz ijn wreede waangestalte verwerpen zouden."

Wat zegt men van deze en soortgelijke bladzijden, waarvan het boek krioelt?

En zullen de geloovige Italianen er op gesteld zijn dat zulke gedachten van uit de „Accademia d'Olanda" over hun land verspreid worden?

En behoeven wij, Nederlanders, er dankbaar voor te zijn als op deze wijze: „ons Hollandsche intellectueele leven en onze kunst aan de Italianen geopenbaard zouden worden?"

Wij hebben even groot respect voor het literaire talent der Scharstens als geringschatting voor hun wijsgeerige en theologische kennis. En het spijt ons te moeten zeggen, dat de katholieken bezwaarlijk kunnen meedoen aan dit nationale huldeblijk.

Het is al jammer genoeg dat in ons eigen Zuiden dit verwarrende boek in al te veel exemplaren is verspreid. En zouden wij dan nog ons steentje bijdragen om in Venetië een „Casa d'Olanda" te helpen bouwen, waaruit dezelfde geest zal waaïen als uit de bladen van dit boek? Wie de vraag stelt, kan, zonder zich te bedenken het antwoord er in een adem bij zeggen.

Maar ik wil in dit artikel twee vliegen in één slag slaan. En ik neem dus het staaldraden meppertje nog eens ter hand om het te laten neerdalen op een ander schadelijk en venijnig insect. Ik bedoel het jongste boek van A. M. de Jong: *Merijntje Gijzen's Jeugd* (ook weer in drie deelen: I Het Verraad, II Flierefluiters oponthoud, III Onnozele kinderen).

Wie is de Jong? Wij zullen herhalen wat zijn Amsterdamsche uitgever vertelt.

A. M. de Jong is een Brabander. Het zooveelste kind uit een arbeidersgezin dat zich naar goed-Roomsch gebruik ieder jaar vergrootte, maar met dezelfde regelmaat ook telkens afnam door de in de streek heerschende zuigelingensterfte. Hij met een jongeren broer waren de twee overgeblevenen uit het gezin dat dertien kinderen telde. Als vele proletarische Brabantsche gezinnen leidde ook het gezin De Jong een zwervend bestaan. Het belandde ten slotte in Rotterdam waar het niet minder dan verpauperde.

Met bovenmenselijke inspanning sloeg het gezin er zich zoo wat door. En het resultaat hiervan kwam allereerst het blijkbaar begaafde zoontje (A. M.) ten goede, dat nu eens niet aan het slavenleven eener fabriek werd geofferd, maar naar de Rijksnormaalschool voor onderwijzers te Delft ging. In 1906 had hem de school als onderwijzer afgeleverd. Zijn pen bleek al vroeg gescherpt. Want dadelijk schreef hij heftige stukken over onderwijs toestanden in het maandblad „De Nieuwe School", die hem duchtig in conflict brachten met de superieuren. Tegenwerking van die zijde, welke natuurlijk hiervan het gevolg was, maakte voor hem een benoeming van het platteland naar de stad onmogelijk. Maar De Jong liet niet af en middelerwijl bereidde hij rustig zijn literaire loopbaan voor, waarvoor hij heel wat meer voelde dan voor het onderwijzersambt.

Eindelijk, ondanks alle tegenwerking, gelukte het hem na vele jaren toch in Amsterdam benoemd te worden. Kort daarop moest hij als landstormman in dienst

En het spreekt haast vanzelf, dat De Jong nu op de toestanden in het leger, evenals te voren op die bij het onderwijs, felle critiek ging oefenen. Zijn „*Notities van een landstormman*”, van dag tot dag in het dagblad Het Volk verschenen, trokken enorm de aandacht. Later in boekvorm uitgegeven zijn zij bij duizenden verkocht. De Jong mocht voor zijn moeite om te beginnen veertien dagen brommen in de provoost. Een jaar later kwam hij toen als kunstredacteur aan Het Volk. Zijn eigen jeugd als kind van een arm arbeidersgezin en later zijn werk aan de volksschool brachten hem met zijn radicalen aanleg van zelf tot het socialisme, dat hij met zijn strijdbaar temperament en al zijn gaven van nu af zou gaan dienen. Zijn scheppend zoowel als zijn journalistiek en critisch werk is dan ook van stonde af aan van de socialistische gedachte doortrokken.

Het beeld van de Jong komt uit deze regels duidelijk genoeg naar voren. Hij is een geboren querulant, die smaalt op alle maatschappelijke toestanden, en een katholiek, die van zijn geloof is afgefallen.

En zijn boek? Het is klaarblijkelijk geïnspireerd door het genoemde werk van Schar ten. Daar kan men geen oogenblik aan twijfelen, als men deel voor deel met elkaar vergelijkt. Ik zal niet beweren dat het een plagiaat is, maar de gelijkenis is zóó sterk dat men moeielijk aan een bloot toeval gelooven kan.

De grootvader van Francesco lijkt niet weinig op den „débouairen” pastoor van Merijntje. Dokter Carobbi is een minder wetenschappelijke Flierefluiter, en het conflict dat Merijntje en Francesco doormaken is ongeveer hetzelfde. Ze zien in de natuur al die wreedheid en vragen hoe dat overeenstemt met de algoedheid van God; zij aanschouwen het kwaad in de wereld, en begripen niet dat God dit heeft gewild.

Schar ten en de Jong beöogen beiden hetzelfde: een hopeloos agnosticisme, een vaag pantheïsme, de ondermijning van het geloof.

En waar de eerste de H.B.S.-jongens onder zijn invloed zal krijgen en de bewuste kantoorklerken, die van Multatuli-wijsheden houden, daar zal de tweede de eenvoudige arbeiders en boeren aanranden en hun trachten te verzwakken, dat ook eenmaal het zijne was.

Men zij gewaarschuwd voor het te laat is. In Brabant en Zeeland zal *Merijntje* het propagandaboek worden voor het socialisme en het ongelooft.

Gedachteflitsen van Barbey d'Aurevilly

door ALPH. PRADIER.

Jules Barbey D'Aurevilly, die leefde van 1808 tot 1899 was een curieuse zonderling, die veel dwaze en ook verkeerde dingen heeft uitgehaald in zijn leven. Hij was een vat vol tegenstrijdigheden en men moet hem alleen lezen met goed wakkere oogen.

Maar hij was toch een diep denker, een scherpzinnig criticus, een schrijver van merkwaardig talent.

Zijne belustheid op het groot-seigneurale verleidde hem, zich te steken in een soort ridderpak, waardoor hij de aandacht trok. En diezelfde eigenschap heeft hem misschien ook ertoe gebracht, zijn schetsen, plannen en invallende gedachten op te tekenen, en dat liefst met inkten van allerhande kleur en rijk geïllustreerde hoofdletters in een kostbaar gebonden en op snê verguld register. Hij zelf noemde dat het boek of het kerkhof der *Disjecta Membra*, maar onder zijn vrienden heette het minder eerbiedig, het *Gouden Spuugbakje* (Le Crachoir d'or.)

Enkele jaren geleden hebben een paar journalisten in deze verzameling eens vrij mogen neuzen. Aan die omstandigheid danken wij de mogelijkheid dat wij nu eenige van die losse gedachten kunnen opnemen en den lezer ter keuring aanbieden.

Wie dieper is doorgedrongen in het leven van dezen genialen zonderling, zal zien dat hij in de praktijk des levens zich dikwijls anders gedroeg dan zijn eigen woorden met recht zouden hebben doen verwachten. Maar nog eens, hij was een man van tegenstrijdigheden.

Zoo staat het al met de eerste uitspraak, die wij citeeren:

L'avantage de la gloire: avoir un nom trimballé par la bouche des sots.

En dan moet men weten dat er niemand zoo verzot was op glorie dan Barbey zelf. Hij viel om van bewondering voor iemand, die zijn naam boven het „profanum vulgus” had weten te verheffen, al was het dan ook door singulariteit of zelfs door ongeregelheden en misdaad.

Hij had dan ook de overtuiging dat groote mannen altijd verongelijkt worden, wat trouwens de meeste dichters van zich zelf plegen te denken, en hij drukte dat aldus uit:

Les grands hommes sont comme les plus belles fleurs. Ils croissent sous le fumier et à travers le fumier que jettent sur eux les envieux et les imbécilles.

Zoo zou men op meer van die eigenaardigheden kunnen wijzen. Maar we zullen ons daar niet mee bezig houden en liever, zoo pêle-mêle eenige citaten samenvoegen, zonder er echter eenig verband tusschen te willen leggen.

Même quand je suis dans le monde et que j'y cause avec la gaieté qui est je crois, le caractère de ma causerie, je suis seul, profondément seul!

Le papillon commence par une chenille. L'homme commence par être un papillon, et finit en chenille, comme le papillon a commencé.

Quelle est la plus belle destinée?... Avoir du génie et rester obscur.

Ni ceux qui aiment la vérité, ni ceux qui aiment la beauté, ne peuvent se soucier de la politique qui ne se soucie, elle, ni de la beauté ni de la vérité des choses.

Zijn afkeer van politiek toont hij herhaaldelijk, en toont daarbij wel eens dat hij geen voorstander zou zijn van de vrouwenbeweging, zoo hier:

C'étaient aussi des bas bleus que les tricoteuses; c'étaient des bas-bleus politiques, mais, de la femme, il leur restait le tricot. Nous avons encore des bas-bleus politiques, mais ils ne triquotent plus.

Wij vermoeden dat hij nooit het voorgaande zou hebben geschreven, als hij aan zijn volgende bewering had geloof geslagen:

On voit dans le coeur des femmes par des trous qu'on fait dans leur amour-propre.

Of schreef hij het misschien juist om eens naar binnen te kunnen gluren?

Beleefd, hoffelijk was Barbey als een ridder uit een vroeger tijdperk en hij wist heel goed die deugd te gebruiken om de spreuken van zijn akker te houden.

La politesse; c'est le meilleur baton de longueur qu'il y ait entre soi et les sots. Un baton qui vous épargne même la peine de frapper. Etre poli avec un sot, c'est s'en isoler. Quelle bonne politique!

Maar uit een andere aantekening ziet men toch weer dat hij de „politesse” ook om hogere motieven weet te waardeeren:

La politesse! A quoi bon dans une société raisonneuse et utilitaire? C'est à renvoyer avec la danse (on ne danse plus, on polke et on se choque... quand on ne fait pas pis) avec l'escrime et l'équitation, ces trois formes du Beau fragile. L'escrime, cultivée encore pour les coups, n'est plus de la statuaire, l'équitation non plus, et toutes trois doivent tomber, méconnues et en désuétude, dans une époque américaine, qui a mis à la place la gymnastique, même pour les femmes, la méthode des jockeys qui fait de l'homme un singe à cheval, et de la savate l'arme du voyou.

Si la politesse n'est pas faite des plus beaux sentiments de la vie, la charité et l'humilité, ces vertus chrétiennes que le christianisme seul pouvait faire naître, elle leur ressemble et c'est assez pour l'adorer.

Aujourd'hui, il n'y a plus que des bons et des mauvais sentiments en présence. Il n'y a plus que mauvaises ou bonnes natures, et on ne niera pas que les mauvaises soient en majorité. Autrefois, il y en avait autant de mauvaises qu'aujourd'hui, mais elles étaient tenues de mettre le masque de satin rose de la politesse, quitte à étouffer un peu dessous. Et c'était même un bien qu'elles pussent y étouffer.

Na deze beleefde dissertatie over de beleefdheid, nog even dit korte maar teekenende woord:

Dans une société, qui devient de plus en plus materialiste, le confesseur c'est le médecin.

Je comprends le rage contre Dieu. Je ne comprends pas sa négation.

Dat begrijpen wij ook niet, en evenmin, dat Barbey het antwoord van een eierzuchtig roem-jager mooi kan vinden, waar het toch feitelijk niet anders dan huichelachtig klinkt:

Qu'est ce que la gloire, disait quelqu'un, qui fait beaucoup pour elle; un sillage sur de la poussière.—Si ce n'est que cela, pourquoi vous donnez vous tant de peine pour laisser votre trace sur cette poussière?

Et j'entends cette belle réponse: „c'est une manière de la fouler au pieds.”

Beslist onvoldoende dit antwoord, bij gelegenheid van het laatste oordeel.

Il y a deux sortes de cuirassiers dans le champ de bataille de la vie: les uns ont une cuirasse pour ne pas être blessés; les autres en mettent une quand ils sont blessés et qu'ils saignent.

La plus folle gaieté que je connaisse, c'est la gaieté des coeurs sanglants.

L'effet de notre tristesse sur les autres est bien singulier. N'avez vous pas quelquefois remarqué, à la campagne, le silence subit des oiseaux, s'il arrive que, dans un temps serein, un nuage vienne à s'arrêter sur un endroit qu'ils faisaient retentir de leur ramage? Un habit de deuil dans la société, c'est le nuage qui cause en passant le silence des oiseaux. Il passe et le chant recommence.

Je ne sais rien qui démontre mieux le néant de la vie que la mort des grands hommes et la facilité avec laquelle le monde, le monde imbécile et qui va toujours son petit bonhomme de train, se passe d'eux.

Fransche Boeken

Alanic (Mathilde) FRANCINE CHEZ LES GENS DE RIEN. 12 fl., Flammarion.

Een verhaal van deze schrijfster is goed in moreelen zin. Daar kan men van te voren op rekenen. Ook hier is dat geene misrekening geworden. Francine is een weesje, opgenomen door haar grootouders, die het kind heel onrechtvaardig en onvriendelijk behandelen. Want zij houden het hun zoon nog altijd na, dat hij beneden zijn stand is getrouwd, met een arm meisje.

Tenslotte verliezen de hardvochtige grootouders hun fortuin, en zij begrijpen nu wellicht beter hoe zij de stoffelijke dingen hebben overschat. Het weesje vindt haar geluk.

Bordeaux (Henry) LE BARRAGE.

Bordeaux, moet dit jaar 57 worden of is 't misschien al geweest, maar men ziet bij hem nog geen spoor van afmatting. Hij heeft zoo pas weer een nieuwen roman uitgegeven, en daar zijn er die hem voor een der besten houden. Dit durf ik echter niet onderschrijven, al vind ik het een te waardeeren stuk werk.

Een ingenieur wil in de Alpen een groot krachtstation bouwen, waardoor er in die landelijke streken een heel andere geest gaat komen. Het leger van werklieden, meestal vreemdelingen, brengt er nu niet het beste, en Bordeaux laat zien hoe het nieuwe niet alleen de vijand van het oude is, maar ook vaak de vijand van het goede. Zelfs de ingenieur, die een ongeloovige is, ziet dat in en moet het in zijn hart erkennen.

Delarue-Mardrus (Lucie) LA PETITE FILLE COMME ÇA. 12 fr. Ferenczi.

Deze schrijfster, die gewaagde romans had geschreven en toen opeens hare bewondering uitsprak, welke echter nog niet van goed begrijpen getuigde, over de kleine Theresia, is sinds wel wat minder lichtzinnig geweest in haar boeken. Hier, in haar laatste werk, geeft ze ons een verbazend scherpzinnig, psychologische studie van een kinderzieltje. Hare ouders zijn rondtrekkende tooneel-spelers; de vader gaat er van door met een andere, de moeder doodt zich. En het tienjarig meisje moet zich leeren aanpassen aan een geheel andere omgeving. Bij een oude, vrekkige en harde tante, wordt zij tenslotte onmisbaar in huis. Zij maakt kennis met een jongen schilder, poogt zich, in wanhoop te vergripen aan haar eigen leven; maar verwondt zich alleen. En de schilder is overtuigd van haar liefde.

Verder geen besluit. Het was de schrijfster klaarblijkelijk er alleen om te doen, de zielsontwikkeling van het kind te analyseeren en dat is dan ook meesterlijk gelukt. Maar het boek is alleen voor goed-volwassen lezers, die den minder mooien kant van het leven niet in de war kan brengen.

Fort (Paul) et Mandin (Louis). HISTOIRE DE LA POÉSIE FRANÇAISE DEPUIS 1850. 15 fr. Didier et Flammarion.

Deze „geschiedenis” der fransche dichtkunst door twee dichters staat ons best aan. Want het werk is bijzonder volledig en, zoo- ver wij kunnen oordeelen, onpartijdig. Voor leeraren, die noodig hebben zich vlug en juist te orienteeren, is het een schat.

Robert (Louis de) NI AVEC TOI NI SANS TOI. 12 fr. Flammarion.

Moeder en zoon, die niet zonder elkaar kunnen, naar het schijnt, en toch elkanders leven verbitteren.

De oude vrouw duldt niet dat haar zoon (overigens geen kind meer, want hij is bijna vijftig) er een eigen meening op nahoudt. En daar die zoon, een oud-professor, ondanks alles zijn moeder niet steeds gelijk kan geven, is het huiselijk onweer niet van de lucht. Maar als de man besluit te trouwen, barst de hel eerst open. Zijne moeder, bijgestaan door een oude nicht, maken hem het leven zoo zuur, dat hij wegwijnt en sterft. Op zijn sterfbed verkrijgt hij van zijn moeder nog de belofte, dat zij zijn verloofde als hare dochter zal aannemen. Wij vreezen dat hij zijn liefste daarmede een bedenkelijk cadeautje heeft bezorgd.

Dit boek met zijn foei-leelijk egoistische karakters, is niet aangenaam, maar 't is een knappe studie van zoo'n karakters. En 't is leerzaam.

Vautel (Clément) L'AMOUR à LA PARISIENNE. 12 fr. Albin Michel.

Vautel heeft geen gelukkige hand. Hij treedt op tegen misbruiken en zonden der Parijsche samenleving en geeselt met felle striemen. Als het daarbij bleef, zouden wij zijn werk heilzaam kunnen achten, want het is wel goed als er een is in de huichelachtige maatschappij, die vrij en „unverfroren” de waarheid durft zeggen. Maar dan moet hij een onafhankelijk man zijn, onafhankelijk van lof, van geld en van vriendenkliekjes. En 't lijkt maar al te veel, of Vautel dat *niet* is. Hij zit vast aan zijn zorg om groote oplagen te fokken en geld te verdienen. En om dat te bereiken, is hij niet vies van pikantigheden, die zijn goede intentie niet kunnen dekken.

In dit nieuwe boek is er overigens zoo iets als „goede intentie” niet te ontdekken. Men krijgt van die „amour à la parisienne” alleen den indruk dat zij lichtzinnig en schaamteloos is en om dat te weten was het geheel onnoodig zoo'n uitstalling te houden van daden en gevoelens, die den normalen mensch moeten afstooten.

De Skandinavische Letterkunde¹⁾

van H. TOPSØE JENSEN

Topsøe Jensen heeft een van die handige Elsevier-boekjes geschreven in het Deensch, dat door Dr. Annie Posthumus in het Nederlandsch werd vertaald. Het behandelt de Skandinavische letterkunde van 1870—1925. De schrijver heeft zich gewetensvol, naar ons dunkt, van zijn taak gekweten. Met hem erkennen wij natuurlijk dat een boekje van een goede 200 bladzijden, dat een overzicht wil geven van de letterkunde van drie landen over een tijdvak van een halve eeuw, niet meer kan uitwerken dan de hoofdlijnen en een korte karakteristiek van de voornaamste schrijvers. Het wordt geen volledig beeld van de ontwikkeling dier letterkonden; en dat moest ook niet, wilde dit boekje aan zijn doel beantwoorden. Wie Deensch verstaat heeft keuze genoeg in boeken, die hem verder kunnen helpen en daaronder een keur van biografieën, welke hem nader in kennis brengen met dezen of genen grooten meester. Hier in dit kort bestek kan men niet meer verwachten dan het onderling verband te zien in de verschillende ontwikkelingsfasen, en iets te hooren over de verschillende personen, die daarbij actief, beïnvloedend of scheppend, zijn opgetreden.

Dit verwachtten wij, en aan deze verwachting heeft de samensteller voldaan, zoodat wij tevreden mogen zijn met het gebodene.

Ik heb mij moeten bepalen tot steekproeven. Eerst zocht ik wat er gezegd werd over den man van het „moderne ontwaken”, George Brandes, die vijandelijk stond tegenover alles wat voorouders had; tegen alle traditie derhalve.

Het samenvattend oordeel over dezen eierzuchtigen en brutalen en vooral anti-christelijken hervormer, is gematigd maar niet onzuiver door partijschap:

„Niemand heeft in het geestesleven van het Noorden zóó veel strijd en verontwaardiging verwekt als George Brandes — nog zijn allerlaatste boek *Sagnet om Jezus* (1925) heeft de heftigste protesten in het leven geroepen — over geen vooraanstaanden geest zijn de meeningen zoo verdeeld, zoo scherp vóór of tégen geweest als over hem. Zijn groote beteekenis ligt niet in zijn wetenschappelijke verdiensten.... Hij was in de eerste plaats agitator, een man met een vuurziel. Zijn hartstochtelijkheid is sterker, zijn gevoelens zoowel van bewondering als van haat zijn krachtiger, zijn manier van uitdrukken is nauwkeuriger, scherper

¹⁾ 205 blz. f 1.40. Geb. f 1.90. Uitgevers-Mij „Elsevier”, Amsterdam.

en treffender dan men gewend was in het bezadigde Denemarken. Daarom werd hij een wekker en leider als geen ander. Hij was een uitgesproken partijman in zijn opvattingen en in zijn oordeel.

Maar met de jaren is hij eenzamer geworden. Zijn aristocratisch individualisme heeft zich langzamerhand ontwikkeld tot een soort Caesarisme, en tegelijkertijd is zijn verachting voor de massa, voor menselijke domheid in angstige mate toegenomen. Hierbij komt vooral in de laatste jaren, een wonderlijk mengsel van naieve zelfverheerlijking en van prikkelbare gevoeligheid voor zoogenaamde vervolgingen van de buitenwereld, die hij toch zelf niet moe wordt zijn minachting te toonen."... „Als doctrinair aanhanger van Voltaire heeft hij geen begrip voor het religieuze vraagstuk."

Kort en bondig is ook de saldo-staat van Ibsen opgemaakt. En wie dezen beroemden Noorweegschen schrijver in zijn werken heeft gevolgd, zal er niet veel op af te dingen vinden.

„Men heeft door Ibsen's techniek heengezien, het gekunstelde en berekende er in ontdekt achter de bewonderde natuurlijkheid. Er is te veel effectbejag in; de handeling is klaargelegd als een rekensom, die *moet* opgaan, een vraagstuk dat opgelost *moet* worden. Men komt in verzet tegen de gewilde concentratie, — omdat men weet, dat het leven van nature veelzijdig is, men komt in verzet tegen den stijven ernst van Ibsen en zijn bittere weten, dat zonder glimlach is, — omdat het leven een eeuwige vermenging is van licht en donker.

Verscheidene van zijn onderwerpen hebben hun belang verloren; menig vraagstuk, dat toen nieuw en vol verrassing besproken kon worden, is reeds lang niet meer actueel, zoodat wij nu vreemd staan tegenover de theoretische redeneeringen in „De Steunpilaren der Maatschappij", „Nora" en zelfs in gedeelten van „Spoken".

En verder ook heeft men aanstoot genomen aan de Ibseniansche diepzinnigheid, men heeft getracht door te dringen tot op den bodem van de beroemde duisterheid. En heeft maar al te dikwijls moeten zien, dat die meer gegrond was op onduidelijkheid dan op diepte der gedachte." Vooral deze laatste opmerking snijdt hout, maar men moet ze niet in onbeperkte algemeenheid op Ibsen's werk toepassen.

De radicale, theologie-hatende, en ten slotte in het boedhisme zwijmelende Gjellerup wordt gemeten met de maat, die hem toekomt. Zijn romans zijn allen heel breed en doen ouderwetsch aan met hun vermenging van diepzinnigheid en zuiver traditioneele roman-trucs.

Gjellerup's kunst zal altijd literair historisch van belang blijven, maar een lang leven zullen zijn werken wel niet hebben, daarvoor is er te weinig evenwicht tusschen wil en kracht van uitvoering. Zijn gedachten zijn sterk en machtig als bij zijn voorbeeld Schiller.... en zijn werken gaan in op fundamenteele levensvragen en zetten levensopvattingen tegenover elkaar, maar zij staan niet in verbinding met de werkelijkheid. Daarom is zijn

stijl zoo onzeker en zijn pathos dikwijls zoo onecht, daarom lijken zijn menschen ons geconstrueerd en doet zijn lyriek zoo koud aan. Alleen in „Brynhild”, „Minna” (Toen ik voor het eerst haar zag) en „Möllen” (De hooge Molen) voelt men *het leven* — de rest is „literatuur”.

Jörgensen heeft de sympathie van den schrijver en die vermindert niet na diens godsdienstige ommekeer, en ook Sigrid Undset, eertijds de voornaamste vertegenwoordigster van 't illusiellooze realisme in Noorwegen, daarna katholiek geworden door de voorstudie van haar middeleeuwschen roman, behoeft daarvoor niets in te boeten van haar talent in zijn oogen. Juist dit grootte driedeelige werk acht hij, om zijn objectieve kunst, een hoofdstuk in de moderne Noordsche literatuur; „Kristin Lavransdatter”¹⁾ beteekent eene vernieuwing van den historischen roman. „In de eerste plaats is er op uitstekende wijze voldaan aan den eisch van nauwkeurigheid van het milieu. Een geheele maatschappij in het gewone leven en bij feesten, op het platte land en in de stad, wordt levend voor ons; het is de tijd van Haakon V en koning Magnus — een krachtig stuk middeleeuwen, opgebouwd met degelijke kennis en machtige fantasie. En aan die goed doorgevoerde uiterlijke nauwkeurigheid beantwoordt werkelijk een innerlijke historische waarheid. De lezer wordt gevoerd naar een tijd, die vijf eeuwen terug ligt. De personen in het boek leven in een heel andere geestesatmosfeer dan wij — in hun levensbeschouwing ontmoeten oud-noordsche moraal en de leidende gedachten van de Katholieke Kerk elkaar, — en hun handelingen en hun oordeel worden telkens, bewust of onbewust, bepaald door religieuze motieven.

De kracht van het werk is het algemeen menschelijke dat erin ligt. Wij gelooven niet alleen aan de menschen van het boek, wij voelen met hen mee. Ondanks het verschil in denkwijze en de wijze van voelen tusschen de middeleeuwen en onzen tijd zijn toch de ten grond liggende menschelijke verhoudingen en menschelijke gevoelens dezelfde.”

En wij mogen hier aan toevoegen, wat Topsøe Jensen wellicht niet zoo bekend is, dat dit boek in Noorwegen een grooten invloed heeft in vele kringen op de gezindheid ten opzichte van de Kath. Kerk. Vele Noren schijnen zich nu eerst te bezinnen, dat hun eerste christelijke beschaving die was van het catholicisme.

August Strindberg, de grootte, maar pathologische Zweedsche schrijver, de man die als een Proteus veranderde en alle mogelijke en onmogelijke gedaanten aannam, kan niet met enkele woorden getypeerd worden. „Zijn onrustig leven heeft alle stadiën doorlopen; hij heeft achtereenvolgens alle standpunten ingenomen, is een hartstochtelijk atheïst geweest en een eenvoudig geloovige, fel socialist en fel anti-socialist, natuuraanbidder en apostel van de cultuur, menschenvriend en vrouwenhater. Maar het brandpunt

¹⁾ Eerste deel: De Bruidskroon.

is de persoonlijkheid, de mensch August Strindberg, die ongewoon is in zijn deugden en ongewoon in zijn fouten, Zijn werken moeten als die van Goethe opgevat worden als „Bruchstücke einer groszen Konfession”. Maar men moet altijd in het oog houden dat Strindberg een zielszieke is, tusschen genie en waanzin”.

„Strindberg's geweldige figuur wijst veel verder dan zijn tijd en zijn land. Zijn wereldroem gaat steeds in stijgende lijn, terwijl Ibsen reeds lang een overwonnen standpunt is. Alle dichtsoorten omvat hij, maar het grootst en het meest oorspronkelijk is hij als tooneelschrijver. In zijn beste tooneelstukken dringt hij door tot op den bodem der ziel om de verborgen, onbewuste gedachten te vertolken, om de gevaarlijke primitieve krachten naar boven te halen die slechts als mogelijkheden in de menschen hebben gelegen en van wier vreeselijke draagwijdte zij zich niet bewust zijn. En Strindberg, die in den vervolgingswaanzin, waaraan hij leed, op de kleinste handeling van zijn omgeving lette, heeft heel die atmosfeer van sarrende boosaardigheid en loerenden-haat die hij om zich heen voelde, weergegeven; het koelbloedige spelen met gevoelens of het heftige, plotselinge losbreken van het dier in den mensch heeft niemand met zulk eene virtuositeit geschilderd als hij. En weinigen hebben als hij door de buitenste laag cultuurvernietiging weten door te dringen tot het menschelijke in al zijn naaktheid, in zijn meest elementaire uitingen.”

Zoo bevredigen mij, altijd met het oog op het klein bestek, de karakteristieken van kunstenaars, die ik 't meest gelezen of bestudeerd had. Van Björnson en Hamsun, van Selma Lagerlöf en Otto Rung, en anderen.

En bij de profetie dat de „Skandinavische literatuur” spoedig een woord zal zijn dat geen geestelijke eenheid meer beteekent, kan ik mij geloovend neerleggen, want de teekenen, die wijzen dat het dien weg opgaat zijn te talrijk en te duidelijk om te twijfelen.

„Nog in den tijd van de groote mannen, in de dagen van Brandes en van Strindberg, vormde het Noorden een geestelijke eenheid. Dit is — ondanks alle gemeenschappelijke cultureele belangen — thans niet meer het geval. De band tusschen de drie stamverwante volken is losser geworden; ieder volk gaat op geestelijk gebied zijn eigen weg, ofschoon het steeds vol belangstelling de ontwikkeling van de beide andere blijft gadeslaan. De twintigste eeuw zal spreken van een Deensche, een Noorsche en een Zweedsche literatuur. Het woord „Skandinavisch” zal dan een geografische beteekenis hebben, maar niet meer gebruikt kunnen worden voor een bestaande eenheid op geestelijk gebied!”

Edward Bulwer, Lord Lytton.

door P. W. Assmann.

De novelle is een vorm van literatuur welke de Engelsche schrijvers altijd meesterlijk hebben gehanteerd en oorspronkelijk beoefend hebben. De werken van haar scheppers, Richardson, Fielding en Smollet plm. 1750 — zij brachten voor het eerst karakterschildering in hun verhalen — hebben invloed uitgeoefend op de Duitsche en Fransche literatuur en via deze, alsmede rechtstreeks, op de onze. Jane Austen schreef novellen welke zich ook thans nog met genoegen laten lezen.

Ten hoogste kunstzinnig werd zij geschreven gedurende het Victoriaansche tijdvak. Beheerscht door een talentvol schrijversgeslacht dat scherp het openbaar en dagelijksch leven observeerde en sterk de maatschappelijke stroomingen van dat deel der 19de eeuw aanvoelde, verbreedde en verdiepte zij zich, tot zij volledig het toenmalig leven reflecteerde en de representante werd van de literatuur der Victoriaansche periode. Naast veel, uiteraard van dien tijd, is er dan ook van een schoonheid, dat wel altijd zijn bekoring zal blijven behouden.

Charles Dickens, William Makepeace Thackeray en Edward Bulwer, Lord Lytton, zijn in de prozakunst van dit tijdvak de leidende figuren, die elkander door hun persoonlijkheid en de tendenz van hun werk aanvulden — Dickens als man van het volk, Thackeray als vertegenwoordiger der belangrijke „upper middle class” en Lord Lytton omhangen met het aristocratisch purper — en samen het geheel vormden, dat we thans in hun werken overschouwen. Van hen is Edward Bulwer zeker de minste, en de verklaring daarvan doet tevens zijn persoonlijkheid kennen. Hij was geen scheppend genie, maar is een treffend voorbeeld welk succes bereikt kan worden door wilskracht verbonden met intellect. Beide bezat Lord Lytton — de uiting daarvan vinden we in meer dan 100 boekdeelen waarin hij de meest verscheidene onderwerpen behandelt — en neemt hij thans niet die plaats in de literatuurgeschiedenis in welke hij zich eenmaal scheen te zullen veroveren, dan vinden we de verklaring hierin dat zich ondanks alle artistieke knapheid toch het gemis van scheppende genialiteit wreekt ten opzichte van het nageslacht. Wat niet wegneemt dat vele zijner werken toch nog zeer lezenswaard zijn en enkele, vooral de historische romans, wel tot de klassieke werken zullen gaan behooren.

De schrijver werd geboren 25 Mei 1803 in Norfolk als derde en jongste zoon van Generaal Earle Bulwer en Elizabeth Barbara Lytton, welken laatsten naam hij na den dood zijner moeder, toen hij haar bezittingen erfde, bij den zijnen voegde. Daar zijn

vader stierf toen hij nog zeer jong was, werd hij uitsluitend door zijn geestelijk hoogstaande moeder opgevoed. Van haar ontving hij, zooals in een opdracht zijner werken wordt vermeld „that affection for literature which has exercised such an influence over the pursuits of my life; and You, who were my first guide, were my earliest critic.” Zij zond hem niet volgens het gebruikelijke opvoedingssysteem naar een der eenigszins ruw gedisciplineerde Engelsche kostscholen, maar liet hem onder haar leiding door huisleeraren vormen en hieraan wijten sommigen het eenigszins dandy-achtige en sentimenteele dat vooral zijn eerste novellen karakteriseerde en de kritiek o.a. van Thackeray uitlokte. Van 1822 tot 1825 studeerde hij te Cambridge en maakte gedurende de vacaties lange reizen — te voet en te paard — door Engeland, Schotland en Frankrijk. Nadat hij reeds eenige bundels gedichten had uitgegeven, thans vrijwel vergeten, begon hij zijn eigenlijke letterkundige loopbaan met „Falkland” (1827) dat anoniem verscheen. Duitsche invloed deed zich vooral in het begin van het Victoriaansche tijdvak sterk gelden en dit eerste product van Edward Bulwer vertoont, naast dien van Byron, dien invloed zeer merkbaar, evenals zijn tweede novelle „Pelham”, die onder zijn eigen naam uitkwam. Hierin onderging hij den invloed van Goethe: zijn held is een Engelsche Wilhelm Meister. Literair stond dit werk nog niet hoog, maar het nam in zijn tijd geweldig op en zijn naam als schrijver werd er mee gevestigd. Hij heeft daarna, tot zijn dood toe, een geweldige werkzaamheid ontwikkeld; op zijn literaire activiteit komen wij hieronder nader terug. Het succes, dat hem in zijn openbaar leven zoo begunstigde, liet zich niet in zijn privé leven gevoelen. In 1827 huwde hij de Iersche Rosina Wheeler, maar het huwelijk bleek zeer ongelukkig; in 1836 scheidten zij.

In 1831 werd hij afgevaardigd naar het Parlement waar hij zich als radicaal deed kennen. Hij nam ijverig deel aan het staatkundig leven, werd in 1838 tot het baronetschap verheven, maar verloor zijn zetel in 1842.

Ruim 10 jaar daarna kwam hij opnieuw in het Parlement, nadat zijn ideeën inmiddels van radicaal tot conservatief waren omgeslagen. Hij bestreed Palmerston en toen na diens val het Derby-Ministerie optrad heeft hij daarin korten tijd de portefeuille van openbare werken en daarna die van koloniën gehad. Bezig met een onafgewerkt gebleven novelle „The Parisians” overviel hem plotseling op 18 Januari 1873 de dood, stervend zooals hij had geleefd: „with his foot in the arena, his shield in the flists”. Hij werd bijgezet in het Panthéon der Engelsche onsterfelijken, Westminster Abbey.

Bij het overschouwen van Lord Lytton's literair werk treft ons wat we hierboven reeds aanduiden: „the abiding impression is one rather of brilliant talent and cleverness than of genius”. Inderdaad ontbrak hem de genialiteit van Dickens en Thackeray,

maar hij bezat wilskracht, talent en een uitgebreide ofschoon niet diepgaande kennis. Wilskracht vooral en doorzettingsvermogen typeerden hem en deden hem slagen. Hij sprak daar zelf eens over in een toespraak in 1856 tot een school:

Boys, when I look at your young faces, I could fancy myself a boy once more. I go back to the days when I too tried for prices, sometimes succeeding, sometimes failing. I was once as fond of play as any of you, and in this summer-weather I fear my head might have been more full of cricket than of Terence, or even Homer. But still I can remember, that whether at work or at play I had always a deep thought, a quiet determination that sooner or later, I would be somebody, or do something. That determination continues with me to this day."

Met talent en vaardigheid heeft hij het geheele gebied der novelle bewerkt: de huiselijke roman, de spookgeschiedenis, het misdadigers-verhaal en de klassiek-historische roman hebben alle zijn aandacht gehad, terwijl hij ook voor het tooneel geschreven heeft. Veel overeenkomst vertoont Bulwer, zooals hij in zijn tijd algemeen bekend stond, met Benjamin Disraeli, den lateren Earl of Beaconsfield, die ongeveer gelijk met hem in het begin van het Victoriaansche tijdvak opkwam en wiens succes met „Vivian Gray" (1826) Bulwer feitelijk tot schrijven uitlokte. Beiden waren kinderen van hun tijd, die door de destijdsche geestelijke en economische stroomingen beroerd werden en daarop in dezen zin reageerden dat zij beoogden: to aristocratise the community, to remove the terrible inequality of wealth, culture, moral dignity, not by pulling down the few, but by elevating the many." In, soms wel wat te veelvuldige, uitweidingen gaf Bulwer dikwijls de tendenz van zijn romans aan.

Edward Bulwer was in zijn tijd populair en hierin doet hij eenigszins aan Jacob v. Lennep denken waar hij zich bij den smaak van het publiek zocht en wist aan te passen en meestal merkwaardig goed aanvoelde wat hij het best met kans op succes kon voortzetten. Die populariteit heeft hij, met eenige schommelingen, zijn geheele leven behouden, ofschoon de critiek meestal zeer gereserveerd tegenover zijn literairen arbeid stond. Hij wist in fraaien stijl een ongemeen boeiend verhaal te schrijven waarin hij al zijn kennis uitstalde, terwijl als zijn zwakke zijde uitkomt: „the want of vitality in his personages. They are elaborately constructed, not created." Uiteraard komen deze gebreken in zijn beroemde vier historische romans niet zoo uit en hierin — evenals in een drietal hieronder nog te vermelden novellen — heeft hij dan ook zijn meesterschap getoond. „The Last Days of Pompeii" (1834) is zijn meest bekende historische roman, ofschoon hij overtroffen wordt door „Rienzi, the Last of the Tribunes" (1835) een zeer belangrijke studie van het tijdvak van het verval der tijdelijke macht van den Paus in het midden der 14e eeuw. Verder nog „The Last of the Barons" (1843) en „Harold" (1843) „Magnificent productions in which the modern or sociological method of studying history is combined

with brilliant narrative, skilful character-painting, elaborate descriptions and striking dramatic effects."

Een zeer opvallende karaktereigenschap van Lord Lytton was zijn overtuigd geloof in occultisme en waarzeggerij en zijn liefde voor het occulte heeft hem verscheidene van dien geest doortrokken verhalen doen schrijven. Hierbij schijnt het uiten van eigen overtuiging sterker te zijn geweest dan zijn zucht tot het vleien van den lezersmaak, want in een tijd dat men nog niet zoo verzot was als thans op romans waarin het geheimzinnige en bovennatuurlijke een rol speelt, namen deze verhalen over het algemeen niet zoo op als zijn overige. Typeerend voor onzen tijd en geest is, dat verscheidene dezer verhalen thans weer lezers vinden en o.a. in het Hollandsch vertaald werden. Van hen noemen we: „Zanoni” (1842); „Lucretia” (1846), een van zijn ergste in dit genre en waar het publiek dan ook absoluut niet aan wilde; „The Haunted and the Haunters” (1859) en „A Strange Story” (1862). De lezing van deze werken moet voorbehouden blijven. Als zijn typische misdadigersromans kunnen hier nog vermeld worden „Paul Clifford” (1830) „an idealisation of the highwayman” en „Eugene Aram” (1832). Den op de tegenwoordige detectieve-lectuur ingestelden geest zullen deze verhalen wel niet voldoen.

Bulwer op zijn best kunnen we echter bewonderen in zijn trilogie: „The Caxtons” (1850), „My Novel” (1853) en „What will he do with it?” (1859). Die kennis wil maken met het dagelijksch leven van het Engeland uit het begin der 19e eeuw zal met genoegen deze werken lezen. Humor — te meer opvallend daar hij overigens niet bepaald Bulwer's grootste gave uitmaakte — en satire — waar het toenmalige leven ruimschoots aanleiding toe gaf — kruiden op smakelijke wijze deze „pictures of town and country life.” Vooral „The Caxtons” is een „delightful” en „charming” boek. De critiek van het nageslacht zeide van deze novellen: „Sterne like yet strangely unlike Sterne, they surpass Thackeray for peasants and Dickens for gentlemen, and both in knowledge of the world of politics.”

De veelzijdige Edward Bulwer heeft ook voor het tooneel geschreven en ook hierin is hij geslaagd. Zijn voornaamste dramatische werken: „The Lady of Lyons”, (1838) „Richelieu” (1838) en „Money” (1840) — het laatste wordt als zijn beste tooneelwerk beschouwd en had ook het meeste succes — werden tot ver over de tweede helft der 19e eeuw opgevoerd. Klassiek zullen zij echter niet worden: zij bevatten te weinig gedachten voor alle tijden, en ook achter het voetlicht zullen zij wel geen succes meer behalen.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

HET ECHTPAAR SCHARTEN-ANTINK heeft men een nationaal huldeblijk willen aanbieden, waar niemand iets zal tegen hebben, maar wel tegen de wijze en den vorm waarin dat zal geschieden. In deze aflevering hebben wij gemeend dáártegen een gematigd protest te moeten laten hooren. Dat ook anderen, zij het dan om andere beweegredenen, niet hoog op hebben met het voorgestelde plan, blijkt uit een berichtje van *Opgang* (28 Mei).

„De poging, aan het letterkundige echtpaar Scharten-Antink bij hun zilveren huwelijksfeest een villa bij Florence aan te bieden als nationaal huldeblijk, welke villa een Nederlandsch cultuur-centrum zou worden, ondervindt natuurlijk en gelukkig nogal strubbelingen. Een protest kwam er in van de Hollanders te Rome; mevrouw Goekoop-de Jongh protesteert eveneens hevig, zij noemt die vermenging van een huldeblijk van dankbare lezers met het stichten van een cultureel centrum, een „camouflage”, zoodat de opzet onwaar wordt.

Zij besluit haar schrijven aldus: „Het ergste van alles is echter het feit, dat de Commissie de publieke opinie misleidt door een particulier belang der Schartens tot een nationaal en „cultureel” belang te maken. Hiertegen protesteer ik met klem.”

Hans Martin steekt ook den draak met het geval in een ingezonden stuk in het Vaderland.

Nu tracht de heer Simons, secretaris van het huldigings-comité, het zaakje weer recht te zetten, maar de ietwat zotte indruk, om de romanschrijvers Scharten-Antink als dragers van Holland's cultuur voor te stellen, en hun daarom een villa cadeau te doen, gaat toch eigenlijk niet door den beugel.

DE SCHRIJVER QUERIDO WORDT BESCHOTEN. Wij zouden er moeten bijvoegen, wordt langzamerhand van alle kanten beschoten.

De Literaire Gids wijst erop, en men zou zeggen met eenige voldoening. In het no. van 27 Mei lezen wij: hebben de Schartens, Robbers, Hopman, Houwink, dr. Knuttel en pater Slijpen in de laatste jaren afkeuring over het werk van Is. Querido uitgesproken, Jan Gresshof was de laatste, die zich in dien geest deed hooren. En deze heeft nu een volgeling gekregen, die geestelijk wel zeer met hem harmonieert. Heeft hij een poosje geleden in de *Gids* getracht de Amsterdamsche Goliath (Van Eckeren geeft Q. die kwaliteit) te verschrikken met een zevenklapper uit een onverwachtsche hoek, nu komt J. L. Boender om de groote eposschrijver knock-out te geven. En met succes denkt Boender, want „dat Q. diametraal staat tegenover al het groote en verhevene zal over een jaartje, hoop ik, wel iedereen in Holland weten”, zegt hijzelf.

En een der redacteuren, Lex. Verbraeck, is van meening: „meestal heeft Boender met zijn aanmerkingen wel gelijk, wat tegenover het oeuvre van Q. geen verdienste is, daar de fouten daarin voor het opscheppen liggen. Maar de houding die de schrijver van dezen aanval aanneemt, lijkt ons niet de juiste. Hij is niet de rechter, die een vonnis velt en dat vonnis motiveert. Hij lijkt meer op een kwade hond, die om de beenen van Querido heendraait en hem bijt waar hij er kans voor ziet. Hierdoor verzwakt hij zijn aanval, ontnemt er het overtuigende aan.”

De andere redacteur is ook al niet best te spreken over Querido: „Het kunstenaarsschap van Is. Querido is een pathologisch geval. Kloos heeft zijn allereerste werk beoordeeld met de woorden „geen talent” — en daarna geen gelegenheid weer gekregen tot het bespreken van recensie-exemplaren. Het kunstenaarsschap bij den eersten epischen roman „Levensgang” (een walgelijk boek R. B.) uitte zich in het, vooral door middel van het dialect, meesterlijk typeeren van het Amsterdamsche proletariaat, en bij zijn latere „historische romans” in het scheppen van de Oostersche sfeer. Tot Amsterdammers en Israëlieten spreekt deze kunst in de eerste plaats; derden zijn er niet op ingesteld om ze als geheel te kunnen aanvaarden, al komt menigeen onder bekoring van de woordkunst, betreurend dat telkens fijne plastiek en muziek door bom-bast worden overweldigd.”

En dan roept hij er genoemden Boender nog eens bij en laat hem het volgend oordeel vellen, door ons kort weergegeven.

Q. heeft in „Menschenwee” niets begrepen van het boerenleven. De beschrijving der Wierelandsche kermis is waanzinnig (en smerig. R. B.) Voorliefde voor het onsmakelijk erotische. Psychologie belachelijk.

„Kunstenaarsleven” vooze romantiek. Een ridicule tafelschuimer wordt voorgesteld als een ontembare kunstenaars-natuur.

„De Jordaan serie” is wat een achterbuurtbioscoop is in de tooneelwereld, door te speculeeren op het liederlijke en sentimenteele.

„De oude Waereld” heeft geen compositie, de erotiek er in is schandelijk-onsmakelijk, de visie kinderachtig, de toelichtingen het uiterste van grootheidswaanzin een poenige zelfreclame.

„Als criticus, en wel op alle artistieke gebieden, is hij de ergste reputatie-schender en onbehoorlijkste schelder die onze letteren nog hebben gezien. Slecht onderlegd in elk vak van kunst en wetenschap, is hij alleen universeel in onbevoegdheid tot oordeelen. Hij citeert onvolledig, ontleent aan buitenlandsche essayisten zonder bronvermelding („alsof hij voor eigen rekening denkt”), begrijpt hen verkeerd door geringe talenkennis. Hij is een imitateur eerste klas, en vertrap, om dit te maskeeren, zijn voorbeelden. Laat in elke critiek een keurtroep geestescollega's door de arena draven: Dante, Shakespeare, Rembrandt, Chopin, Jan Steen, Homerus, Velasquez, Verwey, Zola, Frans Hals en Sophocles. Noemt Beethoven „mijn zielsbroeder Ludwig”, tutoyeert Tolstoy, heeft Nietzsche „ingeleid”

en Napoleon „verklaard”. Alles met ongeëvenaard talent van zelfreclame.”

Wij hebben in Boekenschouw vaak genoeg onze meening gezegd en gemotiveerd over het werk van Querido.

Maar als wij zulke dingen lezen als hierboven aangehaald, dan denken wij aan het vers van den levenswijzen Herotius: *Beatus ille qui procul negotiis* . . . gelukkig hij, die ver van 't gewoel . . . der literatuur, zijn leven mag slijten.

OVER ONZE JONGEREN — die toch allengs wel wat ouder zijn geworden — vertelt in hetzelfde literaire blaadje een der twee leiders:

„Evenals in het werk van de jonge Duitsche dichters, demonstreert zich bij onze jongeren gebrek aan richting. Hierdoor moet elk gedicht en elke bundel er komen uitsluitend door eigen verdiensten. Dit maakt de positie oogenschijnlijk wel erg zuiver, maar voor de middelmatige talenten ook heel zwak, daar zij geen kans hebben op een deel van de aandacht, die het publiek pleegt te schenken aan een naar buiten als een geheel optredende groep. Die richtingloosheid veroorzaakt zoeken, experimenteeren op de kunst, waarbij — daar we op letterkunde-gebied veel van de boom der kennis gesnoept hebben — de hersenen een hartig woordje meespreken. Er wordt gewerkt naar analogie van wat vroeger vertoond is, getransponeerd in de toonaard van de moderne tijd. Een procédé, een bedoeling wordt geconstrueerd en die heeft tot gevolg gedichten „ter illustratie”. Het ontstaan van een gedicht als „Oppervlakkige charleston” door Paul van Ostayen kunnen we ons moeilijk anders voorstellen:

Als je van het meisje van Milwaukee houdt
van het meisje houdt
van het meisje van Milwaukee houdt
— van de nacht vallen de sterren veel
en blijven aan de huizen hangen
Batschari Zigaretten Batschari Zigaretten
Sarotti ist so süß und schön —
Als je van een meisje in Milwaukee houdt
schaak ze in een ford, schaak ze in een ford enz.

Tijdgeest weerspiegelende kunst heeft haar waarde bewezen, maar een gedicht als dit van Ostayen staat dicht bij dat andere, dat zoo de aandacht van het publiek wist te trekken, het bekende: „Wie bond dat blikkie aan die hond zijn staart.” Ook met werk als „Berceuse 2” van dezelfde dichter zal de schiftende tijd beter weg weten als het publiek, dat het zich voorgezet ziet. Victor J. Brunclair tracht door de woorden luid-spreker, zendstation, wolkenkrabber en niggerliftboy het hedendaagsche in zijn gedicht „Lentewijding” te brengen.

Het sterk individualistische karakter wordt de Tachtigers telkens voor de voeten geworpen. De „allerindividueelste expressie

van de allerindividueelste emotie" en men hecht aan die formule een beteekenis, door het beste werk weersproken. Maar 't meeste wat de Nieuwe Gidsers voortbrachten, was heel wat algemeen menschelijker, dan wat nu de jongeren geven. De „allerindividueelste expressie" mag dan niet op deze laatsten van toepassing zijn, de „allerindividueelste emotie" zeker wél. Zij zoeken geen contact met de lezer, hun gedichten lijken vaak voor de dichter zelf geschreven. Zij worden daardoor voor het publiek raadselachtig en delirant; als klanken geuit door een beneveld orakel is o.a.;

Ik tracht te weren hun geweld
en heb mij sidd'rend opgericht
en strijd, maar zwijgend en verwoed
beheerschen zij het helsch gericht,
dat aanhoudt heel den langen nacht
totdat ik, moegevochten, zwicht,
gemarteld op mijn knieën stort
en bid...voor 't eerst wellicht.

Dit is precies een couplet uit een episch gedicht van omstreeks 1830. Het is een van de laatste coupletten van „Het Gericht" door Jan R. Th. Campert, dat veelbelovend begint en een zuiver innerlijk gebeuren schetst. Groote heftigheid in verzen die half beschrijvend en half een persoonlijke stemming weergeven, schenken de rhetoriek een goede kans om ongemerkt binnen te dringen. Verschillende van de hier optredenden weten die vijand — en nogwel in zijn oude plunje van vóór 1880 — niet buiten de deur te houden (b.v. Mathias Kemp, van Schagen, Den Doolaard)."

EEN PORNOGRAFISCHE ROMAN heeft de literaire wereld een beetje in rep en roer gebracht. Het ding heet *De Zondaar*, geschreven door Alie Smeding en uitgegeven maar dat komt er niet op aan. Want wij willen reeds dadelijk vertellen dat het een schandelijk, grof en moreel boek is, dat naar ons oordeel valt onder de pornografische lectuur. Het heeft ons wel pijnlijk aangedaan, maar niet verrast, dat de broeierige schrijfster, die hoe langer hoe verder ging in het brutaal-erotische, eindelijk in den modderpoel terecht moest komen.

Maar het doet ons genoegen dat tegen zulke liederlijke boeken heftig verzet is opgegaan in kringen, die men niet zal verdenken van al te groote angstvalligheid.

In *Het Vaderland* trok Henri Borel te velde tegen het onguur product. En hij kan tegen een stootje, getuigt hij van zich zelf. Want indertijd, toen van Deyssel de tweede editie van zijn roman *Eene Liefde* kuischte, vond hij dat onnoodig, terwijl Kloos het aanraadde. En toch moet hij erkennen dat Alie Smeding bedenkelijk de grenzen nadert van de pornografie, ofschoon wij overtuigd zijn dat de schrijfster al tot aan den hals in het modderland zit. Bij het protest van Borel is het gelukkig niet gebleven, zooals o.a. blijkt uit het volgende artikel van Wouter Nijhoff, die

de verantwoordelijkheid van den boekhandelaar voor hetgeen hij verkoopt, zoo maar niet wil zien opgeheven.

MISLEIDENDE TITELS. EEN WAARSCHUWING staat er boven het stukje van Nijhoff in No.40 van het *Nieuwsblad van den Boekhandel*:

Het beoordeelen van den inhoud van een boek uitsluitend naar den titel is een gevaarlijk werk. Van zekere zijde wordt wel eens beweerd dat de boekhandelaar gewoonlijk van een boek niet meer dan den titel kent. En dit is in vele gevallen niet alleen juist maar ook onvermijdelijk. Waar zou hij, arme, den tijd vandaan moeten halen wanneer hij alle boeken lezen moest. Toch is, over het algemeen, de ontwikkelde boekhandelaar, die zijn vakliteratuur bijhoudt, en zijn oor te luisteren legt, over het algemeen heel goed op de hoogte van wat wél en van wat niet oirbaar is. Maar natuurlijk ziet ook hij wel eens den strik niet, vóór het te laat is. Een boek af te keuren alleen omdat de titel vermoedens opwekt, is gemakkelijk, maar treft niet altijd doel. Heel dikwijls toch is de titel van eendergelijk boek voor sommigen het eenige aanstootelijke. En het is dan vooral zoo gemakkelijk het bij het lezen van den titel te laten. Van de lijst van dergelijke titels door Dr. Greve gepubliceerd, is er een, de „naaktlooper”, al door hem zelf losgelaten; de meeste van de door hem genoemde titels zijn mij onbekend, laat staan dus de inhoud, maar het onbenullige, tamme boekje van den ouderwetschen braven (lieve hemel hoe komt U eraan? R. B.), „de dame met de drie corsetten”, heb ik bijna een halve eeuw geleden gelezen en als ik mij goed herinner staat er geen overtoegen woord in; en de „gestilde passie” is, naar mij dezer dagen een R. K. priester verzekerde — ik zelf kende den titel noch inhoud — een „braaf” R. K. boekje van weinig beteekenis. Maar hoe het zij, door zoo’n titel is men gewaarschuwd en de beschaafde boekhandelaar zal, al om den „vunzen titel”, het boekje in den ban doen of het in dat geval niet zonder nader onderzoek verkoopen of in zijn leesbibliotheek opnemen. Hier ligt de waarschuwing er dik op en die wordt over het algemeen niet in den wind geslagen.

Erg en veel gevaarlijker is het wanneer de titel U onschuldig aanstaart. Dan loopt ook de beste er in. En daarom wil ik mijn medeboekhandelaren waarschuwen het boek dat dezer dagen bij een Rotterdamsche uitgeversfirma in 2 deelen onder den titel „De Zondaar” verscheen, niet te verkoopen noch aan leesportefeuilles toe te zenden of in hun leesbibliotheek op te nemen alvorens het gelezen (of als hem dat te machtig is het tenminste doorgezien te hebben). Het is geschreven door een „dame”, het eerste gedeelte werd opgenomen in een hoogstaand letterkundig maandschrift, het verscheen, helaas, bij een bekende uitgeversfirma, alles dus oppervlakkig gesproken in orde, maar nochtans is het een goor product, een boek dat geen beschaafd Boekhandelaar

zal willen verspreiden, maar dat hij aan den uitgever zal terugzenden met de mededeeling dat hij zich en zijn clientèle te hoog acht om dergelijke walging-wekkende viezigheden te verspreiden of te „genieten”. En dan mogen couranten en letterkundige bijbladen er voor waken om de aandacht van hunne lezers en vooral lezeressen op dit vies product te vestigen.

Of openbare leeszaal dezen oorspronkelijken roman van een Nederlandsch schrijfster reeds hebben aangeschaft en aan hun lezeressen hebben uitgeleend, weet ik natuurlijk niet. Hoogstwaarschijnlijk wel, want waarom zouden ook zij er niet ingeloopt zijn? Maar is dat zoo, dan zullen zij het, te laat, betreuren dat ditmaal de titel geen waarschuwing inhield.”

Een goed teeken, als ook in vakkringen de verantwoordelijkheid gevoeld gaat worden. En het zal strekken tot verheffing van hun stand.

EN TEN SLOTTE: EEN PRETTIGE HERINNERING is voor ons het uitvoerige en vriendelijke artikel, dat Professor L. B. in „De Tijd” wijdde aan *Boekenschouw* bij de voltooiing van den twintigsten Jaargang. Zijn groote waardeering van ons werk was ons des te liever, omdat professor L. B. zeer zeker de meest bevoegde persoon is, namelijk door zijn positie, kennis en ervaring opgedaan in een taak, die aan de onze verwant is, om er over te oordeelen.

Slechts in een punt wijs ik een kleine historische vergissing aan: waar hij meent dat er nogal eens van „uitgever” is veranderd. Dat is onjuist, want zolang wij er ons mede bemoeiden, heeft het nooit een uitgever gehad. Wij hadden slechts een exploitant of administrateur, dien wij overigens, na aftrek van een kleine som voor de onkosten der redactie, alle winst afstonden. Zoowel van advertenties als abonnementen zonder eenige beperking.

Bovendien moeten wij opmerken dat wij steeds trouw zijn gebleven aan het oude „Huis” E. v. d. Vecht te Amsterdam, en alleen als deze zaak overging aan een anderen eigenaar, dezen als het ware ook lieten opvolgen als onze exploitant. En zoo is het gebeurd, dat wij nu met Mei l. l. voor den *allereersten* keer, omdat de firma wellicht weer in andere handen zou overgaan, alles in handen hebben gesteld van de zakelijke en kranige uitgeverij „Foreholte” te Voorhout en onze een-en-twintigste jaargang met dezen nieuwen koers in de administratie en exploitatie is begonnen.

En verder: een vermoeden, dat zich niet heeft bewaarheid. L. B. veronderstelt, en hij kon dat vermoeden uit zijn eigen werk, dat overigens veel moeilijker is dan het onze, dat wij veel brieven wel zullen ontvangen van querulanten, die het beter meenen te weten dan wij. Dit was zoo goed als nooit het geval. Indien wij, om een tijdperk te noemen dat wij kunnen controleeren, vanaf 1912 tot heden, Mei 1927. dus in 15 jaren een half dozijn, zegge zes brieven hebben ontvangen van lezers, die vriendelijk een

verschil van opinie ons kenbaar maakten, dan overdrijven wij wellicht nog.

Slechts éénmaal in ons leven bedreigde een uitgever ons met een gerechtelijke vervolging, omdat wij een smerig boek, dat hij uitgaf, genoemd hadden met den naam, dien het verdiende. Daar kon geen twijfel over bestaan.

Wij hebben zijn advokaat dadelijk medegedeeld, dat wij hoopten zijn lastgeefster gevolg te zien geven aan haar plan en wel eens uitgemaakt wilden zien, hoe de rechtspraak in ons land met zijn „zedewetten” praktisch uit zou vallen.

Het Barbusse-schandaal zat ons nog altijd dwars!

Maar wij hadden de onvoorzichtigheid den advokaat en het hoofd der lastgevende firma uit te noodigen op een bepaalden dag ten onzent te komen en inzage te nemen van een brief van zijn eigen hand, waarin hij aan een boekhandelaar erkende dat het boek minderwaardig was en een reden van verontschuldiging opgaf, waarom hij het ding had uitgegeven.

Toen kwam er niets meer van.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S. J.

Claes (Ernest) WAMES ROPS. Tien pentteekeningen van Felix Timmermans. (120.) f. P.N. van Kampen en Zoon, Amsterdam.

De geschiedenis van een zwerver en strooper, die „meer drupskes lustte dan Onze Vaders las.”

't Is echt Vlaamsch werk en zooals wij dat zoo gewoon zijn van de Vlamingen wordt er tamelijk familiaar over godsdienstige zaken gesproken en gelachen, maar de ondertoon blijft toch steeds ernstig.

De arme, eenzame, oude Wames herinnert zich plotseling in den godsdienstigen kring der familie Claes, die het Kerstfeest zal vieren, dat hij sinds zijn eerste H. Communie niet weer ter biecht en ter Hoogtijd is geweest. Wroeging grijpt hem aan en hij gaat in den barren winternacht op zoek naar een Kruisheer, die hem eens liefderijk heeft bijgestaan. Hetgeen er op dezen tocht gebeurde en hoe Wames een stichtelijken dood is gestorven, wordt door Ernest Claes zeer innig en ontroerend verhaald. 't Is hem gelukt ons medelijden op te wekken voor den onoogelijken vagebond, dien hij misschien wat al te gemakkelijk tot 'n heilige verklaart.

De pentteekeningen van Timmermans, die niet onaardig imitatie-primitief zijn, worden in de voorstelling van hemelsche vizioenen wel wat verward en karikaturaal.

De uitgevers hebben overigens hun beste beentje voorgezet.

Diers (Marie) DE ILLUSIE VAN JOHAN SENAPIUS. (208) f 2.50 Geb. f 3.50. A. G. Schoonhoven. Laren.

Marie Diers heeft vaak opgewekter en vroolijker boeken geschreven dan deze jammerlijk verstoorde illusie van den armen, onbehouwen Dokter Johan Senapius. Hij is een geleerde, een professor, die tot zijn ongeluk zich verliefte op een zeer ontwikkelde maar onevenwichtige, coquette, grillige vrouw, die zich zelve eene „grande amoureuse” noemt en het ook blijkt te zijn.

Met groot talent teekent Diers ons het verloop der tegenstrijdige verhoudingen tusschen deze ongelijksoortige menschen. Al tijdens de verloving begint het misverstand voor den dag te komen! Hij heeft haar oprecht lief, maar zij beschouwt hem als haar page, erger nog, als haar nar. Hij gaat, behalve in zijne liefde, geheel op in zijn vak; zij voelt daar niets voor en laat hem dat bij iedere gelegenheid voelen. Haar kinderen beschouwt ze als lastpost, en toch zijn er oogenblikken dat ze haar minderwaardigheid inziet en tracht haar dwaas gedrag tegenover haar man goed te maken. Maar dan begrijpt hij háár weer niet en de klove wordt steeds wijder.

Elke schaduw tusschen hen, elk misverstand, elke gevoelsuiting doet de schrijfster ons kennen; wij ergeren ons over de grillen van Inge, maar tevens over de zwakheid en het gebrek aan menschenkennis van den man.

Eindelijk gebeurt het onvermijdelijke. Mevrouw Senapius verlaat in koelen bloede man en kinderen om een schatrijken graaf te trouwen. De professor is verpletterd onder dien slag en toont zich weer even onhandig, wij zouden haast zeggen onbenullig, tegenover zijn kinderen.

Zijn oudste zoon heeft behoefte aan godsdienst om zijn wilde hartstochten te bedwingen. Hij gaat naar zijn vader om raad en hulp te vragen, maar de hooggeleerde weet hem niets te zeggen en de ongelukkige jongen, die zich allerlei moeilijkheden op den hals had gehaald, weet niets beter dan zich dood te schieten.

Dan verliest Johan Senapius zijn liefde voor de wetenschap; hij kan zijn boeken niet meer zien; men vreest voor krankzinnigheid. Zijn leelijke, maar verstandige dochter Rose Marie verpleegt hem liefdevol. Dan begrijpt hij eindelijk hoe innig het kind van hem houdt en hoe zij hunkert naar zijn liefde en steun.

Het boek is zwaar-duitsch; als gewone ontspanningslectuur zal het wel niet in aanmerking komen; daarvoor gaat het te diep. Te fijn uitgerafeld en ook te vreemd zijn de gevoelens en indrukken der ons geschetste personen. Het is verbazend knap werk; scherp en diep van psychologie en zielkundige analyse. Na den dood van de practische en verlegen tante Selma verdwijnt alle licht uit het sombere drama, dat ons diep aangrijpt en met medelijden vervult voor de droeve illusie van den onbegrepen en niet begripenden kamergeleerde. In elk geval staat het hoog onder de werken der veel gelezen en zelfs populaire schrijfster.

Dunn (Detect) EEN BANDIETENKONINGIN. Naar het Engelsch door Felicie Jehu. (311) f 1.— A. W. Bruna, Utrecht.

Dit is een vervolg op *De schoone duivelin*, waarvan wij een verslag hebben gegeven op blz. 362 van den vorigen jaargang. En het moet den schrijver niet moeilijk vallen, al voortspinnende zijn weefsel uit te breien. Tot een twintig paar kousen. Want de *Bandietenkoningin* is feitelijk weer een herhaling van het voorafgaande, met uiterlijk andere misdaden en trucs van Leonie Harras, maar wezenlijk net dezelfde.

En Leonie staat in de oogen van den schrijver boven andere, in de historie bekende, knappe zwendelaarsters. Want zij hebben wel vernuft en durf, maar niet den voor niets terugdeinzenden moed en ondernemingszucht van deze stoutmoedige vrouwelijke bandiet, die er plezier in heeft de wereld uit te dagen en zijn conventionele zedeleer. Leonie heeft ons in haar eigen woorden den sleutel tot haar eigen karakter gegeven.

In het begin van dit boek zegt ze ergens: „ik houd van de opwinding van het gevaar — het gevoel van in een hoek gedreven

te zijn — den prikkel van te trachten eruit te komen — het genot van te weten, dat je de honden, die je achtervolgden, doodgeslagen hebt, het plezier van om de wet te lachen en te doen wat je wilt. Er is niets, dat den mensch zoo'n kracht geeft, als buiten de wet te staan."

Dat is een idioot praatje, en ik geloof nu ook niet, dat een evenwichtig mensch er door overtuigd zal worden. Maar jongelui moeten wij het boek maar niet in handen geven, want we leven in een vreemden, opstandigen tijd. En bewondering voor de misdaad, kunnen wij missen als kiespijn en malaria.

Kyne (Peter B.) DE UITKIJKPOST IN HET SAN DIMASWOUD. (The understanding Heart.) Vertaald door Betsy Kater (240) f2.90 J. Swartsenburg, Zeist.

Alle andere leden van de boschbewaking zijn mannen, maar de uitkijkpost van San Dimas is bezet door een meisje. En ze is zoo knap, dat alle mannen naar haar uitkijken. Dat gaat zelfs zoo ver, dat als er een nieuwe waker komt, Antony Garland heet hij, de hoofdinspecteur meent hem te voren reeds te moeten waarschuwen, niet zijn verstand te verliezen door de mooie oogen van Monica Dale.

Maar Garland is nog geen dag op zijn post, of hij wordt opgebeld door zijn hoofdman, die hem opdraagt mee te helpen tot de opsporing van Bob Mason een ontvluchte gevangene. Het is bekend dat deze Bob wordt beschermd door Monica en men vermoedt nu dat hij bij haar zijn toevlucht heeft gezocht. Daarom moet Garland er heen gaan, zonder te laten merken dat hij op zoek is naar den ontsnapte. En 't is zoo; Mason is werkelijk naar Monica gegaan, en zij heeft den uitgeputten man behendig verstopt. Want hij is geen misdadiger. Wel heeft hij iemand doodgeschoten, maar dat geschiedde in een open en eerlijk gevecht, uit zelfverdediging. Maar de jurie was beïnvloed door een groote maatschappij, die Mason liefst van de baan zag, en zoo werd hij veroordeeld tot levenslang. Maar in zijn verlangen om zijn kleine jongen nog eens te zien, nam hij de vlucht.

Garland heeft wel 'n vermoeden dat Mason zich hier ergens schuil houdt, maar hij vindt hem niet. De vervolging wordt voortgezet. Het geheele bosch raakt in brand, en Bob moet vluchten. Hij ontmoet een auto, waarin een jonge vrouw zit met een kind. De auto kantelt, de vrouw die doodelijk is gewond vraagt hem te zorgen voor haar kind en haar zelf te verlossen uit haar ondragelijke smarten. En hier begaat de schrijver een groote fout. Hij laat Garland bedenken, dat wat hij doen zou voor een stervenden hond, hij niet mag weigeren aan deze vrouw. Hij meent zelfs dat het een daad is van naastenliefde, waarover hij echter heel zijn leven een drukkend zelfverwijt zal gevoelen. Hij wil het dus doen, maar het geweer weigert. En eer hij andermaal een poging kan doen, is de vrouw reeds overleden. En zoo had Mason, voorgelicht door een dwalend geweten,

gelukkig geen kans een moord te begaan uit verkeerd begrepen barmhartigheid.

Hij bereikt eindelijk het huisje van Monica, vertrouwt haar het kind toe en smeekt haar te vluchten naar de open weiden. Zelf wordt hij, tot verlichting en afkoeling zijner brandpijnen, door ouden Charlie in den grond begraven en zoo ontdekt en gevangen genomen.

Oude Charlie sterft en vermaakt zijn vermogen aan Monica en geeft nog een getuigenis ten gunste van Bob en ter verontschuldiging van de daad, waarvoor hij veroordeeld werd.

Garland, die vroeger advocaat is geweest, weet Bob Mason vrij te krijgen en ontvangt als honorarium de schoone Monica.

Het is een boek met geweldige, epische episoden, schitterende natuurschilderingen en gebeurtenissen van ademlooze spanning.

Laman-de Vries (Helena) MIENTJE. (105) f 1.50 C.J. A. van Dishoeck, Bussum.

Een vriendelijk, eenvoudig verhaal van een gewoon, rein meisje, dat leeft in haar burgerlijke omgeving van een zwaarwichtige moeder en twee zusjes. Die twee oudere zusters, hebben tamelijk veel te pakken van den modernen geest en zien eenigszins medelijdend neer op het nieuwe zusje, dat stil haar liefdesromannetje beleeft en gevaar loopt haar vriend, wien zij een trouwe liefde toedraagt, te verliezen door haar groote onschuld.

Maar alles komt weer in het rechte spoor. Mientje trouwt met haar Wouter en is voor hem een schat van een vrouw en later een liefhebbende moeder voor de kinderen.

Dan komt er een zwarte wolk. Wouter laat zich inpalmen door een heks — zoo betitelt hij haar zelf — van een typiste. Dank een goeden vriend en den tact van Mientje drijft het onweer over.

Zooals men ziet, beteekent het verhaaltje als zoodanig niet heel veel, maar het is met sympathie geschreven en de omgeving der Haagsche burgerfamilie is goed geteekend.

Een tooneeltje van platte vrijerij maakt het onnoozele Mientje met de wereld der hartstochten bekend en laat aan realisme niets te wenschen over. Dat heeft de lezer te bedenken, maar het boek is in den grond goed.

Lens (J.) BARTO, DE DRAPENIERSLEERLING. Een verhaal uit den tijd der Leidsche lakenindustrie. (207) f. 2.50 M. Bosch, Amsterdam.

Een genoegelijk ouderwetsch, historisch verhaal, zooals het vroeger zoo gaarne gelezen werd, en ook nu nog voor menschen, die niet verliteratuurd zijn.

De geschiedenis begint in Limburg gedurende het jaar 1632; het kasteel, bewoond door de weduwe van den prinselijken officier wordt door de Pappenheimers bedreigd; de edelvrouwe zendt haar zoontje met twee getrouwe bedienden naar Holland. In de verwarring raken zij het kind kwijt en het komt terecht bij den lakenwever

Sjardijn, die juist zijn eenig zoontje door den dood verloren heeft. Jean, nu Barto genoemd, leert het lakenvak van zijn pleegvader.

Het Leidsche leven wordt ons aanschouwelijk voorgesteld. Er is veel strijd tusschen de predikanten, want het is de woelige tijd van Remonstranten en Contra-Remonstranten, waar Vondel zoo'n bittere spotverzen en hekeldichten op maakte.

Na veel lotgevallen en toevalligheden komt het uit wie Barto is; hij wordt in zijn rechten hersteld; trouwt zijn pleegzusje en alles is heerlijk in de heerlijkste der werelden.

Montgomery (L. M.) ANNE VAN HET GROENE HUIS. Uit het Engelsch vertaald door A. E. De Vries. 4de druk. H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem

Dit is reeds de vierde druk, en het verwondert ons niet. Wij weten hoe gaarne dit boek wordt gelezen. Het is ook een goed en aardig boek. Wij hebben het bij eerste verschijnen reeds uitvoerig besproken en aanbevolen.

Oppenheim (E. Phillips) TYPEN VAN MONTE CARLO. Uit het Engelsch door M. Hellema. (240) f 1. Geb. f 1.50. A. W. Bruna, Utrecht.

Sir Hargrave Wendever, baronet, landedelman, en gedurende korten tijd een bekend figuur in financieele kringen, heeft van een specialiteit de boodschap ontvangen, dat hij waarschijnlijk nog maar een half jaar te leven heeft. Hij wil nu een paar menschen een plezier doen en een tijd van vreugde bezorgen. En hij vindt een manicure, die met haar zoogenaamden broer (maar het is haar verloofde) door den schatrijken baronet voor een paar maanden te gast wordt gevraagd op zijn villa in Monte - Carlo.

De verloofde is niet goed bestand tegen dat weelde-leventje en maakt zich onmogelijk. Het meisje wordt verliefd op den goeden gastheer en deze zelf verneemt dat hij zoo gezond is als een visch en totaal niets mankeert. En zij trouwen.

Dat zou alles in orde zijn, maar er komen toch eenige bedekte toespelingen in het boek voor, die het minder onschuldig maken, dan men oppervlakkig zou denken. Violet, de manicure, die dol verliefd is op haar weldoener, zegt herhaaldelijk dat zij ervoor „betalen” wil hetgeen een verbloemende uitdrukking is voor een heel leelijk ding, als ik mij niet vergis. Maar de man staat te hoog om van dat oogenblik van hartstocht en hysterische zwakheid gebruik te maken. Wij moeten het boek dus voorbehouden voor oudere en ervaren menschen.

Roberts Rinehart (Mary). HAAR GROOTE AVONTUUR. (The Amazing Interlude). Uit het Amerikaansch door A. Vuerhard-Berkhout. (213) f 2.50. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Sarah Lee leeft haar eenvoudig leven in de stad in Pensylvanie, als wees bij oom en tante in huis. De oom sterft juist als de groote oorlog van 1914 begint en zij verlooft zich met een gewonen

man die niet verder kijkt dan zijn naaste omgeving. De geruchten van den oorlog dringen hoe langer hoe meer in Amerika door en Sarah Lee heeft de heftige behoefte om iets voor de arme stakkers in België te doen. Zij besluit een soepkeuken op te richten achter het front. De reis en de overtocht over het Kanaal hebben veel moeilijkheden in, want zij kan eerst geen pas krijgen, maar dan maakt zij kennis met een Belgischen officier, die haar door alle moeilijkheden heen helpt. Hij richt een huisje voor haar in, zorgt dat zij een dienstbode krijgt en nu vangt haar liefdewerk aan, gesteund door de giften welke zij uit het stadje in Amerika ontvangt. Zij denkt vol trouw aan haar verloofde, maar het kan wel niet anders of zoo langzamerhand verdwijnt meer en meer zijn herinnering en neemt de officier zijn plaats in. Deze heeft een zeer gevaarlijken post als verkenners en schijnt een hooggeplaatst persoon te zijn, ofschoon zijn naam in het heele boek niet genoemd wordt. Na een poos schrijft haar verloofde uit Amerika dat hij niet langer duldt dat zij daar nog blijft, want hij kan zich niet indenken dat zij eenig goed doet. Zij gaat terug terwijl zij het beeld van dien Belg met zich draagt, en dan valt haar doodgewone verloofde, als zij hem weer terug ziet, daar zeer bij af. Na een poos verbreekt zij de verloving en gaat naar het front terug. Van dien officier heeft zij niets meer gehoord. Hij is gewond geweest en, reeds ziek, gevangen genomen door de Duitschers en weer ontsnapt. Maar als zij dan eens weer in haar huisje bezig is om de mannen te voorzien van soep, komt hij moe en uitgeput terug en zij zetten samen hun werk voor de uitgeputte soldaten voort. Hier mee eindigt het boek, dat een heel mooi boek is.

Sabatini (Rafaël) NARRENSCHANDE. Vertaling van P. Bolkenstein-van Zanten. (293) f 2.50. J. Philip Kruseman.

Een fel romantische roman, zooals die zich vroeger in het kleurige en heftige ridderleven in werkelijkheid konden afspelen. Sabatini kent de geheimen van dit genre.

De heer van Pesaro heeft Lazaro Biancomonte's vader van zijn goed en bloed beroofd en de zoon trekt er op uit om hem rekenschap te vragen. Maar dat loopt mis. Pesaro laat hem grijpen en stelt hem voor: dadelijk te hangen of de betrekking van nar aan te nemen. En Lazaro, die denkt dat een doode leeuw minder is dan een levende ezel, kiest ten einde raad het laatste.

Eindelijk wordt hij als nar gezonden met een brief van Lucretia Borgia, de vrouw van Giovanna Sforza, heer van Pesaro, naar Cesare Borgia, haar broeder. Hij moet een antwoord terug brengen.

Op zijn reis ontmoet hij de schoone Paola Sforza di Santafor, die op de vlucht is naar haar neef om te ontkomen aan een ongewenscht huwelijk. Hij helpt haar en wordt ernstig gewond. Maar zijn hoop, nu ontslagen te worden van zijn onwaardig narschap

wordt niet vervuld. Sforza en zijn vrouw worden opgeroepen naar Rome en hun huwelijk wordt ontbonden.

Na een jaar keert Sforza terug op zijn slot, en maakt het hof aan de schoone Paola, op wie Lazaro Biancomonte ook verliefd is, maar dat als arme nar niet mag uitspreken. En daar is nog een pretendent naar hare hand: Ramiro del Orca, de wreedste en ruwste man van zijn tijd.

Deze man doet nu een verdoovend middeltje in haar wijn, waardoor zij een schijndood wordt en alles voor de begrafenis gereed wordt gemaakt. Lazaro die zich in de kerk heeft laten opsluiten, ontdekt dat het meisje levend is, en doorziet hoe dit een list is van del Orca, die haar 's nachts met zijn helpers wilde komen weghalen. Hij is hem echter voor. Hij gaat met haar op de vlucht, valt in handen van Ramiro del Orca, wordt bedreigd met foltering en zulke lieflijkheden meer. Maar als alles reddeloos verloren lijkt, verschijnt Caesare, tegen wien Ramiro verraad heeft gepleegd, en het lot is snel beslist.

Men kan wel raden wie hangen moest en wie trouwen mocht.

Sabatini (Rafaël) DE LIEFDE IN HET HARNAS. Vertaling van P. Bolkestein-van Zanten (303) f2.15. J. Philip Kruseman, 's-Gravenhage.

Monna Valentina wordt door haar oom Guidobaldo, hertog van Urbino, bestemd als bruid voor Gran Maria, hertog van Babbione. Maar de beminnelijke jonkvrouw vertikt het, en gesteund door den hertog van Gonzaga, die ook een oogje heeft op hare liefelijkheid, vlucht zij des nachts naar haar eigen kasteel Rocca-leone en sluit zich daar op. En Gonzaga, die geen held blijkt te zijn maar alleen een grooten mond heeft, zal de verdediging van het kasteel leiden. Gelukkig verschijnt incognito de graaf van Aquila, onder den eenvoudigen naam van Francesco en biedt zijn diensten aan. Hij doorziet de list en het doel van Gonzaga, en verhindert zijn pogingen. Zijn heele manier van optreden wint het vertrouwen van Monna Valentina, dat nog versterkt wordt als hij den eersten aanval der beleggers afslaat.

Maar dan pleegt Gonzaga verraad, opent een poortje en laat den vijand binnen. Maar de pientere Francesco sluipt tegelijkertijd met zijn mannen naar buiten en belegert Gran Maria en de zijnen, die te laat bemerken dat ze in een val zijn gelopen.

En nu weet men wel, wie de uitverkorene is van Valentina. Wie anders dan de Graaf van Aquila?

Op blz. 101 kan men een staaltje lezen van de wreedheid van Gran Maria, als hij den armen nar Peppo laat martelen om hem een geheim te ontwringen. Want men was nu eenmaal in die tijden niet zachtzinnig over het algemeen. Maar dat behoeft nu niemand te weerhouden dezen boeienden, middeleeuwschen roman te lezen.

Schillings (André) JELLEKE. (42) f1.50 . Geb. f2.40. Boosten en Stols, Maastricht.

Het boek is typografisch keurig verzorgd zooals wij dat gewoon zijn van deze uitgevers. Het werd maar gedrukt in 500 genummerde exemplaren en kan dus op zijn tijd een kostbaar speculatie-object worden voor bibliophielen. Het is opgedragen aan Felix Timmermans, die belangstelling toonde voor den schrijver en zijn werk.

Het verhaal is vlot geschreven en vertelt van Jelle's boerenleven met z'n reeds bedaagde vrouw Horientje, die zoo'n groote vereering heeft voor den H. Antonius. Met deze vereering wordt wel een weinig gelachen, maar toch niet gespot.

Men heeft dit eenvoudige, landelijke vertelsel heel gauw uit en dan kan men zich nog eens vermeien in de artistieke uitvoering.

Schilte (John) VANUIT MIJN KRAAIENNEST. (86) f 0.60. Missiehuis, Steil.

Schilte heeft een aantal schetsjes saamgebracht in dit aardig uitgegeven boekje. Hij schrijft vlot en dikwijls, wat we zouden noemen, leuk-weg. Men kan wel zien dat hij vaak in de leer geweest moet zijn bij Brusse van onder-de-menschen. Hij heeft oog voor de kleine gevalletjes des levens, en de schrijnende tragiek, die daarin verborgen kan liggen. Men kan zeggen dat zijn aanleg wat zweemt naar het sentimenteele, maar zijn trek naar het luimige en het ondeugende geven ons de garantie dat hij 't wel te boven zal komen.

In Eigen Kring.

Wij maken onze lezers er op attent dat wij het antwoord op onze vraag van het Meinummer tegen 1 Juli in ons bezit moeten hebben. Wij ontvingen al een paar inzendingen, zelfs reeds dadelijk na het verschijnen van het Mei-nummer, maar wij vermoeden dat er nog wel meer mededingers zullen komen.

Wij stellen ondertusschen tijdig een nieuwe vraag, om de lezers kans te geven haar rustig te overdenken.

Vraag: *Der Daumen — das ist der dicke Baas, der Gastwirth unten vom Rhein, der ist feist und lüstig und raucht und sitzt an der Tür seiner Kneipe und trinkt gutes Bier.*

Der Zeigefinger — das ist seine Frau, die ist lang und dürr wie ein Hering, und schreit und keift den lieben, langen Tag.

Der Mittelfinger — das ist der Sohn, so ein ganz baumlanger Kerl; der möchte gern Soldat werden, wenn er nicht Braubusch wäre.

Der Ringfinger — das ist die flinke Tochter Katrin, die handelt mit Zwiebeln.

Aber der kleine da, der Benjamin, der ist ängstlich und weinerlich und heult wie ein kleines Kind, das zwischen den Zähnen des Werwolfs hängt.

Van welken franschen schrijver heeft Evers dat overgeschreven?

Voor het juiste antwoord loven wij **tien** gulden uit.

Brievenbus

F. F. Boschlaan, Ginneken. Gelieve uw volledig adres aan de Redactie op te geven: Heerengracht 415, Amsterdam.

LEZERS. Wegens plaatsgebrek hebben wij dit maal moeten afzien van de rubriek: *Opvoeder en Kind*.

Mevr. X. Wij hebben de circulaire, die U gezonden werd, ontvangen. Het zijn zoo goed als allen pornografische of verhuld pornografische werken. Wij moeten ons eens beraden over uw verlangen, om den naam van den afzender te signaleren. De kwestie is namelijk of wij geen reclame zouden maken voor den man? Van den anderen kant is het ook weer waar, dat de lezers van Boekenschouw, alleen reeds uit het feit dat ze zich abonneeren op dit tijdschrift, vijandig staan tegenover dergelijke schandelectuur en dat adres zeker niet zouden gebruiken om er bestellingen te doen. Wij moeten nog eens wikken en wegen.

J. B. H. te M. en anderen. Wij bevelen ten zeerste aan het boekje (en dat is, geloof ik het eenige in Nederland dat dit onderwerp voor katholieken volledig behandelt) van Dr. H. J. Schim van der Loeff: *Het voortplantingsleven van den Mensch*. Zie in dit nummer onze aanbeveling. Uitgever J. Romen, Roermond.

W. G. te O. Er bestaan in het fransch zeer zeker een groot aantal jeugdboeken, die zeer geschikt zouden zijn ter vertaling of ter bewerking. Wij willen U de titels wel opgeven.

Ls. D. te Gr. U vergist U. *Par film special* is niet van Baillon, het is van J. Kolb en een *slecht* boek. Baillon heeft geschreven *par fil special* en dat is *goed*.

G. den H. Door „anodine” verstonden wij in dien zin „zonder beteekenis” ook als „onschuldig”.

De overige correspondentie zullen wij, voor zoover er eenige haast bij is, voor zoo veel mogelijk per brief beantwoorden.

Nieuwe Uitgaven

Godsdienst en Moraal

Belloc (Hilaire) Kerk en Geschiedenis. Uit het Engelsch door Ellen Russe (120) f. 2.—. Foreholte, Voorhout.

De schrijver stelt zich ten doel om de argumenten, die uit de geschiedenis worden ontleend tegen het recht der katholieke Kerk, waarop deze zich beroept op onfeilbaar gezag, te weerleggen en te ontzenuwen.

Voor zoekenden en meer ontwikkelden is dit een kostbaar boekje om zijn glasholderen betoogtrant.

Bensdorp. C. S. S. R. Waar vinden wij de leer van Christus? (72) f. 0.45. J. J. Romen & Zonen, Roermond.

Een mooie en spotgoedkope uitgave. Voor den Apologeet en zijn leerlingen, een onmisbaar boekje.

Bonaventura (Sint). De vijf Feestelijkheden van het Kind Jezus. Vertaald en ingeleid door P. Maximilianus, Kapucijn. (41) f. 2.50. Boosten & Stols, Maastr.

De fraaie overwegingen en beschouwingen van den heiligen Bonaventura, weergegeven uit het latijn in eenvoudig en zuiver Nederlandsch en een keur-uitgave van Boosten & Stols.

Cremers. S. J. (V.). Kerk en Staat. (150) f. 1.35. N. V. Standaard, Brussel.

Het zesde tractaat der Leerboeken der Dogmatica, die al meer en meer in een leemte blijken te voorzien. De verhouding van Kerk en Staat is een der neteligste vraagstukken. De schrijver geeft hier de principen, waaruit de practische gevolgtrekkingen mogen worden afgeleid.

Duynstee. C. S. S. R. (Mr. W.) De leer der Kuisheid. (158) f. 1.50. J. J. Romen & Zonen.

Een systematische uiteenzetting van de

katholieke leer omtrent het zesde en negende gebod. Maar even goed voor niet-katholieken.

De gevaren van vrijheden, van gedachten, van boek en dans worden hier duidelijk aangetoond.

Groenen (P. G.) Beknopte Bijbelsche Archeologie, tevens Leidraad bij de Bijbelsche Platen (van H. J. van Lummel) (243) f. 2.90. Kemink en Zn., Utrecht.

De Hoogleraar van Warmond schrijft dit boek als een afzonderlijke Bijbelsche Archeologie, die de Katholieken nog niet bezitten, en een leidraad bij de bekende platen.

Het een zoowel als het ander was gewenscht. Het geeft een kijk op het godsdienstig, huiselijk en maatschappelijk leven der Israëlieten en derhalve een beter begrip van wat er in den Bijbel wordt verhaald.

Monnin (A.) Geest van den Heiligen Joannes Baptista Vianney, Pastoor van Ars, in zijn Onderwijzingen, Zondagspreken en gesprekken. Uit het fransch door E. de Spot. (264) fr. 3.50. „Excelsior“, Brugge.

Een treffend beeld van den heiligen Pastoor, den populaireren zieleleider, voor priester en leek.

Schim van der Loeff (Dr. H. J.)

Het voortplantingsleven van den mensch. f. 0.90. Geb. f. 1.50. J. J. Romen & Zonen, Roermond

Gelukkig! Wij hebben nu ook dit boek, dat wij al vijftig jaren noodig hadden. Sober en wetenschappelijk, en daarbij zoo duidelijk. Onwetendheid op dit punt, uit verkeerde pruderie, moge nu verdwijnen.

Winkel (A. van) en **Goethem** (Dr. F. van) St. Thomas van Aquino. Bijdragen over zijn Tijd, en zijn Leer, en

en zijn Verheerlijking door de kunst. Verlucht met 131 platen. (223 tekst plus 130 blz. illustratie). f 4.25. geb. f 6.—.

Een prachtboek, waarvoor tal van bekende geleerden hun bijdragen hebben afgestaan.

Op alle gebied wordt steeds met vrucht Thomas' gedachte geraadpleegd en altijd met schade zijn oordeel voorbij gezien. En de hier verzamelde artikelen bewijzen zijn actuele bruikbaarheid. Ik behoef er slechts enkele op te noemen: Het intellectualisme van den H. Thomas — St. Thomas en het gezin — De economische gedachte naar Sint Thomas en het moderne Kapitalisme — De Thomistische opvatting van de deugden- en zondenleer. Deze opsomming geeft slechts een flauw idee van de uitgestrektheid van het domein door Thomas wetenschap en voorlichting besproken.

Kunst en Kunstnijverheid

Anema (Seerp) Moderne Kunsten en Ontaarding. (175) f 3.25. J. H. Kok, Kampen.

Een verzet tegen het impressionisme. „Ik heb deze bladzijden geschreven, om allen, die onder spot en smaad van eigen geloofsgenooten, die in het Impressionisme tot een hooger standpunt zich waanden opgeklommen, — zich schrap gezet hebben, toen deze Baals- en Astarte-dienst ook eindelijk de velden onzer letterkunde overstroomde, — en geen knie voor den afgod hebben gebogen, te rechtvaardigen in hun trouw.”

Wij zijn het niet altijd eens met Seerp Anema, maar wij raden het iedereen ter lezing aan. Vooral het hoofdstuk over zielszieken kan voor velen een openbaring zijn ter verklaring van sommige moderne kunst.

Beyer's Handwerkboeken. Serie H. No 67 Het Haken II met een bijlage en bijvoegsel: Spreipatronen. (46) f 1.—. Albert de Lange, Amsterdam.

Dit boekje bevat sommige zeer mooie patronen, de uitleg is helder en duidelijk.

Beyer's extra Uitgave
H 301. Heerenvesten, Pullovers

en Truien (11) f 0.45. H 302. De Nieuwste Wolkleding voor Dames (18) f 0.45. H 303. De Nieuwste Wolkleding voor Kinderen (9) f 0.25. Albert de Lange, Amsterdam.

Er staan aanlokkende patronen in deze drie boekjes, om zelf te breien of te haken. De verklaringen zijn zoo, dat men ze zonder veel inspanning gemakkelijk kan nawerken.

Poort (Herman) Van de planken. Dagbladkronieken over Tooneel. (148) f 2.25. Gebonden f 2.75. P. Noordhoff, Groningen.

Over 24 uitvoeringen geeft de letterkundige Herman Poort hier verslag, afkeurend of prijzend. Eenige aantrekkelijke foto's versieren den tekst.

Simons (L.) Het Drama en het Tooneel in hun ontwikkeling. Deel III (528) f 3.70 Mij. voor G. en Goedk. Lector, Amsterdam.

Men kan afwijken van de inzichten van L. Simons, maar men kan niet beweren, dat hij geen ernstige studie heeft gemaakt van zijn veelomvattend onderwerp. Er ligt in deze drie deelen (het vierde zal komend jaar verschijnen) een enorme voorraad materiaal opgetast, die voor een deel reeds vlijtig door hem is verwerkt.

Timmermans (Felix) Schoon Lier. (132) f 2.— P. N. van Kampen, Amsterdam.

Timmermans beschrijft hier zijn geliefd Lier en frunnikt er pentekeninkskes bij. Hij beschrijft de stad — en den gewonen werkdag van de burgers — en „de feestelijke Almanak”, want ze zouden geen Vlamingen zijn als zij niet een lange rits feestdagen vierden. 'n Prettig boekje, dat geeft een beeld van 't gemoedelijke leven.

Onderwijs.

Bouwhof (A. A. D.) en J. C. Lagerwerf. Deel I (171) f 2.25; Dl.

II (243) f 2.90; Dl. III (245) f 2.90, Dl. IV (372) f 4.25 P. Noordhoff. Groningen.

De eerste drie deelen bevatten de volledige stof, vereischt voor de eind-examens der Handelsscholen; het vierde is bestemd voor candidaten, die wenschen opgeleid te worden voor de praktijk-examens.

Pos. (H. J.) Inleiding tot de taalwetenschap. (238) f. 190 De Erven F. Bohn. Haarlem.

Dit boekje wil inleiden tot de methodische beschouwing der taalverschijnselen in aansluiting aan den tegenwoordigen stand der vragen. Het is een goedkoope waarheid geworden, dat de taal iets levends en bewegelijks is. De moeilijkheid is, dit inzicht in toepassing te brengen . . . in de theorie.

Steenwijk (A. van) Leven en Bedrijf. Leesboek ten dienste van Inrichtingen voor Handelsonderwijs, Vakscholen, de economische Afdeelingen der H. B. S.,

en Inrichtingen voor Voortgezet Onderwijs. Drie deelen. Elk ongeveer 160 blz. Prijs per deel f. 2.50.

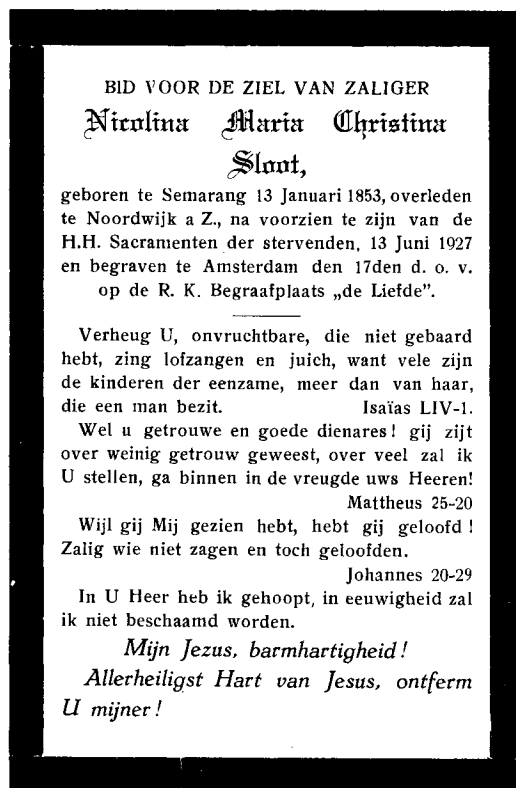
Geschiedenis

Hensen (A.) De twee eerste Bisschoppen van Haarlem in de zestiende eeuw. (261) f N. V. Paul Brand, Hilversum.

Geschiedenis van twee merkwaardige personen; Nicolaas van Nieuwland en Godfried van Mierlo en daarbij een voornaam stuk kerkelijke historie van 1541 tot 1580.

Witlox (Dr. J. H. J. M.) De katholieke Staatspartij in haar Oorsprong en Ontwikkeling geschetst. I de deel. (342) f 5.25. Geb. f 6.25. Teulings, 'sBosch.

De twee deelen van dit voor katholieken, die hun eigen geschiedenis willen kennen, zoo merkwaardige boek, worden beschikbaar gesteld voor f 9. Geb. f 11.

En op den voorkant staat een klein, zwart kruisje en daaronder de woorden: *Ave Crux, Spes Unica*.

Dit bidprentje vond men klaarliggen, toen de dood haar was komen verrassen. Al lang te voren had ze daar zelve voor gezorgd, bang, dat als een ander het mocht doen, woorden van lof en ijdelheid misschien zouden gedrukt worden op dat laatste herinneringsblaadje.

En dat wilde zij niet.

Als ieder mensch, gevoelig voor vriendelijkheid en waardeering, zou zij toch geen vinger heffen, om die naar zich toe te wenken, als ze van zelf niet kwamen.

Toen in latere jaren hare vrienden haar wilden verrassen met een eerbewijs ter belooning voor haar *socialen* arbeid, en dat reeds zoo goed als toegezegd was, smeekte zij hen als 't ware, daar toch van af te zien. En dat was zoo ernstig gemeend, dat men zich bij haar wensch moest neerleggen.

Zij had er een hekel aan, op den voorgrond te treden. En dat was ook wel reden, dat zij zoo goed als nooit met haar naam onderteekende, maar behalve de bekende van *Melati* en *Mathilde* er nog een dozijn andere schuilnamen op nahield. Het was reeds een groote concessie als zij haar stukken in *De Katholiek* onderteekende met M. S.

Het was ook bijna onmogelijk een portret van haar te krijgen ter reproductie in een periodiek. Ik heb er om moeten vechten toen ik haar op haar zeventigsten verjaardag interviewde voor *Boekenschouw*, waaraan zij steeds meewerkte met schier aandoenlijke trouw. Maar zoo goed als altijd incognito. Ik kon haar dat geheimzinnige plezier niet weigeren, en den enkelen keer dat ik het deed, en op eigen gezag haar naam plaatste, kostte mij dat een pruilend verwijt.

Het laatste portret, dat wij van haar zouden hebben, heeft zij moedwillig gesaboteerd. Het was héél kort voor haar dood. Het imposante Lydia-huis, opgericht door de Vereeniging tot Bescherming van meisjes, waarvan zij bestuurslid was, werd ingewijd in tegenwoordigheid van hooge autoriteiten. Als aandenken wordt een foto genomen; goed geslaagd maar met Melati zonder hoofd. Instinctief of opzettelijk (wat het waarschijnlijkst is) heeft zij het weggeborgen achter den rug van haar burgemeester.

Melati als kind

De grondtrek van haar karakter was diepe ernst. Men behoeft dit kleine meisje maar aan te zien, om te voelen dat zij wist wat ze wilde, en wat zij later ook met haar eigen energie heeft doorgezet.

Van haar omgeving uit dien tijd in Indië, heb ik nog oog- en oorgetuigen gesproken. En zij kwamen allen hierin overeen, dat zij alle kinderen van haar leeftijd opmerkelijk ver vooruit was in begrip en kennis, waaraan de invloed van haar vader, die schoolopziener was, wel niet vreemd zal geweest zijn.

Maar wat het meest in haar opviel, was haar jonge vertelkunst. Uren lang kon zij andere kleinen bezig houden met haar zelf-verzon-

nen verhaaltjes. Dat was haar aangeboren.

Het zal wel wat later geweest zijn dat zij hare gedachten en fantasieën begon toe te vertrouwen aan het papier. Maar ik heb dit van haar zelf: toen zij als jong meisje naar Europa kwam, had zij cahiers vol schetsen en een roman lag reeds, in provisoire redactie kant en klaar.

Klaar voor het leven; maar ze moest nog beginnen. Als achttienjarige maakte zij examen in Engelsch en Fransch. Onderwijs gaf ze nooit.

Talen en geschiedenis bleven haar lievelingsvakken. De eerste dienden vooral om aan haar verslindende leeslust te voldoen. Genoeg

latijn en spaansch had zij zich eigen gemaakt om het te verstaan, en van haar twintigste jaar af gebruikte zij tot nu toe een latijnsch gebedenboek, het bekende Coeleste Palmetum. Met italiaansch, fransch, duitsch en engelsch had zij geen moeite.

En haar liefde voor de geschiedenis, vooral voor de fel bewogen geschiedenis als van het Stuart-tijdvak en de fransche revolutie, trok haar tot den historischen roman.

Want schrijven wilde ze; daar was niets aan te doen.

In het provinciestedje, waar zij kort verbleef na haar komst uit Indië, om haar verder leven door te brengen in den Haag en vooral in Amsterdam, was zij als een phenomeen. Want een meisje dat aktes had, en die schreef in tijdschriften en zelfs in de krant, was iets ongewoons en bijna iets lichtzinnigs in dien tijd.

Juist iets voor Melati, de zwijgzame maar vast beradene om haar eigen weg te gaan. En zij had gelijk.

„Bravo!” schrijft de geveerde criticus Busken-Huet, „klinkt het onwillekeurig uit ieders mond, zoo vaak in Nederland een nieuwe schrijfster opstaat. Weder eene die, liever dan te redetwisten over de emancipatie der vrouw, de koe bij de horens vat en zich een eigen positie tracht te veroveren.”

Klaar voor het leven

En dat heeft zij niet alleen getracht, maar ook gedaan.

Toen de twintigjarige met haar eerste groote werk voor het publiek trad, met *De Jonkvrouwe van Groenerode*, ging Dr. Jan ten Brink haar te gemoet met eene inleiding, die meer dan vriendelijk was. Daarover was Busken-Huet niet goed te spreken. In 1874 schreef hij in zijn *Litterarische Fantasiën en Kritieken*:

„Het is hare schuld niet, dat een letterkundige van naam haar op onhandige wijze bij het publiek binnenleidde. Wij althans bezaten in twee kleine bijdragen van hare hand, in het *Katholiek Stuivers-Magazijn*, een andere en betere aanbeveling. Het *Juweelkistje van Tante Jet*. (1874), vooral de *Dochter van den Molenaar* (1873) hadden ons reeds eenigen tijd geleden

de gunstigste meening van Melati's talent doen opvatten; en die goede verwachting is door de *Jonkvrouwe van Groenerode* grootendeels beschaamd."

Maar dan blijkt dat toch zoo heel erg niet. Zij heeft te hoog

gereikt. De fouten die hij ziet, schrijft hij toe aan hare „jeugd en onervarendheid". En dan komt hij nog eens terug op de bewijzen van haar talent: „in het *Juweelkistje van Tante Jet* wierp ze (de poezie) haar naglans op een oorspronkelijk en naar de natuur geteekend karakter; alleen in de *Dochter van den Molenaar* prijkt zij in haar lentebloei en laat een geur van sering en jasmijnen achter."

En later heeft het publiek den criticus bij gestemd, en iets ontdekt in Melati wat onweerstaanbaar trok. Zij is een der meest gelezen schrijfsters geworden en dat gebleven tot op den dag van heden.

In haar kracht

Melati is nooit gehuwd geweest; zij heeft dat niet gewild. En ik

geloof dat zij daarin zichzelf juist heeft gekend, want voor het huwelijk leek zij niet de aangewezen persoon.

In haar vroege onafhankelijkheid, had zij geleerd geheel op zich zelve te leven, voor zich op te bouwen een afgesloten wereld. Van wat er in haar omging was zij de eenige getuige; van haar plannen, haar ondernemingen, haar begonnen werken deelde zij niemand iets mede alvorens het voltooid was. Haar leven was zoo zelfstandig, dat zij het niet zou hebben kunnen deelen met een levensgezel.

Maar ook deze vrouw, die zoo geheel bleek op te gaan in haar boeken en hare studie, kon het moederlijk instinct niet verloochenen.

Wat er te lezen staat op haar gedachtenisplaatje „verheug U, onvruchtbare", enz, past op haar in den letterlijken zin van het woord. Zij heeft de zorgen van een moeder gedragen en de liefde

eener moeder gegeven. Maar daar heeft de wereld niets mee te maken, de harteloze.

En als ik deze afbeelding geef, waarop men die zwaar-ernstige vrouw ziet als kind met het kind, dan doe ik zulks, omdat het haar karakterizeert en bovendien een der weinige en beste portretten is uit haar laatste jaren.

Melati en haar petekind

Haar studeerkamer was als een „sacrosanctum”, waar geen oningewijde den voet mocht zetten.

Dit plaatsje zal voortaan ledig blijven, en zij zal ons met geen nieuw boek, waarschijnlijk meer verrassen, want ik meen dat onder haar nagelaten papieren geen voltooid handschrift meer aanwezig is.

En haar vrienden zullen het betreuren dat zij met hen niet meer kan keuvelen over den ouden tijd. Want zij had in haar

leven zooveel relaties met letterkundigen, en wist zoovele bijzonderheden die voor latere generaties verloren waren gegaan.

Wij die haar kenden, zullen haar zeer missen. En het heir van lezers, dat haar trouw bleef, zullen vergeefs verlangen naar

Haar studeerkamer

een nieuw boek; en de enkele mephisto's die zelfs in haar necrologie meenden te moeten gewagen van tekort aan literaire kunst, leeren misschien nog inzien, dat zij meer en beter gegeven heeft: het goede boek, dat menscheijk en boeiend, een massa zielen heeft teruggehouden van de vergiftige literatuur.

Een merkwaardig boek¹⁾

door SACERDOS

Met den titel boven dit opstel, heb ik mijn oordeel gezegd, zoo kort en bondig mogelijk, en derhalve, wat moeielijk te ontgaan is, zoo onvolledig, dat de lezer in het duister tast.

Caesar, Cambronne en Napoleon konden prachtig kort en bondig zijn, maar 't was ook niet noodig dat hun soldaten precies begrepen waarover het ging; dat was waarschijnlijk allerminst gewenscht.

Maar indien men lezers wil voorlichten, en hun eerlijk mededeelen wat ze aan een bepaald boek al of niet zullen hebben, moet men niet spreken in raadselen, noch zich tevreden stellen met een kernachtige formule, waar niemand wijzer door wordt.

Daarom: ronduit gezegd: ik vind het boek van Pater Hendrichs *Het Christelijk Getuigenis der Catacomben* merkwaardig niet alleen onder dit of een ander opzicht, maar over de geheele linie.

Velen hebben het al gehad over de sierlijke uitgave, over den lagen prijs en in dat opzicht ben ik het ook met hen eens; maar betrekkelijk heet dat bijzaak en hoofdzaak is de inhoud.

Welnu, het boek geeft met ingehouden geestdrift, kalm maar onder voelbaar diepe ontroering, de heerlijke geloofsopenbaring der eerste Christenheid, zooals die zich uitsprekt in de symbolische figuren en de inschriften der Catacomben-monumenten.

In twee groote groepen worden deze voorstellingen onder gebracht. Vooreerst de levenszegepraal-afbeeldingen en vervolgens de voorstellingen der geloofsstukken met welker belijdenis die Christenheid achtte, dat men de zegepraal behaalde.

Deze afbeeldingen — steeds tusschen den tekst opgenomen, zoodat zij den tekst werkelijk en direct verduidelijken — lichten overal deze grootsche en troostrijke gedachten toe.

Een rustige en uitvoerige uiteenzetting der beginselen, die de oud-christelijke grafsymboliek beheerschen, gaat voorop. Zij is vervat in stellingen, die daar niet staan als losse beweringen, maar flink gefundeerd op fundamenteen als heipalen.

Nu mag iedereen die argumenten toetsen, zwak noemen en voos maar dan behoort hij dat ook te toonen. Het tegendeel is niet alleen onwetenschappelijk maar ook niet meer ter goeder trouw.

Ik geloof dat de recensent van *Het Handelsblad*, Dr. van Riel, leeraar aan het Jansenistisch seminarie te Amersfoort, zich

¹⁾ Hendrichs S.J. (Fr.) *Het Christelijk Getuigenis der Catacomben*, 4° (320) 295 Afbeeldingen. Geb. f 4.75. G. Mosmans, 's Bosch.

daaraan schuldig maakt. Hij noemt nml., zonder met zijn oogen te knippen, die stellingen „categorische imperatieven”. Lieve hemel; hoe blind kan een man zijn met een vooropgezette meening, in dit geval de Jansenistische, om niet te zien wat er toch zwart op wit voor zijn oogen staat.

Het eenigste wat hij doen mocht en welk recht ook niemand hem zou ontzeggen, was de bewijzen trachten te ontzenuwen, indien hem dit mogelijk leek. Maar ze eenvoudigweg ontkennen; goed volhouden (en bewijzen) dat zij *niets* zijn, *niets* beteekenen als argumenten, maar botweg beweren dat zij er *niet* zijn, dat is eene methode, die nergens op lijkt.

Andere besprekers hebben dat gelukkig beter ingezien. Juist die grondslag is ongewoon degelijk en stevig, zoodat men voelt op vasten bodem te staan en niet op het drijfzand der fantasie.

Daarvoor staat trouwens de spontane en hartelijke goedkeuring van Mgr. Wilpert, een der grootste autoriteiten op dit gebied, den lezer borg.

En de vier mannen, alle eerste-klas-critici, die het handschrift met pijnlijke zorg hebben gekeurd vóór den druk, zouden zij de kapitale fout van dien categorischen imperatief, die alles op losse schroeven zet, niet hebben ontdekt? Het is toch te dwaas om alleen te loopen.

Wie eens wil zien wat een materiaal door P. Hendrichs verwerkt is, make maar eens kennis met de meer dan 600 aantekeningen en verwijzingen aan het eind van het mooie boek. Daar borgde de schrijver zijn wetenschap en wie hem wil nastudeeren kan het dáár doen. En wie dat te bezwarend vindt, mag toch wel op voorhand veronderstellen, dat een man van naam zich niet roekeloos bloot zal stellen aan de beschaming, dat zijn wetenschappelijke verwijzingen fout zijn!

„Dit is een stuk apologie van belang,” zegt een der recensenten en dát is het. Want wat aan archeologen en historici bekend was, heeft P. Hendrichs *apologetisch* tot zijn recht doen komen. En ook wij danken hem voor de *klare* en *opbeurende* manier, waarop hij de steenen deed spreken en de waarheid van ons katholieke Christendom verkondigen.

Een paar platen (hoogstens 5 van de 295) zijn niet zuiver ingesteld geweest, zoodat de afdruk minder scherp is uitgevallen. Maar dat zal de drukker ook wel hebben gemerkt. En hij zal het dus ook verbeteren bij een nieuwen druk. Want een nieuwe druk moet er komen, omdat het een boek is voor allen!

Opmerkingen over Fransche Literatuur

door MELATI VAN JAVA.

De bekende fransche schrijver Fernand Vandérem heeft in de Collectie „Notes et Maximes” (Hachette) een boekje uitgegeven over *Littérature*, dat wel een aardigen kijk geeft op hedendaagsche toestanden in de fransche letterkunde.

Het was zijne bedoeling niet, diepzinnige letterkundige beschouwingen te geven, maar alleen maar zoo luchtig en vlotweg te vertellen over het literaire leven, waarvan het groote publiek niets dan den uiterlijken schijn ziet. En het boekje is fragmentarisch, zouden we kunnen zeggen; veel heeft hij moeten weglaten, dat zonder twijfel zeer interessant zou zijn geweest voor ons.

In beknopten maar aangenamen vorm geeft hij zijn „maximes”, die soms bitter satiriek zijn; hij teekent ook personen en karakters, die naar het leven blijkbaar gekiekt zijn, maar onder wie men toch niet gemakkelijk een naam kan schrijven.

Het spreekt bijna vanzelf, dat veel wat Vandérem verhaalt over literaire toestanden in Frankrijk niet kan worden toegepast op ons landje, maar toch is er nog genoeg, dat ook wij van nabij kennen, zoodat reeds om die reden alleen het aanspraak kan maken op onze belangstelling.

„Literatuur”, zegt hij, „is tegenwoordig een vak, eene industrie geworden. Op de literaire markt is er vraag en aanbod. Naargelang der verhouding der vraag wordt er geproduceerd. De schrijver levert de koopwaar, de uitgever is de tusschenpersoon, de makelaar — en de lezer is de verbruiker.”

Deze heeft zeker het recht te koopen wat hem het best bevalt, en de producent richt zich naar de vraag. Maar daar zijn ook schrijvers die er een soort van eigen ideaal op nahouden en zich in het geheel niet storen aan de verlangens van het publiek. De uitgevers hebben dan hun risico en verhalen die op de schrijvers, die zij edelmoedig in armoede laten, vast overtuigd dat de magere grond de vruchtbaarste is voor de ontluijing van meesterstukken.

De heer Vandérem is het niet eens met deze meening: „la misère”, zegt hij, „n'est pas la mère du génie! Elle n'en est que la marâtre. La gêne n'est pas l'éperon du talent, elle n'en est que la banderille.”

De uitgevers hebben hun eigen „vaak zeer vernuftige middelen om het werk hunner schrijvers onder de aandacht te brengen. Wat men thans in Frankrijk onderneemt op het gebied der reclame, had men voor den oorlog niet durven doen; 't gaat er thans toe op zijn amerikaansch. Grof, voelbaar money-maak-achtig, niet zelden speculeerend op de sensatie en de lagere instincten van de massa.

Schrijvers van talent en goeden naam zijn niet moeielijk te

vinden om in behendige voorredens en inleidingen mede te werken aan de verspreiding van een boek, tegen vriendelijke contanten van den uitgever. De autographen van die ophemelende inleidingen worden dan fraai gedrukt op artistiek papier en de exemplaren, daarvan voorzien, tegen hooge prijzen in den handel gebracht.

Het gebeurt maar al te vaak dat inderdaad talentvolle schrijvers ter wille van het lieve geld, hun beginselen en onafhankelijkheid ten offer brengen door een verkeerd boek aan te bevelen.

Zoo beheerscht de Mammon maar al te beslist de literaire markt.

Een andere oorzaak van het verlies der onafhankelijkheid der schrijvers ligt in het bestaan van het Instituut der Académie Française. Daar is menig franschman, die een laagheid zou begaan om onder den Koepel te zitten. Zoodra een auteur een beetje naam heeft gemaakt wordt het zijn levensdoel lid der Académie te worden, die zoovele voorrechten verleent en het stempel drukt op de reputatie van een naam.

Zoolang dus de incubatie-tijd duurt der Académie-ziekte, dat is de candidatuur of de mogelijkheid ervan, onthoudt een schrijver zich van alle critiek op de heeren, van wier stem zijn geluk afhangt. Nauwelijks is hij echter gekozen of hij neemt zijn vrijheid terug en hij zegt den heeren, die nu zijn gelijken en collega's zijn, wat hij voor waarheid houdt.

Er zijn, volgens Vandérem, in der daad nog wel schrijvers leden van de Académie, maar het getal wordt voortdurend kleiner. Thans kiest men bij voorkeur succesvolle industrieelen, geldmannen en liefst van al politieke personen, waarschijnlijk omdat men aan de eigen vakgenooten de eer niet gunt. Zoo staat men dikwijls verbaasd over den uitslag der verkiezingen.

Een der wegen naar het succes is door de critiek. Het is niet eens noodig dat deze gunstig is; als een boek maar wordt besproken, aangekondigd door het talrijke heir der courriéristes, als er maar een geestig en prettig leesbaar babbeltje over wordt gehouden, vindt het wel zijn weg. Een boek dat wordt „doodgezwegen”, krijgt geen uitgever in Frankrijk erin.

Een ander middel tot slagen is de „cameraderie”. Daar is geen een land, waar het bentgenootschappen-systeem zoo ergerlijk is uitgegroeid als in Frankrijk. Wij Hollanders, ofschoon het in de laatste jaren wel bedenkelijker uitbreiding heeft aangenomen, kunnen ons toch van dien wantoestand geen flauw denkbeeld vormen.

En dan . . . het lintje. Een fransch letterkundige die niet gedecoreerd is met het een of ander, is niet gekleed en kan geen talent hebben. Maar men moet de aandacht weten te vestigen op eigen werkelijke of vermeende verdiensten, of een vriendelijke député tot zijne beschikking hebben. Wie rustig thuis blijft zitten, kan lang wachten. En als hij wachtersmoe eindelijk boos wordt, heeft hij voor de heele wereld ongelijk; hij had er werk van moeten maken, moeite voor doen . . . zooals iedereen.

De oudere schrijvers hadden bovendien de jongeren wat te ontzien. Met hun brutale kwajongensmethoden intimideerden zij de heeren, die er al waren. En dan, een schrijver, die zijn naam heeft gemaakt, moet „cher maître” genoemd worden door een schare. Daar zijn ze heel fel op. Vandaar hun angstig ontzien!

Maar in den laatsten tijd is daar verandering in gekomen. Vandérem merkt dat op: „Certains, jeunes viennent moins bien, que l'on espérait et leurs products trouvent moins de primeurs. D'autres, surmenés par la forcerie, donnent des signes d'épuisement précoce. Il ne serait donc pas impossible que dans un délai assez rapproché, l'exploitation industrielle des jeunes ne fit place au parainage paternel et désintéressé qui l'avait précédé.”

Dan verklapt ons Vandérem van soms aandoenlijke koketterietjes tusschen ouderen en jongeren. De ouderen beschermen de jongere talenten, die op hun beurt schatten van dankbaarheid opstapelen in hun hart. Ten minste dat werd verwacht, maar het ging niet altijd op.

„Quand la sollicitude des aînés se ralentit, il arrive que les jeunes leur tournent le dos. On accuse alors les jeunes d'ingratitude, mot compromettant et dépourvu de sens.”

„Dans les lettres comme partout la gratitude est une fleur chatoyante, vivace, mais de faible constitution et qui a besoin pour durer d'arrosages continus. Si les arrosages cessent, ne dépérirait-elle?”

Over het nageslacht heeft Vandérem ook niet veel illusies. Het is een spel van het toeval. Wie er op vertrouwt, hoopt op een rechtbank, waarvan niemand weet hoe zij is samengesteld. „La posterité n'est pas comme on l' imagine, une juridiction inamovible. Les membres de ces tribunaux se renouvellent tous les dix ans et ce que la posterité d'aujourd'hui vient de faire, celle de demain peut defaire, comme celle d'après demain le refairera à son tour.”

Er zijn véle nageslachten!

Fransche Boeken

Ardel (Henri). LES AMES CLOSES. 12 fr. Plon.

„Henri” is eene schrijfster, die de zes kruisjes al achter den rug heeft, meestal goede boeken schreef, maar ook een paar gevaarlijke (vooral *l’Absence*) op haar debet heeft staan.

Nu draagt ze dit nieuwe werk op aan den min of meer beruchten Marcel Prévost: „avec l’expression du plaisir que j’ai à lui dédier cette étude de jeunes filles modernes.”

Madame Ardel zet voorop, dat dochters en moeders elkaar heden ten dage zoo weinig begrijpen. Wij willen het niet tegenspreken en de vier gevallen, die de schrijfster ons voorstelt zijn mogelijk: de fout: verblinding, lichtzinnigheid, tyrannie, egoïsme zit vooral bij de moeders.

Daarom vinden wij het voor deze dames lectuur, die hun de oogen wellicht mag openen voor hunne gebreken. Een hoogere opvatting van hun geestelijk leven zal noodig zijn om die te verbeteren. Daar spreekt madame Ardel echter te weinig over.

Baumann (Emile). INTERMÈDES. (280) 12 fr. Grasset.

De bekende schrijver vereenigt in zijn boek verschillende belangrijke artikelen over kwesties en personen. Men kan er lezen wat hij denkt van de Lammenais, van Barbey d’Aurevilly, van Barrès. Hij onderzoekt de „mogelijkheid” van den katholieken roman, den invloed der Eucharistische congressen enz. enz.

De lezing van dit boek loont de moeite.

Jaloux (Edmond). O SOLEILS DISPARUS! 12 fr. Plon.

Verdwenen illusies! zouden wij het noemen. Maar als wij wat luchtiger wilden vertalen, zou men ook kunnen zeggen: de pechvogel.

Een jonge franschman zal de koningin van Illyrie les in ’t grieksch geven. Zij is mooi en ongelukkig; hij wijdt haar een zuivere liefde. Maar de arme vrouw wordt vermoord. Haar grieksche leeraar gaat terug naar Parijs om zijn examen te prepareeren. Dan sterft zijn moeder en hij wordt ziek van verdriet. Liefdevol wordt hij verpleegd door een vrome maar leelijke vriendin. Zóó goed en innig dat hij zich met het meisje verlooft.

Maar daar verschijnt ten tooneele een andere, een mooi meisje en een die weet waar Abraham den mosterd haalt. Zij brengt den kinderlijken geleerde het hoofd op hol, hij verbreekt de vroegere verloving en huwt haar.

Dat huwelijk kon natuurlijk niet gelukkig zijn. Zij gaat van hem weg. Hij heeft intusschen te veel van zijn zonnen zien ondergaan en komt terecht in het krankzinnigen-gesticht. Erg pessimistisch; literair uitstekend werk en moreel zuiver.

Michaud (Régis) LE ROMAN AMÉRICAIN D'AUJOURD'HUI. (248) 12 fr. Boivin.

Professor Michaud, aan de Universiteit van Californië, heeft verleden jaar een reeks lezingen gehouden over den tegenwoordigen Amerikaanschen roman.

Veel bijzonderheden vernemen wij over letterkundige personen, over hun werken en richting.

Maar het meest krijgen wij den indruk, dat er in de Amerikaansche samenleving veel is veranderd en, helaas, niet ten goede. De zeden zijn losser, het freudisme viert hoogtij, de toon is brutaler, de lust naar sensatie werd wilder.

Renard (Maurice). LUI? 12 fr. Crès.

De titel alleen doet ons reeds den detective-roman vermoeden. En inderdaad, het is er een van de bovenste plank.

Verslag kan men eigenlijk niet geven van den inhoud, want dat vermindert de belangstelling. En wat de waarde betreft, die feitelijk zit in de handigheid, waarmee de schrijver zijn raadseltje onraadbaar maakt, men moet ze leeren kennen door het boek te lezen. Ik kan verzekeren dat men niet teleurgesteld zal zijn.

Vincent (José). PROPOS UN PEU VIFS; ESSAIS DE CRITIQUE. (230) 12 fr. Ed. Monde Moderne.

Een 25 jaren geleden schreef Francis Vincent een mooi boek *Ames d'aujourd'hui*, Essais sur l'Idée dans la littérature contemporaine, dat binnen een minimum van tijd reeds de zevende uitgave had bereikt.

Ik dacht eerst dat de schrijver van les „propos” dezelfde was, maar ik zie dat zijn voornaam anders is: José Vincent.

Maar dit nieuwe boek is even welkom, want ook even knap en flink geschreven, even kordaat van katholiek standpunt. De schrijver behandelt eerst de rechten en plichten van de kath. kritiek; vervolgens de mogelijkheid van een katholieken roman; en ten slotte spreekt hij zich uit over den schrijver Montherlant, dien hij au sérieux neemt, ofschoon anderen in hem al niet meer zien dan een „fumiste”.

Het boek eindigt met beschouwingen over Jouffroy; Victor Hugo; Anatole France; Georges Duhamel; Miguel d'Unamuno.

John Galsworthy

door P. W. ASSMANN

Evenals op het continent is de hoofdstrooming in de Engelsche literatuur van de laatste decennien der 19de eeuw die van het pessimisme. Gedeeltelijk ontstaan uit reacties op voorgaande richtingen, werd zij in sterke mate bevorderd door de stellingen van Schopenhauer, wiens philosophische inzichten na 1870 in Engeland een veel beoefende studie vormden en die in het werk van Thomas Hardy hun geniaalste uitdrukking vonden. Ik noem hier dadelijk „the grand old man of literature”, omdat het troosteloze en benauwende van Schopenhauer's leer en die der Russische filosofen door Hardy als literatuur zijn verwerkt, daarin tot kunst opgeheven en tot de uiterste consequenties werden doorgevoerd. Geen andere moderne Engelsche auteur die zoo zijn werken heeft doortrokken van de noodlots-tendenzen, die alle menschelijk geluk of zelfs maar pogingen daartoe onmogelijk maken; zoodat hij zich tenslotte keert tegen het leven zelf; „Birth”, — laat hij Tess in „Tess of the d'Urbervilles” zeggen — „seemed to her an ordeal of degrading personal compulsion whose gratuitousness nothing in the result seemed to justify and at best could only palliate.” — De consequentie van het pessimisme!

Naast deze richting en daarmee verwant, vond de Fransche naturalistische of realistische school haar plaats in de Engelsche literatuur. Vertalingen van Zola maakten haar bekend en George Moore vooral heeft haar beginselen door de oorspronkelijke behandeling in zijn werken tot Engelsch bezit gemaakt en het zijn dan ook zijn romans die het Engelsch naturalisme in hoofdzaak typeeren. Hij meende zijn kunst te moeten kenmerken en haar te verdedigen tegen het verwijt dat zij de minutieuse uitbeelding van het rauwe in den mensch en de beschrijving der lagere instincten tot object had, door een personage in een zijner werken te laten verklaren: „We do not always choose what you call unpleasant subjects, but we do try to get to the roots of things; and the basis of life being material and not spiritual, the analyst sooner or later finds himself invariably handling what this sentimental age calls coarse.”

Natuurlijk bepaalden meerdere richtingen het letterkundig aspect van dit tijdvak, maar ik noem slechts bovenvermelde stroomingen, omdat zij in hoofdzaak de levensinzichten bepaalden en hebben bijgedragen tot de literaire vorming van den man wiens naam boven dit artikel staat. Zijn aan pessimisme en realisme ontleende visie op het leven, heeft hij neergelegd in een nu reeds vrij groote reeks romans en drama's; de evolutie die zijn inzichten doorliep in den loop der jaren kunnen we vrij scherp daarin volgen.

John Galsworthy behoort tot de „upper-middle class” en werd in 1867 geboren te Coombe in Surey. Zijn vader was een voor-
aanstaand Londensch advocaat en de zoon meende zich aanvankelijk tot hetzelfde beroep bestemd te voelen. Hij studeerde te Harrow en Oxford, promoveerde in 1890 in de rechten en maakte daarna verscheidene groote reizen die hem naar bijna alle deelen der wereld voerden. Na zijn terugkeer en vestiging als advocaat bleek hem al spoedig dat dit beroep weinig aantrekkelijks voor hem had en hij zette zich tot schrijven, waartoe hij zich vroeger al aangetrokken had gevoeld. Zijn beginnend en kleiner werk — o.a. „From the Four Winds”, ontleend aan zijn reisavonturen en nogal sensationeel — was onbelangrijk, tot in 1904 zijn eerste groote roman uitkwam, „The Island Pharisees”. Dit bezorgde hem succes, dat zich tot op onzen tijd heeft gehandhaafd. Galsworthy’s onmiskenbare literaire talenten hebben zich als voorwerp de uitbeelding der maatschappelijke en sexueele misstanden gekozen. De overtuiging, waarvan hij daarbij blijk geeft en soms ook de wijze van behandeling zijn door ons in etisch opzicht niet te aanvaarden, zoodat de lezing van ongeveer alle werken zeker voorbehouden blijft en alleen voor geestelijk volwassenen onschadelijk kan zijn.

De maatschappelijke standen die *Galsworthy* het best kent zijn de „upper-middle classes”, waartoe hij zelf behoort, en de „working classes” en het is dan ook gewoonlijk tusschen personen uit deze twee standen dat de schrijver zich een conflict schept. Scherp en duidelijk omlijnt *Galsworthy* voor U een „weak spot” in onze samenleving en teekent hij de personen die er bij betrokken zijn. En nu is zijn gedachtengang deze. Allen streven naar wat huns inziens de beste oplossing is en zijn bezielde met goede bedoelingen. Door geboorte, opvoeding, stand, vooroordeel staan de partijen tegenover elkander en hun opvattingen der oplossing zijn met elkander in strijd. Zij kunnen zich niet in elkaars plaats stellen; indien dat slechts mogelijk ware en liefde en sympathie de wederzijdsche motieven konden begrijpen, broederschap zou mogelijk zijn. En nu is het fatale dat *Galsworthy* alle hoogere motieven uitsluit; in plaats daarvan voelen we overal een noodlot dat alles beheerscht, toenadering verhindert en het geluk der menschen verstoort. Zij kunnen niets anders. Een oplossing van het conflict geeft *Galsworthy* niet en kan hij volgens zijn overtuiging ook niet geven. Interessant is het in de achtereenvolgende romans en tooneelspelen te observeeren hoe zich de overtuiging van den schrijver langzamerhand heeft gewijzigd. In zijn „The Island Pharisees” voelen wij nog duidelijk zijn haat tegen de sociale misstanden; hij gelooft dan nog in de mogelijkheid eener oplossing. Maar langzamerhand vermindert dat geloof. De idee van een noodlot dat nu eenmaal de onheilveroorzakende scheidingen heeft gesteld en alle pogingen tot overbrugging verhindert, begint te overheerschen. Alles kan niet anders dan het is. En in zijn volgende literaire producten ervaren we dat de haat al minder wordt — er is geen

reden toe — een zekere ironie, aanvankelijk vlijmend, later mild en weifelend, neemt haar plaats in, tenslotte berust hij in wat onvermijdelijk is. Het is duidelijk dat het element van persoonlijke schuld voor *John Galsworthy* niet bestaat; zijn werken voeren tot fatalisme en de lezing van ieder laat als eindindruk die van benauwende onvoldaanheid na.

De schrijver heeft zijn gedachten gevat in een stijl die zich met genoegen laat lezen, men komt onder de bekoring van het talent waarmee hij natuurbeschrijvingen geeft en in de gave de atmosfeer van een bepaald milieu weer te geven geloof ik niet dat hij door één der tijdgenooten overtroffen wordt. Dit talentvol scheppen van een bepaalde stemming is niet de minste eigenschap waarmee hij den niet scherp zienden en nuchter denkenden lezer overtuigt van de waarheid zijner inzichten.

In 1906 verscheen van *Galsworthy* „The Man of Property” die met het meer dan 10 jaar later geschreven „Indian Summer of a Forsyte”, nog gevolgd door „In Chancery”, „To Let” en „Awakening” in 1922 vereenigd werd tot de „Forsyte Saga”. In dezen cyclus geeft de schrijver de geschiedenis van de, tot de rijkere middelklasse behorende, familie Forsyte gedurende eenige opvolgende geslachten. In de eerste roman met vlijmende ironie, die in de latere deelen ietwat getemperd wordt, demonstreert hij aan de leden dezer familie zijn inzichten van een stand, die hij het best kende. De individuele verschillen der optredende Forsytes heeft *Galsworthy* meesterlijk geteekend en subtiel aangegeven, maar allen hebben toch min of meer de opvatting die ze nu eenmaal moeten hebben omdat zij Forsytes zijn en die ik niet beter kan aangeven dan door de woorden die de auteur den jongen Jolyon Forsyte in den mond legt: „The Forsytes are the middle-men, the commercials, the pillars of society, the corner stones of convention, everything that is admirable!! The great majority of architects, painters, or writers have no principles, like any other Forsytes. Art, literature, religion, survive by virtue of the few cranks who already believe in such things, and the many Forsytes who make a commercial use of them.... They are magnificently in represented in religion; in the House of Commons perhaps more numerous than anywhere; the aristocracy speaks for itself... My people are not very extreme, and have their own private peculiarities, like every other family, but they possess in a remarkable degree those two qualities which are the real tests of a Forsyte — the power of never being able to give yourself up to anything soul and body, and the sense of property.” In 1925 verscheen de laatste roman die de lotgevallen der Forsytes behandelt, „The Silver Spoon”. In „The Country House” (1907), die we als pendant van „The Man of Property” kunnen zien, vindt *Galsworthy* gelegenheid zijn satire te richten tegen de „country-house class”, de grootgrondbezitters, de conservatieven, voor wie alleen traditie waarde heeft. Met dezelfde ironie, ofschoon iets toegeeflijker, teekent hij echter

ook het leven hunner arbeiders, over wie zij een bijna onbeperkt gezag uitoefenen. Ook in deze roman moet weer de fatale overtuiging uitkomen dat allen willen wat naar hun meening juist en goed is — *Galsworthy* laat dan ook niet na de goede eigenschappen van beide partijen te doen uitkomen — maar geen overtuigd van zijn goed recht en de conflicten worden niet opgelost. Toch staan zijn sympathieën meer aan de zijde der verdrukte klasse, en Mr. Horace Pendyce, de „squire” is ons antipathiek. De auteur laat hem als geloofsbelijdenis van zijn stand zeggen: „I believe in my father, and his father, and his father's father, the maker and keeper of my estate; and I believe in myself, and my son, and my son's son. And I believe that we have made the country, and shall keep the country what it is. And I believe in the Public Schools and especially the Public School that I was at. And I believe in my social equals and the country house, and in things as they are, for ever and ever, Amen.”

Onder den ironischen titel „Fraternity” (1909) beschrijft Galsworthy het leven der overbeschaafde, Londensche standen gesteld tegenover dat der „outcast”, der armen uit de achterbuurten. We lezen hoe ieder der welgestelden op zijn wijze de maatschappelijke problemen denkt op te lossen; vruchteloos natuurlijk. De geschiedenis van het ongelukkige huwelijk dat er in beschreven wordt, de matheid die over het geheel ligt gespreid en de eenigszins wanhopige berusting waartoe de schrijver aan het einde komt, doen het boek met een zeer onbehaaglijk gevoel ter zijde leggen.

Naturalistische trekken vertoont „The Dark Flower” (1913) „a story of passion”. Dat de Goddelijke zedewetten voor *Galsworthy* geen waarde hebben en hij den vrijen wil feitelijk ontkent, wordt wel duidelijk aan dit boek gedemonstreerd; het is de overtuiging van den schrijver dat de hartstocht moet uitlaaien tot zij van zelf dooft — armzalige resten, die er dan overblijven — hij levert een pleidooi voor het goed recht van de passie. Te betreuren valt het ook dat de auteur zijn talent hier gebruikt heeft voor het geven van zéér hartstochtelijke beschrijvingen. Door slechts weinig mensen zal deze lectuur zonder nadeel gelezen kunnen worden.

„The Freelands” dat in 1915 verscheen, herinnert in meer dan één opzicht aan „The Country House”. De tegenstellingen zijn hier wat opzettelijk scherp gesteld, waardoor de figuren wel eens iets van typen krijgen. Ik geloof dat volwassenen dit boek zonder bezwaar vermogen te lezen.

Galsworthy heeft ook veel korte verhalen geschreven; zijn „short stories” van 1900 tot 1923 heeft hij verzameld in den bundel „Caravan”. Literair staan ze over het algemeen ten achter bij zijn groter werk; ze worden vooral getypeerd door een zekere sentimentaliteit.

Een van zijn laatste romans is „The White Monkey”. Het lijkt me een van zijn meest voorbehouden werken. Geheel volgens

de evolutie die zijn denkbeelden doormaakten is de felle satire uit zijn tegenstellingen verdwenen en is de troosteloze, benauwende gedachte, die na lezing bevangt, die welke den *Galsworthy* van thans tot leer schijnt te zijn geworden: het noodlot beheerscht alles, het geheim van het leven achterhaalt de mensch nooit en hij eindigt en moet eindigen met daarin te berusten. Een levensvalsch boek, dat de laatste phase geeft van de geleidelijk in fatalisme verlopen levensleer van den modernen, godsdienstloozen mensch.

Bijna gelijktijdig met zijn romans is *Galsworthy* begonnen voor het tooneel te schrijven en het succes dat hij met zijn drama's verwierf is oorzaak geweest van een vrij groote productie in dit genre. Onmiddellijk na den oorlog „vielen” achtereenvolgens eenige zijner stukken, maar met het ook hier opgevoerde „*Loyalties*” (1922) heeft hij zijn naam weer hersteld. Waar hij in de romans meer gelegenheid vindt de kwaliteiten van zijn stijl te doen uitkomen, kunnen we in zijn drama's vooral de karakterontleding bewonderen, de vlotte dialoog en — voornaam vereischte van een tooneelspel — dramatische spanning. De laatste is te sprekender daar, nadat zij meer en meer den climax nadert, het einde, evenals in de romans, geen ontkenning en oplossing geeft.

Ook zijn tooneelwerk heeft *Galsworthy* gediend als instrument waardoor hij zijn ideeën ten beste geeft. De intrigues, gelijk die der romans, zijn eenvoudig en ontleend aan sociale misstanden. Zijn eersteling „*The Silver Box*” kwam in 1906 uit, gelijktijdig met „*The Man of Property*”. Het gegeven is het onder ongeveer gelijke omstandigheden zondigen van een rijk jongmensch en een werkloos arbeider tegen hetzelfde wetsartikel — diefstal. Het vergrijp van den werkmans wordt beboet met een maand dwangarbeid, de diefstal van het rijke jongmensch wordt „hushed up”. Door de wijze van uitwerking van dit thema laat *Galsworthy* gevoelen dat, hoewel alle personen naar hun inzicht juist oordeelen en handelen, en geen bepaald aanwijsbare onrechtvaardigheden gebeuren, toch de armen, de „outcast” aan het kortste eind trekken. Juist door dit streven van allen naar wat juist en rechtvaardig is zoo opvallend naar voren te doen komen — personen die bewust het kwade willen, komen in zijn werken haast niet voor — doet de auteur wanhopig aan de mogelijkheid eener oplossing.

De bespreking van *Galsworthy's* romans maakt het overbodig de ontwikkeling zijner gedachte in al zijn tooneelwerken te volgen, zij loopt natuurlijk in beide ongeveer parallel. Ik wil echter nog wijzen op het in 1909 gepubliceerde „*Strife*” opdat de lezer dit eens kan vergelijken met een werk uit onze Nederlandsche tooneelliteratuur dat een ongeveer gelijksoortig conflict behandelt en een vergelijkende lezing geest en gedachte zoo klaar doet uitkomen. „*Glück Auf!*” van *Herman Heyermans* en „*Strife*” van *Galsworthy* beelden beiden een conflict uit de mijnwerkerswereld uit. Maar hoe verschillend! Bij Heyermans het instinct van den socialist dat alles belicht vanuit het standpunt der klassenhaat;

de tegenstellingen en beschrijvingen schrijnend en rauw neergekletst die soms doen walgen; hij eischt onverminderd sympathie voor den verdrukte.

Galsworthy houdt het geheel in gedempte kleuren, wat ons soms misdadig toeschijnt in de karakters wordt verzacht en verdoezeld door toelichtende en verborgen beweegredenen die geen haat maar medelijden opwekken. Heijermans laat zijn spel eindigen — nadat over de verloren gegane menschenlevens is gesproken — :

Eerste mijnbestuurder: Dat 's vreeselijk . . . (Een stilte) Mijne heeren, om niet te lang bij de zoo uiterst pijnlijke bijzonderheden, die, door de sensatielust der dagbladen, tot in het onkiesche zijn uitgesponnen, stil te staan, geef ik U in overweging met punt 3 van de agenda, de benoeming van een directeur, waarvoor onze vriend Stein niet in aanmerking verzocht te komen, te beginnen. . .

De tweede aandeelhouder: Meneer de voorzitter, toen ik in onze laatste bijeenkomst voor de belangen, de verwaarloosde belangen, mijnheer de voorzitter, van den kleinen aandeelhouder, die zijn spaarpenningen, zijn zuur verdiende spaarpenningen, in onze onderneming . . . (De voorzitter hamert) . . . in onze onderneming, in de „Glück Auf“ (de voorzitter hamert) in de „Glück Auf“ . . . (Doek).

De Engelschman eindigt zijn stuk, om te doen uitkomen dat ondergane leed en smart doelloos zijn geweest, — met de woorden — en zij typeeren weer Galsworthy — :

„All this — all this — and — and what for?“

Engelsche Boeken.

Balfour (Harden). THE PAPER CASE. (320) 7 sh. 6. Hodder & Stoughton.

Een detectief of puzzle-verhaal. Jim Crawley, die een dochter van Lord Farleigh bemint, komt in relatie met een jongen, Amerikaanschen millionaire, Bill Boyd. Het blijkt dat Fairbank een oud schoftje is, die zich wederrechtelijk en ten nadeele van Boyd een titel en een vermogen heeft toegeëigend en dat deze verhaal daarop zoekt.

Maar Fairbank is hem te slim af; hij erkent grootmoedig de rechten van Boyd, maar maakt zich onvoorziens van hem meester en sluit hem op in een der gevangenissen van het oude kasteel. Jim en zijn vrienden lossen het raadsel van zijn verdwijnen op behoorlijke wijze op.

Belloc (Hillaire) A HISTORY OF ENGLAND. Vol. II. Catholic England. The Early Middle Ages. A. D. 1066—1348. 440 blz. 15 sh. Methuen.

Naarmate deze uitgave vordert, wordt het duidelijk dat in het vervolg rekening zal moeten gehouden worden met deze Engelsche

Geschiedenis van Hilaire Belloc. En al kunnen wij met anderen de geschiedenis van Albion beschouwen van af ons katholiek standpunt, er is toch alle reden om ons te verheugen over deze nieuwe van Belloc.

Politiek en biographisch is hij merkwaardig goed ingelicht. — En waar anderen bij het beoordeelen van historische gebeurtenissen te gemakkelijk de oorzaak zoeken in de politiek, vindt Belloc vaak een religieuze factor, die over het hoofd werd gezien. En vooral in een tijd als de 13de eeuw moet men daar rekening mee houden.

De *History of England* van Belloc moeten wij erkennen als een rijke aanwinst der katholieke wetenschap.

Brondon (John) THE JOY RIDE. (281) 3 sh. 6. Methuen.

Vier fortunige jongelui koopen een „private inquiry agent's bussines.” Een hunner wordt belast Lady Cynthiatrin de Beauvale, de dochter van den hertog van Blampshire te volgen, om te zien of er iemand haar gangen nagaat. De amateur detective kwijt zich van zijn taak op zulk een opvallende manier dat het de aandacht der politie trekt. Door het opgeven van een valschen naam, waardoor, onbewust, een werkelijk misdadig personage in spel wordt gebracht, ontspruit zich een hoogst grappig en avontuurlijk verhaal.

Wilson (David Alec) CARLYLE AT HIS ZENITH (1848-1853), (508) 15 sh. Kegan Paul.

Thomas Carlyle werd geboren in 1795 en stierf in 1881. Waarom Wilson meent, dat in die jaren hij zijn hoogtepunt bereikte, begrijp ik niet goed. Maar dat is feitelijk ook van ondergeschikt belang, en 't voornaamste is dat Wilson ons een stuk biographie heeft gegeven, waarin niet alleen de daden van den grooten man, maar ook zijn karakter, waarover zoo heel veel te doen is geweest, duidelijk voor den dag komen.

Heftig van temperament, soms bezocht door buien van melancholie, was Carlyle zeker wel, maar dat is nog wat anders dan wat de legende van hem heeft gemaakt: een „ruziezoeker”, een egoïst en stijfkop en een menschenhater.

Tal van biographieën zijn er over hem verschenen, vele zijner werken uitgegeven met zorgvolle annotaties, de correspondentie tusschen Carlyle en Emerson, en met Goethe, de brieven van zijn vrouw, in 1904 nog eens 2 deelen *New Letters of Thomas Carlyle* enz., maar we zouden toch niet gaarne het boek van Wilson missen.

Omdat het iets geheel nieuws brengt; de schrijver zich beroepen kan op nog uitgegeven documenten? Neen! Maar omdat Wilson, zooals zijn vorige werken over hem al genoegzaam toonden: Carlyle zoo door en door kent.

Uit citaten van brieven en werken, herinneringen van vrienden en familie, gesprekken met bezoekers, bouwt Wilson zijn werk op zoodat het, uit meerendeels oud en bekend materiaal, maar dat verspreid lag, toch iets heel oorspronkelijks is geworden.

Dawtrej (J.) THE FALSTAFF SAGA. (226) 7 sh. 6. Routledge.

Dawtrej heeft gezocht naar een persoon, die had kunnen dienen als model voor Shakespeare's Falstaff. En hij vindt hem in Captain Nicolas Dawtrej, een dikken kapitein, die wanneer hij niet in actieven dienst was, rondhing aan het hof van Elizabeth.

Toegegeven zij, dat die Captain, levend in den tijd der Falstaff-stukken, menig punt van overeenkomst heeft met die typische Shakespeare's figuur, en Dawtrej in een zijner voorvaderen, werkelijk het origineel kan hebben teruggevonden. Men kan dat misschien zelfs waarschijnlijk noemen, maar zeker is dat niet!

En als dit werkelijk zeker was, wat zou het dan nog hebben te beteekenen? Dit: daar valt nog heel wat op te helderen omtrent „Shakespeare” zelf en iedere relatie die men zou kunnen ontdekken van Shakespeare met andere persoonlijkheden, zou kunnen leiden tot verdere vaststelling zijner identiteit.

Wie weet derhalve? Maar in elk geval, ook al bewijst dit boek voor het oogenblik nog niets, men leest het met plezier en met de kans, dat men een gelukkige ingeving kan krijgen, en de Shakespeare-kwestie misschien wat verder brengt.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

KRITIEKLOOZE KRITIEK, die welig tiert, wijl onkruid altijd het best opschiet, krijgt in de H. P. van 2 Juli een veeg uit de pan van Mr. C. van Rossem:

„Ik herinner me — in het buitenland — op zekeren keer in een gesprek te zijn gemengd over het probleem: „Wat moet mijn zoon worden?” Er kwamen moeilijkheden ter tafel betreffende een zoontje, dat weinig beloofde. Ik waagde alstoen den raad: „Laat hij kunstcriticus worden!” — „Wat moet hij daarvoor kennen?” vroeg de moeder. Ik antwoordde: — „Hij moet talentloos en mislukt zijn in een ander vak, vervolgens moet hij zijn taal onvoldoende leeren beheerschen, tertio moet hij zoo weinig mogelijk verstand en begrip hebben van de speciale kunst waarin hij zich begeeft, quarto moet hij zuurheid en bitterheid in zich trachten aan te kweken en vooral zijn haat-gevoelens tot uiterste scherpte ontwikkelen, quinto moet hij over lijken leeren gaan.”

Aan deze woorden werd ik herinnerd nu men mij een boekje heeft toegezonden, getiteld: „Openbare critiek op werken van levende meesters” door de Critiek-commissie. Deze critiek-commissie is samengesteld uit afgevaardigden van alle Hollandsche Vereenigingen van Beeldende Kunsten; deze commissie is ingesteld om met kracht te velde te trekken tegen den onhoudbaren toestand van de kunst-

critiek. Is deze toestand onhoudbaar? Een ieder heeft slechts deze verzameling door te werken van onzinnige, boosaardige, oppervlakkige, bevooroordeelde, onkundige, stupide critieken, om zijn handen in ontzetting in de lucht te slaan en vol overtuiging uit te roepen: „O groote goden, verlost ons van het parasietendom!” Het is niet gemakkelijk uit dit groote materiaal, dat alle vormen van bête-heid en onverantwoordelijkheid vertoont, een keuze te doen. Een prachtig geval is het volgende. De schilderijen-expositie van het Nederlandsche Kunstverbond wordt op de gebruikelijke wijze door een bekend kunstcriticus, den heer J. H., en bloc afgemaakt. Een der bestuursleden, verontwaardigd door het kwetsende en beleedigende van des criticus giftige pen, schreef aan den beoordeelaar. Hij ontving een brief ten antwoord, waarin als excuus het feit werd aangevoerd, dat de critiek onder ellendige omstandigheden was geschreven, aangezien de vrouw van den criticus toen op sterven lag. Hier worden de reputatie en de bestaansmogelijkheid van hard werkende artiesten opgeofferd aan een persoonlijke depressie van den beoordeelaar. De critiek-commissie vraagt dan ook zeer terecht: — „Moet het eigen leed leiden tot het leed doen aan anderen? En dit geschiedt nog wel bij iemand die altijd ethische bespiegelingen ten beste geeft.”

Ontstellend in dit materiaal zijn ook de heel groote en heel leege woorden die de onkunde moeten bedekken. En dan de eeuwig onbegrijpelijke nonsensicaliteit! De eerste de beste greep: — „De schilderijen zijn belangrijker. Wie er een half dozijn in zijn kamer hangen zou, was in een dikke veertien dagen stapelgek. Ieder voor zich toont uitbottend talent. Geen enkel toont een terugval. Ze zijn een fase die er wezen mag.” Dat deze criticus stapelgek is, zal een ieder beamen. Hier is een ander, die dronken is van zijn eigen fraseologie: „van sprekend en toch gedempt gamma, sprinkelend (sic) leven, gehuld in den toon van den aanwiekenden schemer en den bijna mystisch omwademden horizont.”

Wij buitenstaanders kunnen ons over dit alles vroolijk maken; maar verplaatsen we ons in den toestand van het slachtoffer dat wordt afgemaakt, zoo maakt de lach plaats voor een traan en een gebalde vuist. Daar is de kunstenaar, levend in uiterst moeilijke financieele omstandigheden, die zoo juist een stuk uit zijn expositie verkocht heeft. Dan komt er een scherp afbrekende critiek — de kooper trekt zijn belofte in. Aldus zijne de feiten. Een ander wordt in zijn persoonlijkheid aangevallen, beledigd, besmeurd. Wat kan hij doen? Hij is absoluut machteloos, de courant neemt geen anti-critiek op. De heer Nakken wordt door een criticus uitgemaakt voor een „plantaardige natuur,” omdat de paarden die hij schildert de steigerende wildheid missen van. . . . de paarden van het Parthenon. — Edoch — zou de heer Nakken willen antwoorden — ik schilder paarden voor een hooiwagen, die nu eenmaal de

hebbelijkheid hebben suffig kalm te zijn. Waarom moeten deze stumperds in hemelsnaam steigeren? — De heer Nakken komt niet aan het woord, de steigerende Parthenon-criticus is gedekt door zijn imbeciliteit. O, dit boekje van de Critiek-commissie, het s een prikkelende satyre. Het resultaat is waarschijnlijk — helaas — nihil. De kunstenaars zullen aan de critiek gewoon moeten raken, gelijk de kippen er aan gewoon raken onder een auto te komen.

EEN NIET MEER ERNSTIG TE NEMEN OUD-HOOGLEERAAR is de titel eener afmaak-kritiek van Willem Kloos in zijn pas verschenen *Letterkundige Inzichten en Vergezichten* (Nieuwere Literatuur geschiedenis XVII). Dit opstel kan dienen als illustratie van wat Mr. van Rossem hekelt in het voorgaand artikelje.

Kloos tracht op een kinderachtige manier den onlangs overleden professor Te Winkel een beentje te lichten. Nu kan ik mij goed voorstellen dat hij grieven heeft tegen *De ontwikkelingsgang der Nederlandsche Letterkunde* van Jan Te Winkel.

„De twee laatste afleveringen van Dr. Te Winkel's boek zijn zeer zeker voor moderne beschaafden, die om letterkunde geven, een merkwaardige lektuur. Want men voelt zich, als met één slag, erdoor in het Verleden verplaatst, in het verleden, wel te weten, der literaire kritiek, zooals die hier beoefend werd voor een kleine 50 jaren, wel niet door Huet en Potgieter, maar door een breede rij van thans gelukkig vergeten minderenrangs-beoordeelaars, die zonder ooit tot een wezenlijk-psychische, intiemere aanraking met het wezen der literatuur te kunnen komen toch maar zelfverzekerd doorschreven en verder recenseerden, en niet bemerkten, dat zij zoodoende kinderlijk-weg het hoogste woord voerden over iets wat geheel en al buiten hun gezichtskring lag.

Zoo vluchtig-aangestipt echter schijnt dit oordeel over Te Winkel's kritische capaciteiten wel wat heel-hard te klinken, en daarom haast ik mij er bij te voegen, dat deze literatuurbepreter van verouderden stempel ongetwijfeld is een ijverig man, die veel schijnt gelezen en uit het hoofd geleerd te hebben, en die al kan hij, op verre na, geen wezenlijk letterkundige heeten, toch zijn best doet, om, naar de mate van zijn onhandig stel-vermogen en zijn bijster-kleine aanvoelingsmacht, zijn meening te zeggen over de letterkundige verschijnselen der laatste 40 jaar waar hij, door de taak, die hij zich oplegde, het schrijven eener geschiedenis onzer Nederlandsche letterkunde, ten slotte mede te maken gekregen heeft.

De dappere welgemoedheid echter waardoor de heer Te Winkel, daar hij dit aandurfde, zich blijkt te onderscheiden, kan — daar zal ieder het over eens zijn — in geen deele, op zichzelf alleen, een voldoende geestelijke teelbodem heeten, om er een wezenlijk letterkundig keurder uit te laten opgroeien. En zoodra onze auteur aan het oordeelen gaat — zoowel over huidigen als over vroegeren — spreekt hij (de heer Te Winkel vergeve mij om de juistheid

het zonderlinge der vergelijking,) dan ook wel een beetje als een eerstbeginner, die hier en daar geneusd heeft, maar die het rechte van de dingen nog bij lange na niet weet. Doch daarover geen zorg. In zijn jeugdige naïeveteit gaat hij niettemin over alles een hoog oordeel uitspreken. Want hij voelt zich vast overtuigd, dat als hij maar het een en ander wat hij in zijn kringetje gehoord heeft, na gaat praten, en hij voegt daar nog iets bij van zijn eigen vinding, zijn kritiek een non plus ultra van degelijkheid zal zijn.

Na deze kalme karakteristiek, die, zooals men reeds spoedig zal zien, volkomen op de feiten past, zij het mij vergund, het grappig-dilettantische van 's heeren Te Winkel's uitspraken met eenige treffende voorbeelden aan te toonen, zooals ik die onder de aandachtige lezing zijner fantastische beschouwingen telkens met een streepje op den rand zijner bladzijden vastgehouden heb."

En wat is nu dat erge, waaraan Te Winkel zich heeft schuldig gemaakt?

1e. Hij heeft acht regels gewijd aan een vergeten dichteres Estella Hijmans, en zegt (zinspelend op haar voornaam) dat zij alvorens als dichteres tot volle ontwikkeling te zijn gekomen „verschoot als een vriendelijke ster, waarvan men gehoopt had, dat zij eenmaal een schitterende ster zou worden."

En nu vermaant die flauwe Kloos de lezers: „Stel u vóór: die arme Estella, wezenlijk in lichtenden dus brandenden toestand door het luchtruim vliegend met de snelheid van een meteoroor."

Dus weer dezelfde grap als vroeger over „de zang der zuilen" van Schaepman; „je kunt je evengoed voorstellen dat een zuil een bittertje drinkt," of „in een koets uit rijden gaat."

2e. Te Winkel kent aan De Genestet toe „den toon van het natuurlijk onopgeschroefd gevoel, door het gezond verstand in toom gehouden en zoo voor sentimentaliteit behoed."

En dat vindt Kloos zoo „aartsgrappig" en zoo „onbenullig" dat de wezenlijk deskundige moeite heeft zich goed te houden.

Immers de eenig echte poezie komt uit de onbewustheid des Geestes en heeft niets te maken met het practisch „gezond verstand." Zoo?

3e. De professor heeft ook geschreven: „Niet altijd is Mevrouw Bosboom gebleven binnen het door haar *beärbeide* gebied."

Hieraan knoopt Kloos een commentaar vast dat eenvoudig door het dolle heen is:

„Mevrouw Bosboom, die wij voor ons zien met haar teere vingers bladerend in oude dokumenten, en dan rustig-nerveus haar lange melodische zinnenreeksen op de vellen van haar papier schrijvend, Mevrouw Bosboom, de nietige verschijning met haar nobelen, grooten geest, wordt ons hier door den onaesthetischen Te Winkel voorgesteld met zijn gewone zonderlinge, onduidelijke beeldspraak, als een het land bewerkende *boerenarbeidersvrouw*." Dit is toch wel pyramidaal onnoozel!!

Deze drie aanmerkingen, niets meer, moeten bewijzen: „Te

Winkel's volslagen gemis aan aesthetische ontwikkelingen beschaving."

Och kom, als het niet verschrikkelijker is, kunnen wij er werkelijk geen traan om laten.

Maar nu „de zakelijke vergissingen."

¹⁰ Zijn oordeel over Multatuli. Hij durft zeggen, in aansluiting bij de meeste critici, dat Multatuli een „zenuwlijder" was; Kloos voegt er valschelijk bij „m. a. w. een gek," wat lang niet hetzelfde is.

Is het dan niet waar, dat Douwes Dekker een zenuwlijder was, die maar al te vaak in zijn leven zich gedragen heeft als een gek?

²⁰ De kunst van Potgieter, van dien grootsten onder de Veertigers noemt hij (T. W.) „precieus en gemaniëreed."

Wat zeker een zuivere en kernachtige typeering is van het meeste dat Potgieter heeft geschreven.

³⁰ Dat T. W. geen flauw begrip heeft van poezie, daarvoor moet het feit dienen, dat hij aan de „dol-oratorische, klooster-schoolsche vers-maak-pogingen van wijlen Dr. Schaepman een volle 8 bladzijden van zijn geschiedenis wijdt."

„Hij (T. W.) tracht daarbij te geven en te nemen en verzwijgt dus voor zijn lezers niet, dat de tegenwoordige letterkundige generatie met 's dokters laatste werk, de „Aya Sofia" (dat rinkeltrommelende kermis-stuk, waar geen sikkepit innigheid of diepte in zit) onverbiddelijk den draak gestoken heeft. Ja, zelfs schijnt de heer Te Winkel het zich eenigszins bewust geworden te zijn, dat het met de rijmproeven van dat welsprekende kamerlid niet geheel en al in den haak is, en hij doet dus de hier volgende typische poging, niet om Schaepman als dichter te redden, want hij begrijpt dat zou niet gaan, maar om hem aan de kritiek te onttrekken: „Ook deze gedichten (Parijs, Napoleon) zijn rijk aan stoute, elkaar als verdringende beelden, misschien wat te gezwollen rhetorisch en ontsierd door vele slechts half-uitgewerkte en niet zelden mank gaande metaphoren, *die alleen hare verontschuldiging kunnen vinden in de geestesvervoering waarin hij verkeerde, toen hij ze schreef.*" Uit deze laatste woorden, die W. Kloos onderstreept heeft, haalt hij dezen zin: „De heer Te Winkel beweert hier, zooals ge ziet, niet meer of minder, dan dat een dichter, die een al te echt dichter wil wezen, d. w. z. die te veel luistert naar wat er diep in hem beweegt, verkeerde beeldspraak gaat gebruiken en bombast schrijven zal!"

Men moet 't maar op zijn heupen hebben. De explicatie van Kloos is precies het tegengestelde van wat T. W. beweert.

⁴⁰ T. W. maakt zich schuldig aan het schrikbarende onrecht dat hij van twee vrijwel vergeten dichters, C. Honigh hooger stelt dan Soera Rana. Dat vindt de man der „Inzichten en Vergezichten" ongepermitteerd want voor hem staat het vast: „dat het meerendeel van Soera Rana's werk, zich ook thans nog, zonder dat men glimlacht of zich ergert, lezen laat.

't Is waarachtig een schandaal, dat de hoogleeraar deze negatieve verdiensten van den dichter niet heeft ontdekt, en naar het schijnt,

Busken Huet ook niet. En wij vinden dan ook dat de T. W. nu maar eens moet hebben afgedaan. Waar Kloos en de onverbidde-lijke dood al duchtig aan 't werk voor zijn geweest.

50 „Ten slotte doet de heer Te Winkel een met de literaire werkelijkheid der laatste veertig jaren geenerlei rekening houdende poging, om met een aantal op niets staande en dus niemand treffende redentatie's voor goed een einde te maken aan de thans bloeiende Nederlandsche literatuur." Men wete dat „de thans bloeiende Nederlandsche literatuur" bij Kloos nog altijd beteekent, die van '80. Welnu die literatuur van '80 vindt niet genoeg genade in de oogen van „dezen gewezen akademischen hoofdonderwijzer," zooals Kloos smalend Te Winkel noemt. Hij vindt bij die heeren te veel minachting, kleineering, gebrek aan waardeering, wat ze overigens elkaar onderling al jaren lang hebben verweten.

Willem Kloos stelt zich zelf tot voorbeeld van eerlijke, doorproefde en bezadigde kritiek.

„Mijne kritische artikelen — de heer Te Winkel behoorde hen gelezen te hebben alvorens er een meening over uit te spreken — waren altijd zeer bezadigd. Ik ben mij bewust, dat ik ieder woord, dat ik geschreven heb, kalm heb overwogen, en het wel driemaal in mijn geest omdraaide, om het eens zoo te noemen, voordat ik het op papier bracht, omdat ik zeker zou wezen, dat ik het nooit in toekomstige jaren als overijld terug te trekken zou hebben. Wat ik dan ook, gelukkig nooit heb behoeven te doen."

Zou hij dat nu werkelijk meenen? Hij herhaalt dat fabeltje van zijn bezadigdheid zoo vaak, dat men ernstig kan gelooven dat hij het op den duur voor waar is gaan houden.

Dat zijn de kritische motieven, waarom de hoogleeraar niet meer mee telt en Willem Kloos, die zijn spoedige dood natuurlijk niet kon voorzien hem in zijn „halve dutje" verder wilde laten fantaseeren in vrede.

KUNST EN ZEDELĲKHEID, daar gaat het den laatsten tijd, naar aanleiding van Alie Smeding's boek, weer heel druk over. Gerard van Eckeren, met wien wij een paar jaar geleden al reeds een appeltje schilden naar aanleiding van *Bubu*, is natuurlijk weer in de contramine. Hij vindt in het gewraakte boek niets pornografisch. Hoe deze filosoof zich weet te weren, hebben we al eens laten zien, maar het heeft niet geholpen. We zullen hem in dit geval nog eens aan het woord laten, maar we zouden blijk geven van geringschatting onzer lezers, indien wij commentaar gaven op zijne redeneering of eene weerlegging beproefden.

We drukken het philosophische gedeelte van zijn artikel hier dus maar eenvoudig over, om den lezer te laten zien wat een dwaasheid er nog altijd in omloop is over eene in den grond eenvoudige kwestie. Zie den *Gulden Winckel*:

Het vraagstuk „Kunst" en „Zedelijkheid" is opnieuw op de proppen gebracht, en men maakt weer laweit als kippen in een kippenhok, die immers ook altijd

„gevaar” kakelen zonder te weten van welken kant dat gevaar eigenlijk dreigt. Dit alles doet evenwel geen afbreuk aan het nuchtere feit, dat het zoowel bij „kunst” als bij „zedelijkheid” gaat om precies hetzelfde, n.l. om waarheid, en dat het eenige criterium waaraan wij onze kunst en onze zedelijkheid kunnen toetsen de waarheid is.

„Wat is waarheid?” vroeg Pilatus, die zich daarmee een scepticus toonde. En hij liet Christus kruisigen. En daar het nu de wet des levens is, dat Christus telkens wederom gekruisigd wordt, mogen wij evengoed aannemen dat Pilatus gelijk had met zijn twijfel. Om te leeren weten wat waarheid is moet men beginnen met niet vast te gelooven aan de waarheid, dwz. aan zijn eigen zelf opgetimmerde waarheid. Men moet iedere waarheid doortwijfelen om de waarheid te vinden.

Het ware is God alleen. God is de grond der wereld en eerstals onze geest zich, in het moeizame proces der afwijzing van alles wat een tijdelijk, incidenteel karakter draagt, op dien grond der wereld bezint, bezint hij zich op „het Ware”

Wij belijden een idealistische wereld- en levensleer. God denkt de wereld in de Idee; wij kennen God in zooverre wij de Idee des levens leeren verstaan. De Idee is de éénheid waartoe alle veelheid te herleiden valt. Zij is in wezen Mysterie, boven-zinnelijk. Wat niet zeggen wil, een speculatie; zij is waartoe de redelijk denkende mensch moet komen. Begrippen als „het goede”, „het schoone”, „het zedelijke”, „de gerechtigheid” verliezen iederen positieven inhoud indien men ze van dezen metafysischen grondslag berooft.

Dit dienen wij nogeens voorop te stellen, opdat de lezers weten mogen wat zij aan hun criticus hebben.

En ik moet er dadelijk dit op laten volgen: er zijn verschillende wegen, die den geest voeren tot de beleving van de Idee (die „het ware” is): de weg die haar vindt als „het zedelijke” en die welke haar vindt als „het schoone”. Onze (aanvankelijk blinde) levensdrang moet zich tot de (ware, ideële) zedelijkheid (in den grond dus redelijkheid) verkeeren door afwijzing van alle tegengestelden (als daar is een „zedelijkheid” uit conventie, persoonlijke voorkeur etc.), onze schoonheidszin moet zich tot de (ware, ideële) schoonheid bekennen door afwijzing van alle tegengestelden (onechte, valsche schoonheid, als b.v. de „mooie” pronkjes in een burgermanssalon.)

Hoe tot deze absolute „zedelijkheid”, deze absolute „schoonheid” te komen, is een andere vraag, die wij hier natuurlijk niet volledig behandelen kunnen. Slechts dit dient vooropgesteld, als noodzakelijk uitgangspunt bij alle critiek: dat „zedelijkheid” niet boven „schoonheid” en „schoonheid” niet boven „zedelijkheid” gaat, maar dat hier twee diametraal tegenovergestelde wegen zijn, die beiden naar het essentieele des levens voeren, d. w. z. naar de éénheid der Idee, die alle veelheid te zamen houdt en aan alle veelheid z'n verleent.

Maar aan deze veelheid heeft de éénheid der Idee tot nu toe géén z'n verleend en zal dat ook wel niet klaar spelen.

Er wordt gehegeld en gebolland in ons land, en dat vooral in kringen waar men eer bridge dan filosofie zou hebben gezocht.

Waar moet dat heen als dat ook gaat doordringen in de literatuur? Dan kunnen wij nog speciaal gekke dingen beleven.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S. J.

Bourget (Paul). LEVENSDANS. (210) f 1.75. Uit het Fransch door Dicky Wafelbacker. A. W. Bruna, Utrecht.

Dit is de vertaling van *Le Danseur Mondain* waarover Pater Gielen in den vorigen jaargang, beginnend bladz. 259 een uitvoerig artikel heeft geschreven.

Men kan het daar naslaan. Het is een goed boek, waarin Bourget aan den „danseur”, den „beroepsdanser”, een algemeen na-oorlogsch verschijnsel demonstreert; nl. de afkeer om zijn plicht te doen, om te dienen, zonder aanstellerij, in stilte, zonder den stimulans te behoeven van lof en reclame, van palace-omgeving of innerlijke opwinding.

Courths-Mahler (H.) DE SCHOONE MELUSINE. (249) f 1.50. Vertaald door Ada van Arkel. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Winnifred Hartau heeft in Amerika haar ouders verloren en komt nu in huis bij familie van haar moeder, die hoewel zij een slot bewonen, toch in tamelijk behoeftige omstandigheden verkeerden. Mevrouw Berndorf is een harde, egoïstische vrouw en haar dochter is al niet veel beter. Zij ziet met lede oogen de arme bloedverwante komen en zet haar geducht aan het werk om een huishoudster uit te sparen. Dit bevalt haar zoon Lutz niet, die in Berlijn ingenieur is. Maar de moeder is bezorgd dat het meisje te goeden indruk maakt op een rijken erfoom, die in de nabijheid een groot slot bewoont. Al haar intriges helpen niets. De erfoom ziet hoe het meisje wordt afgebeeld en vraagt haar ten huwelijk alleen om haar zijn bezitting te kunnen nalaten. Hij heeft een hartkwaal, kan maar enkele maanden meer leven en Winnifred stemt blijde toe in deze oplossing welke haar van vernederend werk bevrijdt. Na eenigen tijd sterft de oom en Lutz die intusschen verloofd is geweest met een hartstochtelijke coquette heeft die verlovings nog bijtijds verbroken, zoodat hij en Winnifred tenslotte toch nog gelukkig worden op het landgoed Wildenhout.

Echt Courths-Mahler: om oude kerels met hartkwalen te laten trouwen, zoodat zij ze tijdig na een testament gemaakt te hebben voor het arme vrouwtje, onbetreurd en onbeweend, kan laten verdwijnen.

Gallis (Alfredo). MARIA MAGDALENA. Uit het Portugeesch door R. Schreuder, (284) f . . Seyffardt's Boek- en Muziekhandel, Amsterdam.

De Uitgevers plaatsen een „Voorwoord” dat wij letterlijk overnemen.

„De roman die wij hierbij onzen lezers aanbieden, mag niet beschouwd worden als een wetenschappelijk werk. De opvattingen van Renan worden door de nieuwere critici niet meer aanvaard.

Toch komt het ons voor dat dit boek voor velen, die zich nog nimmer op de hoogte stelden van de cultuur-historische beteekenis van het Christendom een aanleiding zou kunnen zijn om van de oorspronkelijke documenten kennis te nemen.

Ten slotte spreken wij onze vrees uit, dat rechtzinnig-geloovigen, die Christus zien als de zoon van God, zich door de lectuur gekwetst zullen voelen.

Wellicht doen zij goed het boek niet te lezen”.

Na deze eerlijke bekentenissen, begrijpen wij niet, wat de uitgever mag hebben genoopt toch tot deze uitgave te besluiten. Maar wij danken hem in elk geval voor de eerlijke waarschuwing.

En wij voegen er bij voor Katholieken, dat dit boek absoluut verboden lectuur is.

Gotta (Salvator). OM DE MOOISTE VROUW VAN DE WERELD. Naar het Italiaansch van Dr. Annie van Wallinga. (309) f 2.50. Koloniale Boek-Centrale.

Salvator Gotta behoort met Guido da Verona tot de zeer realistische, brutaal erotische en walmend zwoele schrijvers van Italië.

En er komt in zijn liefdesvervoeringen altijd iets wat pathologisch is. Dit boek, en het andere dat wij onlangs uitvoerig hebben besproken, *De Vrouw mijner Droomen*, is een zéér verkeerd boek.

Hayakawa (Sessue). DE ADELAAR VAN MANTSJOERIJE. Vertaald door Mr. G. Keller. (358) f 2.15 J. Phillip Kruseman, 's-Gravenhage

Een begaafde jonge Chinees met vooruitstrevende begrippen, wordt door het volk de Adelaar van Mantsjoerije genoemd. Hij woont op een hoogen berg in een klooster dat als een vesting is gebouwd. Een gansche bende volgelingen, die bereid zijn voor hem door vuur en water te gaan, staat tot zijne beschikking,

Door deze mannen laat hij treinen aanhouden en de reizigers uitschudden, met het hoogst edelaardige doel de arme bevolking van levensmiddelen en andere goede dingen te voorzien.

Bij zulk een treinaanval ontmoet de „Adelaar” een Amerikaansche familie Morton, die een heel lieve herinnering bewaren aan den gezelligen en knappen roover.

De Chineesche prinses Ling-Li wordt door haar vader naar Parijs gezonden om gedurende een jaar een kijkje te nemen in de wereld. Dan zal zij gedwongen zijn te trouwen met den eersten minister Kowang-Fu, aan wien zij gloeiend het land heeft. Geen wonder dus, dat als zij in de lichtstad den Adelaar ontmoet op eene conferentie der Mogendheden, zij dadelijk op hem verliefd wordt tot over haar kleine oortjes.

Maar nu is Kowang-Fu er als de kippen bij om den Adelaar door zijn handlangers uit den weg te doen ruimen. Maar dat mislukt; geeft alleen aanleiding tot dreigende scènes en wonderbare ontsnappingen.

Maar toch op een goeden dag vliegt de Adelaar in het net,

wordt gevangen genomen en haastig door zijn minnenden concurrent, die het voordeel heeft minister te zijn, ter dood veroordeeld. Maar nu blijkt hoe die treinroof ten goede werkt. Want de vriendelijke familie Morton, met wie hij bij die gelegenheid kennis maakte, stelt nu alles in het werk om hem te bevrijden.

Maar de noodlottige dag van het huwelijk breekt aan. Op 't laatste moment overvalt de Adelaar met zijn bende, versterkt door oproerige soldaten, het paleis. De minister in zijn hinderlijk bruidspak en met zijn tegenstrevende bruid, is te laat en wordt van kogels doorzeefd. Ling-Li, die op het punt stond een slokje vergif te nemen, laat het fleschje uit haar handen vallen en alles is gered.

Hayakawa schijnt een filmacteur te zijn: en de geschiedenis van den Adelaar dient blijkbaar voor de kino, en het boek riekt nog naar celluloid.

Kraemmer (Elias). DE WEG NAAR HET LICHT. Uit het Noordsch door N. Basenau-Goemans. (322) f 3.50. H. J. W. Becht, Amsterdam.

Niet om de geschiedenis op zich zelf is dit boek te prijzen, maar om de prachtige typen, die de schrijver geschapen heeft.

Het verhaal is zoo doodeenvoudig, zonder verrassende gebeurtenissen, zonder onverwachte ontknooping (omdat er eigenlijk geen knoop is), dat men al zijn attentie kan geven aan de optredende personen, die Kraemmer met liefde en weldadigen humor geteekend heeft.

De vuurtorenwachter Stoltz is de meest tevreden man ter wereld. „Wij rijken hebben het goed”, zegt hij maar telkens, als hij van uit zijn hoogen kijkpost over zee en kusten heenblijkt, ook al kan hij de kleeren voor zijn kinderen nauwelijks betalen.

En als zijn levenslustig vrouwtje tegen zijn thesis wil opponeeren dan zegt hij gemoedelijk: „Wacht — wacht maar tot ik mijn levensfilosofie heb uitgelegd. Ditmaal moet je eventjes je mond houden en daarna kun je zooveel praten als je wil.”

En dan is er Sören Hangaard, bijgenaamd Sören Genie, die op het oogenblik de grootste kunstenaar heet van Noorwegen, misschien zelfs van heel Scandinavië. Hij is als alle genieën een merkwaardige kerel, een origineel. Wie hem de eerste keer ontmoet, gelooft eerst, dat hij niet heelemaal goed wijs is, want zijn taal en vrijheden zijn zonderling.

En Gottlieb Bramer, de eeuwige student, wiens al te goede hart en minder goede hoofd een mislukking aan de Universiteit onvermijdelijk maken. Dan erft hij van zijn vader een rendabele brouwerij, wier aantal klanten hij vermeerderde door iedereen, die het maar wilde, een gratis „bierkaart” te verstrekken.

Tot hij door zijn deftige familie onder curateele wordt gesteld en met zijn bescheiden lijfrente een klein huisje bewoont met een oude huishoudster. Een koperen plaat kondigt aan dat daar woont „Gottlieb Bramer, Student”. En daaronder een plakaat, waarop

met groote letters geschreven stond „leege flesschen te koop”. Onder „leege” stond een dikke streep. Tegenover deze grenzelooze optimisten, die vrede hebben met alles, omdat zij van alles den goeden kant kunnen zien, staan enkele heel andere karakters. Koopman IJversen, die te veel Bourgogne drinkt en te veel geld verdient; dokter Kröger, die een zwaar verdriet heeft te dragen en dreigt eraan te bezwijken; de deftige mevrouw Bramer, die stikt van deftigheid en stijfheid.

Maar zij komen op den duur allemaal tot een blijder levensopvatting onder den invloed van Adam Stoltz, Gottlieb en het Genie.

En zoo leerden zij gemakkelijker, iedereen over zijn eigen vuurtorenpad te klauteren naar het Licht.

Het boek is voor groote mensen.

Lamberts Hurrelbrinck (Mr. L. H. J.) JOZEF KERKHOFFS, HOOFDMAN DER BOKKENRIJDERS (320) f 1,25, A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Om de schande hunner zuster te wreken hebben de gebroeders Balthazar en Jozef Kerkhoffs de leden der Bokkenrijders weer eens bijeengetrommeld en is er een nieuw schrikbewind begonnen.

Hun dood is tevens geweest de dood der goddelooze bende, welke met een tusschenpoos van slechts enkele jaren, gedurende bijkans veertig jaren over ons huidig Limburg schrik en ontzetting heeft verspreid.

Niet minder dan zeven en zeventig Bokkenrijders hebben hun misdaden op de Treebekerheide geboet, hetzij aan het koord, hetzij op het rad, hetzij op den brandstapel.

De laatste executie alhier heeft plaats gehad op 12 Augustus 1776.

Hurrelbrinck vertelt hiervan in een eigenaardig taaltje, mengsel van Fransch en Nederlandsch, en met een overdadig gebruik van „ploert, schurk, bruut, verdoemeling, adellijke zwijnen”, enz., om de bandietensfeer „echt” te maken. Maar dat hoort er bij, denk ik, en maakt den volkslezer lekker.

Maar één ding moest deze schrijver weten: dat niet persé iemand, die een schandelijk leven heeft geleid en aan de galg sterft, een „verdoemde” is. Dat beweert hij herhaaldelijk, zelfs wanneer de schuldigen berouw hebben gehad over hun misdaden.

Martin (Hans). COCKTAIL. Een mengeling van velerlei. (155) f 1,50. W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

„Dit had ik geschreven, toen Snoesje over mijn schouder keek.

„Cocktail? Een menging van dranken, waar je niet te naar van wordt? Wel, dit is de titel van jouw nieuwen bundel schetsen.”

Martin schrijft luchtig en vlug. Hij schrijft opgewekt, studentikoos, soms door het dolle heen. Dat is de goede kant van zijn

talent. Maar hij heeft ook vaak een hang naar het lichtzinnige en dubbelzinnige. In zijn *Malle Gevallen* gaat het over de grens.

Hier heeft hij zich weten in te houden. Alléén het schetsje *De Oude Bok* is wat al te luchtig, ofschoon niets anders dan 'n mislukt liefdesavontuurtje. Maar waarom die verzuchting van den ouden vrijer: „Met moraal kon je beginnen als je heelemaal afgeleefd was. Toen ze het niet meer konden, toen noemden ze het zonde.” Zulke grofheden zijn echt uit den klapper van Hans Martin, die niet veel respecteert. Gelukkig, vergeleken met zijn andere boeken, is dit boek vrij behoorlijk, hetgeen volstrekt niet schaadt aan de vroolijkheid en geestigheid.

Montgomery (L. M.). VALENCIA'S DROOMSLOT. Vertaling door A. E. De Vries. (312) f 2.90. H. D. Tjeenk Willink & Zn. Haarlem.

Valencia Stirling woont met haar moeder en een nicht in een klein stadje en leeft elken dag een zeer eenvoudig leven. Zij staat op, ontbijt, zorgt voor de planten, doet alles geheel en al volgens de wetten door haar moeder gesteld en komt er niet toe om eens haar eigen zin te doen. Zij is 29 jaar geworden en heeft nog nooit haar eigen meening gezegd. De familie beschouwt haar als een arm, zielige stumper, die niet tot een huwelijk kan komen en zij beklagen haar daarom van harte. Maar op een dag dat zij meer last dan gewoonlijk van een hartkwaal heeft, gaat zij eigenmachtig zonder er iemand iets van te vertellen naar een dokter. Deze onderzoekt haar en tijdens het onderzoek wordt hij plotseling weggeroepen omdat zijn zoon een auto-ongeluk heeft gekregen. Hij laat haar alleen zitten en gaat weg. Zij ontvangt later een brief van hem waarin hij haar mededeelt dat haar hartkwaal van zeer ernstige aard is en zij nog maar een korten tijd te leven heeft. Nu ontwaakt bij Valencia een opstandigheid tegen de nauwe en bekrompen levenswijze waartoe zij zooveel jaren veroordeeld was en zij besluit geheel en al zich daarvan los te maken en haar eigen zin te volgen. De ontsteltenis der verschillende familieleden is zeer groot en zij beschouwen haar als een soort krankzinnige die men met zachtheid moet behandelen.

In het stadje woont een meisje dat vroeger bij Valencia op school is geweest, dat een misstap heeft begaan en nu door iedereen gemeden wordt. Het arme kind is ernstig ziek, heeft hoegenaamd geen verzorging. Haar vader moet den geheelen dag werken voor den kost en zij ligt geheel alleen. Valencia gaat er heen om haar te verplegen en allerlei liefdediensten te bewijzen. Daar maakt zij kennis met een ander zwart schaap van een familie, wien zij na eenigen tijd als haar patiënte overleden is ten huwelijk vraagt, omdat zij toch iets van hetgeen andere vrouwen in haar leven ondervinden en genieten, wil veroveren. De man stemt toe. Zij zijn betrekkelijk gelukkig samen en bij hem ontwaakt langzamerhand een groote liefde voor Valencia. Dan komt een oplossing: het blijkt dat het zwarte schaap, haar man, de zoon van een rijken

Amerikaan is en dat de dokter twee brieven welke hij dien dag over hartkwalen schreef verwisseld heeft, dat de brief welke Valencia ontving voor een ander bestemd was, die dan ook werkelijk na een jaar stierf, terwijl Valencia nog een lang gelukkig leven beschoren was met haar echtgenoot dat haar droomslot bijna geheel benaderde.

Mulford (Clarence E.). HOPALONG CASSIDY. Vertaald door J. Akkermans. (272) f 1.75. J. A. Swartsenburg, Zeist.

Twee ranches, Bar 20 en H. 2 hebben onder elkaar geschil over een grensscheiding. Want op de H. 2 is een nieuwe voorman gekomen, die niets weet van de plaatselijke gebruiken en meent dat hij zich met zijn vee gerust kan begeven op de weiden met het aanlokkelijke water van Bar 20. Dit geeft aanleiding dat de mannetjesputters elkaar herhaaldelijk in de veeren zitten. Een valsche Mexicaan maakt daar gebruik van en blaast het vuurtje aan, met de bedoeling het vee der beide twistende ranches te stelen en weg te voeren.

Maar daar zullen de jongens van Bar 20 met Hopalong Cassidy aan het hoofd een stokje voor steken. De veedieven worden formeel belegerd; ongeloofelijke staaltjes van schietvaardigheid worden uitgehaald en men jaagt elkaar het lood in de vlerken als ging het om een vlucht spreekuwen.

Bij dat alles heeft Cassidy nog tijd om de mooie dochter van den nieuwen voorman het hof te maken en als de kibbelarijen over de grens zijn opgehouden en de vrede tusschen de twee ranchers is hersteld, haar tot zijn vrouw te nemen.

Ik heb respect voor de virtuositeit in het schelden van deze cowboys en ranchers, bij wie de helden van Homeros maar stumperds zijn, zeker wat de originaliteit betreft.

Maar lezers, die heel kernachtige taal liever niet hooren en lezeressen, die flauw vallen als zij mannen hun revolvers zien hanteeren als theelepeltjes, moeten 't zelf weten.

Ossendowski (Dr. Ferdinand). VAN PRESIDENT TOT GEVANGENE. (From President to Prison). Hollandsche Bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. (196) f 2.90. Geb. f 3.75. H. Leopols Uitg. Mij., Den Haag.

Lewis Stanton Palen, de medewerker van Ossendowski, schrijft een voorwoordje.

„Wederom heb ik het genoeg gehad Dr. Ossendowski te mogen bijstaan bij de bewerking van een manuscript, dat door zijn materiaal ons buitengewoon weet te ontroeren.

In dit boek geeft hij verslag van zijn persoonlijke ondervindingen gedurende den Russisch-Japanschen oorlog en van de revolutie van 1905, zooals die het verre Oosten trof, en hij biedt ons zulk een natuurgetrouw beeld van het Russische gevangenisleven in Siberië en Mantsjoerije als er wel ooit een voor de Westersche

wereld vervaardigd zal zijn door iemand die zelf onder het régime van deze instellingen heeft geleefd”.

Men heeft getwijfeld aan den waarheidszin van den schrijver; gesproken van plagiaat; ontdekt dat aan die praatjes nijldige collega's niet vrij waren van schuld. En, zooals Bijvanck indertijd al schreef: „wij kunnen ons aan onzen Ferdinand blijven houden zonder groot gevaar te loopen het spoor bijster te worden.”

Och, wat geeft het overigens ook als hij eens wat jagerslatijn spreekt, zooals wel meer reizigers plegen te doen? Het geheel wekt vertrouwen en de lectuur is in allen geval zeer onderhoudend.

Pérochon (Ernest) BUITEN EIGEN GRENZEN (Uit het Fransch door Ellen Forest) (284) f 3.75. A. W. Bruna, Utrecht.

De socialistische en realistische Ernest Pérochon heeft boeken geschreven, die de aandacht trokken en spoedig zijn naam vestigden van talentvol schrijver.

Wij hebben bij de verschillende werken, welke Ellen Forest van hem vertaalde, niets afgedongen op zijn *littéraire* gaven.

Maar hier doen we dat wél. *Buiten eigen grenzen* is, naar ons bescheiden oordeel, een mislukking.

Pérochon is er op gebouwd om met beide beenen vast op den grond te staan; zoodra hij gaat zweven wordt het hopeloos.

De realist wordt een stuurlooze fantast.

Buiten eigen Grenzen geeft een „toekomstbeeld”. Om ons een beetje te oriënteren in welken tijd wij verplaatst zijn, laat de schrijver een zijner hoofdpersonen openslaan de „Algemeene Geschiedenis van de Beschaving der Achttiende Christelijke Eeuw tot de Vijfde Eeuw van de nieuwe Eris.” Het was een lijvig werk in paarsen druk op onroestbaar metaal en het was niet minder dan twee duizend pagina's van klein geschreven tekst en niettegenstaande de buitengewone dunheid der bladen en licht poreuze aluminium kaft, woog het toch bijna evenveel als een oud boek in zestien op groot formaat gedrukt.

De Christelijke periode is dus al lang voorbij. We leven nu al in de 5de eeuw der Wetenschappelijke Aeras, en je kunt niet gelooven wat de menschen al bereikt moeten hebben. Ze werken met onbekende stralen, hebben den ether in porties verdeeld, door de lucht electriche strooming afgebaand, die als rails dienen voor de vliegtuigen. Je drukt maar op een knopje, tilt maar aan een hefboompje, draait maar aan een kraantje en de zonderlingste dingen gebeuren. Men kan het zoo mal niet uitdenken!

Een Fransche jonge juffrouw, Noelle Roger, zendt stralen uit van „een tot nu toe onbekende natuur” en kan er elk explosief mee ontsteken op iederen gewenschten afstand, en zoo eenvoudig als stak ze haar petroleumtoestel aan met een lucifer.

Daarmee worden de luchtvloten der Aziaten, die Europa willen verwoesten, tot poeder vergruisd; maar die Aziaten, ook niet voor

de poes, ontdekken een soort van zink, waarop de stralen „van onbekende natuur” afstuiten.

Angelsaksische ingenieurs steken de dijken door van een enorm waterreservoir en de meest bewoonde streken worden verwoest. Dan beginnen de gelen een oorlog met microben, die van een zeldzame kracht waren. In tien jaren kwamen zes honderd miljoen mensen om. De Christelijke beschaving was ondergegaan. Toen begon weer een nieuwe Era te schemeren. De Wetenschap leefde weer op, maar men was voorzichtiger en zou haar controleeren in het vervolg. En er vond plaats een nieuwe waardebepaling van deugd en ondeugd. Toen ontdekte men de ontzettende intra-atomatische energie; en nieuwe stralen die de transmutaties vergemakkelijkten.

Enfin . . . „Somnia delirantium” . . . de schrijver droomt zijn zieke droomen, die in geenendeel meer vastzitten aan de werkelijkheid, maar door het gebruik van quasi-wetenschappelijke, inderdaad echter volslagen zinledige woorden, als: kunstmatige ontbinding, intra-atomische, scheppingsmogelijkheid.

En eindelijk breekt er een fleschje met Feëriek nummer zooveel (Joost mag weten wat een poespasje dat is) en de heele wereld wordt geslagen met onvruchtbaarheid. Het menschelijk geslacht sterft uit. En de wereld begint op nieuw met den primitieven mensch, want één negertje en een mooi negermeisje zijn niet getroffen door die onvruchtbaarheid en zijn de voorouders van een nieuwe generatie, die weer met knuppel en jachthond de oude wereld gaat veroveren als een nieuwe. Als ze herinnering hebben van wat er gebeurd is, zullen ze wel genoeg hebben van de wetenschap en alleen een standbeeld oprichten voor den ouden Jean Jacques Rousseau. Dwaas boek. Bijna onleesbaar.

Dekker (Maurits) C. R. 133. EEN TOEKOMST-ROMAN. (270) f 2.90. geb. f 3.90 H. P. Leopolds Uitg. Mij. den Haag.

Zooiets als het besproken boek van Pérochon. Je trekt aan hefboomen, je draait aan kraantjes, je prutst aan raadjes en de lolligste mechaniek komt in beweging. De werklui zijn machines, ze dragen zelfs geen naam meer maar een nummer. Ze kunnen in een hogere klasse komen als ze blijken genoeg hersens te hebben voor de „intelligentie”.

En dat er nog al iets van hen gevorderd wordt, moge blijken uit al het abracadra der uitvindingen, die reeds gedaan zijn.

Wij nemen van blz. 189 eene beschrijving eener uitvinding, die wellicht kan dienen als vraag op een eind-examen H. B. S.

„Een zekere ingenieur, wiens naam ik je nu niet noemen kan heeft ontdekt, dat ieder mensch een eigen, zeer persoonlijke uitstraling heeft. Hoe het precies in elkaar zit weet ik niet, maar ik heb begrepen, dat die uitstraling bij geen twee menschen dezelfde is. Zoomin als je op de wereld twee menschen vinden kunt, die denzelfden duimafdruk hebben, zoomin bestaan er twee menschen

die dezelfde uitstraling hebben. De ingenieur nu, heeft een toestel gemaakt, waarmede hij deze uitstraling meeten kan. Als hij zoo'n uitstraling, hij noemt deze dynamische aura, gemeten heeft en hij maakt met een door hem uitgevonden apparaat een dergelijke uitstraling langs kunstmatigen weg, dan wordt de mensch wiens dynamische aura precies dezelfde trillingen en dezelfde intensiteit heeft voor menschenoogen onzichtbaar. Hij noemt dit onzichtbaar worden: „het equivalent der homogene stralen”.

Asjebliet! Wat zegt U?

Goethe zou mompelen: waar de begrippen ontbreken, vindt men gemakkelijk een woord!!

En ook hier, als bij Pérochon, blijven weer twee menschen over, die het eens op een andere manier zullen probeeren.

„Dat einde is voor ons een nieuw begin, voor ons en misschien voor de heele menschheid.” — Wel ja!

Ferber (Edna). KOMEDIANTEN. (259) f 2.25. Uit het Amerikaansch door G. J. Werumeus—Buning. Ed. Querido's Uitg. Mij. Amsterdam.

Edna Ferber vertelt op haar origineele en boeiende manier van een geslacht van komedianten op een der oude, groote Showboats, die in Amerika de rivieren op en afvoeren en alom hun voorstellingen gaven. 't Is alles ongetwijfeld heel natuurlijk voorgesteld en 't geeft zoo'n beetje idee hoe er tooneelbloed in eene familie komt en er niet meer uit te krijgen is.

't Is een onderhoudend boek voor alle volwassenen.

Jaarsma (D. Th.) AAN VREEMDE KUSTEN (164) P. N. van Kampen; Amsterdam.

Dit is het zesde deel van den roman, *This*, die dus tot op de helft gevorderd is, want hij zal eerst in twaalf deelen voltooid zijn. Ik heb zelden een werk gezien, dat zoo holder de bolder in elkaar is gezet en zoo de sporen draagt van zijn planloosheid.

Dit deel is gelukkig niet gevuld met tafereelen van die wilde sexuele passie, welke verschillende voorgaande deelen ongenietbaar maakten.

Maar het toont nog meer dan eenig ander de schrijf-maaraak-methode van den schrijver.

Eerst krijgen wij een lange geschiedenis over opkomst en ondergang van een deurwaarderskantoor. De man, die zich vergrepen schijnt te hebben aan andermans goed, wordt tot gevangenisstraf veroordeeld. Zijn familie bemoeit zich met de achtergebleven vrouw en de vier kinderen en stelt haar in staat ergens een pension te beginnen. En die heele geschiedenis wordt ons alleen verteld om ons voor te stellen de familie, waarbij te eeniger tijd Thiss in pension zal zijn! Want hij heeft geen geld meer; de Russen die hij bezat zijn waardeloos geworden; hij moet een betrekking zoeken.

Eerst een plaats bij een verzekeringmaatschappij, zijn misluk-

kingen als inspecteur, zoodat hij spoedig de laan wordt uitgestuurd. Hij schrijft op alle mogelijke advertenties en 't geeft natuurlijk nooit iets. Door een vriend krijgt hij tijdelijk een baantje, het ordenen van een archief. Als dat is afgelopen, mag hij helpen aan een pasbeginnend krantje, en als hij ziet hoe hij door het boekhandelaartje wordt geëxploiteerd, zegt hij zijn betrekking op.

En daarmee zijn feitelijk zijn rondzwervingen aan *Vreemde Kusten* ten einde. Zijn zielige, idioot-geworden kostjuffrouw verhangt zich. En hij zoekt naar een nieuwe positie!

Walch (Jan). EPISODEN UIT HET LEVEN VAN Mr. THOMAS. Verlichtingen van Lida von Wedell. (180) f 1.50. „Boek en Periodiek”, R. J. Goddard, Den Haag.

Leuke en grappige schetsjes over Thomas, die 37 jaar telt, een vrouwtje heeft, en procuratiehouder is aan een bank. En 't geviel dat Thomas, toen zijn vrouw op reis was, zijn snor en sikje liet wegnemen en hij eenige dagen later, een bijna huilende vrouw, die den vreemden man niet herkende, van den trein moest thuisbrengen. En het gebeurde dat Thomas, die bij zijn vrienden buiten logeerde, den tweeden dag een aanval van woede kreeg om den aldoor tjuikenden nachtegaal, en hem een zijner pantoffels toewierp van uit het raam der slaapkamer. En hij holde door Rotterdam met een leegen kinderwagen, terwille van zijn vrienden; en kreeg mot met de politie, en hij moest maandenlang den vrijgezel spelen, terwijl zijn afgezwakte Liesje herstel van krachten ging zoeken in het een of ander „Kurort”, en hij verveelde zich alras doodelijk . . . en leefde eerst op toen zijn vrouwtje terugkwam, blij dat het met zijn onbeperkte vrijheid gedaan was.

Yssel de Schepper (J. M.) MARTJE MATERS. Geb. Vroom (177) f. P. N. Kampen & Zn, Amsterdam.

Toen Mevrouw Yssel de Schepper nog was Mevrouw J. M. Goedhart-Becker schreef zij *Martje Vroom*, de geschiedenis van een eenvoudig burgermeisje, dat door een rijke vlegel van een student wordt verleid en als een afgedankt meubel op zij wordt gezet als hij zijn freule of zoo iets huwt.

In dit vervolg is Martje getrouwd met Pieter Maters, een eenvoudigen jongen, die dolveel van haar houdt, maar tegenover wien zij koel blijft als ijs. Een innig huwelijk wordt het dus niet. Door den student is zij uit haar kring gerukt, wordt de zinnelijkheid in haar ontstoken en blijft zij, ontevreden, aldoor maar hunkeren naar een geluk, waarvan ze zich zelf geen voorstelling kan maken. En tenslotte komt het zóó ver dat zij haar goedigen man bedriegt met een getrouwd kerel, die van dergelijke avontuurtjes dagwerk schijnt te maken.

Dadelijk walgt zij van zich zelve en haar schanddaad. Zij heeft rust nog duur, voordat zij alles eerlijk aan haar man heeft beleden. En eindelijk: „het kwam haar voor, alsof ze met veel struikelen

en verwonden tot een hooger plan was opgeklommen."

Ook Piet kwam meer en meer tot de ontdekking dat zijn verdriet zoek raakte. . . .

En dan komen ze weer tot elkaar. Het gaat gemakkelijk genoeg.

Het is een verhaal van val en opstanding. Van de beschrijving van wellustige tooneelen heeft de schrijfster zich onthouden. Maar stichtend is de geschiedenis toch niet kunnen worden, niettegenstaande het berouw van Martha. En ofschoon het geen direct slecht boek genoemd kan worden, zal ik mij wel wachten het aan te bevelen aan wie dan ook. En vooral niet omdat het zou kunnen verlokken eerst *Martje Vroom* te lezen dat veel zinnenprikkelender geschreven is.

Gregory (Jackson) GEWROKEN. Uit het Engelsch door L. D. A. P. van Son (290) f. 2.25 Geb. 3.25. Philip Kruseman, den Haag.

Na den dood haars vaders is Judith de eigenares of tenminste mede-eigenares van de ranch. En zij schijnt voor zoo'n baantje geknipt. Ze laat zich althans niet de kaas van haar brood nemen met kalm de handen in haar boezelaar. Als ze dan ook bemerkt dat de beheerder haar bedriegt, neemt ze eenvoudig, zonder veel spektakel te maken, de teugels zelf in handen. Daar is nog een andere man in het spel, die de mooie rol speelt. Bud Lee is zijn naam, een jongen van goeden huize, die vroeger wat te groot geleefd en wat te overmoedig geboemeld heeft, naar het schijnt. En toen is hij met stille trom uit de „Society" verdwenen, om in de eenzaamheid en wildernis, tot inkeer te komen. Hij wordt natuurlijk haar toegewijde helper. Met beleid slaagt hij erin den ontrouwen beheerder te ontmaskeren.

De jonkvrouw meent dat zij hem eene belooning schuldig is, en zij overweegt tevens dat zij geen beteren helper kan verlangen dan Bud Lee. Dus die zaak is gezond. Aardig boek en goed.

In Eigen Kring.

Wij noodigen lezeressen en lezers uit In Eigen kring de verschillende vraagstukken te bespreken, over welke wij een oordeel vragen. Brieven aan de Redactie te zenden: HEERENGRACHT 415 te AMSTERDAM.

Daar zijn nogal vertalingen in gekomen voor Rückerts's vloeiende vertaling van Phaëdrus fabel, die wij in de aflevering van Mei afdrukten.

Er was veel goed werk onder en wij hebben ten slotte toch nog het lot moeten laten beslissen.

De eerste vertaling is van D. H. M. J. W.

De Pompoen, de Eikel en de Boer.

Een boer stond eens verbaasd, dat de pompoen op d'aarde
Met zijn opgevulden buik lag. En hij sprak:
„Voorwaar, dat is toch slecht gedaan, zoo waar ik leef,
Want schooner zouden zij aan gindschen eik daar prijken
En zulke vruchten passen waarlijk bij zoo'n boom.
Hij sliep gewis, die alles moet geschapen hebben,
Toen hij dit heeft geregeld. Waarom kruipt de eikel,
In plaats van deez' pompoen, zoo groot, niet langs de grond voort?
Ja, ja, voorwaar, indien men mij geraadpleegd hadde,
Ik had dit anders en veel beter ingericht.”
Terwijl hij zoo zijn hersens kwelde en ten spijt van
De moeite dezen knoop vergeefs t' ontwarren poogde,
Riep hij: „De menschen, die met scherpe geestesgaven
Begiftigd zijn, vermogen nauw'lijks uit te rusten.”
Hij vlijt zich neer en dra is hij in slaap gezonken,
Dan, zie, valt van denzelfden eikenboom een eikel
Neer op den slapende, hem aan de neus verwondend.
De boer ontwaakt, grijpt met zijn hand naar zijn neus:
„O wee, de wonde is niet klein, bloed komt er uit!
Als reeds de kleine eikel zulk een onheil aanricht,
Hoe meer dan de pompoen, als hij gevallen ware.
Er moest toch niets veranderd worden. 'k Zie het in.”
Moog' ieder meenen, dat hij op den boer gelijkt,
Die wijze voorzorg Gods misdadig laakt en hoont.

Alkmaar.

D. H. M. J. W.

De andere is van L. N. pr. Hij geeft eerst eene vertaling naar het Duitsch, en laat dan nog eene volgen naar het latijn van Phaëdrus; ook deze namen wij op, zoodat ook de niet-latijnist kan zien hoe Rückert de fabel heeft gemoderniseerd zonder iets wezenlijks te veranderen.

De Eikel en de Pompoen. (Naar het latijn.)

De Heer heeft alles goed gemaakt. Het is niet noodig
Om d'aarde te doorloopen, noch zee of hemel;
Hetgeen ik zeg, bewijst reeds een pompoen, die zich
Voor mijne voeten op den blooten grond bevindt.
Toen Aegon met zijn oogen zag, hoe zwak van steel,

Hoe rond van buik deez' was, ontstelde hij.
 „Wat wilde toch de maker van deez' vrucht zei hij.
 „Hoe zette hij hem op een slecht gekozen plaats!
 „Bij Hercules, ik hing hem veilig in dien eik;
 „Zoo'n zware vrucht vereischt toch juist die plaats,
 „Geen andre vrucht past beter aan zoo'n sterken boom,
 „Geen andre boom is zulk een zware vrucht meer waard.
 „Gelijk de vrucht, nietwaar, zoo worde ook hare boom.
 „Op deze wijs geregeld, is de zaak in orde.
 „Waarom ontbood hij niet U schrandre mensch, tot raadsman,
 „Dien in het heiligdom Uw priester hoog'lijks roemt.
 „Wat slecht beleid! Als gij tot raadsman had gediend,
 „Hoe beter waar de toestand in 't heelal geregeld!
 „Den eikel, nauwelijks den kleinsten vinger groot,
 „Had deze struik aan zijne takken moeten dragen.
 „Hoe meer men deze plaats der vruchten overdenkt,
 „Hoe meer een wijs man ziet dat God heeft dwaas gedaan.”
 Toen peinsde hij en zuchtte: Neen, hij kan niet slapen,
 Die zulk een mate van scherpzinnigheid bezit.
 Dra lag hij onder d'eikeboom en snurkte luid.
 En zie, een eikel valt en wondt den wijzen man de neus.
 Hij opent d'oogen, grijpt naar zijn gezicht en voelt,
 Dat er een eikel vastzit in zijn stoppelbaard.
 Zijn neus doet zeer; vol smart herroept hij, wat hij zeide:
 „Ach, sprak hij, zie daar vloeit zelfs bloed uit deze wond:
 „Wat, als een zwaardre vrucht op mij gevallen was,
 „Deez' eikel een pompoen met ronden buik zou zijn.
 „Maar niet aldus besloot de Schepper der natuur.
 „En juist voorwaar! Nu is voor mij de reden duid'lijk!”
 En Aegon loofde God voor al de wijze zorg,
 Die Hij voor d'aarde had en ging terug naar huis.

De Pompoen, de Eikel en de Boer.

Een boer verbaasde 't eens, dat een pompoen op d'aarde
 Met zijn gezwollen buik terneerlag en hij sprak:
 „Voorwaar, dat is, zoowaar ik leef, een slechte plaats.
 Veel schooner zouden zij dien eikenboom verfraaien,
 Want zulke vruchten pasten waarlijk bij dien boom.
 Hij, die dit alles schiep, moet wel geslapen hebben.
 Waarom ligt de eikel niet beneden op den grond
 In plaats van dien geweldigen pompoen? Voorwaar,
 Had ik tot raad gediend, hoe beter was dan alles!
 Terwijl hij zoo zijn brein omwoelde en zich vergeefs vermoeide
 Deez' knoop te ontwarren, riep hij uit: Slecht rusten zij,
 Aan wie een scherp verstand ten deel gevallen is.”
 Hij legt zich neer en ras is hij in slaap aan 't ronken.
 En zie, juist van dien eikeboom een eikel valt,
 Ze treft den slapende, verwondt hem aan zijn neus.
 De boer ontwaakt, voelt met zijn hand zijn neus en zegt:
 „O wee, dat is geen kleine wond, er druppelt bloed;
 Als reeds zoo'n letsel van deez' kleine eikel komt,
 Hoe veel te meer van een pompoen die was gevallen.
 Ik zie 't nu in: Niets moet veranderd worden.
 De Schepper gaf aan alles juist zijn plaats.”
 En ieder reek'ne zich aan dezen boer gelijk,
 Die Gods verstandig inzicht hoont en schimpt.

L. N. pr.

Wij zenden de twee prijzen aan beide winners en danken hen
 tevens voor hunne belangstelling in ons „Kringetje.”

OPVOEDER EN KIND

G. LAMERS S.J., RECTOR — M. R. TEIJSSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

EENE INLEIDING

door A. J. M. MULDER S. J.

De eischen van het kultuurleven hebben ons tegenwoordig in dagelijksch contact gebracht met een groot aantal natuurverschijnselen, die vroeger slechts door weinigen werden gekend, door heel enkelen tot zekere hoogte begrepen, maar voor de groote massa der menschen, ook der algemeen ontwikkelde menschen, volslagen onbekend bleven.

We behoeven slechts te denken aan de electriciteit in hare duizendvoudig gevarieerde manifestaties als krachtverspreider, als lichtdrager, als communicatiemiddel met onze medemenschen tot aan de grenzen der aarde.

Maar zonder nog op de producten van het menschelijk vernuft te letten, vestigen wij slechts onze aandacht op de natuur waarin wij leven, op zee en land, op regen en wind, op bosch en weide, op zon en maan, op dieren en planten — en we zullen tot de bevinding komen dat wij, algemeen ontwikkelde en beschaafde menschen, ook daárvan eigenlijk bitter weinig afweten.

Zelfs de afgestudeerden onder ons, die, laten we onderstellen, academische vorming hebben genoten en die ieder op hun terrein echte specialiteiten zijn geworden, hoe voelen zij zich klein en onbeholpen zoodra zij zich op een ander terrein moeten begeven!

En toch, de dagelijksche omgang met onze medemenschen, de ontwikkelde conversatie brengt het mee, de wellevendheid zelfs schijnt het te eischen, dat men ook met eenige kennis van zaken kan meepraten over onderwerpen, waarvan men nu juist geen speciaalstudie heeft gemaakt.

Op 't stuk van handel en politiek en van allerlei dagelijksche gebeurtenissen, die vaak worden besproken, helpen ons de nieuwsbladen uit den brand: geen sociabel mensch dan ook, of hij moet kranten lezen. Wie zich daaraan onttrekt, zal spoedig als een vreemdeling staan te midden van zijn eigen huisgenooten.

Op bijna ieder ander gebied echter laat het dagblad, in zijn tegenwoordig stadium van evolutie, ons in den steek en zijn wij gedwongen naar andere helpers uit te zien.

En nu denk ik aan de tijdschriften van ernstigen, ontwikkelenden inhoud, die ons op Godsdienstig, wetenschappelijk, letterkundig en artistiek gebied inlichten omtrent de resultaten en stroomingen van onzen tijd, wier kennis voor ons van belang kunnen zijn. Zeker, zij kunnen ons helpen in enkele gevallen, en dat is goed, maar het is niet genoeg. Vooral op letterkundig gebied, waar de publicaties

zich in gedrongen gelederen opvolgen, vragen wij meer dan van tijd tot tijd een gedegen artikel over een meer bekenden, veel gelezen of lezenswaardigen auteur. Wij willen de boeken zelf kennen die onze belangstelling kunnen voldoen en daartoe moeten wij den weg weten in die pakhuizen met boeken, die door de schrijven en leeswoede van ons tegenwoordig geslacht met Amerikaansche voortvarendheid worden opgetimmerd en gevuld.

Dien weg in het letterkundig pakhuis heeft ons „Boekenschouw” sinds jaar en dag gewezen. Maar hoe zullen wij die op de natuurwetenschappelijke markt vinden? Want ook de kennis der natuurverschijnselen begint meer en meer op te dringen in den vorm van allerlei tijdschriften en boeken, die belangstelling vragen ook van U, oningewijde, niet-specialist; maar kultuurmensch.

Onze kennis van de natuurverschijnselen, waarmee wij in dagelijksche aanraking komen, is tegenwoordig voor ons van evenredig groot belang als die der letteren — daargelaten nog de innerlijke wetenswaardigheid, die zij als Gods Schepping in zichzelf bezitten.

Wij kunnen er niet meer buiten: ook op natuurkundig gebied moeten wij den weg weten in het boekenwoud, dat de geheimen der natuur bevat en ze voor ons kan ontsluiten. Ook hier moeten wij een gids hebben, die ons voorgaat opdat wij niet worden misleid, en met een valsche kennis toegerust, ten slotte bedrogen uitkomen.

De enorme voorraad boeken, die men tegenwoordig op dit gebied voor ons uitstalt, verbijstert en overbluft ons, wij staan verlegen met de keuze en wij zoeken een raadsman, een vertrouwden vriend, die ons waarschuwt voor het kaf en op het goede graan wijst; die ons toont, wat voor ons waarde heeft, wat niet.

Zulk een raadsman en vriend kan „Boekenschouw” even goed worden op natuurwetenschappelijk gebied als het tot nu toe geweest is op letterkundig en paedagogisch terrein. Deze taak op ons te nemen ligt thans in onze bedoeling, hoewel aanvankelijk in zeer bescheiden afmeting: door het bespreken van enkele boeken en het vermelden van den meer algemeen wetenswaardigen inhoud van eenige tijdschriften.

Hierbij kunnen wij ons onmogelijk tot Nederlandsche uitgaven beperken. De natuurwetenschappen zijn uit den aard der zaak niet aan landsgrenzen gebonden en het beeld, dat wij door die beperking van den vooruitgang der natuurwetenschap zouden verkrijgen, zou al te veel van de werkelijkheid verschillen.

Van den anderen kant, daar het zelfs aan den meest ontwikkelde onder ons niet gegeven is alle kultuurtalen te verstaan, zullen wij ons, wat het buitenland betreft, hoofdzakelijk tot de drie meest bekende: Fransch, Duitsch en Engelsch beperken.

Wij hopen dat door deze poging de waarde van „Boekenschouw” nog zal worden verhoogd en de belangstelling, die bij zoo velen voor de natuurwetenschappen bestaat, beter zal kunnen worden bevredigd.

VOOR HET KIND.

Boddeart (Marie). STURMFELS. (413) f. 3.25, geïllustreerd door B. en J. Midderigh, Bokhorst. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Dit de romantische geschiedenis van den laatste der vrijheeren van Sturmfels, verteld door de trouwe, eenvoudige Margreet, dochter van den houtvester. Het is een verhaal dat opwekt tot berusting in leed, tot aanvaarden van hetgeen het leven ons brengt, tot vrijgevigheid en goedheid voor minderbedeelden.

Een boeiend en mooi boek voor jonge meisjes boven de 16 jaar en ook voor meer volwassenen.

Brinkgreve (Willy). KEESJE. (187) f. 1.90, met 4 platen van Rie Cramer. W. de Haan, Utrecht.

Verhaal van een lief jongetje, dat in zijn jeugd mishandeld werd, en nu door pleegouders liefderijk verpleegd wordt.

Schuw, gevoelig karakter, maar in gevaar flink en moedig.

Pleegouders en vriendjes en vriendinnetjes allemaal aardige goede mensen.

Op blz. 134 komt een zin voor, die misschien aan kinderen eenige aanstoot zou kunnen geven.

Burg-Hora Adema (Jetske v. d.) JOKE GERRITSMA. (144). Met platen van Nelly Spoor. Vroom & Dreesmann, Nederland.

Joke is wel een verwend kindje. Als vader ziek wordt en met Moeder naar het Zuiden moet, dan moet zij met de Juf zorgen voor de kleine broertjes en zusjes. Ze is dan dikwijls onaardig en Vader en Moeder besluiten haar naar kostschool te zenden. Door den omgang met andere meisjes wordt haar karakter veel verbeterd en zij komt als een vriendelijk en hulpvaardig meisje terug. Voor meisjes van 10 - 15 jaar.

Gass v. d. Hoop (A.) DE VAN SENDENTJES. Met teekeningen van David Tomkins (118). Vroom & Dreesman, Nederland.

Een blind meisje komt met haar Moeder wonen naast het huis, waar de Van Sendentjes gewoonlijk den geheelen dag de boel op stelten zetten. Ze sluiten vriendschap en deelen lief en leed met elkander. Er komen aardige gitenstreken in het boek voor. Het is een echt boek voor jongens en meisjes.

Krienen (Ch.) TOCH GERED. Geïllustreerd door P.v. Geldorp (125), Vroom & Dreesmann, Nederland.

Boer Ploeg en zijn vrouw doen al hun best om met hun kleine boerderij er boven op te blijven, maar het lukt hun niet. Zij hebben allerlei tegenslag: er sterft een paard, de pacht van het land zal niet worden vernieuwd. Er schijnt voor hen geen hoop meer te zijn. Maar dan komen zij door een edele daad van den boer weer in betere omstandigheden en ondervinden zij dat God niemand verlaat, die Hem dient.

Een boek voor kinderen van 12 - 15 jaar.

Langler (Freddie). VAN MUIZEN EN KONIJNTJES. Met plaatjes van F. Langler (143). Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Aardig geschreven dierengeschiedenis.
Voor kleine kinderen in alle opzichten geschikt.
Leeftijd 5 - 8 jaar.

Lemei-Rencker (A. H.) LOES VAN BERGEN. (188) Geïllustreerd door Netty Heyligers. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Liefdesgeschiedenis van een jong H. B. S. meisje zeer onschuldig en aardig beschreven. Verder het gewone dagelijksch leven.
Leeftijd 12 - 16 jaar.

Melchers (Maria) URSULA (220) f 3.25 Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Dit verhaal uit de middeleeuwen in Duitschland vertelt van een meisje dat opgevoed wordt in een kloosterschool en na acht jaar weer thuis komt bij haar vader en beide broers op een burcht aan de Rijn. Als zij thuis is vertelt de vader hen dat zij, Ursula niet zijn eigen dochter is, maar toen zij klein meisje was door zijn vrouw als kind was aangenomen, daar haar eigen meisje na de geboorte was gestorven. Ursula is een rijke erfdochter van een slot, dat in de buurt van Sternbergh staat. Nu de beide broers in het meisje niet meer een zuster zien, wordt de oudste verliefd op haar, terwijl de jongste berekent, dat zij rijk is en hij dus aan haar een rijke vrouw zou kunnen trouwen. Deze Ernolf vraagt haar ten huwelijk en Ursula meent een goede daad te doen met hem aan te nemen. Ernolf heeft echter ook een ander meisje zijn liefde verklaard en is een zeer onbetrouwbaar jong mensch. Hij gaat naar een tournooi, komt tot verkeerde dingen, en eindigt als roofridder. De andere broer heeft zijn liefde voor Ursula het zwijgen opgelegd en bestrijdt met een kleine troep de roofridders. Het komt tot een treffen met zijn broer dien hij herkent, die door een ander gewond wordt en door hem liefderijk verpleegd. Ernolf komt tot inkeer, belooft boete te doen, geeft Ursula haar woord terug zoodat zij gelukkig wordt met met de dappere Lucas, de oudste broer.

Er komen geen verkeerde dingen in het boek voor. Het is wel geschikt voor meisjes van een jaar of 16.

Petillon (Willy) VERA. Pagekop Serie. (219) f. 1.10. Illustraties van Netty Heyligers.

Geschiedenis van een arm, maar talentvol meisje, dat haar eigen brood verdienen moet.

Flink karakter; zeer mooi beschreven liefdesgeschiedenis, geheel onschuldig. Voor grotere meisjes, zooals de naam van de serie aanduidt.

Poll (Cornelia). TOCH EEN HOLLANDSCHE JONGEN! Met 4 platen van M. L. Middelhoek. (167) L. J. Veen, Amsterdam.

Twee dames (zusters) houden een pension voor jongens.

Het boek handelt over dit troepje jongens, ondeugende bengels, maar die goed onder tucht staan.

Er komt één jongen bij, die niet kan meedoen en daarom zeer geplaagd wordt.

Hij weet er zich doorheen te slaan, geholpen door de verstandige leiding der dames.

Het is alles een beetje sentimenteel beschreven, het lijkt mij meer een meisjes-, dan een jongensboek.

Sex (W. E. S.) SJOERD'S VERTELLINGEN. Geïllustreerd door Herman Moerkerk. (48) f. 0.45. Vroom & Dreesmann.

Oom Ernst vertelt elken avond een zijner eigen ervaringen van toen hij nog een kleine jongen was: Over het Meer; een Tochtje op Schaatsen; Sneller dan een Trein. Het eene verhaaltje is nog aardiger dan het andere.

Voor kinderen van 8 - 12 jaar.

Brievenbus

A. K. te A. — Inderdaad, u hebt dit recht ook. Ieder abonné van *Boekenschouw*, dus ook die door den boekhandel, hebben het recht vragen te stellen bij ons *R.K. Centraal Bureau voor Lectuur*, Heerengr. 415, Amsterdam. Alleen insluiten postzegel voor antwoord. Wij kunnen echter, daar is het te druk voor, gewoonlijk niet per omgaande antwoorden.

Dr. H. te R. — Wij hebben dat tijdschriftje niet geregeld bijgehouden. Maar, te oordeelen naar de nummers, die wij hebben gezien, lijkt het ons minderwaardig. Wij gelooven dat de jongens der zetterij meedoen aan de redactie. Dien indruk maakt het tenminste zoo nu en dan.

L. d. K. te S. — De brochure: *De Vrije Katholieke Kerk* door B. Wouters die een dezer dagen het licht zag en nogal verspreid wordt, valt zeker onder het verbod van Can. 1399. Het is niet een simpele, historische uiteenzetting van het ontstaan (1915/'16) van deze sekte, maar eene verdediging en aanbeveling. Dus ongetwijfeld een verboden boekje.

R. H. te Z. — Wij zijn niet competent om U in details in te lichten over den radio-strijd, die eigenlijk een strijd schijnt tusschen Handelsblad en Telegraaf. Wij hebben wel de diverse geschriften gelezen over dezen strijd, maar zijn er niets wijzer door geworden, en hebben derhalve ook geen uitspraak.

Cl. G. te Gr. — Dan hebt U niet goed gezien. Wij hebben in 19den jaargang van *Boekenschouw* (1925—1926) zelfs tweemaal gesproken over Jacob Wassermann: *Christiaan Wanschaffe*. Eens op blz. 105 over het oorspronkelijke (Duitsch) in een uitvoerig artikel; vervolgens, bij gelegenheid der vertaling van Nico van Suchtelen in een kort referaat: „Het is een boek van afgrijselijke liederlijkheid, afstootend en ontmoedigend.”

J. R. te H. — Geen leeraar kan van U vorderen, dat U de *Claudine*-boeken van Willy hebt gelezen voor uw *Fransch*-examen en evenmin *Le Livre de Goha - Le Simple* van A. Adès en Josipovisi. Het zijn, ronduit gezegd, smerige boeken, die bovendien niets hebben te maken met fransche literatuur. De andere acht door U genoemde, zijn ongetwijfeld bruikbaar, een paar zelfs onmisbaar.

J. Br. te O. — We weten er niet meer van dan dat de Hollander A. den Doolaard wel eens een *Dutch Chronicle* schrijft in een Engelsch tijdschrift. Het laatst nog in het Maandschrift *Criterion*.

Morbus — Onze eerste aanmerking: U kunt wel antwoord vragen onder een „motto” of nummer, maar in uw vraag aan ons gericht, verlangen wij steeds den naam en het nauwkeurig adres van den aanvrager. Het is absoluut veilig bij ons. — Verder: wij hebben het *reis-exemplaar* gezien van dat populaire geneeskundig boek, dat aan huis wordt bezorgd, op afbetaling, en niet in den boekhandel verkrijgbaar is. Als reis-exemplaar was het natuurlijk niet compleet, maar compleet genoeg om het af te keuren. Afgezien van de platen, vinden wij al die aanduidingen over sexueele ziekten en ontaarding en uit den booze. Bovendien worden de geneeskrachtige kruiden aangeduid, in deze „natuurgeneeskunde”. Een onbevoegde moet derhalve eerst de diagnose zelf zien te maken, en dan zelf ook nog het juiste geneesmiddel uitzoeken. Dus van alle kanten gelegenheid te over om zich te vergissen en voor goed te verknoeien. Bovendien is de prijs voor het product op zich zelf beschouwd en afgezien van zijn innerlijke waarde, die uiterst gering is, véél te hoog.

Fr. Cl. te N. — Die schrijfster is nog geen 50 jaar. Zij werd geboren in 1879. — De ander is twee jaar geleden in het buitenland overleden.

Nieuwe Uitgaven

Godsdienst.

Bouders (Aug.) Eenvoudige Geschiedenis der Roomsche Kerk voor R. K. Mulo-scholen (128) Afb. tusschen tekst, f 1.20. L. C. G. Malmberg. 's-Bosch.

Craene (B. de) Zijn Getuigen (333) 15 fr. N.V. „De Standaard”, Brussel.

„En Gij zult mijn getuigen zijn en te Jerusalem en in geheel Judea en in Samaria en tot het uiteinde der aarde.” Bij zijn Hemelvaart liet Jezus zijn leerlingen en apostelen deze opdracht. Craene vertelt dan aan de hand der „Handelingen van Apostelen”, op dezelfde wijze als in zijn vorig boek (*Evangeliebeelden*) hoe Stephanus getuigde door zijn bloed, Philippus preekte in Samaria, Paulus zijn groote reizen ondernam, Petrus langs de kusten der zee en Barnabas in Antrochië evangeliseerde. Ik geloof wel dat in breede kringen dit boek met smaak zal worden gelezen.

Afbeeldingen versieren het werk.

Lutkie pr. (Wouter) Soli Deo. Hetzij Koopman of Kunstenaar. Met herdruk van „Christen-synthese”, (199). Centrale Uitgeverij, Oosterwijk.

Dit boek heeft de schrijver opgedragen aan zijne Ouders op den veertigsten

jaardag van hun huwelijk. Dat verklaart onder meer de verschijning.

Want het is niet alles nieuw wat hier wordt gegeven, maar het een en ander werd al vroeger gedrukt in Tijdschriften. Men kent de originaliteit van Wouter Lutkie, soms wel wat zonderling, maar toch wel logisch, of liever principieel. Hij ook is een man van absolutisme. In dit boek zijn opgenomen Spelling, Commercieel Idealisme, Magnanimitieit, Christen Synthese.

En dat, vele schrijvers ten voorbeeld, en uitgebreide inhoud, als de Amsterdamsche Arts van Dieren niet licht zou verbeteren.

Land en Volk.

Breasted (J. H.) Geschiedenis van Egypte. Vertaald uit het Amerikaansch door J. Eymers, 302. 150 afb. platen, plattegrond en 3 kaarten, f 3.75. „Groot Nederland”, Amsterdam.

Deze professor in de Egyptologie aan de Universiteit van Chicago opent hier een magazijn van wetenswaardigheden over het Oude Egypte. Voor openbare bibliotheken een werk dat in aanmerking komt.

Broek (C. v. den) en J. A. Nillesen, Landen en Volken. Aardrijkskundige leergang voor R. K. Inrichtingen van voorbereidend hooger en middelbaar Onderwijs en Kweekscholen. I Europa (228). Afb. in tekst f 2.75. L. Malmberg, 's-Bosch.

Easton (C.) en Titia Easton. Kleine Gids voor Italië (95) 12 Krt. f 2.50. Leopold's U. M., den Haag. (Uitmunten)

Laar (Albert van) Bibliographie van de Geschiedenis van de Stad Antwerpen. (337) f 6.80 M. Nijhoff, den Haag.

Verbruggen (J.) Japan, Land van den Lotus. Een Reisverhaal met 72 Afbeeldingen.

De schrijver geeft een idee van het hedendaagsche Japan in woord en beeld. De geschiedenis, de politieke en economische toestanden, raakt hij niet langer aan dan noodig is. Hij reist met ons als gids en laat ons zien. Menige verkeerde Europeesche voorstelling van Japan, vooral van de Japansche vrouw, wordt afgewezen.

Natuur en Techniek.

Berg (Bent) Met de Trekvogels naar Afrika. Uit het Zweedsch door Rinke Tolmien. (184) 130 Illustraties naar foto's f 3.75. Geb. f 4.50. Leopold's U. M., den Haag.

De geleerde Zweedsche bioloog, de knappe vogelkenner geeft hier een studie over trekvogels, een wetenschappelijke en een prachtige studie, opgeluisterd als zij is door ongemeen schitterende foto's.

Bouwers (A.) Physica en Techniek der Röntgenstralen. (222) 115 fig. tusschen tekst. f 5.— geb. f 6.— E. Kluwer, Deventer.

Grooten (J.) Voorlezingen over Organisatie van den Handel (197) f 2.90. Nijgh van Ditmar, Rotterdam.

Houten (J. M. van den) Cactussen. Ruim 50 afbeeldingen. (56) f 1.50. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Het kweken en verzorgen van cactussen, met hun vaak zoo grillige vormen, weer afgewisseld door strenge meetkundige en door prachtige bloemen. De liefhebber vindt hier alle inlichtingen.

Kruif (Paul de) Bacteriënjagers. Figuren uit den strijd tegen het oneindig kleine. Naar de Amerikaanse uitgave bewerkt door Dr. C. Easton. (210). Met zeven portretten. f 2.90, geb. f 3.90, H. C. Leopold's Uitg. Mij., den Haag.

Op populaire, voor elkeen bevattelijke wijze vertelt ons, te beginnen bij onzen ouden van Leeuwenhoek, de schrijver ons van werk en leven van een elftal andere wetenschappelijke onderzoekers in de wereld van het kleine van Spallanzani, Pasteur, Koch, Yetsjnihof e.a. Voor iederen weetgierige een boeiend boek.

Oss (J. F. van) Warenkennis en Technologie. (1160) f 22.50 D. B. Centen, Amsterdam.

Zeer uitgebreid, goed gerangschikt, de afzonderlijke groepen wetenschappelijk ingeleid. Degelijk en compleet.

Sonnville (W. H. de) De Strijkgarensponnerij. Beschrijving der Werktuigen. (254) 218 fig. in de tekst. 14 fig. op uitslaande platen. Geb. f 8.60. A.E. Kluwer, Deventer.

Kunst en Letteren.

Boender (J. L.) Querido en het Begrip Literatuur. (156) f 2.25. Boosten & Stols, Maastricht.

Boender is in 't geheel niet over Is. Querido te spreken. Hij breekt hem af als literator en ook als criticus. Zijn werk vindt hij literatuur in den slechten zin des woord. Het monument van zijn roem haalt hij omver tot op de heipalen — die er niet schijnen te zijn. In menig opzicht is er grond voor de kritiek, maar Boender maakt het wel

wat al te erg. En spreekt, naar ons gevoelen, te groote animositeit uit dit boek. Kalmer en objectiever zou Boender meer overtuigend zijn geweest.

Cohen (J. A.) Het Schilderij en zijn ontstaan, filosofisch beschouwd (105) f 1.50. W. P. van Stockum.

Niet onaardig zijn deze beschouwingen over „onderwerpen“ voor schilderijen en het speciale, waarin de verschillende genres zich onderscheiden. Schrijver gaat te rade bij zijn persoonlijke ervaring.

Jong (Jo de) 50 Eeuwen Costuum. Met medewerking van F. H. Fischer en een Voorrede van Huib Luns. (116) m. abb. f 7.50. geb. f 8.50. „De Spieghele“, Amsterdam.

„Is nu „het“ costuumboek geschreven?“ vraagt H. Luns. „Natuurlijk niet. Maar er werd een gedurfde sprong en een besliste greep gedaan, in opgewekte courage — en — den moedige is vaak het geluk“.

Saks (J.) Busken Huet en Potgieter. (109.) Met Portretten f 2.90. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Interessant boekje over deze twee kunstenaars en vrienden, die door meeningverschil toch van elkaar verwijderden.

Smidt Degener (F.) en H. E. van Gelder. Veertig Meesterwerken van Jan Steen afgebeeld in Heliogravure met een Karakteristiek van zijn kunst, en tekst bij de Prenten. (84) f 30, „Elsevier“, Amsterdam.

De tekst is populair wetenschappelijk en de platen zijn kostelijk.

Tutein (Noltenius) Wegbereiders. Mevrouw De Staël en hare Ouders (231) 7 portretten f 3.90. Tjeenk Willink & Zn., Haarlem.

Een goed doorwerkte levensgeschiedenis van deze eigenaardige vrouw, voor wie Napoleon bang was, Lamartine, de Villemain, Wellington bewondering en vereering koesterden. Geheel opgevoed naar de beginselen van Rousseau, zeer hartstochtelijk maar voorzien van een scherp verstand, heeft zij de aandacht getrokken of de ergernis gewekt door hare avonturen en haar felle oordeelen. Onze bewondering gaat niet zoo ver als die van Tutein Nollenius, maar wij waardeeren zijn gemoedelijke en scherpzinnige biografie.

Leerboeken.

Dongen Sr. (W. A. van) en G. A. van Dongen. Tien nieuwe mondelinge Examens met de Antwoorden. Akte Engelsch l. o. 5de Bundel. (196) f 2.10. F. Duym, Gorinchem.

Janssen (Joh.) Beknop Overzicht der Zielkunde. Repetitie en Studie-materiaal voor Kweekelingen en Hoofdakte-candidaten. (45) f 0.75. L. Malmberg, 's-Bosch.

Korter en overzichtelijker kon het niet. En de beknoptheid heeft niet geschaad.

Lasker (Emanuel.) Leerboek van het Schaakspel. Uit het Duitsch bewerkt door W. Schelfhout. (128) 1 portr. 315 diagrammen, f 3.90. D. Bolle, Rotterdam.

Voor zoover men schaken kan leeren uit boeken, zal de groote schaakmeester ook wel de beste leeraar zijn. Door opletten, scherpzinnigheid spitsen, veel oefening en het leeren van een aantal verrassende, nauwkeurig voorbereide zetten, kan men het ver brengen.

Waul (Dr. P. G. A. de) Van Paciolo tot Sterm. Een bijdrage tot de leer van het Boekhouden in de Nederlanden. (318) f 5.90. J. J. Romen & Zn., Roermond.

Een beeld van de ontwikkeling van de leer van het boekhouden, meer speciaal in de Nederlanden gedurende de 16de eeuw.

Nogmaals over Lectuur

door JEAN H. P. JACOBS.

Kunt U lezen?

Deze vraag lijkt in onzen tegenwoordigen tijd wel de overbodigste van alle vragen die er zijn; het is de vraag die, wanneer ze ontkennend beantwoord werd, door niet veel andere gevolgd lijkt te kunnen worden. En het is werkelijk waar, dat iedereen op het oogenblik wel lezen kan, en enfin, het is eigenlijk te onnoozel om erover te praten. Dat is inderdaad zoo, maar de zaak verandert, zoogauw als we aan die vraag een andere beteekenis toekennen, *niet* dan, de voor de hand liggende, doch een beteekenis van voornameren aard, van diepere wezenheid, die het bloote begrip van niet-analphabeet zijn in zich besluit.

In dit licht bezien zou de bovengestelde vraag wel eens door een tachtig procent van alle lezende menschen ontkennend beantwoord moeten worden, of liever: men zou van tachtig procent kunnen beweren, dat ze fatsoenlijkheidshalve toch eigenlijk wel verplicht waren, ze ontkennend te beantwoorden.

Zonder méér is deze stelling natuurlijk vrij kras en het zal noodig zijn een en ander nader te ontwikkelen.

Wanneer iemand leest, kunnen onmiddellijk een aantal vragen gesteld worden, van welker beantwoording het afhangt of de lezer een „gezond” mensch is.

Ik geloof dat ik hier over het begrip „gezond” niet hoef uit te weiden. Ieder voelt in zichzelf wat ik bedoel: gezond naar lichaam en naar geest vooral. Op de eerste plaats kan men vragen wát er gelezen wordt.

Nader behoef ik hier ook niet zoozeer op in te gaan. In mijn vorig artikel schreef ik reeds over de kwaliteit van zekere leesstof en andere menschen hebben daar óók over geschreven. In dit opzicht hebben we werkelijk geen gebrek aan paplepels.

Bovendien dient men in het oog te houden, dat toch nooit met tijdschriftartikelen de juiste weg voor iedereen kan worden aangewezen. Nadat iemand acht geslagen heeft op de vanzelfsprekende verboden van de natuurwet en op de wetten der kerkelijke overheden, daarna nog is hij op zichzelf en op zijn geestelijke zorgers aangewezen om te weten met welke lectuur hij gevaar loopt of aan welke lectuur hij niets heeft, wat - in negatieven zin wellicht -

wél zoo erg is. Is er wel ooit iemand van gestorven wanneer hij een of ander boek niet gelezen had? En daar tegenover staat dan, dat het wel mogelijk is dat iemand zijn lichamelijke gezondheid sloopt door - misschien een enkel boek slechts - wél te lezen.

Ik ben me zeer goed bewust dat dit ook inderdaad zeer rigoristisch is, en ik geef dan ook toe, dat het een uiterste is, maar dit uiterste bewijst het bestaan van verschillende graden. Het is een feit, dat de mogelijkheid voor dat uiterste bestaat, en het is zeker dat door lectuur de weg naar dat uiterste bereikt kan worden en dat gedurende dien weg een gelukkige wending weliswaar kan optreden.

Meer meen ik hierover niet behoeven te zeggen.

De schreeuwers nu, die volgens hun eigen meening nogal wat aandurven, als het op lectuur aankomt; vertrouw ze niet; maar we schrijven dan ook niet voor die menschen. Wie naar waarheid nut wil trekken van een waarschuwing, hij steke zijn hoofd in een bak zand en zij even eerlijk voor zichzelf; wat hij daarna doet, hoeft hij niet van de daken te schreeuwen, hij is er toch maar alleen verantwoordelijk voor. In 't kort dus, het is niet mijn bedoeling over de leesstof als zoodanig te spreken.

Een tweede vraag is: wanneer moet men lezen?

Wij westersche bewustelingen, die ons zelf zeer vast en onwankelbaar voelen in onze jaag-dagen, vinden een dergelijke vraag wellicht niet te pas en beneden onze waardigheid. Men leest, als men vindt dat het goed is. Nu, men leest wanneer men wil, dat spreekt; maar of het altijd goed is, is twijfelachtig en zelfs niet waar. Psychologische wetten luisteren niet naar daverende grootindustrie of drukke zaken, maar andersom.

Omdat het gejaag onzer dagen, de bekende strijd voor het bestaan, slechts een bevredigen is van kunstmatig opgewekte behoeften, heeft die drukte zich aan te passen aan die menschelijke psyche en aan de wetten, die die beheerschen, niet andersom.

Ook hier is het weer niet mogelijk een algemeen geldende wet voor te schrijven. Allerlei omstandigheden toch zouden een andere toepassing verlangen. Om even een paar nuchtere feiten te noemen, het volgende: Ontspannings-lectuur zal het best gelezen worden als afscheiding tusschen zwaarder werk; echter is de frissche morgen daarvoor niet geschikt. Evenmin is het raadzaam 's-morgens een dagblad te lezen, dit is misschien wel de slechtste tijd daarvoor, en toch: hoeveel gebeurt dit niet?

Natuurlijk, de zakenman die 's-morgens zijn zaakje naziet in de krant zal er geen letsel van oploopen. Doch de krant is voor hem (zoolang hij zich bij zijn rubriek bepaalt) reeds een onderdeel van zijn werk. Zoo gauw hij de betreffende rubriek raadpleegt is hij zijn dagtaak begonnen. Doch de studeerenden en zij die overigens geestelijken arbeid verrichten, voor wie de dagbladen slechts bijzaak zijn, is het ongewenscht de morgenuren te vullen met het lezen daarvan. De pers toch, merkt Gratry op, is „de stoorster van het stilzwijgen, de ontwijdst der eenzaamheid, die iederen morgen

den mensch, die meent te willen denken, den besten tijd, soms meer dan een uur, ontroof; waarin zich de hartstochten, de blindheid, de „klatscherei” (ik vind ’t onvertaald sprekender) en de leugen, het stof van onbenullige dingen, de waan van looze vrees en onmogelijke wenschen, voor den heelen dag meester maken van den geest, die toch voor wetenschap en wijsheid is geschapen.” „Zij”, zegt Hilty (Glück, I—166.) „die het vroegste morgenuur met een of twee kranten beginnen, verliezen voor den heelen dag hun werklust.”

Het best dienen dus de verloren oogenblikjes tusschen de bedrijvigheid van den dag door, voor de krant. Velen ook hebben de gewoonte de krant na den middag door te zien. „Een ernstige, zware lectuur,” zegt Arens (t.a.pl. bldz. 138) „in den na-den-etentijd, zou werkelijk veel sneller zalig doen indutten, of zou bij regelmatig voortzetting niet geringe storingen veroorzaken in de vitale functies”.

Wat de studie- en karakter-bouwende lectuur betreft, die is wel het geschiktst voor den tijd die zoo veel mogelijk van zaken en zorgen vrij is.

Alleen de uren van innerlijke rust, stellen ons in staat ideëen op te nemen zonder dat zij nutteloos zijn in hun gevolgen. Heeft Goethe zelf niet gezegd, dat de wereld het ons waarachtig niet aan verstrooiing laat ontbreken, en dat, wanneer men lezen wil, men rustig en bedaard moet zijn.

Natuurlijk weet ieder voor zich, wanneer hij dien tijd heeft, dit hangt af van allerlei omstandigheden, beroepsplichten, opwindingen, innerlijke gemoedsstemmingen enz. Het zou ondoenlijk zijn, zich slaafsch te houden aan een vastgesteld uur voor iederen dag.

Derde vraag: veel of weinig lezen?

Deze vraag wordt door velen verschillend beantwoord, en dat heeft werkelijk zijn oorzaak. Zoo zegt Hilty daaromtrent (Lesen und Reden, bldz. 6 v.) dat men veel moet lezen: op de eerste plaats om zich die kennis te verzekeren, die voor de persoonlijke levenshouding noodzakelijk is. Vervolgens om een juist overzicht te hebben over het geheele menschelijke leven en denken, niet slechts van een enkele periode doch ook uit voorbije tijden”. En in verband met dit laatste zegt ook de Vlaamsche Jul. Persijn (Kiezen, Smaken, Schrijven), nadat hij betoogt heeft dat ook de letterkundige kunst het hare te zeggen heeft in de ontwikkeling van ons leven - dat toch voornamelijk op God gericht is, voor Wien wij met verdubbelde talenten moeten verschijnen en waarvan wij dus moeten maken het beste en het schoonste wat er van te maken is - dat ieder mensch, die ontwikkeld wil heeten, eerst en vooral moet zorgen voor een ernstig letterkundig onderleg. Er is - zegt hij - inderdaad een reeks van schrijvers, die men moet gelezen hebben, een rij van hooge geesten, door de eeuwen en de landen heen, in wier gezelschap men moet hebben geleefd, eer men tot den adel van ontwikkeld man kan worden verheven.”

En Schönbach antwoordt op die vraag omtrent het hoeveel

(Ueber Lesen und Bildung, blz. 67 v.) „Dat ligt eraan. Menigeeen steekt slechts weinig op van een werk, hij moet zijn lectuur uitbreiden.”

Ansgar Albing vindt, dat het veelgeprezen lezen van één boek geheel verkeerd als een ideaal beschouwd wordt, een beschaafd Christen behoort veel te lezen (Religion in Salon und Welt, 2-75). Anderen echter als Krier, Wetzel en Keiter zijn van andere meening. In den grond echter heerscht er toch feitelijk geen meeningsverschil bij deze schrijvers. De eenen toch komen op tegen de eigenlijke leeswoede, de anderen waarschuwen voor eenzijdige opvoeding door het boek.

Doch al waren de verschillende opvattingen nog zoo tegenstrijdig, we kunnen ons nergens beter aan houden dan aan de psychologische wetten die in ons zijn; dat zijn toch tenslotte de eigenlijke bakens, waarnaar wij ons te richten hebben en op grond daarvan geeft Arens (t.a.pl. blz. 142) dan ook vier punten aan:

- 1e. Onze lectuur moet werken omvatten, van verschillende takken van wetenschap, die echter niet al te ver uit-elkaar mogen liggen. Op de eerste plaats eischen de beroepsvakken de volste aandacht; voor bijvakken is gewoonlijk een of ander standaardwerk voldoende.
- 2e. Men moet regelmatig iederen dag lezen; doch niet ongeregeld, niet van alles door elkaar, zooals het ons in de hand komt. Vooral moeten wij de zucht naar talrijke kranten en tijdschriften onderdrukken.
- 3e. We moeten het nut van den besteden tijd niet afmeten naar het aantal gelezen of doorgebladerde boeken, doch het spreekwoord: haast u langzaam toepassen.
- 4e. Werken van gewicht late men niet één keer gelezen, doch keere er vaker tot terug.

Deze regels met practischen zin toegepast, moeten wel tot een goed resultaat leiden; want er wordt toch niet meer gezegd, dan dat men leeswoede en overhaasting moet vermijden; de juiste maat voor het hoeveel voelt ieder gezond mensch vanzelf aan.

Het doorwroeten van bergen nieuwtjes en eigenaardigheidjes en weetjes kan niet anders dan een funesten invloed hebben. „Gedurende het lezen,” zegt Schopenhauer (Parerga und Paralipomena, 585v.) „is ons hoofd toch eigenlijk slechts het strijdperk van vreemde gedachten. Daardoor komt het, dat wie zeer veel en bijna den geheelen dag leest, en zich daartusschendoor in gedachteloos tijdverdrijf recreëert, zijn denkvaardigheid tenslotte lamslaat. Dat is toch het geval met vele geleerden, ze hebben zich dom gelezen. Het aanhoudende, in ieder vrij oogenblik weer hervatte lezen, is nog meer geestverlammend dan voortdurende handenarbeid, waarbij men toch

altijd nog zijn eigen gedachtengang kan volgen. Zooals een springveer door den druk haar elasticiteit verliest, zoo boet de geest de zijne in door het voortdurende opdringen van vreemde gedachten.... Hoe meer men leest, des te weniger blijft er van het gelezene achter. De geest wordt als een vlak waarop van alles door elkaar geschreven is."

De oude tante uit de *Fliegende Blätter*, die wekelijks twaalf roman-vervolgen ontving, waarvan elk het vervolg van twee romans bevatte, zoodat zij vier-en-twintig romanvervolgen per week las en er elke week nog vier-en-twintig vervolgen bijkwamen, zoodat zij tenslotte roman 1 verwarde met roman 24, nummer 2 met 23 enz., kan als afschrikwekkend voorbeeld dienen. Die veellezereij, zegt Payot (Payot-Voelkel, *Die Erziehung des Willens*, blz. 263) versplintert den geest en vernietigt zijn kracht. Het denken verkeert in aanhoudende koortsachtige opwinding, zooals prikkelende middelen werken op het lichaam; en die opwinding is dubbel verderfelijk: verderfelijk als zoodanig, als opwinding, verderfelijk door haar verdere onvruchtbaarheid."

Tenslotte nog daarover dit:

„Manch art'ges Büchlein lässt sich einmal lesen,
Zu dem der Leser nie dann wiederkehrt;
Doch was nicht *zweimal* lesenswert gewesen,
Das war *nicht einmal* lesenswert."

en:

„Il faut lire lentement pour comprendre vite", zegt Faguet.

En na dit alles nu de vraag: kunt ge lezen? Zijt ge U ervan bewust geworden, dat het lezen nog iets anders is dan louter lettergespel of zuiver vermoeden der woorden door de gemeenzaamheid met het woordbeeld, dat onder uw jachtenden blik voorbij-ijlt?

Wanneer ge ervan doordrongen zijt, dat men slechts het goede moet lezen (dus het geprononceerd goede, niet het kleurlooze dat van geen nut en van geen waarde is) en dat ge het goede goed moet lezen, weet ge voor uzelf de juiste tijd, de juiste hoeveelheid en het juiste tempo, voor uw lectuur, dan, maar ook dan eerst, zegt Arens, „dan staan de poorten der ziel wijd open voor de gedachten en de voorstellingen, en de bodem is voor de opname daarvan voorbereid zoodat ze allicht wortel zullen schieten. Maar dan is het ook zaak die wortel levenskrachtig te houden, hare ontwikkeling te verzekeren door liefdevolle verpleging en de zwakke wortelhaartjes tot sterker leven te brengen."

Het is moeilijk, zeker, maar het is plicht en de moeite wordt beloond, ten volle. Het is onze plicht: want we mogen onszelf niet zoo laag aanslaan om daarvoor terug te schrikken. Wij dienen ons niet tevreden te stellen met het alledaagsche, we zijn geroepen tot

hooger doel en we hebben te zorgen voor de verdubbeling onzer talenten.

„Zeer velen,” zegt Schönbach, (Ueber Lesen und Bildung, bldz. 74) „zelfs zulken, die zich beschaafd en ontwikkeld noemen, lezen als kinderen. Voor hen is het boek niet meer dan een beed in een vlak, zonder schaduw, zonder licht, zonder perspectief, en spoedig trekt de herinnering daaraan zich in een schemergrauw terug. Zij weten altijd maar *ongeveer*, wat zij gelezen hebben, nooit *precies*, zij vermogen zich en anderen geen rekenschap daarover te geven, en hoeveel boeken zij ook verslonden, zij schepten in het vat der Danaïden”.

Het is het groote gebrek aan ernstig nadenken, *eigen* nadenken en niet opgedrongen, dat velen onzer onbeduidend en oppervlakkig maakt. Niemand bijna, durft er nog een eigen meening op na te houden. Misschien is dit op de eerste plaats te wijten aan de geestelijke overvoeding; er wordt zooveel inspanning vereischt om vreemde gedachten te verwerken, dat de persoonlijkheid erbij inschiet; anderzijds laat het zich ook aanzien alsof het ligt aan een bewuste oppervlakkigheid, die zorgeloos het denken over de meest kardinale vraagstukken soms, maar overlaat aan zijn lievelingsschrijvers.

De diepere kunst van het lezen wordt veel te weinig gekend en haar belangrijkheid veel te veel over het hoofd gezien. Schönbach, schreef ook hierover, dat de ware leeskunst daarin bestaat, „dat men uit ieder boek haalt, wat het bevat, dat men zich werkelijk van de gedachten meester maakt; hoofdzaken en bijkomstigheden weet te onderscheiden; de betrekking aanvoelt tuschen inhoud en vorm”. Veel te weinig wordt er *zelf* gedacht over het gelezene. En toch schijnt het begrip „nadenken” in het woord „lezen” zelf ingesloten, zooals Krier zegt: (Das Studium und die Privatlektüre, 330) „Lezen beteekent bijna zooveel als *plukken*; maar niet plukken als de knaap, die heimelijk een appel afrukt, in den zak steekt en hem daarna met zijn kameraadjes verorbert; maar plukken als de tuinman, die rondgaat door den tuin, hier en daar een appel neemt, naar huis draagt en in de voorraadschuur opstapelt; het is het plukken als de wijnlezer, die in den wijngaard de gouden druiven afsnijdt, ze in vreugde naar de wijnpers brengt, ze daar uitperst en het zoete sap in goed gesloten vaten schenkt, om het later als vurige en fonkelende wijn tot lafenis en versterking aan te bieden”.

Zoo gauw als een gedachte dieper in de ziel dringt is men verplicht erover na te denken. Laat men dit na, dan blijft men bij het alledaagsche. Wordt een gedachte van een schrijver niet verstaan, dan is weer de plicht daar over na te denken. Kortom, men handele als Ruskin het gezegd heeft (De kunst van lezen, 15) „Wanneer men een goed boek in handen krijgt moet men zich afvragen: Is het werkelijk mijn bedoeling te werken als een goudgraver? Zijn mijn breekijzers en schoppen goed in orde, en ben ik zelf, lichamelijk en geestelijk in de goede gesteltenis? En wanneer men dit beeld wil doortrekken, dan is het te zoeken edele metaal met het peinzen

en denken van een auteur te vergelijken; zijn woorden zijn als de kwartsstukken, die verbrijzeld en gesmolten moeten worden om het metaal eruit te verkrijgen. De bijl is de zorgvuldigheid, het verstand en het weten van den lezer, en de smeltoven is zijn nadenkende ziel''.

Wanneer men zoo een boek bewerkt, dan schaaft, dan slijpt men waarlijk zijn geest, tot een machtig kristal met fonkelende facetten, flikkerend en stralend van de kleuren, die God er in gelegd heeft. Men is dan werkelijk beschaafd. Wie zoo leest, heeft werkelijk innerlijke rust, rust van binnen, zonder welke er geen edele geestesbeschaving mogelijk is. Wanneer men deze kunst geleerd heeft, volgt de voldoening vanzelf door het veel begrijpen en dan ook hoeft men zelfs niet terug te schrikken voor boeken die ideeën bevatten, die tegenstrijdig zijn, met de onze: daar men dan de bekwaamheid heeft, rustig en overtuigend daartegenover te staan. En ook het gevaar is dan niet meer zoo groot van den kant van een boek, want men leest dan ook niet meer te hooi en te gras, rijp en onrijp, doch zoo'n geesteshouding staat afkeerig tegenover een boek, dat niet lezenswaard is.

Het is moeilijk, maar wordt vereischt voor ware beschaving en ware zielegrootheid.

Hilaire Belloc als Geschiedschrijver

door ELLEN RUSSE.

In den afgeloopen winter bezocht Belloc Ierland tot het houden van enkele voordrachten; stampvolle zalen in Dublin bewezen hoezeer de schrijver en katholieke strijder gekend en gewaardeerd wordt door de Iersche bevolking en als om de kroon op al het enthousiasme

HILAIRE BELLOC

te plaatsen sprak de bisschop Belloc toe en wenschte hem geluk met de voltooiing van zijn boek: *A Companion to Mr. Wells' „Outline of History”*. Z.D.H. voegde hieraan toe: „Ge hebt door het schrijven van dit werk en door het bestrijden der theorien van Mr. Wells een grooten dienst bewezen aan de katholieke Kerk”.

Enkele weken later verscheen bij Methuen het tweede deel van Belloc's *History of England*, dat in het geheel vijf deelen zal bevatten. The Bookman, het neutrale letterkundige maandblad gaf in het Meinummer een bespreking van dit nieuwe deel. De criticus G. B. Stirling Taylor schreef toen o.m.: (we vertalen zoo letterlijk mogelijk).

„Er is een handicap welke Mr Belloc altijd in

den weg zal zitten bij het schrijven over geschiedenis. Hij is een strijdend katholiek van de roomsche sekte, en de leden van die orde der theologie hebben zulke verbazingwekkende dogma's en geloofspunten aanvaard, die zoozeer buiten het bestek van den normalen ontwikkelden geest vallen, dat er daardoor een begrijpelijke aarzeling ontstaat om hun beweringen op ander gebied dan het theologische te accepteren. Iemand, die aan kan nemen dat de Paus onfeilbaar is

(in zijn technische oogenblikken) is in staat de juiste waarde te overschatten van vele andere overheidspersonen, die op de bladzijden der geschiedenis voorkomen. Om kort te gaan; het verstand dat zich zoo onderworpen overgeeft aan de dogma's eener kerk is niet geschikt om wereldlijke geschiedkundige getuigenissen te verwerken''.

Met opzet citeeren we deze beide uiteenloopende uitspraken, omdat hieruit duidelijk Belloc's positie in Engeland blijkt. Meer en meer heeft de begaafde schrijver zich in de laatste jaren toegelegd op historische studie, omdat hij hierin een waar apostolaat vindt. Hij heeft ingezien hoe verkeerd, eenzijdig en anti-katholiek het geschiedenisonderwijs in Engelsch sprekende landen is (men kan hetzelfde zeggen van het onderwijs op Nederlandsche „neutrale" scholen!) en roept zijn geloofsgenooten te wapen om een einde hieraan te maken door het schrijven van geschiedenisboeken vanuit een katholiek standpunt. Met onvermoeide werkkraft geeft hij zichzelf aan deze levenstaak.

Niet dat het bestudeeren der geschiedenis iets is, dat hij pas nu begonnen is. Al zijn vroegere werken zijn als 't ware voorstudies geweest, waarvan hij nu de vruchten plukt. Zijn populair jeugdwerk: *The Path to Rome*, waarin hij onder het te voet afleggen van den weg van Metz naar Rome den invloed der Romeinsche beschaving en Katholieke Kerk schetst, was reeds een begin. Zijn reisboeken werden steeds geschreven met een historischen ondergrond: *Paris*, *The Pyrenees*, *Esto Perpetua* (over Noord Afrika) en het werk *The Road*, dat op verzoek van een betonmaatschappij voor wegenaanleg geschreven werd en niet een studie is van de technische ontwikkeling der wegen, maar op interessante wijze aantoont hoe de wegen de verspreiders der cultuur werden. Ditzelfde onderwerp heeft hij kort geleden opnieuw behandeld in: *The Old Road and its Vehicles*, een luxe uitgave van The Studio. Ook *The Cruise of the Nona* bevat een verhandeling over de beteekenis der wegen voor de beschaving, maar ditmaal meer over zeewegen dan over landwegen. Men kan dit boek het best vergelijken met *The Path to Rome*, niet wandelende, maar zeilende in zijn eigen boot „The Nona", worden ook alle mogelijke onderwerpen aangeroerd: geloof, politiek, parlamentsleven, colonisatie, de Iersche kwestie, economische problemen, invallende gedachten onder het varen langs de zuid- en westkust van Engeland. Tegelijk bemerkt men dan hoe de geest van den schrijver in die jaren is gerijpt.

Naast geloof en historische gebeurtenissen is er altijd in Belloc's werk een groote plaats ingeruimd voor economische bespiegelingen; bij de bestudeering der twee eerste hoofdfactoren in het leven eener natie ziet men tegelijk den terugslag op het economisch welzijn of verval. Daarom is, met betrekking tot de economische problemen *Europe and the Faith*, wel een van de meest algemeen belangrijke boeken, die van Belloc verschenen zijn. Het werd in het Fransch en Italiaansch vertaald en zijn vroeger boek *The Servile State* wordt nu opnieuw uitgegeven om de actualiteit ervan voor na-oorlogsche

sociale toestanden. Dit laatste onderwerp behandelde *Belloc* in zijn voordrachten gehouden voor afdeelingen van Nederland-Engeland toen hij in November ons land bezocht. (Voor de Nijmeegsche Universiteit sprak hij toen over het geschiedenisonderwijs).

Datzelfde sociaal-economisch karakter vindt men ook terug in zijn romans: *Emmanuel Burden* is een relaas van groote finantieele ondernemingen in de handelswereld (soms wat langdradig door onnoodig lange beschrijvingen); *Mr. Petre* een kostelijke persiflage van de kringen der haute finance; *The Emerald*, een detectieve geschiedenis waarin de ontknooping vooraf gegeven wordt, is een spiegel van het leven en der maatschappelijke verhoudingen op een groot Engelsch landgoed (Chesterton heeft deze beide romans geïllustreerd) en zijn vroegere roman *A Change in the Cabinet* is een satyre op het parlamentsleven.

Door zijn persoonlijke ondervindingen is *Belloc* wel in staat zulke veelzijdige onderwerpen te behandelen. Geboren in 1870 te Parijs, uit het huwelijk van een Franschen vader en een Iersche moeder, ging hij als twaalfjarige jongen na zijn vaders dood naar Engeland. Het graafschap Sussex werd en bleef zijn woonplaats. Hij studeerde te Oxford en vervulde zijn dienstplicht in Frankrijk. In 1903 liet hij zich als Engelschman naturaliseeren en nam vier jaar lang zitting in het parlement. Dat er dus twee nationaliteiten in *Belloc* vermengd zijn is duidelijk te bemerken zoowel in zijn persoon (hij spreekt bijv. Engelsch met een Fransche r) als in zijn oeuvre. Zijn standpunt is anders dan het doorsnee Engelsche. Bijvoorbeeld zijn opvattingen omtrent de Europeesche cultuur-geschiedenis. De werkelijke beschaving is volgens hem Westersch — Romeinsch — Christelijk, alles wat daarbuiten valt: barbaarsch. Zoo beweert hij dat de Britsche eilanden en Frankrijk ten deele reeds beschaafd waren in den tijd, toen het Romeinsche rijk rond de middellandsche zee geheel beschaafd was en Duitschland, Nederland, heel het noorden en oosten van Europa nog barbaarsch. In zijn *History of England* (deel I en II) wordt Oost-Europa nooit anders betiteld als barbaarsch. Hetzelfde geldt voor de taal. In Rome, Frankrijk en Engeland werd een beschaafde taal gesproken, in andere landen een „jargon”. Evenmin als dat de invallen der Noormannen in Engeland van ingrijpende beteekenis zijn geweest, evenmin is die invloed te bespeuren in de taal; bovendien zijn de weinige z.g. angelsaksische woorden tenslotte niets anders als weer Teutonische verbasteringen van het Latijn. Dit laatste is bepaald een stokpaardje van hem geworden, waarover hij in Engeland door vele taalgeleerden hevig wordt aangevallen. Maar hij laat zijn ingenomen standpunt niet los. Evenmin als zijn stelling dat de voornaamste sociale en politieke verschijnselen der nationale geschiedenissen in hun kern theologisch zijn, een uitspraak die hij in zijn studiejaren van kardinaal Manning hoorde en sedert als basis voor zijn geschiedkundige navorschingen nam. Wie een geschiedkundig werk van *Belloc* ter hand neemt, of dit nu zijn *History of England* is of zijn *Companion to*

Mr. Wells, leest voor twee derde gedeelte de geschiedenis der Katholieke Kerk en voor het overige derde deel de daaruit voortvloeiende nationale gebeurtenissen. Dat hij hierdoor een juiste belichting van uit het ware katholieke standpunt geeft, spreekt van zelf, maar dat hij heftig door andersdenkenden wordt aangevallen is begrijpelijk. Een strijdend katholiek noemde de vertoornde Bookmancriticus hem heel terecht, want *Belloc* is een overtuigend, bewuste Katholiek, die als levensdoel heeft: de diep ingewortelde misvattingen omtrent het geloof recht te zetten en te ontzenuwen.

Een karakteristiek voorbeeld hiervan vindt men in zijn nieuw boek: *The Catholic Church and History*, dat nu ook in het Nederlandsch verschenen is bij „Foreholte” te Voorhout. Dit strijdscript is geen positieve verdediging der katholieke leer, maar een ontzenuwing van tegen de Kerk gerichte verwijten en altijd van aanvallen, die door de tegenstanders op z.g. historische gronden zijn gebaseerd. Dat die historische gronden valsch zijn toont *Belloc* in dit werkje aan. Hij verwerpt de aanvallen, die gedaan worden vanuit een protestantsch en vanuit een sceptisch of heidensch standpunt, maar die allen, hetzij volgens een zedelijk argument der geschiedenis of volgens een verstandelijk argument beweren dat de aanspraak der Katholieke Kerk op Goddelijk Gezag valsch is. Als voorbeeld neemt hij enkele algemeen bekende punten, waarover de Kerk voortdurend werd en nog wordt aangevallen: de Schenking van Constantijn in verband met het Primaatschap van den Paus en het overbekende Galileigeval, ook de nieuwe bestrijding volgens de evolutieleer van Darwin. Hij weerlegt deze aanvallen op klare, onbetwistbare wijze. Maar omdat hij wel tot in den treure voorbeelden zou kunnen aanhalen van aanvallen op de Kerk gericht, geeft hij als 't ware algemeene middelen, recepten zou men kunnen zeggen, voor het ontzenuwen van dergelijke aanslagen. Hij doet dit door die bepaalde strijdpunten aan proeven te onderwerpen. Bijv. op het protestantsch argument past hij twee proeven toe, die hij noemt de juiste tijdsbepaling en de proeve der innovatie.

Onder de proeve der innovatie verstaat *Belloc* „een historisch onderzoek om te ontdekken of het de orthodoxe leer was (geen twijfelachtige noch omstreden punten binnen het katholiek lichaam, maar vaststaande waarheid) zooals deze door de katholieke Kerk aangaande een bepaalde kwestie en op een bepaald oogenblik toegelaten wordt, die het karakter van een nieuwigheid droeg in wezen verschillend met de vroegere ontwikkeling; of dat het tegendeel juist de ontkenning was van zulk een leerstelling, de weerspraak, die zulk een definitie tartte, die het karakter droeg van innovatie en nieuwigheid”.

Met de proef op de juiste tijdsbepaling bedoelt hij het vaststellen van een bepaald oogenblik, waarop de z.g. verdorvenheid en verworping der Katholieke leer intrad. Na het nemen dier beide proeven concludeert de schrijver dat de argumenten der aanvallers niet steekhoudend zijn, omdat zij geen innovatie der leer kunnen bewijzen,

evenmin kunnen zij een juiste tijdsbepaling geven voor hetgeen zij het intreden van het verderf noemen.

De waarde van dit werkje ligt in den sterken hechtgebouwen betoogtrant. Het boek is er een van een heele reeks: „The Calvert Series”. Belloc is de schrijver en heeft elk deel van een voorrede voorzien. Zijn wapenbroeders hebben de overige deelen geschreven, Chesterton bijv. over „Kerk en Bekeering”, Windle over „Kerk en Wetenschap”, de serie wordt nog voortgezet.

Intusschen is Belloc weer aan een ander werk begonnen n.l. aan een reeks artikelen, die momenteel in The Universe verschijnen, getiteld: *How the Reformation Happened*, een kwestie die in dezen tijd van Prayerbook-herziening wel bijzonder belangwekkend is. Eerst geeft hij een overzicht der voornaamste ketterijen, waartegen de Kerk in de eerste eeuwen en Middeleeuwen te kampen had, om dan uitvoerig na te gaan waarom en hoe de hervorming (mensche-lijkerwijze gesproken) juist in de zestiende eeuw plaats moest vinden. Kerkgeschiedenis, nationale gebeurtenissen, economische toestanden worden met elkaar in verband gebracht en wijzen als vanzelfsprekend den weg naar de crisis, die na een eeuwenlange voorbereiding tusschen 1517 en 1521 losbrak. Veel nadruk legt hij op het opdringend Islamgevaar in die dagen. Na al die diepingrijpende oorzaken en ziekteprocessen was volgens hem de onmiddellijke aanleiding: het Hendrik VIII geval maar een „accident”. Deze niet alleen voor Engeland, maar voor alle landen, waar de hervorming woedde, zeer interessante artikelen-serie is nog loopende, doch zal later zeker in boekvorm verschijnen.

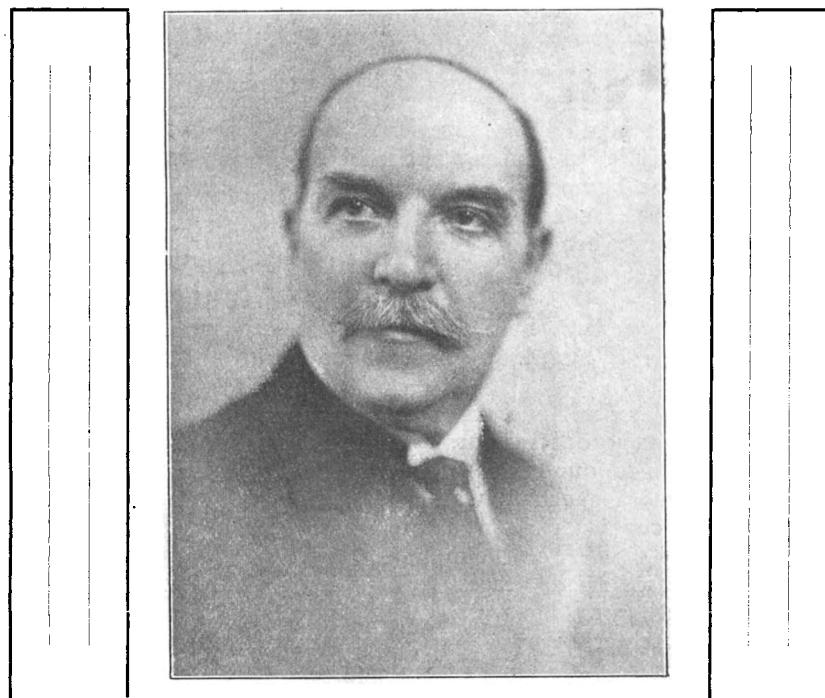
Zoo is dan Hillaire Belloc door zijn bijna verbijsterende werkracht, zijn groote kennis en bewuste geloofsovertuiging een van Engeland's meest beteekenisvolle namen in dezen tijd van crisis in het religieus en maatschappelijk leven der natie. Moge het hem gegeven zijn door zijn boeken en redevoeringen velen, die nu nog op zijpaden dwalen, te brengen op den weg naar Rome en daardoor de zieke maatschappij op een stevigen grondslag te herstellen.

Bij Henry Bordeaux

l'Educateur de la Famille

door JOHN. SCHILTE.

Wanneer men vragen gaat naar 't waarom der dingen, blijven veel van die vragen onbeantwoord. Ook toen ik nadenken ging waaróm schrijvers die de natuur, de landelijkheid, 't rustieke leven van de menschen bedichten en bemediteeren, wonen kunnen in een stad als Parijs, waar de werkelijkheid van 't leven zoo ongeïdealiseerd, zoo triviaal, zoo prozaïsch is.

HENRY BORDEAUX

Maar tóch heeft 't leven van de wereldstad Parijs 'n weemoedige bekoring, die 't sterkst opdringt wanneer men op een kalme avond, hoog van Mont-Martre neerziet op die millioenen-stad, zooals ze daar leeft in de volle strooming van de leven-passie. 't Opstuwelen van de stadsgeruchten voelt men dan als snikken van dat reuzen-wezen om 'n ongeweten leed.

Maar lach toch, Parijs! Probeer zoolang mogelijk te wezen:

„la ville lumière!” Wordt nu niet sentimenteel. Wat kan 't jou schelen, dat je uitsterven gaat? 't Is immers de onverbiddelijke wet van 't heelal, volgens jouw fatalisme nóódzaak, dat volkeren komen, volkeren gaan, na hùn tijd van roem, glorie en macht, hùn decadentie-periode! Is 't blanke ras uitgeleefd, men heeft immers nog 't gele, 't bruine, 't zwarte. . . . en zij rekenen al op de val van de Westersche beschaving. . . .

Parijs, gil uit je zenuwachtige proest-lach! Laat de menschen vergeten, dat 't leven mooi is en diep en tragisch en hard en wreed. . . . Ontzettende Paljas met licht en klatergoud bont gesierd, amuseer de menschen met de zotheden van je beschaving. Maak maar van 't leven 'n poppenkast waarnaar de menschen met verdwaasde verbazing zien. . . . als de kinderen in 't Luxembourg met mond en oogen wijd-open van bewondering opkijken naar de dolle grimassen van de marionetten.

Schrijvers vinden in jouw leven 'n noodzaak tot verbetering van de menschheid of stof voor pornografisch geschrijf.

En zóó zag ik H e n r y B o r d e a u x niet in hoofdzaak als schepper van 't vage en abstracte idee „*kunst*”, als bedroomer van 'n landelijke idylle, 'n Provençaalsche liefdes-historie, maar als den strijder voor de hervorming van de Fransche natie, den man, die z'n leven dienstbaar heeft gemaakt aan de opbouw van de basis der maatschappij: het gezin.

* * *

'n Haast onleesbaar briefje kwam als vriendelijk antwoord op m'n verzoek: me 'n onderhoud te willen toestaan om te spreken over z'n werk.

Op 'n zomersche Zondagmorgen, Parijs nog in halve dut van 'n voor dáár vroeg ochtenduur, tufte ik naar wijk 16, waar op de boulevard Beau Séjour H e n r y B o r d e a u x huisde.

„Cinquième à gauche,” was de aanduiding van den concierge, toen ik 'm vroeg waar ik in dat paleis ergens zoeken moest naar B o r d e a u x d e l' A c a d e m i e.

De lift heesch me de étages voorbij tot de vijfde, waar ik op de ruime gaanderij geduldig wachtte op 't gevolg van 'n kort drukje op de schel. Achter de zware deuren kwam gestap, 'n sleutel werd omgedraaid en er verscheen 'n buigende bediende. Na met knechtelijke vriendelijkheid m'n kaartje op 'n presenteer-blaadje gedeponeerd te hebben, liet hij me 'n oogenblikje alleen in de statige hal, die me de emotie gaf van te denken, dat de Fransche schrijvers van naam zich 'n grootere luxe kunnen veroorloven dan hun Hollandsche collega's.

Met 'n elegante geste van of-ik-maar-door-wilde-komen, wees de bediende me den ingang van 't glazen paleis dat B o r d e a u x als werkkamer gebruikt. Twee wanden kasten en boeken, twee wanden glas; tegen de licht-kant, met uitzicht over de huizen heen op 't Bois de Boulogne, heuvelend tot den horizon, 'n bureau-

ministre, waarvoor staande in afwachting, op doodnuchtere huiselijkheid van wollen sloffen, H e n r y B o r d e a u x .

„U is redacteur van”

„Boekenschouw”, spelde ik 't voor hem onuitspreekbaar woord.

„Welkom hier! Ja. . . .” begon hij direct te praten, 'n stoel bij schuivend, „ik ben al 'ns in Hoiland geweest.”

't Is altijd aangenaam als je 'n punt hebt waar je in conversatie mee beginnen kunt, zonder dat een van de twee heelemaal aan dat onderwerp vreemd is. Dus dan eerst maar wat over Holland.

„U vindt 't dus niet vreemd, dat ik als Hollander, als bewoner van dat modder-landje „perdue dans un brouillard, comme les étrangers la considèrent, peuplée de paysans en pantalons larges, où l'on n'entend que le coin-coin des canards. . . .” niet bij u kom binnenklossen op blank geschuurde klompen, met 'n opgeblazen pof-broek!”

„Welnee, ik kèn Holland!”

„Welnee, ik ken Holland”

ratuur, waar zij zeer goed in thuis was.

„Maar dat is goed te begrijpen”, verklaarde hij. „Oranje is immers 'n stukje van Frankrijk en uwe Koningin stamt uit 't geslacht der Oranjes”.

Of ik heelemaal niets daarvan wist, kwam er enkel als antwoord 'n heel verwonderd geluid over m'n lippen. 'n even aangehouden: „Héé!” 't „Wat u zegt!” slikte ik wijselijk in.

Maar hij begon me nu te spreken over z'n werk en z'n leven, over 't verband daartusschen.

Dus wist ik dat hij de disillusie al doorleefd had van in Amsterdam aan 't Centraal station niet ontvangen te worden door 'n chef in Marker-dracht, 'n désillusie, die na 'n periode van ontstemming bij rariteiten-zoekende vreemdelingen, groeit tot 'n bewondering voor die Hollanders net-als-alle-menschen, voor die stoere werkers uit dat kleine drassige landje.

Hij kende Holland en sprak met enthousiasme over de Koningin, bij wie hij in den Haag te gast was geweest, en die met hem onderhoudend gesproken had over de Fransche literatuur.

Ik begon met hem te vragen of z'n jeugd invloed had gehad op z'n roeping tot schrijver; hoe H e n r y B o r d e a u x er toe gekomen was om als spruit van 'n oude, deftige magistraten-familie uit Savoje, zich geheel aan de literatuur te wijden.

Hij vertelde dan dat hij niet van jongs af aan begonnen is, z'n leven te verlitteren. „Met aangename herinneringen denk ik nog aan m'n jeugd in dat kleine plaatsje Thonon. Mijn vader vervulde daar ons familie-beroep, was dus advocaat. Hij was 'n hoogbegaafde man die ons 't land waar we woonden en de natuur leerde liefhebben. Hij was 'n classicus in merg en been en als we wandelden door de velden en bosschen, vertelde hij ons van Homerus, Plato, Tibullus, Catullus en meer Latijnsche en Grieksche schrijvers. F r a n c o i s D e s c o s t e s, 'n vriend van m'n vader, schreef in z'n necrologie over hem: „Ouvrier laborieux, il a élevé le bel ouvrage qui doit lui survivre, celui d'une famille bien chrétienne, bien française, marchant dans le sillon ouvert par le chef, s'inspirant de son exemple, vivant de son esprit, de son coeur, et n'ayant pour atteindre au plus précieux idéal qu'à se souvenir et à se montrer digne de lui”.

Ik heb 'n heel gelukkige tijd doorleefd in m'n ouderlijk huis, waarin de sfeer hing van 't lang en groot verleden van m'n voorvaders”.

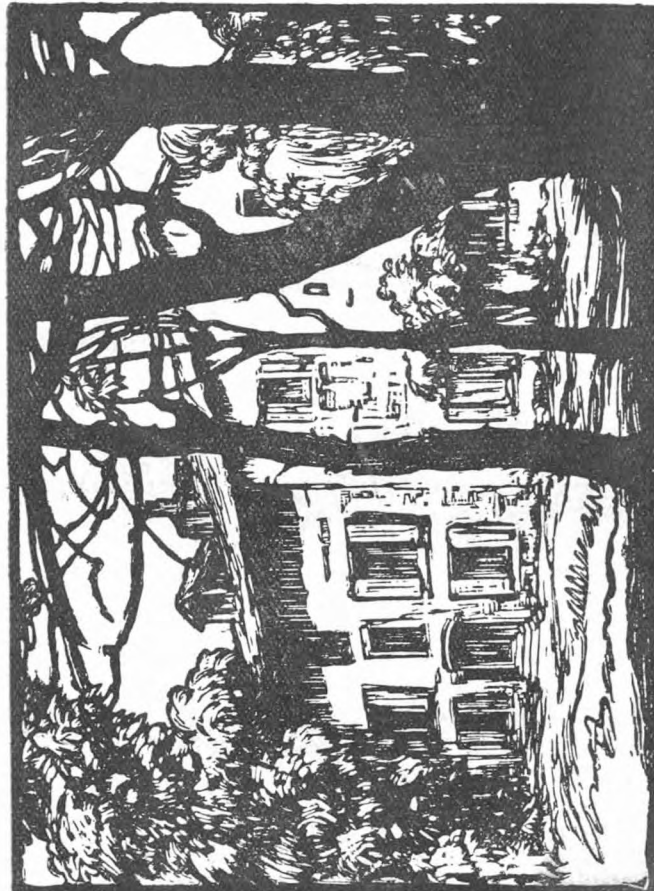
„Maar u heeft . . .”, vroeg ik hem, „uw jeugd toch beschreven in uw boek „*La Maison*”? 't Huis van R a m b e r t was toch 't uwe? En de weemoed die ligt in de passage, als 't huis te koop is aangeslagen: „Et pendant la crise que je raconterai, quant on suspendit à la grille un écriteau déshonorant, on pouvait lire sur l'inscription: *Villa à vendre*.”

Villa, hôtel, château, palais, comme tous ces termes majestueux, malgré leur prestige, sont incolores! A quoi bon emberlificoter la vérité? La maison, cela suffit. La maison, cela dit tout” . . . die weemoed is toch de uwe?”

„Dát is zoo”, zei hij, weer denkend aan wat nu bijna vijftig jaar achter hem ligt. „Al ben ik 't niet heelemaal zelf. Ik geloof toch wel dat dáár, bij m'n vader en moeder, m'n broers en zusters, m'n roeping als schrijver ontkiemd is. Ik was 'n jaar of elf toen ik langen tijd ziek werd. En om verstrooiing te zoeken ben ik gaan lezen.

Nadat ik alle deeltjes van de *Bibliothèque rose* gelezen had, de verhalen kende van P e r r a u l t en de sprookjes van A n d e r s e n, nadat ik wel tienmaal de hele Bijbel met illustraties van D o r é — 'n familiestuk dat gewoonlijk in de salon op 'n standaard te prijken lag — doorgebladerd had, gaf men me *les Scènes de la Vie publique et privè des Animaux* te lezen. In dien tijd ook las ik *l'Histoire d'un Merle blanc* van A l f r e d d e M u s s e t. Op den dag dat ik m'n intrede deed in de A c a d é m i e, heeft H e n r y d e R é g n i e r me herinnerd aan die jeugd-lectuur, die groote invloed heeft op de vorming van 'n kinderziel. Eén zin vooral is me uit dien tijd bijgebleven. 't Is 't antwoord van den nachtegaal aan de roos: „Je suis

amoureux de la Rose. Sadi le persan en a parlé; je m'égosille toute la nuit pour elle, mais elle dort et ne m'entend pas. Son calice est fermé à l'heure qu'il est, elle y berce un vieux scarabée, et demain matin, quand je regagnerai mon lit, épuisé de souffrances et de fatigue, c'est alors qu'elle s'épanouira pour qu'une abeille lui mange le coeur" Zooals 't gaat in 't leven, zei hij er glimlachend bij.

LA MAISON, (Houtsnede van Paul Baudier).

„M'n moeder heeft me 't eerst ingewijd in de schoonheid van de poëzie. Ze leerde me de reïën van *Athalie*, de tragoedie van J e a n R a c i n e, waarin ze op kostschool had meegespeeld.

Uit dien tijd ook dateert m'n eerste succes. Ik deed nog al wat aan verzen-maken en een er van, *Rebecca*, werd door de literaire Academie van Savoje bekroond.”

„Wat is nu uw meening over dat jeugdgedicht?”

„Och, 't blijft eigen werk, al is 't dan ook jeugdwerk”, antwoordde B o r d e a u x met 'n veelzeggende ontwijking.

„Waar en wat heeft u gestudeerd? U heeft, meen ik, toch eerst 't familie-beroep van advocaat als bezigheid gehad, niet?”

„Zeker! Van huis-uit ben ik rechtsgeleerde. Ik heb m'n lager onderwijs gehad op 'n college, niet ver van huis. De vakantie bracht ik bij m'n grootvader door. Na m'n middelbare studie's voltooid te hebben, trok ik naar Parijs om in 't recht te gaan studeeren. U weet wel wat 't zeggen wil voor 'n Provencaal, zeker voor 'n Provencaal van „standing”, om naar Parijs te trekken. Ik heb er veel over geschreven en vooral over 't Q u a r t i e r l a t i n, waar de vrijgevochten jeugd van toen bijeenkwam.

„Maar door die „vrijgevochten jeugd” beïnvloed of geïnspireerd, zijn toch van uw hand werken verschenen, waarvan de moraal wel wat erg troebel is? Hoe staat u nu tegenover dat soort werk, als *Jeanne Michelin* e.a.?”

Met 'n gebaar van: praat-me-daar-niet-over, 'n handbeweging van: ja, wat-zal-ik-daarvan-zeggen, antwoordde hij:

„Ik had betere dingen te doen. Ik leerde Parijs kennen, zooals ik 't nooit gedroomd had, 't koortsige leven van Parijs, dat ik probeerde te ontvluchten door te gaan dwalen in de Musea, door te gaan snuffelen in de B i b l i o t h è q u e S a i n t e - G e n e v i è v e. Ik heb in dien tijd veel gedaan, al stond 't dan ook niet in direct verband met m'n studie in 't recht. Ik pende schetsen en verzen, las B o u r g e t, A n a t o l e F r a n c e, L e m a î t r e, L é o n T o l s t o ï, S p i n o z a en K a n t. En, zooals ik al zei, de lectuur uit de periode van vorming is van grooten invloed. Ze blijft onvergetelijk, denkbeelden blijven bij, en, heeft men eenmaal 'n richting in z'n denken, dan is 't heel moeilijk om die te veranderen.

Maar ik wilde en moest schrijven. Ik was op bezoek geweest bij A l p h o n s e D a u d e t, en deze, die wat werk van me kende, had me niet ontmoedigd.

In 1889 gaf *le Petit Journal* me de gelegenheid m'n eerste succes te oogsten. Dat blad gaf me de opdracht de *Chronique de l'Exposition Universelle* te verzorgen. En die artikels zijn in den smaak van het publiek gevallen”

„Maar monsieur Schilte, vindt u dat zoo komisch?” vroeg B o r d e a u x, toen ik glimlachend te denken zat, dat diezelfde wereld-tentoonstelling óók aan J o h a n d e M e e s t e r z'n eerste succes bezorgd had. Toen ik dat B o r d e a u x vertelde, en meteen verklapte, dat die zelfde J o h a n d e M e e s t e r me, op 'n bankje in 't Luxembourg, 't briefje had gedictieerd, dat ik 'm gestuurd had, begon hij lachend z'n snor aan te punten.

„In 1890”, ging B o r d e a u x den roman van z'n leven verder vertellen, „was ik 'n medespeler in de comédie van 'n examen met 't gevolg, dat ik als volleerd rechtsgeleerde naar m'n geboorte-grond terugging. En, de gewoonte van m'n voorvaderen getrouw, dat één uit de familie den vader opvolgen zou, was ik de aangewezen

persoon om me bij de balie te laten inschrijven. Ik was pleiter met 'n sympathie voor m'n vak. Voor de balie voelde ik me op m'n gemak.

Na 'n korte episode van dienstplicht kwam ik weer aan 't gerechtshof terug... maar m'n liefde voor het advocaat-zijn was verminderd. Ik verdeelde nu m'n tijd tusschen m'n verplichtingen voor de rechtbank en de literatuur. En ik schreef m'n werk *le Lac Noir*.

Ik begon weer te lezen, en hoeméér ik las, hoeméér de lust om zelf te schrijven en 't geschrevene te publiceeren in me groeide. M'n eerste stukken verschenen in *le Mercure de France*, *le Magasin littéraire* en in *la Revue Blanche*. Die schetsen verzamelde ik in 1894 tot 'n bundeltje *Ames modernes*. 't Werkje had succes.

Ik woonde toen in 'n klein vertrek op de boulevard Saint Germain, waar ik stevig doorwerkte. Parijs is lang zoo mooi niet als Savoje, maar vanuit m'n werkkamer kon ik nog groen van boomen zien, en dat is in Parijs al heel wat".

„Autour de Notre Dame, le soir, il y a des coins d'ombres où l'on fait des trouvailles de littérature quand on est jeune et qu'on a le coeur plein". Dit schreef H e n r y B o r d e a u x in z'n inleiding bij *Ames Modernes*.

En hij hééft daar gewerkt! Dáár ontving hij dien brief van P a u l B o u r g e t, daags na 't verschijnen van z'n *Ames Modernes*, die beslissend is geweest voor z'n schrijvers-leven. Want, wanneer iemand als P a u l B o u r g e t, schrijft: „Il y a longtemps que je n'ai éprouvé à la lecture d'un volume autant de plaisir..." en men is dan goed twintig jaar....., dan, schreef B o r d e a u x „une phrase, comme celle-là, ... chante à l'oreille, presque comme une parole d'amour." Dáár ook, op de boulevard Saint Germain, kwam J o s é M a r i n d e H e r e d i a hem bezoeken om 'm met z'n werkje geluk te wenschen.

Als H e n r y B o r d e a u x dàt vertelt, glundert z'n gezicht nog van triomph om die eerste overwinning.

De avonden bracht hij door in 't café Vachette, waar de literaire jeugd-bende van toen bijeenkwam. Daar kon men vinden E d m o n d P i l o n, C h a r l e s M a u r r a s, H e n r i M a z e l, E d o u a r d T r o g a n en veel anderen.

Misschien had 't realisme B o r d e a u x totaal in z'n knuis-ten gekregen, 't realisme, waar Parijs vól van was, als niet de dood van z'n vader hem in 1896 naar Savoje had teruggeroepen.

Dáár terug begon hij weer te pleiten, maar z'n gedachten waren elders, en daarom ging dat niet te best.

„Ik moet denken", vertelde hij verder „aan de levensles welke D a u d e t me gaf: „*La science de l'humanité, c'est la vraie science*". Dàt begon ik te begrijpen aan de rechtbank.

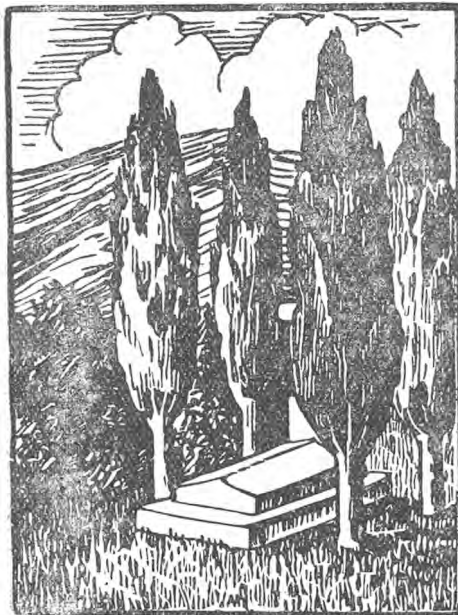
Terwijl ik in Savoje was, hield ik toch contact met Parijs, daar ik voor de *Revue Hebdomadaire* de boek-recensies schreef.

Maar nu moet ik 't evenement vertellen van m'n eersten roman!

In 1898 voltooide ik *le Pays Natal* en stapte met 't manuscript naar *la Revue des deux Mondes*, waarover toen Ferdinand Brunetière den scepter zwaaid. Ik wachtte eenige maanden met Jobs-geduld, toen op zekeren dag 'n brief van Brunetière kwam, met 't verzoek, bij hem te komen. Weer verscheen ik bij de redactie, waar de directeur me allercharmantst ontving.

— Votre roman paraîtra à la *Revue des Deux mondes*. Mais il n'y paraîtra que dans deux ans.

— Dans deux ans? répétai-je abasourdi, comme s'il s'agissait de l'éternité.

LE PAYS NATAL

Houtsnede van Renè Poittier.

— Deux ans, reprit-il, et ce n'est pas un délai bien long. Nous avons des engagements pour ce laps de temps.

Je ne revins de mon étonnement que pour prendre un ton dégagé et déclarer dans un sourire:

— Mais dans deux ans, monsieur, je vous en apporterai un autre.

Il me considéra de ce regard qui vous pourfendait comme une pointe d'épée, et sa décision fut bientôt prise:

— Commé vous voudrez, monsieur. Voici votre manuscrit.

Zóó beschreef Henry Bordeaux de aanbieding van z'n eersten roman in den herdruk van *Amour en Fuite*. 1).

Hem restte niets, dan

de trap waarlangs hij opgeklommen was, weer af te dalen.

„Ik wist toen niet”, keuvelde hij door, „wanneer ik daar weer verschijnen zou. Maar 5 jaar later ging 't anders. Toen verliepen tusschen m'n aanbieding en de verschijning van m'n roman *Amour en Fuite* 14 dagen! 2 Maart 1903 zond ik de copie ter lezing, den 4den Maart kreeg ik de drukproeven en de heele roman werd afgedrukt in 't nummer van 15 Maart!

Le Pays Natal was m'n eerste succes op roman-gebied. In dien roman heb ik getracht weer te geven 't mooiste van m'n geboortegrond. En zéker, dat land waar ik geboren ben en den mooisten tijd

1) Plon éditeur.

van m'n jeugd heb gesleten, is mooi door z'n natuur. Ik hou van Savoje met z'n beboschte bergen, waarop de sneeuwtoppen glanzen in de zon. Ik hou van de meren met ...dans leurs eaux sans rides un ciel sans nuages." Ik hou van de schilderachtige stedekens in Savoje, elk met hun roem van eeuwen her. Daarom trek ik iederen zomer nog naar m'n buiten d u M a u p a s, waar ik nu ook op 't punt sta heen te gaan. Maar de diepste stemming, waarom ik er van hou, waarom ik m'n Savoje, m'n Pays Natal liefheb, heb ik willen leggen in 't slot van dat boek: „C'est le pays natal. Vous

JEAN-JACQUES ROUSSEAU,

souvenez-vous la légende du géant Antée, fils du Ciel et de la Terre? Il luttait contre Hercule. Chaque fois qu'il touchait la Terre, sa mère, il se sentait une vigueur nouvelle. Les hommes sont ainsi. En revenant sur le sol natal, ils reprennent les trésors du passé et la foi dans l'avenir. Car ils y retrouvent l'esprit des ancêtres et ils comprennent que toute oeuvre durable dépasse la vie d'un homme."

Hij sloot 't boek, waaruit hij de passage gelezen had.

„Men heeft u, door uw werk *La Famille*, den naam gegeven van: l'éducateur de la famille. . . ."

Ik verbrak er de gevallen stilte mee. Hij schrok uit peinzen op. „*La Famille?* Ik sprak daarjuist van Savoje. U kent de treurige figuur van J e a n - J a c q u e s R o u s s e a u, die daar gewoond heeft? Hij is de apostel geweest van 't individualisme, en dáárdoor heeft hij 't gezinsleven verwoest. Met z'n C o n t r a t s o c i a l, waardoor wij nu 't algemeen stemrecht gekregen hebben die „belle machine à produire le gaspillage, l'incurie et le désordre”, zooals ik schreef in *Les Roquevillard*, heeft R o u s s e a u niet zóóveel kwaad gesticht. Tégen dat individualisme is m'n opzet ter bescherming van 't gezin. Ik schreef daarover, op den vooravond, dat generaal d e C a s t e l n a u in 1920 te Lille proclameerde *les Droits de la Famille*:

„Une patrie est un Syndicat de familles composé par l'histoire et la géographie. La cellule sociale, ce n'est pas l'individu, c'est la famille. Une famille, puis des familles ont formé le germe de l'Etat et l'Etat une fois formé a pour éléments constitutifs les familles, non les individus”.

De welvaart van 'n natie is afhankelijk van de gezinnen, die dat bewonen. 'n Gezond gezin, 'n gezonde natie. „Il n'y a pas de beau destin individuel. On sert sa famille, sa patrie, la science, un idéal, Dieu.”. Ik schreef 't neer in *les Roquevillard*, en ik zal 't blijven herhalen. Kon ik maar 't individualisme van R o u s s e a u rukken uit 't wezen van de tegenwoordige samenleving. 't Individualisme is verderfelijk omdat 't voert tot egoïsme, dat de schoonste gevoelens van 'n menschenziel doodt.

Ik heb in le Pays Natal voor de menschen geplaatst de miserabele figuur van J a c q u e s A l v a r d, den egoïst, die in Parijs naar eerebaantjes jaagt, terwijl in Menton z'n lieve vrouw, de alles offerende Annie, sterft.

Tégen datzelfde individualisme schreef ik *la Croisée des Chemins*.

Wanneer de mooie, altruistische liefde weer bloeien ging in de gezinnen van Frankrijk, liefde van echtgenooten, die niet uit egoïsme kinderen weren uit hun gezin, Frankrijk zou weer groot wezen en machtig, Frankrijk zou niet sterven gaan.

Ik wilde dat ik met m'n schrijven bereiken kon, dat de gezinnen van Frankrijk gebaseerd werden op de Katholieke levens-principieën.”

„Dan is uw zienswijze wel 'n beetje veranderd, sinds die periode, dat u, zélf beïnvloed door het individualisme, 'n werk kon schrijven als J e a n n e M i c h e l i n !”

„Ik ben zelfs nog al vlug veranderd. Want toen ik, bij den dood van m'n vader, weer terug kwam in Savoje, weer m'n ouderlijk huis zag, en bidden ging op 't kerkhof waar m'n ouders begraven waren, m'n ouders, die me voor waren gegaan in 't goede, voelde ik weer de weldaad van 't Katholicisme. Ik durf me nu te noemen: bon catholique. Men noemt me „l'educateur de la famille”, mais. française et catholique!”

Tot slot wil ik H e n r y B o r d e a u x voor U plaatsen als de Katholieke schrijver. Daarom citeer ik van hem 'n brokje uit

z,n boek *Saint François de Sales*. Vorm daar dan uw meening naar.

„Vous dont la vie fut un acte de foi et d'adoration, donnez-nous, comme le pain quotidien offert à notre faim charnelle, le goût du Dieu vivant plus clairement représenté aux limites de notre vue par le Christ chargé de toute notre humanité.

Vous, le calme, guidez-nous dans cet usage délicieux du monde qui peut si vite devenir criminel, préservez-vous des voluptueuses inquiétudes et des vaines curiosités de l'esprit.

Vous, le pacifique, ouvrez à la paix les portes de la cité, de la maison, de notre coeur.”

Dat ik zoo altijd bidden kon!

Parijs Juli 1927

Fransche Boeken

Billy (André) et Moïse Twensky. L'EPOPÉE DE MANACHÉ FOIGEL. Le Fléau du Savoir, 10 fr. II. Comme Dieu en France, 12 fr. Plon.

De tweede dezer schrijvers is een jood en de held van het „Epopée” is van het zelfde ras. Manaché Foïgel, jonggehuwd met Haikilé, nog vóór den leeftijd van dienstplicht, doet zijn uiterste best om zich uit de voeten te maken, alvorens hem de gedwongen gelegenheid tot mogelijke heldendaden, kan worden aangeboden. En daar hij geen geld genoeg heeft om de handen te zalven van al die Russische overheden en tusschenpersonen, die hem misschien een vrijstelling zouden kunnen bezorgen, besluit hij mét zijn vrouwtje te vertrekken naar Parijs. Wat hem tenslotte gelukt met hulp van een half-clandestein emigratie-bureau. Van Berlijn uit neemt hij den sneltrein naar Frankrijks hoofdstad.

In het tweede deel zien wij hem daar verschijnen. Hij ziet zich daar dadelijk omringd door zijn nichtjes en neefjes en rasgenooten van Mont-martre.

De schrijvers hebben een open oog voor de goede kwaliteiten evenals voor de fouten van de bevolking der Joden-wijken, en schilderen haar naar het leven.

Het is tot nu toe (het derde deel verscheen nog niet) een geestig en humoristisch boek, dat met fijne opmerkzaamheid en psychologisch begripen heeft gadegeslagen het volk, dat zich nooit vereenzelvigd met een volk, waarbij het in leeft.

Calvet (J.) LE RENOUVEAU CATHOLIQUE DANS LA LITTÉRATURE CONTEMPORAINE (1900—1927). 18 fr. Lansre.

Een stevig boek van ruim 400 bladzijden. Maar dat zegt niet veel; er zijn genoeg dikke boeken, waar niets in staat. Maar dit is vol inhoud, rijken inhoud. Al jaren geleden schreef P. van Ryckevorsel in dit tijdschrift een opgewekt artikel over de katholieke renaissance in de Fransche literatuur, die zooveel beloofde.

En al zijn er sinds vergissingen en misgrepen, vooral overdrijvingen, geweest, toch is de groei der katholieke idee steeds vooruit gegaan. De kwarteeuw, die hier in overzicht komt, geeft namen van kunstenaars, die allen voor hun deel hebben meegewerkt aan de hernieuwing.

Het is werkelijk de moeite waard dit moedgevende boek, al was het alleen maar om een zuiver begrip te krijgen van de religieuze beweging in de Fransche letteren, te lezen.

Halfants (Paul). ETUDES DE CRITIQUE LITTÉRAIRE. 2me Série. 12.50 fr. Action Catholique, Bruxelles.

Wie de eerste serie van **Halfants** gelezen heeft, weet wat hem hier wordt aangeboden: een reeks essays over verschillende schrijvers, waarin het klare oordeel, streng gemotiveerd, met ferme oprechtheid wordt uitgesproken.

Het woord van Halfants is vaak verrassend van raakheid. Zoo over Anatole France, wien de kritiek al zoo nauwkeurig onder het mes heeft genomen; over Bernanos, den schrijver van den veelbesproken roman „Sous le Soleil de Satan”; zoo over Maurras, den man van de „Action française”, den „atheist catholique”. Een boek dat leidt en vormt.

Hire (Jean de la). LE ZANKADOR. 10 fr. Ferenczi.

Jean de la Hire, schuilnaam van Adolphe Lepic, schrijft gewoonlijk eerst zijn verhalen als feuilletons in „Le Matin” om ze later in boekvorm uit te geven. Heel pluis is over ’t algemeen de lectuur niet, maar Le Zankador maakt daarop een gunstige uitzondering.

Maar ’t is echte feuilleton-lectuur door iemand die zijn vak kent. Hij weet zijn lezers in spanning te houden en naar het „vervolg” te doen verlangen. Dat wordt gedaan met groote handigheid.

De personen struikelen over elkaar, zooveel zijn er, en de gebeurtenissen volgen elkaar op als de regenbuien in Nederland, maar dat neemt niet weg, dat er geen oogenblik verwarring ontstaat en men den draad steeds in de hand heeft.

’t Is een expeditie om een goudmijn te vinden, in midden-Afrika, over welker bestaan en ligging, een oud document bijzonderheden geeft.

’t Is een aaneenschakeling van avonturen: hindernissen en lagen; vijanden en oplichters, verraders en moordenaars, waaraan de vervolgenden telkens weten te ontkomen door hun slimheid of heldhaftigheid, om dan telkens weer in nieuwe moeilijkheden te tuimelen.

Literaire waarde heeft het geval natuurlijk niet, maar lezers die daar nu ook zooveel niet om geven, maar alleen wat ontspanning en afleiding zoeken in hun strandstoel, kan het een uitkomst zijn.

Joliclerc (Eugène). UN CHASTE. 10 fr. 80. Ferenczi.

Wie vroegere romans van Joliclerc kent en den titel ziet van dezen nieuwen, houdt wellicht zijn hart vast. Maar ditmaal is er

geen enkele reden voor. Het boek is goed, er gaat zelfs een zekere stichting van uit.

Een jongeman, opgevoed bij de paters Dominicanen, voelt roeping tot het klooster, maar een zijner geestelijke leermeesters, raadt hem aan, geen overijlden stap te doen. Hij moet eerst maar eens wachten tot na het huwelijk van zijn broer. Robert gehoorzaamt zijn raadsman. Zodoende komt hij in kennis met de zuster van zijn toekomstig schoonzusje. Zij is niet katholiek, en leeft verwijderd van haar man, die schuld tegenover haar heeft. Robert, blakend van ijver, hoopt haar te bekeeren, maar de liefde maakt zich meester van het hart van deze twee menschenkinderen. De vrouw onttrekt zich aan de bekoring door het zekere middel, de vlucht. Als Robert haar later ontmoet, stelt hij haar voor, na onbinding van het enkelburgelijk huwelijk, met hem te trouwen. Maar zij bekeert zich nu werkelijk en keert terug naar haar man, met wien zij thans ook sacramenteel wordt verbonden. En Robert, zoo standvastig in de verzoeking, gaat naar het Seminarie van Issye.

Margueritte (Paul). TON CQRPS EST à TOI. 12 fr. Flammarion,

De auteur van 't liederlijke *La Garçonne*, schijnt nog niet genoeg te hebben verdiend met zijn pornographie. Met dit nieuw boek breekt hij een lans voor het nieuw-malthusianisme en als ware Frankrijk nog niet genoeg aangetast door deze vreeselijke kwaal, maakt deze onguere en slecht schrijvende schrijver propaganda voor de verdere uitbreiding van het tegennatuurlijke kwaad.

Martinon (Suzanne). NOUS DEUX. 12 fr. Plon.

Wie zijn die twee? Een jonge weduwe en haar zoon. Zij wijdt zich geheel aan het kind, werkt voor hem om zijn leven gemakkelijker te maken, wijst een tweede huwelijk af en offert zich geheel voor hem op.

En dan gebeurt wat Vondel zoo weemoedig deed zeggen: de kleinen treên op het kleed, de grooten op het hart.

Deze moederliefde is te veel instinct, ze is egoïstisch, ze is zwak en toegevend en durft de verkeerde neigingen van den jongen niet tegen gaan.

En dat wreekt zich. Man geworden, verveelt hem die opdringerige liefde en hij schudt de handen der moeder van zich af. Hij laat zich overhalen naar Amerike te gaan door zijn jong vrouw, die een haat heeft aan haar schoonmoeder. Vergeefs heeft deze gesmeekt haar mée te nemen. Zij blijft alleen, en maar zelden ontvangt zij een teeken van leven van hem, dien zij liefhad, meer dan haar eigen leven. Totdat de zoon berouw krijgt en zich de goedbedoelde zorg en liefde der verouderende vrouw herinnert.

Voor z'n plezier behoeft men dat boek niet te lezen; het verhaal is zoo smartelijk en neer drukkend.

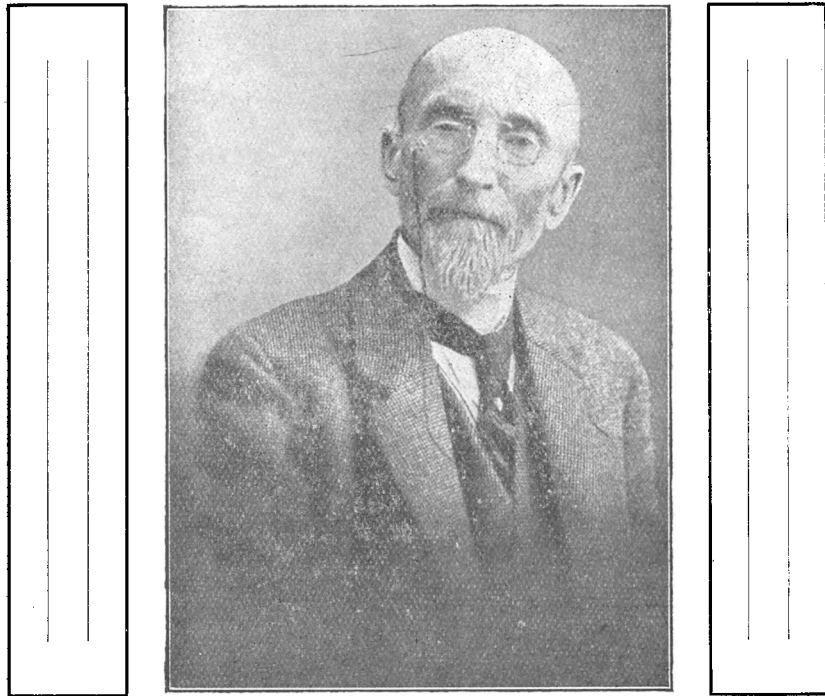
Maar mij dunkt, dat het leerzaam kan zijn. Want zijn er niet al te veel moeders, wier liefde te weinig bovennatuurlijks heeft om haar kind te behouden en gelukkig te maken.

Mr. Frans Erens, zeventig jaar

door EUGÈNE ROVINA

Ik teeken met mijn oudsten pennenaam, dien ik zelf al bijna vergeten was; zoolang geleden is het. Want ik was nog maar een jongen van een jaar of achttien, negentien.

Op het college, waar ik was ingemetseld, hingen nog de legenden in de lucht van Lodewijk van Deyssel. Hoe lang hij de laan uit was

Mr. FRANS ERENS.

bij mijn aankomst, weet ik niet meer.

Van Frans Erens was er een familie-lid, zoodat wij in ons clubje nogal wat hoorden van de Nieuw-Gidsers, en in de gelegenheid waren van hen dingen te lezen, die anders voor ons taboe zouden zijn geweest.

Het eerste wat ik van Frans Erens in handen kreeg was *De Conferentie*, dat ondeugende maar ook geestige dingetje. We wisten welke personen daarvoor ten portret hadden gezeten.

En 't is vreemd, als ik Erens' naam hoor, denk ik altijd weer het eerst aan die schets, ofschoon ik in den loop der jaren toch wel ongeveer alles heb gelezen wat er van hem gebundeld werd.

Literair beschouwd, bleef ik het altijd zijn beste product vinden, en 't gaf ook werkelijk Erens naar den besten kant van zijn talent, den scherp en opmerker en den bondigen vastlegger van zijn observaties.

Herman Robbers noemt Erens „kortademig”, en ik geloof ook dat hij nooit de man was om lang en diep op te halen. Hij heeft het herhaaldelijk geprobeerd met een grooten roman uit den tijd van Napoleon, maar hij heeft ons tot vandaag niet meer dan een paar fragmenten kunnen laten zien.

„Dit eigenaardige van het fragmentarische”, zegt P. van Moerkerken „van scherp opteekenen van 't onmiddellijk geobserveerde in de buitenwereld en in 't eigen innerlijk, is waarschijnlijk mede de oorzaak van het feit dat Erens geen epische werken van langeren adem heeft geschreven”. Zéér waarschijnlijk; het was zijn aanleg niet en Erens heeft dat gelukkig zelf gevoeld.

P. v.d. Meer schijnt het in hem te laken dat hij te rustig en kalm was en is; geen opstandige en geen getourmenteerde, of maar heel eventjes.

„...Het Katholicisme is in hem niet de alles-bewegende geestelijke activiteit. Hij kan dat wel waardeeren in 'n Bloy, in 'n Claudel, in 'n Huysmans, maar voor zich zelf is hij bevreesd, dat zijn „tevredenheid” verstoord wordt. Hij is niet vol van het rijkste gevoel van overvloed; hij wandelt door de lanen der overpeinzing. Erens heeft iets schimmigs, iets van de herinnering van een afwezige, die weggeweken is en zich afgekeerd heeft van het leven, dat heel iets anders is dan literair genot. En zoo beschouwt hij met een zekere hoog intellectuele koelheid, van uit de verte, de groote barning van wat er nu in de wereld aan het gebeuren is. Hij bezit niet, tenminste naar zijne geschriften te oordeelen, de sterke wijsheid van een oud-man, die in een rustigen, eenvoudigen blik hemel en aarde, God en de menschen omspant.

Zijn proza zonder schokken, voorzichtig, gelijkmatig, fijn soms van indringerige scherpte, mist elke meesleepende macht. Er gaan geen afgronden open; ge ziet geen blinkende bergen. Het is of hij niet heeft kunnen bloeien. Wellicht in de Nieuwe Gids, de geest van '80, de oorzaak daarvan. Vandaar die tweeslachtigheid, niet in zijn literair oordeel, maar in zijn levenshouding, dat wankel, eigen aan den aesthetischen dilettant.

Hij zit bang weggedoken voor de toekomst, zonder de machtige rust van den wijze. — „Voor ons is het nieuwe schrikbarend”, heeft hij, eenige jaren terug, geschreven . . . „voor ons ouderen van dagen of menschen van rijpen leeftijd blijft niets anders over dan onze blikken te richten naar het verleden”

Hoe vreemd doet deze bange, moedelooze houding ons aan, hoe on-katholiek is die angst voor het nieuwe — „renovabis

faciem terrae" — voor de waarachtige vernieuwing, waaraan Erens ook had kunnen meewerken evenals bejaarde abten dat doen aan hun klooster, zoo hij niet verstard was, niet in het groote levende verleden, maar in dat klein, o zoo bekrompen geesteshoudinkje van '80.

Frans Erens heeft met zijn geschriften den menschen, die nu leven in dit groote smartelijk-schoone oogenblik van God's uur niets te geven."

Ja, dat „smartelijk-schoone oogenblik van God", wat is dat nu precies?

Twintig jaren geleden schreef Maria Viola in „Van Onzen Tijd" over Erens vertaling van Pellico's „Prigioni": „Erens' geestes-aanleg en daaraan beantwoordende literaire begaafdheid, liggen geheel in de sfeer, waarin een arbeid als deze met voorliefde ondernomen en met kiesche toewijding wordt voltooid; zijn heldere en spitse, meer intelligent speculeerende dan diep en hartstochtelijk speurende geest leent zich bij uitstek tot het fijn begrijpen en zuiver verwoorden van het Romaansche karakter dezer edele en spiritueele bespiegeling, en zoo vormt zijn nieuwe bewerking van Pellico's bekende zielskroniek een eigenaardige bijdrage tot de zelf-beschouwende lectuur, van welke Erens terecht zegt, dat ze de groote voorkeur heeft van dezen, *naar levensverdieping strevenden tijd!*"

Dát had hij dan toch gemerkt! En daarom vertaalde hij waarschijnlijk Aurelius, Augustinus' Belijdenissen, Thomas à Kempis' Navolging Christi en Johannes Ruusbroec's Sieraad der Geestelijke Bruiloft.

Frans Erens was geen luidruchtige Nieuw-Gidser, laten wij den hemel tenminste danken, dat hij ook in ons kamp geen spektakel-maker is geweest.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

EEN GEWETENSONDERZOEK VOOR SOMMIGE KUNSTENAARS kan men het stukje van Henri Bruning noemen in *Roeping* (Aug.).

„Ik wilde U, mannen van de Gemeenschap, wel eens deze regels van Bernadot voorhouden (wellicht laast ge ze al, maar hebt ge ze niet in dit, uw, ons verband overwogen).

Toute vie active (dus, in uw, ons geval: *de kreatieve daad*) qui se développe au détriment de la vie intérieure va contre la volonté de Dieu. Que notre action ne se sépare pas de notre contemplation, mais qu'elle soit encore *notre contemplation qui s'exteriorise*, qui s'épanche dans l'âme de nos frères.

Si donc quelqu'un, poussé par un excès d'activité (serait ce dans une intention de charité fraternelle) s'est donné un surcroît de besogne et imposé des travaux qui lui *font perdre habituellement le recueillement intérieur et étouffent sa vie intime*, qu'il s'empresse de retrancher en se souvenant de la parole de Saint Bernard: maudite l'occupation qui t'éloigne de Dieu!”

Deze ingekeerdheid en deze ingetogenheid zijn plichten waaraan ge u noch als mensch (zich katholiek noemende) noch als artiest (zich katholiek noemende) onttrekken kunt. En gij het minst; gij zaagt de onvermijdelijkheid uwer pijnen in. Gij zaagt in, dat het eenige (negatieve) dat u restte, was dat al te dulden. En hoewel nu uw eenige, positieve daad moest zijn al dieper naar U zelve in te keren d.w.z. al dieper met God samen te leven (ook dus in uw kreatieve daad) en over dat onvermijdelijke maar te zwijgen, is uw kreatief werk, zijn uw essays toch niets anders dan een graven, al btser en vergalder, in uw bitterheid, ce vain travail d'imagination qui trouble le coeur, en dit al hardnekkiger als een vijand des Lichts.

Gij kunt nu verder over kunst denken zo ge wilt, ge kunt u met een verveelde glimlach op u zelf terugtrekken en nog eenmaal — o de verholen ijdelheid van uw vermoeid afweren — beweren dat voor u de tijd, waarin ge waarachtig meendet dat de kunst enige sociale betekenis had, lang reeds voorbij is: het leven was al te overmachtig en wij waren van een te laat geslacht en reeds te moe geworden; wij werden van te veel beroofd; de tijden van het groot middeleeuws geloof zijn voorbij, niet meer voor ons, en och, doorleefden de middeleeuwers hun geloof eigenlijk wel zo groot en schoon als men dat wel eens wil laten voorkomen? (is eigenlijk niet de

hele kwestie dat die menschen onder gelukkiger voorwaarden leefden, en kregen ze zo te zeggen niet de hele boel kado?); ons besprongen verleden eeuwen; wij kunnen de breuk der kernen in ons niet meer overbogen, wij kunnen ons nog slechts — met onze creatieve daad — van ons zelf bevrijden, korte tijd bevrijden, en eigenlijk is dat het enige en de diepste en de verborgen oorzaak (laten we ons zelf niet bedriegen) van ons schrijven. Maar dan liegt ge, dan verraadt ge uw geloof; als ge zegt dat gij het niet meer kúnt, dan bevuilt en verontreinigt ge den Christus, dien „witten Vreemdeling” (herinnert ge u nog?) die tussen ons kwam sterven.

Ook kunt ge — o smartelike zelf-ontdekking — bespeurd hebben dat uw kunstdaad die ge een sociale waandet, al was ze maar gesteld ter wille van twee, drie mensen, slechts egoïsme was; want gij — vertrouwend dat gelijk het lijden van Christus overvloedig was in u, ook eenmaal uwe vertroosting overvloedig zou zijn in Christus, — die meendet al uwe verdrukkingen uit te moeten schrijven opdat gij hen, die in allerlei verdrukkingen waren eenmaal zoudt kunnen vertroosten door de vertroosting waarmede gij dan zelve van God vertroost waart geworden, gij, argeloze, betraptet u zelf onverhoeds op uw laaghartige zelfbedrog: dat n.l. de uren der creatie eigenlijk de diepste en gelukkigste zo-men-zegt van uw leven waren, ja zelfs zoo diep en gelukkig, dat als het kreëren dit diepe geluk niet meebracht, gij uw „sociale daad” zonder wroeging zoudt achterwege laten (alsof, — alsof God eist dat wij onze sociale daad zonder *liefde* voor de daad zélf zouden — kunnen — stellen); ja, gij betraptet u erop dat uw z.g. sociale creatieve daad niet alleen voor een niet gering deel een zelf-beyrijding was, maar ook een kontakt zoekt, het tasten naar een stem die uw stem verstaan zou en trachten . . uw isolement te verbreken (het is intussen goed dat we dit verlangen ijdel ervoeren: het zal ons nu minder beletten in ons-zelf te keren);

ge kunt ook zijn gaan menen dat de creatieve daad een lafhartigheid is (dat pater Damiaan naar de melaatschen ging, maar dat de kunstenaar — in het beste geval, zeg ik — deze mens slechts verbéeld en, dat komt er nog bij, zich in die zelf-geschapen schoonheid die pater Damiaan „verlustigt” en zo geen lafhartigheid dan toch, vergeleken bij pater Damiaans daad, van zo idioot-geringe betekenis dat het een dwaasheid is de sociale betekenis daarvan naar voren te brengen, zo idioot-gering dat men ze evengoed negeren kan: wij kunstenaars zijn nu eenmaal gedoemd ons leven aan dit spel te geven — behoeden wij ons dus ons als uitverkorenen Gods te beschouwen en spelen wij dit spel, deze vergeefsheid die — *malgré nous* — al onze liefde heeft.) (Maar weet: uw daad en de daad van pater Damiaan zijn evenwaardig; de creatieve daad kan een lafhartige vlucht zijn, maar is dit niet *per se*; het betreft hier alleen een verschil van *genade*, een verschillende *weg* van zelf-heiliging en heiligmaking van anderen. Hij, die geroepen wordt ar-

tiest te zijn, werd niet geroepen melaats te worden onder de melaatsen — althans niet in de letterlijke betekenis. . . .) ;

ge kunt dus zijn gaan nemen dat kunst, ein schöner und geschickter Betrug" is, een ontvluchting, ver, van de harde waarachtigheden van het leven; en ge kunt ook (veelal niet weinig terecht) het een zelfmisleiding noemen, te menen dat kunst „een stimulans is tot verheugd leven”;

ge kunt dit alles menen, ge kunt dit als weringen rond u optrekken om u van iedere konsekwensie te ontdoen, u voor iedere aanrading uwer *artistieke onafhankelijkheid* te vrijwaren en tóch, tegelijk, de schijn willen ophouden ondanks uw melaatse kunst en uw melaatse essays (het benne nog maar kroniektjes) even goed katholiek te zijn „als ieder ander” (heil U!) — maar aan twee konsekwensies (de eerste, een van het geloof dat ge beledigt; de tweede, een van uw daad-leven) kunt ge U met niets onttrekken;

ten eerste: dat uw daad-leven, uw artistieke daad moet „geplant staan” in een naar binnen gekeerd, kontemplatief leven („kontemplatief in de onverbasterde betekenis van dit woord”);

ten tweede: dat uw kunst zo als ge die nu bedrijft en „bewust in die richting kultiveert” „etouffe la vie intime”; 1e vooral, maar niet alleen, in U-zelf,

2e. in de minder zelfstandigen voor wie *gij* verantwoordelijk zijt (hoe hebt gij dat wel niet heel sterke, maar toch zeer zuivere en schone talent — ik herinner u aan zijn eerste vers „Simon de Styliet” — dat Willem ten Berge was, verwoest tot dat akeligslap nabootsertje-van-het-vermoesde-gebaar, dat ge zelf zijt en 3e. in hen — moet ik ze noemen? — die ge de bron van Licht die gij hadt kunnen zijn, onthoudt.

Gij beweert nu natuurlijk, dat ik van iedere kunstenaar eis dat hij heilig is en (nog die andere gemeenplaats die me in der tijd de „religieuze” kunstenaar Joep Nicolas voor de voeten wierp) dat men ophoudt artiest te zijn zoodra men heilig is, daar een heilige geen behoefte heeft aan kunst (Indien dit zo is, maar het is niet zo, doe dan uw plicht en ruil de heiligheid voor de kunst, het zal zoveel niet vergen als ge „er geen behoefte meer aan hebt”. Maar uw bewering is even dwaas als de bewering, dat Sint Thomas had moeten ophouden filosofie en teologie te bedrijven zoodra hij heilig was; het tegendeel is juist waar — eerst toen kon hij zijn *taak* in al haar volheid volbrengen. En wist ge niet: zónder de kunst kan een kunstenaar niet heilig worden — met moet in zijn „staat” heilig worden.

En wat die min of meer lakende opmerking betreft, als zoude ik eisen dat iedere kunstenaar heilig is — Och, ik eis niets: ik wijs alleen op datgene wat het gelóóf (dat ge zegt aan te hangen) van U vraagt, en — op die enige weg waarop *kunst en leven samengaan*.

Maar waar de schoen wringt. . . . ?

Gij wenst uw getoermenteerdheid te handhaven, gij wenst deze (ach, kondet gij dit wáárljk!) te kultiveren: het is zoo voornaam van de verfijnde genietingen van deze vermoeide tijd te zijn.

Of ik dan niet geloof aan uw getoermenteerdheid?

Neen! Gij wenst niet waarlijk *gelukkig* te zijn! — Gedeeltelijk is uwe getoermenteerdheid waar, maar gij wenst een andere hogere voor te wenden dan de uwe is: gij wenst boven uw stand te leven; gij durft uw onbeduidende-zélf niet te leven, maar gij tracht, wilt Gerard Bruning leven en, God betere 't, dieë Erich Wichman, met het gevolg, dat alles in u duf en benard en begrensd wordt. Uwe getoermenteerdheid wordt wel méér, maar niet gróter, alleen burgerliker, benepener, aftandiger. En het zal niet lang meer duren of ze is een stinkend riooltje: „honden die huilen” — niet pornografies, maar onnozel.

Waarlik, mijn vrienden, wanneer uw kunst ontbloeit uit een diepe ingekeerdheid, dan is zij niet meer „een vlucht uit het leven”, Wist ge (ach), ge waart het leven reeds lang vóór uw kunst ontvlucht: ieder minuut ontvlucht ge het. „Het leven is niet de armsten der armen” te zijn, in „luizige huizen te wonen, de afval van de straten te eten” etc. — dit alles is slechts een oppervlakkige scherpzinnigheid om den bourgeois te épateren, leven is, voor iedere mens, door de woorden van Christus Heilig Lichaam ingaan tot de heilige Driëenheid. Anders niet, begrijpt ge. Het overige is maar geleuter om uw artistieke onafhankelijkheid te behouden.

Maar *ik* had niet het recht dit te zeggen.

Daarom:

Dág, Dag allemaal!

t.t. in Christo
w.g. Henri Bruning.

Wij hebben letterlijk geciteerd; de vele parantheses zijn ook van Bruning.

Het is een merkwaardig manifest, en grootendeels juist. Natuurlijk ziet wel iedereen dat de woorden: „zonder de kunst kan een kunstenaar niet heilig worden — men moet in zijn „staat” heilig worden”, een leelijke paradox is, waar het woord „staat” in heel anderen zin dan de gebruikelijke wordt aangewend.

En als we nu eens ophielden: steeds te spreken van een kunstenaarsdaad als van een *kreatieve* daad? Dat is toch alleen in zéér overdachtelijke beteekenis, en we brengen de mensen er maar mee in de war. Als wij ook dezen Babel-toren-term zelden of nooit meer gebruiken, krijgen we langzamerhand de kunst weer op haar normale plaats, en erkennen wij de daad van den kunstenaar als een verantwoordelijk *actus humanus* en niet slechts als een onverantwoordelijke *actus hominis*.

In de *Nieuwe Gids* (Jun.) vertelt Dr. K. H. de Raaf van een gesprek met den onlangs overleden dichter *Leopold*.

„Ik vind,” aldus wijlen Leopold, „onze heele Nederlandsche

literatuur niet veel bizonders". Ik: „Dat zal men toch wel cum grano salis moeten opvatten. U wordt in allen gevalle hoog gewaardeerd door de jongeren. Zij bewonderen U."

Zoo? Dat wist ik niet. Ik begrijp die bewondering niet. Ik vind dat het er met mij niet dik op zit. 't Is maar zoo zoo. Volstrekt niet belangrijk. Dit is geen bescheidenheid, maar ik vind het algemeen niet veel." Ik maakte de opmerking dat de jongeren in zijn verzen het rustig overwogene, de bezonkenheid bewonderen, meer dan de gepassioneerde lyriek van Kloos.

„Zoo? Nou, ik voel me veel meer iemand van '80. Met die menschen had ik wel contact. Nu — ik heb het A. Roland Holst zelf gezegd — nu hang ik er maar bij aan. Ik vind in die jongeren zoo weinig „feu sacré". Als ze mij vereeren dan weet ik het niet. Ik vind juist dat dat bedaarde van mij nu juist zoo'n deugd niet is. En jonge menschen, menschen van om de dertig, zoo bedaard en bezonnen? Ik heb eens een leerling gehad — de namen zal ik liever verzwijgen — die dichtte ook. Ik vroeg hem hoe het met de poëzie ging. En wat was het antwoord? „Och, zoo nu en dan schrijf ik nog wel eens een vers." Hoe vindt u dat? Is dat geen testimonium paupertatis? Bij jonge lui moet het er uit *barsten*. Ik vind juist van mijn eigen werk dat er te weinig vuur in zit. Neen, ik geloof dat we tegenwoordig met onze literatuur in een inzinking zijn. Ook met die rare schilderkunst. Ik weet niet waar het naar toe moet." Hij keek bezorgd en langzaam schudde zijn hoofd. . . . Hij kwam nog weer op de tachtigers. „Die waren veel krachtiger. Dat was een tijd! Elk nummer van de Nieuwe Gids was een gebeurtenis. Ik was toen student te Leiden. Mijn vriend Gerlof van Vloten promoveerde. Bij de promotie verschenen ook zijn beide zwagers Van Eeden en Verwey. Maar nu had je na afloop die professoren eens moeten zien. Hun respect voor Van Eeden en Verwey. Poeslief werden ze bejegend. Ze werden „gecajoleerd". Fluisterende bewondering ging rond. En later op de kroeg! onder de studenten. Opschudding, meneer! De *Dichters!*!"

Laten wij nu nog even wijzen op een paar artikelen in verschillende tijdschriften, die voor onze lezers van belang kunnen zijn.

Studiën (Juli) A. N. R. Rerihling: *Over een grondslag van literaire Critiek en literaire Wetenschappen*. En aldaar ook: E. Hüfner: *Hebben de dieren Bewustzijn?* Een kritische beschouwing der moderne Dierenpsychologi.

Hochland (Juli) Dr. Frans Arens: *In Memoriam Wladislaus St. Reymont*, den poolschen schrijver van den met Nobelprijs bekroonden roman *De Boeren*. En verder eene beschouwing over den „Weg der Unvollkommenheit" (the Way of Imperfection) van Francis Thompson, den Engelschen dichter en bekeerling.

Stimmen der Zeit (Juli) brengt o.a. twee voorname artikelen: M. Pribilla: *Eltern Und Kinder* en J. Kreitmaier: *Die Tragik des Christlichen Künstlers*.

En in *Le Correspondent* (10 Juli) kan men verslag vinden van *Armand Praviel* over *Grand Prix Académiques*; hij beweegt zich als gids *A travers les Livres* en vestigt er onze aandacht op dat zooveel onze aandacht vragen voor „le probleme de la famille.” Is 't wonder?

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIJLEN S.J.

Bower (B. M.) DE MACHTIGE ADELAAR. (*The Eagle's Wing*) Uit het Engelsch door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. (516) f 2.25. C. Bontenbal Jr., Rotterdam.

Ingenieur Rawley King wordt geroepen bij het sterfbed van zijn grootvader, die in onmin leefde met Rawley's ouders.

De oude man geeft hem een bijbeltje en een dagboek en spoort zijn kleinzoon aan, te doen wat hij hem opdraagt. In den bijbel zijn onderstreepte gedeelten, en als deze worden saamgevoegd geven zij aanwijzing eener verborgen goudmijn. Met den trouwen Indiaan van zijn grootvader gaat de jonge King op route en op zijn weg komt hij bij een nederzetting van halfbloeden, een groote familie, de met een of ander geheimzinnig werk bezig zijn bij de Colorado-rivier. Hij redt een oude squaw en een jong meisje van een belagenden Indiaan. Zijn bediende eerst en later hij zelf worden gewond, en verpleegd in de familie der halfbloeden van den ouden Jess Cramer. Door dat verblijf ontdekt hij, dat zij het plan hebben de Colorado-rivier af te dammen, om gemakkelijker het goud in de bedding te kunnen vinden. Ingenieur Rawley wijst op de onmogelijkheid van het plan, maar koppige Jess houdt vol. Tenslotte bemoeit de regeering er zich mēe en eene commissie komt kijken naar de maatregelen. Oude Jess blaast den voorraad dynamiet op en de dam leidt werkelijk de snelvlietende rivier af, maar menschenlevens gaan er mee verloren. Rawley echter redt het mooie, blanke meisje Nevada uit haar ingestorte hut en zegent den dag dat hij heeft leeren rooken omdat hij nu met haar de vredespijp kan rooken, hetgeen zooveel beteekent als: trouwen. Ik geloof dat men het boek met genoegen zal lezen.

Braeme (Charlotte M.) DORA THORNE. Naar het Engelsch door Joh. van Pellecom. (200) f 1.50. L. J. Veen, Amsterdam.

Als men dit boek heeft gelezen, voelt men dat het een heerlijke bevrijding zou zijn als men den jongen lord Earle eens voor zijn adellijke broek mocht komen, zóó dat hij gedurende eenige maanden liever zou liggen dan zitten.

Deze lord trouwt tegen den zin van zijn vader en de verstandige raadgevingen zijner moeder met Dora Thorne, de schoone dochter van zijns vaders portier. Ronald en Dora vertrekken naar Italië, waar hun twee meisjes worden geboren.

Daar ontmoet hij Miss Charteris, met wie hij eigenlijk had moeten huwen, als alles gegaan was volgens de plannen zijner ouders. Hij ontdekt ook welk een poover figuurtje zijn Dora maakt in de zoo-genaamde betere kringen. Hij ergert zich daaraan en Dora wordt jaloersch, zoodat het komt tot een breuk tusschen de ongelijksoortige echtgenooten. Dora gaat met haar kinderen terug naar haar ouders in Engeland. De lord zwerft jarenlang rond in Afrika en keert eerst terug naar Earle Castle als zijn vader overleden is. Hij die zich nooit bemoeid had met de opvoeding zijner kinderen, neemt nu de beide meisjes bij zich, die worden binnengeleid in de hoogste kringen.

Een der kinderen heeft een jongen man beloofd hem te trouwen als hij van zee zou terugkomen, over een paar jaren. Maar dat schijnt zij vergeten te zijn, verlooft zich met graaf Airlie, is dolgelukkig, totdat de oude minnaar terugkeert en haar herinnert aan hare belofte. Zij smeekt hem haar woord terug te geven, maar de jongen is buiten zich zelf en stoot haar in het meer, waar ze verdrinkt. Deze catastrofe leidt tot de verzoening van Donald en Dora.

Het boek waarschuwt tegen het ongelijk en onberaden huwelijk. Dat is goed. En als wij afscheid nemen van Ronald, die al aardig grijs begint te worden, liggend aan de voeten van zijn vrouw, van wie hij allang vergeten is, dat zij ooit werd beschouwd als iemand van geringe afkomst, dan voelen wij toch dat deze oude knaap er veel te goed afkomt, en het gevoel bekruipt ons, dat wij in den aanvang van deze recensie hebben aangeduid.

Engelkamp-Caesar (Ncl.) DOCH WANNEER HET VOLMAAKTE ZAL GEKOMEN ZIJN (55) f 2.—. Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

De titel van deze schets is een bijbeltekst: I Cor. 13, 10: „doch wanneer het volmaakte zal gekomen zijn, dan zal hetgeen ten deele is teniet gedaan worden.”

Hoe die tekst slaat op den inhoud van het boekje, weet ik niet. Na de lezing heb ik er een half uur over zitten piekeren, maar ben er niet achter kunnen komen. In elk geval is er niet het verband van een tekst met een preek, want een preek is er heelemaal niet.

Het boekje is zeer frisch, levendig en sprankelend geschreven en psychologisch scherp doorschouwd. Het gaat over Sijtje, een jonge onderwijzeres. Aardg is het te zien, hoe zij met de kinderen omspringt, leven en opgewektheid rondom zich fleuren doet.

Minder prettig voelen wij het, als zij zich door een harer getrouwde collega's het hof laat maken en het komt tot een „verhouding”. Hoe ver dat gaat weten wij niet, maar als kort daarna een jonge schooldokter, tijdelijk den ouden vervangt en een bezoek aflegt in haar school, wat al genoeg voor haar is om doodelijk verliefd te worden op den jongen man, dan beginnen wij te vermoeden dat wij te doen hebben met eene hysterica. Of verschijnselen van ruimte-vrees en andere vreemde neigingen, b.v. om haar voet te steken onder een voorbijvliedenden tram, daar ook op te wijzen?

Zij wordt rusteloos, ongedurig; zij is niet lief meer voor de kinderen; zij wil haar eigen kind. Haar moeder sterft plotseling, en de depressie in haar ziel wordt groter. Bikkers, een harer collega's, wil zich met haar verloven, maar zij aarzelt en stuurt hem na een paar maanden voor goed weg.

Dan wordt haar de hoogste klasse toevertrouwd, het laatste leerjaar. Zij kan zich niet meer aanpassen.

„En op een avond, als Sijtje de grooten tot aan de trap heeft gebracht en ze over de leuning nakijkt, kan ze het zonderlinge verlangen dat ze altijd met zich voert, niet bedwingen en werpt ze zich naar beneden in de vestibule. Ze valt met haar hoofd op de tegels.”

Literair is deze behandeling van het onderwerp, het pathologische geval, ver boven het gewone. We zien deze schrijfster nog wel eens verschijnen met behoorlijker werk, wat den inhoud betreft.

Ertz (Susan) HET RISICO VAN DE LIEFDE. Vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. (363) f 2.—. Geb. 2.50. Koloniale Boek-Centrale, Amsterdam.

Ze trouwden, hij op een en twintig jarigen leeftijd, zij zes en twintig, en maakte hun huwelijksreis naar Italië. En daar Brenda dit land beschouwde als de meest gewenschte omgeving voor eene liefde als de hunne, bleven zij er vier jaren zonder ook maar één keer naar Engeland terug te gaan. Een vrouwelijke tweeling werd hun geboren... en Charles begon te denken dat het nu eens tijd werd naar Engeland terug te keeren, een baantje te zoeken en niet te blijven teren van het geld zijner vrouw.

Maar zijn vrouw wil in Italië blijven voorgoed. En terwijl hij op zijn stukken blijft staan, en kaartjes gaat halen voor de reis, vindt hij bij zijn terugkeer een briefje van de liefhebbende echtgenoot met de mededeeling, dat zij er vandoor is met Leonard Sweet, een Engelschen dagblad correspondent.

Hij heeft verdriet, maar denkt nu de al gekochte reisbiljetten toch maar te gebruiken, neemt een baby onder elken arm en gaat naar Engeland.

Zijn vaderschap neemt hij heel ernstig op. Deze dikke meisjes-tweeling behoorde hem toe; hij zou er voor zorgen — voor altijd.

En hij kwijt zich van zijn taak zoo goed als hij kan. Hij is goedig van aard, wel wat gemakzuchtig ook, en laat de meisjes haar gang gaan. De eene is een gevoels-communiste en trouwt met een jongen communist; de andere, Veneta, die haar vader verwijt dat hij niet gezorgd heeft voor een godsdienstige opvoeding, wordt de echtgenoot van een officier. De vader blijft achter... alleen. Hij is nog betrekkelijk jong, een vier of vijf en veertig jaar, staat, na het ongeluk met zijn eigen huwelijk, erg sceptisch tegenover de vrouw, en heeft zich de gewoonte eigen gemaakt, zonder het zelf goed te weten, sarcastisch te spreken over vrouwen en huwelijken in het algemeen.

Maar de liefde zal hem toch nog eens in zijn leven te pakken

krijgen. Sinds eenigen tijd kent hij een knappe, intelligente en beminnelijke weduwe, die ook met zijn meisjes omging en die hij dikwijls en vriendschappelijk ontmoette.

Op de gebruikelijke wijze wordt het hun dan eensklaps duidelijk dat zij voor elkaar zijn geschapen. En als hij haar eens heeft gekust in een gesloten rijtuig, gaat het verder van een leien dakje. En zij trouwen.

Zal hij nog eens een mislukking hebben te boeken? Daar is een oogenblik gevaar, en dan zou het Charles' onschuldige schuld zijn geweest. Zijn vervelende gewoonte heeft hij geen oogenblik afgeleerd. Hoewel hij zichzelf buitengewoon gelukkig gevoelt, kan hij niet nalaten, telkens een scherpe opmerking te maken als hij hoort van vrienden of kennissen, die in het huwelijksbootje stappen, van getrouwde paartjes die ze ergens ontmoeten. Voor een vrouw is dat om wanhopig te worden, en zij zegt hem ook dat ze het niet langer kan uithouden. En ofschoon de man den heelen nacht in den trein heeft gezeten, is hij toch welsprekend genoeg om zijn vrouw te overtuigen, dat hij niet zonder haar leven kan.

„En laten wij nu gaan ontbijten”, besluit hij zijn verklaring. En men kan uit dit woord begrijpen hoe zalig hij zich moet gevoelen, want een Engelschman, die tevreden is over den stand van zaken, neemt gewoonlijk een whiskey of, als de tijd van den dag er meer geschikt toe is, een krachtig en voedzaam ontbijt.

Hoyt (Nancy) MALLEMOLEN. Naar het Engelsch door M. J. Molanus-Stamperius (319) f 2.—. Geb. f 2.50. Koloniale Boek-Centrale, Amsterdam.

We zitten het heele boek door te midden van kermishouders, beroepsdanseressen, luchtige noceurs en noceuses, verwende en dwaze typen der New-Yorksche of Washingtonsche Society of aangeschoten leden der fransche en Brusselsche bohémienne.

Voor jonge menschen is het heelemaal geen geschikt boek, en ik zie allermint het nut in van een kennismaking met deze wereld, die hoogstens maar „demi” is.

Zeker, het boek is goed geschreven en ik geloof ook wel dat de teekening der typen natuurgetrouw is, maar dat is geen voldoende reden om met hen te gaan zitten in den mallemolen.

Labberton (Mien) DIE VAN VERRE STAAN. (166) f 2.50. W. de Haan, Utrecht.

De inhoud bestaat uit vier verhaaltjes, allen zonder uitzondering, fijn psychologisch aangevoeld en in volwaardig proza geschreven. In de korte verhalen is een zachte weemoed de grondtoon.

T h u i s k o m s t: Beschrijving der gevoelens eener oude dame, als haar zoon uit Indië terugkomt met echtgenooten en twee kinderen.

Teleurstelling na té groote verwachtingen. Zij kan met haar schoondochter en kleinkinderen niet leven in vrede.

Na eenigen tijd gaan ze weer terug naar Indië, tot groot verdriet der oude moeder.

D e K e u z e : Een zielestrijd van een eenzame vrouw, die staat voor de keuze: een pleegkind op te voeden of afzien van het huwelijk met een man, die van dat kind niets wil weten. En ze kiest het pleegkind, aan welks opvoeding zij zich geheel en al wijdt.

B o e t e : Beschrijving der verhouding van ouders tot hun kinderen. Bij de een te veel, bij de andere te weinig liefde.

M o e d e r : Een jong onderwijzer, die door de liefde zijner moeder geheel wordt omvallen, zoodat hij wel eens verlangt naar algeheele onafhankelijkheid. Hij solliciteert naar Amsterdam en schrikt als hij hoort dat zijn moeder het als van zelfsprekend vindt dat zij met hem mee zal gaan. Maar al spreekt hij zijn gevoelens niet uit, zij heeft het reeds gemerkt en oppert een paar dagen later zelf dat zij er toch tegen opziet.

De gedachten der moeder worden ontleed, waaronder ook de herinnering aan haar misstap, die zij wel wat gemakkelijk verontschuldigt. De zoon, dien zij zoo liefheeft, is de vrucht van een schuldige liefde; zij pleegde echtbreuk.

Dit boek moet dus uit handen blijven van kinderen.

Landon (Herman) DE KAMER ONDER DEN TRAP. Vertaling van H. Deemster. (293) f

Thomas Dean, dat is zijn schrijversnaam, maar die zoo'n burgerrecht heeft gekregen, dat niemand, zelfs zijn beste vrienden niet weten dat de drager in den burgerlijken stand staat ingeschreven als Paul Forrester. Met het ochtendblad voor zich, zit Thomas aan het ontbijt en laat zijn oogen vluchtig over de kolommen glijden, totdat zij stuiten op een sensationeelen titel: „Een bekentenis van moord op zijn sterfbed.” En daar leest hij dat hij, Thomas Dean, alias Paul Forrester niet meer tot de levenden behoort!! Na een oogenblik van schrik tast hij naar zijn pols, en vindt dat deze voor een doode vrij normaal klopt. Er moet dus een vergissing zijn, maar de bekentenis van den stervende is zoo duidelijk, zóó vol van bijzonderheden, die allen zóó strooken met de waarheid, dat Thomas zijn oogen niet gelooven kan: al vijf jaar geleden werd hij vermoord en een lijk, natuurlijk onkenbaar, wordt gevonden in een geheimzinnige kamer onder de trap, aangeduid door den moordenaar. En op dat lijk, waarvan alleen het skelet overbleef, vond de politie een gouden horloge, waarin de initialen P. F. Paul Forrester staan, en dat Dean als het zijne erkennen moet. Maar hij zwijgt en neemt zich vast voor het geheimzinnig geval voor zich zelf op te klaren.

Dean is van beroep geen detectieve maar een letterkundige en dus geneigd om met open oogen tegen te lamp te loopen, hetgeen in een detectieve natuurlijk geen goede eigenschap is. Kalm, als maakte hij een pantoffelparade in de Kalverstraat, kuiert hij de woningen binnen van personen, die hij verdenkt, en loopt zoolang rond te snuffelen tot dat hij den eigenaar ontmoet, die hij met het opgeven van de een of andere alleronbenulligste verklaring voor

zijne aanwezigheid, van top tot teen tevreden stelt. Dat is misschien wel het grootste zwak van dezen roman, dat je zoo overal, en juist waar de grootste geheimen zijn te verbergen, kunt binnenstappen als in een restaurant.

Maar overigens is het verhaal boeiend genoeg om geest en fantasie van den lezer een paar uren bezig te houden.

Paine (Ralph. D.) HET GEHEIMZINNIGE LIDTEEKEN. Uit het Engelsch door W. W. (129) f 2.—. N.V. Ontwikkeling, Amsterdam.

Een beetje griezelige geschiedenis van moorden en misdaden, bedreven door een geheim genootschap in China, het klassieke land der geheime bonden.

De hoofdpersoon is een goedgehartige maar moedige zeeman, en de gesprekken zijn soms, naar trant der varensgezellen, wat zilt en ruw, maar dat is ook alles.

Deze Iersche zeeman ontmoet in Amerika een krankzinnig geworden matroos, die op zijn rug een vreeselijk lidteeken draagt in den vorm van een paar Chineesche karakters. Door den Chineeschen gezant in Amerika tracht hij opheldering te krijgen van wat dit beteekent, maar de man wil niets zeggen. Andere Chineezzen, zoodra zij maar een blik hebben geworpen op „het geheimzinnige lidteeken” gaan er van door in panischen schrik.

De Ier huurt nu een oude boot, bemant die met avonturiers en gaat op zoek naar de oplossing van het geheim. In China ontdekt hij te midden van een verwoeste stad een tempel, waarin een afzichtelijk Boedha-beeld. De priester, die zorgt voor dezen tempel, is het hoofd eener verschrikkelijke bende en al degenen, die met het teeken zijn geteekend, dragen hun doodvonnis op hun rug.

Maar 'O Shea rekent raak af met die „Secte van de Noodlottige Verplichting” en houdt nog een aardig kapitaaltje over om den mishandelde matroos in de gelegenheid te stellen, de rest van zijn leven er „netjes” van te kunnen leven. Men kent het genre: zoo iets in het soort van Rider Haggard.

Rath (E. J.) DE INNEMENDE LANDLOOPER. (The Dark Chapter) (94) f 1.25. Jacob van Campen, Amsterdam.

„Ziet u dat huis daar — u kunt net het dak boven de boomen zien uitsteken . . . tegen dien heuvel? Als je nou spreekt van stokpaardjes of malle liefhebberijen, dan moet je daar zijn.

Fijne plaats, hoop geld. Ik heb het over de dame, die daar woont. Rijk, kinderen, goeden man — alles wat je hart begeert, maar ze heeft een zwak voor landloopers.”

Dit vertelt de conducteur van den voorbijsnellenden trein, en een jonge, flinke man, die er heelemaal niet als een landlooper uitziet, besluit daar zijn geluk eens te gaan beproeven. Hij zorgt dat hij er stoffig en gehavend uitziet en wordt als landlooper ontvangen door de dame met haar stokpaardje. Hij wordt aangenomen als

chauffeur en allengs is hij de vertrouweling van de familie. Daar is een meisje van een jaar of 15, Marion, die als een jongen het rad slaat midden onder een gesprek, wanneer ze in haar nopjes is. En er is een oudere zuster, Hilda, nogal tamelijk uit de hoogte en zeer op haar deftigheid gebrand.

Maar eens hebben ze den landlooper, die in zijn nieuw pak en met zijn allerbeste manieren een echte „mijnheer” lijkt, als gast aan hun tafel moeten nooden om een plotseling opgevallen plaats in te nemen. Iedereen raakt onder bekoring van dien slanken, innemenden man, die Wade Rawlins heet.

En op een buurtfeest heeft er plaats een gecostumeerde partij, waar Hilda en Rawlins een „schijnhuwelijk” aangaan, dat later echter een heusch huwelijk blijkt. Zoo’n gekke dingen kunnen in Engeland, met zijn volmachten en huwelijksvergunningen, werkelijk gebeuren.

En dan komt de aap uit den mouw. Rawlins is de zoon van een schatrijken auto-fabrikant, heeft universiteit geloopt, maar vreesde dat hij om zijn geld of positie zou worden genomen. En nu heeft hij het geluk door zijn Hilda bemind te worden om zijn persoon. ’t Is een onwaarschijnlijk grapje, met eenige niet onaardige momenten.

In Eigen Kring.

Wij noodigen lezeressen en lezers uit In Eigen Kring de verschillende vraagstukken te bespreken, over welke wij een oordeel vragen. Brieven aan de Redactie te zenden: HEERENGRACHT 415 te AMSTERDAM.

Wij hebben een vraag gesteld over een blijkbaar plagiaat van H a n z H e i n z E w e r s, en lieten ruim bedenktijd voor een antwoord.

De vraag was, bij welke franschen schrijver, borgde E w e r s de volgende voorstelling in zijn *Nachtmar*; seltsame Geschichten.

Der Daumen — das ist der dicke Baas, der Gastwirth unten von Rhein der ist feist und lustig und raucht und sitzt an der Für seiner Kneipe und trinkt gutes Bier.

Der Zeigefinger — das est seine Frau, die ist lang und dürr wie ein Hering und schreit und keift den lieben langen Tag.

Der Mittelfinger — das ist der Sohn, so ein ganz baumlanger Kerl; der möchte gern Soldat werden, wenn er nicht Braubursch wäre.

Der Ringfinger — das is die flinke Tochter Katrin; die handelt mit Zwiebeln. Aber der kleine da, der Benjamin der ist ängstlich und weinerlich und heult wie ein kleines kind, das zwischen den Zähnen des Werwolfs hängt.

Wij hebben geen enkel direct antwoord ontvangen en, eerlijk gezegd, het was ook niet gemakkelijk. Men moest toevallig de bedoelde coincidentie hebben ontdekt tusschen twee schrijvers; maar om twee

schrijvers opzettelijk te gaan opzoeken, en uit te vinden waar zij in hun werken dezelfde gedachten met bijna letterlijk dezelfde woorden uitdrukken — ja, dat is bijna een hopeloos werk.

Twee heeren gaven ons echter het volgende idee aan de hand:

Zulke stukjes van algemeen karakter als gedichtjes in poezie en proza op de vingers van de hand, op de verschillende lichaamsdeelen maken vaak deel uit van de folklore van verschillende volkeren. Zij behooren tot de echte, oude, ongeschreven volksliteratuur. Zij komen voor in verschillende kinderspelen enz. Het is dus moeilijk hier te spreken van plagiaat, tenzij de overeenkomst van den vorm, vooral als deze eigenaardig is, letterlijk is.

Dat laat zich hooren! En we worden door deze opmerking in staat gesteld een nieuwe vraag te formuleeren voor onze lezers.

Intusschen mogen de beide heeren oordeelen of hier de overeenkomst der twee bedoelde stukjes letterlijk genoeg is? Vóór Ewers schreef de weinig bekende franschman, A l o y s i u s B e r t r a n d in zijn *Fantaisies de Gaspard de la Nuit* aldus:

Le pouce est ce gras cabaretier flamand d' humeur goguenarde et grivoise, qui fume sur sa porte, à l'enseigne de la double bière de Mars.

L'index est sa femme, virago sèche comme une merluche, qui dans le matin souflette sa servante dont elle est jalouse, et caresse la bouteille dont elle est amoureuse.

Le doigt du milieu est leur fils, Compagnon dégrossi à la hache, qui serait soldat, s'il n'était brasseur, et qui serait cheval s'il n'était homme.

Le doigt de l'anneau est leur fille, peste et agaçante Zerbine qui vend des dentelles aux dames et ne vend pas ses sourires aux cavaliers.

Et le doigt de l' oreille est le Benjamin de la famille, marmot pleureur, qui toujours se trimballe à la ceinture de salm ère comme un petit enfant perdu au croc d'une ogresse.

Les cinq doigts de la main sont la plus mirobolante giroflée à cinq feuilles qui a de jamais brodé les parterres de la noble cité de Harlem.

Daar zijn dus nog al afwijkingen, vooral wat betreft de beschrijvingen van moeder en dochter. En aan eenvoudig plagiaat heeft men hier nog niet te denken, vooral indien wij maar varianten kunnen ontdekken, die wellicht allen zijn terug te brengen tot één oorsprong.

Wij stellen dus deze

VRAAG :

Wie kent dergelijke beschouwingen op de vijf vingers, in den zin ongeveer als de hier aangehaalde Fransche en Duitsche, in onze taal of haar dialecten of in welke andere taal dan ook. Wij houden ons gaarne voor mededeeling aanbevolen. Voor volgend nummer.

OPVOEDER EN KIND

G. LAMERS S.J., RECTOR — M. R. TEIJSSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

HET MODERNE GEHOORZAAMHEIDSPROBLEEM

Jan Ligthart vertelt in zijn *Jeugdherinneringen* (blz. 148) van een schoolcatechesatie in zijn jeugd, waar een catechiseermeester geen orde kon houden en de „stoutste” jongens de papiertjes met teksten en psalmversjes gebruikten om er propjes van te maken, waarmee ze mekaar beschoten. Eens maakten de bengels het zoo bont, dat de arme catechiseermeester in radeloosheid uitriep: „Jelui bent van den duivel bezeten. Die heerscht hier in het lokaal. Maar straks zal de Heere Jesus komen om je af te straffen”. De deur ging open en binnen trad: de bovenmeester, een volslagen atheïst, die van den heelen godsdienst niets weten wou. Aanstonds waren de bengels op hun plaats en doodstil. Zijn tegenwoordigheid was genoeg om alle duivelskunsten te bezweren”.

Vinden we hier de oplossing van het probleem?

En nu vraag ik weer, zegt Janse, hoe is het mogelijk dat plotseling omslaan van een heele klas bengels, die nergens om geven, in een ordelijke schare van zoete jongens, die *gehoorzaam* met de handen gevouwen op hun plaats zitten.

Het antwoord, dat de bovenmeester zelf geven zou, moet wel dit zijn: „Je moet er de wind onder houden bij zulke bengels, dan draai je de heele klas om je pink”.

Iets dergelijks propageert Jan Maclaren in zijn bekende schets: „Uit mijn jongentijd”.

„Laat een flinke man, die weet wat hij wil en wiens knapheid voor iedereen merkbaar is, zich er toe zetten om jongens te regeren en te drillen, laat die man alle noodeloze praatjes vermijden, maar uit de jongens halen, wat er in zit, laat hij ze onverbiddelijk aan het werk zetten, desnoods gestreng straffen, soms zelfs tamelijk ruw behandelen, geen onderscheid makende en zich in acht nemende tegen bespottung — want daar hebben de jongens een bekel aan en die vergeten ze nooit — dan zal die man zijn belooning niet ontgaan zij slaan hem met bewondering gade, als hij op straat loopt en die bewondering is des te grooter, naarmate er een weinig *vrees* doorheen loopt”.

De oplossing van Jan Maclaren is het dictatorschap van het rechte soort, een paedagogisch Mussolini-regiem. Maar de catechiseermeester van Jan Ligthart zou het hoofd schudden en hem gelijkelijk vonnissen als zijn eigen bovenmeester: „Zulke bengels die geen eerbied hebben voor Gods Woord en wél voor 'n pootige bovenmeester, zijn nog ver van de *christelijke* gehoorzaamheid af”.

En deze catechiseermeester zegt een ernstige waarheid!

Want de bovenmeester van Ligthart en de dictator van Jan Maclaren hebben wel „zoete” bengels voor zich zitten, die schijnen te luisteren naar hun leiding, maar in waarheid gehoorzaam zijn, omdat zij niet anders durven, omdat zij bang zijn.

En zoo staan we dus werkelijk voor een gehoorzaamheidsprobleem?

Een conflict tusschen de paedagogiek van-boven-af, die slechts schijngehoorzaamheid kweekt — en de paedagogiek van-binnen-uit, de nieuwe opvoeding van onzen tijd, die geen gehoorzaamheid kent, omdat ze geen *geboden* kent.

We kunnen met Janse het contrast ook zóó formuleeren: de oude opvoeding zit met de vraag: hoe leer ik de kinderen gehoorzamen *van harte* — de nieuwe opvoeding zit met de vraag: hoe leer ik de kinderen *gehoorzamen*?

Nog anders hebben we, sprekende over de Montessoriaansche tucht, (zie Studiën Mei 1926 blz. 362) het gehoorzaamheidsprobleem gesteld: Montessori, althans de *theoretische* Montessori, eischt *aanpassing* aan de natuur van het kind en wil tot gehoorzaamheid opleiden door *vrij gekozen* arbeid — de oude opvoeding meent, dat de opstandige menschenatuur alléén gevormd kan worden door *bevolen* arbeid. Waar is het rechte spoor?

Janse houdt vol, dat het probleem verkeerd gesteld is. Het gaat niet om de vraag — zegt hij — hoe krijg ik het kind aan 't tuintje wieden tegen of met mijn zin. — Het gaat niet om de vraag: hoe krijg ik de klas tot stilte — maar 't gaat om de vraag: hoe leer ik het kind het vijfde gebod en al de geboden Gods gehoorzamen en Gods ordinantiën in acht te nemen. M.a.w. we hebben niet te doen met een techniek-paedagogische, maar met een *christelijke* probleemstelling. Al verschil ik met Janse in de uitwerking, met zijn principe ga ik accoord. Voor de zooveelste maal blijkt hier weer, dat paedagogische theorie voor den christen niet mogelijk is zonder de normen der bovennatuur, zooals er ook maar één practische opvoeding bestaat, die, welke het doel voor oogen houdt, waarvoor de mensch geschapen is. We ontkennen de waarde en den plicht niet, een kind te behandelen naar zijn aard, daarin had de moeder gelijk. We prijzen den bovenmeester, dat hij den wind er onder houdt en zich niet op den kop laat zitten door zijn bengels. Paedagogische takt is onmisbaar, maar evenmin kunnen wij den Catechiseermeester missen, die aan zijn proppengooiers verwijt, dat zij het christelijk motief der gehoorzaamheid niet kennen. Het gehoorzaamheidsprobleem is alléén op te lossen door toepassing der christelijke gehoorzaamheidsmotieven. Ware gehoorzaamheid is een *van harte* zich schikken onder het *gezag*, dat over ons gesteld is door God. Tot die gehoorzaamheid moet het kind worden opgeleid door moeizamen arbeid, door genaden en gebed. En ze eischt van den opvoeder, dat hij geen afstand doet van zijn zending: geboden op te leggen aan het kind uit Gods naam, — en in zooverre moet hij zich afwenden van de Paedagogische van-binnen- uit, — maar ze

eischt ook, dat hij zich aanpast aan den wordenden, zich ontwikkelenden mensch, en in zooverre moet hij zich afscheiden van de Paedagogiek-van-boven-af. G. L.

E. van Dieren, (Arts). *Futuristische behandeling van Zielsziekten. (Freudsche Psychoanalyse; zoogenaamde „Zielsontleding“.)* N.V. Drukkerij „Amicitia“, Haarlem 1927. (288 pagina's).

Bij de ongezonde belangstelling, die het groote publiek heeft voor psychoanalyse en individualpsychologie — een belangstelling, die door populaire brochuurtjes en krantenartikelen levendig gehouden en aangewakkerd wordt, — zal ook dit boek met zijn paradoxale formuleeringen op den omslag wel weer aftrek vinden. Op de psychoanalyse, haar stichter en aanhangers — in het bijzonder ook die hier te lande — oefent de schrijver zijn vlijmend, scherpe en sarcastische critiek. De toon waarin het boek geschreven is doet vreezen — en de recensies, in eenige vakbladen hebben het reeds bevestigd — dat men het in wetenschappelijke kringen niet au sérieux zal nemen. En dat is jammer, want ontegenzeggelijk is zijn critiek in vele opzichten juist, al lijdt van Dieren dan ook aan eenzijdigheid, waar hij aan Freud's werk geen, maar dan ook niet de minste waarde toekent. Ons grootste bezwaar tegen den schrijver is wel, dat dit boek, waarin hij zelf erkent, dat het „geen boek is voor de huiskamer“ niettemin door de wijze, waarop het aangeboden wordt (de bovenbeschreven omslag en de populaire toon) toch in handen van velen zal komen, bij wie het niet thuis hoort.

Voor wie in deze materie tot oordeelen bevoegd is — en dat zijn er niet zoo velen — heeft dit boek zeker zijn waarde; voor den leek is het niet alleen waardeloos, maar door den aard van het behandelde onderwerp gevaarlijk bovendien.

Drs. L. BERGER.

J. H. F. Kohlbrugge *De zorg voor de Jeugd* (Wolters Groningen) besteedt het 4de deel zijner *Practische Sociologie* aan *De Zorg voor de Jeugd*.

Men kan zeggen wat men wil van het werk van Kohlbrugge, o.a. dat hij een veelschrijver is, maar men kan moeilijk ontkennen dat het werk enorm is en getuigt van onbegrijpelijk belezenheid en van een prachtige inlichtingendienst. Hij doet zijn best het standpunt van anders-gezinden te begrijpen en men kan het hem niet kwalijk nemen als hij eens een keer naast het bruggetje stapt. Waar hij fouten aanwijst bij onze katholieke jeugd-organisatie heeft hij dikwijls gelijk. Dit weten wij ook wel, maar durven het dikwijls niet onomwonden erkennen. Voor een leider die nogal wat weet en vooral behoorlijk kan distingueeren is dit boek onmisbaar. We hopen er nog eens op terug te komen.

VOOR HET KIND.

Poll. (Cornelia). HET TWEEDE TE-HUIS. Geïllustreerd door J. M. W. Wins. Vroom & Dreesmann, Nederland.

De ouders van Erna te Hove zijn gestorven en het 11-jarig meisje wordt door haar tante in haar gezin opgenomen. Er zijn daar zeven jongens en een meisje, dat Ida heet. Dit meisje wordt nu jaloersch op Erna omdat die alles veel beter kent dan zij. Ida is zolang altijd het eenig meisje in huis geweest dat het haar nu vreemd valt, haar heerschappij met een ander te moeten deelen. Er komen allerlei verwickelingen, maar het einde is dat Ida haar jaloerschheid tracht te beheerschen en goed bevriend met Erna wordt.

Een boek voor meisjes van 12—15 jaar.

Treffers (J.) EEN RIDDER IN DE 20STE EEUW (208) f 1.50. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Arthur houdt er nogal van de beest uit te hangen op school, maar op een keer dat hij de klas is uitgestuurd, hoort hij den directeur vertellen van de tafelronde en de ridders zonder vrees of blaam, en na een onderhoud met den directeur besluit hij zoo'n ridder te worden.

Hij doet dan ook werkelijk voor een jongen heldhaftige daden en dit verhaal kan wel niet anders dan een zeer gunstige invloed hebben op de jongelui van tegenwoordig.

Het volgende verhaal is „Drie jongens op Reis” en vertelt van een tocht van drie jongens op een turfschip uit de Drentsche venen naar Zuid-Holland; heel goed en smakelijk vertelt.

Vletter (A. C. C. de) SPOORLOOS VERDWENEN. f 2.90. Leeftijd 10—15 jaar. Geïllustreerd door D. A. Bueno de Mesquita. Alkmaar, Gebrs. Kluitman.

Boek van avonturen. Drie broers met een oudere vriend. Niet ruw beschreven. Er worden geen kwajongensstreken in verheerlijkt, maar wel goedheid en liefde voor de dieren aangeprezen. Avonturen zijn een beetje onmogelijk, maar overigens geheel onschuldig.

Wehrens (D.) VAN SCHOENPOETSER TOT KUNSTSCHILDER. (110) Geïllustreerd door P. van Geldorp. Vroom & Dreesmann. — Nederland.

Jo Berr is geheel alleen op de wereld achtergebleven. Door een goede buurvrouw is hij opgenomen, voor wie hij, na de lagere school te hebben doorlopen, als schoenpoetser op straat het brood mee helpt verdienen. Hij heeft een ongeluk met een schilderij, dat hij zoo goed mogelijk herstelt. Daardoor ontdekt men dat hij zelf groot talent heeft. Hij wordt voortgeholpen en brengt het tot de „Prix de Rome”.

Een aardig boek voor jongens van 12—15 jaar.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN EN BOEKEN

door PROF. W. MULDER

Nog steeds blijft de strijd der verschillende theoriën over het licht, de zwaartekracht en de samenstelling der atomen de gemoederen bezig houden. Prof. Chwolson schrijft in het tijdschrift *Scientia* een geestig artikel over den wonderlijken strijd van twee lichtthoriën. Prof. Millikan over onze veranderde inzichten op natuurkundig gebied. A. C. Gifford ziet een verklaring van de veranderlijke en de dubbelsterren, van zonnestelsels en nevelvlekken in de botsingen der hemellichamen. De beroemde geoloog Wegener, de vader van de theorie der vasteland- verschuivingen, handelt over de grondslagen (een Duitsch geleerde kan moeilijk anders doen) van zijn theorie. S. Bubnoff over de architectuur en de bouwwetten der aardkorst, over welke aardkorst F. X. Schaffer ook zijn eigenaardig licht laat schijnen. Verder vindt men er verschillende artikelen over biologie en een tweetal zeer interessante opstellen over de uitvindingen van Leonardo da Vinci.

Het Nederlandsche tijdschrift voor natuurkunde *Physica* bevat o.a. een beschouwing met discussie over het raadsel van de voortbeweging der slangen en een beknopte uiteenzetting van de natuurphilosophische denkbeelden van A. N. Whitehead. Deze professor in de filosofie aan de Havard-universiteit van Cambridge, geeft zich wel erg veel moeite om de fundamenteen der klassieke natuurkunde kritisch vast te stellen; hij lanceert een aparte theorie over gebeurtenissen en objecten en analyseert de begrippen van tijd en ruimte. Of de zaken er veel duidelijker op worden? Maar men maakt zich somtijds beroemd door hetgeen duidelijk was onduidelijk te maken.

Die Naturwissenschaften is een van de interessantste en dege-lijkst tijdschriften van algemeen natuurwetenschappelijke inhoud. Ook hier ontmoeten wij aanstonds de brandende kwestie. Een prachtig artikel van Lise Meitner over den bouw van het atoom; psychopathologie en techniek van M. Tramer; verschillende artikelen en korte mededeelingen over den kosmischen oorsprong van de z.g.n. „hoogtestraling” of „doordringende” straling, die op het volgende neerkomt. Als men een geladen electroscoop in droge lucht laat staan, verliest hij de lading niet, want lucht is een isolator. De geringste aanwezigheid echter van radioactieve stoffen maakt de lucht geleidend en de lading van den electroscoop neemt langzaam af. Dit komt door de stralingen van zeer korte, maar nauwkeurig bekende golflengte, welke die stoffen uitzenden. In de aarde nu zijn overal sporen van die stoffen aanwezig, zoodat men practisch altijd een

ontlading waarneemt. Om dit te beletten omgeeft men den electroscoop met dikke loodplaten, die de stralen absorbeeren. Wanneer deze dik genoeg zijn moet de ontlading ophouden. Men kent het absorptievermogen van lood en kan daaruit berekenen hoe dik die platen moeten zijn. Een feit is echter, dat het verschijnsel dan toch nog niet geheel ophoudt en zelfs niet merkbaar vermindert, wanneer men de platen nog dikker maakt. Dit wijst op de aanwezigheid van stralen met nog kortere golflengte. Proeven op hooge bergen en in luchtballons wijzen uit, dat die straling op groote hoogte boven de aarde grooter is dan aan haar oppervlak, waarom men haar den naam van hoogtestraling heeft gegeven. Z- schijnt van kosmischen oorsprong te zijn.

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

Moreux (Abbé Th.) LES CONFINS DE LA SCIENCE ET DE LA FOI, 2 dln. (297 en 306), fr. 19.16 samen. Gaston Doin & Cie, Paris.

Een onderhoudend geschreven, kritische beschouwing van de voornaamste moderne natuurwetenschappelijke vraagstukken in verband met de Christelijke wijsbegeerte en Openbaring. De schrijver toont zich een geestig causeur, die van de hedendaagsche wetenschap voortreffelijk op de hoogte is. Zeer aan te bevelen!

Wulf S.J. (Theodor) PHYSIK. (XIV, 512 met 143 fig.) Herder, Freiburg I/B.

Hoogst origineel van opvatting, geeft dit boek steeds een diep inzicht in de verschijnselen en verruimt den blik op het geheel. De schrijver heeft overal met de nieuwste vindingen rekening gehouden en weet ze in zijn eigen prettigen verhaaltrant klaar en duidelijk aan alle ontwikkelden voor te stellen. De lezing is een genot voor iedereen, die in de Physica belang stelt.

Bongards (Dr. Herman). FEUCHTIGKEITSMESSUNG. (VIII, 322 met 126 fig. en 2 tafels) Mk. 17.— R. Oldenbourg, München und Berlin.

De schrijver van bovenstaand werk heeft getracht op eenvoudige wijze het bepalen van den vochtigheidstoestand der lucht voor iedereen, die bij het vraagstuk belang kan hebben, toegankelijk te maken. Na een korte uiteenzetting van de physische wetten, die de gassen en dampen, vooral met het oog op lucht en waterdamp beheerschen, bespreekt hij de voornaamste methoden om de vochtigheid van de lucht te meten. Daarna geeft hij de hygroskopische eigenschappen van verschillende stoffen, de inrichting van zelfregistreerende instrumenten, allerlei interessante onderzoeken met dierlijk en menschelijk haar als hygrometerstof, en ten slotte spreekt hij over den invloed van waterdamp en electrische, optische en andere verschijnselen. Verschillende praktische tabellen en grafieken besluiten dit hoogst nuttige werk. Van bijzonder praktische waarde lijkt ons ook de grafische psychromtertafel op blz. 300 zij maakt de tabellen van Jelinek bijna overbodig.

Wij kunnen dit boek aan industrieelen, artsen, directies van ziekenhuizen en

hotels, ja ook aan iedereen, die zijn kennis omtrent de toestand van de lucht, die hij inademt, een weinig wil verdiepen, ten zeerste aanbevelen. Het is zoo klaar geschreven en zoo gemakkelijk leesbaar, dat eventueel gebrek aan physische voorkennis iemand van algemeene ontwikkeling volstrekt niet behoeft af te schrikken. Een waardevol bezit in iedere huisbibliotheek.

Becquerel (Jean). COURS DE PHYSIQUE. Tome II Elasticité. Acoustique. (427). fr. 49.—. J. Hermann, Paris.

De schrijver publiceert in dit uitgebreide leerboek de bewerking zijner lessen aan de Ecole Polytechnique van Parijs. Het boek is bestemd voor hooger onderwijs en de opleiding van ingenieurs. Dit 2e deel bevat echter ook veel interessants voor anderen, met name in het akoustische gedeelte, wat men in andere leerboeken niet vindt. Wij noemen slechts de uitvoerige behandeling van de grondslagen der muziek, het hooren van allerlei onregelmatige geluiden, onderwater-signalen en kanonschoten. De druk, vooral der figuren, is niet erg mooi en het papier, dat veel hout bevat, zal spoedig verkleuren, hetgeen jammer is voor zulk een waardevol werk.

Holborn (Dr. L.) en Angerer (Dr. Ernst von). MESS-METHODEN UND MESS-TECHNIK. Technik des Experiments. (XX en 484), 218 en 28 fig. Mk. 40.—, Akademische Verlagsgesellschaft, Leipzig.

Dit werk vormt het 1e deel van „Handbuch der Experimentalphysik“ uitgegeven door W. Wien en F. Harms. De eerste schrijver behandelt de metingen van lengte, massa, volumen, dichtheid, tijd, hoeken druk, temperatuur, warmtehoeveelheid, uitzetting, smelting, koken en warmtegeleiding; voorts alle electriche en magnetische metingen en eindelijk het meten van lichtverschijnselen. Vooral het laatste is zeer interessant. Alleen is het jammer, dat de ontwikkeling van de foto-cel niet tot de laatste jaren is bijgewerkt.

Dr. Angerer geeft in het tweede gedeelte zeer belangrijke practische wenken voor het nemen van proeven. Nochtans is dit gedeelte zeer beknopt en maakt voor een leeraar het bezit van andere werken als Weinhold, Abraham, Watson of Frick, al zijn deze ook eenigzins verouderd, niet onontbeerlijk. Het boek is geschikt voor professoren, leeraren, technici en studenten.

Index Generalis. THE YEAR-BOOK OF THE UNIVERSITIES, LIBRARIES, ASTRONOMICAL OBSERVATORIES, MUSEUMS, SCIENTIFIC INSTITUTES, ACADEMIES, LEARNED SOCIETIES. 1926/27 PD. ST. 1.15. „Edit-ons Spes“, Paris.

Niemand zal de waarheid betwisten van de woorden van hoogschatting, waarmee de vice-kanselier der Londensche universiteit de uitgave van dit kostbare informatieboek inleidt. Inderdaad, grooten dienst kan deze index bewijzen aan de zaak van het onderwijs, de opvoeding en de beoefening der wetenschap. Dit boek biedt gelegenheid aan allen, die aan eene universiteit, een wetenschappelijk instituut of bibliotheek verbonden zijn, met elkander in connectie te komen.

Het reuzenwerk van den samensteller, professor R. de Montessus de Bologne, omvat in ruim 2300 blz. de opgave van alle universiteiten der geheele wereld, met de namen van alle professoren, de astronomische observatoria, bibliotheken en geleerde vereenigingen met de namen der bestuursleden, een lijst van geleerden, die hun publicaties onderling wenschen uit te wisselen, een alphabetische lijst van alle persoonsnamen en een dito van alle plaatsnamen.

Een onmisbaar boek om te consulteren voor redacties van dagbladen en tijdschriften, leeszaalen, professoren en officieele persoonlijkheden.

De Vlaamsche Priester-Dichter:

Jan Hammenecker

door GUSTAAF BROECKHORST

„Ik zal den naam Gods prijzen met gezang en met lofzegging hem verheerlijken!” Dit woord van den grooten Harpenaar heeft J a n H a m m e n e c k e r tot het zijne gemaakt. Hij is een bij uitstek Christus-zanger. In alle oprechtheid mag hij van zich zelf getuigen dat hij „Christus verslonden heeft”.

Zeker, ook deze dichter kan opgaan in zinnelijke natuurbeschouwing en uiterlijke kleuren-pracht van hemel en aarde; doch nooit is deze meêleving puur materieël. Steeds schijnt, nu eens flauwer, dan heller van uit de kern zijner gedachten-inkleeding, de Gods-idee door. Het is zelfs één zijner zeer voorname karaktertrekken: het stoffelijke als symbool van het bovenzinnelijke.

Hoor maar:

„Zij gezegend, o God, om het wit dat rein is en maagdelijk, en prijkt in den kelk der lelie;

om het blauw, dat diep is in het firmament en ons aantrekt om te schouwen naar den hemel, en naar U, die onze Vader in de hemelen zijt;

om het geel, dat als goud de tarwe verguldt en ons leert het kostelijk graan, dat ons den honger snoert, naar waarde te schatten;

om het groen, dat hoop in ons hart giet, als 't Lente wordt; dat overal zijn wil en is, als getuige dat overal leven wil zijn, en geen dood;

om het rood der rozen; om het rood van den dageraad en het rood van den avond; om het rood van het bloed, dat ons spreekt van de liefde, die zich geeft tot heil onzer zielen, Jesus' liefde. O vlammenrood, o bloedig rood, o bloedrood Hart van Jesus! ” (1)

Inderdaad, het is vóór alles aan de eeuwige Wijsheidbronnen dat de Muze van H a m m e n e c k e r hare inspiratie ontleent. Zoo volledig werd zelden de ziel van het Evangelie benaderd, en zoo volledig werd zelden, zoo zuiver en zoo echt de ziel van den Bijbel in boeken opgelegd. Niet tot uitstalling van ijdele geleerdheid; wat deze dichter zingt zijn visioenen tot eigen ver-volmaking, tot lichtende wijsheid en op-beurende vreugde van anderen.

Men ziet het: wat het gedachten-gehalte betreft, is H a m m e

¹⁾ Zoo zuiver als een ooge. (Blz. 53).

n e c k e r een aristocraat, in den puursten zin van 't woord; naar de gedachten-inkleding, integendeel, een democraat en volks-jongen. Zijn vers is heel wat anders dan „de la musique avant toute chose”. „Als de ziele luistert” zegt hij Gezelle na, en de ziele luistert naar heel wat anders dan naar den zoetvloeienden cadans van

JAN HAMMENECKER

klanknabootsende syllaben en melodieus zinnen-gewieg.

Vandaar dat J (ef) Cr (ick) schrijven kon: „Wanneer de poëzie uit zoo diepe gronden welt, offert zij geen oogenblik aan de woorden vormschoonheid, die in hun essentie, louter heidensch zijn. Men kan niet Christus dienen en de pomparijen eener literatuur, die stiele juweelen slijpt voor het sieren van eigen hoofd, Bij H a m m e n e c k e r geen kwestie van literatuur. Zijn kunst is geen gulden

uitwendigheid of een behagelijk intermezzo. Zij wortelt diep in zijn leven. Zij is de bloesem en de vrucht van zijn leven. Zij is: dienen. Zij is nog: het corolarium van zijn priesterschap."

Besluit nu maar niet, dat het poëtisch oeuvre van dezen Christus-zanger heelemaal buiten de rubriek „kunst" valt. Want in zijn stukken liggen schoonheden genoeg te glanzen, om hem niet een zeer bijzondere plaats te geven in de rij der Vlaamsche kunstenaars. Of zouden er zoo velen te vinden zijn, in staat beelden uit te werken, zoo lang en zoo uitgebreid, als 't gedicht St. Paulus, waarvan hier de aanhef volgt:

„Gelijk een knaap die 't klimzeel aan de voeten snoert,
een kruisje slaat, nog eens de bolle kruin doorloert,
— Er staat voorwaar in heel het woud geen dikker boom —
en dan vol overmoed zijn stouten klimmersdroom
 vervullen gaat,
 zijn vingers in de garren slaat,
 en pijnt met voet en vadem,
 tot hij na korten tijd
 beneden glijdt
 met hijgenden adem.

Zoo kom ik menigmaal voor uw gestalte staan,
die 'k in verbeelding als een ceder op zie gaan,
Sint-Paulus, en met weidsche welving van getak
zie ribben statig over 't wijde wereldvlak....

Dan volgt mijn oog
heur reuzig rijzen naar omhoog,
en speelt blijde in 't getoover
der gouden heerlijkheid
die spelemeit
in 't zonnevolle loover!" (1)

Jan Hammenecker debuteerde met een bundeltje „Verzen", dat onopgemerkt bleef, maar dat toch op meer dan één bladzijde doorvoelde schoonheid te genieten gaf. Men kan het alleen maar betreuren, dat de dichter zoo dikwerf den genialen Gezelle om bijstand riep, waar zijn bloedeigen inspiratie en persoonlijke visie te kort schoten.

Gelukkig voor ons: Gezelle behoorde hem niet eeuwig. Ondanks allen eerbied en erkenning vond hij den mystieken, eenvoudigen priester te weinig den zanger van Christus. Die leemte zou hij, Hammenecker, aanvullen. In dit opzicht heeft hij zichzelf raak geteekend in Arthur, den held uit „Voor een Ziel":

„Toch zocht Arthur meer zijn eenigen Jesus Christus, en vond hem bij Gezelle te weinig.

Indien hij als dichter eenige roeping had, was die dan niet Jesus en diens Goddelijke Liefde, diens Hart te bezingen?

1) Van Christus Apostelen.

Hij duwde die gedachte gelijk een verzoeking van hoovaardij ver van zich af.

Begin eerst, zoo berispte hij zich, begin eerst met uw Meester-Jezus, nederig te beminnen en na te volgen.

Zoo hield dan de Seminarist niet op zijn ziel te voeden met het kruim van Gezelle's poëzie, en met het Evangelie; in Gezelle vond hij 's menschen opgang naar God, in 't Evangelie Godes afdaling tot de menschen.

Hij zelf voelde zich onuitsprekelijk gelukkig, daar Jezus en hij malkander voortdurend ontmoetten en ombelsden.

„Was er een andere weg tot het geluk? Neen, neen, neen!”

Daardoor onttrok hij zich aan allen vreemden invloed. Hij werd zichzelf. Persoonlijk. Dat trad schitterend aan 't licht in zijn tweeden dichtbundel: „Van Christus Apostelen.” (1912). De vreemde invloeden, die op iederen beginneling inwerken, werden hier tot eigen schoonheids-schat verwerkt. Ook plaatste deze bundel verzen den dichter, in eens, in de voorste rij van Vlaanderens poëten.

Paul Claudel bezong weleer ook de Apostelen, maar ondanks de groote „littéraire maîtrise”, waarmee hij zijn figuren beelde, aarzel ik niet Hammenekers „Apostelen” hooger te plaatsen, omdat hij de oostersche atmosfeer en der heiligen heldenziel in een harmonieuser visioen van verbeelding en gevoel wist samen te smelten.

Als specimen van 's dichters vers-kunst. schrijf ik hier een gedicht over:

„De visschers keken lang op 't blikkerende blinken
der spartelende vracht, die schier hun boot deed zinken,
en riemden sidderslags-traagtrekkend naar het strand.

Daar plofte Simon, als een eik die valt, ten gronde!
„Ga meester, weg van mij; want 'k ben een mensch van zonden.”
Doch Christus lichtte Petrus op met streelend wijdend' hand,

En zei: „Niet vreezen, Zoon! — Zoo moet gij menschen van-
(gen!
Ook gij, gezellen.” — Jan! Daar was 't, uw zielsverlangen!
Gij moogt ter menschenvangst met uwen Jezus gaan!

Toen is uw liefde vast gesprongen uit uw wezen,
en als een vlammentuil naar Jezus opgerezen
gelijk de gloed uit een losbarstenden vulkaan!

Komt, broeders, juichtet gij, wij gaan met Jezus mede!
Vaarwel aan boot en zee! Aan alle visschen vrede!
Vooruit! voorafgegaan door Jezus onzen Heer!

Gij gingt, en U vaarwelde grootsch het klotsend meer.”

Maar daar stak de oorlogsorkaan op en breidde zijn gruwelen uit over het idyllische Londerzeel, waar H a m m e n e c k e r onderpastoor was. Beschieting dwong hem te vluchten naar den vreemde. Teruggekeerd in 't vaderland, schreef hij „Oorlogstijden”, een aangrijpend boek, waarvan, naar zijn eigen woord, „elke bladzijde een stuk is van eigen meegemaakt leedleven.” Na 't sluiten van den wapenstilstand dichtte hij „Koningskantate”, dreunend van patriotisme en opgeschroefde verzen; zijn „Kardinaalskantate” evenwel is fijner van toets, rijker aan kleur, frisscher en spontaner van uitdrukking.

Van nu af aan zou de dichter onverzwakt voortbrengen, dag-in dag-uit, proza en poëzie. Evenals Rückert, kan H a m m e n e c k e r van zich-zelf beweren:

„Mehr, als Blumen im Gefilde, sprossen

Lieder täglich unter meiner Feder.”

Een tropischen weelden-bloei, zoodat de kritiek nauwelijks al die voortbrengselen bijhouden kan. Kijk maar: „Sint-Jan”, „Ozanim”, „Colloque”, „Gemma Galgani”, „Vincentius Strambi”, „Felicitas Martyr”, „Andrianus”, „Excubiae”, „Zoo zuiver als een Ooge”, „Voor een Ziel”.

Dit laatste is buiten kijf H a m m e n e c k e r 's degelijkste proza-boek. Een kunst-werk, tout court. Terecht getuigt Juul Persijn: „Gelijk de Schelde gaat naar de zee, zoo gaat het boekje van dezen Scheldejongen naar de wijde, en diepe menschenziel.

De taal is gelijk altijd een model van kleurige, persoonlijk-verfijnde volkstaal; en „studies” waar het sap van het woord zoomaar langs de bladzijden afloopt zijn, bij ons en elders, te schaarsch dan dat hun verschijnen niet zou worden begroet als een groote verheugenis.” („Over Letterkunde” LXXXIX)

Met „Zoo zuiver als een Ooge” behaalde hij, op het gebied der hagiographie, duurzame lauweren. Zonder eenige overdrijving vormt het met Jef De Cock's „Van drie Santen” en „Bloemenhoedjes” het keurigste, waarop Vlaanderen kan bogen.

Op de hem eigene wijze verhaalt daarin de mystieke priester het ascetische leven van Ludgardis, van Ida van Leuven en Aleydis. Hier geen dorre opsomming van levens-détails noch een stroeve verhandeling over de al of niet echtheid van mirakelen, maar een daadwerkelijk meeleven met de heiligen, een opgaan in hun Gods-verlangen, een ontrafelen van hun psychische gesteltenis, in een taal schoon en eenvoudig als die van een middeleeuwsche troebadoer en zoo gloeiend van hartstocht als de ontboezemingen van een H. Theresia. Geen minnaar van mooie verhalen mag dit boekje ongelezen laten.

Ook uit de andere opgesomde werken kan de liefhebber van mystieke poëzie een schat van schoonheid op diepen. Gewis: niet alles daarin is vol-rijp, want H a m m e n e c k e r 's zucht tot stichten brengt hem weleens tot al te wijdloopige bespiegelingen, en eenvoud is geen platheid. Maar laten we niet langer klagen over

enkele litteraire te-korten, doch ons verblijden over het vele schoons, dat ons geboden wordt.

J a n H a m m e n e c k e r werd geboren in 1878, te Maria-kerke aan de Schelde, — het geboortedorp van den onstuimigen lyricus Verhaeren. — Zijn ouders waren rijkelijk met kinderen gezegend en vader moest hard zwoegen om het brood voor zijn kroost te verdienen. Dagelijks bad ons Jantje St. Jozef op zijn knietjes, om zich te mogen wijden aan het altaar des Heeren. En zijn verlangen werd vervuld: Jan kon doorstudeeren in 't Klein-Seminarie te Mechelen.

Na zijn priester-wijding, leeraarde hij enkelen tijd in 't College van Aerschot. Hier genoot hij ongetwijfeld veel dagen van genot en vreugde: de studenten dweepten met hem en om zich heen had hij pracht-kerels als Arthur Meulemans, Jan Hallez en Crols. . . .

Doch het kenterde. Hij werd aangesteld te Schaarbeek als onder-pastoor van St. Aleydis en „professeur de religion á l'ecole moyenne de l'Etat pour garçons”. Vandaar verhuisde hij naar Vorst om eindelijk, in Juni '13, te Londerzeel terecht te komen. Daar, tusschen de beslommeringen, die zijn priester-ambt medebrengt, gaat hij op in Thaborsche visioenen en schrijft en dicht hij God ter eere en de menschen en zich zelf tot geestelijke opwekking.

Vooze Tijdsverschijnselen

door A. GIELEN S.J.

Als er kwestie is over *moraal en kunst*, dan ontstaat er gewoonlijk in onze schrijverswereld een rumoer dat hooren en zien vergaet. Dan is er op een oogenblik een spraak- en geestesverwarring, als bij den bouw van den toren van Babel.

Herhaaldelijk hebben wij dat kunnen ondervinden: bij de vertaling van *de Hel* van BARBUSSE, *la Garçonne* van MARGUERITTE, sommige boeken van ZOMERS-VERMEER en tal van anderen.

Ook thans beleven wij weer een dergelijk geval met de verschijning van *De Zondaar* van ALIE SMEDING. Wat daarover geschreven en gewreven is, verstopt den papiermolen, en 't is dan ook niet mijn bedoeling, daaraan nog toe te voegen. Maar 't is wel van belang eens te hooren wat de schrijfster zelve nog te zeggen heeft en hoe ze haar *afgrijselijk* boek als een *eerlijk* boek wil zien.

G. PANNEKOEK JR. heeft voor „den Gulden Winckel” een gesprek met haar gehouden en daarvan verslag gegeven. Op zijn aanvraag had hij ten antwoord gekregen: „ik ben bij vrienden in den Haag. Komt u vanavond om 8 uur op den Loosduinschen weg.”

Een vuile gracht vol kroos en groentenafval. Het getingel van de Westlandsche stoomtram, die telkens langs reed, deed denken aan het drenzend zaniken van een kind, dat zijn zin wil. Boven op een zolderkamertje zat Alie Smeding, eenvoudig gekleed in een blauwe japon met hoogen kraag. Wat roode biesjes fleurden de jurk op. Haar krullend donker haar droeg ze kort geknipt..

... Toen ze me een kopje thee geschonken had en voor het raam zat, zei ze:

„Het is moeilijk om in Holland een eerlijk boek te schrijven. Dat heb ik gevoeld aan de wijze, waarop Henri Borel me behandeld heeft. Ik vind hem een schoft; een man van eer doet zoo iets niet.”

Daar hebben we het weer. SMEDING eischt voor zich zelf het recht een eerlijk boek te mogen schrijven, maar zij komt er tegen op dat een ander zich het recht durft aanmatigen, in het openbaar zijn verontwaardiging uit te spreken over haar product en *eerlijk* te vertellen dat hij er misselijk van is geworden. Borel heeft werkelijk niets „schofterigs” gedaan; hij heeft, en achteraf blijkt, dat eigenlijk iedereen het met hem eens is, als zijne meening gezegd, dat het een infaam vuil boek is. Objectief beschouwd natuurlijk! En daar komt het toch alleen op aan.

De Ritter (en bij dit interview heeft Alie Smeding verklaard dat deze het boek inderdaad begrijpt) heeft bij zijn oordeel een slag om den arm gehouden, waardoor het hem mogelijk werd te

prijzen en af te keuren naar zijn welbehagen, maar niet naar waarheid.

„Weet u wat Ritter, dien ik niet ken, o.a. schreef?”

„Mogen wij zoo de geheimste wonden bloot leggen van het geslachtsleven, mogen wij de armelijke plekken van een huwelijk zóó belichten? Kon niet op kiescher wijze hetzelfde zijn aangeduid? Mogen wij de wulpschheid zóó ontleden, dat wij er ons van af

ALIE SMEDING

gaan wenden, zoo dierlijk als de min wordt, wanneer die van God is verlaten? En maakt een boek als dit, niet in de aandacht van zijn lezer tot een probleem datgene wat zuiver is in den mensch, wanneer het n i e t als een probleem wordt beseft?

Wie, als de schrijfster van dit boek, in het volle besef van wat hij doet, den wellust tot in zijn leege wezen openspalkt, — hij heeft meer aandoenlijkheid noodig, dan hij, die doordringt in de duistere ziel van den moordenaar. Het is wreeder, de menschelijke ziel te dooden, dan het menschelijk lichaam. Het is huiveringwekkender het geloof in het leven te verliezen, dan de verbijsterin-

gen te ondervinden van wie het leven ging haten, omdat hij het zoo had liefgehad. Wellust zonder liefde is de eeuwige foltering. Het is de schrijneste hellepijn. Hard en wreed staren de oogen van dezen operateur over de sectie tot op het gebeente, die zij verricht. En het is schier ongelooflijk, dat eene vrouw dit boek zou hebben geschreven. — De hand, die dit boek schreef is zeker, de oogen die toekijken zijn zeker, het pincet waarmee gearbeid wordt, is vlijmscherp. — Maar tòch . . . het hart snikt. Er is een herinnering aan teerheid, aan kinderlijkheid, achter in het gemoed. Er zijn in dit afgrijselijk werk natuurbeschrijvingen die zouden passen in een sprookje. Er leeft de transparante helderheid in, die glanst in een stillen vriesdag. Maar ook het blinkende licht dat zich spiegelt in een scheermes. En het ontzettende is, dat het ons vaak wil voorkomen dat het hetzelfde licht is. Dat de wanhoop en de kleine, tintelende teerheid afkomstig schijnen uit dezelfde bron.

. . . De schrijfster zegt: „ja, ik mag dat allemaal doen, — ik mag de sluiers verscheuren, tot de allerlaatste toe, omdat mijn boek, in al zijn ruigheid en liederlijkheid, een protest is. — Dit boek van mij, zoo wil zij ons beduiden, is een schreeuw van smart, een kreet van ontzetting over de schijnheiligheid, de gemeene sexueele brutaliteit, den moord op het leven en de liefde, die onze Nieuw-Malthusianistische maatschappij in haar goddeloosheid bedrijft. Mijn boek is een sirocco van ergenis, een heete hijging van zedelijke verontwaardiging, onder wier adem alle brochures van alle zedelijkheidsverenigingen verwaaien als kaf. Ik gooi dit liederlijke boek in de wereld, omdat gij allen zoo liederlijk zijt. Indien uwe dochters nog rein zijn, sluit het weg in uw brandkast, waar ge uw andere pornografische literatuur besmuikt bewaart, — maar het zou mogelijk kunnen wezen, dat er onder haar zijn, die zich er niet eens meer voor interesseeren!” Dat schijnt de auteur uit te roepen en wij antwoorden: Dit boek is onfatsoenlijk, — wij roepen de censuur te hulp, dat het niet kome onder oogen, die den hemel nog kunnen zien. Maar het motief is niet onzedelijk, de geest die het schreef heeft de bedoeling gehad: verworden wereld, herken uw aangezicht!”

En dan volgt, wat men voelt als een klap in het aangezicht van alle gezonde logica, de bewering:

„Wij kunnen het, als een fatsoenlijke courant, niet aanbevelen. — Maar wij, die het trachten te lezen met een objectieve gezindheid, met een geeest, die de tragiek wist te onderkennen in de brutaalste momenten, — wij zijn onder die tragiek verpletterd. En wij hebben ons vol schaamte afgevraagd: wanneer niet een ploert, maar een schrijfster met edelen aanleg en begaafdheid, geen ander middel meer kent om ons de zonde van onzen tijd te openbaren: is het dan niet ver gekomen met ons?”

Ja, dan is het verbazend ver met ons gekomen, zóó verbazend ver zelfs, dat men liever eens moet vragen óf deze „schrijfster van edelen aanleg” zich niet bar vergist?

Had het afwenden van vrienden en kennissen mejuffrouw Smeding niet moeten waarschuwen, dat ze op den verkeerden weg was? Dat de wijze, waarop zij hare tendenz (z.g. tegen het Malthusianisme) trachtte te verwerkelijken erger was dan de kwaal, omdat zij die in stand hield en hielp bevorderen?

„Bij elk boek, dat ik geschreven heb, heb ik kennissen verloren: na *het Wazige Land*, na *Achter het Anker* . . .

Door het schrijven van *De Zondaar*, dat ik schrijven moest, heb ik alles verloren en is de naam ALIE SMEDING erger geworden dan een gemeen woord. Als ik van plan was te trouwen had ik het boek niet geschreven, en als ik getrouwd was ook niet. Ik sta los van het leven en daarom kon ik het doen. Ik heb wel geweten, dat ik een zwaren tijd zou tegemoet gaan, maar ik wist niet, dat het zóó ellendig zou zijn.”

Hadden nu al die anderen, ook hare moeder, ongelijk tegenover haar, als zij de boeken van Alie slecht vonden?

Zij is al vroeg begonnen, en al heel vroeg mankeerde er ook al iets aan haar boeken.

„Ik ben altijd aan het schrijven geweest. Op school was ik een heel dom kind, maar opstellen maken kon ik! De „Courant” heeft mijn eerste stukjes opgenomen. Toen had „de Spiegel” een wedstrijd uitgeschreven en daar kreeg ik een 2den prijs, de 1ste werd niet toegekend. Het was een Christelijk blad en zoo verscheen mijn Christelijk boek *Tusschen de Golven*. Maar er werd in geschrapt, omdat er dingen in stonden, die niet opbouwend waren voor Christelijke jongelingen. Die zijn zoo naief, dat ze zulke dingen niet weten, als b.v. van een vrouw, die naar een man verlangt. Ik schreef meer in dat Christelijk tijdschrift, maar de uitgever schreef me, dat hij mijn werk respecteerde, maar dat het niet Christelijk genoeg was. Toen nam ik als pseudoniem aan Martha van Zeewijk — zoo noemde ik Enkhuizen in mijn boeken — maar ze hadden gauw in de gaten wie dat was. De uitgever kreeg briefjes, dat als ik niet eindigde, ze voor hun abonnement zouden bedanken. En toen bedankte ik . . .” Zulke ervaringen van tegenzin en verzet van de zijde van het publiek heeft Alie Smeding steeds meer opgedaan, maar dat scheen haar oogen niet te openen.

„Na *Het Wazige Land* werd het me te zwaar in Enkhuizen. Toen *Sterke Webben* verscheen kreeg ik naamlooze brieven. De „Enkhuizer Boekhandel” kreeg een dreigbrief: als zij het boek niet voor de ramen weghaalde, stond de schrijfster niet voor de gevolgen in. Dat schreef een dame! De menschen haten zoo. Ik heb bijna niets dan haat gezien in dat kleine Enkhuizen. De Calvinisten zeggen, dat ze Christus navolgen, en ze zijn zoo hard als een kei. Toen *Achter het Anker* verschenen was, maakte ik eene wandeling over het „Zuid”. Er stonden eenige mannen te praten, maar ze wilden me niet doorlaten. Toen ik langs een huis in aanbouw liep, viel er „toevallig” een steen langs me. Ik kon daar niet langer blijven. Toen ben ik naar Rotterdam gegaan. Maar alleen blijf ik,

overal, waar ik ook ben. Ik voel dat het zoo blijven zal. Van het leven verwacht ik niets, wel van mijn werk, veel zelfs."

En daarvan verwachten wij ook niets, zoolang zij in dat werk zal blijven staan dribbelen op de grens van het perverse en voortdurend overspringen op het gebied der pornographie.

En hieruit blijkt juist haar zelfbedrog, als ze verklaart: „Laat men toch begrijpen, dat ik dit boek niet geschreven heb voor de erotisch-zwakken, maar als een waarschuwing voor gezonde mensen".

Neen, neen! Kerngezonde mensen kunnen zoo'n boek niet lezen, ze worden er onpasselijk van. En alleen de erotisch-zwakken, die azen op zulk vies verbeeldingsvoedsel, zullen haar lezen met wellust.

En dan zullen zij zich wel wachten te verklaren dat juist de beschrijving van het „smeelappig gedoe", waarvan de socialist de Jongh spreekt (maar niet om Alie Smeding iets te verwijten) een welkome voldoening heeft gegeven aan hun overprikkelde en onkuische imaginatie. Maar dan heeft men het over „kunst", en dat maakt natuurlijk alles goed. En ook al zal Nijhoff in *De Gids* vinden, dat *De Zondaar*, „waardeloos" (is) als gegeven, als verhaal, als karakterteekening, als burgerlijke milieu-beschrijving, als Nederlandsche taal, als weergave van gedachten en gesprekken, als document, als literatuur, als alles wat men wil. . . ." men heeft het natuurlijk toch alleen gelezen om een van die waardeerbare eigenschappen, die men er tevergeefs in zoekt.

„In mijn eenzaamheid heb ik gevoeld, dat ik in God geloof", erkende ALIE SMEDING. Tusschen God en haar eigen ziel zal het oordeel worden gesproken over haar werk.

En mag ik dan nog eene schuchtere opmerking? Dostojevski was een epilepticus en hij heeft een groot deel zijner romanfiguren voorgesteld als lijders aan epilepsie, hetgeen hij op meesterlijke wijze schijnt gedaan te hebben.

ALIE SMEDING beschrijft ons herhaaldelijk in haar boeken, met een onmisbare nauwkeurigheid van daden, gevoelens en droomen eene vrouw of een jong meisje, die beslist slachtoffers zijn van eene sexueele neurasthenie. Erkent ze zelf niet: „het nauwste wat aan mezelf verwant is, heb ik uitgeschreven in *Duivels naaigaren*. Dat is de vrouw, die ongenood aan den kant van den weg blijft staan met een gezond lijf, verlangend om een man gelukkig te maken, maar ze blijft staan."

Herhaalt zich het Dostojevski-geval? Dan is de subjectieve schuld van Mej. Smeding minder, maar de objectieve schunnigheid van haar boek wordt er niet minder op.

Er gaat op het oogenblik nog een boek door den handel, dat beschouwd kan worden als een der *vooze tijdsverschijnselen*, waaronder Frans Hulleman in D. G. W. het zijn plaats wijst. Het is de

vertaling van *La Madonne des Sleepings* (De Madonna der Slaapwagens) van den Franschman Dekobra.

Een paar jaar geleden heb ik eens een roman van hem gelezen. *Mon Coeur au Ralenti* en ik heb nooit meer verlangd met den man nader kennis te maken. Ik heb hem dadelijk den naam gegeven, dien Griselda (uit *Mon Coeur*) gaf aan den libertijnschen verteller van „*Une French Story très grivoise . . .*” *You are a pig . . .* vous êtes un cochon!”

DEKOBRA

En na het lezen van *De Madonna* herhaal ik dat woord met den grootsten nadruk: De kerel heeft het verdiend dubbel en dwars.

Hij heeft de heele wereld afgereisd; was dagbladschrijver, conferencier, kunst-criticus in New-York, Duitsch leeraar in Londen en gedurende vijf jaren soldaat in de loopgraven of tolk. Hij leverde een anderhalf dozijn romans, vertaalde er nog een paar uit het Engelsch en verdient geld als water met den verkoop van zijn gepeperde voortbrengselen.

Een Schotsche prinses, (dat is de hoofdinhoud van *De Madonna der Slaapwagens*), die er plezier in vindt, geld te verdienen op de meeste oneerbare wijze, komt tot de ontdekking op een goeden

morgen, dat ze geheel „sans le sous” is. Zij stuurt haar secretaris naar Rusland naar een volks-commissaris om haar concessie terug te krijgen op gestolen petroleumbronnen. Hij is daartoe dadelijk bereid, mits de prinses, die daar ook heelemaal geen been in ziet, zich aan hem prostitueert. En dan komen er verwikkelingen: de vrouw van den sovjetman, beestachtigheden in de gevangenis, waarin de secretaris van de prinses wordt opgesloten, de vlucht naar Engeland, de moord op den Rus, en de terugkeer der prinses naar de „Sleepings”.

Maar dat alles is op zoo'n manier voorgesteld, dat Hulleman zonder overdrijving kan schrijven:

„Dit boek is een afzichtelijk product van een door-en-door intellectueel-ziek overgangstijdperk. Brutaal, pervers, mondain, „cosmopolitisch”, — dat woord trekt! — sensationeel, knap, vaardig en vlot, werd dit werk een mengsel van onwaarachtigheid, reclamezucht en geestverblinding. Dekobra is een vermetel scribent, die naar den zinnenprikkelenden geest van dezen tijd: Sensatie en Perversiteit, listig en lustig schrijft. Er huist een duivelgeest in dezen man. Telkens lonkt een ontaarde sensualiteit om den hoek van dit boek. Dekobra is volstrekt onvermogen om werkelijklevende figuren te beelden.

Laat de heer Dekobra dergelijken nonsens uit de rhetorische school zijn onnoozele Fransche lezers of hysterische duitsche juffers wijs maken, wij, hollanders loopen er niet in!” (helaas, wel. A. G.).

Na verschijning van deze „Madonna” vraagt men zich af: in welke waanzinnige wereld leven wij toch, waarvan de overheid een kunstwerk als Gorki's Moeder, in welken vorm, hetzij als film, hetzij als tooneelwerk, verbiedt, maar de uit perverse en sensationele verbeelding geschreven romannetjes rustig op de boekenmarkt laat verschijnen.

Nergens verzet. Nergens een klacht. Om van een luid protest maar niet eens te spreken. Zou de nuchtere Nederlander zwijgzaam maar wijsgeerig denken, dat al deze vooze tijdsverschijnselen vanzelf sterven?

Intusschen is monsieur Dekobra „un homme arrivé!” In een interview met Leopold Prinz zu Löwenstein koketteert hij ermee van 154 vrouwen, — hij heeft ze geteld! — uit verschillende werelddeelen brieven te hebben ontvangen, die allen in den waan verkeerden, dat zij de Heldin van zijn roman (lady Diana) zouden zijn geweest.

Brief I. Ach, Herr Dekobra, Sie haben mir mit Ihrem Buch: Madonna im Schlafcoupé schlaflose Nächte bereitet...
enz. enz.

Wat 'n schaamteloze reclame; hij laat zijn portret in de pers circuleeren, met zijn bureau vol van de portretten der malloten,

die hem schrijven, dat zij zich verwant gevoelen aan de ontuchtige vrouw, wier leelijke avonturen hij beschrijft.

Ik vind het verheugend dat Hulleman zijne verontwaardiging eens lucht geeft over al dat vunzige gedoe.

Want als er iets duidelijk is, dan is het dit: daar moet in onzen tijd een parool zijn uitgegeven door donkere machten, om met alle middelen het *schaamtegevoel* bij de menschen te dooden: door naaktkultuur, door de ontkleeding der mode, door onzedelijke films (die geheimzinnig aan de liefhebbers thuis worden afgeleverd), door ontuchtige dansen, door pornografische boeken met of zonder tendenz.

Joseph Conrad

DOOR P. W. ASSMANN

Het is opmerkelijk maar voor den menschenkenner verklaarbaar, dat, bijna gelijktijdig met het zich baanbreken van realistische tendenzen, een opleving der meer romantisch getinte literatuur te constateeren viel. Het realisme — het zuivere realisme — als literair-historisch verschijnsel, heeft zijn tijd gehad; het is door de geniale hanteering van sommige kunstenaars tot een schoone maar dikwijls gevaarlijke kunstuiting geworden; enkele meesterwerken heeft het doen scheppen die misschien bij het nageslacht als zijn kunstzinnigste karakteristiek zullen aangemerkt worden; maar we kunnen niet zeggen dat het langer dan zulks bij een modeverschijnsel gewoonlijk gebeurt, het ontwikkelde groote publiek als achtergrond van lezers bezat. Het realisme heeft niet de belangstelling van de massa, het kan die ook niet bezitten: „it gives no background for day-dreaming.” En dat is toch een eisch, die, zij het soms onbewust, aan literatuur gesteld wordt. Vandaar als gevolg en begeleidingsverschijnsel een „revival of Romance”. Zuiver romantisch kon deze kunst echter door het realisme niet worden. Sedert dit als een bijna alles beheerschend literatuur-verschijnsel is opgetreden, heeft de romantiek van vroeger afgedaan en den gewijzigden vorm, waarin zij, onder den naam van neo-romantiek optrad, heeft zij verkregen, doordat op haar de beginselen van het realisme werden toegepast. Robert Louis Stevenson kan aangemerkt worden als de schepper van dit genre; zijn neo-romantische werken konden bogen op een succes, dat zich thans nog handhaaft. Grondiger doorvoering in het toepassen van de realistische methoden op de romantische stof, hebben er toe geleid het oeuvre van J o s e p h C o n r a d aan te duiden als behoorende tot het romantisch realisme. De verhalen van meerdere auteurs worden tot dit genre gerekend en daarom is het daarbij rangschikken van C o n r a d's werk feitelijk maar betrekkelijk juist. Want de romans van dezen genaturaliseerden Pool, die zijn eerste woord Engelsch leerde toen hij 20 jaar oud was en die later die taal zóó heeft beheerscht en kunstvol gehanteerd, dat het literaire Engeland hem in zijn tweede vaderland bijna onbetwist onder de grooten heeft gerangschikt, eischen daardoor inruiming van een zeer bijzondere plaats, die niet met een ander gedeeld wordt. J o s e p h C o n r a d's kunst, het product van Slavische geboorte, levenservaringen, inzichten en een cosmisch bewustzijn die weer alle hebben bijgedragen tot de ontwikkeling van een zeer op zich zelfstaande persoonlijke artisticeit, geeft daar recht op.

Feodor Jozef Konrad Korzeniowsky — die bij zijn naturalisa-

tie tot Engelschman den naam *Joseph Conrad* zou aannemen — werd 6 December 1856 in een klein Poolsch dorpje geboren. In zijn jeugd had hij ruimschoots gelegenheid kennis te maken met de zegeningen van het Russische regime; ontberingen en ballingschap waren oorzaken van den vroegtijdigen dood zijner ouders, waarna Feodor verder werd opgevoed door een oom van moederszijde. Deze liet hem door een bekwaam gouverneur opleiden voor de universiteit van Krakau. Vanaf zijn kinderjaren evenwel

JOSEPH CONRAD

had Korzeniowsky het verlangen naar zee te gaan, een verlangen, dat met de jaren in kracht won en zoo sterk werd, dat hij, op 't punt zijnde zijn studie aan de universiteit voort te zetten, die studie plotseling afbrak, van zijn oom de gewenschte toestemming tot het volgen van zijn ideaal wist te verkrijgen, naar Marseille trok en daar als matroos op een zeilschip dienst nam. Van 1874 tot 1894 heeft hij daarna in alle rangen — het laatst als „Master Mariner” in de „British Merchant Marine” nadat hij zich in 1884 tot Britsch onderdaan had laten naturaliseeren — de wereldzeeën bevaren, waarbij hij in 't bijzonder onze Nederlandsch-Indische eilanden, waar ook zijn eerste roman speelt, veelvuldig bezocht. De gevolgen van een tropische koorts noodzaakte hem in 1894 het zeemansleven

op te geven; hij vestigde zich in Engeland waar het volkomen onverwachte succes van zijn eersteling „Almayer's Folly” hem in staat stelde zich uitsluitend met letterkundigen arbeid bezig te houden. Gedurende den grooten oorlog heeft hij nog eenigen tijd zijn oud beroep opgevat door zich in dienst van zijn nieuw vaderland te stellen en als commandant van een zeilschip naar mijnen te zoeken. In Augustus 1924 stierf hij.

„Two things”, verklaarde J o s e p h C o n r a d eens, zijn hem onverklaarbaar gebleven, „that there should have stirred in the breast of Feodor Jozef Konrad Korzjeniewsky, a Polish youth remote from any suggestion of the sea, the irresistible desire to be a sailor; and that J o s e p h C o n r a d, Master Mariner, should have turned writer of prose tales and romances.” Dat laatste moet ons zeker verwonderen, maar wordt verklaarbaar, wanneer ons uit zijn werk blijkt, dat hoofdzakelijk de levenservaringen onder den tropischen hemel in dezen avontuurlijken zwerver den kunstenaar hebben opgeroepen; en die hebben — mede door het negatieve resultaat, dat het althans aanvankelijk weinig kennis nemen van studie of lectuur opleverde — er ook beduidend toe bijgedragen dat zijn oeuvre vrijwel alleen staat.

Het geheel der tropische wereld en vooral haar geweldige krachten, waartegenover de zeeman zooveel te nietiger en dikwijls zooveel te onmachtiger staat, hebben een diepen indruk op J o s e p h C o n r a d gemaakt. Het geheim van het universum trof hem; hij ervoer hoe de natuurkrachten, wanneer zij losbraken, den ondergang der menschen beoogden, volkomen onverschillig of het goeden of kwaden betrof en de tot peinen geneigde Slaviër, die de juiste afhankelijke verhouding, waarin al het geschapene tot God staat, niet kende of zag, kwam tot de conclusie van een onpersoonlijke macht, een noodlot, dat, onverschillig voor goed of kwaad, den ondergang van den mensch ten doel had. Zoo had C o n r a d kunnen worden als Thomas Hardy, indien niet zijn reizen, waarbij hij de natuur in al haar aspecten en menschen van ieder ras onder vele omstandigheden leerde kennen, hem een breeder visie op het leven hadden gegeven. Ook zijn meer idealistische aard heeft daartoe bijgedragen. Hij heeft beleefd dat niet steeds het noodlot won; hij heeft ervaren, dat de menschen tegenover de bedreiging van stormen en zeeën zich vereenigden, waarbij geen onderscheid tusschen rassen of standen bestond, zoodat zij daardoor soms overwonnen, terwijl deze eensgezindheid, deze solidariteit, tevens nobele gevoelens kweekten. Maar in den gevoeligen opmerker groeide onder invloed van zijn veelzijdige ervaringen onder de menschen, ook het besef van een kwade macht, een noodlot, dat voortkomt uit die menschen zelf, hun hebzucht, hun egoïsme. Dat noodlot, de werking van het goede verstorend, keert zich tegen de menschen, verdeelt hen — voor den zeeman een groot kwaad — maakt hen achterdochtig tegenover elkander en doet hen eenzaam leven te midden hunner medemenschen. Tegenover dat noodlot, voortge-

komen uit de kwade instincten maar volkomen onberekenbaar in zijn werking en goeden zoowel als kwaden treffend, staat de mensch weerloos dan tegenover de natuurkrachten. Waar het geheel dezer gedachten als een beheerschende lijn door Conrad's werk loopt, terwijl het besef van een juist beschikkende Voorzienigheid als achtergrond ontbreekt, is het duidelijk dat in de romans een sombere toon domineert, moet domineeren. Maar zonder te vervloeien in het volslagen pessimisme van Thomas Hardy. Daarvoor heeft Joseph Conrad te veel de aanwezigheid en werking geconstateerd van krachten, ook voortkomende uit den mensch zelf, uit zijn geweten, welks bestaan de schrijver zich bewust is geworden, en die krachten dwingen den mensch het noodlot te bekampen, te trachten te vereenigen en vereenigd te houden wat dit noodlot wil scheiden. Soms met succes.

Een goed voorbeeld van dit door een idealistisch tintje getemperd pessimisme geven ons zijn romans: „Chance” en „Victory”, waar liefde — één der opbouwende krachten — gewonnen heeft van het noodlot, niet zóó, dat dit volkomen machteloos is geslagen, maar „in spite of fate”. Zoo geeft de auteur toch nog iets van hoop. „Conrad, sailor, novelist, realist, fatalist, mystic or poet, call him what you will, stands revealed by his work as a prophet of one great truth: the solidarity of the human race, masked by social distinctions, forgotten in national prejudice, terribly rent by selfishness and greed, but eternally indestructible.”

Joseph Conrad behoort niet tot die lang niet zeldzaam voorkomende auteurs welke er van houden hun publiek — althans een tijd lang — te laten raden naar de beginselen die zij voorstaan en waardoor de graad van artisticeit hunner werken wel eens kunstmatig wordt opgedreven. Bij zijn in 1898 verschenen roman „The Nigger of the Narcissus” heeft hij een voorrede geschreven, welk als een belangrijke literaire theorie kan aangemerkt worden en waaruit ons duidelijk blijkt de taak welke de kunstenaars volgens hem behoort te vervullen en de middelen die daartoe dienstig moeten zijn. Hij zegt daarin o.a.:

„The artist appeals to that part of our being which is not dependent on wisdom; to that in us which is a gift and not acquisition — and, therefore, more permanently enduring. He speaks to our capacity for delight and wonder, to the sense of mystery surrounding our lives: to our sense of pity, and beauty, and pain: to the latent feeling of fellowship with all creation; and to the subtle but invincible conviction of solidarity that knits together the loneliness of innumerable hearts: to that solidarity in dreams, in joy, in sorrow, in aspirations, in illusions, in hope, in fear, which binds men to each other, which binds together all humanity — the dead to the living, and the living to the unborn.” En iets verder, na gezegd te hebben dat „art appeals primarily to the senses” en dat „it must strenuously aspire to the plasticity of sculpture” en dat het is „only through an unrelenting never-discouraged care

for the shape and ring of sentences that an approach can be made to plasticity, to colour," gaat hij voort:

„My task which I am trying to achieve is, by the power of the written word, to make you hear, to make you feel — it is, before all, to make you *see*. That — and no more, and it is everything. If I succeed, you shall find there according to your deserts: encouragement, consolation, fear, charm — all you demand and, perhaps, also that glimpse of truth for which you have forgotten to ask.” — Dat is het wat ons vooral treft in zijn werk en ons den mensch en kunstenaar C o n r a d sympathiek doet zijn. Hij wil voor alles *waar* zijn, waarheid geven en zijn lezers van die waarheid overtuigen. Stijl en compositie heeft J o s e p h C o n r a d dienstbaar gemaakt aan zijn doel: de werkelijkheid, gelijk hij die zag, zoo reëel mogelijk voor te stellen, zijn lezers zoo innig als mogelijk is te doen meeleven, hen inderdaad te doen voelen, hooren en vooral zien. Vandaar dat niet de verhalen van romantische plaatsen en gebeurtenissen de hoofdzaak vormen — dat C o n r a d romantisch materiaal hanteert is meer een gevolg van het toeval dat hij in zooveel vreemde gewesten heeft geworven — maar de beschrijvingen, het scheppen van een bepaalde sfeer, waarbij de kleinste bijzonderheden en de fijnste nuanceeringen zijn aandacht hebben en zoo goed is J o s e p h C o n r a d geslaagd in zijn taak den lezer de realiteit te doen beleven en te plaatsen in de sfeer die hij met zijn woorden rond hem wilde scheppen, dat die lezer werkelijk volkomen zal meeleven en, waar de kunstenaar hem b.v. een bepaalde tropische streek schildert, hem die streek niet vreemd meer zal wezen.

Voor J o s e p h C o n r a d was een gevolg van zijn opvatting der taak van den romanschrijver dat hij geen tendenz-schrijver is geworden. In zijn werken ontbreekt een streven naar oplossing van bepaalde levensvragen, hij staat neutraal tegenover de verhoudingen die hij beschrijft, immers, het is slechts zijn doel waar te nemen hoe er op bepaalde levensverschijnselen gereageerd wordt door individuen en gemeenschappen, en dat waargenomene zuiver weer te geven. Op enkele uitzonderingen na blijkt dan ook nergens dat de schrijver sympathiseert met zijn karakters of hen veracht. Zooals gezegd, bewijzen woordkeus, stijl en bouw van den roman dat zij aan de bepaalde eischen, die het doel van J o s e p h C o n r a d stelde, hebben moeten beantwoorden. We merken overal het zoeken naar het eenig juiste woord dat den gewenschten indruk zoo karakteristiek als mogelijk zal geven. De stijl van zijn eerste werken is wat opzettelijk welluidend, niet wegens te veel „care for the shape and ring of sentences” maar omdat C o n r a d, die zijn stijl in hoofdzaak naar het Fransch model heeft gevormd — invloed van Flaubert is vooral merkbaar, — aanvankelijk niet inzag dat „English has not the crystal resonance of French.” Zijn latere romans geven blijk dat de schrijver zich dit bewust is geworden en munten uit door oorspronkelijkheid. Maar het is vooral met den bouw van het ver-

haal dat de auteur zijn doel: het ten uiterste suggestief doen inwerken van de realiteit heeft willen bereiken en ook bereikt heeft. Het is de ook nu nog meest gevolgde gewoonte, dat de alleswetende maar zelf verborgen blijvende auteur als verteller optreedt, waarvan een vloeiend verloop van het verhaal het gevolg is. Ook Conrad heeft dit gedaan met zijn eerste drie romans en vele zijner „short stories”. Maar te beginnen met „Lord Jim” (1900) brak hij met deze methode. Hij heeft daar zooals Percy Lubbock dat eens zeide: „het gezichtspunt gedramatiseerd.” De geschiedenis wordt verteld door één der eveneens in de handeling optredende personen, die ons de figuur van den hoofdpersoon „Jim” doet zien zooals hij hem heeft leeren kennen, waardoor de volledigheid, die alleen door den schrijver als den, het geheel wetenden, verteller kan worden gegeven wel eenigszins nadeel lijdt, en de geregelde voortgang van het verhaal hier en daar verbroken maar de indruk van realiteit versterkt wordt. De moeilijkheden die de schrijver aldus heeft te overwinnen zijn natuurlijk grooter geworden en dat is in „Lord Jim” nog wel eens merkbaar. Maar deze techniek, die voor Conrad van zoo uiterst belangrijke beteekenis was, heeft hij sinds dien verbeterd en in „Chance” (1914) heeft de kunstenaar haar bijna tot het volmaakte geperfectioneerd. Vier vertellers treden hier op, die elk vanuit hun gezichtspunt de handeling belichten en samen zulk een volmaakt geheel vormen dat de moeilijkheden — waarvoor vele auteurs zeker zouden terugschrikken — volkomen overwonnen blijken en zij den roman inderdaad „the plasticity of sculpture” hebben gegeven.

Gedurende zijn zeemansleven heeft Joseph Conrad met lange tusschenpoozen gewerkt aan zijn eersten roman „Almayer's Folly”, dien hij na zijn blijvende vestiging op het land in 1894, op raad van Galsworthy, naar een uitgever zond, die deze eerste-ling, zooals reeds werd opgemerkt, tegen alle verwachting van den auteur in, accepteerde, zoodat hij in 1895 verscheen. Deze roman, die bewondering moet opwekken voor den man welke op bijna volwassen leeftijd Engelsch leerde en hier blijk geeft die taal tot in de fijnste schakeeringen te beheerschen, geeft het verhaal van den handelaar Almayer, die, na door de Maleische vrouw waarmee hij gehuwd was te zijn verlaten en later ook door zijn dochter, moreel meer en meer zinkt en tenslotte geheel ondergaat. De tragedie speelt in Borneo en het treft hoe er den nadruk op wordt gelegd dat niet het eenzame leven, afgesloten van rasgenooten, den ondergang tengevolge heeft, maar — en dat behoort immers tot de overtuiging van Joseph Conrad — dat Almayer geen vertrouwen meer heeft in zijn medemenschen; de tragedie vindt zijn oorzaak „in that particular loneliness of man living in the midst of his fellows”. Ook „Chance” (1914) en „Victory” (1915) vertoonen dezen trek. In 1896 verscheen „An Outcast of the Islands” dat eveneens Borneo tot tooneel heeft, en in 1898 „The Nigger of the Narcissus” waarin de handeling zich uitsluitend op zee voltrekt

en — waarin naast karakter ontleding — van C o n r a d's mooiste beschrijvingen worden gevonden. In „Heart of Darkness”, waarin verhaald wordt hoe een natuuronderzoeker in de tropische wildernis zijn verwilderde lusten botviert, zijn de beschrijvingen van een geweldig indringende kracht. Over „Lord Jim” (1900) werd hierboven reeds een opmerking gemaakt. Als de merkwaardigste roman van J o s e p h C o n r a d en het meest grootsch van opzet en uitvoering kan „Nostromo” (1903) gelden. De schrijver heeft zich hier een Zuid-Amerikaansche republiek geschapen, bevolkt door individuen van een mengsel van rassen, zooals die slechts daar gevonden kunnen worden. Alle klassen der maatschappij spelen er een rol in, de werking van iedere menschelijke passie blijkt. Door een geheele samenleving tot object te kiezen, heeft J o s e p h C o n r a d, — die aan de eischen, door een dergelijk hoog gegrepen onderwerp gesteld, op geniale wijze heeft beantwoord, — waarachtige epiek gewrocht. Na in „Nostromo” te hebben gegeven „on a scale that is truly colossal, the motive power of the spirit of avarice in human affairs,” heeft C o n r a d in „The secret Agent” (1907) en „Under Western Eyes” (1911) zich onderwerpen van beperkter omvang gekozen; het eerste is een anarchisten verhaal, het tweede bevat de lotgevallen van Russische refugies.

Wie C o n r a d op zijn best wil leeren kennen, moet ook niet verzuimen zijn gebundelde „short stories” als „Youth” (1902) „Typhoon” (1903) en „A set of Six” (1908) te lezen. Op verlangen van zijn vrienden heeft de sympathieke auteur verschillende autobiografische bijzonderheden neergelegd in „The Mirror of the Sea” (1906) en „Some Reminiscences” (1912) die zeer lezenswaardig zijn. Bijzondere vermelding verdient „The Rescue” (1920) waaraan de schrijver in 1898 begon, om toen den roman na een groot gedeelte te hebben geschreven, voor jaren te laten liggen omdat hij had verloren: „the sense of the proper formula of expression, of the only formula that would suit;” zooals C o n r a d zelf zeide was het: „the doubt of my prose, the doubt of its adequacy.” „The Rescue” is literair J o s e p h C o n r a d's beste werk geworden! Als psycholoog geeft hij daar het geniale, gevat in een schitterenden stijl, terwijl hier ook vooral het peinzende als onbewuste invloed van zijn Slavische geboorte zich openbaart.

Ten slotte nog dit — ik had wat nu volgt bij iederen roman kunnen opmerken en het is niet het minst belangrijke van mijn beschouwing — de lezer zal wel reeds begrepen hebben, dat geest en inhoud J o s e p h C o n r a d's romans tot voor volwassenen voorbehouden lectuur stempelen.

Lijst der voornaamste werken van J o s e p h C o n r a d.

1895 „Almayer's Folly” — 1896 „An Outcast of the Islands” — 1898 „The Nigger of the Narcissus” — 1900 „Lord Jim” — 1903 „Nostromo” — 1907 „The Secret Agent” — 1911 „Under Western Eyes” — 1914 „Chance” — 1915 „Victory” — 1917 „The Shadow Line: A Confession” — 1919

„The Arrow of Gold” — 1920 „The Rescue” — „Short Stories” — 1898 „Tales of Unrest” — 1902 „Youth” — 1903 „Typhoon and other Stories” — 1908 „A set of Six” — 1912 „Twixt Land and Sea” — 1916 „Within the Fides” — Autobiographie — 1906 „The Horror of the Sea” — 1912 „Some Reminiscences”.

Engelsche Boeken

Cunliffe (John) MODERN ENGLISH PLAYWRIGHTSHIP. (288) 10 sh. 6. Ernest Benn.

Dit is een geschiedenis van het Engelsche tooneel over de laatste eeuw, van 1825. Het is natuurlijk niet mogelijk, dat de schrijver in nog geen 300 bladzijden, zich de weelde kan veroorloven van een ruim-uitgesponnen kritiek van al de stukken gedurende een honderd jaren. Maar hij geeft toch een waardevol overzicht en is een goede gids op dit gebied.

Als in Frankrijk en Nederland, is er ook in Engeland heden ten dage een streven om het tooneel te vernieuwen; men zoekt naar wat het publiek verlangt, wat het trekt. En dat is waarschijnlijk niet juist. De schrijver moet het publiek niet tegemoet komen, maar het opvoeden, zouden wij liever zeggen, om iets goeds te waardeeren. En eersterangsschrijvers — zij zijn zoo zeldzaam, dat vergeet men te veel — zullen tenslotte slagen, na eerst waarschijnlijk een tegenstand van de zijde van het publiek en kritiek te hebben overwonnen door den geest van het publiek en kritiek te hebben gewijzigd.

Orczy (Baroness) SIR PERCY HITS BACK. (319) 7 sh. 6. Hodder & Staughton.

Sir Percy Blakeney kennen we allemaal als den rooden Pimpernel, die als schepping van Orczy, zoo menig boek dezer schrijfter met zijn rustelooze avonturen heeft gevuld.

Hij en zijn helpers bewegen zich weer op het tooneel der fransche revolutie en halen de grootste waagstukken uit om de slachtoffers te beschermen en te redden.

De roode Pimpernel ontmoet zijn ouden tegenstander Chauvelin, en speelt hem, als van ouds, een leelijke poets. De roode Pimpernel zal ook hier wel de sympathie van de lezers winnen.

Martin (Helen) SYLVIA OF THE MINUTE (289) 7 sh. 6 John Lane.

Zij is overgekomen naar Amerika onder den naam van Meely Swanckton, maar haar eigenlijke naam is Lady Sylvia de St. Croix. Zij is onderwijzeres en als zoodanig hoopt zij over te verdienen om zich in Hollywood te ontwikkelen tot „filmster”. Maar ze wil ook eens een kijkje nemen bij de Creightons, twee rijke neven, van wie hare verarmde familie gaarne zou zien, dat een hunner trouwde met Sylvia.

Dat geeft haar gelegenheid zich alvast te oefenen in de edele tooneelkunst. Bij den een doet zij zich voor als op en top eene onderwijzeres, en bij den anderen als een flegmatiek, onontwikkeld meisje van het land. Het is een aardig boek vol geest en humor.

Morrison (Emmeline) LIGHT FINGERS. (287) 7 sh. 6 Hutchinson.

De voorname en rijke Flora Willoughby wordt tegen haar zin verwickeld in de „faits et gestes” van een internationale dievenbende. Een sierlijke gentleman-cambrioleur treedt op 'n avond haar slaapkamer binnen, en deelt op onberispelijk beleefden toon haar mede, dat hij van zins is de juweelen mee te nemen. Zij maakt alarm, maar als hij op 't punt is overrompeld te worden, stelt zij den hoffelijken jongeman in staat om zijn biezen te pakken. Als zij, na vele toevallige gebeurtenissen, hem weer ontmoet, is hij chauffeur bij daar gastvrouw en er ontwikkelt zich tusschen den dief en 't jonge meisje een sentimenteele vriendschap, die spoedig opvlamt in liefde. De zoon des huizes heeft in de gaten, dat dieven van plan zijn de juweelen der moeder te stelen. Flora heeft geen tijd meer den „chauffeur”, want deze zal de dief zijn, te waarschuwen. Daarom is zij van plan zelf de juweelen weg te nemen en te bewaren om hem den diefstal onmogelijk te maken. Maar . . . ze wordt door den zoon en een detective, die in hinderlaag liggen, op heeterdaad betrapt. Wat nu? Zij kan zich niet verontschuldigen zonder den chauffeur te ontmaskeren, en deze, die inmiddels gevangen is genomen, kan zijn vrijheid niet herkrijgen zonder Flora in gevaar te brengen. Maar er wordt iets gevonden om uit dat dilemma te geraken en een slot te maken aan dit spannend en onwaarschijnlijk verhaal.

Stoll (Elmer, Edgar) SHAKESPEARE STUDIES. Historical and Comparative in Method. (502) 7 sh. Macmillan.

Wie zoekt naar Shakespeare beschouwingen kan wel iedere week een nieuw werk op de markt vinden. Maar niet dikwijls een, dat zoo merkwaardig is als dat van Prof. Stoll, door de gezonde opmerkingen en de scherpzinnige gevolgtrekkingen uit vaststaande feiten, welke overal verspreid liggen. Hij, als iedereen, erkent dat Shakespeare universeel is; maar van idealiseering en van een transcendente kritiek wil hij niets weten. Men moet niet vergeten, dat, niettegenstaande zijn universeel genie Shakespeare ook was een individueel persoon, een kind van zijn tijd, van zijn omgeving, en speciaal nog wel van de toenmalige tooneelwereld.

Een feit is het ook, dat Shakespeare meer dan één stuk schreef, het liever herschreef naar een oud gegeven, een schema, een „plot” dat hij vond in vroegere stukken en van iets, dat niets was dan een kunststuk wrochtte. Niemand kon dit beter weten dan Stoll, die de gansche dramatische literatuur schijnt te kennen.

Het is een boek wat tot nadenken stemt en vaak veel eenvoud-

diger oplossingen geeft van Shakespeare-kwesties, dan wij gewoon zijn.

Wason (Sandys) Palafox. (274) 7 sh. 6. Cope Fenwick

Mason geeft zich over aan eene fantasie, waarvan hij den teugel geheel heeft losgelaten. Bernard Palafox komt in het bezit van een metalen discus met een Grieksch inschrift, Toevallig ontdekt hij, dat degene, die den discus in handen heeft, de gedachten van anderen kan lezen. Hij begrijpt dat met zoo'n talisman geld is te maken. Zoo leest hij in de gedachte van een expert, dat er een bijzondere kostbare vaas ergens staat en hij koopt ze voor een schijntje. Hij ontmoet ook een mooi meisje, Draphra, en is in de wolken over de mooie gedachten, die door haar hoofdje rondgaan. Maar hij bedenkt, dat het meisje heelemaal niet gesticht zal zijn over zijn hocus-pocus-achtige gave van gedachte lezen; en dat leidt tot verwijdering. Maar gelukkig krijgt Draphra het machine in handen en zij leest nu op haar beurt: hoe lief Palafox haar heeft en hoe verdrietig hij is. En, natuurlijk, troost zij hem liefdevol. Het verschil tusschen wat de menschen denken en zeggen, geeft aanleiding tot geestige satyre. En daar is het den schrijver om te doen.

Sainte Beuve

De Mensch en de Criticus

door A. PRADIER

In de Rue-Pot d'Étain vindt men heden ten dage een hotel-restaurant Sante Beuve; in dat huis werd, gelijk een marmeren gedenkplaat den voorbijganger vermeldt, de schrijver en criticus van dien naam geboren op 23 December 1804.

Daar is veel geschreven over SAINTE BEUVE, over zijn werk en zijn persoon; en naar gelang er meer voor den dag is gekomen, werd zijn zedelijk karakter er niet bepaald grooter op.

Maar dit blijft: SAINTE BEUVE est un des grands chefs de file du XIX siècle. Comme Lamartine, Hugo, Vigny renouvellent la poésie, Balzac le roman, Michelet l'histoire, il renouvelle la critique; et la critique est un genre, dont nous pouvons être fiers, car il nous appartient en propre.

ANDRÉ BELLESORT heeft gebruik gemaakt van al het ter beschikking staande materiaal en van zijn eigen ontdekkingen of conclusies, om ons een uitgewerkt psychologisch portret te teekenen van den meester. Hierbij heeft hij zich gehouden aan den raad dien SAINTE BEUVE zelf in een zijner *Causeries de Lundi* ten beste gaf: „Quand vous avez à parler d'un auteur, disait-il, commencez par le lire vous-même attentivement, notez les endroits caractéristiques, prenez bien vos points et venez ensuite lire et dérouler les pages habilement rapprochées de cet auteur, qui va ainsi, moyennant une très légère intervention de votre part, se produire et se peindre lui-même dans l'esprit de vos auditeurs.”

Men zal geneigd zijn te oordeelen dat BELLESORT het portret van den grooten criticus een weinig heeft geflatteerd; de besliste onregelmatigheden werkt hij wel niet geheel weg, maar hij laat er toch ook maar zoo weinig het licht op vallen, dat menig oog ze nauwelijks zal opmerken. Bij deze methode zien we Sainte Beuve altijd op z'n voordeeligst en eigenlijk nooit zoo leelijk als hij bijwijlen kon zijn . . . als mensch.

De vader van Sainte Beuve was 52 jaren toen hij trouwde met de 40 jarige Augustine Colliot. Zeven maanden later stierf hij reeds en zag zijn zoon niet meer geboren worden. Hij was een ontwikkeld man; goed latinist en hellenist en hij had de gewoonte, bij de boeken die hij las, randteekeningen te maken, waaruit blijkt dat hij zich wel degelijk rekenschap gaf van zijn lectuur. Eene neiging, die een natuurlijken aanleg voor criticus verried, en van vader op zoon schijnt te zijn overgegaan.

De jongen zag er wat ouwelijk en verlegen uit, en voldeed in

't geheel niat aan de beschrijving van een opgewekt en aanminnig kind. „Nous avons un portrait de lui à l'âge de neuf ans: une tête allongée en forme de poire, trop grosse pour son corps; des cheveux d'un blond qui tire sur le roux, fins et durs; un menton court; une bouche boudeuse; des yeux tristes qui vous regardent comme s'ils allaient pleurer.”

Sainte Beuve., als kind

Zijne droefgeestigheid was iets ziekelijks, en zijn zinnelijkheid, waarvan hij ons later in zijn ongelukkige romans *Joseph Delorme* en *Volupté* overvloedig verteld heeft, bracht hem in verwarring. Op het Instituut Blériot behaalde hij alle prijzen, en toen hij, nog voor zijn veertiende jaar, de studies aldaar had voltooid, verzocht hij zijn moeder om naar Parijs te mogen gaan om zich verder te bekwamen.

Hij las ontzaglijk veel en veel van dien aard (Montesquieu, Rousseau, Voltaire) dat zijn jeugdig brein het niet kon verwerken en zijn geloof ernstig werd aangetast, en straks geheel verloren ging. Zijn studie in de medicijnen, waartoe hij eindelijk besloot, ofschoon hij haar niet trouw bleef, maakten hem nog grondiger materialist.

Zonder zijn doktersstudie dadelijk geheel op te geven, zocht hij afleiding en wat verdienste door mede te werken aan een blad *Le Globe*, dat driemaal in de week verscheen. *Le Globe* was uiterst vrijzinnig op alle gebied, sympathiek tegenover protestanten en

Jansenisten, vijandig aan de Jezuïeten en voor de rest respectvol tegenover het catholicisme als tegenover een doode van stand en beteekenis.

De eerste literaire kritieken, die hij schreef, waren niet heel interessant, en leidden ook niet tot verwikkeling. Maar anders zou het zijn, toen zijn directeur Dubois hem twee boeken overhandigde van „ce jeune barbare qui a du talent et qui, de plus, est intéressant par sa vie, par son caractère.”

Sainte Beuve

Deze jonge barbaar, volgens Dubois, was niemand anders dan Victor Hugo, de boeken: *Odes et Ballades*. Sainte Beuve nam ze mee naar huis. Il ne savait pas quels orages il l'y apportait. Sainte Beuve schreef twee artikelen, 2 en 9 Januari 1827. Hier bemerkt men reeds het talent van den scherpsten kritikus, en 't is verrassend hoe deze 23 jarige voorziet de klippen, waarop later inderdaad het genie van Victor Hugo is te pletter geloopt. Hij waarschuwt hem voor de buitensporigheid zijner verbeelding, voor de gezochte antithesen, die in plaats van nieuw en origineel eigenlijk bizar zijn. „Il ne cherche que l'héroïque et il rencontre le gigantesque; s'il tente jamais le gigantesque, il n'évitera pas le puéril.” En hij toont aan waar Hugo reeds verwarde „la grandeur et la grandiloquence, l'expression oraie de la force et la rodomontade.”

Victor Hugo kwam bij Dubois naam en adres van den schrijver vragen en vernam dat hij Sainte Beuve was en twee stappen van hem vandaan woonde in de Rue Vaugirard.

Dat werd een dagelijksch in- en uitgaan der twee, die spoedig vriendschap hadden gesloten. Hugo nam de gelegenheid te baat om Sainte Beuve uit een te zetten „ses vues et son procédé d'art poétique, quelques-uns de ses secrets de rythme et de couleur. En deze bekent: „Je saisis vite les choses neuves que j'entendis, pour la première fois et qui, à l'instant m'ouvrirent un jour sur le style et la facture des vers.” Zoo werd hij door de charme en door het gezaghebbend optreden van Hugo gewonnen voor het romantisme. Hij was er de eigenlijke wetenschappelijke verdediger van, de eenige tusschen al die jonge, dichtende heethoofden, scherpzinnig en knap genoeg om eene vergelijking te maken tusschen Ronsard en zijn Pleiade met Chateaubriand en zijn romantische navolgers, en waarschuwingen te doen hooren, die later als profetieën zijn vervuld.

Door zijn *Tableau de la poésie française au seizième siècle* is hij *le critique attitré* geworden van het Romantisme.

Victor Hugo

En toen, na twee jaren van vriendschap en dagelijksch huiselijk verkeer met den jongen Hugo en diens schoone vrouw, Adèle Foucher, bedroog hij den vriend en belaagde de echtgenoot. En bij deze gelegenheid toonde SAINTE BEUVE, de altijd sensueele en weinig moreele man, zijn leelijke jammerlijk kleine ziel.

Door een zonderlinge transpositie van gevoelens hield hij, de schuldige, zich voor den beleedigde, voelde zich den jaloersche en heeft Victor Hugo door laffe zinspelingen in zijn geschriften herhaaldelijk gegriefd. In 1835, in zijn artikel over „Les Chants du Crépuscule” van Hugo, durfde hij op diens liaison zinspelen met Juliette Drouet. Maar nog schandelijker was zijn daad, toen hij de geschiedenis van zijn passie in verzen te boek stelde en openlijk, voor iedereen kenbaar, zijn medeschuldige of zijn slachtoffer, aan de kaak stelde. Door zijn bemoeienis werd het in druk gegeven, maar nog niet in den handel gebracht: zijn *Livre d'Amour*.

Hij was overtuigd, dat, terwijl hij zijn wrok voldeed, die poesie

door de eeuwen bewaard zou blijven en hem zou beroemd maken als een der „onsterfelijke minnaars”.

Een jammerlijke misrekening. Want als er iets is, dat als een smet op zijn herinnering zal blijven drukken dan is het juist de slechte daad van deze uitgave.

En tot aan zijn dood heeft hij volhard in zijn onbeschaamdheid. Want bij zijn dood in 1869 liet hij de cassette na, waarin de

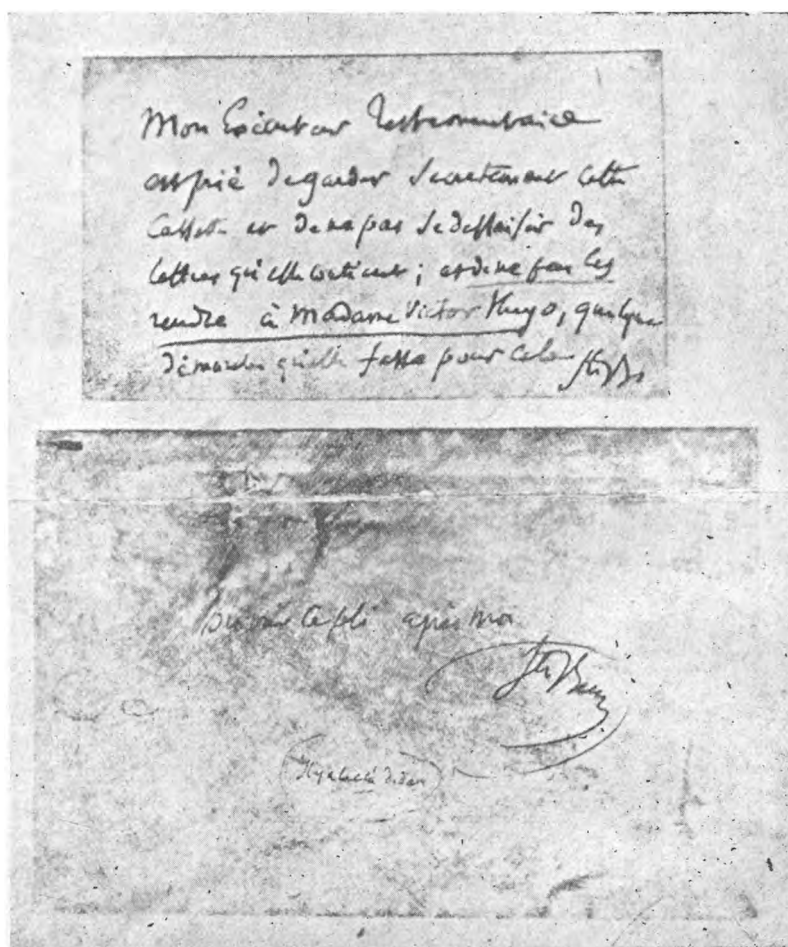
Madame Victor Hugo

brieven zich bevonden, welke hij ontvangen had van Madame Hugo. En daaraan was bevestigd in het handschrift van Sainte Beuve de volgende opdracht, waarvan hier het afschrift en de ontcijfering.

Gelukkig is de hoop van SAINTE BEUVE, dat hij later nog schandaal kan maken met deze documenten verijdeld in 1885, 29 November, waarvan de vier getuigen, Eduard Lockroy en Paul Foucher, vertegenwoordigers van de familie Hugo, en Paul Chéron, zoon van den inmiddels overleden exécuteur-testamentaire van Sainte Beuve, en zijn vriend Henry Havard, het volgende proces-verbaal hebben laten opmaken en het eigenhandig onderteekend:

Den 29sten November 1885, hebben wij, ondergeteekenden, vergaderd bij M Henry Havard, Rue-Fenelon, 13, van M Paul Chéron drie honderd vier en dertig brieven ontvangen, afkomstig uit de nalatenschap Sainte Beuve, en geschreven door Madame Adèle Victor Hugo. Deze brieven zijn dadelijk onder onze oogen vernietigd.

M. Paul Chéron bij de ter handstelling van deze documenten, van geen belang voor de geschiedenis, maar compromitterend voor de nagedachtenis

Mon exécuteur testamentaire est prié de garder secrètement cette cassette et de ne pas se dessaisir des lettres qu'elle contient; et de ne pas les rendre à madame Victor Hugo, quelque démarche qu'elle fasse pour cela.

St.-BEUVE

Ouvrir ce pli après moi.

St.-BEUVE

(Il y a la clé dedans).

van sommige beroemde personen, heeft ons bevestigd dat deze 334 brieven, voortkomend uit de erfenis van zijn vader, exécuteur testamentaire de Sainte

Beuve, bevatten de volledige correspondentie tusschen dezen en Madame Victor Hugo en alles wat van deze correspondentie bewaard is door den erflater. Daar H. Chéron père, krachtens testamentaire wilbeschikking van Sainte Beuve, in het bezit is gesteld van deze correspondentie, kan iedere andere brief, die schijnt voort te komen uit een zelfde bron, niet anders zijn dan een ontvreemd of vervalscht stuk.

We zijn opzettelijk, een weinig vooruitlopend, tot het einde gegaan van deze onverkwikkelijke geschiedenis, die zoo'n ongunstig licht werpt op het karakter van Sainte Beuve. We doen het om den lezer een weinig voor te bereiden om zich niet te laten overrompelen door ANDRE BELLESORT, die zeer zeker de waarheid géén geweld aan doet en hier en daar dan ook ronduit den criticus om zijn daden als mensch misprijst en afkeurt, maar over het algemeen veel te goedaardig lijkt en tracht te verontschuldigen wat niet te verontschuldigen is.

Tien maanden na zijn *Tableau de la poésie française au seizième siècle*, dat in April 1829, verscheen zijn *Vie, Poésies et Pensées de Joseph Delorme*. Delorme is, psychologisch en fysiek niemand anders dan SAINTE BEUVE, die op deze manier zijn eigen gedichten en gedachten aan het publiek brengt als die van een jongen, vroeg gestorven poëet, ofschoon iedereen dadelijk doorzag dat Delorme en Sainte Beuve een en dezelfde persoon waren. Wij wijzen op dit boekje, omdat het indertijd opgang maakte, maar thans lang reeds is vergeten en ook inderdaad ook vergetelheid verdient. Hier en ook later heeft Sainte Beuve getoond dat hij, afgezien van een paar gelukkige vondsten, toch geen dichter was, al wist hij dichters en hun verzen scherpzinnig te beoordeelen.

SAINTE BEUVE heeft, behalve een paar novellen, toch maar één roman geschreven, „qui était très peu un roman”, namelijk het ongezone en sensueele *Volupté*. In zijn voorrede zegt hij: „le véritable objet de ce livre est l'analyse d'une penchant, d'une passion, d'un vice même et de tout le côté de l'âme que ce vice domine et auquel il donne le tone du côté languissant, oisif, attachant, secret et privé, mystérieux et furtif, rêveur jusqu' à la subtilité, tendre jusqu' à la noblesse enfin.” De hoofdpersoon is een priester, Amuary die ook weer een overdruk is van Sainte Beuve's persoonlijkheid. En zijn avontuur met Adèle Hugo ligt zonder twijfel ten grondslag aan dit verhaal van Amuary en zijn liefde voor madame de Couaën. Ook hier weer, tal van onbescheidenheden en zinspelingen, die voor niemand verborgen kunnen blijven, en een eigenaardigen kijk geven op de mentaliteit van den schrijver. Want Sainte Beuve schreef zijn eigen liefdesroman, op het oogenblik dat hij hem beleefde!

Het scheen overigens voor hem eene noodzakelijkheid dat hij alles wat hem overkwam, alles wat er in hem omging prijs moest geven. In *Cahiers intimes* (Mes Poisons) kan men daarvan zien de resultaten.

In het najaar van 1859 voltooide SAINTE-BEUVE het laatste deel van zijn *Port-Royal* waarin hij zijne bewondering uitschrijft voor de Jansenisten en zijn hekel aan de Jezuiten niet verbergt. Het is

geen voorbeeld van *onpartijdige* geschiedenis, maar wel van *histoire religieuse littéraire*.

En het is een bewijs dat SAINTE-BEUVE zijne *Recherche d'une Croyance*, zijn zoeken naar een geloof heeft opgegeven. „*Illusion des plus fugitives au sein de l'illusion infinie!*”

Vermelden wij tenslotte *Les Lundis*, die bij het nageslacht hem de garantie op roem hebben bezorgd. Veron, de directeur van de

Sainte Beuve

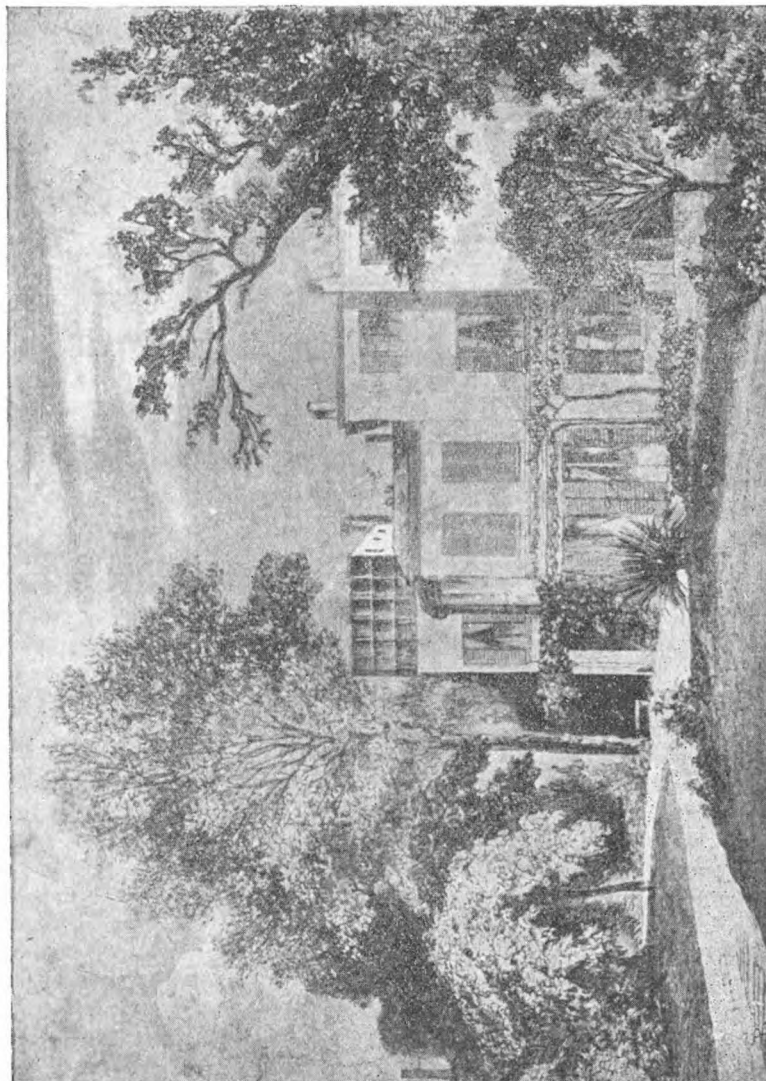
Constitutionnel, vroeg hem voor zijn blad wekelijks eene „causerie littéraire” te schrijven, die elken Maandag zou verschijnen.

Zijn eerste *Lundi* verscheen 1 October 1849, en met onderbreking van de vier jaren dat hij professor was aan L'école normale supérieure (1857-1861) heeft hij dit volgehouden tot het jaar van zijn dood in 1869. Maar hij bleef niet aan het zelfde blad.

Een dertigtal bundels bevatten zijne *Causeries du Lundi* en *Nouveaux Lundis*. Zooals het meer gebeurt, SAINTE BEUVE had het beste zijner talenten het minst erkend. Zeker, hij had reeds vroeger kritieken geschreven, maar vond dat van weinig belang

en alleen de moeite waard als hij niet beters wist te doen. Of dat alles letterlijk moet worden opgevat, blijft natuurlijk een open vraag.

Maar een feit is het, dat zonder zijn *Lundis* er niet veel meer

Huis van Sainte Beuve, Rue du Montparnasse

van zijn naam zou zijn overgebleven. Nu hij zich heelemaal kan wijden aan de literaire kritiek, los van alle aspiraties van dichter en romancier, vrij van zijn romantische vrienden, raadplegend alleen zijn goeden smaak, zijn scherp oordeel en zijn enorme bele-

zenheid, werd hij onder de critiekers „facile princeps”, de voor-naamste en dus de toonaangever.

Op 13 October 1869 om half twee overleed SAINTE BEUVE in hevige smarten. Hij was den vorigen dag geopereerd.

Hij woonde de laatste jaren in een rustig en voornaam huis, Rue de Monparnasse 1. Een leven als van Renan, op wien hij in zijn oude dagen ook inderdaad geleeke, het leven van een zinnelijk epicuristisch oud mannetje, die van het leven nog trachtte te genieten wat hij halen kon.

Een man die scherp en klaar zag als het anderen betrof, maar die blind was als het ging over hem zelf.

Getuige wat hij schreef over de *Confessions* van Jean Jacques Rousseau en wat hij zoo letterlijk op zich zelf had kunnen toepassen:

„L'erreur de Rousseau n'a pas été de croire qu'en se confessant ainsi tout haut devant tous, et dans un sentiment si différent de l'humilité chretienne, il faisait une chose des plus curieuses pour l'étude du coeur humain; son erreur a été de croire qu'il faisait une chose *utile*. Il n'a pas vu qu'il faisait comme le médecin qui se mettrait à décrire d'une maniere intelligible, séduisante, à l'usage des gens du monde et des ignorants quelque maladie mentale bien caractérisée, — ce médecin serait en partie responsable et coupable de tous les maniaques et de tous les fous par imitation et contagion que ferait son livre.” —

Fransche Boeken

Béraud (Henri) LE FLANEUR SALARIÉ. 12 fr. Editions de France.

Béraud, bekend door zijn *Le Martyre de l'Obèse* (de humoreske, waar een haakje aan los is) laat ons hier zien wat hij kan als verslaggever. Want wat hij ons thans aanbiedt is niets anders dan „articles de reportage”, maar van hogere kwaliteit.

Met het nimmer falend instinct van den geboren reporter weet hij den lezer onmiddellijk te boeien. Of hij het heeft over de pauskeuze van Pius XI, over de begrafenis van Anatole France, over den opstand in Ierland, het Mussolinisme of fascisme in Italië, altijd luistert men naar hem met het grootste plezier.

Ik weet niet of men zulk een talent kan aanleeren. Ik geloof het niet. Maar in elk geval zal zulk een voorbeeld van reportage voor den journalist, die er kennis van neemt, niet zonder opwekking zijn.

Daudet (Léon) ETUDES ET MILIEUX LITTÉRAIRES. 12 fr. Grasset.

Met de politiek van Daudet moet men wat voorzichtig zijn, en wij zijn dan ook blij dat men er in dit boek niets of weinig mee te maken krijgt. 't Zijn artikelen, conferenties over literaire onderwerpen, die de schrijver in dezen band heeft samengebracht. Over het humanisme, den persoonlijken stijl, de inspiratie (het wezen der inspiratie) geeft hij zijn gedachten, die bijna in elk geval de moeite waard zijn er naar te luisteren.

Een man als Daudet, met zijn geweldige impetuositeit, heeft nu eenmaal zijn vijanden, die in zijn oogen niets goeds kunnen doen. Dan ranselt hij er op los als een echte camelot du roi. Hij laat dan ook niet meer los als een Engelsche dog. Voor den hoeveelsten keer moeten wij hier niet hooren dat Brunetière een gek en Faguet een vlegel is.

Van den anderen kant vinden wij Daudet wat al te luchtig, zooals wij herhaaldelijk hebben gezegd, ook voor zijn romans, waar het de moraliteit betreft. Hier gaat hij zelfs zoo ver de echtbreuk van Victor Hugo met madame Drouet, niet alleen niet af te keuren maar goed te vinden of althans als iets heel gewoons.

Houville (Gérard d') JE CROIS QUE JE VOUS AIME. 12 fr. Fayard.

Het gebeurt zoo goed als nooit dat wij een boek van deze schrijfster (men weet dat achter den naam schuilt Madame de Régnet, dochter van de Hérédia) kunnen aanbevelen. Noch L'Inconitantes, waarmee zij haar carrière begon, noch Le Temps d'aimer of Tant pis pour Toi. 't Is alles „mauvais” of „dangereux”.

Voor dit nieuwe werk kan men eene uitzondering maken: het is neutraal, het is behoorlijk, en geeft ook wel een idee van den stijl van d'Houville.

Het zijn aardige, vlotte dialoogjes, een zevental, op en over even zooveel spreekwoorden: *une hirondelle ne fait pas le printemps, la nuit porte conseil, on ne saurait penser à tout*, enz.

Larrouy (Maurice) SIRENES ET TRITONS. Le roman du sous-marin. 12 fr. Editions de France.

Larrouy is een gezocht schrijver, die al dadelijk bij zijn eerste optreden kon rekenen op een publiek, dat hem trouw zou blijven. Dat was zoo ongeveer in 1910. In 1917 had *Odyssée d'un Transport torpillé* een klinkend succes en sinds groeide zijn populariteit nog aan.

De schrijver werd geboren in 1882. Hij was marine-officier, werd commandant van een duikboot, aanvoerder van een flotille van watervliegtuigen enz. enz., en na den oorlog, in 1919, neemt hij ontslag bij de marine.

Het behoeft derhalve niet te verwonderen dat de meeste zijner romans tot achtergrond hebben de maritieme wereld.

Ook deze nieuwe roman, Wij vinden er de duikboot, zijn techniek, het leven en de gevaren der bemanning in zuiverste realiteit, de schrijver zelf verzekert het ons, afgebeeld. De intrigue is boeiend, maar vraagt volwassen en rijpe lezers.

De commandant van den onderzeëer houdt het met de vrouw van zijn luitenant, ofschoon hij haar gaarne kwijt zou willen zijn voor hare zuster, die hij wil huwen. Uit dezen toestand ontwikkelt zich een drama. Zeer zeker, die toestand is niet proper, maar Larrouy maakt er geen misbruik van. De schuldigen erkennen hun schuld en boeten haar.

Maran (René) DJOUMA, CHIEN DE BROUSSE. 12 fr. Albin Michel.

Maran, men herinnert het zich, is de kleurling, dien een paar jaren geleden de prix-Goncourt werd toegekend voor zijn roman *Batoucla*. Het was een protest tegen de fransche Kolonisten en aministrateurs, die de negers nauwelijks als menschen beschouwden. Maar het was tevens een uitstalling van wilde hartstochten en ongebondenheden, die het boek onappetijtelijk maakten.

De geschiedenis van *Djouma* is voor volwassen lezers meer geschikt dan het vorige boek, ofschoon ook hier toch de beschrijving van dieren in hun bronsttijd geheel onnoodig is. Overigens is de schildering der Afrikaansche wildernis lang niet onverdienstelijk. En men voelt dat de klachten over de fransche kolonisten en ambtenaren, die den inboorling als lastdieren behandelen, den schrijver uit het hart komen en hij spreekt uit medelijden met zijn volk.

Vollard (Ambroise) SAINTÉ MONIQUE. 12 fr. Emile-Paul.

Dit boek wordt hier alleen vermeld om eene mogelijke vergissing te voorkomen. Men zou kunnen denken, dat het eene gedramatiseerde levensgeschiedenis van de heilige Monica is, de groote moeder van Sint Augustinus. Maar 't is een schandelijk portret der heilige. Vollard stelt haar voor als eene vrouw, die zich heel mooi weet voor te doen, zoodat zij de achting van allen weet te winnen. Maar „au fond” is zij een giftige, ydele, huichelachtige vrouw.

't Is te betreuren, dat de eerste de beste vlerk ongestraft de reinste glorie bezoedelen mag.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

In het letterkundig Bijblad van de „Nw. Rott. Crt.” van 13 Augustus schreef J. Tersteeg:

„Was de negentiende eeuw de eeuw van het kind, de twintigste mag die van den kunstenaar heeten. Wat er van de kinderen onder de leuze „het beste is voor hen niet goed genoeg”, is terecht gekomen, — we kunnen het aan de zeven-en-twintigjarigen en opwaarts narekenen. Maar dezen zijn nu afgeleverd; zij hebben zelf kinderen, en daar de kinderen van de twintigste eeuw zooveel zorg niet behoeven (zij komen immers uit ideale ouders voort en voeden overigens zichzelf op), raakte onze teedere aandacht vrij voor een nieuw object. Zij richtte zich op den kunstenaar, den arme: dat andere kind, waaraan waarlijk wel eens iets gedaan mocht worden, En zoo ging de kunstenaar in de couveuse, de kunst in de broeikas. Bescherming van den artistieken eigendom, wettelijk en buitenwettelijk; staatseeregraven; ondersteuningsfondsen; prijsvragen; bekroningen; prijzen in geld en in roem; enveloppen met inhoud bij zestig-, in gevallen van nood, vijftigjarig bestaan; villa's, diners, speeches, hoofdartikelen, bloemen. . . .

„Trop de fleur” misschien? De vraag is waard overwogen te worden. Want zij wortelt in een andere, welke belangrijkheid niet onerkend bleef: wat wordt er van de menschheid, als men telkens meer de wapens afstompt, waarmee zij gedwongen was den strijd om het bestaan te voeren, en dien dwang hoe langer hoe minder voelbaar maakt? Door en uit strijd bestaat zij; wij zouden het zoete niet waardeeren, zoo wij het bittere niet proefden; bestond het duister niet, het licht zou geen naam hebben; de vrede miste haar betekenis, wanneer de strijd ophield te bestaan. Het denken van den medicus stokt, als hij zich voorstelt bij het cadaver van den laatsten bacil te staan. Steeds verder werden pokken en gele koorts verjaagd, pest en melaatschheid op den achtergrond gedrongen; is het te gelooven, dat in de verschrikkelijke stilte die ontstaan gaat als straks ook longtering en kanker verdwenen zijn, niet de wrekende donder kraken zal van het beleedigd albestel, dat plagen en ziekten in zijn onwrikbare ordinantiën heeft geschreven? De denkende medicus zal zich bij zijn strijd tegen hetgeen wij, die de waarachtige vreugde niet meer kennen, omdat wij de heilzame pijn leeren schuwen, het lijden noemen, menigmaal vergelijken met den philanthroop en den pacifist, die den arbeid ontluisteren, de minderwaardigheid in stand houden, de gemakzucht en de lafheid aankweeken, den worstelenden en leeddragenden mensch het tegendeel van zijn goedheid ontnemen

willen, waardoor hij zijn bestemming als aardbewoner verliest en geen reden van bestaan meer heeft. Rest de troost, dat de macht, waaraan alle leven onderworpen is, nimmer, (en ziehier de noodzaak om in haar te gelooven) een enkele van haar wetten ongestraft heeft laten ontduiken of overtreden; wat de mensch heeft gemeend haar kunstmatig te kunnen ontnemen, geeft zij hem in veelvoud en natuurlijk terug. Altijd weer zien wij het leven als een hooger evenwicht, waarin het de lagere tegenstrijdigheden vereenigt. In de weegschalen krioelt en worstelt, ziet en stroomt het; maar zij hangen gelijk.

Wij kunnen den strijd niet ontgaan; wij kunnen slechts trachten de gevolgen te lenigen. Ach, in zooverre is een enkele bloem aan het hoofdeinde van den moeden of den gestorven kunstenaar wel van pas. . . . Maar is niet juist hij, eer dan wie ook, aangewezen om het leed der menschheid in vollen omvang te doorlijden? De gelukkige kunstenaar, — welk een innerlijke tegenspraak bevatten deze woorden! Het geluk is sprakeloos. Het heeft niets meer te zeggen. Het zwijgt. Kunst is sublimering van tweespalt, innerlijke verscheurdheid; in haar verijlt wat onder te zwaren levensdruk hart en geest dreigde te doen bezwijken.

Wanneer kunst niet ontstaat uit een onontkoombaren, smartelijken drang, zoodat haar geboorte is als een bloedige verlossing (heeft niet menig kunstenaar — en toch baarde hij daarna opnieuw — gesméékt dat het juist geschapene zijn laatste uiting mocht zijn?) dan is zij een zielloos maatwerk. Moeten, mogen wij nu de neiging tot het voortbrengen van kunst op zoo ruime schaal aanmoedigen, beschermen en beloonen als in deze twintigste eeuw gebruikelijk is, afgezien van het fatale gevolg, dat allerlei artistiek onbegaafden, die hun gezin, hun familie en de gemeenschap beter zouden dienen door een handwerk te leeren, in de gelegenheid gesteld worden hun vooze schilderijen, hun leeg boeken, hun holle muziek aan onze oogen en ooren op te dringen? Deze gelegenheid is grooter dan ooit: men zie de wanden der tentoonstellingen, de uitstallingen der boekverkoopers; van alle zijden grijnzen onmacht en pretentie ons aan. Zij kweekt eindeloos getheoretiseer, snobbisme, ijdele maecenassen, speculatie, oordeelsverwarring, — ten slotte verval van de volkskracht. Geen kruimeltje van den overladen kunstdisch gaat meer verloren; aemborstige jongelingen en bloedlooze dichtbundeltjes, — ook dit tot ondergang beschikte wordt zorgvuldig vergaderd en belauwerd.

Peter de Groote zou gezegd hebben, toen men hem bescherming der kunst aanbeval: „deze gedijt het best onder den knoet” (en hoezeer heeft Rusland die uitspraak bevestigd!); Einstein, over den Aufstieg der Begabten sprekend, was van oordeel, dat de begaafden zich ook zonder hulp baan breken; dat enkele mislukkingen zoo tragisch niet zijn, wijl de natuur bij al haar scheppingen op enorme verliezen rekent; dat de beschaving met een zoo groot aantal primussen niet gediend wordt; Zola schreef: „het is weinig eervol,

zich een onderhouden letterkunde te droomen; klop overdag steenen en schrijf 's nachts meesterwerken; als ge een talent zijt, zult ge ondanks alles tot roem komen. Reken alleen op u zelf; vraag niet om protectie; ge zoudt er uw mannelijkheid bij inboeten. De groote levenswet is de strijd."

Maar de werkelijk talentvollen dan? Wel, we weten het immers: zij komen er; zonder steun; zonder de onkiesche propaganda der persoonsuitstalling; en komen zij er niet, dan nemen nieuwe talenten hun plaats in. Kunst is gemeengoed; kunst is het brood des levens; kunst wil de massa troost en veredeling brengen; — zeggen de kunstenaars zelf dit niet? Dat zij dan hun hartebloed geven en het loon gering tellen. Niets is zoo zeer bestemd om kwistig te worden rondgestrooid als de kunst; niemand zoo uitverkoren om geofferd te worden als kunstenaar. Hoe meer men hem verdrukt, des te waarachtiger is zijn smartkreet. Ontneem den kleinen machteloozen hun pen, penseel, kothurnen, en zet hun met spade en houweel aan het plaveien van den weg, dien de enkele grooten ondanks alles gaan zullen, hoezeer in hun kracht aangetast door de beschermende maatregelen eener verdraaide cultuur. Dat er rust, inkeer, aandacht, wijding komen in de werkplaatsen der kunst, waar er op de tien gegadigden negen overbodig zijn.

In de kassen der protectiearmetiërt slechts bleek en mergloos gewas; de kunst waaraan een volk zich zat en sterk kan genieten, gedijt op den harden, kouden grond."

In „*Die Literatur*“ (Augustus) vinden wij eene verrassende „moment-opname“, van G. K. CHESTERTON genomen door OTTO FORST DE BATTAGLIA, uit Weenen.

Wij geven zonder de minste „retouche“ er een overdrukje van: „Inmitten des Strassenlärms und der wohlorganisirten Wirrniss des londoner Verkehrs; zwischen hochgewachsenen schlanken Gentlemen, die, kühl dreinblickend, ihre korrekte Kleidung und Weltansicht spazieren führen: ein wohlbeleibter, nervös-unruhiger Herr, dem ein Wettermantel aufrührerisch um die Schultern flattert, ein breitrandiger Künstlerhut das chaotisch ummähnte Haupt bedeckt und den nur der buschige Schnurbart als bodenständigen Briten erkennen lässt. Chesterton im England Galsworthys, Kiplings und Shaws, Sir Alfred Monds und Lord Rothermores, des Earl of Reading und des Duke of Northumberland (wem diese Namenszusammenstellung nichts sagt, wird auch der längste Kommentar den Kontrast kaum deutlicher machen).“

Der Einzige und sein Eigentum gegen die Welt, in der man sich langweilt; Magie gegen die City (die er so gerne in eine Magic-City verwandelte); Alfred der Grosze gegen Lyons; „middle class“ gegen „proles“ und „upper ten“; Unsinn gegen Geschäftssinn; „bon sens“ gegen „sensualisme“; Handwerk gegen Fabrikantenhirne; das breite, sorglose und kindlich-kindische Lachen des englischen Mittelalters und des englischen Mittelklasse gegen die erbitterte, bekümmerte

Trauer des Arbeiters und die übersättigte, blasierte Unlust der „society“. Streitbarer Katholizismus gegen gleichgültige Indifferenz, Marxismus und hoch-kirchliche Glaubenskonvention, individuelles Empfinden gegen kalte Staatsraison. . . . Man könnte die Reihe endlos fortsetzen und hätte noch nicht die Gegensätze erschöpft, die zwischen Chesterton und seiner Epoche, seiner Umwelt klaffen.

Im Namen eines verlorenen Paradieses goldener Vorzeit schlägt sich der bevollmächtigte Gesandte des feudalen am Hofe des demokratisch-plutokratischen England mit der Gegenwart um eine bessere Zukunft; Don Quichote und Sancho in einer Person, erfüllt vom Geist des „Punch“ (Doppelsinn ist hier verborgen), Leon Bloy, dem britische Schamhaftigkeit den Unflat fortblies, Swift, der Laputa ausrotten möchte und die weisen Pferde im England des „Weissen Pferdes“ sucht. (So heisst ja Chestertons poetischer Wunschtraum vom König Alfred.) Leider auch Conan Doyle — Horne Fisher und March sind Sherlock Holmes und Watson in leicht durchschaubarer Verkleidung.

Die Angegriffenen können sich, wollen sie oft auch nicht, dem Sprühregen entziehen, der aus den Himmeln Chestertons auf sie niederprasselt, Einmal hämmert er drauflos, mit den zielbewussten, kräftigen Hieben seiner bösen, feurigen Zunge (die nicht immer den Heiligen Geist, nicht einmal stets den Esprit vertritt), dann umgaukelt er mit dem lieblichem Unsinn und der entsetzlich gradlinigen Konzeption seiner Kriminalgeschichten deren Hintergrund sich besonders für die Schwarzweissmalerei des Polemikers eignet. Wenn da verworfene Bankiers, Herzöge und Juden in den unwahrscheinlichsten Abenteuern brave britische Greise und Jünglinge heroisch-christlicher Tugend morden, so wartet man gerade zu auf das Brüllen der englischen Vorstadttheaterbesucher, die bei den grossen Szenen des Melodramas, etwa im entscheidenden Moment des Vorkampfes zur Rettung der bedrohten Unschuld, dem Helden zurufen „Gib's ihm, gib's ihm“ und den Bösewicht auspfeifen.

Sich aus „What's Wrong with the World“, aus den „Crimes of England“, „The Heretics“ oder „Orthodoxy“ eine Weltansicht oder politische Meinung zu bilden, wird wohl kaum jemandem beifallen. Nehmen wir diese bald metaphysischen, bald physisch empfundenen Clownsprünge als Kunstwerk, das dem Engländer die am meisten adäquate literarische Materialisation seines Geistes ist, als Paradoxien, die ebenso berechtigt, witzig, ernst gemeint und heiter zu geniessen sind wie die Swifts oder Sheridans, Wildes oder Shaws.

Doch wenn es gilt den Künstler Chesterton ganz zu erfassen und auf seinen Platz, hoch über den ephemeren Erzähler, ja auch über den Pamphletisten zu stellen, so greifen wir zu dem zauberhaften Spiel voll süszer Poesie, zu „Magic“; zur prachtvollen und starken Ballade vom „Weissen Pferd“ und zum holden Wunder des „Heiligen Franziskus“, den der Angelsachse des 20. Jahrhunderts so ver-

stand und deutete, als sei er, ihm zur Seite, durchs Italien der Innozenz und der Hohenstaufen, der Präraffaeliten und der königlichen Kaufleute geschritten. Wir gestehen es, der Innozenz, der hinter den Seiten des Franziskus-Buchs unsichtbar durch die Luft wandelt, ist uns lieber als der ewig grüne Innozenz Smith, der durch die britische Luft von heute springt. Und der Heilige von Assisi, Freund der Tiere und Wiesen, Gaukler unserer Lieben Frau, teurer als der leitartikelnde Chesterton, Clown seiner unlieben Herren. Den andern aber, den Dichter und Sänger, den Chesterton inmitten mondbeglänzter Elfenlandschaft, sonnebeschienener italischer Gefilde, ihm neigen wir uns in herzlicher Liebe und dankbarer Bewunderung.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Reyneke van Stuwe (Jeanne) FILM-STER. (184) f 1.50. L. J. Veen, A'dam.

In het eerste deel *Huwelijksvacantie* deelt het vrouwtje haar man, den rijken Haagschen kunstschilder Hugo van Stedem, mee, dat zij gedurende een jaar geheel op haar eigen beenen wil staan, onafhankelijk zijn. Ze trekt bij haar moeder te Rijswijk in, en richt daar een mode-zaak op. Het loopt grandioos mis.

Een troep vriendinnen, die onderling een koor hebben opgericht, om de „echte” muziek weer te rehabiliteeren, geven haar schade-loosstelling als zij haar zaak (die haar overigens als een molensteen aan den hals hangt) wil opgeven en in hun clubje de rol van „nachtegaal” wil vervullen. Dat doet zij op zoo'n meesterlijke manier, dat alle andere dames jaloersch op haar worden en haar er uit werken. Hugo bezoekt zijn vrouwtje en vraagt haar weer thuis te komen. Zij verlangt niets liever, maar weigert omdat haar man het wat tactloos aanlegt. Nog een half jaar zal ze die onafhankelijkheidsproeve voortzetten.

Zij zal een film-ster worden. De regisseur Milva drilt haar en maakt haar gedwee. Hij verlangt al spoedig haar te winnen voor zich zelf en er een schitterende ster van te maken.

Hugo begint die nukkigheid van zijn malle vrouw bar te vervelen. Hij bezoekt haar en zegt haar ronduit, dat hij er genoeg van heeft. Kies tusschen mij en Milva. En Carola, die 't liefst haar dwaasheid zou herstellen, vindt, dat uit die woorden blijkt, dat haar man (geen wonder!) niets meer om haar geeft. En ze zegt, alsof zij een huisbewaarder zijn ontslag geeft: „je bent vrij.”

En op dit oogenblik verschijnt Milva: „Begrijp je niet Carola, dat ik je beroemd maken zal, dat ik je groot maken zal!”

En zij steunt: „groot zal je me maken . . . beroemd zal je me maken . . . maar gelukkig . . . zal ik nooit meer zijn.”

Dat dankt je de koekoek. Zoo'n malloot.

Wallace (Edgar) DE DUISTERE OOGEN. Uit het Engelsch door Bep. Zody. (320) f 2.—. Geb. f 2.90. Koloniale Boek-Centrale, Amsterdam.

Larry Holt, een der bekwaamste speurders, wordt opgedragen den moord op 'n zekeren heer Stuart op te helderen. Het is een ingewikkeld geval, maar Holt wordt bijgestaan door een verbazend mooie en intelligente secretaresse, die de hoofdcommissaris ter zijner beschikking heeft gesteld. Het blijkt al spoedig, dat het meisje Diana Ward, een geboren secretaresse is, en haar taak beperkt zich dan ook al spoedig niet meer tot schrijven, maar zij neemt ook actief deel aan het onderzoek.

En het is werkelijk niet zonder gevaar! Want Diana Ward is niet haar eigen naam, maar Clarissa Stuart, eene dochter van den vermoorden man en zijn eenige erfgename. De booswichten hebben dat ontdekt, terwijl Larry Holt daar nog geen flauw vermoeden van heeft. Zoo helpen die twee elkaar bij het onderzoek, brengen elkaar onbewust in gevaar en redden elkaar ook weer. Het is een zeer ingewikkelde geschiedenis, en de problemen en geheimen, die moeten worden opgelost, zijn werkelijk niet voor de poes.

Maar zij zegevieren over sluwheid en list, over hinderlaag en dood. Het is een lust die twee menschen aan den arbeid te zien, gedreven door hun detectief-genie en hun onderlinge liefde.

Op het laatst kibbelen zij nog even, wie nu eigenlijk de beste speurder van Scotland-Yard is.

Maar de droge hoofdcommissaris merkt op: „Wat doet het er nu eigenlijk toe, wie van jullie met de eer gaat strijken?”

„Hoe bedoel je dat?” vroeg Larry verwonderd.

„Ik bedoel, dat de eer in ieder geval in de familie blijft.”

Diana bloosde. — Spannend en onschuldig.

Williams (Valentine) MIJNHEER X. Uit het Engelsch. (464) f 1.25. Jacob van Campen, Amsterdam.

Daar is Ramosi, een geheimzinnige Oosterling, die drie der allervoornaamste antiquaires op een villa bij Cannes te zaam heeft geroepen en hen voorstelt zich met hem te verbinden om de mooiste oudheden door zijn bemiddeling te verkrijgen uit de opgravingen te Luxor, trots het scherpzinnig toezicht der Engelsche Regeering.

Daar is een piepjonge, zeer voortvarende en natuurlijk kittigschoone weduwe, wier man zich heeft doodgereden in zijn auto in tegenwoordigheid van zijn vriendinnetje. Wat de vrouw heeft doen besluiten voortaan den echtelijken staat maar niet meer te verlangen. Zij heet Joan Averil.

Daar is ook een geleerde dr. Cradock, werkzaam bij de opgravingen in Luxor. De man werd 12 jaren geleden door zijn lichtzinnig vrouwtje, een echt schandaal van 'n meid, zooals later blijkt, bedrogen. Sinds heeft hij iets „bärenhaftes” over zich en schuwt iedere vrouw als de griep.

Deze drie personen stevenen met het stoomschip de „Aquatic” naar Egypte, Kairo en Luxor, en komen met elkaar in kennis gedurende de reis. De heer Ramosi ontpopt zich hier als prins Said Hussein. Hij doet alles om zich aangenaam te maken bij Mrs. Averil.

Cradock doet niets om zich bij haar aangenaam te maken, juist omdat hij haar voelt als een dreigend gevaar voor zijn voorgenomen vrijgezelligheid.

En zoo beginnen de avonturen. Prins Hussein is de ziel van den smokkelhandel der kostbare antiquiteiten uit Luxor. De een na den ander der kunsthandelaren, met wie hij in den aanvang van het boek onderhandelde, verdwijnt, wordt vermoord. Hij tracht Mrs. Averil

in zijn macht te krijgen, maar Cradock verschijnt steeds ter rechter tijd, als of hij van te voren besteld was.

Tenslotte steekt Hussein weer eens over naar Cannes en wil Mrs. Averil, die hij door een list in zijn villa heeft weten te lokken, dwingen met hem te vluchten, en wordt weer verhinderd door den man van het juiste oogenblik, den chronometrischen Cradock. De prins, die een rijkgestolen boerenjongen is uit den omtrek van Alexandrië, heeft de handboeien reeds aan, likt dan nog aan een fleschje vergift en sterft. Mrs. Averil en Cradock, niettegenstaande hun vroegere minder prettige ervaringen, gaan samen nogmaals het bootje in. De liefde kent geen gevaren!

Wodehouse (P. G.) SAM EN ZIJN SCHAT. (396) f 1.25. Jacob v. Campen, Amsterdam.

't Moest eigenlijk meervoud zijn: Sam en zijn schatten; want hij heeft er twee, hij vindt er twee. Een schat van 2 miljoen onder den vloer van zijn kamer, en een schat van een meisje in de persoon van Isay Derrick, dochter van kolonel Eustace Derrick.

In beide gevallen is het geluk met Sam. Hij heeft in zijn binnenzak een plaatje, gescheurd uit een geïllustreerd tijdschrift en voorstellend een meisje in jachtcostuum naast haar paard. Wie zij is, weet hij niet, want het onderschrift is niet aanwezig, maar ze maakt op hem een indruk, die hem tot dichter maakt van een soort krankzinnige lyriek. Maar dat zou hem niets hebben geholpen, om nader te komen tot het voorwerp zijner liefde, als Sam's oom, bij wien hij in de Im- en Export hielp, niet was gekomen tot de overtuiging, dat er met dien jongen hoegenaamd niets was te beginnen. Hij brengt hem onder bij een krant van een zijner kennissen, waarvoor Sam verplicht is te verhuizen van New-York naar Londen.

En daar ontmoet hij plotseling de onbekende! Hij is er zóó van overstuurd, dat hij haar met oogen als theeschoteltjes een oogenblik aankijkt en dan met impulsieve energie een hartelijken zoen geeft. Dat geeft aanvankelijk een beetje verwikkeling, maar het kluwen is weer spoedig uit de war.

Aan zijn millioenen komt Sam op 'n dergelijke ongewone manier. Dat moet de lezer, die naar een grapje zoekt voor ontspanning, zelf maar eens uitzoeken. 't Is overgedrukte feuilletonlectuur uit het Handelsblad.

Vletter (A. C. C. de) TENT NUMMER ZEVEN. 131 bladz. ing. f1.— geb. f1.65. G. B. van Goor & Zonen, Gouda. Leeftijd 9—12 jaar.

Dit boek beschrijft het lief en leed van eene familie, die een tent gehuurd heeft aan het strand, en daar den geheelen dag doorbrengt.

Inhoud geheel onschuldig; kinderen, honden, openluchtspelen, bruinvisschen enz.

Wilde (G. K. de) KRIJN TOUW. (245) Bootsma & Co. J. van Bleek: Den Haag. ing. f2.—, geb. f2.75

Dit is een zeer goed jongensboek. De inhoud bestaat uit de lotgevallen van een flinken jongen, die naar zee wil. Zijn schip gaat op een ontdekkingsreis naar Nieuw-Zeeland. Hij vindt daar zijn vader terug, die jaren tevoren schipbreuk geleden had. Beschrijving van orkanen, voedselschaarschte aan boord, kennismaking met inboorlingen van de eilanden. Het is alles in goed Hollandsch en hier en daar met echten humor beschreven en verteld. Er komt op blz. 36 een uitdrukking voor, n.m. de bekeering tot de *ware gereformeerde religie*. Het boek is over het geheel Protestantsch en dan ook minder geschikt voor onze kinderen.

Brievenbus

J. V. d. Dr. te R. Zoover ik weet, worden er geen losse nummers van *Boekenschouw* geleverd. Maar voor alle zekerheid raad ik U aan, U te richten tot de uitgeverij „F o r e h o l t e”, Bisschoppelijke Nijverheidsschool te Voorhout (bij Leiden).

L. Cl. te N. In één boek zal dit alles, niet licht bij elkaar zijn te vinden. Ik denk, dat U een stuk of 4 of 5 afzonderlijke werken zult noodig hebben. Vraag eens het *Verzeichnis der Chemisch-Technischen Bibliothek* bij A. H a r t l e b e n, Hospitalstrasse, Leipzig. R. Daarin staan bijna 400 van dergelijke boeken, waaruit U Uwe keuze kunt doen, tot volle tevredenheid.

Mevr. C. Kl. te Z. J o h a n K o n i n g, tegenwoordig redacteur van *De Hollandsche Revue*, heeft diezelfde opmerking ook reeds gemaakt in „Letterkundig Bijblad” van de Haagsche Courant van 24 Juni 1927. Hier is het letterlijk:

„Wat wij gemist hebben in de enkele regels, die men hier en daar aan haar doodsbericht heeft toegevoegd, was de waardeering van Melati van Java als feministe. Zij was een feministe in den besten zin van het woord. Johanna W. A. Naber heeft haar onlangs nog openlijk de hulde gebracht, welke haar voor haar feministischen arbeid toekomt. Het opkomend feministische vereenigingsleven heeft zij dikwijls met hart en ziel gediend. Met Johanna van Woude behoorde zij ook tot de kleine groep vrouwen, wie het eerste het lidmaatschap der Maatschappij van Nederl. Letterkunde werd aangeboden. Dat was in 1893.”

OPVOEDER EN KIND

G. LAMERS S.J., RECTOR — M. R. TEIJSSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR HET KIND.

Blokker (Wilhelmina) JO, HAN EN MIEN. 170 bladz. ing. f 0.75; prachtband f 1.20. Gebrs. Kluitman, Alkmaar. Leeftijd 8—12 jaar.

Dit is een heel aardig meisjesboek. Beschrijving van het dagelijksch leven, huis, school, vacantie, enz., van twee zusjes met vriendinnetjes.

Het is zeer neutraal, over God of Godsdienst wordt niet gerept, daardoor is de inhoud een beetje onbeduidend en oppervlakkig.

Brinkgreve (H.) HUIZE SONNEVANCK. 160 bladz. ing. f 0.75; prachtband f 1.20. Gebrs. Kluitman, Alkmaar. Leeftijd. 8—12 jaar.

Dit is een boek, dat beschrijft het dagelijksch leven van een troepje arme kinderen, die buiten zijn om sterk te worden.

Er komt later een meisje bij uit een woonwagen, dat een groot talent blijkt te bezitten: zij kan prachtig viool spelen en wordt door de goede zorgen van de eigenares van het pension in staat gesteld verder te studeeren.

De inhoud van het boekje is onschuldig en strikt neutraal, er wordt over Godsdienst in 't geheel niet gesproken.

Pieck (A. T.) HOE IK SCHILDER WERD. 126 bladz. (Met platen van Midderigh Bokhorst). ing. f 1.—; geb. f 1.65. G. B. van Goor & Zonen, Gouda. Leeftijd 9—13 jaar.

Dit is een heel goed boek. Het beschrijft de gevoelens en gedachten van een jongen van arme ouders, die schilder wil worden en na veel tegenslag en armoede eindelijk zijn doel bereikt.

Ploeg (J. v. d.) DE CLUB VAN VIER. 164 bladz. (Met platen van Nons van Leeuwen). ing. f 1.—; geb. f 1.65. G. B. van Goor & Zonen, Gouda. Leeftijd 9—12 jaar.

Een troepje van vier dorpsjongens, die allerlei guitenstreken en waaghalzerij uithalen, maar niet ruw of gemeen zijn. Hun goed hart toont zich in het medelijden, dat ze hebben voor een armen stakkerd uit een woonschuit, die door slechte opvoeding en huiselijke ellende tot diefstal gekomen is.

Een goed boek voor jongens.

J. D. te B. Om zekerheid te krijgen, of het door U opgegeven boek *Antiquities of Ireland* by E d w a r d L e d w i c h L. I. B., die zeldzaam groote waarde zou hebben, welke men (U) beweert, wendden wij ons tot de firma Nijhoff te s'-Gravenhage. Het antwoord is negatief. Schatting een pond of zoo iets. Dat is niet veel voor dit, overigens niet zeldzaam, boek uit 1790.

Fr. M. te M. te D. Daarop kunnen wij U geen antwoord geven; wij gelooven dat U er maar niet te veel van moet aannemen. Over kunstenaars, musici, tooneelspelers, schrijvers bestaan zooveel typische bijzonderheden, dat er heele boeken mee gevuld. Over het algemeen is dat iets om te voldoen aan de sensatie-zucht van vele menschen, maar kennis van kunst of literatuur wordt er niet door gegeven. Drie vierden van die vertelseltjes zijn uit den duim gezogen, beslist en bewezen onwaar. Overigens onschuldig vulsel voor tijdschriften, waarvan de redactie niet weet hoe ze het worstje vullen moet.

Nic. de H. te R. Dank voor het uitknipsel uit het Zondagsch „Handelsblad”, waarin Van Praag opkomt tegen de gebroeders J é r o m e en J e a n T h a r a u d en hen beschuldigt van bewuste anti-semitisme. Hij grondt dit oordeel op de boeken: *l'Ombre de la Croix*, *Quand Israil est Roi*, e.a., waarin hij joodsche zeden en gebruiken beschrijft. Wij meenen dat Van Praag ongelijk heeft. De schrijvers, die zeer goed zijn gedocumenteerd en de gewoonten der Gallicische joden ter plaatse hebben bestudeerd, mogen wel eens den lachlust opwekken, misschien ook zich wel eens met een greintje sarcasme uitlaten over hun judeïsche broeders, maar ik geloof toch niet, dat zij anti-semiet zijn. Waar zij het hebben over de beast-menschen van het Russische of Hongaarsche Communisme, zijn ze natuurlijk, als ieder fatsoenlijk mensch, „anti” — (-varken, -onmensch, -boef, -schobbejak en wat men verder noemen wil), maar het is hun schuld niet als, om zuiver historische redenen dit bij deze twee gewelddadige revoluties een beetje samenvalt met anti-semiet. „Tout savoir est tout pardonner.”

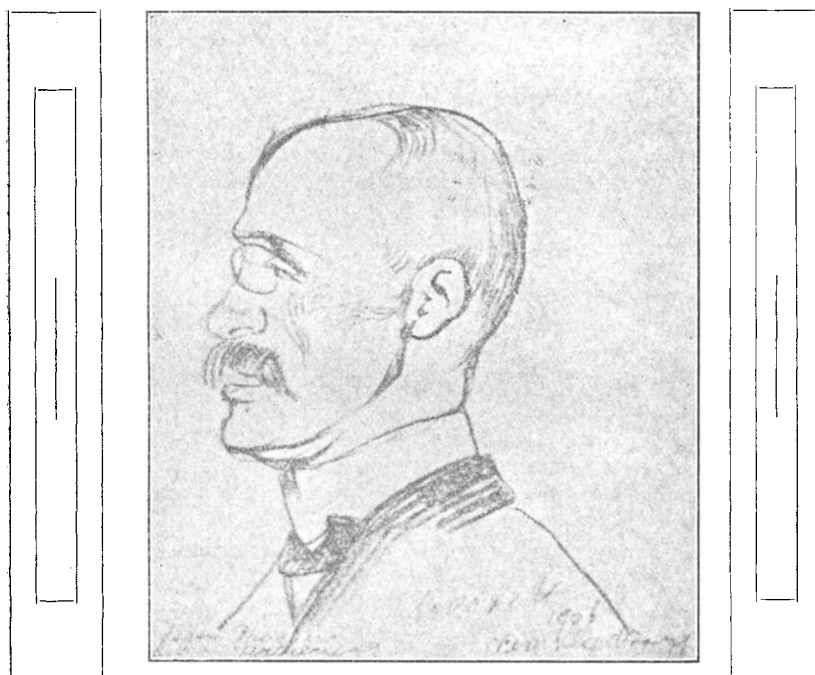
R. H. te 's-Gr. Daarin hebt U volkomen gelijk. Wij hebben in algemeene woorden oordeel uitgesproken over den roman *De Zondaar*.

De Zanger van Mei

door EUGÈNE ROVINA

Het stemt tot melancholie en eigenlijk tot een zekere meewarigheid met zich zelf, als iemand de personen, waarvan zijn jonge ziel is vol geweest, ziet sterven den een na den ander.

De voorbijgang van al wat eens onze belangstelling had, herinnert ons wellicht meer dan het klimmen der jaren het eigen voorbijgaan, het feit dat wij „viatores” zijn, die nooit stilstaan.

HERMAN GORTER 1884—1927

Naar M. de Roode-Heyermans

Deze gedachten schreef ik neer onder den indruk van het plotseling overlijden van Herman Gorter, ziek geworden op eene reis, die hij te Brussel moest onderbreken om daar eenzaam te sterven.

Wat hebben wij in onze jeugd voor of tegen hem partij gekozen, in enthousiasme *De Nieuwe Gids* nagepraat of *De Gids* aangehaald voor een minder vleiend oordeel, zijn excentrieke *Verzen* bespot en zijn *Mei* trachten te ontraadselen.

Mei? — Mei? Heb ik niet in die dagen een uitvoerig artikel geschreven, met den titel: *Een Mei in Nederland en in Arcachon?*

Om het klare proza van den vader, Simon Gorter, naast de ontstellende verzen te plaatsen van zijn zoon Herman, die nu is opgeroepen om zijn rekenschap te geven.

Herman Gorter is een der dankbaarste objecten geweest voor literaire debatten, omdat hij veranderlijk was als een cameleon. En wie mocht beweren dat hij blauw zag, kon dadelijk de weerlegging vernemen dat hij groen leek, en hij was beiden in twee verschillende tijdpunten, zóó klein, dat zij slechts ééne fractie schenen; men las zijn verzen en kwam onder den indruk van de wonderschoone taal, het sensitieve geluid en de prachtige beelding, om een paar regels verder te mompelen dat hij toch niets meer was dan „een knoeier met lief Holland's taal”, gelijk een zijner eerste bewonderaars hem later noemde. En werkelijk hij was het een als het ander: nu een groot dichter, straks een knoeier. Of hij dit laatste was opzettelijk en bewust, blijve buiten beschouwing, maar het feit staat er als een stadhuis.

En de kritiek, welke die tweezijdigheid van Gorter uit het oog verloor, was natuurlijk misleidend.

De blauwe beul (*De Gids*), wat men ook moge zeggen, heeft van den beginne af ten opzichte van den dichter het juiste standpunt ingenomen, van waar ze hem geheel kon zien en niet alleen op zijn voordeel. Dat wist ik, maar heb het ter herinnering nog eens nageslagen.

Op bladz. 583 (IV 1890) treft men een letterkundige kroniek van *Verzen* door Herman Gorter, terwijl in den voorgaanden jaargang een bespreking had gestaan van *Mei*, die mij minder gelukt voorkomt.

Wij ontleenen eenige gedeelten aan de genoemde „letterkundige kroniek”.

„Men weet, de heer Gorter heeft een eigen versleer, waarvan hij ons de regels echter nooit ontvouwd heeft en wier raadselen wij uit de gedichten zelven moeten trachten op te lossen; maar hij heeft bovendien een eigen syntaxis, en een eigen taal. Nog sterker dan uit het veel besproken *Mei* blijkt dit uit deze *Verzen*. Inhoud en vorm van deze gedichten wijken zóózeer af van alles wat de Nederlandsche dichters — de heer Gorter inluis — tot dusverre voortbrachten; de taal van den poëet, zijn woordverbindingen, zijn beeldspraak zijn zóó excentriek en zóó duister, dat men al zijne scherpzinnigheid en een groote dosis volharding noodig heeft om het meeste zelfs maar bij benadering te begrijpen, en dat een groot gedeelte, als ware het in eene ons geheel onbekende taal geschreven, als de inhoud van een boek met zeven zegelen voor ons verborgen blijft.”

Nu, afgezien van die versleer, waar wij niet veel meer om geven, immers aanvaardend de mogelijkheid van zuiveren vorm in ontelbare varianten, moeten wij toch erkennen dat hier niet te veel wordt gevraagd.

„Van een elk, die zich als kunstenaar opwerpt, mag men eischen, dat hij stijl hebbe, d.w.z. dat hij versta, zijne gedachte in een licht te stellen, waardoor zij duidelijk naar voren springt, treft en boeit; men mag verder verlangen, dat hij dit doe op zijn eigene wijze, zoodat uit zijn werk eene persoonlijkheid spreekt, waardoor het leeft en kans heeft voor volgende geslachten te blijven leven. Aan dat eigenaardige, dat persoonlijke in den dichter dient een groote speelruimte gelaten te worden. De bijzondere draai van zijn geest, de wijze waarop hij door de voorwerpen buiten hem en de aandoeningen in hem wordt getroffen, de vormen, die de beelden aannemen welke zich aan hem voordoen, zijn in zekeren zin onaantastbaar; — daarover valt niet te twisten...

Doch dit alles enkel op ééne voorwaarde. Om zijn gevoel te verzinnelijken, om het beeld, dat voor zijn geest treedt te omlijnen, te kleuren, heeft de dichter slechts één middel, de taal:...

En nu bedoelt de kroniekschrijver niet den kunstenaar te beknibbelen wat betreft de taal die hij gebruikt, hij laat hem vrij in de keus en schikking van woorden.

„De taal is een levend organisme. Zij is vatbaar voor ontwikkeling, voor groei, en het zijn vaak de groote kunstenaars geweest, de groote dichters, de groote prozaschrijvers, die tot de ontwikkeling van die taal het meeste hebben bijgedragen. Dat wil echter niet zeggen, dat de dichter met die taal kan doen al wat hem goeddunkt, dat hem de dolste woordverbindingen veroorloofd zijn, al druischen zij ook tegen het karakter van de taal in; dat hij in zijn barokke constructiën vrij kan spotten met alle syntaxis.... Toch is het dat wat Herman Gorter op schier elke bladzijde van zijn nieuwen bundel doet, en wel met een drukte, een ostentatie alsof daarin, in die ongehoorde combinatiën, in die onbegrijpelijke woordvoegingen, in die verwaarloozing der wetten van prosodie en grammatica, en niet in de poetische gedachte of den schoonen versvorm, zijn eigenlijk dichterlijk talent gezocht behoort te worden.”

En de Gidsschrijver geeft boter bij den visch. Want als wij eerlijk willen zijn, moeten wij toegeven dat wij evenmin als hij kunnen gissen wat Gorter verstaat onder *gierluidende lentelijen*, *weeïge lelieheid*, *woordenriviersterrelsel*, *stronkrommelde*, *lichtlichternis*, *een sneeuwween' lachsneeuw' meid* enz. enz. Bij zulke acrobatentoeren staat het verstand stil; en met kunst heeft dat niets te maken. Evenmin dit brok uit *Mei*, dat men, de hemel beter 't, in schoolbloemlezingen kan vinden.

Goud is het in de lucht als goude heiligen
in labberlichtkleeden, de zeilige
die nu de aarde bevaren, bezeilen,
over de luchte meeren

met het zachtgladde kleed scheeren
 en blijven wijlen
 en komen keeren,
 het zachte hoog luchtkleed tillende zeilen
 Ze heene en weerwiegelende
 en blikken zich spiegelen
 in de blauwe verwarmde watervlakken.

Of dit andere dat wel een geestige, ironische „pastiche” lijkt
 van een ondeugenden nabootser.

Leven, zoele omsomberde even inschitterde
 in de luchten, de regene, de zachtstrijkegevederde,
 o leven het gevende altijd door stillende,
 o leven dat toch schijnt het altijd door willende,
 het inzwevende kameren, het volop verlichtende
 de wegen, waarlangs gaat het eenzaam uitzwichtende,
 klaar, nimmer droomende oogenbewegen.
 armstrekkend levende, hoofdomvattend, kussend zoo dichtbij aanziend tegen
 de wakkere oogen, o schijnend, soms flinkerend, soms even roode
 maar durend omsomberde, ook zonder noode.

Dat is Meerenberger-poezie, kortweg. Als we ons daar nog
 over zouden moeten bedenken, behooren we lakmoes-papier of
 andere chemische reagentia leeren aan te wenden om poezie van
 mallepraat te onderscheiden.

Maar dat is ééne zijde, die wij liefst van het licht af zouden
 wenden; de andere is mooier, maar het zou niet eerlijk zijn die
 alleen te toonen, waar het gaat een oordeel te geven over den
 geheelen Gorter.

Hij was een mishandelaar van poezie, maar hij was ook een
 groot dichter.

Men behoeft dit eene sonnet, en 't is slechts een klein deel
 van den schat, maar aandachtig te lezen en te voelen, om daar-
 van overtuigd te zijn.

De dag gaat open als een gouden roos;
 ik sta aan 't raam en zend mijn adem uit,
 het veld is stil, en nauwelijks één geluid
 breekt naar het koepelblauw bij tusschenpoos.

En in mijn kamer, als een donkre doos,
 waarvoor de parels hangen aan de ruit,
 ga 'k heen en weer, tot waar mijn wandling stuit,
 en ik bij donkren wand diep peinzend poos.

Ik heb 't gevonden, het menschengeluk,
 al moest ik worden vier en dertig jaar
 eer ik het vond, en ging veel trachten stuk
 in spannend worst'len en ijdel gebaar
 maar zoo zeker als daarbuiten de zon de
 wereld befloerst, heb ik het geluk gevonden.

Is het niet? Staat men niet verbaasd hoe een en dezelfde mensch deze regelen heeft kunnen schrijven en dat andere, waarvoor we geen naam hebben?

Maar het bewijst in elk geval dat hij dichter was, ten minste intermitterend dichter als een fonteintje van Hero.

En zóó wenschen wij hem te huldigen. Niet door alles heen, door dik en dun.

* * *

Herman Gorter, zoon van de fijnen prozaïst Simon Gorter, werd geboren te Wormerveer in 1864. Hij studeerde in de klassieke letteren en was leeraar aan het Gymnasium te Amersfoort.

In den derden en vierden Jaargang van *De Nieuwe Gids* liet hij verschijnen het gedicht *Mei*, (1889) dat een storm deed opgaan van geestdrift eenerzijds en anderzijds van felle en begrijpelijke kritiek. Een paar jaren later kwamen zijn *Verzen I* uit en hadden dezelfde tegengestelde gevolgen.

In dien tijd maakte hij kennis met de pantheistische leer van Spinoza en vertaalde diens *Etica* (1895). Daarna was hij socialist en verheerlijkte het Marxisme in verzen (1899) en toen in latere tijden het communisme aan de orde kwam, was hij vuur en vlam voor Lenin's staat en revolutie!

Hij had zich onderwijl, geheel bekeerd van zijn op de spits gedreven individualisme (dat meende hij tenminste), een hekel gekregen aan de kunstopvatting van '80 en schreef in *De Nieuwe Tijd*, waarvan hij mede-redacteur was, zijn *Kritiek op de litteraire beweging van 1880 in Holland*, wat bij zijn vroegere vrienden veel kwaad bloed zette. Dan hebben we nog van hem *Een klein Heldendicht* (1906) en van 1912 het groote gedicht *Pan* dat gemeenschapskunst moet beduiden, maar het allerminst is.

Daarin komen voor o.a. deze eenigszins vermakelijke verzen.

. . . . zoo zijn de arbeiders ;
Eerst als ze staken ziet men ze zoo als ze zijn

En dan is het heusch zoo mis nog niet, ofschoon wij vermoeden dat de bewusten er geen woord in verstaan. Luister maar even:

En Pan ging over de Aard en kwam in eene stad.
In een kristallen stad.
Daar stonden de gouden Geesten van de Arbeiders
Hoog in de lucht, als klare aren over de Aarde.
En een man rees voor hen op in de lucht
Klaar als kristalgoud,
De lucht tot aan den Hemel, en hij riep :
„Arbeiders, Mannen, nu is het tijd voor strijd”
En zij antwoordden :
„Nu eischen wij den achturigen dag.”
En zij stonden buiten in de Natuur,
In de klare en fonkelende Mei,
En gingen niet aan het werk in fabriek,
Maar bleven buite' in klaar fonkelende Mei.
En Pan ging in den Nacht en kwam in den Dag,

Als gouden leegte, stonden de Arbeiders,
 Als gouden Geesten.
 Zooals de witte leegte onder den Hemel.

Als gouden leegte Geeste', als gouden pijlers
 Van geest, als Hartstocht stonden die Arbeiders,
 Als klare stralen van het gouden licht.

Het lijdt geen twijfel: Herman Gorter had de stof in zich van een groot dichter. Maar hem ontglipte maar al te vaak de controle der redelijkheid. En dan gedreven door zijn hyperindividualisme voelde hij

wij voelen als twee
 hooge, op stengel verhoogde, lenterood-bloemen

en sprak een taaltje, dat hoe langer hoe meer „onverstaanbaar werd voor het meerendeel der menschen”, zooals Willem Kloos zijn eigen oordeel herzag. niettegenstaande hij als hoogste kunst zag „de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie”. Maar: omne nimium vertitur in virtium: de barre overdrijving brengt in alles de klad. En daarom zal hij ook nooit de tweede dichter na Vondel kunnen genoemd worden.

Ten minste niet in ernst. Maar in de wereld der literatuur houdt men wel van een grapje en gaat een domheidje niet zelden door voor een „geveugeld woord”.

In 1890 schreven de jongens van een Amsterdamsch studenten-blaadje over de „heilige boeken” van Gorter en om het nog droller te maken voegden zij er aan toe: „Wij begrijpen het nu dat hij heelemaal van ons is, dat hij voor ons zijn ziel heeft, dat hij uit ons is god geworden.” Dit was een beetje godslasterlijk, maar de knapen hebben het wel zoo kwaad niet bedoeld.

En deze laatste jaren, in een zijner laatste schrifturen, toen hij voor het eerst verzen van Herman Gorter las, noteerde de jonge Gerard Bruning: „Toen Herman Gorter deze verzen mocht schrijven was hij een groot kunstenaar een schoon en goed mensch.”

Het moge zijn en wij verlangen niets anders. Maar wat wist bij slot van rekening deze jongeling er van?

En welke relatie bestaat er tusschen het kunstenaarschap en de schoonheid en goedheid van een mensch?

In de katholieke literatuur zijn wij toch zoo onnoozel den tel en den tekst onzer beginselen kwijtgeraakt, dat de jongeren hard zullen moeten werken om weer iets daarvan terug te winnen.

Jacques Maritain

Apostel van den modernen tijd; de Action Française

door Drs. PAUL MAAS

Jacques Maritain, *Primauté du spirituel*. Roseau d'Or no. 19, Plon.

Er behoort een respectabele dosis moed en een diep-beleefde overtuiging toe, om in dezen tijd van grof materialisme, nu het gros der menschheid alle gevoel voor geestelijke waarden schijnt verloren te hebben, een boek te publiceeren, dat juist de superioriteit verdedigt van het geestelijke. — Jacques Maritain heeft zich niet afgevraagd, of misschien het groote publiek zal grijnzen om zoo'n „naïveling”; hij zegt, wat hij meent dat gezegd moet worden en wie weet? „Qui ne comprend aujourd'hui, demain comprendra peut-être.” De schrijver van de „Logique” verwerpt, om zijn stellingen te verdedigen, elk sentimenteel en laf beroep op het menschelijk gevoel, maar volgens zijn beproefde methode, dwingt hij ons in een streng-logische, stevig-gedocumenteerde redeneering, met hem de meerwaardigheid van het geestelijke te aanvaarden en uit dit feit de harde consequenties te trekken.

Dit werkje is een program, al duidt Maritain het zoo niet aan: het program van de groep jeugdige, dappere schrijvers, die zich verenigd hebben in de *Roseau d'Or* „pour relire les valeurs éternelles aux efforts du temps présent.”

Zeer duidelijk geeft de schrijver in de *Introduction* de bedoeling aan, die hem voor oogen heeft gestaan: „Il n'y a d'ordre et de paix dans l'être humain que si le sens est soumis à la raison, et si la raison elle-même est soumise à Dieu, ce qui ne se fait que par la foi et par l'amour surnaturel L'erreur du monde moderne et de l'intelligence moderne a été de prétendre assurer le règne de la raison sur la nature en refusant le règne de la surnature sur la raison. . . . Ce qui est de l'esprit et de la grâce chassé de la vie intellectuelle et de la vie sociale, c'est-à-dire de ce qui est proprement humain, voilà le principe secret de cette suprématie de la matière qui nous opprime aujourd'hui; et cette suprématie de la matière ce ne sont pas seulement les droits de l'intelligence et de la raison qu'il faut opposer, c'est la suprématie de la divine grâce, la primauté du spirituel.”

Deze voorrang van het geestelijke vertoont zich practisch of liever *moest* zich practisch toonen in de indirecte macht van de Kerk op tijdelijk gebied. Hieraan wijdt Maritain zijn eerste hoofdstuk. Daarop volgt in een tweede hoofdstuk een zeer heldere bespreking van de kwestie *Action Française* in verband met de in het eerste deel van het werk uiteengezette principes, terwijl een derde en slot-hoofdstuk aantoont, dat, eenmaal de „primauté du spirituel” aanvaard, deze de eenigst mogelijke oplossing blijkt te

geven voor alle moderne vraagstukken en het eenige geneesmiddel voor onze zieke maatschappij.

Elk dezer hoofdstukken eischt een nadere bespreking.

I.

De heidensche maatschappij deed de geestelijke macht opgaan in de tijdelijke en vergoddelijkte den Staat, geheel in tegenstelling met het Christendom, dat een scherp verschil maakt tusschen deze twee machten en het individu laat behooren tot de wereldlijke maatschappij, waarvan het einddoel is het tijdelijke goed en tot de algemeene Kerkelijke maatschappij met als einddoel het eeuwige leven. Van deze twee machten is de Kerk superieur aan den wereldlijken staat, die, ofschoon souverain op zijn gebied, onderworpen is aan het Koningsschap van Christus, van wien de wereldsche machtbekleeders hun gezag ontvangen en wiens wetten en zedevoorschriften zij hebben te volgen.

De macht van de Kerk is tweeledig: direct in geestelijke zaken, indirect in tijdelijke zaken. Het is van belang, deze indirecte tijdelijke macht van de Kerk, die van kapitaal belang is en waarvan het juiste begrip sedert de Middeleeuwsche maatschappij ook onder Katholieken geheel verloren is gegaan, zuiver te definiëren. Maritain heeft dit zeer juist ingezien en ten einde alle mogelijke verkeerde interpretaties te voorkomen, verklaart hij uitdrukkelijk (zie ook *Annexes I*), dat de Kerk geen macht heeft over het tijdelijke als zoodanig, maar slechts voor zoover het tijdelijke verbonden is met het geestelijke, m.a.w. de indirecte tijdelijke macht van de Kerk is niets anders dan haar geestelijke macht, toegepast op tijdelijke zaken *om wille van geestelijke belangen*. Deze feiten zijn niet te loochenen: als de aardsche maatschappij het aardsche geluk beoogt, mag ze dit slechts doen voor zooverre dit den mensch niet hindert in het bereiken van zijn hoogste doel: het eeuwig leven. — Daarom moet de Kerk noodwendig de macht hebben den wereldlijke Staat van voorlichting te dienen en hem zelfs te bevelen, als de wereldlijke belangen de geestelijke dreigen te schaden (zie ook Noot 28 over de Encycliek *Immortale Dei*).

Nu spreekt het vanzelf, dat deze indirecte tijdelijke macht van de Kerk aanleiding kan geven tot misbruiken, vooral, zooals dat voorgekomen is, wanneer het geestelijke en het tijdelijke element door de geestelijke autoriteiten niet voldoende zou worden onderscheiden. Maar een verkeerde toepassing doet niets af aan de waarheid van een principe. Maritain wijst er bovendien nadrukkelijk op, dat deze macht meestal niet verkeerd gebruikt is door de Kerk, maar meer door lagere geestelijke waardigheidsbekleeders, die hun wettelijke macht te buiten gingen. Juist de Pauselijke macht, zegt de schrijver, is de beste garantie voor de volkeren, omdat zij in de politiek waakt voor de belangen van het geestelijke en dus de beste verdediger is tegen elk misbruik.

De geschiedenis dient in dezen tot les: meer dan 4 eeuwen lang hebben Koningen en Staten geworsteld, om zich te ontdoen van de voogdij der geestelijke macht en een absolute souvereiniteit te verkrijgen „pour aboutir fatalement aux crises révolutionnaires et démocratiques, et de nos jours aux plus fortes diminutions de souveraineté subies par en bas.”

Daar er feitelijk geen moreel-onverschillige menselijke daden zijn, is het duidelijk, dat de indirecte tijdelijke macht der Kerk eigenlijk onbeperkt is. Men hoeft zich echter niet ongerust te maken: reeds Joseph de Maistre heeft er op gewezen, dat de Pausen zeer zelden hun geweldige macht gebruikt hebben. Reeds de onvolprezen voorzichtigheid der Kerk is in dit opzicht een waarborg voor zeer humane toepassing.

Zoodra de Kerk echter haar recht uitoefent, is gehoorzaamheid geboden: zelfs al zou de Paus zich vergissen (mogelijk, als hij geen onfeilbare uitspraak doet) gehoorzamen is plicht.

De eenvoudige sterveling, die vast overtuigd zou zijn, dat de Kerk in dit of dat geval de zaken niet goed inziet, betuigt, ondanks zijn persoonlijke gevoelens, zijn onderwerping, want: „Non seulement les erreurs d'appréciation et les fautes qu'ils" (= Kerkelijke autoriteiten) „peuvent commettre, rentrent, comme prévues et permises, dans ce gouvernement divin de l'Eglise, mais encore, même en ce cas, du moins s'il s'agit des décisions du suprême chef visible, la sagesse de l'Esprit du Christ fait tendre positivement l'Eglise universelle, à travers les hésitations et les infirmités de son humanité, à des fins toujours justes et bonnes. Le coeur fidèle sait que dans le corps mystique du Christ, ce qui est des défaillances de la nature humaine sert encore à la très sainte action de Dieu, qui ne manque jamais son but.” De geschiedenis strekt hier weer tot voorbeeld: wat de censuur — zelfs de niet onfeilbare — betreft, waarmee de Pausen zekere geestesstromingen hebben getroffen, steeds is het gebleken, dat ze goed hebben gezien. —

Het spreekt vanzelf, dat gehoorzaamheid niet alleen niet verplicht, maar zelfs zondig is, als de Paus een slechte daad zou voorschrijven, maar een dergelijk feit is nooit, zelfs niet bij de onwaardige plaatsbekleeders van Christus, voorgekomen. — Bovendien, zou het voor een leek zeer lastig zijn, uit te maken, of een Pauselijk voorschrift zondig is: de waarschijnlijkheid volstaat hier niet, want „en cas de doute il lui faut suivre le jugement du supérieur et non le sien propre.”

Gehoorzaamheid is uit den aard der zaak een offer, vaak een geweldige daad van zelfverloochening en vooral als ze tijdelijke belangen treft, die ons dierbaar zijn. Maar dat wij met geheel ons hart hangen aan deze belangen bewijst niet, dat ze goed zijn; dat wij meenen, dat door onze gehoorzaamheid belangen getroffen worden, bewijst nog niet, dat dit zoo is: „En fait, l'obéissance aux ordres de l'Eglise ne peut jamais compromettre d'une façon

durable et profonde des intérêts temporels qui doivent nous être chers, en particulier ceux de la cité. C'est seulement certains aspects momentanés, et surtout *notre conception* de ces intérêts qu'elle peut léser. Car nous avons toujours tendance à confondre le bien public avec la manière dont nous voulons l'assurer. Mais nul n'a le droit d'identifier à sa cause privée la cause et le bien commun de la patrie."

Men voelt, waar Maritain met zijn verhandeling over de gehoorzaamheid en de indirecte tijdelijke macht der Kerk heen wil. Elke regel is van toepassing op den strijd tusschen Paus en *Action Française*, een strijd, waarvan de afloop, menschelijker wijze gesproken, voor tientallen jaren over het Fransche Katholieke leven zal beslissen.

Zeer terecht noemt de schrijver hier zelfs den naam der kwestie niet, om niet op zijsporen te raken en strikt logisch zijn redeneering in het algemeen op te zetten. In het nu volgend hoofdstuk zal hij echter de *Action Française*, gaan beschouwen in het licht der zoo juist uiteengezette waarheden.

II.

Toen Jacques Maritain in September 1926 bij Plon zijn brochure publiceerde: *Une Opinion sur Charles Maurras et le devoir des Catholiques*, die hij besloot met een aangrijpend beroep op de gehoorzaamheid der Fransche Katholieken, was er nog een kans, dat de dolende schapen zouden inzien, den verkeerden weg te hebben gevolgd. Noch de ernstige vermaning van Paus en Bisschoppen, noch de strikt-logische uiteenzetting van Maritain hebben mogen baten: sedert is de veroordeeling gevolgd. Een groot deel van wat toch mocht worden beschouwd als de bloem der Fransche Katholieken, heeft in koppige verblinding, die hoofdzakelijk voortkomt uit onwetendheid, geweigerd zich te onderwerpen en den Paus het recht ontzegd, zich te bemoeien met zaken, die volgens hen, buiten den Paus omgingen, omdat zij op het gebied der politiek en niet op dat van den godsdienst lagen.

Het is dit dwaal-idee, dat Maritain aanvalt in het tweede hoofdstuk van zijn studie, zich daarbij beroepend op de in het eerste gedeelte uiteengezette principes.

De *Action Française* is een politieke, geen religieuze groepeerings, al is verreweg het grootste gedeelte zijner leden Katholiek. In geen enkel opzicht heeft dan ook de Paus de *Action* veroordeeld als politieke instelling, als nationalistische of monarchistische beweging: in dit opzicht houdt ieder Fransch Katholiek volkomen vrijheid zijn politieke opvattingen te belijden: „Que chacun garde d'ailleurs la juste et honnête liberté de préférer telle ou telle forme de gouvernement qui n'est pas en désaccord avec l'ordre des choses établi par Dieu" (brief van Z.H. Pius XI aan Kard. Andrieu, 7 Sept. 1926).

De Kerk echter ziet in de *Action Française* geestelijke gevaren, die zij tot plicht heeft te bestrijden en waartoe zij de bevoegdheid bezit krachtens haar „pouvoir temporel indirect”.

Welke zijn de hoofdbezwaren van de Kerk tegen de *Action Française*? Het voornaamste is, volgens Maritain, wel dit, dat een politieke groep, voor een zeer groot gedeelte bestaande uit Katholieken en vooral jeugdige Katholieken, staat onder de absolute intellectuele macht van een ongeloovige, *Charles Maurras*. De Katholieke politiek, het Katholieke staats-idee eischt als grondslag de erkenning van de wet Gods en is niet alleen philoso-

Charles Maurras.

phisch, maar ook theologisch georiënteerd. Het gevaar is groot, dat de valsche ideeën van den ongeloovigen Maurras, wiens autoriteit over de beweging haast absoluut is, onbewust in de Katholieke gelederen zullen doordringen. Ofschoon, zooals Maritain in zijn eerste hoofdstuk heeft aangetoond, de Paus het recht en zelfs den plicht heeft in dit geval de *Action Française* te veroordeelen, heeft een zeer groot gedeelte der Katholieken geweigerd te gehoorzamen. Zij beweren „bons catholiques” te zijn, ten volle de autoriteit van den Paus te erkennen op geloofs- of moreel-gebied, maar ontzeggen hem de be-

voegdheid zich met een politieke organisatie te bemoeien: rede-neeringsfout, die hoofdzakelijk voortkomt uit onwetendheid. Zij gaan zelfs verder en beweren, dat voor hun geweten gehoorzaamheid aan den Paus zondig zou zijn, een zonde nl. tegenover het vaderland. Alsof het op dit oogenblik geen grootere zonde tegen het vaderland is, dit bloot te stellen aan een scheuring onder Katholieke broeders!

De verdeeldheid onder de Fransche Katholieken is een feit van geweldige beteekenis en dat niet alleen voor Frankrijk zelf. De nadeelen zijn alleen aan Franschen kant, maar de geheele Katholieke wereld kan er een practische les uit trekken, al wordt deze duur, misschien al te duur betaald. Want terecht zegt Maritain: „C'est une crise de libération, de délivrance. Il faut que le spirituel se délivre des attaches terrestres qui risquaient de l'assujettir. Nous devons comprendre que les moyens humains et politiques, si importants qu'ils soient dans l'ordre du bien temporel, sont les plus infirmes pour l'extension du royaume de Dieu et qu'à mesure que le monde se défait ils apparaîtront dans cet ordre comme de plus en plus inadéquats. Nous devons comprendre que toute activité politique, si nécessaire qu'elle puisse être, se tient sur un plan humain et particulier, où la religion peut intervenir avec autorité, pour la défense du bien spirituel, mais où elle ne saurait jamais aliéner sa propre indépendance.”

Wat moet, nu de *Action Française* als Katholieke groepeerings heeft opgehouden te bestaan, volgens Maritain het einddoel zijn der Katholieken in politiek, economisch en sociaal opzicht? Niet het nationalisme van Maurras, maar *universalisme*, waarmee alleen het Katholicisme synoniem is. „C'est toute la barbarie du monde naturaliste et athée-capitaliste ou communiste, - qu'ils doivent rejeter de leur pensée: non seulement dans le domaine politique, mais dans le domaine économique et social, corrompu par le régime de la fécondité de l'argent, mais dans le domaine des relations internationales, mais, et avant tout, dans le domaine de la vie intellectuelle et de la vie religieuse. Il n'y a pas d'ordre véritable et complet de la vie humaine sans le primat de la grâce et de la charité” En daarmee zijn we genaderd tot hoofdstuk III: Dieu premier servi, misschien het belangrijkste, vooral voor hen, die meenen, dat ze een speciaal-Fransche kwestie (maar die in werkelijk niet speciaal Fransch is, zooals we gezien hebben,) kunnen passeeren.

III

Nu in deze fel bewogen tijden de menschheid zich plotseling naakt ziet staan, beroofd van alle valsche idealen, waarmee ze zich had omhangen; nu uit de kreunende, voortgezweept geslachten boven alles de wanhoopskreet van Rimbaud hoorbaar is: „Et où puiser le secours?“, kan slechts Eén den vrede geven aan die millioenen, die walgen van hun schijn geluk. „Il est métaphysiquement impossible que le monde moderne recouvre la paix sans la justice,

c-à-d.: avant tout sans la soumission due à Dieu L'héroïsme chrétien deviendra un jour l'unique solution des problèmes de la vie." De groote fout van het oude Europa is geweest, dat het de subordinaatie vergeten heeft van het politieke aan het geestelijke einddoel. We moeten terug naar de Middeleeuwen, „un nouveau moyen âge," volgens Nicolas Berdiaeff. (*Roseau d'or* no 13). Henri Ghéon bepleit hetzelfde, maar voornamelijk op artistiek gebied. Het Katholicisme moet weer de wereld vervullen en daarop richt de Kerk al haar pogingen; de geweldige missie-actie der laatste jaren, de pogingen tot hereeniging, bekeering der Joden etc. Eerst als de wereld voor het grootste deel gekerstend is, kan een christelijke politiek worden gevoerd en is gelijktijdig de oplossing der sociale en economische problemen in het bereik; voorloopig een hersenschim, Maritain geeft het volmondig toe, tenzij God op miraculeuse wijze tusschenbeide komt. Maar is het feit, dat een ideaal niet dadelijk te bereiken is, voldoende om er ons van af te houden, het na te streven?

Het universalisme, dat Maritain beschouwt als het einddoel van elke Katholieke actie is tweërlei: niet in dat universalisme „qui demande le principe de son unité à l'homme lui-même, considéré comme la règle et la fin suprême," zal de wereld de genezing vinden, maar wel in dat andere, „qui demande l'unité de l'homme au Père des créatures Le premier est du diable, homicide dès le commencement, chef de l'Eglise du mal. Le second est du Rédempteur."

Met het bolsjewistisch imperialisme ziet de schrijver reeds het tijdstip dagen van de antithese tusschen het universalisme van Christus en dat van den anti-Christ.

Even mengt Maritain zich in het debat, dat den laatsten tijd zooveel gemoederen heeft bezig gehouden: de kwestie Orient-Occident. Voor den Katholiek bestaat dit vraagstuk feitelijk niet: „Le Christ est mort pour l'Orient et pour l'Occident." Maar wel moeten wij huiveren van schaamte, als wij zien, dat de klachten van het Oosten grootendeels gegrond zijn. Les travaux des missionnaires, leur charité, leur témoignage souvent sanglant sont l'honneur de l'Europe et peut-être sa rançon. Mais loin de les aider comme elle devait, ses fautes les ont constamment contrariés. Et depuis un siècle elle s'est faite l'apôtre de sa propre apostasie. De Kerk ook verwerpt alle idee van inferioriteit van de niet-blanke rassen: haar missionarissen zijn geen verbreiders van westelijke beschaving, maar uitsluitend geloofsverkondigers: haar ideaal is juist het volk zijn eigen cultuur - voor zooverre ze goed is - te laten en inlandsche bisdommen te laten bedienen door inlandsche geestelijkheid. Er kunnen zich bij een eventuele kerstening van het Oosten gevaren voordoen, Maritain ontkent het niet: „un danger de méfiance à l'égard du Verbe, auquel l'Orient, quand il s'égare, paraît préférer non pas sans doute, comme l'Extrême-Occident, l'action pratique, mais une spéculation sans forme qui

n'est pas la contemplation infuse et qui veut être supérieure à la raison."

Maar ook hier past betrouwen in die wijsheid, „qui atteint avec force d'un bout du monde à l'autre et qui rend un les extrêmes!"

Ondanks den staat van verwording, waarin Europa verkeert, wanhoopt Maritain niet:

„Les sources profondes de sa vie sont toujours là, cachées, non pas taries. Mais je dis que nul moyen purement humain - l'Eglise seule et la foi pourront les faire jaillir de nouveau." Om den triomf van Christus' koningsschap te bevorderen, moet, als steeds, Frankrijk weer zijn vooraanstaande plaats gaan innemen. Hoe zou Maritain, die wars van alle chauvinisme, juist daarom zoo'n goed patriot is, aan deze roeping van zijn schoone land kunnen twifelen? Evenmin als hij twijfelt aan een feit, dat ons koortsachtiggejaagde twintigste-eeuwers eerst vervult met verbazing, dan misschien met twijfel, maar dat we ten slotte moeten aanvaarden onder de harde logica en de stevige documentatie: „la supériorité de la contemplation sur la vie seulement active!" . . . „La contemplation seule découvre le prix de la charité."

Een kleine groep jonge denkers, geleerden en kunstenaars, dronken van verlangen naar de absolute wijsheid, strijdt thans in Frankrijk den zwaren, maar goeden strijd. Hun taak is hard; van wie zij dan klaarheid mochten verwachten, ontvangen ze maar al te veel hoon en verdachtmaking, maar „n'importe!", zij zijn bereid als Roland te sneven met het aangezicht naar God. Voor hen roept Maritain de hulp van zijn geloofsgenooten in, een hulp, die zij kunnen brengen door zich meer en beter te verdiepen in de leer der Kerk, door kennis te nemen van Maritains „voogd", St. Thomas van Aquino en vooral - want wetenschap alleen is dood - door te leven volgens de voorschriften der Kerk en aldus mee te werken aan de geestelijke restauratie van de Christenheid. Naast deze menschen van de daad ziet dan de schrijver als absoluut noodzakelijk element „l'invisible union de quelques-uns dans la contemplation, dans cette sagesse avec laquelle tous les biens viennent à l'homme et qui le rend participant de l'amitié de Dieu. Le monde demande des Saints. Si les catholiques ne lui donnent pas ce qu'il demande, tant pis pour eux et pour tous; il se vengera sur eux et cherchera sa consolation chez le diable."

Dit boek van Maritain is een gebeurtenis. We hebben soms bekeerlingen nodig, van die menschen, „que Dieu a retournés comme un gant," om ons, die zoo heerlijk sluimerden, weer eens wakker te schudden en klaar de groote, maar vervaagde principes voor oogen te stellen, die ons leven moeten beheerschen. Moge dit werkje hun, voor wie de schrijver het allereerst bestemd heeft, zijn verdoolde Fransche broeders, tot een baken zijn! Daarvoor is noodig bevruchting van Boven: zonder deze vermag het men-

schelijke woord niets. Maar hoe zou Maritain aan dezen steun kunnen twijfelen? Zegt hij zelf niet ergens, vol overgegeven betrouwen: „Le Seigneur est généreux, sa grâce éclate comme une grenade et d'un coup fait plusieurs victimes.” (*Réponse à Jean Cocteau*, Ed. Stock).

Arnhem, Sept. 1927

Fransche Boeken

Gyp. SOUVENIRS D'UNE PETITE FILLE. I, 9 fr. Calmann.

Gyp is de schuilnaam van gravin de Martel de Janneville, geboren Sybille de Riquette de Mirabeau.

Wij, die hare boeken hebben gelezen kunnen haar ons niet anders voorstellen, dan een jonge, levendige, woelige vrouw, die overal goed in de wereld heeft rondgekeken, en als een geestig „enfant terrible” een heel gezelschap kan bezig houden met haar ondeugende en rake, en soms bloedig-ernstige opmerkingen.

Maar . . . ze is al dicht bij de 80, reeds 78 jaar. En ze is nu begonnen haar memoires te schrijven, ten minste uit te geven.

Dit is het eerste deel. Zij begint hierin te vertellen van haar jeugd, vanaf dat ze met haar moeder Bretagne verliet en zich vestigde bij haar grootvader kolonel De Janneville, die voor haar een levend geschiedboek is.

En zij besluit dit eerste deel met haar gaan naar de klooster-school van Sacré-Coeur.

Het is een zeer belangwekkend boek door de trouwe en vermakelijke en serieuze herinneringen die zij heeft bewaard aan eene society, die allang is verdwenen. Wat men van de meer dan 60 deelen van Gyp niet altijd kan zeggen, dit eerste deel herinneringen, is heel decent en kan niemand ergeren.

Maritain (Jacques) PRIMAUTÉ DU SPIRITUEL 18 fr. Plon

Naar aanleiding van de houding der „Action française” en haar weigering van zich te onderwerpen aan het hoogste kerkelijk gezag, heeft Maritain dit boek van meer dan 300 bladzijden geschreven. Naar aanleiding, zeg ik, want Maritain beperkt zich niet tot dit concrete geval. Hij geeft een volledig tractaat over de „primauté du spirituel.” Want de groote moderne dwaling is, dat men de heerschappij der rede erkent over de natuur, maar de heerschappij van de bovennatuur over de rede weigert te erkennen.

Dat was de fout ook van de leiders der „Action française” en ongetwijfeld van Maurras, feitelijk een atheïst met katholieke neigingen.

Dan trekt Maritain de consequenties uit „la primauté du spirituel,” en verklaart de houding der Kerk tegenover verschillende stromingen, politieke en zelfs artistieke, die echter, bij nauwkeuriger onderzoek met het geestelijke in verband staan.

Er wordt voor de lezing van dit werk natuurlijk een zekere ontwikkeling vereischt maar „qui possunt capere, capiant,” dat zij die het kunnen bevatten, dan ook niet nalaten het ernstig te bestudeeren.

Pérochon (Ernest) BERNARD L'OURSET LE TORPEDO-CAMIONETTE, 12 fr, Flammarion.

In het Nederlandsch werd door Ellen Forest o.a. vertaald „Perceel 32,” waarop deze roman aansluit. Wij weten reeds hoe Pérochon zijn landvolk, arm of rijk, door en door kent. Hij verwerkt zijn gegevens realistisch, zoodat hij zich richt naar lezers, die niet meer ontgroend behoeven te worden. Men mag dezen pessimistischen schrijver niet vergelijken met den kopronoom Zola; zijn realisme is meer dat van W. St. Reymont, den Poolschen schrijver van „De Boeren,” ruw en onverbloemd, maar zonder zieken lust naar het beestachtige en perverse.

Rostand (Maurice) LE SECOND WERTHER. 12 fr. Flammarion.

Goethe's Werther was een sentimenteele knaap, zooals dat toentertijd in de mode was.

Alain van Maurice Rostand is niet zoo ziekelijk weekhartig, maar zijn gevoeligheid werkt toch wel een weinig op onze zenuwen. Alain heeft een vriend Jacques, die voor eenige maanden op reis gaat, wat voor Alain een marteling is.

Hij wacht zijn vriend op in Deauville, leert daar een eigenaardig meisje kennen en eene verloving komt tot stand. Na afloop van zijn reis komt Jacques ook te Deauville, maakt kennis met het meisje Amanté, en . . . de finale der gansche geschiedenis dat hij met haar trouwt en Alain jammert over zijn verloren liefde en vriendschap.

Suberville (J.) L'HOMME QUI FAIT SAUTER LE MONDE. ROMAN DES TEMPS BOLCHEVIQUES: 12 fr., Chiron.

Het is een goed geschreven en evenwichtig gecomponeerd boek. Wat mij persoonlijk betreft, heb ik er alleen op tegen dat het een toekomstroman is en op voorhand reeds speelt in 1999. Dat drukt bij niet weinig lezers alle belangstelling den kop in.

Het communisme regeert, maar het is een regiem des doods. Alles is vernietigd: geen zweem meer van vrijheid, van godsdienst, van hooger streven. Een nieuwe geboorte is een misdaad. En ten laatste wordt besloten door verstikkende gassen een deel van het menschelijk ras uit te roeien.

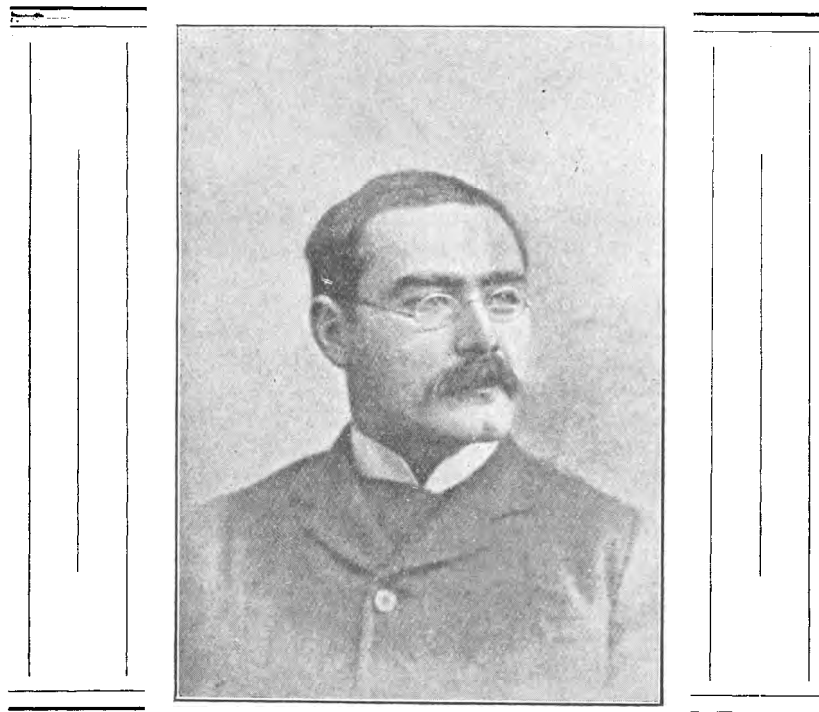
Nadia de twintigjarige dochter van den communistischen president en haar verloofde, een ingenieur, worden in het katholieke geloof onderwezen en gedoopt en vluchten samen in een vliegmachien, ver genoeg weg om rustig, een nieuw leven te kunnen beginnen. De communistische onzedelijkheid en ontaarding wordt niet verborgen, zoodat het boek, overigens goed, onderlegde lezers vraagt.

Rudyard Kipling.

De Auteur van het Britsche Imperialisme

door F. W. Assmann

De literatuur heeft met de meeste kunstuitingen gemeen dat zij een diepgaande vermenging toont van nationale en internationale kenmerken. Algemeene tendenzen, typeerend voor een bepaald tijdvak, en die later zijn plaats in de geschiedenis bepalen, treden op

RUDYARD KIPLING

Geb. 30 Dec. 1865. Nobelprijs 1907.

in een beschavingscentrum, verspreiden zich omdat de voorwaarden voor een gunstige ontwikkeling ook overal elders bestaan, maar ontwikkelen zich dan bij elke nationaliteit, door inwerking van voor haar geëigende factoren, tot een voor die nationaliteit karakteristieke kunst. Enkele verspreide voorbeelden, zooals Renaissance, Romantiek en Realisme die verschaffen, bewijzen dit. Bij elke nationaliteit, als zelfstandig levend geheel, zullen in haar

literatuuruitingen natuurlijk ook specifiek eigen trekken zich openbaren, die elders niet mogelijk zijn. En zoo geeft reeds een bescheiden begrip van Engeland en zijn cultuurhistorie verklaring, waarom in zijn letterkunde zoo goed als in het wetenschappelijk en politiek leven, het bij uitstek nationale imperialisme tot uiting kon komen. Zijn eerste openbaring valt in het begin van de „Elisabethan Age” toen zeevaarders en ontdekkers als Sir Walter Raleigh en Drake, die zelf hun avonturen te boek stelden, nieuwe ontdekte gewesten bij het moederland voegden, waardoor de fundamenteën van het Imperium gelegd werden. De toen ontkiemende imperialistische gedachte vormde zelfs een element, waardoor de Engelsche Renaissance zich kenmerkend onderscheidde, en we vinden haar door de volgende eeuwen heen terug in belangrijke literaire producten, waardoor die juist zoo typisch Engelsch werden. In het laatste groote afgesloten tijdvak, de „Victorian Age”, komt zij zoo goed naar voren — Robert Stevenson’s vriend Henley heeft haar op ’t laatst, maar zonder veel succes, literairen vorm trachten te geven — tot in de 80-er jaren — zooals Chesterton dat uitdrukte — „the note was struck outside England in one of the conquered countries; and a writer of Anglo Indian short stories showed the stamp of the thing called genius; that indefinable, dangerous and often temporary thing.”

De in de koloniale deelen van het Britsche Rijk verspreid wonende Engelschen voelen in sterke mate de gemeenschappelijke banden, welke hen met „old England” verbinden, en het in bijna alle Britten latent levende gevoel dat zij toch eigenlijk superieur zijn boven andere stervelingen, omdat zij deel uitmaken van een machtig imperium, en dat zoo kenmerkend hun optreden onderscheidt tegenover het niet Britsche deel der wereld, is bij hen al zeer sterk ontwikkeld. Het in gering getal meest als bestuurders leven in midden van gekleurde rassen — ook wel door blanken van andere nationaliteiten als eenigszins minderwaardig beschouwd — heeft natuurlijk belangrijk bijgedragen tot de ontwikkeling van dit meerderheidsgevoel en het zich één voelen met het verwijderde vaderland, wat vanzelf het streven insluit de macht van dat groote geheel niet alleen te handhaven maar ook uit te breiden. — Een schrijver, die deze ideeën talentvol wist weer te geven, kon wel zeker zijn van een succesvol slagen; maar dan moet ik daar dadelijk aan toevoegen dat niet het jagen naar een goedkoope populariteit, maar een diepe, eerlijke overtuiging Rudyard Kipling met zijn talent gevormd heeft tot den auteur bij uitstek van het Britsche Imperialisme.

Voortgekomen uit de kringen, waar de imperialistische gedachte het sterkst leeft, de „Anglo-Indian community”, hebben opvoeding, stand, milieu, die te zamen een persoonlijkheid en zijn overtuiging vormen, zijn literaire talenten zich in dienst doen stellen van het ideaal: de bevestiging en uitbreiding van het Britsche Imperium en het oproepen bij zijn landgenooten van de deugden,

noodig voor het actieve besef daarvan, opdat allen naar best vermogen dat ideaal zullen beleven.

Wel heel overtuigend kunnen we hier ook waarnemen wat een invloed een kunstenaar op het volk in zijn groote strevingen kan uitoefenen, indien hij het contact met zijn volk weet te treffen. In het politieke leven werden Beaconsfield, Chamberlain en Rhodes gedreven door de nieuw opgekomen imperialistische gedachte, maar zij deed zich voor als een politiek spel, dat slechts den betrokken leidendden persoonlijkheden directe interesse inboezemde en dat de gewone man zoo maar op een afstand aanzag, ofschoon het elken Brit kon interesseeren. Toen kwam Kipling met zijn werken en het bleek „the touch of the magician”. Het in de laatste decennien der 19e eeuw sterk oplevende imperialistisch streven, zooals dat in bijna alle lagen van het Engelsche volk kon worden waargenomen en dat zijn optreden naar buiten zoo sterk heeft beïnvloed, kan voor een zeer belangrijk deel op rekening van dezen auteur gesteld worden. Kipling is dan ook een zeer opmerkelijke figuur in het Engelsche literaire leven en waard door den in literatuur belangstellende nader te worden bestudeerd, omdat zijn werk zoo door en door Engelsch is en van bepaalde Britsche karaktertrekken een goed inzicht geeft.

Rudyard Kipling werd 30 Dec. 1865 te Bombay geboren. Zijn vader was professor aan de „British School of Art” aldaar en schrijver van het destijds zeer beroemde „Beast and Man in India”. Hij maakte veel studie van Indische kunst en mythologie en wist de liefde daarvoor ook bij zijn zoon op te wekken, waardoor die reeds in zijn jeugd — ook doordat hij van zijn inlandsche nurse het daar gesproken dialect leerde — een vrij breede kennis van het Indische leven opdeed, die hem in zijn latere literaire loopbaan van zooveel nut zou wezen. In de inleiding van een zijner beste bundels korte verhalen — „Life's Handicap” — herdacht Kipling dankbaar zijn vader, toen hij schreef: „These tales have been collected from all places and all sorts of people, from priests in the Chubara, from Ala Yar the carver, Jiwun Singh the carpenter, nameless men on steamers and trains round the world, women spinning outside their cottages in the twilight, officers and gentlemen now dead and buried, and a few, but these are the very best, my father gave me.” — Zijn opvoeding werd voltooid op eene kostschool in Engeland die hoofdzakelijk bezocht werd door kinderen van „Anglo Indians”, zoodat de chauvinistische denkbeelden, die in Indië reeds zijn opvoeding beheerschten, daar ook werkzaam bleven. Een in 1882 ter eere van Koningin Victoria geschreven gedicht liet al vermoeden in welke richting zijn talenten zich later zouden ontplooiën:

„Such greetings as should come from those;
„Whose fathers faced the Sepon hordes

„Or served You in the Russian snows
 „And, dying, left their sons their swords.

„And all are bred to do Your will
 „By land and sea — wherever flies
 „The flag, to fight and follow still
 „And work Your Empire's destinies.

Op 18-jarigen leeftijd keerde Kipling terug naar Indië, waar hij verbonden werd aan de redactie van de „Civil and Military Gazette" te Lahore, waar toen ook zijn vader woonachtig was. Zijn drukke journalistieke taak, die hem in aanraking bracht met alle lagen van de Indische samenleving, verschaftte hem een ruimschoots benutte gelegenheid die maatschappij te observeren. In dien tijd bracht de hertog van Connaught — toen militair bevelhebber van het noord-westelijk district van Engelsch-Indië een bezoek aan zijn ouders, bij welke gelegenheid hun actieve zoon zijn aandacht trok. Hij vroeg den jeugdigen journalist, of hij hem op eenige wijze van dienst kon wezen, en het gretig antwoord van Kipling was: „I would like, Sir, to live with the army for a time, and go to the frontier to write up „Tommy Atkins". De gewenschte toestemming werd verkregen; Kipling deelde voor een tijd het leven van een kolonialen soldaat en schreef verzen en korte verhalen, die in zijn krant opgenomen werden. Zijn verzamelde gedichten zagen in 1886 het licht als „Departmental Ditties" en de gebundelde schetsen verschenen in 1888 onder den titel „Plain tales from the Hills," hetzelfde jaar gevolgd door nog zes bundels. Hiermede begon zijn eigenlijke literaire loopbaan. In zijn geboorteland werden zij met succes ontvangen en een bekend criticus, Sir William Hunter, sprak zelfs van: „a new literary star of no mean magnitude, rising in the East." In Engeland zag men den glans van die ster echter nog niet en de eerezuchtige jonge literator besloot het moederland van meer nabij daartoe gelegenheid te geven. Over Japan en Amerika, waar hij met Mark Twain kennis maakte en vergeefs trachtte een afzetgebied voor zijn werken te vinden, vertrok hij in 1889 naar Engeland, om daar aanvankelijk koel ontvangen te worden. — Maar plotseling kwam de verandering. Edmund Yates, een der leidende redacteuren van de „World", zocht dien uit de kolonie met zooveel ophef aangekondigden „Anglo-Indian author" eens op. Blijkbaar zag hij iets in hem. De bundeltjes van Kipling werden aangekondigd in de „Times" en „Macmillan's Magazine" nam in het eerst volgend nummer een der „short stories": „The Incarnation of Krishna Mulvaney" op en zijn beste gedicht: „A Ballad of East and West." Het wonder geschiedde; nog vóór de critici gelegenheid vonden het nieuwe genre met het ontleedmes te hanteeren, sprak het lezend Engeland met enthousiasme over den met één slag populair geworden auteur, wiens naam — en dus ook fortuin — meteen gevestigd was. De eerste

bundel „Plain tales from the Hills” moest hetzelfde jaar herdrukt worden en de populariteit van Kipling, die met zoo'n blijkbaar succes het Engelsche volk op de juiste wijze toesprak, nam steeds toe.

Voor een juist begrip en oordeel over Rudyard Kipling en zijn werk is het noodzakelijk de voor hem gunstige omstandigheden van het tijdstip in aanmerking te nemen.

Omstreeks dezen tijd — 1890 — hadden de heel het vorige tijdvak beheerschende „Victorians” afgedaan; hun „cheerful meliorism” vermocht niet meer de geesten te bevredigen. Er was feitelijk een leegte, die maar voor een klein deel gevuld werd door de toen op hun hoogtepunt staande Decadenten, met Oscar Wilde als voornaamsten vertegenwoordiger. Hun kunst kan feitelijk als een degeneratie-verschijnsel beschouwd worden. Aanvankelijk een reactie op somber realistische tendenzen in de kunst, sloegen zij te ver over naar tegenover gestelde zijde en schiepen zich een kunstmatig verbeeldings-milieu, waar uitsluitend geposeerd werd, waar geen frissche lucht kon toetreden, een ziekelijke fantasie de bewegingen bepaalde en absoluut geen moreele dwang erkend werd. De enkele trekjes van schoonheid werden verdoezeld door van alle gezond leven gespeende natuurlijkheid en een walgelijke, verfijnde perversiteit. Slechts in bepaalde kringen van de Londensche „upper ten” werden de decadenten en hun kunst gevierd, maar het pleit voor het Engelsche volk dat het zich over het geheel met spot of minachting afwendde van kunstenaars, die uitspraken als: „The first duty of live is to be as artificial as possible; what the second duty is, no one has as yet discovered” voor hooge wijsheid uitgaven. — Toen kwam Rudyard Kipling, op een zoo bij uitstek gunstig moment eene nieuwe phase scheppend in het letterkundig leven en bestemd om, na Dickens de meest populaire schrijver te worden.

Hierboven sprak ik reeds van het „nieuwe” genre van Kipling. Inderdaad; want, ofschoon het Engelsch-Indische leven reeds vroeger auteurs tot onderwerp had gediend, heeft Kipling dit, — behalve dat hij het veel uitgebreider deed door bijna alle zijden te belichten — op volkomen oorspronkelijke wijze behandeld. Hij kan beschouwd worden als de eigenlijke schepper van de moderne „short story”, een verhaalvorm dien hij uiterst talentvol wist te hanteeren en waarin hij op onbetwistbaar geniale wijze met de conventioneele manier van schrijven brak door kunstzinnig-plastisch de gewone omgangstaal, beter gezegd soms kazerne-taal, in te voeren en gebruik te maken van „slang” en woord-combinaties — alles dikwijls sprankelend van humor — zooals dat vóór hem nog niet gebeurd was. De populariteit daarvan werd zelfs zóó groot, dat velen een tijdlang een manier van spreken betrachtten, aangeduid als „to talk Kipling.”

De werkelijk enorme invloed van Rudyard Kipling, vooral

in de laatste jaren der 19e eeuw, — een invloed te merkwaardiger, daar deze koloniale Brit volstrekt geen innemende persoonlijkheid was, teruggetrokken leefde en bekend stond als stug, — vindt zijn oorzaak in de in dicht en proza uitgedrukte ideeën, die hij voorstond. Voor Rudyard Kipling bestond slechts één ideaal: de macht en grootheid van het Britsche Imperium, waarvoor hij in bijna al zijn werken propageerde. Diepzinnige problemen roerde hij niet aan; wat hij zeide kon door ieder gemakkelijk worden verstaan, waarbij opvalt dat hij — in zijn privé-leven nogal orthodox — godsdienstige kwesties buiten beschouwing liet. Evenals Joseph Conrad wekte hij ook op tot solidariteit, maar niet zooals bij dezen, opdat zij, in den strijd tegen noodlots-tendenzen, tot het algemeen geluk der menschen zou bijdragen, maar uitsluitend ter bereiking van het doel: de uitbreiding en versteviging van het wereldrijk. In zooverre kwam zijn oud-Testamentisch getinte religieuze overtuiging uit, dat hij liet blijken, dat volgens hem God het Engelsche volk had uitverkozen als wereldregeerders. Hij verheerlijkte mannelijke kracht en strijdbaarheid, predikte gehoorzaamheid aan de wet en discipline, omdat deze ter bereiking van het ideaal noodzakelijk waren. De in zijn Indische verhalen optredende Engelschen bezitten deze deugden natuurlijk in voortreffelijke mate: Altijd weer blijkt dat zij tot een superieur ras behoren, waartegen dan, in treffende tegenstellingen, de zwakte uitkomt van den inboorling, die dus leiding noodig heeft. Kipling was te scherp waarnemer om niet ook de fouten van zijn landgenooten te zien en hij liet niet na die te signaleeren, maar toch voelt de lezer die fouten als iets van bijkomstigen aard, in een later verloop weer opgeheven door de deugden, die zij als Britten nu eenmaal bezitten.

Zooals reeds gezegd heeft Kipling zijn ideeën neergelegd in verhalen en gedichten, die vooral door die denkbeelden, zoo'n bewondering en enthousiasme bij zijn landgenooten opriepen, dat men zijn kunstenaarschap overdreef, dat tenslotte zelfs voorbijzag en in hem een geïnspireerd profeet werd gezien. Dat laatste was natuurlijk sterk overdreven. Een terugvallen van zoo hooge plaatsing kon niet uitblijven. Ik kom daar straks nog op terug. Maar ook zijn kunstenaarschap werd ongetwijfeld in zijn populaire periode te hoog aangeslagen. Kipling is onmiskenbaar een talent, maar men zag, beïnvloed door het succes van zijn theorieën, die zoo direct tot het Engelsche hart spraken, in hem een literair genie, en dat is Rudyard Kipling zeker niet. Hij munt uit door levendigheid van uitdrukking met rijke verbeeldingskracht, en bij grooter artistiek kunnen, dan waartoe Kipling in staat bleek, zou dit hem er toe geleid hebben zijn figuren uiterst subtiel te doorvoelen en en hen aldus den lezer voor te stellen; maar dan blijkt zijn zwakte. Waar hij meesterlijk kan vertellen en alles wat hij vertelt belangstelling wekt, wordt aan de eischen van een belangstelling, die ook iets meer verlangt dan een oppervlakkige tijdpassieering kan bie-

den, toch niet volledig voldaan. Wat wij vragen als een der kenmerken van echte kunst, een volkomen, een subtiële karakterweergave, zoodat de personen leven en zich voor onze geestes-oogen logisch ontwikkelen, geeft Kipling niet. Hij is een scherp waarnemer, maar van de buitenzijden der dingen, en die geeft hij ons, geschilderd als te sterk uitkomende tegenstellingen zonder nuanceeringen. Sentiment staat menigmaal in scherp contrast met ruwheid en overgangen ontbreken.

Zijn personages leven wel, maar alleen uitwendig, en, omdat Kipling niet doordringt tot de ziel en hij niet geeft de ontwikkeling van het geestesleven, dat in zoo nauw contact staat met het buiten waarneembare handelen en waarin dat naar buiten optreden zijn verklaring vindt, hebben alle figuren iets houterigs. Zij bewegen zich niet logisch maar volgens den wil van hun schepper. Zelfs bij de weergave der personen, die hij het best verstaat — kinderen en soldaten — valt dat op. En, wanneer hij zich waagt aan de uitbeelding der meer samengestelde karakters, als van intellectueelen, geeft hij soms niet meer dan een caricatuur.

Sprekende uit zijn eerste werken een vrij somber levensinzicht en een cynisme, die zich slecht laten rijmen met de jeugd van den schrijver en daarom wel wat onecht aandoen, humor is het — de eigenaardig droge humor, waartoe het Engelsch zich zoo goed leent, — waarvan zijn volgend werk sprankelt. Deze, verbonden met een zeer bijzonder vertel-talent, waartoe de kwaliteiten bijdragen, die ik hiervoor reeds noemde, rijke verbeeldingskracht en levendigheid van uitdrukking maken zijn verhalen voor niet-Engelschen tot prettige ontspanningslectuur. Voor Britten komt daar dan nog als aparte aantrekkelijkheid bij „his genuine faith in the simple virtues, which have made the English-speaking peoples the leaders of the modern world”. Het is hier meteen de plaats nadrukkelijk te vermelden dat de werken van Rudyard Kipling niet voor de jeugd zijn: verscheidene onderwerpen en beschrijvingen stempelen zijn boeken tot voorbehouden lectuur.

Niet minder vermaard als schrijver is Kipling ook als dichter geworden en ook als zoodanig werd zijn naam algemeen bekend. Voor de tegenwoordige tijden, waarin de dichtkunst impopulair is en dichtbundels meestal bestemd zijn om in eenige exemplaren onder de oogen van zeer enkelen, meestal van die der recensenten, te circuleeren, waarna de overige gemeenlijk bij de onverkoopbare producten kunnen ondergebracht worden, een opmerkelijk verschijnsel. Dat gedichten door de meer ontwikkelde massa gekend worden komt tegenwoordig vrijwel niet voor; voor zoover het Engeland betreft moeten we afgezien van Kipling, terug tot Tennyson om het voorbeeld te vinden van een dichter, wiens versregels in de gewone conversatie geciteerd worden. — Ook de dichter Kipling vierde in de 90er jaren zijn triomfen. Zijn verzen, vooral die uit den bundel „Barrack Room Ballads” — waarvan verscheidene op muziek werden gezet — waren in dien tijd (ongeveer

1892) iederen Brit bekend, waartoe veel bijdroeg dat deze, niet het minst Kipling, als middel dienden de imperialistische idealen te verheerlijken. De patriot overstemde dan ook veelal den dichter, tot schade van den laatste, en vele gedichten hebben daarom geen hooge literaire waarde. Maar voor twee moet zeker een uitzondering worden gemaakt; 't zijn de blijken van een waar dichterschap: „The Recessional,” — in 1897 geschreven bij gelegenheid van het jubileum van koningin Victoria, — waarin diepe en schoone gedachten tot uiting komen, en „The Ballad of East and West.” „In the „Ballad” is to be found that union of fiery descriptive power with mobility of feeling and an artfully simple metrical dexterity, which stamps all great ballads.” Overigens toonen de verzen van Rudyard Kipling — wiens poëzie geheel afzonderlijk staat van de toenmalige hoofdstrooming, de „Celtic Revival”, — de hiervóór reeds genoemde deugden en gebreken van zijn proza, waarbij dan nog kunnen vermeld worden: een soms een-tonig rythme en daarnaast een ons als onecht aandoende rhetoriek, die een begeleidingsverschijnsel is van zijn veelvuldig geuit patriottisme.

Het succes dat de schrijver binnenhaalde met zijn korte verhalen, bracht hem er toe zijn krachten te geven aan een grooten roman en in 1891 verscheen „The Light that Failed”, waarin het verhaal gegeven werd van de ongelukkige liefdesgeschiedenis van een schilder, die later blind wordt, zoodat ook zijn kunst hem geen troost meer kon bieden. Bij het groote publiek sloeg de roman in, maar de meer kunstzinnig aanvoelenden verklaarden hem voor een mislukking, en terecht: het thema vereischte een fijn en diep voelen en een zielkundige analyse, waartoe Kipling niet bij machte was. Een critiek van later jaren verklaarde van dit boek: „The same qualities and the same contrast are to be observed in this book as in the collection of shorter stories, but the coarseness outweighs and overpowers the tenderness; and the style of writing, which, in spite of its jerkiness and its lack of emotional restraint, carried the writer triumphantly through the few pages of the short story seems to lag and halt when forced into his service for a novel.” — De schrijver gaf zich toen weer aan het genre, waarvan hij de „acknowledged master” was, en in hetzelfde jaar nog verscheen een der beste bundels korte verhalen, die Kipling heeft geschreven; „Life's Handicap”. Wie den schrijver op zijn best in deze kunst wil leeren kennen moet die bundel lezen; het Indische leven wordt er — hier en daar zelfs op sublieme wijze — in zijn verschillende uitingen belicht.

Tegen het einde van 1891 begon Kipling een groote reis naar Zuid-Afrika, Australië en Nieuw-Zeeland om het Imperium, dat hij zoo geestdriftig verheerlijkte, eens goed te leeren kennen. Hij keerde voorloopig niet naar het moederland terug, maar — na in het huwelijk getreden te zijn met een Amerikaansche — vestigde hij zich te Brattlebow in Vermont, U. S. A., waar hij 5 jaar

gewoond heeft. In 1892 verscheen de reeds vermelde verzenbundel „Barrack Room Ballads”, waarin vooral het soldatenleven, dat Kipling zoo scherp had geobserveerd, bezongen werd. Buitengewoon populair in dien tijd zullen deze, meest in het soldatendialect geschreven verzen om hun „almost affected brutality of sentiment” zijn naam als dichter zeker niet blijven vestigen.

Te zamen met zijn zwager Wolcott Balestier schreef hij in 1891-'92 een avonturen-roman: „The Naulakka”, die ver beneden zijn overig werk bleef.

Toen echter kwamen kort na elkander 2 bundels uit: „The Jungle book” (1894) en „The Second Jungle book” (1895), die tot zijn beste werken gerekend worden. Zij bevatten dieren-verhalen, die treffen door de innigheid, waarmede de schrijver de schoonheid van de tropische natuur uitbeeldt. Jammer dat enkele beschrijvingen deze boeken zeer zeker voorbehouden doen zijn.

Het jaar daarop gaf hij weer een bundel verzen in het licht: „The Seven Seas”, waarvan de techniek vooruitgang toonde maar — het gewone nadeel bij dezen chauvinist — het dichterschap schade leed door het te veel aangedikte patriotisme dat er uit opschetterde. Het zelfde euvel, maar sterker nog, komt uit in het onder invloed van den Boerenoorlog geschreven „The Five Nation” (1903).

De toestand, die in 1897 in Zuid-Afrika ontstond, deed Rudyard Kipling naar Engeland terugkeeren en het behoeft natuurlijk niet te verwonderen, dat de imperialist zich gedurende den Boerenoorlog geducht liet hooren.

In 1899 schreef Kipling weer een grooten roman, ditmaal uit het schoolleven: „Stalky and Co”. Uitbundig geprezen door diegenen zijner bewonderaars, die de gave des onderscheids misten en die al tevreden waren, wanneer een nieuw boek van hun lieveling verscheen, werd het toch over het algemeen gekarakteriseerd als minderwaardig aan zijn overige werk. Niet ten onrechte, en het citaat, dat ik aanhaalde bij „The Light that Failed” is ook op „Stalky and Co” van toepassing. Rudyard Kipling scheen het er echter op gezet te hebben te trachten ook in het genre van den grooten roman iets kunstzinnigs te scheppen en dus liet hij zich niet ontmoedigen en in 1901 verscheen „Kim”. En inderdaad, „Kim” is een meesterwerk. Hij hanteerde daarin de stof, die hij blijk had gegeven het best te beheerschen: het Engelsch-Indische leven, dat er op werkelijk schitterende wijze, die bewondering afdwingt, in uitgebeeld wordt. De officiële critici, die anders — in tegenstelling met de groote massa der lezers — nog al eens koel en zelfs ongunstig tegenover zijn werk stonden, waren eenparig in lof.

In de verhouding tusschen den schrijver en zijn tot dien tijd hem bewonderende landgenooten, kwam daarna langzamerhand een verandering. Rudyard Kipling heeft zich doen kennen, — althans tegenover de buitenwereld — als een eenigszins stug man,

wiens denkbbeelden en opvattingen, na eenmaal vastgesteld te zijn, zich niet wijzigen. Hij bezit niet den buigzamen aard, die zich voegt naar gewijzigde omstandigheden. Toen na den Boerenoorlog in het begin der 20ste eeuw meer democratische beginselen de openbare meening begonnen te bepalen en het deze waren, die richting gaven aan de maatschappelijke strevingen, bleef Kipling zichzelf en paste hij zich niet aan bij het nieuwere denken. Met het gevolg dat hij zijn prestige als nationaal profeet verloor en veel van zijne populariteit inboette. En, merkwaardig, werd toen ook een veel gereserveerder houding aangenomen ten opzichte van zijn literaire kunstenaarsschap, wat wel verklaarbaar is, omdat — ik merkte dat hiervoor reeds op — de beoordeeling van zijne literaire gaven sterk was beïnvloed in gunstigen zin door nationale instincten en men nu zijn werk zuiverder zag. Toch worden zijne werken nog veel gelezen en vooral „The Light that Failed” schijnt in Holland de laatste jaren, ook in vertaling, in den smaak te vallen.

Het zijn maar heel weinigen, wier denken absoluut niet door een gewijzigde omgeving beïnvloed wordt, en zoo misten we dan toch wel in de latere werken van Kipling, die sinds meer dan 20 jaren rustig te Rottingdean in Sussex leeft, — iets van dat agressieve en een weinig van die voorliefde „to dwell on the coarser and more brutal sides of things”, dat zoo typeerend was voor de scheppingen uit zijn bloeitijd. Toonen dus zijn latere werken alleen in het minder scherp uitkomen van deze twee kwaliteiten eenige, misschien onbewuste, verzachting van zijn gevestigde opvattingen, in nog één opzicht valt er een wijziging te bespeuren. Een wijziging, die tevens een verdieping beteekent van zijn kunst. De humor, altijd een voornaam element van zijn werk, heeft zich in zijn latere verhalen nog meer ontwikkeld en verfijnd. Die humor vooral is het, die deze latere boeken zulk een charme verleent, en daarvan moet ik dan nog vermelden zijn „Puck of Pook's Hill” (1906) en „Rewards and Fairies” (1910).

In 1907 werd Rudyard Kipling de Nobel-prijs toegekend. Van tijdgenooten valt gemeenlijk zeer moeilijk te bepalen, welke plaats zij eenmaal in de literatuurgeschiedenis zullen innemen en of zij in de rijen der onsterfelijken zullen gerangschikt worden. Ten opzichte van Kipling is zoo'n voorspelling feitelijk onmogelijk. Zijn werk is naar onzen maatstaf te ongelijkwaardig en vooral in zijn verzen is een groot verschil van waarde te constateeren. In elk geval zullen Kipling en zijn werk een uiterst belangrijk tijdsverschijnsel blijven vertegenwoordigen: „for good or ill he was a potent force in the development of the imperialistic spirit, with its high ambitions and heavy responsibilities.”

Engelsche Boeken

Chesterton (G. K.) THE SECRET OF FATHER BROWN, 7 sh. 6 Cassel.

Wij kennen Father Brown nu al van ouds, zijn persoon en zijn paraplu en zijn slimheid in het oplossen van problemen.

Het is vermakelijk Chesterton zijn eenvoudig-uitzienden Father voor de moeilijkste gevallen te zien plaats en hem steeds op karakteristieke wijze de oplossing te laten geven.

Er behoort zeker een massa menschenkennis toe, om dit klaar te spelen.

Knight (Kobold) THE DOCTOR OF SOULS. 7 sh, 6 Cassell.

De zielendokter is een mengsel van Europeesche en Chineesche menschheid, die het goed meent met zijn medemenschen en dan ook duchtig in de weer is om hen beter te maken. 't Zijn brave patienten, die een verkeerde plooi in hun karakter hebben, en de ongeroepen dokter tracht die eruit te strijken met de grootste zorg. Hij werkt op Mussolini-achtig energieke wijze om zijn doel te bereiken. Sun heet deze wijze dokter. Hij ontmoet een heerschapp die zijn hond blootstelt aan een koude, onzure nacht, zoodat het beest sterft, en Sun denkt dat de eigenaar ook eens zoo'n zelfde temperatuur moet voelen aan den lijve. Dan vindt hij een roekeloozen motorrijder, die het heele verkeer in de war stuurt en speelt met het leven der voetgangers, en de zielendokter neemt hem zoo onder handen, dat de motorman geen paardenkrachten genoeg heeft om zich uit de voeten te maken.

't Is aardig uitgedacht, in elk geval iets nieuws op leesgebied.

Een geestig schrijver kan op deze manier al de gebreken zijner tijdgenooten aan de kaak stellen en een humoristische manier bedenken om er paal en perk aan te stellen.

Als Knight het wat eenvoudiger had gedaan en overtuigend was geweest door waarschijnlijkheid, was het nog verrassender geworden. Maar in elk geval, het genre mag er zijn.

Melville (Lewis) WILLIAM MAKEPEACE THACKERAY. 21 sh. E. Benn.

Thackeray werd geboren te Calcutta in 1811 en stierf in December 1863. Hij is een van de beste Engelsche romanschrijvers. Daar is geen, die zoo scherp als hij, het licht heeft laten vallen op het leven der hoogere standen van zijn tijd. Hij deed dat op meesterlijke wijze en sommige zijner figuren zijn onvergetelijk. Iedereen kent wel zijn sarcastisch *Vanity Fair* (1848) en zijn *Books of Snobs* (1848), *The History of Henry Esmond*, *The Newcomen*, *The Virginians*, *Pendennis* (met bittere herinneringen aan zijn schoolleven). Daar zijn goede bibliographica, o.a. van Merivale, en

de correspondentie over de jaren 1847 tot 1855 werd uitgegeven als *Letters* in 1878.

Een der beste boeken over den schrijver is wel het bovengenoemde, waarvan de eerste uitgave reeds verscheen in 1909. Wij kunnen het om zijn accuraatheid en volledigheid met overtuiging aanbevelen.

Sinclair (Upton) OIL. 10 sh. 6. Werner Laurie.

Sinclair is een socialist en in zijn boeken steekt hij dat niet onder stoelen of banken. Hij is frank weg een propagandist. En mag dat hem dikwijls eenzijdig maken en doen overdrijven, het is van den anderen kant een feit dat hij toestanden aanwijst, die onmenschelijk zijn, en welker bestaan wij niet kunnen ontkennen. Wij denken maar aan de mijnen, aan de slachthuizen in Chicago, aan de huwelijksverkoopoperijen in de hogere standen.

Hier gaat zijn vloek weer tegen het kapitalisme, de groote oliemagnaten, de gewetenloosheid en onmeedoogendheid der schatrijke industriëelen. En het idealisme van het socialistisch evangelie.

Wij hebben Sinclair in zijn andere boeken vaak bewonderd om het open oog dat hij heeft voor misstanden en de vrijmoedigheid, waarmede hij deze signaleert.

En wij staan hier dan ook verbaasd dat dezen man in plaats van een walg te voelen voor de Bolsjewisten, eene waardeering aan den dag legt, die ons stuit.

Wat de literaire waarde aangaat van *Oil*, geven we dadelijk toe, dat die buitengewoon is. Sinclair is een rasschrijver. Daarvan kunnen zich ontwikkelde lezers overtuigen, die het valsche van zijn theorie en levensbeschouwing weten te doorschouwen.

Landon (Herman) THE GREEN SHADOW. 7 sh. 6. Cassell.

Martin Dale is een vrijbouter, die er vermaak in vindt, dat soort van menschen te berooven, die hun geld op een oneerlijke wijze hebben verdiend. Hij laat dan een briefje achter met de mededeeling dat zij hun have en goed kunnen terug ontvangen, indien zij zich bereid verklaren een flinke schenking te geven voor een liefdadig doel. Het kan niet liever, maar heel in den haak is het natuurlijk niet.

Dit maal heeft hij te doen met Dr. Moffart, een ellendige afperser. Deze is een sluwe deugniet, en 't valt Martin Dale, die bovendien de politie op zijn hielen heeft, niet zoo gemakkelijk korte wetten met dat uitgeslapen heerschap te maken. Dat kost veel slimheid en maakt een gansche reeks avonturen noodig.

De Dichter van Thijl Uilenspiegel en Lamme Goedzak

Wij ontvingen van een Vlaamschen vriend een uitvoerig artikel over Charles de Coster. Bij nader inzien lijkt het ons niet geschikt ter plaatsing, omdat de Vlaamsche geestdrift zich heeft laten misleiden tot eene bewondering, die eenzijdig en daarom verkeerd is.

Want hij oordeelt alleen over den kunstzinnigen vorm van zijn werk, en zwijgt over den inhoud. En juist van Katholiek standpunt moet bij een man als De Coster de inhoud het zwaarst wegen. Zijn hoofdwerk is anti-katholiek, en wel zoo fel en grimmig als het maar zijn kan. Dat is het eerste wat moet gezegd worden en mag niet worden weggedoezeld achter opgetogen woordenvoordenkunstenaar. Daarom slechts enkele aantekeningen van minder belang; het voorname kan gezegd worden in twee woorden: hij is een gevaarlijk schrijver.

CHARLES DE COSTES

In Augustus was het honderd jaar geleden dat De Coster geboren werd. Een hoogen ouderdom bereikte hij niet, want heel zijn leven lag besloten tusschen 1827 en 1879, begin, en einde.

Hij zag het levenslicht te München, uit Belgische ouders geboren. De insinuatie van Daniel Huysmans bij de opening der op 17 September te Antwerpen gehouden De Coster-tentoonstelling uitgesproken, als zou hij de ondergeschoven zoon zijn van een natuurlijk vader, gaan wij zwijgend voorbij. De mogelijkheid ontkennen wij niet, maar wij hebben geen bewijzen vernomen, om het te mogen aanvaarden als een feit.

Zijne moeder was een beeldschoone Waalsche; zijn vader een

Vlaming uit Yperen. En Charles niettegenstaande zijn opvoeding geheel fransch was, beschouwde Vlaanderen als zijn vaderland dat hem na aan 't hart lag.

Vader de Coster was intendant bij graaf Merey d'Argenteau (een Luikenaar), Aartsbisschop van Tyrus en pauselijke nuntius te München. Deze, een vroeger ruiter officier onder Napoleon en later aan het hof van den koning van Holland, had na den plotseligen dood zijner verloofde, zijn levensrichting gewijzigd en den geestelijken staat omhield.

D'Argenteau werd de peter van Charles en men kon verwachten dat hij een machtig beschermer en een veilig leidman zou zijn. Er waren later vermoedens dat Charles, opgevoed in het College Saint-Michel te Brussel, roeping voelde voor het priesterschap. Die verwachtingen gingen later te loor.

De Coster werd eerst bankbeambte en verliet na eenige jaren zijne betrekking om te gaan studeeren aan de liberale Universiteit van Brussel. Zijn geloof was hij kwijt; en ongeloovig bleef hij, zoover wij weten, tot zijn dood.

„Opera manent,” zijne werken blijven. Hij was een uitmuntend kenner van de oude, middeleeuwsche literatuur; van volkslegenden en sagen, die hij in oude boeken vond en uit den mond des volks opteekende.

Hij schreef *Contes Brabançons*, *Légendes Flaman-des* (vaak ruw realistisch) en *Voyage de Noce*, een meer moderne novelle, verschenen in 1872, vijf jaren na *Uilenspiegel*. Geheel onschuldig.

Dat is zijn groote Epos, waaraan hij tien jaren heeft gewerkt: *Le légende et les aventures d'Uilenspieghel et de Lamme Goedzack*.

Het is de verheerlijking van den Vlaamschen Volksgeest en de Vlaamsche Volksziel tegenover de dwingelandij van Philips van Spanje. „Het is een beelding van zestiende-eeuwsch volksleven, grotesk en wild dartel als het gejoel op een kermis, om in een volgenden zang ons mee voeren naar de huiveringwekkende en verheven tragiek van levens, die zich offeren om den wil van het (hervormde) geloof.”

Maar het is ook een verschrikkelijk *pamflet* tegen de Katholieke Kerk. en dat is voor ons het oordeel waarop het aankomt.

Als wij ons ergeren over het schotschrift van Marnix van Sint Aldegonde, den vernijnigen geus, waarom zouden wij dan gelaten blijven tegenover den haat van De Coster, een afgevalen katholiek.

Omdat hij literair zoo schoon is uitgedoscht?

De roem van De Coster was vergeten; in Vlaanderen kende men slechts brokstukken en bewerkingen van zijn geuzenepos.

Maar de oorlog deed *Uilenspiegel* herleven, niet alleen als den

joligen klant met zijn potsierlijke en geestige snakerijen, maar als den vrijheidsheld, als den onsterfelijken geest van Vlaanderen.

Het woord van Uilenspiegel klinkt bij De Coster: „Vlaanderen kan slapen maar sterven *nooit!*”

Dat werd een leuze en een nieuwe reclame voor het oude boek.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Herman Gorter, die zoo snel en onverwacht van het wereldtooneel is verdwenen, werd aan alle kanten nog eens herdacht, ofschoon men tijdens zijn leven niet veel meer van hem hoorde en hem maar weinig aandacht meer gewijd werd.

Wij vonden ook in *De Gids*, eene beschouwing over den dichter door A. Roland Holst, die zeer waardeerend is. Daar wordt eene verklaring gegeven, waardoor de dichterlijkheid van Gorter in latere jaren zoo verloren ging. Waarschijnlijk is deze verklaring wat voorbarig, want volgens de laatste berichten heeft Herman Gorter nog veel in manuscript achtergelaten, dat eerlang zal worden uitgegeven.

Over de persoonlijkheid van Gorter openbaart Roland Holst de volgende karakteristiek :

„Het is waar dat veel in hem in dat laatste tijdperk van zijn leven verscheurd was. Gedurende jaren en jaren, dat hij tot uitputtens toe al zijn krachten, geheel zijn geestdrift, weggaf, onvoorwaardelijk, in den dagelijkschen socialen strijd, wilde hij, met een staalharder wil, de moderne arbeidersklasse zien als nú al, het Leger van het Licht. De tegenspraak der werkelijkheid deed hem een pijn, die tot ondragelijk wordens toe verhevigde: hij kon het letterlijk niet meer aanzien. Ook zijn onleschbare dorst naar persoonlijk geluk, dat, wat ik zou willen noemen zijn warm en heerlijk egoïsme, moest wel verscheurdheid veroorzaken, want wie, onder menschen levend, die dorst zooveel en zoo voortdurend mogelijk wil lesschen, zal de onzuiverheid niet kunnen ontwijken, en voor hem beteekende dat verscheurdheid.

* * *

Maar er zijn er, die meenen, dat hij geheel gebroken was. Ik weet zeker, dat dit niet waar is. Dat, wat ik daareven het midden van zijn wezen noemde, was gespaard gebleven, was — waarschijnlijk — onbereikbaar geweest. Daar was hij nog steeds vrij, alleen, onmiddellijk, zóó als niemand anders. Vandaar uit bleef dat innerlijk vergezicht op een wereld van vrije wezens ook behouden, en als hij in zijn eenvoudig vertrek, dat uitkeek op boomen en dui-

nen, zat, aan tafel waar men niets zag dan een vel papier, een fleschje inkt, een boek met stukjes papier tusschen de bladzijden gestoken, dan gingen Homerus, Dante en Chaucer bij hem in en uit, en hij vertelde hun hoe het nu ging worden, de groote poëzie — want al het andere kon hem niet schelen.

Men heeft het wel eens aan hoogmoed geweten, dat hij, die als dichter aan roem, vereering, wereldlijke erkenning, naar zich toe had kunnen halen wat hij maar wilde, zich zoo afzijdig hield en alles wat daarnaar zweemde onmiddellijk uit den weg ging. Maar het was geen hoogmoed. Zelfs zijn vast geloof, dat in hem — „hoe gebrekkig en stumperig dan ook” hoor ik hem nog zeggen — de poëzie van een nieuwe wereld haar eerste prille begin nam, was te simpel en gelukkig dan dat het iets met hoogmoed te maken had. Hij hield zich zoo afzijdig van het literaire leven, omdat hij dit geloofde, en ook omdat hij van dat literaire leven van nature een afkeer voelde, zooals een mensch, die nu eenmaal geboren is om buiten te zijn, het stadsleven mijdt, omdat hij het naar, en nogal vies en rommelig vindt.

Waarschijnlijk omdat hij zich die laatste jaren ook meer en meer uit den politieken strijd had teruggetrokken, werd dat midden van zijn wezen ook weer vaker waarneembaar. Ik ben een van hen, die het voorrecht hebben dit te kunnen getuigen, dank zij onvergetelijke herinneringen aan wandelingen, maaltijden met hem te zamen: gesprekken, waarin hij dan weer ernstig, dan weer gevoelig was, of vroolijk en speelsch, maar altijd van een wonderlijk eenvoudige betoovering, omdat hij dan in het geluk van zijn helder alleenzijn zóó vlakbij kwam, dat ik zelf van dat geluk meedronk als van zuiver water. Kort voor zijn dood had ik met een van zijn goede vrienden een lang gesprek over hem, waarin wij het er over eens werden, dat hij, die zooveel ouder was dan wij, iets behouden had, waar wij nog slechts het heimwee naar voelden. Dat iets werd aan hem soms waarneembaar „in levenden lijve”: een helderheid van ziel en bloed, een primaire helderheid, voorafgaande aan elk onderscheid van goed en kwaad, de helderheid van het klinkklare water, dat hij zoo liefhad. Gelukkig zij, die daarvan mochten drinken.”

„Nu.” *Algemeen Maandblad*. Het was aangekondigd dat het Nieuwe Maandblad met den korten titel, op 1 October zou verschijnen onder Redactie van IS. QUERIDO en van A. M. DE JONG, de schrijver van *Merijntje*, die in deze aflevering begint met het vierde deel van dien denkelijk autobiographischen roman.

Op 1 October 's avonds was de oplage aan verschillende kiosken reeds uitverkocht en moest ik wachten om een exemplaar te krijgen op een nieuwen voorraad. En ik wachtte, want ik wilde dat eerste nummer toch eens nauwkeurig onderzoeken.

Op den omslag behoeft men maar één blik te werpen, om tot de overtuiging te komen, dat de partij der „Bewusten” hier aan het

woord kan komen. Nu reeds Querido, De Jong, Van Waes, Stenhuis, de Rosa en straks Anseele, Wibaut, Huysmans, Goudsmit e. a.

A. N. de Jong schrijft de *Inleiding*. Hij ziet er geen been in, eene „oratio pro domo” te houden, zegt hij zelf en voegt er bij: „enkel valse schaamte of het gevoel dat de zaak, die hij verdedigt, alhoewel het zijn zaak is, niet deugt, kan hem ervan weerhouden. Ik heb weinig last van valse schaamte en het gevoel, dat de zaak, die ik verdedig, wel deugt, is zeer sterk in mij.”

Hij is begonnen met zijn vriend Querido, die over sommige dingen net denkt als De Jong en over veel meer dingen heel anders. „Maar hierover waren wij het eens: dat er royaal plaats was voor een stevig aanvallend en verdedigend tijdschrift.”

Zij deelen de meening van de verstandige menschen, die meenen dat er in het kleine Nederland al veel te veel tijdschriften zijn.

„Maar ondanks alles zijn wij er hevig van overtuigd, dat er één tijdschrift te weinig was! En dat eene hebben wij gesticht.”

Bescheidenheit ist eine Zier, maar je komt er natuurlijk niet ver mee, als je eventjes een generatie wilt gaan „opstooten in de vaart der volk'ren.”

„Populair gezegd: is het een zoodje in onze litteratuur. Er wordt door een zeker deel slapende geschreven, en door een ander deel op de grofste manier boerenbedrog gepleegd. Met enkele zeer zeldzame uitzonderingen, verdwijnt de litteratuur van het heden even snel als zij geproduceerd wordt. Haar leven is een schijnleven, een dun vlammetje, dat door de kranten en tijdschriften loopt en uitdooft, zodra het zijn conventioneel weggetje heeft afgelegd. Er blijft geen vonkje van nagloeien in het volksbewustzijn. De reden daarvan is zeer eenvoudig; het steeg uit het bewustzijn van de tijd, niet uit het volksbewustzijn, noch uit die van grote, universele geesten, die in tijden van vertroebeling van het volksbewustzijn, de quintessens van de periode plegen te beelden.

De „Beweging van Tachtig” is sinds lange jaren in het zand verlopen. Zij heeft enkele prachtige vruchten voortgebracht en veel lamentabel misverstand. De vruchten liggen te verschrompelen en te beschimmelen op de doffe litteratuurzoldertjes van een uitgeput, ijl voor zich heen mummelend individualisme, dat de grote drift van onze tijd domweg ontkent en met zogenaamd „brandende ogen” op z'n navel blijft zitten staren, al kraakt de wereld rondom van de verbijsterendste uitbarstingen, die ooit gezien of gehoord werden. Het misverstand woekert welig voort en de levenshouding, die ik boven even aanduidde is een van zijn trieste produkten.

Er is een wereldoorlog geweest en een revolutie in Rusland en een vrede is er, die meer verwarring sticht dan de vierjarige oorlog, welke de laatste zou zijn, zooals elke vroegere, en de mensen zijn innerlik radeloos, als ze een ogenblik zich bewust maken, op welk een vulkaan zij leven. Vermoemde, maar wreedaardige autokratieën zijn ineengezegen. Keizer- en koninkrijken zijn van de aardbodem weggevaagd, kronen rolden over de straat.

Millioenen zoeken door samenwerking tot een betere wereldorde te geraken en gelijken machteloos tegenover het sluwe geïntrigeer van weinige machtigen. Economische conflicten van de afmeting der Engelse kolenstaking van 1926 vragen de aandacht, groeien voor wie de ogen open heeft, uit tot gebeurtenissen van ontzaglijk belang, hevig en ontstellend als oude oorlogen, indrukwekkender, somberder, omdat de strijd gestreden werd met over de borst gekruiste armen. Millioenen en millioenen werklozen verkommeren met hun gezinnen, worden over de grenzen van het pauperisme gedrongen, gaan onder in een oceaan van leed en ellende. Niemand weet, wat morgen kan gebeuren in een wereld, die van alle onheilen geladen lijkt, en waarin de beginselen van het goede zo weinig machtig schijnen. Het leven heeft een gespannenheid als zelden in de historie

Maar men kan van de jongste generatie der erkende dichters lezen, dat zij in een grote tijd geboren hadden willen worden, een tijd van kruistochten en kathedralen — om een koning te dienen dergelijke misselijk makende sufheden worden aangezien voor moderne dichtkunst, voor hevige hoogvliegerij. Maar de bedrivers van zulke belachelijke praatjes zullen, zodra ze droog achter de oren zijn, tot de ietwat ontstellende ontdekking moeten komen, dat ze leven in een tijd, zó groot, zó geweldig bewogen als de geschiedenis der vroegere eeuwen nauweliks kan aanwijzen. En toch slikt de litteratuur al deze kwajongenspraatjes als verheven dichtkunst, redekavelt er over, legt uit en verklaart, psychologies en met mystieke aangezichten, fabriceert essays er over, krielend van indrukwekkende termen, en de goegemeente laat het zich aanleunen.

In deze tijden, die zo sterk gespannen, in sommige opzichten onwifelbaar overspannen zijn, beleven we het verrassende schouwspel van een litteraire kunst, die zich van al deze dingen niets aantrekken wil, en leven buiten het verband van het tijds-leven. Een troep slappe, dekadente neertjes en dametjes beijvert zich dag in dag uit elkaar te overtroeven in uitingen als waarop ik boven doelde en in het uitstooten van kreetjes en zuchtjes, die de ontzaglijke bewondering moeten beelden voor elkaars verbluffende produkten, dewelke niet minder dan kosmiese verschijnselen zijn, waarin de aarde en haar volken, derzelver hartstochten, mitsgaders het onbekende leven van andere planeten, ja, van het heelal in gans zijn ongemeten grootheid bevangen liggen Met kracht en geweld moeten de omstanders overtuigd worden van de verbazingwekkende belangrijkheid dezer „nieuwe geluiden”. En er zijn omstanders, die erin vliegen (misschien enkel uit angst overigens voor ouderwets te worden aangezien, als ze er niets van willen weten). Maar de overgrootte meerderheid wendt zich verveeld af, kan er met zijn verstand noch met zijn gevoel bij, vindt het erg jammer, maar concludeert, dat litteratuur blijkbaar niks voor hem is En zo blijft die hooggeroemde moderne dichtkunst een ijdel spelletje van coterietjes, van o zo kleine kringetjes, en

„de menigte” blijft erbuiten. De menigte heeft ditmaal schoon gelijk natuurlijk, maar niemand mag van de moderne poëtafsters vergen, dat zij dit inzien of erkennen zullen, doch ondanks hun opgewonden tijdschriftjes, hun exclusieve cercletjes, hun splinterachtige beweginkjes blijft de menigte, het volk, er buiten en trekt zich niets aan van de kwijnend gespeelde weemoed, de ontzaglijk glanzende ogen, de kosmiese hevigheid der gevoelens, de ijdele misbruiking van de naam Gods, het spleen, het heimwee naar grote tijden, de grijze toon, de geluiden ergens achter, het ijl verlangen naar iets zeer onbestemds, de kwalik verholten hang naar gedepaveerde lusten, waarvan de nieuwe dichtkunst . . . tracht te zingen, maar waarvan ze gewoonlik slechts weet te stamelen in onbeholpen, stijloze taal, half proza, half poëzie en dus geen van beide. De menigte heeft de voosheid van de dekadente komedie zeer juist aanvoeld en zij trekt er zich in alle gemoedsrust van terug. En omdat de menigte óók wel eens groote geesten veronachtzaamd en verguisd heeft, voelen de verwaarloosde knoeipoëten zich plichtgetrouwe miskende geniën. Ik misgun hun dat gevoel allermintst: het is de enige troost der machtelozen. Maar de litteratuur is alles wel beschouwd belangrijker dan de vage gevoelentjes van deze dames en heren, en dus zullen wij niet schromen genoemde gevoelentjes hevig te beledigen als wij menen, dat het in het belang van de litteratuur is. En in het belang van de menigte, waarvoor de litteratuur, ondanks alle geblaas van „Publiek ik veracht u” geschreven wordt.

Als je dit alles constateert, constateer je niets meer dan dat het individualisme zijn bestaan nog altijd rekt, ver over de grenzen heen van de periode, waarin het voor de kunstenaar een noodzakelijke levenshouding was. Er is een tijd geweest, een heel lange tijd, en die is nog niet zo lang voorbij, dat de kunstenaar inderdaad en noodwendig een eenzame was en zijn moest en blijven. Dat hij in smartelijke hooghartigheid zich afwendde van alle maatschappelijk leven, omdat daarin niets was dan leelijkheid, grofheid, eeuwig loerende baatzucht, afgunst en zwarte, lijdzaam gedragen misère, ontmensende kommer en ellende, voortgesleept door afgesloofde, vermoeide dulders zonder moed of trots, wier bestaan geen aanraking had met en geen motief bood voor kunst. Althans niet voor de kunst van de vereenzaamden op hun verlaten posten . . . Sindsdien echter is het leven veranderd van aanzien en strekking. Naast de steeds voortwoekerende bezitshonger, die luidruchtig rammelende geldkisten maakt van de zielen der mensen, naast de voortdurende worsteling van de oude, verwoestende levens-tendenz om de suprematie, is een nieuwe stroming het menschenleven gaan doorwoelen. Een nieuwe gedachte is aangelicht in het bewust zijn van de volken. Na bijna twintig eeuwen, waarin het christendom de mensheid niet heeft kunnen opvoeden tot de liefde, is het grote heimwee naar de daadwerkelijke goedheid in de miljoenen opgestaan en heeft het leven doordrongen van een

nieuwe wil. Breed en machtig stroomt de alomvattende gemeenschapsgedachte over de aarde, mensenhanden strekken zich naar mensenhanden, over alle grenzen heen; het wachtwoord van de nieuwe tijd: „Verbroedering!” schalt over de wereld als de roep van een jong, heftig, hartstochtelik geslacht, bereid tot alle offers, niet ten bate van eigen grootheid, maar ter wille van de algehele goedheid, van het mensengeluk in harmonie met natuur en geest. Niet langer wordt gevraagd naar de beteekenis der dingen voor het „Ik” alleen, maar voor het „Wij” in de allereerste plaats, daarna voor het individu in de gemeenschap, Het woord van de grote mens van Nazareth zoekt eindelijk zijn verwerkeliking in het algemene leven... Niet langer nu behoeft de kunstenaar de eenzaamheid te zoeken voor het beleven van zijn schone droom. Nù eist de grandioze gedachte van de nieuwe levensrechtvaardiging hem met volle overgave op. De Mèns groeit eindelijk onder alle kluisters uit naar de volwassenheid in begrip en geluk, en alle geestelijke krachten moeten geconcentreerd worden op dat ene, geweldige doel. Niet langer bestaat de noodzaak voor de vereenzaming van de kunstenaar, en zodra die noodzaak vervalt, heeft hij zijn godsgave te stellen in dienst der ontzaglijke stroming, die het leven gaat zuiveren.

Aan alle kanten rekt het leven zich naar het nieuwe licht, dat de horizonnen doet blozen van wonderbare beloften. Er is veel verwarring en versplintering. Oude vergissingen zoeken naar het bewijs, dat zij waarheden zijn en prediken hartstochtelik hun gelijk. Het nieuwe splitste zich, in hevige haast zoekend naar de kortste of naar de zekerste. Vermoeide oude tendenzen richten zich traagzaam op en prevelen van hun wil om op de vroegere wijze het heden te doordringen van hun waarachtige, zuivere drang, waarin het nieuwe begrepen is, en waarin het zich sterker, edeler, bezonner beleven kan dan in het dringende verlangen der jongste tijden zelf. Wij zien overal kwijnende oude religies zich krampachtig oprichten en weren; het verbleekte humanisme beleeft een nieuwe schijnbloei hier en daar in het hoofd van een goedwillige en fijngeestige peinzers; zenuwachtig zoekt alles, wat wàs, zich te voegen naar de nieuwe richting in denken en voelen. Maar wij kunnen niet vergeten, hoe verschrikkelijk het oude zich misdragen heeft, zijn onwil óf zijn machteloosheid eeuwen aaneen heeft gedemonstreerd, tot de monsterachtigheid van het moderne kapitalisme de wereld heeft misleid. Hùn woord is nimmer vlees geworden in het leven der mensheid, maar harde en grauwe theorie gebleven. De wereld is beu van goedbedoelde theorieën, en wil eindelijk de praktijk zien van de woorden, die haar innigste verlangen uitspraken. Ook de grote, waarlik nieuwe stroom der gedachten heeft zich gesplitst. Overal is nog verwarring en duisternis, overal botsen de gedachten en idealen. Maar onontkenbaar voor wie zien kan, is het leven op weg naar een nieuwe aera, waarin de Mens zal heersen op de gezuiverde aarde, en niet

langer de Mammon, niet langer ook de waan van de superioriteit der weinigen boven allen.

En in deze tijd nu permitteert de kunstenaar zich, mokkend in zijn hoekje te zitten en duizendmaal herhaalde gedachten nog weer eens te herhalen, terend op zijn waan, wroetend in zijn eigen wezen, doof voor de geweldige harteklop van de nieuwe tijd, voor de verre roep van de nieuwe mens Zo wordt de kunstenaar een waarlik verlatene en vergetene, en laten we eerlik zijn: hij verdient niet beter.

Dit kan niemand, die de werkelijkheid niet loochenen wil, ontkennen: *onze litteratuur wordt niet gelezen!* En ondanks alle hoogdravende frasen en de stompzinnigheid van het vervloekte ding: publiek, is het een feit, dat de litteratuur toch eigenlijk bestemd is om gelezen te worden. De schuld ligt niet alléén bij de kunstenaars, maar wel voornamelijk. Zij hebben een *kunstenaars-litteratuur* gekweekt, waarvoor „het publiek” slechts matige of in 't geheel geen belangstelling voelen kan ik zal gelegenheid genoeg hebben hierop nader terug te komen en aan te tonen, hoe erg dat wel is bij ons.

Over de kritiek heeft mijn mederedakteur het voornaamste gezegd. Hij is buitengewoon zachtzinnig aangelegd, altijd geneigd om het beste te denken en te waarden, wat maar bij mogelijkheid waardeerbaar is. Uit zijn verder meer gedetailleerde beschouwingen zal onvermijdelijk blijken, dat het véél erger is, dan zijn breed-opgezette algemene karakteristiek zou doen geloven. De kritiek is het minderwaardigste terrein van onze minderwaardige litteratuur, en ik zal met ongekend genoegen ook hierover het mijne zeggen. Voor het ogenblik is hiertoe geen aanleiding.

Hm ! Ik heb heel wat verworpen in dit inleidend artikelje Het zal een genot zijn, van maand tot maand te constateeren, dat ik niet overdreven heb, maar bescheiden ben geweest in mijn uitingen

„La verité est en marche Rien ne l'arrêtera !”

Ja, nog eens, het kan niet genoeg worden herhaald: „Bescheidenheit ist eine Zier.”

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S. J.

Claes (Jef). HET KERMISKRAAMPJE. Hagelandsche Dorpsverhalen, (112) fr. 8. Excelsior, Brugge.

Een bundeltje novellekens of vertelsels of schetsen, als ge wilt. Ik weet niet welke naam de juiste is.

En ze zijn ernstig of droevig of allebei te saam : humoristisch.

Jef Claes heeft onbetwistbaar talent, daar kan de eerste de beste lezer zich van overtuigen, die deze schetsjes met aandacht wil lezen.

Dell (Ethel M.) IN DIENST VAN ALLEN. Naar het Engelsch door Dicky Wafelbakker (327) f 1.90. A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

Ze houden allen veel van den jongen Dominee die werkelijk toont dat hij is „In Dienst van Allen”. Maar daar is nu op het verlaten kasteel bij de rotsen en de zee een geheimzinnige, schoone vrouw gekomen, met een langen, mageren jongen, blijkbaar haar zoon.

Zij bemoeit zich met niemand; trekt zich zooveel mogelijk terug in de eenzaamheid, en een zwaar verdriet schijnt haar te drukken. Langzaam komt er contact tusschen de vrouw en den Dominee. De aanleiding is wel voornamelijk de jongen. Hij lijdt aan zenuwtoevallen en heeft uitbarstingen van woede, die allen met schrik vervullen.

Een trouwe knecht en de Dominee weten met hem om te gaan en kunnen hem kalmeeren.

Langzamerhand voelt Dominee zich getrokken door het karakter en de schoonheid der vrouw . . . en hij vraagt haar zijn lot aan het hare te mogen verbinden. Maar zij kan niet en mag niet, beweert de dame, zonder verder eene verklaring te geven van het geheim, dat haar bezwaart.

Door dit hoofdverhaal looplen eenige aardige episoden, waarin kwaadsprekende vrouwen, een oude verliefde kolonel, en een mal modern meisje eene rol spelen. En het somber geheim der eenzame mevrouw wordt ten slotte ook ontsluit.

Zij was getrouwd; haar man was een draak en een tyran. In de woestijn met zijn vrouw werd hij door Arabieren overvallen en zwaar gewond, men meende zelfs gedood.

Maar zijn lichaam verdween spoorloos. Zijne vrouw of de zoon werd de schuldige geacht en alleen bij gebrek aan bewijs vrijgesproken. De man hield zich dood, maakte misbruik van verdoovingsmiddelen en volgde overal vrouw en kind om hen te doen schrikken en den jongen krankzinnig te maken. Op 't einde

alles in orde, de man dood, Mevr. Verlines in eere hersteld. De Dominee gelukkig.

Feen (A. H. van der) HERFSTLEUGEN. (160) Ing. f 1.90 Geb. f 2.50. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Het lag voor de hand: „herfstleugen” is de geschiedenis of beter de bevlieging eener liefde van een ouden jonker, die uitloopt op niets.

Ze woonden ergens in Zeeland, de twee gebroeders van Breulis, Jan en Simon. De eerste was achter in de zestig en de andere slechts een paar jaren jonger. Beiden hebben een heesche stem, een perkamentachtig gezicht, het erfelijk slechte gebit der van Breulissen; zij waren de laatste mannelijke afstammelingen van hun geslacht, leefden ambteloos, ongehuwd en onbekommerd van hun aanzienlijk fortuin in het oude deftige familiehuis met de fraai paars verkleurde kleine ruitjesvensters. 1743 gebouwd, stond in den geel geverfden timpan. Een bejaarde huishoudster speelde den baas over beide heeren.

De oude Jan heeft perverse gewoonten van zinnelijken grijsaard. Hij zoekt het jonge binnenmeisje te kunnen kussen en in de armen te knijpen en bekijkt in zijn stereoscoop schunnige prentjes, die hem geregeld worden toegezonden.

De jongere, Simon, wordt verliefd op een bloeiende jonge weduwe, met een paar kinderen. Een late „démon de Midi” heeft hem te pakken. De familie is er heelemaal van overstuurd.

Gelukkig laat de burgerlijke weduwe zich niet verlokken door den jonkheerlijken naam en antwoordt zij op zijn aanzoek *zonder* liefde en *met* spelfouten.

Geachte Mijnheer!

In antwoord op uw briefje, moet ik U tot mijn spijt mededeelen, dat ik met uw voorstel niet accoord kan gaan en ben ik anders natuurlijk zeer vereerd met uw voorstel. Maar het verschil in leeftijd is toch wel wat te groot, ik heb nu met mijn kinderen een onbezorgt leven en wil daar maar liefst geen verandering in brengen.

Ik schrijft u maar dadelijk terug om u niet te lang te laten wachten. Natuurlijk even goede vrienden, mijnheer, en ben ik ten zeerste vereerd met uw aanbod, maar daar ken toch niets van komen.

Beleefd teeken ik mij, hoogachtend

Wed. J. G. A. Steenbach-Wijs.

Mevrouw zal het wel bij het rechte eind hebben als zij beweert Steenbach te heeten, maar de schrijver noemt haar hardnekkig Leenbach.

En met deze weigering is de bevlieging van Simon weer voorbij. Het is lectuur voor volwassenen. De karakters zijn uitnemend geteekend. En fijne pentteekeningen van Middelburgsche gebouwen en stadsteekeningen versieren de bladzijden tusschen den tekst.

Foppe (Magda) LEVENSMEI (134) f. 1.50 P, N. van Kampen & Zn.

Osala, een boerenjongen, ontmoet Anneke, een eenvoudig meisje, dat niets nog weet van de liefde. Zij voelt alleen een geheimzinnigen drang. En Osala werkt op een hoeve, waar de dochter hem lokt en schaamteloos de onwaardigste voorstellen hem doet. Hij vlucht en zoekt zich staande te houden door hard te werken en te zwoegen. Daarna ontmoet hij weer het onschuldige Anneke en zij trouwen.

Deze jonge schrijfster beschrijft gaarne het ontwaken der liefde. En de moeilijkheden en verleidingen, waarin de hartstocht brengt. Want dit valt niet te ontkennen, de liefde van Foppe (in haar boeken) is ongeveer identiek met den hartstocht. Die wordt dan wel bestreden en overwonnen, maar er is toch een te veel aan begeerlijkheden, aan lange innige zoenen. Zoo was het in *Waar twee samen zijn* en in *'t Geluk dat wacht*. Het gebed van Osala op blz. 115, waar hij spreekt van Jij en Jou tot Onzen Lieven Heer is wel wat te opgewonden poetisch voor een boerenknecht. Voor jeugdige personen, vooral om de brutale verleidingspogingen der dochter van den boer, waar Osala een poosje werkt als maaier, is dit zeker niet de geschikte lectuur.

Hosken (Alice Heath) HET MEISJE, DAT MET EEN KONING TROUWDE. (320) Gecart. f. 1.- A. W. Bruna & Zn. Utrecht.

„Vandaag is het mijn verjaardag. Ik ben negentien. Over vier dagen ga ik trouwen. Ik kan het niet gelooven. Het is alsof ik in een droom leef. Ik word een koningin.”

Zoo begint Lady Margaret Lindenfold haar dagboek, waarin zij ons haar heele geschiedenis vertelt, haar gelukkige verwachting, haar bittere ontgoocheling, het troostvolle einde.

Zij schrijft eenigszins keukenhollandsch, waarover de man in „de Groene” zich zoo lustig kan maken. Van dit soort: „Jane heeft dikwijls hier gelogeerd en hebben wij zelfs een tijdlang samen les gehad...” (blz. 9), waaraan echter hoogstwaarschijnlijk Dicky Wafelbakker schuld is. Zij is een lief Engelsch meisje, en zij trouwt met zoo'n operettekoning van Lostrasia. Hij is een net, goed gekleed heertje, een jongen eigenlijk nog. Hij trouwt het Engelsche meisje om „politieke redenen” heet het, en dat wil zeggen: „zonder liefde.” En deze snotneus houdt er een actrice op na als maîtresse en van den eersten dag af, is het argelooze vrouwtje al ongelukkig en „boven haar zenuwen.” En er breekt oproer uit, want het volk houdt van het Engelsche Koninginnetje en een half gare neef van den koning (een idealist noemt de vriendelijke koning den gekken snuiter) maakt gebruik van de stemming des volks om het gebruikelijke oproer aan te blazen. En dan wordt de koningin gevangen genomen en de baardelooze koning gedraagt zich allemachtig dapper en zijn maîtresse sterft een tragischen dood, en dan komt het heele bedrijf weer op de rechte rails. „Daarna stond hij (de koning) er

op zelf mijn haar weer in orde te brengen en mijn neus te poederen. Hij moest ook mijn oogen afvegen, omdat ik altijd huil, als ik erg gelukkig ben." Wat een lieve schat. En ze heeft dadelijk vergeten, dat de jonge koning, die zoo liefdevol haar neus poedert, toch eigenlijk een klein smeerlapje is. Dat gebeurt wel meer bij vorsten. Maar de schrijver is zoo wijs ons alleen het feit te vermelden zonder in détails te treden van de verhouding.

Ivans DE ROODE HAAN (259) f 1.50 Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Een zeer dramatische geschiedenis en naar mijn smaak een der beste en meest natuurlijk ontwikkelde van al de verhalen van Ivans.

Want, en dat is in dit genre literatuur wel een der wezenlijkste verdiensten, men kan niet door het getimmerte des schrijvers heen kijken om te zien hoe het in elkaar zit, alvorens hij het wenschelijk acht.

Bloedschuld en wraak van een krankzinnige, zal wel geen der lezers vermoeden totdat Frau Lies'l op blz. 240 hare levens-geschiedenis begint te vertellen voor den „Staatsanwalt", den inspecteur en den hollandschen schilder, die toevallig op de hofstede vertoefde, waar de verschrikkelijke gebeurtenissen plaats vonden en het laatste hoofdstuk vormden van dezen boeienden roman.

Ivans. DE DISSONANT. Uit het Leven van Geoffrey Gill, Detective (294) f 1.25. A. W. Bruna & Zoon, Utrecht.

Er zijn twee gebeurtenissen, eigenlijk geheel van elkaar onafhankelijk en waarvan elk op zich zelf stof had kunnen leveren om een afzonderlijk verhaal er van te maken. De een betreft een ouden schatrijken grootvader in New-York, die zijn dochter heeft ontferd en van zijn kleinzoon niet weten wil omdat hij in de muziek is gegaan.

De andere speelt in Londen. De vrouw van een bekend musicus bedenkt allerlei dingen om een jongeren componist „klein te houden" en zodoende haar heer gemaal, in het oog der wereld op de bovenste plank te handhaven als den gevierden, onovertroffen meester. De jonge kunstenaar is de bewuste kleinzoon van den hardnekkigen grootvader uit Amerika.

De handige Ivans laat die twee gebeurtenissen elkaar beïnvloeden. En zoo vindt hij een ongezochte gelegenheid om zijn verhaal veel ingewikkelder te maken, dan het anders, zonder de waarschijnlijkheid geweld aan te doen, bij eenige mogelijkheid had kunnen zijn.

Nu gaat het er mee door: en de hevigste en wildste avonturen, revolverspel en politiejacht, kunnen worden ingeschakeld alsof het van zelf spreekt.

Koopmans (Marie) OM HEUVELEN VOL KUNST. Roman uit het Gooische Kunstenaarsleven (184) f 1.50 L. J. Veen, Amsterdam.

Marie Koopmans kent het Gooische landschap en de kunstenaarswereld, die zich op dat mooie plekje verscholen heeft.

En zij heeft daarin dieper gekeken dan de oppervlakte; ze weet wat er omgaat in de harten der mensen; bij deze menigte artisten, schilders, schrijvers, zangers en zangeressen heeft zij aardige typen ontdekt. Niets menselijks is mij vreemd, kan het troepje zeggen, want er is afgunst en jalouzie, daar is kwaadspreken en achterklap, daar is vriendschap en liefde, nobele bewondering en kinderachtige uitgelatenheid.

En te midden van al die mensen is er een oudere schilderes, die aller moeder is. Daar zoeken ze allen hun troost als ze terneergeslagen zijn, daar vragen zij goeden raad, als ze in de nesten zitten, en veete of twist wordt bij Bep Schwartz weer bijgelegd.

Twee jonge meisjes en een operazanger zijn de hoofdpersonen in het verhaal en de heele kunstenaarskolonie staat er om heen gegroept. Met veel talent is dit boek gecomponeerd en de levendige dialogen houden er den gang in.

Mulford (Clarence E.) HET VERHINDERDE PLAN (293) f 2.25. J. Swartsenburg, Zeist.

„Ik wilde om een lief ding, dat jij ophield die vervloekte dingen in mijn nabijheid te rooken,” zei Mc. Cullough klagend, (toen Johnny een sigaret opstak). Je bent nu volwassen, bijna ten minste, en je bent *geen* greaser. Ik zal een pijp voor je koopen, als je belooft, dat je er dan uit rooken zult”.

„Pijpen”, zei Jonnny liefjes, „althans te oordeelen naardie van jou”, en bedaard stak hij zijn sigaret aan, „zijn gevaarlijk, tenzij er voortdurend iemand op het huis past. Toen ik nog op verkenning uitging, hoopte ik altijd dat de andere kerel een pijp rookte, liefst zoo'n *corncop*, zoo eentje als Mc. Cullough altijd meezeult. En verdraaid als zij er zoo een rookten, kon ik hen onder den wind nog ruiken en dat bespaarde mij een hoop zoeken en kruipen. Tien minuten geleden al wist ik, dat jij op den terugweg was en toen had ik je toch nog niet gezien. Een stinkdier mag je niet laken, want die is zoo geboren en heeft goede redenen om te blijven, zooals hij geboren werd, maar als een menselijk wezen zijn natuur verloochent en gaat stinken als sommigen die ik wel ken” — hij zweeg en haalde veelbeteekenend de schouders op —.

Zoo laat Mulford zijn cowboys en transportbazen teemen en geestig doen en elkaar plagen.

Maar een seconde later staan ze in toemelooze woede tegen elkaar, de revolvers vliegen uit de holsters en met vervaarlijke snelheid antwoorden de kogels over en weer.

En als je dan veilig in een Hollandschen trein zit, en nu en dan den knal hoort van een jachtgeweer, en in de verre weiden drommen domme koeien ziet, dan is het zoo moeilijk niet om zoo goed mogelijk in de sfeer van zoo'n Mulford-boek te geraken. Je houdt je hoofd erbij, want het is niet beslist noodig den draad vast te houden, omdat die van weinig of geen belang is. Maar elke bladzijde brengt weer versch avontuur, een andere daad van roekeloosheid, van ongeloofelijke schietkunst, of een leuke opmerking. En dáárom, waar men ook begint, heeft men een aardige episode, die ten minste voor „Short Story” kan dienen.

Oppenheim (E. Philips). DE GRUWELIJKE WAANVOORSTELLING VAN DR. JOSEPH LONDE. Uit het Engelsch door A. Vuerhard-Berkhout (230) geb. f1.50, A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

De detective ontwakend uit zijn bewusteloosheid, ligt op de snijtafel in een particulier huis. En over hem buigt een heer, een hartelijke en lieve heer, die hem bekend dat hij de grootste chirurg van de wereld is en nu op het punt staat de hersenpan van den detective te openen omdat hij een stukje van diens hersenen noodig heeft, die hij degelijk en gezond veronderstelt. Hij zelf is gek, en moet de vooze plek in zijn pan vervangen om beter te worden. En op het oogenblik dat hij de hersenpan van den roekeloozen detective wil openen wordt er gebeld en . . . de politie doet een inval. Maar de operator en zijn vrouw zijn spoorloos verdwenen.

Men begrijpt de hachelijke positie van Daniël Rocke, den speurder, die onder het mes lag; en beter nog begrijpt men die, als men weet dat hij vlak te voren had hooren vertellen door zijn chef: „dit is een portret van Jozef Londe, den Australischen dokter, die door den koning in den adelstand is verheven. Hij was een van de eerste werkelijk groote chirurgen in de wereld. Hij richtte (in den oorlog) een soort van reizend veld-hospitaal op voor operaties en ze zeggen, dat hij gedurende de débacle van Mons soms wel zestig of zeventig ernstige gevallen tegelijk onder handen had. Niets scheen hem te vermoeien. Hij was drie jaar in den oorlog: (Het eind van) zijn geschiedenis was heel treurig: Op een nacht na zeven of acht uur vreeselijk werk — het was bij Cambrai — werden Londe en zijn hoofdverpleegster beiden ineens stapelgek. Het werd gesust, maar hij doodde twee man voor ze hem te pakken konden krijgen. Hij en de verpleegster werden allebei naar een gesticht in de buurt van Londen gebracht. Verleden jaar hoorde ik dat ze als genezen waren ontslagen . . .”

En Daniël Rocke, de detective, die op het nippertje ontsnapt is aan een vreeselijken dood, neemt zich vastelijk voor, dezen waanzinnigen dokter op te sporen en onschadelijk te maken . . . En Ann Lancaster, wier vader bezweken is als proefkonijn van dr. Londe, staat hem trouw ter zijde. Na veel griezellige avonturen

slagen zij, en de krankzinnige misdadigers worden onschadelijk gemaakt. En Rocke en Ann trouwen samen en zullen nieuwe detectiefjes voortbrengen om het bestaan te verzekeren van nieuwe speurder-romans

„Sapper” DE ZWARTE BENDE. Uit het Engelsch door Jhr. R. H. G. Nahuys. (251) f1.50. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Wel, 't is een boeiend verhaal. Maar 't is vreeselijk avontuurlijk, wat men zal begrijpen als men verneemt, dat hier twee benden tegenover elkaar staan en met list en geweld elkaar trachten te vernietigen. De „zwarte bende” heeft onze sympathie. De leden zijn allen gentlemen, die zich in volkomen gehoorzaamheid hebben onderworpen aan commandant Hugh Drummond, een reuzen kei!

En de andere bende heeft geen officieelen naam, maar de leden zijn zonder uitzondering in de wolgeverfde schoftjes, communisten, moordenaars, internationale dieven, die Engeland het paradijs der Sovjets willen brengen, en alvast beginnen met allerlei wandaden.

Daar moet Hugh Drummond niets van hebben; en nog minder bevalt het hem, dat de regeering zoo slap is, niet krachtiger op te treden tegen die kerels.

En daarom heeft hij met zijn zwarte bende ingegrepen om de politie een handje te helpen.

Het gaat er dan ook hartig toe.

Er wordt gewerkt met krakende bommen, met vergiftigde whiskey, met voortrazenden auto, die de rivier wordt ingejaagd, met een barren bloedhond, electrische omrastering en wat verder denkbaar is.

En die dappere Engelschen, die er steeds groot opgaan, dat zij geen zenuwen hebben, maken te midden van het verschrikkelijkst gevaar, de gezelligste grapjes, presentereen sigaren, zware of lichte, vragen zij er vriendelijk bij, prijzen hun cocktails en winnen ten slotte den strijd, alsof een Engelschman speciaal door de Voorzienigheid wordt beschermd of van natuurswege onaanastbaar is. Met dit al is het een onderhoudend boek voor een „dolce far niente.”

In Eigen Kring.

Wij noodigen lezeressen en lezers uit In Eigen Kring de verschillende vraagstukken te bespreken, over welke wij een oordeel vragen. Brieven aan de Redactie te zenden: HEERENGRACHT 415 te AMSTERDAM.

Op onze vraag (Aug.): Wie nog meer dergelijke beschouwingen op de vijf vingers, als die van Hanz Heinz Ewers en van A. Bertrand kende in onze taal of haar dialecten, zijn wij niets

verder gekomen in ons onderzoek naar de kwestie van plagiaat.

De eene inzending, die wij ontvingen, van 'n veel beleden geestelijke, bracht ons een gedicht in het latijn op de vijf vingers, maar wij kwamen er niet verder mee, want eenige verwantschap zelfs alleen wat den inhoud betreft, was niet te ontdekken met Ewers en Bertrand.

Toch blijven wij gelooven dat er ('t waarschijnlijkst in Limburg of Vlaanderen) wel een spoor zou ontdekt zijn, indien een ernstig en volhardend onderzoek ware ingesteld.

VRAAG: Een bekend dichter, dien men in zijn tijd noemde den Franschen Pindarus, heeft de volgende lyrische ontboezeming op zijn geweten.

La Colline qui vers le pôle
Borne nos fertiles marais,
Occupe les enfants de l'Eole
A broyer les dons de Cérés.
Vanses que chéret Galathée
Sait-du lait d'Io d'Amaltee
Epaissir les flots ecumeux;
Et Sevres d'une pure argile
Compose l'albâtre fragilo
Où Moka nous verse ses feux.

Wat beteekent dit? Wie kan ons duidelijk en klaar den zin aangeven van deze in mythologie gesopte verzen?

Wij hebben opzettelijk den naam van den dichter verzwegen, omdat er wellicht eene editie bestaat met „toelichtingen” — en „annotaties”. En dan wordt het al te gemakkelijk.

Brievenbus

A. Rr. te M. — Ja. Al de werken (Opera omnia) van Maurice Maeterlinck kwamen op den Index bij decreet van 26 Jan. 1914. — *L'oiseau bleu* wordt door bevoegde auteurs daarvan uitgezonderd. Bij toeval gaat de door u bedoelde recensent dus vrij uit; weten deed hij dit echter niet, want daarvoor is hij te weinig ontwikkeld

L. W. te 's-Gr. — Ik zou toch liever *Fleur de Nice* van Theuriot niet voor zoo'n doodonschuldig boek houden. Mij komt het veeleer „gevaarlijk” voor, en datzelfde geldt ook in nog veel sterkere mate (want het is positief slecht) voor Cléopâtre van Sardou. De rest van uw lijstje is voor alle volwassenen geschikt en de twee eerste zijn kinderboeken.

K. X. K. te A. — Het is mogelijk dat *Majoer Frans* van Mevr. Bosboom-Toussaint in het Fransch werd vertaald, maar ik kan het u niet verzekeren. Er bestaat een boek van A. Reville met den titel *Le Major Franz*. Maar dit is iets héél anders. Kan die titel u misschien in de war hebben gebracht?

N. N. — Wij danken u voor de geregelde toezending van die „lyrische aanbevelingen” van een belachelijk tijdschriftje. Gevaar zit er niet in, het is een

vriendendienst, waarvoor wel een tegenpraestatie zal worden gegeven. Zou met Kukirol-advertenties niet meer te verdienen zijn? Wij herhalen nog eens onzen dank, maar verzoeken u de toezending te staken om onkosten en moeite te besparen. Want wij ontvangen geregeld dezelfde krant en als wij dus wenschen, kunnen wij dus de gemakkelijkheden onder de oogen hebben. Maar gewoonlijk passen wij daarvoor.

G. R. te Bl. — Ik meen toch dat wij u antwoord hebben gegeven of onder correspondentie of in een boekbespreking, op uw vraag naar het verzonken werelddeel. Het is een legende, waarvan men de oorsprong kan nagaan. Lees *De Sage van Atlantis* door Dr. J. Loman. Uitg.: E. J. Brill, Leiden. (1927)

J. P. te R. — De drie deeltjes *Denken, Vinden, Toepassen* Wolters (Groningen) door Dorsman en Jac. van der Klei uitgegeven als „Natuurkunde voor de Hoogste Klassen der Lagere School”, kunnen u helpen al dat soort vragen van uw kinderen te beantwoorden. Leerzame deeltjes en goedkoop (per d. 75 cent.)

Natuurkunde

DE ELECTRICHE VERREKIJKER

door A. J. M. MULDER

In Engeland noemt men hem wel „televisor”, onder protest van enkelen, die een groote bezorgdheid voor de zuiverheid der Engelsche taal koesteren. De uitvinding bestaat hierin, dat men met behulp van electriche werkingen in staat wordt gesteld te zien, wat er op willekeurig grooten afstand gebeurt, desnoods op het andere halfroond der aarde.

De gewone verrekijker of telescoop kan alleen die voorwerpen naar het oog toehalen, die hun licht in het objectief (de front-lens) van den kijker kunnen werpen; en daar het licht zich langs bijna rechte lijnen voortplant, kan de gewone optische verrekijker nooit veel verder reiken dan tot den horizon van den waarnemer.

Bovendien heeft dit optische instrument nog het nadeel, dat men er niets meer mee ziet, zoodra zich een ondoorzichtig voorwerp vóór de lens bevindt.

Dergelijke belemmeringen, nl. een te groote afstand en tusschenliggende voorwerpen, doen zich óók voor bij het hooren in de verte. Maar men is er sinds eenigen tijd in geslaagd deze belemmeringen onschadelijk te maken door het geluid eerst om te zetten in electriche wisselstroomen en deze daarna wederom in geluid. Deze uitvinding, de telefoon, heeft thans een zoo uitgebreide toepassing gekregen, dat iedereen ze kent en ze in het dagelijksch leven praktisch onmisbaar is geworden.

Wat zou het zijn, indien men nu ook voor het licht een dergelijk toestel kon vinden! Eerst het licht omzetten in electriche wisselstroomen en deze daarna weer in licht veranderen!

We zouden dan bijv. de persoon, met wie wij telefoneerden, ook tevens kunnen zien.

Het probleem, dat hierbij opgelost moet worden, is echter zeer moeilijk; liever nog: het is een heele reeks van problemen op fysischchemisch-technisch gebied, waarvan eenige door de wetenschap nog nauwelijks zijn aangesneden.

En toch begint werkelijk in den allerlaatsten tijd het licht in het Oosten door te breken: de televisie in rudimentairen vorm is reeds inderdaad mogelijk gebleken. Talrijke onderzoekers hebben de zaak in handen en het schijnt, dat de kwestie thans nog alleen maar neerkomt op het perfectioneeren van de bestaande toestellen.

* * *

Hoe men zoover is gekomen? Wij willen trachten dit in enkele trekken te schetsen.

Men is begonnen zich af te vragen of het niet mogelijk zou zijn een plaat, bijv. een penttekening of fotografie over te telegraferen. Men verdeelde de prent in een groot aantal ruitjes, waarvan elk dus lichter of donkerder gekleurd was, naar gelang van de lichte of donkere partijen van het beeld, en trachtte een methode te vinden om die achtereenvolgens door een voor het licht gevoelige „cel” te doen opnemen, zoodat elke lichtnuance een eigen stroomverandering in die cel (zgn. foto-electrische cel) teweeg bracht. Deze stroomen op te vangen en weer in lichtschakeeringen te veranderen, die dan door een fotografische film konden worden geregistreerd, moest het werk zijn van het ontvangtoestel.

Het heeft heel wat jaren arbeids gekost om zulk een apparaat te vinden, maar eindelijk is men er toch in geslaagd. Dat is hoofdzakelijk het werk geweest van Prof. Dr. A. Korn van Berlijn. Met zijn methode kan men een foto van 9 bij 12 in enkele minuten overseinen.

De beschrijving en verklaring der toestellen kan men vinden in elke moderne encyclopedie, met name in die van Herder. Beter en uitgebreider is dit alles beschreven in een boekje van even 100 blz. getiteld:

„Bildrundfunk” van Dr. A. Korn en Dr. E. Nesper, verschenen in Berlijn bij Julius Springer.

* * *

Van deze beeld-telegrafie tot de eigenlijke televisie is echter nog een heele stap. Het is nl. niet voldoende een bestaande fotografie zoo snel mogelijk over te zenden, d. i. eerst elk puntje van het beeld in een electrisch stroompje te veranderen en dit daarna weer in een meer of minder zwart puntje om te zetten — maar men moet met dit overzenden voortdurend doorgaan, want de „fotografie”, d.w.z. het voorwerp, waarnaar men wil kijken, verandert voortdurend.

Om nu te bereiken, dat men de veranderingen ook doorlopend blijft zien, heeft men een aanknoopingspunt gevonden in de kinematografie. Elk beeldje blijft daar maar $\frac{1}{10}$ sec. zichtbaar, omdat het netvlies van ons oog den indruk ervan ongeveer gedurende

dien tijd bewaart. Kan men dus een foto in dien korten tijd over-
seinen en zorgen, dat daarna onmiddellijk een volgende foto van
de film verschijnt, dan zou men een heele film aldus kunnen over-
seinen.

Dat is reeds inderdaad gelukt. Men kan dus in A een film
afdraaien: het licht wordt dan niet op een scherm geprojecteerd
maar in een toestel opgevangen, dat het omzet in elektrische
trillingen, de gewone telegraafleiding of beter nog de radio plant
deze trillingen voort naar B, waar men ze weer omzet in licht,
dat op een doek wordt geworpen, zoodat men in B de film te
zien krijgt alsof zij daar werd afgedraaid.

Voor nauwkeuriger explicatie verwijzen wij den lezer naar een
der volgende werkjes:

1. Het reeds genoemde van Korn en Nesper.
2. „Die Bildtelegraphie” van G. Fuchs, waarin het laatste
hoofdstuk handelt over „Das elektrische Fernsehen”. Berlin.
G. Siemens.
3. „Wetterfunk, Bildfunk, Television” door G. Eichhorn. Leipzig.
Teubner.
4. „Fernbildtechnik u. elektrisches Fernsehen” door Dr. P. Lertes
Frankfurt a/M. Bechhold.

Daar men hierbij heeft te zorgen, dat elk filmplaatje d.w.z.
één heele foto, overgeseind wordt in den respectabel korten tijd
van hoogstens $\frac{1}{10}$ seconde, en elke foto minstens een tienduizendtal
vakjes moet bevatten, zoo kan voor het overzenden van één zoo'n
puntje of vakje maar een honderdduizendste seconde beschikbaar
gesteld worden. Men begrijpt hoe gevoelig de lichtcellen moeten
zijn, die men gebruikt voor de verandering van licht in elektrische
trillingen en omgekeerd. Deze zijn ook in de aanbevolen werkjes
beschreven, het duidelijkste dunkt mij in het boekje van Lertes.

Dat is echter nog niet voldoende voor het eigenlijke *zien* in
de verte. Daarbij moet de projectielamp in den zender geheel
vervallen en moet het licht, dat van de zichtbare voorwerpen
uitgaat, zelf in staat zijn de toestellen in werking te brengen.
Daarvan is men echter nog een heel stuk verwijderd. De bestaande
lichtcellen zouden daartoe nog ongeveer honderdmaal gevoeliger
moeten gemaakt worden. Men twijfelt er echter thans niet meer
aan of dit zal binnen afzienbaren tijd gelukken.

Zie ook: „Jahrbuch der angewandten Naturwissenschaften”
33e Jg. Freiburg i/Br. Herder. 1927. Prijs 12.— Mark.

Jacob Cats en René de Clercq

10 Nov. 1577-10 Nov. 1927 : 14 Nov. 1877-14 Nov. 1927

door F. A. BRUNKLAUS

Het bijna-samenvallen van de beide data, waarop de oud-vaderlandsche dichter, Vader C a t s, en de Vlaamsche troubadour, R. d e C l e r c q, voor resp. 350 en 50 jaar geboren werden, bracht ons op het denkbeeld deze, zoo zeer uiteenlopende, literaire persoonlijkheden, een korte, vergelijkende beschouwing te wijden. Toegegeven,

Jacob Cats.

dat dit idee vrij zonderling is; willen wij er toch ook op wijzen, dat het niet alleen hun geboorte-data zijn, die elkaâr dicht naderen, maar dat er ook nog andere feiten uit hun leven aan te stippen zijn, die, de eeuwen-kloof voorbij gezien, elkaâr de hand reiken. Behalve die enkele feiten echter, is het verschil tusschen deze twee dichters even groot, als tusschen Dordrecht en Rome.

Voor we evenwel verder gaan, wil ik er even de aandacht op vestigen, dat, wanneer we over René de Clercq spreken, speciaal de volksdichter bedoeld is; dus niet de epicus, de Clercq, die ons zijn „Maria Magdalena” en zijn werkelijk imposanten, statig voort-schrijdenden „Doemsdag”, — uit den bundel „Van Aarde en Hemel”, — schonk; dus niet de door het lot geslagen — en gebroken? flamingant, die, evenals zijn even-ouder, Richard de Cneudt, naar ons land vluchtte, daar een harden tijd doorgemaakt heeft; een tijdlang rond zwierf, als reizend zanger, — hij bezocht ook Limburg, — en nu te Rotterdam les geeft in 't Fransch.

Want dit alles, we kunnen het ons zoo goed begrijpen, heeft in hem het lustig, zorgeloos zingende dood genepen. En juist dat was

't, wat we, als glanzende lichtplek stellen willen naast Cats' monotone grijsheid; dat helder klinkende, frisch-gezonde, boersch-gespierde zijner liedekens.

Cats was een volksdichter. En de Clercq was een volksdichter. Beiden zijn zeer populair. Ziedaar de overeenkomst. Maar hoe vluchtig is deze parallel, hoe ijl. 't Zijn eigenlijk slechts de begripsnàmen,

René de Clercq.

die gelijk zijn; terwijl de begrippen zelf een hoek met elkander maken. Want populair en populair is twee. En de eene volks-poët is nog de andere niet. Beter punt van overeenstemming is dan ook het boersch, dat hun beiden in den aard stak. Want al werd Cats ook raadpensionaris, ridder van de Orde van St. Joris, en curator van de Leidsche hogeschool; men wordt er toch telkens in zijn werken aan herinnerd, dat hij geboortig is uit het Zeeuwsch boerendorpje, Brouwershaven. En René de Clercq zit het Vlaamsche boerenland a. h. w. in het bloed; zoodat hij het steeds weër bezingen moet.

Deze overeenkomsten gaan aan ontzaggelijke verschillen gepaard. Cats was een verhollandsche Zeeuw; René de Clercq een volbloed Vlaming. Cats hield het met Calvin, en maakte zich „schuldig” aan piëtisme, of „godsaligheid”. René was (?) een vroolijk kind der Moederkerk, en stelde Roomsche blijdschap hoog. Cats wat gematigd, in alles, vond een en ander al gauw goed. De Clercq daarentegen was, die hij was: een Vlaming; en kwam rond voor zijn overtuiging uit. — Nog veel meer verschillen zijn er, doch 't heeft weinig zin, die alle hier te noemen. Het zou een àl te gemakkelijk spelletje wezen, dit opgeven van tastbare tegenstellingen. Vruchtbaarder dunkt ons, eens na te gaan, hoe deze beide zoo antithetische dichters hun gemeenschappelijke roeping, als weldoeners van het volk, hebben vervuld.

Nu zullen we ons niet vermoeien met het af te gaan wegen, wie van de twee hun volk het meeste wel-gedaan heeft. Ons interesseert alleen de manier: waarop. En dan is 't van groot belang hun beider houding ten opzichte van het volk te kennen. Liet Cats zich door zijn trouwe, eenvoudige Nederlanders „Vader” noemen; De Clercq wilde de „broër” van z'n Vlamingen zijn. Was Cats hun leeraar,

die afstand bewaarde; René was hun speelman, die op allerlei huiselijke feesten de oolijkste en meest geziene gast was. Cats daalde tot het volk af; René kwam uit het volk voort, was deel van het volk, de uitverkoren zoon uit het groote Vlamingen-gezin. Hij beschouwde 't als een gunst, voor de eenvoudigen van hart te mogen zingen. Cats daarentegen meende het een gunst zijnerzijds, dat hij voor z'n Nederlanders z'n groote gaven actief maken wilde.

Dit zegt reeds veel. De Clercq volgde, als volkszanger, een *roeping*. Cats volbracht, als volksdichter, een *taak*. René deed, wat hij niet laten kon. Cats vervulde, nauwgezet en zeer bewust zijn plicht. Bij den eerste was schier alles spontaan. De tweede hemde drie keer, voor hij begon, en schoof zijn manchetten op. Cats zal u dit en dat eens kalm vertellen gaan, niets vergetend, alles erbij halend, van elk woord schier verantwoordelijkheid afleggend. René echter zingt vlot weg, wat natuur en leven in hem zingen doen, en weet, dat het volk naar hem luistert; dus dat hij 't niet ingewikkeld maken moet, docht vrijelijk en simpel uiting te geven heeft, aan wat er in hem omgaat. De Clercq had op dertig jarigen leeftijd z'n hoogtepunt bereikt, Cats moest op z'n veertigste jaar nog beginnen.

Jacob Cats z'n bedachtzaamheid maakte hem voor didacticus zeer geschikt. Zijn degelijkheid diende hem tot levensdoel. Z'n bezorgde voorzichtigheid tot Goudsche pijp, die verhinderde, dat de woordenstroom al te rad z'n mond ontvlood; hem tusschen twee trekken in tot nadenken dwong. En z'n geleerdheid was het kalotje, dat z'n voorkomen grooter eerbiedwaardigheid verleende. Op rijm en maat konden z'n verzen al even gemakkelijk voortkomen, als hun maker op z'n muilen. En z'n „exempelen” hingen hem al evenzeer voor 't grijpen, als de appels en peren in de bongerds van „Sorgh - vliet”. Wèl dus was Cats de aangewezen man, om 't wijsheidsbegeerig, Calvinistisch volk zijner dagen, te geven, wat het noodig had. Maar gaf hij méér? . . . Ja, hij gaf aardige verhaaltjes, die nu nog leesbaar zijn, ondanks hun woorden-omhaal en klevrige stopwoorden. Hij gaf eenige berijmde spreuken, die nog voortleven in onze taal, als z.g. geijkte termen. Doch iets dat onmiddellijk het hart van 't volk treft, en niet enkel door vlotheid of raakheid hangen blijft in zijn geheugen; iets, dat niet slechts eigendom wordt van 't volksche verstand, maar tot bezit wordt van de volks-ziel; dat heeft hij zijn Nederlanders niet vermogen te schenken.

Anders is het met René de Clercq. Die wist het volk onmiddellijk tot in het gemoed te raken met zijn liederen. Hij vond gelijk den hartetoon, 't geluid, dat resonneerde in 't Vlaamsch volks-hart. Hij wist in z'n liederen het eigene, 't Vlaamsche, te verwezenlijken, zelf zoo op ende op, zoo boordevol Vlaming zijnde. Maar hij was dan ook lieder-dichter! terwijl Cats den zedemeester uithing. 't Is makkelijker om als kindervriend, als Okhuyzen, tot de kinderen te komen, dan, als schoolmeester. En is er geen groter gelijkenis tusschen de ziel van 't volk en de kinderziel? Cats werd door zijn leeraarsneigingen gehandicapt om tot de diepte van 't volksgemoed

af te dalen. De zwaar geladen vrachtwagen zijner geleerdheid kon niet door de nauwe straatjes, „waar geleeft wordt en geleden”. ¹⁾ Z'n orakelende stem plooidde zich moeilijk tot een doorvoeld woord van troost, opbeuring of gelukwensch. En dan, de Hollandsche Calvinisten uit de 17de eeuw waren heel wat minder toegankelijk dan de open, gul-hartige, spoedig tot geestdrift vervoerde Vlamingen.

Doch De Clercq, — dank zij ook den steun van zijn muzikale interpretators, Emiel Hullebroek e.a., — verrichtte de pracht- en kracht-prestatie: den tooverban, waarin de Hollandsche stembanden gevangen waren, te verbreken, het Hollandsche volk weer te doen zingen. En dus blijkt dit laatste der beide argumenten, die Cats' geringen invloed op de volksziel, zoo we die bij De Clercq's invloed vergelijken, verklaren moeten, 't verschil in volksaard tusschen Vlamingen en Hollanders n.l. geenszins steekhoudend. Want René de Clercq's groote macht op het gemoed van 't volk, bleek niet alleen in het levenslustige, licht begeesterde Vlaanderen, maar ook in het stuggere, want nog te zeer gecalaniseerde Holland, dat Cats' werken geen glimlach ooit te ontlokken vermochten, maar slechts een ernstig, instemmend hoofdgeknik.

En nog dit heeft René's kunst boven die van Cats voor, dat ze met een eenvoudig liedje het volk meer leert, — zonder dit nochtans opzettelijk te willen, — dan Jacob met honderd koppel langademige verzen vermag. 't Is juist de onopzettelijkheid dezer Vlaamsche dichtjes, welke de reine volks-symphathie meer volkomen te boeien weet, dan de grootvaêr-aardigheid van 'n „Houwelijk”, of 'n „Trou-ringh”. En de gedichten uit De Clercq's „Huiskring” en „Jeugd”, zullen het volk heel wat betere begrippen over liefde, ouder- en kinderplicht geven, dan al Vader Cats' wondere, vreemde en malle „Trou-gevallen” te saâm. Want spontaneiteit zal het immer blijven winnen van dorre, ziellooze voorop-gezetheid.

Het beste van René de Clercq's kunst zal blijven leven in 't hart van Vlaming en Hollander beiden. Het hóófd is de plaats, waar we 't beste van Cats bewaren zullen.

¹⁾ L. J. A. M. Schae p m a n.

Firmin Roz

door JOHN SCHILTE

De Franschen hebben 'n eigen manier van lezen, zoo'n doorvliegen van bedrukte vellen papier in krant- tijdschrift- of boekformaat; 't is specifiek Fransch, de menschen op trams en autobus, in café en theater, in huiskamer en op straat gewapend te zien met hun veel- vol- en al-zijdig dagblad, dat ze slordig, met 'n van den hak op den tak springende nonchalance, lezen, of met 'n luie slaperigheid beturen.

Firmin Roz.

Maar de Franschen hebben ook 'n eigen manier van schrijven. En ik bedoel hier niet zoozeer 't werk van de romanciers en vertellers, maar de productie van de zogenaamde „publicisten”.

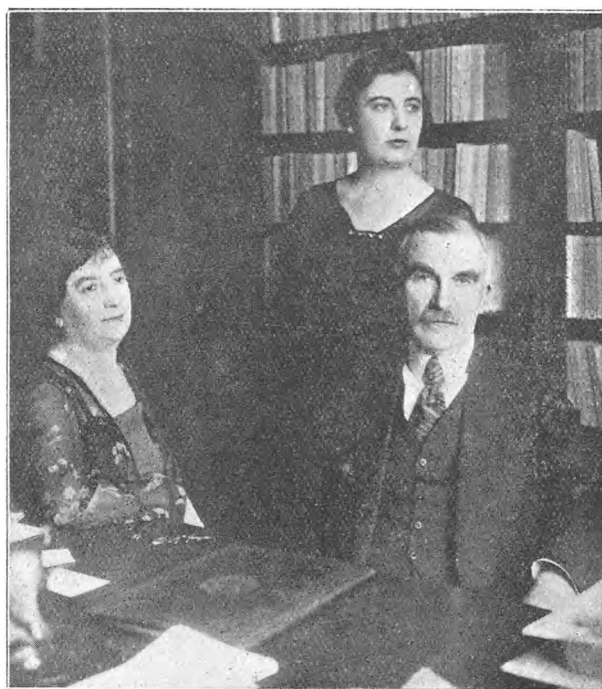
Dat slag volk zijn geen vakgeleerden, geen geschied- en taalvorschers, geen wijsgeeren of rechtsgeleerden; en toch zijn ze soms dat alles tegelijk. 't Zijn menschen met 'n fijnen smaak en groote kundigheid, met gezonde hersens en groot opmerkingsvermogen. en die daarbij de zeldzame gave bezitten de idee van urgente vraagstukken op staat- en letterkundig gebied, in korte, rake trekken, op 'n boeiende, geestige manier saâm te vatten.

't Werk van 'n publicist is schijnbaar hoogst ondankbaar; hij is geroepen om al maar door geestige, smaakvolle vertoogen te schrijven; afwisselend voor belletrist, boekenwurm en vorschers te spelen; om de mooiste gaven van z'n geest te schenken aan 'n genre, dat zoo ephemeriek mogelijk is, en daarbij altijd maar geplaagd te worden door de gedachte dat vaklieden, geleerden van beroep(!), van hun doctrinaire hoogte met 'n meelijdend schouderophalen, minachtend neerzien op z'n pogen.

En toch weet men tegenwoordig dit werk wel te waardeeren,

en 't is 'n begeerd, eervol en winstgevend bestaan. In ons landje is 't zoo goed als onmogelijk om als publicist te kunnen leven.

Maar in Parijs verzekert dat beroep, aan 'n begaafd schrijver, 'n naam, 'n maatschappelijken rang en fortuin. Heeft hij na 'n lang en moeilijk probeeren eindelijk de gewenschte hoogte bereikt, dat namelijk een der groote dagbladen of een der toonaangevende tijdschriften hun kolommen voor z'n artikels openstelt, hem onder hun vaste medewerkers neemt, dan is z'n toekomst gemaakt. Hij beschikt over 'n veelgelezen orgaan, hij behoort tot de leiders van de

Familie Roz.

openbare meening op 't gebied van kunst, literatuur en politiek; hij heeft 'n goed inkomen en krijgt toegang tot de eerste kringen.

Zeker, tegenover de lusten staan ook de lasten. Hij is genoodzaakt om in den tredmolen der periodieke literatuur, jaar in, jaar uit altijd maar door, interessante, degelijke en nieuwe stof te brengen, wat 'n hoofdbrekend werk is.

Dagelijks moet hij zijn meening vormen en herzien, en toch moet hij voort, mag niet stilstaan, en de prikkel van 't besef dat z'n taak eervol is en nuttig, drijft hem aan tot werken.

Maar 't gevolg daarvan is, dat dikwijls onbekookte bijdragen verschijnen onder de *Essais de politique, de littérature, etc.*

Doch vaak wijzen die essais ons op de quintessence van voorname werken, maken ons bekend met de denkwijze van 'n groot tijdgenoot, verruimen ons inzicht in de groote kwesties op 't gebied van politiek, kunst en literatuur en doen ons kennen de ideeën van den tijd, waarin we leven.

De Essai, voortgekomen uit de critiek, is 'n vorm geworden van schrijven, die de vroegere dorre schoolmethode tot 'n kleurig genre heeft herschape.

In de vorige eeuw, toen de essai nog in de kinderschoenen stond, zeide Ernest Renan dat dit genre in 'n verderen tijd zou worden beoordeeld „comme celui où notre époque a le mieux réussi”.

Firmin Roz nu is 't meest bekend, 't knapste, 't meest Fransch, met zijn essais.

Hij mag directeur-littéraire wezen van *Les Editions de la vraie France*, directeur de la *Fondation Wilson de la Cité Universitaire de Paris*; 't is mooi voor hem dat hij oud-lid is du *Comité directeur de la Société des Gens de Lettres*; hij mag met trots de siersels dragen van *Chevalier de la Légion d'Honneur*, *Officier d'Académie*, *Commandeur de l'Ordre Serbe de Saint-Sava*, enz.; vóór alles is hij essayist.

Als zoodanig is hij 'n geziene figuur in de literaire wereld te Parijs.

Het liefst praat hij met je over z'n stokpaardje: *La Cité universitaire de Paris*, waarvan hij de eerste directeur is. Ik wil hem dan daarover eerst laten uitpraten.

Hij woont in 't weelderige paleis: *la Maison des Etudiants Canadiens*. Vriendelijk ontvangt hij je daar, en als je hem vraagt, na veel formaliteits-praatjes:

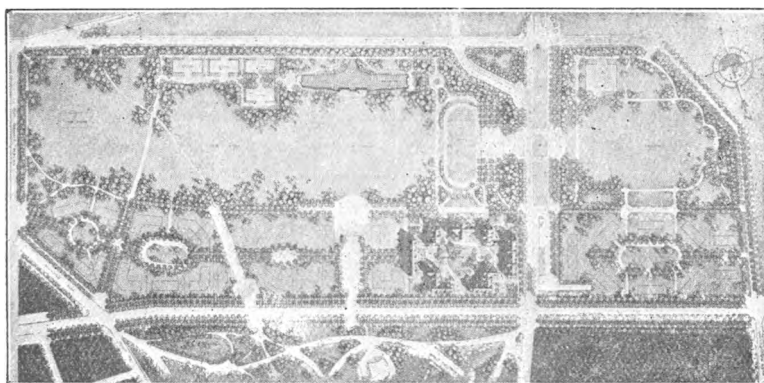
„Zie, mijnheer Roz, ik ben hier gekomen om uw meening 'ns te vernemen over de tegenwoordige literatuur, over 't werk van de jongere generatie dan valt hij je in de rede:

„Och, de tegenwoordige literatuur is, ja, wat zal ik u daarvan vertellen! U leest zeker wel m'n artikels in *la Revue Politique et littéraire*”, meer bekend onder de naam „*La Revue Bleue*”? Nu, daarin . . . maar a propos, kent u de geschiedenis van *La cité universitaire de Paris*? C'était une idée généreuse, Oui, une idée généreuse!”

Dan hemelt hij die stichting op als noodzakelijk voor de intellectuele samenwerking der volken, hij vertelt de geschiedenis van 't ontstaan:

A la fin de la guerre, un grand industriel français, H. Deutsch de la Meurthe, justement préoccupé des difficultés dans lesquelles les jeunes générations françaises d'étudiants allaient se trouver après les cruelles épreuves que la France venait de subir, résolut de leur apporter une aide efficace. Monsieur le Sénateur Honnorat, alors Ministre de l'Instruction Publique du Gouvernement Français, conçut l'idée grandiose de reconstituer autour de l'Université de Paris les Collèges des Nations qui avaient connu autrefois un si grand prestige. D'accord avec M. Deutsch de la Meurthe, qui mettait à sa disposition

dix millions de francs, il décida de fonder la Cité Universitaire de Paris dans laquelle il inviterait les pays étrangers à construire des maisons où leurs étudiants trouveraient, avec des conditions de la vie matérielle aussi avantageuses que pos-

Plattegrond van de Cité Universitaire.

sible, une direction universitaire de tout premier ordre.

Le Ministre obtint de la Ville de Paris un terrain de vingt-huit hectares, situé sur les anciennes fortifications, en face du Parc Montsouris, non loin de la Sorbonne et du quartier des Ecoles, et il offrit gratuitement des parties de ce terrain aux nations étrangères pour leurs fondations.

Le Commissaire Général du Canada en France, qui avait eu, dès le lendemain

Stichting van Emile au Louize Deutsch de la Meurthe.

de la guerre, l'idée d'une fondation de ce genre, s'empessa de prendre une option sur le terrain attenant à la fondation française et il fit appel à ses concitoyens pour réaliser son projet. Le Canada sera donc le premier pays étranger à inaugurer une maison dans la Cité Universitaire de Paris.

Un peu plus tard, la maison des étudiants belges sera inaugurée à son tour. C'est un monument remarquable de style flamand qui pourra recevoir plus de 200 étudiants. Cette fondation est due à la générosité de M. et Madame Biermans qui comptent de nombreux et sincères amis au Canada. M. Biermans a fondé une institution de grande envergure, qui est appelée à rendre les plus signalés services à la Belgique et à la France. Sa dotation d'un million de dollars a permis de construire une maison de plus de deux cents chambres et de créer ensuite soixante bourses qui permettront aux jeunes Belges de faire leur cours complet d'études universitaires en France. Dans cette maison, dont les fondateurs sont par reconnaissance très attachés au Canada, les Canadiens trouveront une généreuse hospitalité.

La République Argentine construit, à côté de la maison Canadienne une maison de soixante-quinze chambres et plusieurs autres pays, tels que le Brésil et la Hollande ont déjà pris des options sur des terrains afin d'établir des fondations similaires.

Dans quatre ou cinq ans, la Cité Universitaire de Paris sera une véritable petite ville avec 3.000 étudiants étrangers et un millier d'étudiants français qui se trouveront rapprochés dans une vie intellectuelle commune et dans les conditions matérielles les plus avantageuses à tous les points de vue. La Cité aura ses terrains de jeux, ses restaurants coopératifs, des bibliothèques et des salles de réunions."

Studentenkamer in de Stichting Deutsch.

„Heel interessant mijnheer Roz! 't Zal de Hollandsche studenten wel interesseeren. Maar hoe staat u tegenover de literatuur van tegenwoordig?"

„Daarover zou ik u kunnen spreken aesthetisch en ethisch. Over 't eerste wil ik kort wezen, daar 't wel wonder zou wezen, als bij zoo'n massa-productie van tegenwoordig nu absoluut niets goeds geleverd werd. De extravagante nieuwigheden zullen wel van zelf verdwijnen, de jeugd-fratsen zullen bij 't ouder worden tot 'n bezadigder toon overslaan, wat wij vooral hier in Frankrijk duidelijk merken.

Maar 't ethisch gehalte van de tegenwoordige literatuur ligt me nader aan 't hart. 't Volk van tegenwoordig heeft lectuur nodig. 't Vraagt er om en de uitgevers zijn zakenmensen genoeg om aan die aanvraag te voldoen met alles wat ze maar krijgen kunnen, zonder rekening te houden met de behoeften van 't volk.

Nu ben ik op 't plan gekomen, een reeks werken uit te geven, die voldoen aan de behoeften van 't volk. Dit hoop ik te bereiken door *les Editions de la Vraie France*.

Ik ben nu eenmaal Franschman en onze wereld is Frankrijk. Maar in elk ander land is er behoefte aan gezonde, degelijke literatuur, waarin de katholieke moraliteit 't volk ingegoten wordt.

Bij 't verschijnen van de eerste boekjes in die bibliotheek schreef ik"

Hij begon in 'n la van z'n bureau te zoeken, waaruit hij vanonder 'n heelen berg paperassen, 'n afdruk van z'n inleidend artikel bij 't verschijnen van *Les Editions de la Vraie France*, haalde.

Ik moest dichterbij komen en met z'n vingers de regels wijzend, las hij me voor, met 'n theatraal enthousiasme:

„Il est dans la nature des choses que les époques les plus troublées produisent précisément les oeuvres les plus contraires à leurs véritables besoins. Les causes de désordre et de faiblesse se trouvent ainsi renforcées et aggravées par les effets mêmes qu'elles ont produits. C'est un cercle où une génération tournerait sans espoir d'en sortir, si elle ne puisait dans son intelligence et sa volonté non seulement le désir de réagir, mais aussi la force et les moyens. Nul ne contestera que, plus que toute autre époque, celle où nous vivons exige un art capable d'affermir les caractères, d'inspirer des pensées droites, de développer le goût de la vie et de l'action.

Nombreux sont les lecteurs qui, plus ou moins nettement, éprouvent ce besoin et cherchent dans les romans d'aujourd'hui, avec une étude des sentiments, des idées, des mœurs et des préoccupations de notre temps, quelque chose de l'esprit réalisateur dont il a besoin. Plus ou moins consciemment aussi, ces mêmes lecteurs attendent et souhaitent une littérature qui tienne sa place parmi les grandes forces de réparation et de reconstruction."

Zulke werken nu zoeken, 't publiek daarmee in contact brengen, ingaan tegen de demoraliseerende lectuur van tegenwoordig, dat is de taak welke ik me gesteld heb, naar de verwezenlijking daarvan is 't streven van onze vrienden.

Schrijvers van naam en talent hebben ons hun medewerking toegezegd. Reeds verschenen werken in onze collectie van Antoine Redier, Pierre Gourdon, Maurice Morel, Gabriel Maurière, Maïten d'Arquibert, Gaston Mercier, Henry Bordeaux en veel anderen.

Maar 't valt niet mee om de geschikte werken te vinden."

„En hebben die werken met zoo'n gecamoufleerde zedeles, succes bij 't publiek. Worden ze gekocht?"

„Nu, daarover hebben we heusch geen klagen, als 't zoo doorgaat hebben we succes te boeken."

„Mag ik zoo onbescheiden wezen te vragen, wat van uw loopbaan te mogen vernemen? Wat u zoo voor studies gemaakt heeft, hoe u er toe gekomen is de literatuur als beroep te kiezen?"

„Ik heb m'n universitaire studies gemaakt aan de Sorbonne, waar ik in studie-jaar 1917-1918 gedoceerd heb over „l'Idéalisme américain", en van 1918-1919 over Lincoln en Washington.

In 1900 publiceerde ik in *La Revue des deux Mondes* m'n literaire en psychologisch-historische studies, waarbij ik voornamelijk de Vereenigde Staten en Engeland onder de aandacht van 't publiek bracht. Die artikels zijn in 'n vijf boekdeelen gebundeld.

Gedurende m'n verblijf in Amerika verwaarloosde ik daarom m'n interesse voor de stroomingen in de Fransche literatuur niet. Tegenwoordig schrijf ik daarover in *la Revue Bleue*.

Ik heb ook zeer veel conferenties gehouden over de Fransche letterkunde, niet alleen in Holland, maar ook in de voornaamste plaatsen van Engeland, Schotland, Zwitserland, Hongarije, Bohemen, België en Luxemburg, Denemarken, Zweden en Noorwegen. Twee groote tournées, met 't doel om meer bekendheid te geven aan den geest van ons land en onze literatuur, maakte ik in de Vereenigde Staten en Canada in de jaren 1913 en 1923. Dit is, meen ik, zoowat alles, wat ik in m'n leven gepresteerd heb."

„Heeft u wel 'ns belletrie geschreven? Of heeft u zich enkel met studies en critieken bezig gehouden?"

„Ik heb eens van m'n leven 'n roman gepubliceerd: *l'Age d'Homme*, in 1922. Maar die roman is zoo plaatselijk en zoo speciaal geschreven voor dien tijd, dat niemand er zich nu nog voor zal interesseeren. En dat is al m'n belletrie die ik ooit gemaakt heb."

Monsieur Firmin Roz, je vous souhaite beaucoup de succès avec les Editions de la Vraie France, dans l'intérêt général de l'idée catholique!

Je vous remercie aussi bien sincèrement de votre bienveillance et de l'amabilité avec laquelle vous avez bien voulu me guider dans les milieux littéraires parisiens.

Je conserve le meilleur souvenir de mon séjour dans la Ville Lumière!

Votre dévoué

John Schilte.

BIBLIOGRAPHISCHE BIJZONDERHEDEN. over M. FIRMIN ROZ.

L'Age d'Homme, (ROMAN) Plon, 1922

CRITIQUE & HISTOIRE LITTERAIRE.

La bonne dame de Nohant (En collaboration avec Hugues Lapaire) Laur 1898.

Sainte-Beuve à Lausanne. Payot, 1904.

Edouard Rod, Sansot, 1906.

Alfred de Vigny, Sansot, 1906. Couronné par l'Académie Française:

Prix d'Eloquence, 1906.

André Chenier. Textes choisis et commentés.

Un Volume de la „Bibliothèque française", Plon 1913.

Everyone's History of French Literature, Hachette 1920.

Vue Générale de la Littérature française. Allyn and Bacon, (Boston) 1923.

ETUDES ETRANGERES.

Sous la Couronne d'Angleterre. 'L'Irlande et son destin; Impressions d'Ecosse; au Pays de Galles).

Plon, 1905. Couronné par l'Académie Française.

L'Energie américaine. Evolution des Etats-Unis.

Un Volume de la „Bibliothèque de Philosophie Scientifique", Flammarion,

1909. Couronné par l'Académie Française.
Les Questions actuelles de politique étrangère dans l'Amerique du Nord (en collaboration avec MM. A. Siegfried, P. de Rouviers, de Périgny, André Tardieu) Librairie Félix Alcan, 1911.
Tennyson. Un Volume de la Collection „Ecrivains étrangers”, Bloud, 1911.
Le roman anglais contemporain: George Meredith, Thomas Hardy, Mrs. Humphry Ward, Rudyard Kipling. G. H. Wells. Hachette, 1912.
L'Amérique nouvelle. Un Volume de la „Bibliothèque de Philosophie Scientifique”, Flammarion, 1923.

TRADUCTIONS.

- Emerson: Hommes représentatifs*. (En collaboration avec MM. Izoulet, et A. Baret. Colin, 1890 et Crès, 1920.
Th. Hardy: Jude l'obscur, Ollendorf, 1901.
G. Moore: Esther Waters, Hachette, 1907.
Hetbert Croly: Les Promesses de la vie américaine. Alcan, 1913.
H. Wickham Steed: La Monarchie des Habsbourg, Colin, 1914
American Field Service: Amis de la France, Plon, 1917.
Sir Sidney Lee: Shakespeare: l'Homme et l'Oeuvre, Payot, 1918.
Rudyard Kipling: Les Veux de l'Asie, Payot, 1918.

DIVERS.

- Comment faire connaître la France à l'Etranger*.
 Un Volume de la collection „Questions actuelles”, Plon, 1923.
Souvenirs d'un Lycéen français. The Century, New York.
 Académie Française: Prix Vitet. en 1923, pour l'ensemble de son oeuvre.

James Joyce

door ELLEN RUSSE.

In de laatste jaren is er misschien geen enkele schrijver geweest, die zoozeer een geval en een probleem is geworden voor de letterkundige wereld van lezers en critici als de Ier J a m e s J o y c e. Vooral

James Joyce

nadat in 1922 zijn roman *Ulysses* gepubliceerd werd en een orkaan van protest er tegen losbarstte. Een Parijsche uitgeversfirma dorst het aan, dit werk in Februari 1922 op de markt te brengen in een oplage van duizend genummerde exemplaren, die tegen een hoogen prijs en met veel moeite te verkrijgen waren. The Egoist Press in Londen volgde toen met een Engelsche uitgave, maar bij de verzending naar Amerika werd het grootste deel van die oplage vernietigd door de

Amerikaansche autoriteiten en ook de onmiddellijk daaropvolgende tweede oplage onderging eenzelfde lot, toen bij den uitvoer in Folkestone de douane beslag legde op 499 van de 500 boeken. Het boek werd toen ook in Engeland evenals in Amerika verboden en alleen Parijs ging voort van het werk herdrukken te bezorgen, hetgeen Engeland natuurlijk niet beletten kon.

Er was dan ook alle reden voor een dergelijk streng optreden der Engelsche en Amerikaansche overheden; het boek is, wanneer men alleen afgaat op een deel van den inhoud — pornografie en een vernietiging dus ten volle gewettigd. Engeland houdt trouwens altijd een waakzaam oog op het zedelijk peil der literatuur. Het zal nu ongeveer vijftien jaar geleden zijn, dat de boekhandelaren in Engeland te zamen overeen kwamen, bepaalde romans niet in hun étalages neer te leggen; dit waren o. m. romans van W. L. George en Maxwell, die realistische beschrijvingen inhielden van het nachtleven in Londen. De boeken waren wel niet geheel uit den handel, maar door het niet étaleeren vielen zij minder in het oog van het publiek en kwamen zodoende op een soort „Index”, maar terugziende nu op die boeken, lijken ze wel kinderspel bij hetgeen J o y c e heeft durven neerschrijven.

Waarom wij hem dan niet doodzwijgen en zoo min mogelijk de aandacht op dit treurig verschijnsel in de hedendaagsche letteren vestigen? Omdat J o y c e niet doodgezwegen kan worden, daar zijn invloed op de tegenwoordige Amerikaansche, Engelsche en vooral op de continentale literatuur zoo groot is, dat men zijn figuur, als een voorbeeld dezer verwording, niet kan uitschakelen. — Vandaar dat de hoofdredacteur van Boekenschouw ons verzocht een bespreking aan het geval J o y c e te willen wijden. Dat zijn werken ten strengste afgekeurd zijn, behoeft geen nader betoog; bovendien voor verspreiding dezer werken bestaat ook weinig gevaar; de boeken zijn heel lastig te verkrijgen, te duur en veel te moeilijk in het lezen — een punt dat we nader zullen verklaren — om ooit werkelijk populair te kunnen worden. Er bestaat weinig kans, dat het oeuvre van J o y c e een vergif kan worden voor de massa, als bijv. *La Garçonne* of Barbusse's *Hel*, maar wel kan zijn oeuvre een vergif zijn voor de jonge schrijvers, die hem trachten na te volgen, of het reeds gedaan hebben. En zooals bij dergelijke navolgingen geschiedt, wordt alleen het op de oppervlakte liggende vuil meegenomen, als zijnde het gemakkelijkst na te bootsen en ontbreken de diepe ondergrond, de knappe constructie en de vaardige techniek, daar deze niet zoo maar door eenieder over te nemen zijn, maar veel kennis en genie vereischen. Jammer, diep te betreuren is het, dat werkelijk groote kennis en genie op een dergelijke manier misbruikt worden.

Want uit het voorafgaande spreekt haast vanzelf, dat J o y c e, afgezien van den inhoud zijner boeken, als schrijver een groot talent en een speciale richting vertegenwoordigt. Ware dit niet het geval, dan zouden zijn boeken als pornografie zonder meer verworpen worden en zouden mannen als Valéry Larbaud, Wells, Middleton Mur-

ry en Arnold Bennett, die toch allen, hoe verschillend hun overtuigingen ook zijn mogen, mannen van ernstig letterkundig inzicht zijn, niet zooveel aandacht aan dit phenomeen geschonken hebben. —

J a m e s J o y c e is een Ier; hij werd in 1882 te Dublin geboren en opgevoed in het Jesuiten college — Belvedere College — en ging toen naar de universiteit van Dublin. Hij studeerde in zijn schooljaren verschillende talen, vooral met bijzondere voorliefde Noorsch, om Ibsen in het orgineel te kunnen lezen. Even twintig jaar oud ging hij naar Parijs, waar hij in de medicijnen studeerde, en toen alle studies liet varen, om zanglessen te nemen, daar hij, in het bezit zijnde van een prachtige tenorstem, zich als beroepszanger wilde bekwamen. Deze plannen werden door allerlei omstandigheden verijdeld. Hij keerde naar Dublin terug, begon te schrijven, korte verhalen, die in den bundel *Dubliners* zijn opgenomen en huwde een Iersch meisje. Zij vestigden zich op het continent, waar J o y c e Engelsche lessen gaf op verschillende Berlitzscholen. o.a. te Triëste. In 1912 kwam hij met zijn gezin in Ierland terug, trachtte een filmtheater op te richten, maar ook dat mislukte. Hij ging toen maar weer in Italië en Zwitserland les geven aan de Berlitzscholen en keerde na den oorlog opnieuw naar Parijs, waar hij zijn lijvigen roman *Ulysses* voltooide.

Voor iemand met dergelijke gaven was het een maatschappelijk vrijwel mislukt bestaan. En geestelijk? Dat is juist de kern van de heele kwestie. Als Ier genoot J o y c e de opvoeding van een katholieken jongen bij de Jesuiten; het Katholicisme was hem door eeuwenoude traditie in merg en been gegroeid, hij was en bleef katholiek door alles heen, maar . . . hij verloor het geloof. Dit moge paradoxaal klinken en de tegenwerping uitlokken, dat, wanneer hij zijn geloof verloor, hij niet meer katholiek was. Toch is dit niet zoo, practiseerend katholiek was hij niet meer, maar het catholicisme zat hem zóó in de aderen, dat, nu hij meende er zich van los te hebben gemaakt, hij bemerkte, er niet los van te kunnen komen en zoodoende ontstond de obsessie. Vandaar dat hij Stephen Dedalus (de figuur waarin hij zichzelf teekent) zeggen laat: „Ik ben de dienaar van twee meesters, een Engelschman en een Italiaan; die twee zijn: het Hoofd van het Britsch Emperium en het Hoofd van de Roomsche Katholieke Kerk.” Van geen van beiden zal hij zich los kunnen maken, daarom ook antwoordt Stephen later op Cranley's vraag: „Wil je soms Protestantsch worden?“, met beslistheid: „Ik zeide dat ik het geloof heb verloren, maar niet mijn zelfrespect. Welke verlossing zou het mij ooit kunnen schenken om een dwaasheid, die logisch en redelijk is te verlaten voor een dwaasheid, die onlogisch en onredelijk is?” Katholicisme en Protestantisme noemt hij beiden een „dwaasheid”, maar toch kan hij die eerste „dwaasheid” niet uit zijn geest verbannen. Het Katholicisme wordt overal in J o y c e 's werk teruggevonden, al wordt het gewoonlijk op de meest pijnlijk lasterende manier besproken. In zijn autobiographie: *Portrait of the artist as a young man*, vertelt hij van zijn leven op het college bij de Paters

Jesuiten. Het is de geschiedenis van Stephen Dedalus (J o y c e), een jongen die heel gevoelig is en vreeselijk zwaar over alles piekert, en zijn eigen gevoelens en gevoelentjes tot in de kleinste bijzonderheden uitrafelt. Alle intiemste en bijna onuitgesproken gedachten worden nauwkeurig opgeteekend. Hij is zeer geloovig, fanatiek bijna. Dan maakt hij een retraite mee, waar hij de vreeselijke tormenten der hel op realistische wijze hoort beschrijven. Hij is er kapot van, wroeging over zijn kinderzonden, over elke slechte gedachte, over elken zinnelijken impuls laat hem niet los, hij waant zich reeds in de hel, zijn jeugdige verbeelding doet hem de gruwelen doorleven, eindelijk vliegt hij het bed uit om aan het raam frissche lucht in te ademen en overvalt hem een hevige misselijkheid. Den volgenden dag gaat hij te biechten en is de rust en vrede in zijn gemoed hersteld. Hij denkt er over priester te worden, wil voor Jesuïet gaan studeeren. Drie jaar lang is hij van dit plan vervuld en gaat de vorming van zijn geest voort in het college en zijn bewondering en liefde gaat uit naar Aristoteles, Thomas van Aquino, de dichters van het Elizabethan tijdperk en naar het „kloosterale, zilver dooraderde proza” van Kardinaal Newman. Maar tegelijk leest hij ook Gerhart Hauptmann, Ibsen en Strindberg. Zijn manie voor zelf-analyse neemt toe, als een echte volgeling van Freud, roept hij alles uit het onderbewustzijn naar boven en op een goeden dag komt de ommekeer, het zinnelijke drukt een overheerschenden stempel op zijn gedachten, in alles ziet hij het sexuele element en de zinnelijke drijfveer. Als een visioen van volmaakte schoonheid rijst voortaan de Grieksche kunst voor zijn geest, de figuren uit de mythologie met hun nimmer verzadigden liefdesdrang komen naar voren en tegelijk doorleeft hij zijn eerste liefdesgeschiedenis, nauwgezet alles analyseerend, terzelfder tijd heftig subjectief levend en objectief beschouwend, en als hij na dat liefdestorment weer tot bezinning komt, merkt hij zijn geloof te hebben verloren. Maar de 15 jaren van geloofsleven kunnen niet meer weggewischt worden; als twee strijdende machten blijven die beide elementen zijn geest vervullen: de obsessie van het Katholicisme, dat hij niet meer belijdt en — zooals Wells het genoemd heeft — „the cloacal obsession”.

Als eerste boek, dat de aandacht op hem vestigde, schreef hij *Dubliners*. Vooraf was gegaan *Chambermusic*, een bundel gedichten, maar veel opgang hadden die verzen niet gemaakt, J o y c e is niet zoozeer belangrijk als dichter, evenmin als dramaturg, zooals uit zijn later geschreven eenigst tooneelwerk *Exiles* zou blijken. Zijn talent ligt in het verhalend proza. *Dubliners* is een verzameling portretten van mensen en gebeurtenissen uit de Iersche hoofdstad met fel realisme weergegeven. Men zegt, dat toen het boek op 't punt was te verschijnen, Dublin in twee partijen verdeeld was, de eene partij bestond uit degenen, die vreesden in het boek voor te komen en de andere (kleinere helft) uit degenen die vreesden er niet in voor te komen. Want voor de meesten beteekende het een meedoo-genloos portret, zoo fel, zoo realistisch en zoo weinig versluierd

teekende J o y c e zijn stadgenooten, dat hij de grootste moeite had een uitgever te vinden, en eindelijk pas, toen hij het noodige erin geschraapt had, met de publicatie van zijn boek slaagde.

Het boek wekte verontwaardiging; het beoogde hetzelfde doel als Synge's „Playboy of the western world", dat in 1907 voor het voetlicht werd gebracht en uitgefloten: het toonde de Ieren aan de Ieren zooals ze werkelijk zijn, althans zooals een deel van die in den modder eener groote stad verzonkenen, waarlijk zijn en die wreedheid trof diep. De tijd voor het romantiseeren der Ieren was voorbij, wreed zagen zij zich zelf in den spiegel der realiteit, en die aanblik was pijnlijk. En het was meer dan een realistische beschrijving. J o y c e — in zijn hart toch altijd een poëet, al uit hij zich beter in proza — plaatste die menschen in al hun miserabele nietigheid tegen een vagen achtergrond van hooger en beter willen, als wezens, over wie de schaduw ligt van een gedesillustioneerd verlangen. Het blijven schetsen, momentopnamen, geen complete karakterteekeningen, maar ze zijn zoo geconstrueerd, evenals we later in *Ulysses* zullen zien, dat men een inzicht krijgt in het verder verloop.

Op *Dubliners* volgde toen, behalve het minder beteekenisvolle tooneelspel *Exiles*, de reeds aangehaalde autobiografie *Portrait of the artist as a young man*, en toen kwam het geruchtmakende boek *Ulysses*, de letterkundige wereld in opschudding brengen.

Over dit werk, waarin het conflict in J o y c e 's geest tusschen de beide strijdende elementen een angstwekkende hoogte bereikt, en dat wij het boek der wroeging willen noemen, over dit werk, dat door vijanden en bewonderaars (de laatste zijn in de minderheid) beschouwd wordt als het merkwaardigste letterkundig verschijnsel der twintigste eeuw, willen we iets uitvoeriger zijn.

Evenals in Homerus is bij J o y c e, *Ulysses* een zwerver; zich inspireerend, op de gedachte van het Grieksche epos, verhaalt hij de geschiedenis van een zwerftocht; geen jarenlange reis, maar het zwerven van twee menschen gedurende één dag in het tijdsverloop van nog geen vier en twintig uur door de stad Dublin. In die eenheid van tijd, plaats en handeling verraadt zich zijn bewondering voor de Aristoteliaansche wetten van eenheid. Die twee zwervers zijn de ons reeds bekende Stephen Dedalus uit de autobiografie en een willekeurige mijnheer Bloom, een jood uit een armoedige wijk van Dublin, die den kost verdient met het werven van advertenties voor een dagblad. Valery Larbaud heeft de overeenkomst tusschen deze moderne en de authentieke Odyssee uitgewerkt met tal van voorbeelden. In hoeverre J o y c e dit alles in die mate bedoeld heeft, is twijfelachtig, vele overeenkomsten lijken ver gezocht, maar wel staat het vast, dat het geraamte van dezen roman, het schema, gebouwd is in navolging van het Homerische epos. Zooals de Odyssee begint met den zoekingstocht van Telemachus naar zijn vader, zoo laat J o y c e het eerst zijn Telemachus optreden, Stephen Dedalus den vaderlooze. De beschrijving van zijn wakker worden en opstaan komt 't eerst, daarna volgt het ontwaken van Ulysses,

Leopold Bloom, met de beschrijving hoe deze zijn dag-zwerftocht aanvangt. Maar och, het zijn geen van beiden helden! Stephen is de gekwelde jongeling, die onder alle brio zijner geleerdheid en kennis (hij studeert in de medicijnen) de knagende wroeging voelt. Zijn moeder is kort geleden gestorven; in haar stervensuur smeekte zij hem om te knielen en bij haar doodsbed te bidden en hij heeft geweigerd dit te doen; in zijn onderbewustzijn blijft de gedachte aan die ontzettend wreede onherroepelijke daad voortdurend rondspoken. Leopold Bloom's onderbewustzijn (want dit is een roman voor psycho-analytici) is van een andere gedachte vervuld: hij heeft zijn zoontje Rudy verloren en weet, dat hij geen zoon meer zal hebben, want zijn vrouw Marion weigert meer kinderen het leven te schenken. Uiterlijk schijnen geen van beiden, noch Stephen, noch Bloom, zich om die kwellende gedachten te bekommeren; zij gaan aan hun dagelijksche bezigheden, maar innerlijk knaagt het voort. Die bezigheden van één dag, zoowel van Stephen als van Bloom, vormen den inhoud der 732 klein bedrukte bladzijden van het boek. Alles wat die twee, zoo totaal verschillende en tot geheel andere kringen behorende mensen, doorleven, doen, denken, zeggen, zien en hooren, maar vooral wat zij denken, wordt met de grootste nauwkeurigheid opgeteekend. Ook de half geformuleerde, niet uitgesproken gedachten. Niets, niets wordt ons gespaard, van het gedachtenleven van den cynischen, afvalligen Stephen of van den zinnelijken banalen Bloom; de weerzinwekkendste détails zelfs worden niet overgeslagen. Hierdoor ontstaat een beeld van het dagelijksch leven in een groote stad, als waarschijnlijk nooit, en zeker nooit in dezen vorm is saamgevat geworden, en tegelijk een minitieuze karakteruitbeelding der twee hoofdpersonen. Het gebeuren speelt zich af op de straten, op een begraafplaats, op de redactie van een groot dagblad, in een ziekenhuis, in kleine kroegjes, in de universiteitsbibliotheek, in een badinrichting, in de haven, om eindelijk de ontmoeting der beide zwervers te laten plaats vinden in den laten avond, als zij hun tocht verder samen voortzetten door de nachtkroegen en daar beiden, door drank beneveld, een Walpurgis nacht beleven, waarin heel het gebeuren van den dag als een nachtmerrie voorbij hun geest danst en de onderbewuste wroeging gestalte aanneemt door het verschijnen der doode moeder aan Stephen en van Rudy, het gestorven zoontje, aan Bloom. Dan in de vroege ochtenduren scheiden zij en gaan eindelijk slapen.

Als vorm is dit een van de merkwaardigste boeken, die er ooit geschreven werd, als typisch voorbeeld van wat Freud's psycho-analyse in de roman-literatuur te voorschijn heeft geroepen is dit wel een teeken des tijds en wordt hierdoor veel aangaande de decadentie in de moderne letteren en tooneel verklaard, en als beeld eener vreeselijke wroeging is dit tragische gegeven, waarlijk grootsch. Verder, voor wie er lust in heeft is de vergelijking van het schema volgens Homerus en Joyce, aan de hand van de aanduidingen van Vale-

ry Larbaud, interessant, maar hoe overbodig misschien, 't zij nogmaals herhaald, wat de realistische passages betreft, (en het zijn er velen), deze zijn walgelijk. Toch, technisch gesproken, is het ongelooflijk juist van psychologisch realisme; wie eens oplettend een dagelijksch gesprek observeert, of nauwkeurig een eigen gedachtengang, met al zijn wisselende sprongen, half uitgesproken woorden en vaag geformuleerde beelden nagaat, moet toegeven, dat Joyce een meester in deze techniek is. In hoeverre deze techniek gezond is, wordt een heel andere kwestie. En wat de lezing van het boek aangaat, die is soms ondoenlijk. Joyce schrijft drie, vier woorden aan elkaar vast, dan weer een halven zin, dan een lettergreep van een woord, gevolgd door anderhalven regel van een populair straatdeuntje, om plots naar iets geheel anders over te gaan door het zien van een voorbijganger of winkelraam of wat ook.

Dit psychologisch realisme op zijn bijzondere manier uitgewerkt en toegepast, is het wat vele jonge schrijvers bekoord heeft en tot navolging aanspoorde. En Joyce's nergens-voor-terugschrikken, zoodra het gaat om den leelijken zinnelijken kant van het leven, is voor velen een aansporing geweest om het ook eens te probeeren. Reeds funest op zichzelf, werd dit voorbeeld in de navolging nog funester, daar de ontegenzeggelijk groote kant, die het werk bezit, door te zijn een strijd tusschen verloren gegaan maar toch nog erkend geloof eenerzijds en brute zinnelijkheid anderzijds, bij de nabootsers ontbrak. En het vermoeiende: die zinnen (zooals in het laatste hoofdstuk) zonder één enkel leesteeke, zoo maar woorden achter elkaar neergeschreven in één eindeloos langademigen zin van 42 bladzijden! Ook dat wordt gaarne nagedaan maar laten we ons troosten, het is te ongenietbaar om langer dan een korten tijd „mode” te zijn. En wat de ondergrond betreft: het ongezonderaafelen der gedachten, daar is maar één geneesmiddel voor, het afdoende Sacrament der Biecht met de genadevolle absolutie. Schrijvers en lezers, die dat geneesmiddel kennen, zullen nooit in het ongezonde funeste psychologisch realisme ten onder gaan. Maar intusschen: het bestaat, dus moet het gevaar signaleerd worden.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

EENE GERARD BRUNING-HERDENKING, houdt de Octoberaflevering van *Roeping*. Het is een paar jaar geleden dat de jonge dichter in felle smarten bezweek en wij kunnen begrijpen dat zijn vrienden en navolgers behoefte gevoelden over hem te praten.

Er wordt ook een *nagelaten vers*, zooals er uitdrukkelijk bij vermeld staat, van den jongen doode den lezers aangeboden.

HET GEZANG DER VERMINKTE JONGETJES.

Ach dit jongetje verminkt en koortsig!
Eenzaam in den nacht berijdt hij den slanksten windhond;
aan zijn
flanken rennen de ruiters, en de chimèren van zijn verdroogde
hersens.
Hij berijdt den windhond.

Vuren ronken tegen den nacht:
hij vouwt zijn handen over de bournous der woestijnen
over de wijde avonden van zijn land,
over de kinderen:

de laatste sterren-wichelaars zingen de hymne van Charley's
scheeve voeten

De vuren ronken:

en zwijgend leunt de menhir tegen den grijzen doodengang
van Baie des
Trépassés: klein, klein de vuurtorens in dezen voornacht.
Wie ontwingt de as der aarde?

Antoon van Duinkerken begint een artikel over *Het nagelaten werk van Gerard Bruning* en vertelt ons van den haat, die hem bezielen kon. Maar om dat goed te begrijpen, moet men steeds voor oogen houden, dat Bruning's haat voortkwam uit zuivere liefde.

„Zo Bruning haatte was dit steeds uit naam van het door hem beleden leven. Wanneer hij mensen naar den strot sprong: een Luns, een Top Naeff, een Coster, een Stort, een van Schagen, een Jan Nieuwenhuis, gebeurde het ter wille der andere mensen, die hij door hun gedoe bedrogen zag. In hen zag hij het leven of iets van het leven verminkt of geschonden en het scherpe intellect trad op, ditmaal als wapen voor het warme hart. In hen zag hij Holland ver-

worden. Want deze schimper der hollandsche zeden, deze tuchtiger der nationaal geworden middelmatigheid, had lief met een geweldige liefde. . . ."

Het is natuurlijk maar een weet en wij willen gaarne dankbaar zijn voor deze mededeeling.

Gerard Knuvelde heeft het over *Gerard Bruning in „De Morgen”*, waarin hij sinds Februari 1925 de Kroniek van Kunst en Letteren schreef onder den naam van Jos. v.d. Hoog, zooals bekend is.

Het meest indrukwekkend en 't zuiverst gevoeld is het schrijven van Wouter Lutkie onder het eenvoudig opschrift: *Gerrit Bruning*. Lutkie laat de ziel van Bruning vragen aan zijn vrienden en bondgenooten, en teekent daardoor de ijdelheid van hun geroezemoes om hem heen:

„Waarom laat ge mij nu nog oordeelen, zooals ik geoordeeld heb vroeger?

Waarom legt ge mij nu nog een maatstaf aan, die — gij weet dat wel — de mijne niet meer zijn kan?

Waarom laat ge mij vanuit het durende rijk der Werkelijkheid nog spreken en gebaren, zooals ik deed in het vluchtige rijk der Verschijselen?

Wat gij het leven noemt is een queue maken, een wachten in lange rijen voor de Poort. Kan uw doel in dat wachten zijn? Kan uwe vreugde in dat kortstondige wachten zijn? Of is uw doel te worden toegelaten, uw vreugde in het oogenblik dat aan het wachten een einde maakt? Zeggen zij die nog in de rij staan tegen de anderen die al werden ingelaten, zoo zelfbewust en voldaan, of zoo meewarig: „Gij zijt heengegaan, wij blijven?” Of zullen zij hen benijden voor wie de Poort eer werd ontsloten?

Wat gij het leven noemt is een spel, een heel kort, heel onbeduidend en weinig aantrekkelijk spel. Voor tijdverdrijf. Om het wachten te bekorten. Zullen de spelers vreezen voor het oogenblik dat zij zijn uitgespeeld? Zij zullen zeggen: „Goddank, het spel is afgelopen, de vermoeide, gedwongen houding van de aangeleerde rol is losgelaten, het harlekijnpak afgelegd, wij kunnen naar huis, wij krijgen thuis ons loon.” — Waarom doet gij dan, alsof mijn spel werkelijk wat beteekende?

Waarom wilt gij mij dan nog zoo dwaas houden, als ik vroeger was? Toen ik niet beter wist, toen ik nog in raadselen leefde, net als gij, maar nu leef ik in de Werkelijkheid. En mijn maatstaf is een andere geworden. Niets heeft waarde dan wat eeuwig leeft.

Maak geen misbruik van mijn voorbij zwakheid.”

STAND EN BEVOEGDHEID ONZER TEGENWOORDIGE LITERATUURCRITIEK. In het eerste nummer van het nieuwe maandschrift *Nu*, doet Querido een onderzoek naar stand en bevoegdheid. En hij begint al direct met — dit is het eenvoudigst en het meest afdoend — te verklaren: „Er bestaat eigenlijk in Nederland, in de na-oorlogsche

jaren althans, geen literatuurcritiek van werkelijke beteekenis. Er is geen enkel beoordeelaar die over eigenschappen beschikt, onmisbaar voor een groot criticus. Ik heb dit feit reeds vastgesteld in een wrang interview van 18 Maart 1926 met den jongen dichter Campert, dat hij in „Het Vaderland” publiceerde en waarin ik op Campert's traditioneele vraag, hoe ik denk over den tegenwoordigen toestand der Hollandsche letterkunde, o.m. antwoordde, doelende op de critiek: „ik vind het kort en goed een bende schreeuwers en zwetsers!” Duldellooze fratsen van overbelasten; koude drukte en laat-Van-Deysselianisme van au-fond knersend-conservatieve, fatzotte Sturm- und Drang-epigoontjes, ... die opzichtig een geniale krul in hun staart knopen. Wat er tegenwoordig onder „alle gezindten” aan hoogere critiek verschijnt, is als beslissend oordeel, onnoozel en totaal waardeloos. Wanneer b.v. de fel-bewuste, beminnelijk-dictatoriale, toch inkleinburgerlijke scherprechter Mr. M. Nijhoff in „De Gids” van Juni l.l. op den meest schel-apodietischen toon ons komt vertellen (schier canoniek) wat we eigenlijk onder „romankunst” te verstaan hebben, dan wordt zoo iets voor een romanschrijver zélf gewoonweg om te gieren! Dit even in het voorbijgaan, wjl ik in „Nu” voldoende gelegenheid zal vinden, om mij synthetisch en analytisch uit te spreken over al onze „op den voorgrond tredende” zielige critici, gedrenkt in weemoed of gehard in bruuske eerlijkheid en grijnslach! De geestelijke gesteldheid der menschen, die den laatsten tijd critiek schrijven is angstwekkend dor, kil en benard, al wanen de heeren, in malle zelfoverschatting en koude aanmatiging bij iederen volzin geestelijke en cultureele ontdekkingen te doen. Verschillende figuren blijken belachelijk eenzijdig, eerkrenkend pervers, in wie zelfophemelarij sport, en innerlijke levens-verwardheid regel is. Zij stapelen wanbegrip op wanbegrip, deze lamlendige „vernietigers” en saamknutselaars van een ijselijk-suf Pandaemoniumpje! Ze openbaren een eeuwig elkaar tegensprekend, elkaar in waarde-bepaling verwoed opheffend geklets en imbeciel geredeneer, dat met scheppende en levende kunst zoo goed als niets heeft uit te staan.”

En een paar regels verder herhaalt de groote man nog eens zijne invectieven om zijn matelooze verachting uit te spreken over de tegenwoordige literatuur-critiek en hare voosheid en jammerlijk geknoei.

„Als wij voor heden vaststellen, dat Nederland geen criticus van wezenlijke beteekenis op literatuur-gebied bezit, als wij vaststellen, dat bliksemende aanprijzingen, vier-dimensionale verheerlijkingen voor de betrokkenen, in essentieelen zin meestal geheel waardeloos blijken, dan doen wij dit alleen om stelling te nemen tegen oordeels-anarchie, tegen coterieën en onderlinge ophemelarij van bentgenooten, ondanks ons „gekal” over „kliekgeest” en de „bruuske eerlijkheid” die er onder jongeren mag bestaan. Wanneer schrijvers van heden, door mode-claque lof oogsten, zich wel of niet in hun stiekeme binnenste met de bewondering „lekker” voelen, dan mogen zij aan den

anderen kant zich dadelijk bezinnen en bedenken, dat zulksoortige overtoollige aanprijzingen niet uit een diep inzicht, uit een onwankelaar-geestelijke en uit een grootmenselijke levens- en schoonheids-ontroering ontstonden, doch heel vaak uit zucht, gehate anderen een hak te zetten; geháát-andersoortig talent te verkleinen, te krenken en te trappen."

„Neen, neen . . . er is niets heden . . . niéts! Er is geen literair oordeel en geen categorisch-critisch oordeel. Veel gezwets en quasi-philosophie; veel opzettelijkheid en valsch geschitter van schijnwerpers; veel wee vernuft van provinciaalsche grootstedelingen. Voor het meerendeel gezwam of boosaardig oudemannengezeur van jongeren. In het gunstigste geval botst ge op tegen goedgestyleerde brutaliteit. Bij de lawaaischoppers en oppervlakkige branies in onze Letteren en Kunst, die alles willen overschreeuwen, is onmiddellijk een tekort aan geestelijken hartstocht en aan hartstochtelijke geestelijkheid te bemerken, hoe zij ook van de aarde naar den hemel over, — en van den hemel weer naar de aarde terugstappen."

Wij verkeerden dus in een benijdenswaardigen toestand. Men kan tegenwoordig, het is een verschijnsel van het laatste half-jaar, in tal van blaadjes lezen, dat het niets gedaan is met de Nederlandsche literatuur, en de jongeren van vijf jaren geleden, die nu al sigaretten kunnen koopen van hun eigen zakgeld en op hun beurt met een ernstig air geïnterviewd willen worden, verklaren dat „er geen Nederlandsche literatuur bestaat”.

En Querido overtuigt ons ervan met gezwavelde felheid, dat er geen kritiek is, niets en nog eens niets!

En op een naaste toekomst, waarin dat alles zou veranderen valt ook al niet te rekenen. Ten minste in de tweede aflevering van *Nu*, het (November nummer) laat *Mourik van Meersen* zich hooren als: *Een Jongere over de Jongeren* en waarschuwt tegen de artiesten, die aan de beurt komen: een aantal is er met man en macht bijgesleept, die er niet thuis hooren. „Wat er rest, bestaat uit lef-makers, lawaaischoppers, hansworsten, kwakzalvers, kunstmakers en meer van dat fraais. En juist tegen die rest, die groot is, die op het punt staat groter te worden, gaat het hier. Tegen de ondankbaren. Tegen de zwetsende, pochende heethoofden; de holle vaten. Tegen de literaire leugenaars en bedriegers; de schoonheid vervalschers. Tegen de smokkelaars die onder valse vlag varen. Tegen de onmachtelingen, die de grand Seigneur uithangen en niet in staat zijn om ook maar een goede regel te schrijven. Tegen de stumpers, die hun knoeiwerk, onder den naam van „poezie” de wereld in zenden. Tegen de helpers van die knoeiers, die reklame voor hun vrindjes maken. Tegen de taal kannibalen, die vanwege hun „modernisme” onze taal verkrachten."

Men ziet het: daar zijn in Nederland geen literatuurmakers meer en geen critici, en er is al heel weinig kans, dat er in afzienbaren tijd op een nieuwe, versche zending te rekenen valt.

Wat 'n tijd van rust en vrede! Wat 'n paradijs als die stofmakende kunststucadoors zullen zijn uitgestorven.

Maar laten wij ons niet te vroeg verblijden. Nog eerst een paar maandjes op zicht! Want straks komt Marsman of Nijhoff vertellen, dat die Mourik van Meersen de eerste peultjes der „woordkunst” niet eens gegeten heeft.

En van Querido werd dat al gezegd in dat al te scherpe en wel overdreven, maar ook scherpzinnige en veelal onverbiddelijke boek van J. L. B o e n d e r : *Is. Querido en het Begrip Literatuur*, (blz. 71.):

QUERIDO ALS CRITICUS. „De eigenschappen, welke een schrijver van zooveel minderwaardig en van zulk een verbijsterend gebrek aan zelfcritiek getuigend werk onvermijdelijk moet vertoonen, maken Querido tot den *erbarmelijksten criticus*, dien wij na '80 zagen optreden en dat zegt wat!”

Ja, lieveling, dat doet het!

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S. J.

Amstelvliet (Mie van) DOSSIER. No 68 III. (240) f 1.90. Geb. f 2.90. J. W. Boissevain & Co., Haarlem.

In dit boek staan twee detective-verhalen. Het eerste geeft den titel aan den heelen bundel en het tweede heet *Het Pension der Geheimenissen*.

Daar de grootste waarde van dit soort vertellingen bestaat in de onoplosbaarheid van het geheim voor de nieuwsgierige lezers, zoodat zij tot het eind in spanning worden gehouden, moeten wij zeggen dat hier aan dezen eisch wordt voldaan.

Alleen valt op te merken, dat de schrijfster het wel een beetje al te ingewikkeld maakt door te veel menschen ten tooneele te brengen, die men allen met evenveel recht kan verdenken, en dat de schuldige dan juist degene is, dien men uit den aard van zijn beroep, geen oogenblik verdenken kan.

In het eerste geval is het een officieele rechercheur en in het tweede verhaal een amateur-speurder.

Maar afgezien daarvan past het heel goed in deze serie, waarin het verschijnt: „Boeken van spanning”.

Voor kinderen is het niet geschikt. De ontrouwe politie-agent verradt zijn plicht voor de gunsten eener gehuwde vrouw, de vrouw van den misdadiger.

Bull (Jacob B.) DE BRUID VAN HET GLOMMENDAL. Uit het Noorsch door Wilma. (174) f 1.75, geb. f 2.50. Uitgeversmij. „Holland”, Amsterdam.

Jacob Bull, geboren in 1853, behoort tot de goede Noorsche volksvertellers. Voor zoover ik weet, werd er nog niets van hem in het Nederlandsch vertaald. Zooals de boeren zijner novellen is hij zelf karig met woorden en gaat zich nooit aan literatuur te buiten. Hij houdt van stevige, stoere en koppige karakters, die recht op hun doel afgaan.

Een voorbeeld daarvan kan men vinden in bovengenoemd verhaal.

Ola Eriksen, de meester van den Glommenhof, is tegen het huwelijk van zijne dochter Berit met Thore Braaten. Dat is hem niet deftig genoeg. Maar Thore, wiens vader maar een daglooner is, heeft het zich in 't hoofd gezet een eigen hoeve te ontginnen en niets kan hem tegenhouden. Maar Berit, het dochttertje, is wel de meest vasthoudende van allemaal. Haar vader heeft haar uitgehuwelijkt aan Gjermund Haugset, dien zij onverzettelijk heeft afgewezen. Onder weg naar de kerk, waar de dominée klaar staat voor het huwelijk, neemt zij de vlucht en neemt haar intrek bij de ouders van Thore. Later teruggehaald door den woedenden Ola, haar vader, gaat zij

schijnbaar gedwee mee terug naar het huis en loopt den volgenden dag weer weg. En zij wil niet meer naar het ouderlijke huis terug. Maar als de dominèe van alles is ingelicht, en verneemt dat het meisje gedwongen werd door den koppigen Ola, ofschoon zij uitdrukkelijk zelf Gjermund niet wilde tot echtgenoot, neemt de verontwaardigde dominèe den ouden man eens duchtig onderhanden. En het lijkt wel of deze ten slotte blij is, zijn toestemming nog te kunnen geven voor een huwelijk van Berit met Thore.

Forest (Ellen) HET WERELDSCH LEVEN VAN TOBIE. (233) f 2.90 geb. f 3.90. P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam.

„Het begon dan zoo. Een gelukkige familie in een groot huis op de Keizersgracht te Amsterdam.

De vader, een fijne jood uit een oud en rustig geslacht, met veel Arabisch bloed.

De moeder, een protestante, een heel bijzondere vrouw, levensblij, trouw en onbewust van kwaad.

Acht kinderen, waarvan Tobie, op een na de jongste, een raadsel is. Niemand begreep hem, ook zijn moeder niet, al voelde zij zijn zuiverheid aan als iets heel hoogs.

Nu, 't is ook een heel moeilijk te begrijpen jong, en hij maakt den indruk van een beetje met molentjes te loopen.

Maar dat mogen wij zoo dadelijk niet aannemen, want de schrijfster Ellen Forest verklaart Tobie tot een heilige „en wie die zelve zonden kent, zou de diepte van goedheid kunnen peilen van een die der zonden vreemd gebleven is?”

Alevel, die Tobie is een vreemde snaak. Hij wordt zoo'n soort moderne Godzoeker. Hij trekt eerst naar Berlijn om arm te zijn met de armen en komt in een dievenbende terecht. Hij reist door het Oosten, door Arabië, Egypte, China en ondervindt dat alles maar uiterlijkheid is: „de levende woorden der wijsgeeren zijn doode traditie geworden — woorden, woorden, woorden — waaraan geen daden zich meer knoopten”.

Na zijn omzwervingen keert hij weer terug naar het Westen, en aan boord, maakt hij kennis met eene protestantsche zendeling en een katholiek priester. In zijn gesprekken wordt het hem duidelijk dat hier alles is doortrokken van de moraal van Christus, of men dat weet of niet. Het Oosten herhaalt slechts droomerig de schoone woorden van waarachtigheid en meditatie, maar beleeft ze niet meer.

Plotseling komt het bericht, dat zijn aardige reisgenoot aan een operatie is overleden. „Het klooster wordt dan het toevluchtsoord, waar hij zijn wereld, zijn leven, zijn dood en zijn hemel zal vinden”.

Ik heb dit boek met hevige belangstelling gelezen. Het heeft mij aldoor geboeid, maar het is mij toch tot het einde vreemd gebleven. Omdat die mentaliteit van Tobie mij ver bleef. Men zegt, het ging reeds rond in de dagbladen, dat Ellen Forest Katholiek zou zijn geworden. Als het waar is en de schrijfster met haar Tobie wellicht

een bepaald iemand op het oog heeft, dan vrees ik haar te kunnen voorspellen, dat haar held vandaag of morgen wel weer terug zal zijn uit dat klooster van San Minato. Of hij zou fluks een heilige moeten worden. Dat is zijn eenige kans.

Grieg (Nordahl) MAAR HET SCHIP GAAT VERDER. Naar het Noorsch door Annie Romein-Verschoor. (226) f 2.50. H. J. W. Becht, Amsterdam.

In *het Volk* zegt A. de Jong, de schrijver van *Merijntje*: „Alb. Hahn Jr. tekende een indrukwekkende plaat als omslag van dit indrukwekkend boek: in de lichtende baan van een grote stoomer, die naar de duistere horizon verdwijnt, steekt een hand met krampachtig gekromde vingers in wanhopig gebaar boven water uit. . . . een mens gaat onder, wenkt voor het laatst, wegzinkend in de zwijgende wateren, om hulp. . . . maar het schip gaat verder, trots, groot, onaandoenlijk, de wereld over. . . . Zelden is een boek beter op de band gesymboliseerd.”

Dat is waar. Maar de socialist de Jongh ziet in die matrozen en stokers alleen werkdieren, verruwd en afgestompt, wrakstukken van menschenlevens, slaven van het kapitalisme. Natuurlijk.

Maar Nordahl Grieg's bedoeling met dit boek is eerlijker en menselijker. Het klinkt als een krachtigen roep tot de stakkers, die zich zelf blindelings in het ongeluk storten: die in liederlijke en gekochte liefde zich de rottende ziekte op den hals halen en in wanhoop ten gronde gaan.

Het is een vreeselijk boek, en in zijn ruwe en walgelijke naaktheid een schier wanhopig, meedoogenloos, ziek makend boek. En juist daardoor wellicht voor sommigen een waarschuwing voor het te laat is.

De socialist verzucht: „Welk een leven! . . . Arbeidersleven. Het leven van de moderne arbeiders, dat zijn menselijkheid verbruikt, hem tot een beest maakt, ruw en verbitterd, hem verslijt, opteert, snel en zonder erbarmen. In een wilde roes, onophoudelijk, genadeloos wreed. De arbeid, die een noodlot werd.”

Neen! Dat zijn jammerlijke kletspraatjes tegen het kapitaal.

Iersel (Charles van) DE ROODE LANTAARN. (172) „De Gulden Ster”.

Wat ik van dezen Van Iersel gelezen heb, heeft mij voor goed een weerzin ingeboezemd voor zijne producten. En met verbazing heb ik sommige kranten-recensies over hem gelezen, waaruit de grenzelooze onbevoegdheid dier persheeren de ezelsooren opstak.

Onder zijn romans herinner ik mij pleidooien voor homo-sexualiteit en erotische ontboezingen, die mij wee maakten. En dat alles in een taaltje, waarom je lachen moet.

En dan zijn zoogenaamd wetenschappelijk boek *Het Wezen der Ziel* (eene bijdrage tot de geschiedenis der experimenteele psychologie), waarvan de kritiek vertelde dat „hij zijn onderwerp beheerschte” en een „diep nadenker was” en een andere dat men „moest

teruggaan naar Schopenhauer om zulk een breed besef des levens terug te vinden'', dat boek is zoo belachelijk en getuigt zoo afdoende dat Van Iersel zelfs geen flauw vermoeden heeft van wat psychologie eigenlijk is, dat men niet begrijpt hoe sommige menschen zijn werk ernstig kunnen nemen en het kunnen slikken zonder te stikken.

In *De Roode Lantaarn* hebben wij te doen louter en alleen met krankzinnigen. Van Iersel heeft over dit werk lezingen gehouden, waarvan hij het handschrift aan Henri Borel heeft afgestaan ter inzage. Wie nu meer van dezen onzin wil weten, leze wat Borel daarover mededeelt in „het Vaderland" van Zondag 6 November. Ik vind het niet waard de aandacht der lezers voor den onsmakelijken poespas te vragen.

Krains (Hubert) ROGGEBROOD. Uit het Fransch door E. H. Du Quesne-Van Gogh (158) f. 150.

Ik vermoed dat dit de vertaling is van *Le Pain noir*. Krains is een Belg, geboren te Waleffe in 1862.

In de muur om de kerk zijner geboorteplaats, niet ver van het rieten dak, waar de schrijver geboren werd, is een gedenksteen aangebracht, waarop een jonge moeder is uitgebeeld, neergezeten in de schaduw van een eik, die haar kinderen lezen leert in een boek getiteld: Roggebrood, roman van Hubert Krains. Deze laatste mededeeling is van de vertaalster. En ook deze andere waardeering of karakterizeering van den schrijver: „De schrijftrant van Hubert Krains is slechts te vergelijken bij het schilderwerk van Vincent van Gogh. Telkens komen zijn beschrijvingen ons daaraan herinneren."

Rohmer (Sax) DE GEHEIME OPIUMCLUB. Uit het Engelsch door W. Boldannes Jr. (278) Linnen f 2.30. J. M. Meulenhoff, Amsterdam,

Zijne serie *Boeken van Avontuur* omschrijft Meulenhoff: „romans met spannenden, boeienden inhoud, van schrijvers, welke door hunne fantasie voor een wjl de werkelijkheid dezer tijden doen vergeten."

Aan dezen eisch voldoet dit boek. Het is een samenweefsel van de meest onwaarschijnlijke avonturen. Een opiumkit in de bouwvallen van een oude abdij, of van een kerk, onder de stad van Londen, voorzien van geheime gangen, van oostersch ingerichte vertrekken, Egyptische dienaren en een geheimzinnigen, machtigen bestuurder, genaamd Mr. King. En 't summum is, dat de politie niets weet van deze zonderlinge, internationaal georganiseerde beweging. Als ten slotte een inval wordt gedaan, ontsnapt degene, die de hoofdman moet zijn, die beruchte mr. King, en de Dr. Cumberley, gebogen over het doodsbed der eenige getuige, zegt: „het is afgelopen en wij zullen het nooit weten." Dus ook de lezer niet.

Maar de lezer weet ten minste dat het voor Henry Seroux, den grooten romanschrijver en voor Helen Cumberly, nog niet is afgelopen. En dat geeft de voldoening van tenminste ééne oplossing.

Russel (Gravin) EEN ZILVEREN HUIWELIJSREIS. (The Caravaners). Uit het Engelsch door P. W.J. Jorissen. (205) f 2.90, geb. f 3.90. L. J. Veen, Amsterdam.

Bij de meeste lezers zal Gravin Russell beter bekend zijn als „Schrijfster van „Elisabeth and her German Garden”, onder welken naam haar boeken de wereld ingingen.

Zij is eene Engelsche, gehuwd met een Duitscher uit het voorname geslacht der Von Arnims. Geestig weet zij de karakterverschillen der twee volkeren tegenover elkaar te stellen zonder de goede eigenschappen van beiden te loochenen.

Het dunkt mij echter, dat dit boek wat scherper persiflage inhoudt dan haar vroeger werk. Zij schildert hier de hoffelijkheid van den Engelschman tenopzichte der vrouw, zijn eenvoud en natuurlijkheid, waarmee hij zich te midden zijner vrienden beweegt en aan alle omstandigheden weet aan te passen, tegenover het drillsysteem van een Duitschen echtgenoot, die zich in de eerste plaats voelt heeren-meester, en in de vrouw niets anders wenscht dan een gediensstige, onderdanige geest; tegenover het belachelijke standsgevoel van een Germaanschen militair, en de hoovaardij van zijn vechtras, waardoor hij blunder op blunder begaat in elk prettig gezelschap.

Om dat op een natuurlijke wijze te kunnen arrangeeren, laat zij een groepje Engelschen en Duitschers samen een reis maken door Engeland in drie woonwagens en samen kampeeren.

De wagens zijn gehuurd voor twee weken, maar er is nog geen week voorbij, of het gezelschap vliegt uit elkaar. De deutsche Oberst heeft kans gezien, zonder er erg in te hebben, de atmosfeer met zoo veel electriciteit te laden, dat elk oogenblik een onweer kan uitbreken.

Het geheel is leuk verteld, met wat overdrijving in het ondeugende, maar daar was het klaarblijkelijk om te doen. En, aangezien er in dit verhaal geen avonturen of verwickelingen voorkomen, moet een snuifje attisch zout en een tikje satyre het geheel wat smakelijk en opwekkend maken.

„Sapper,” DE VERDWENEN PROFESSOR. Uit het Engelsch door Jhr. R. Natuys (269) f 1.25 Geb. 1.90. A. W. Bruna & Zn. Utrecht.

Wij hebben onlangs van denzelfden schrijver aangekondigd: *De zwarte Bende*, een avonturen-roman van je welste!

Dit boek is daarvan een vervolg, doch zóó te verstaan, dat men het eene boek geheel onafhankelijk lezen kan. De samenhang zit nagenoeg alleen in het feit, dat ongeveer dezelfde personen de voornaamste rollen vervullen: De lange, reusachtige sterke aanvoerder der bende, kapitein Drummond en de schurkachtige, zich meesterlijk vermommende en verschillende benamingen dragende deugniet, Blackton of Peterson of William Robinson.

En die twee tegenstanders op leven en dood, zitten elkaar weer als koppige klitten in de haren.

De onschuldige aanleiding is dezen keer een argelooze, kinderlijk-aeenvoudige professor (zijn zij dat niet allemaal, die professoren?)

Goodman, die ongelukkig het geheim heeft ontdekt: echte, kostbare diamanten te maken tegen een minimum kosten. Hij denkt er niet aan zijn geheim zelf te exploiteeren ten eigen bate, maar is van plan zijn methode zoo gauw mogelijk bekend te maken in de Mededeeling der Koninklijke Academie voor Wetenschappen.

Maar daar is het Metr pole Diamant Syndicaat, dat heel goed inziet wat een ruïne die bekendmaking zou beteekenen voor den diamanthandel, allerm nst van gediend. Het syndicaat neemt den sluwen Blackton in den arm en geeft hem, ik weet niet meer hoeveel millioen om het varkentje te wasschen. En Blackton stemt toe, met de bijgedachte, dat hij het mandje met eieren kan aannemen en bovendien zorgen dat de kip, die ze gelegd heeft ook zijn eigendom zal worden.

En dan begint hij zijn listig en roekeloos spel, met als tegen-speler weer de geniale Hugh Drummond. En deze laatste heeft zoo goed als gewonnen, als een gebrek aan aardrijkskundige kennis hem de laatste troef uit de handen slaat. En dit is dan ook de reden dat Blackton, die zoo op het nippertje den dans is ontsprongen, hem hoonend een leerboekje stuurt met den titel: „Allereerste beginselen der Aardrijkskunde voor jeugdige scholieren”. De tegenstanders blijven dus nog gespaard voor een nieuw boek. Wat wij met genoeg hooren.

Schnitzler (Arthur) CARNAVAL (Traumnovelle). Uit het Duitsch door Alice Nahuys. (145) f2.— Em. Querido, Amsterdam.

Schnitzler is een artiest, dat zeggen ze allemaal, en het zal wel waar zijn, ofschoon, ik arme, nooit iets heb kunnen voelen voor dezen verwarden knaap. Maar toegegeven dat deze Arthur een schitterende literatuurpummel is; een erotomaan is hij toch ook. En dat staat vast als een Amsterdamsche fundeering. Hij vertelt hier van een werkelijkheid, broeierig als de droom van een Freudsche patiënte.

Hij is een dokter, ongeveer 35 jaar, gehuwd, vader van een kind. En hij ondervindt een liefdesverklaring van een verloofd meisje bij het doodsbed van haar vader en hij loopt in een slecht huis waar hij „sinds zijn gymnasiastentjaren niet meer geweest is”; en hij dringt binnen op een geheimzinnig bal met een verraden „wachtwoord” en de vrouwen die als nonnen en de mannen die als geestelijken zijn verkleed, verschijnen spoedig: de vrouwen met zwart kanten masker en voor de rest... ohne etwas; en de mannen in ridderkleedij. En dan zegt hij tegen zijn vrouw het diepzinnige woord: „en geen droom is volledig droom”. En Schnitzler is een kunstenaar, ze zeggen het allemaal. En ’t is ergerlijk en idioot.

Stevenson (R. L. B.) DE VERKEERDE KIST. Uit het Engelsch door Mevrouw G. v. Mildriks. 2de druk. (228) Geb. f2. Wereld bibliotheek, Amsterdam.

Hij is 13 November 1850 te Edinburg geboren. Hij werd

opgeleid voor ingenieur maar had daarvoor niet den noodigen aanleg en ook niet de vereischte gezondheid. Hij ging over naar de Rechten en werd toegelaten tot de „Scottish Bar” in 1875. Maar zijn geheele belangstelling ging uit naar de letterkunde en de studie van den mensch.

Aanvankelijk met niet veel succes werkend, werd hij later een der meest gezochte schrijvers. Hij stierf 3 Dec. 1894 in zijn huis, te Vailima op Samoa, waar hij verlichting had gezocht voor zijn lang lijden.

De Verkeerde Kist geeft een waardeerbaar staaltje van zijn werk, dat veelzijdig was. *The Wrong Box* zooals het heet in het Engelsch, is een grappig-griezelig verhaal, dat glinstert van de ondeugendheden, die de schrijver aanhoudend aan de oppervlakte brengt en zinspelingen op toestanden in politiek en literatuur en . . . advocatenpraktijken.

Walmsley (Lev.) DE JACHT OP DE VEERTIG SCHEDELS. Uit het Engelsch (*The Lure of Thunder Island*) f 1.25. Jacob van Campen.

Och, 't is een gezellig feuilleton. Wat er gebeurt is drommels onwaarschijnlijk, maar daarom lees je zulke verhalen, omdat ze je met huid en haar uit het dagelijksche leven tillen en je een uurtje onverschillig maken voor beursberichten en raadsverslagen.

Mr Flint is een geleerde, een anthropoloog voor wien een schedel met een afwijking een schat is; en hij is stekeblind en hij heeft in zijn goeden tijd de heele wereld afgereisd; Egypte, de Sahara, de Congo, Rhodesië, Oeganda, Shaliland, enfin, heel Afrika. En hij, ten minste als men zijn eigen woorden mag gelooven, is een volmaakt of volslagen vrouwenhater: „het wezen vrouw is een blamage voor de natuur in haar hoogste uiting — de barst in een anderszins volmaakt gebouw.”

Maar hierin is hij toch niet geheel onbevooroordeeld. Want als hij die harde woorden spreekt, heeft hij juist bezoek gehad van een heel mooi, maar niet op haar mondje gevallen nichtje van zijn vroegeren medewerker Sladen, een Duitscher, die juist overleden is. En dat nichtje heeft van den stervende gehoord dat er een verborgen, of liever een verzonken schat is, waarvan zij een gedeelte is komen opeischen.

En hier begint als in een comédie van Scribe de vergissing. Het glorieuze nichtje verstaat onder „schat” natuurlijk goud, of diamanten, of bankbiljetten. En de oude Flint, de geleerde, denkt aan schedels, die een afwijkende indeuking of uitstulping vertoonden, die hij en Sladen in een koningsgraf hebben ontdekt, maar die in hun stevige pakkisten gezonken zijn in een Afrikaansche kreek.

Twee expedities worden uitgerust: eene door het meisje met haar broer, een verloopen student die eereschuld heeft; en eene door Flint en een jongen, die hij bij advertentie heeft gevraagd en die tuk is op avontuur, met wien zijn industriele vader geen

raad wist. Een uit de oorlogs-generatie, die als de „danseur mondain” van Bourget, van avontuur wil leven.

Na heftige concurrentie en zonderlinge gebeurtenissen en verkwikkende liefdesontwikkeling tusschen den assistent van Flint en het meisje, en een ontzettende verorbering van straffen whisky door kapitein Timms en Howard, den broer van het meisje, worden de schedels opgevischt en zitten vol diamanten. En het meisje met een betraand gezichtje zegt: „Ja”. Onschuldig.

Zahn (Ernst) VROUW SIXTA Uit het Duitsch door Anna van Gogh-Kaulbach. (277) Geb. f 2. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Het geval, van Zahn hier voorstelt, is eigenlijk door en door immoreel en de oplossing, die Frau Sixta vindt om uit de moeilijkheid te raken, is het niet minder. Het is een Oedipous-drama in zekeren zin, dat door den Griekschen heiden Sophocles zuiverder werd opgelost in wreede boete, al was de daad dan ook bedreven onder den dwang van het blinde Noodlot, dan door den Christen Zahn.

Laten we maar heel eenvoudig zeggen wat de inhoud is. Een kloeke, nog vrij jonge weduwe, beheert haar uitgebreide goederen en haar „Wirtschaft” zooals geen man haar zou hebben nagedaan.

Allen buigen voor haar; zij lijkt eene vrouw, die nooit aan zich zelve denkt.

Maar op een dag, als een wat dweepzieke, luitspelende, knappe student haar intrek bij haar heeft genomen, daar ziek wordt, en door haar naar het ziekenhuis in de stad gebracht en gered wordt, heeft haar plotseling de liefde overrompeld en voor den eersten keer, denkt zij alleen aan zich zelf. Zij trouwen.

Dan komt de dochter uit haar eerste huwelijk bij haar thuis, een kostschoolmeisje. En de jonge harten, het hart van haar jongensachtigen man en haar bedeesd kind, trekken elkaar. Daar ontstaat eene liefde tusschen die twee, welke groeit met den dag.

Zij voelt het, de vrouw — zij merkt het, en ontlokt eene bekentenis.

En als zij weet hoe deze twee, zij zijn niet meer dan kinderen, in elkaar opgaan, dan vormt zij het plan, dat ook inderdaad wordt uitgevoerd, dat beiden in het geheim ergens in Australië of Amerika een schuilplaats zullen zoeken, en elkaar toebehooren. Alles maakt ze voor de vlucht gereed. En zij blijft altijd dezelfde, verbergend het verdriet over het verloren gaan van haar laat geluk.

En zij werkt voor die twee, die hebben gezondigd, opdat het hun aan niets zou ontbreken. En in het gevoel, dat zij iets heeft gedaan dat tegen de wetten ingaat, herhaalt zij steeds bij zich zelve, „ik zal dat bij God verdedigen”.

Wij moeten erkennen dat Zahn dit gegeven, betreurenswaardig maar niet onmogelijk, behandelt met eene reserve en eene soberheid, die alle streven naar pikanterie uitsluit. De liefde van

den droomerigen echtgenoot en het onschuldige en onbewuste meisje, blijft eene idylle en dan nog maar geteekend in schetsende omtreklijnen.

Slechts één pagina, waar de overgave der oudere vrouw wordt geschilderd, is wat warmer van toon; dat is ook de eenige, ietwat hartstochtelijke bladzijde, die in het boek voorkomt. De karakters zijn juist, in aanleg en volhouding.

Daarom, niettegestaande de treurige aberratie van Frau Sixta, meenen wij dat het boek een rijperen lezer niet schaden kan, evenmin als dat andere stuk (van Sophocles), waar het uit de verte mee te vergelijken is, als harde, duistere en antieke tragedie.

In Eigen Kring.

Wij noodigen lezeressen en lezers uit In Eigen Kring de verschillende vraagstukken te bespreken, over welke wij een oordeel vragen. Brieven aan de Redactie te zenden: HEERENGRACHT 415 te AMSTERDAM.

Men herinnert zich de „lyrische ontboezeming” van het October-nummer, en anders leest men het vers op blz. 289 nog maar eens na.

Vraag was: een verklaring en vertaling van die mythologische verzen, en wij hebben daarop nogal antwoorden ontvangen. Het beste zullen wij plaatsen in ons volgend nummer, omdat één antwoord op onze vraag, zoo zonderling lijkt, dat ze ons dwingt een nieuwe

VRAAG te stellen, alvorens wij de gewone vertaling geven van het gedicht, waarvan de dichter is L e b r u n. Weet iemand ooit ergens de verklaring te hebben gelezen, die A. S. t e C. ons aan de hand doet?

„1793, 9-18 April gedurende de Ceres-feesten, in de conventiezaal, beheerschten de heethoofdigste democraten, die in het hooger gedeelte (*la colline*) hun plaats hadden, de leden der gematigde partij die daar zaten in het laagste gedeelte (*les marais*) en zweepten er de geesten op (*les enfants de l'Eole*).

In Palais de Paris, jardin du Luxembourg, waar in brons en marmer de groep staat, Acis et Galathée surpris par Polyphème, palais occupé par le sénat, weet men de golven van welsprekendheid die schuimend breken uit den hoorn van overvloed, een der hoornen van *Amaltheus*, te binden: maar Sévres, Versailles, Marie Antoinette biedt reeds den albasten hals aan, de brooze vaas, waar (*Moka* port d'Arabie sur la mer Rouge) de Roode zee ('t bloed) straks zich uitstort.”

A. S. t e V.

Wij vinden hem zoo onwaarschijnlijk, dezen uitleg, zoo fantastisch, dat wij moeilijk kunnen gelooven, dat hij ergens te vinden zal zijn. Of heeft ooit ergens een schrijver zich aan dit soort verklaring gewaagd? Of de verzen van Lebrun op deze wijze toegepast?

Brievenbus

Leeraar J. B. te W. schrijft ons het volgende, waarvoor wij hem zeer dankbaar zijn.

„In het laatstverschenen nummer van Boekenschouw antwoordt U, dat *Le Mayor Frans* van A. Réville iets geheel anders is dan *Majoor Frans* van Mevr. Bosboom-Toussaint. Is U daar wel geheel zeker van? In Jaargang 1875 van de „Revue des deux Mondes” komt voor: *Le Major Frans*, réduction de Mme. Bosboom Toussaint, par M. Albert Réville.

Zeker 't is geen vertaling van het geheel, maar toch een gereduceerde bewerking, die den steller der vraag misschien interesseert. Met hoogachting, enz. . . .”.

J. Fr. te R. Een mooie uitgave is *Het Nederl. Boek* in 1927. 't Is de catalogus der Nederlandsche en vertaalde boeken, verschenen in den loop van 1927. U kunt het bij elken boekhandelaar voor een paar kwartjes krijgen.

B. te Bl. Ja; ik weet dat het bericht van het Katholiek worden van Ellen Forest gestaan heeft in de bladen. Als ik mij niet bedrieg stond een berichtje in de Java-Post. Het is mogelijk, dat men het heeft vermoed uit de blijkbaar katholieke sympathiën, die zij den laatsten tijd in haar geschriften heeft laten doorschemeren. Maar ik weet verder niets om die geruchten te kunnen bevestigen.

Ch. de Sm. te G. Zeker, het eerste deel van *Vondels Werken* (in 10 dln. bij de Wereld-Bibliotheek) is nu verschenen. Dit eerste deel telt 840 blz. en 211 afbeeldingen. In linnen 15 gulden. Inhoud: I. Het leven van Vondel (1587-1620). Literatuur-opgave en Bibliographie door Dr. J. Sterck.

II. Vondels Proza. door Prof. Dr. J. Prinsen. (Met deze bijdrage kunnen wij moeilijk accoord gaan. R. B.)

III. Tekst van Vondels Werken (van 1605 tot 1620). Vastgesteld en toegelicht door Dr. H. Moller. Behalve tal van hoogst belangrijke kleinere gedichten, komen hier in voor: Het Pascha, Den Gulden Winckel, en de vorstelijcke Waranda der Dieren.

IV. Aanteekeningen van Dr. H. Moller.

V. Aanvullingen en Opmerkingen van Dr. J. Sterck.

J. Br. te G. Het is toch geheel volgens het Kerkelijke recht. Wilt u maar eens raadplegen *Coden Can.* 1394. 62 en de woorden opmerken „nisi gravis causie aluid ezigat.” Dus de schrijver heeft niet *perse* het recht om de reden eener weigering te weten.

H. N. te A. Wij zenden in den loop der maand het lijstje aan uw adres terug met aanteekeningen bij de titels van elk boek afzonderlijk. Ze hier af te drukken zou te veel ruimte in beslag nemen, en voor de meeste lezers zou het niet van belang zijn.

J. R. L. te V. e.a. De uitgeverij (Foreholte te Voorhout) geeft een kostbaar, echt Katholiek Kerstboek ten geschenke aan de abonné's van *Boekenschouw*, tegen vergoeding van één gulden. In den Boekhandel, dus voor niet-abonné's. kost het f 2.50. Maar als u nu nog geen abonné bent, kunt u het dadelijk worden, dat spreekt van zelf, en u hebt dan ook recht op dat Kerstboek voor dien uitzonderingsprijs.

... Daar wij geen enkel deel hebben gehad aan de samenstelling van dit Kerstboek, mogen wij er gerust een woord van lof en waardeering over uitspreken.
... Het doel van de uitgevers is blijkbaar om in te gaan tegen het verwereldschen en zelfs het profaneeren van dat hoog-heilig feest, zooals in zoovele zoogenaamde moderne kerstboeken hoe langer zoo meer geschiedt.

De inhoud is prachtig: Piet Kerstens opent met een artikel over *Het Kerstlied*, dat tevens een ware bloemlezing is van de schoonste liederen. Prof. Dr. J a c. v a n G i n n i e k e n heeft boven zijne bijdragen geschreven *Om Kerstmis kentert de Keergang der Tijden* „Zoolang Christus met zijn geboortedag op dien dag (van den winter-ommekeer) beslag weet te leggen, is onze beschaving eene Christelijke.” De Zoetgevooisde Pater M o l e n a a r M.S.C. herdenkt *St. Jozef op Kerstmis*. De geleerde P. Dr. Fidentius van de Borne O. F. M. geeft een fijne historische studie over *Sint Franciscus en de Kerstkribbe*.

Professor W. N o l e t geeft ons een overzicht op de ontwikkeling en de viering van het *Kerstfeest door alle Eeuwen in de Kerk*.

De bekende schrijver en schilder, Jan Grégoire is ons een veilige wegwijzer naar *De Schilders bij de Kribbe van Bethleem*.

Dr. J. S t e r c k legt ons een schat open van *Amsterdamsche Kerstzangen* en besluit met een weinig opgemerkt „Kerstlied” van onzen grooten Vondel.

H u i b L u n s leert ons, hoe wij schilderijen moeten zien, bij vijf afbeeldingen van de aanbidding der koningen, naar Gentile da Fabriano, Benozzo Gozzoli, Botticelli, Da Vinci en Titiaan. En Ellen Forest en John Schilte zorgen voor de Kerstvertellingen.

En bij den rijken tekstinhoud bewonderen wij de kostbare platen van oude en jonge kunstenaars, keurig afgedrukt op kunstdrukpapier — en de fraaie en klare muziekbijlagen.

Wie zich dit echt Christelijk Kerstboek laat ontgaan, doet als de dwaze maagden. Zij hebben hun oogen niet open gehouden.

De uitgevers komt deze uitgave duur te staan en dat wisten zij. Maar zij hadden een ideaal voor oogen en dan telt men niet licht den prijs.

Maar wij mogen er hen in allen geval hartelijk voor bedanken.

R e d. B.

OPVOEDER EN KIND

G. LAMERS S.J., RECTOR — M. R. TEIJSSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

KINDERLECTUUR.

„In het Maasbode-nummer van 23 September 1927 schrijft de heer E. H. Uylings een buitengewoon belangrijk artikel over „Een lectuur-tekort”, een artikel, dat ons ook verschillende gedachten presenteert, die leidend kunnen zijn bij de lectuur voor de jeugd.

Voor wie het artikel niet las, zij hier aangestipt, dat de schrijver een groot te-kort aan „hedendaagsche katholieke volks-litteratuur constateert”. Er is een scheiding in ons Katholieke volk tusschen litteraire fijnproevers en de groote massa, die leest, om zich te ontspannen, die leest met een woede, waartegen de productie niet opgewassen is. De massa is ongevoelig voor litterair-schoon. Hoe goed bedoeld het pogen is, om ze de schoonheid mee te doen aanvoelen, het blijft er bij. Het aesthetisch gevoel moge den mensch aangeboren zijn; de ontwikkeling ervan gaat blijkbaar bij weinigen over bepaalde grenzen heen. En bij den doorsnee-mensch ligt de grens al erg laag.

Wat de schrijver zegt over den gemiddelden volwassene, geldt mutatis mutandis ook voor het kind. Onder het kind hier ook te verstaan het pubere en prepubere kind.

De kinderlectuur moet er naar streven, schoonheid bij te brengen, maar men moet niet moedeloos worden als het succes de volle honderd procent niet haalt. Ook de kinderlectuur vervult haar taak als ze geeft aangename tijdvvulling, als ze spreekt tot het gemoed, als ze daarnaast een minimum kennis aanbrengt, en als gevolg van dit alles, het kind van de straat houdt of van vermaken, waarvan het verre moet blijven. Wie als mensch, levend midden in de wereld, zoo de beteekenis van kinderlectuur ziet, zal vanzelf tot de conclusie komen, dat alles vermeden moet worden, wat het totstandkomen van een boeiend verhaal belet. Sterk moraliseeren is effectloos ten opzichte van de bedoeling van den moralist, maar heeft wel dit andere effect, dat men het boek links laat liggen. 't Is niet de eerste keer, dat een jongen aan een ander een boek aanbeveelt met de mededeeling, dat hij die en die bladzijden (het moraliseerende gedeelte) wel kan overslaan. Wie met deze werkelijkheid geen rekening houdt, maar blijft voortspinnen aan een mooie theorie, die maar voor een klein gedeelte voldoende groeikracht heeft om het alledagsleven te bevruchten, die doet monnikenwerk.

Met instemming citeeren wij de menschkundige woorden van

Uylings in het reeds genoemde Maasbode-artikel, nadat hij geconstateerd heeft, dat in den lectuur-nood niet wordt voorzien door gelamenteer over den wansmaak der menigte.

„En in den nood wordt niet voorzien door te dicteeren: kies alleen positief Roomsche verhalen, als ge het volk lectuur moet voordienen. Want nog eens (dat men 't toch begreep!) die er zijn, die doèn 't niet, en het geloop naar de boekwinkel-bibliotheekjes, of 't vragen naar titels met sterretjes uit onze eigen leeszaalen, begint! De kinderen der duisternis zouden 't zoover niet brengen, als de kinderen des lichts wat slimmer en tactischer waren. Een sociaal werk beoefenen is beter dan vogelkooien timmeren — toch mag menige vrouw blij zijn, als ze haar man aan de vogelkooi krijgt, om hem uit de kroeg te houden.”

Met het sociaal werk bedoelt hij het schrijven van volksboeken.

Zouden wij ten deze een wensch mogen uiten, het zou zijn, dat ook de onderwijzers de wenken van den heer U. ter harte nemen. In ons corps moeten toch meer schrijvers zijn dan naar buiten blijkt, menschen met voldoende fantasie, voldoende technische geschooldheid om een vlot stuk lectuur voor ons Roomsche volk te scheppen.

Daarnaast dringt weer naar voren de gedachte, al zoo herhaaldelijk in beperkten kring uitgesproken, dat de jeugdlectuur evenzeer om behartiging vraagt en zeker ook in dien zin, dat er voldoende voorraad litteratuur is. Daarvoor kunnen de Katholieke onderwijzers zeer goed zorgen. Maar er past een waarschuwing bij:

In onzen tijd is Roomsch troef. Dat beteekent bij menigeen dat Roomsch overal bijgehaald moet woren. De Jezuïet Pater van Ruth heeft onlangs nog zoo ernstig gewaarschuwd tegen de vereenzelviging van Roomsch en politiek. In eenigszins anders, schoon nabij verband, valt dat ook te zeggen van Roomsch en lectuur. Nu versta men ons goed, wij zijn niet zoo dwaas om *goede Katholieke* boeken te veroordeelen, maar wij waarschuwen voor de *slechte* katholieke en dat zijn ook die, waar de moraal zoo dik op ligt, dat het kind — en later de volwassene — nooit meer een principieel Roomsch boek in handen neemt en alleen den weg naar de neutrale bibliotheek leert; dat de volwassene in den trein zweert bij Het Leven c.s. en De Telegraaf c.a. Dat moet voorkomen en wordt voorkomen door een voorzichtig gebruik van het heilige. En waar de voorraad *geschikte* Katholieke kinderlectuur niet groot is, daar zal men voorshands niet kunnen vermijden neutrale boeken van onschuldigen aard.

Onze Katholieke onderwijzers moeten dus meer schrijven en onder hen vooral diegenen, die het kind dagelijks in zijn natuurlijk milieu, het huisgezin, gadeslaan, opdat geen onmogelijke helden en heldinnen geboren worden uit een phantasie, die is opgebouwd uit een minimum door aanschouwing verkregen voorstellingen.

Er zijn in ons land twee richtingen voor de waardebepaling van het boek, geschikt voor het katholieke kind, die van Pater Gielen, welke zich uit in Boekenschouw en die van den Keurraad in Tilburg. De eerste vindt haar uitgangspunt in de werkelijkheid, de tweede fan-

taseert zich soms een werkelijkheid. In welke van beide, het goed bedoelende richtingen, onze katholieke kinderlectuur moet geleid worden, is o.i. een vraag, waarop het antwoord niet moeilijk is te geven."

(*Het Katholieke Schoolblad*. 6 Oct.)

de B.

VOOR DEN OPVOEDER

Bruyne (E de) *Inleiding tot de Wijsbegeerte* België: N.V. Standaard-Boekhandel. Nederland N. V. Dekker & van der Vegt.

Hoe tracht de Bruyne den lezer in de wijsbegeerte in te leiden? In het eerste gedeelte geeft hij de verschillende stroomingen aan, die in den loop der tijden de wijsbegeerte beheerschten. Het is niet een geschiedenis der wijsbegeerte, maar de voornaamste richtingen worden aangetoond, die de wijsbegeerte achtereenvolgens in het verleden insloeg. De schr. wil door deze behandeling o.m. bewijzen, door het *feit* der geschiedenis, dat de wijsbegeerte tot het innigste wezen der menschheid behoort, alles omvat, alles doordringt, alles bezielt."

(Voorwoord).

In het tweede gedeelte wordt vooral het verband tusschen wijsbegeerte en wetenschap, wijsbegeerte en godsdienst, wijsbegeerte en het leven uiteengezet.

Van harte begroeten wij deze eerste uitgave der *Philosophische Bibliotheek*, die staat onder leiding van Dr. E. de Bruyne, Dr. Fr. Fransen, Dr. F. v. Goethem, Dr. Fr. de Hovre, Dr. F. Roels en Dr. J. Schrijnen. Gelijk onze taal arm is aan termen, zoo is er in onze literatuur een groot tekort aan boeken van scholastieke wijsbegeerte. Iedere poging om deze armoede in welvaart te doen verkeereren, zij een welgemeend welkom toegeroepen.

Het boek zelf is met veel kunde geschreven en de Bruyne heeft zich talentvol van de taak gekweten, die hij zich had opgelegd. Wil dit zeggen dat ieder, die van de wijsbegeerte niet op de hoogte is, door dit werk met hare vraagstukken vertrouwd raakt? Natuurlijk niet. Eigenlijk kan het slechts geheel gewaardeerd worden door hen, die reeds eene wijsgeerige scholing meemaakten. En de overigen, mits het mannen (of vrouwen!) van ontwikkeling zijn, met wijsgeerige problemen in aanraking kwamen, en er veel belang in stellen, worden door dit werk nader met de wijsbegeerte in kennis gebracht; vooral leeren zij er uit, welke plaats zij innam in den loop der geschiedenis of ook thans nog inneemt in de cultuurwereld.

G. LAMERS. S.J.

Handboek voor Jeugdleiders. Onder redactie van H. L. F. J. Deelen, gemeentelijk Inspecteur voor Vrije Jeugdvorming, secretaris van het Nederlandsch Jeugdleiders-instituut te Amsterdam.

Uitg. Nijgh en Van Ditmar, Rotterdam. 1927. 1 en 2dl. f 3.50 per deel.

Dat naast huisgezin en school het jeugdwerk tegenwoordig een geheel eigen plaats inneemt, kan niet langer ontkend worden. Dat dit jeugdwerk naast de noodzakelijke verscheidenheid, die bepaald wordt door religieuze en ethische opvattingen, ook bepaalde eigenschappen vertoont, die overal hetzelfde zijn, is het uitgangspunt van dit boek. Deze uitgave berust op de gedachte, dat, mogen er in de doelstelling bij de verschillende verenigingen ook al wezenlijke verschillen bestaan; de techniek en methoden, die bij het jeugdwerk gevolgd worden, voor een groot gedeelte dezelfde zijn. En accuraat stelde de redactie zich nog een ander doel voor oogen; over het algemeen mist de Nederlandsche jeugdleider iedere scholing voor zijn taak. In de laatste jaren is dat iets beter geworden, maar wij staan hier toch pas aan het begin. In plaats van nu over afzonderlijke onderwerpen brochures uit te geven, is in dit boek allerlei bijeengebracht dat voor den jeugdleider van belang is, waardoor hij er gemakkelijker toe komen zal ook van dat, wat niet direct zijn belangstelling heeft, kennis te nemen.

In het eerste deel (283 pag.) vindt men, na een inleiding van den redacteur, achtereenvolgens behandeld de geschiedenis en betekenis der vrije jeugdvorming door dr. L. Berger; Eigenaardigheden betreffende het zieleleven van jongere en oudere kinderen door dr. P. Stegenger Azn.; Onderwijs en Voorlichting bij Beroepskeuze door E. J. van Det; Techniek van het Club- en Vereenigingsleven door L. Bodeaux.

Deel II (292 blz.). geeft achtereenvolgens:

„Vertellen en lezen” door A. M. van der Laan Krafft; Tooneel door de Jonge-Ploegman; Volkskunst door de redactie; Handleiding voor vaste kampen door C. Deuig; spelen door M. Boon.

Een III^{de} deel over de verschillende technieken van handenarbeid (Mej J. Lugt) is in bewerking en zal binnen kort het licht zien.

De Katholieke Jeugdleider en zij die zich op gestichten met de opvoeding der rijpere jeugd bezighouden, vinden hier een schat van gegevens, waaruit zij, met oordeel des onderscheids te werk gaande, veel goeds voor hun arbeid kunnen putten.

E.

VOOR HET KIND

Aalst (C. v.) LOTGEVALLEN VAN EEN VOETBALSCHOEN. 286 bladz. Valkhoff & Co., Amersfoort.

Key en Pil, de voetbalschoenen, hebben vele heeren, die alle

heftig van voetballen houden, zoodat het boek een aaneenschakeling is geworden van internationale, competitie, gecostumeerde, school-, vecht- en andere matches.

Behalve voetballen, veel kalverliefde en verliefdheid. Is het onontbeerlijk geworden voor een jongensboek?

Adema (Tj.) DE KONING DER MENSCHENREDDERS. 280 bladz. geb. f 3.50. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

De schrijver zegt het in zijn voorwoord: bekendmaking met Dorus Rijkers vooral, met visscherij, reddingswezen, kustverlichting en alles wat met de zee verband houdt, was een voornaam onderdeel van zijn werk. Het boek wordt tot een gesloten verhaal door schoolleven, grappige en ernstige avonturen, verliefdheid e.d. van vijf Heldersche jongens.

Berg (W. v. d.) DE VONDELING VAN SIMMERATH. 218 bladz. ingen. f 1.90; geb. f 2.50. L. C. G. Malmberg, 's Bosch.

De levensgeschiedenis van Joop Onbekend, die zijn vader niet kent en als baby zijn moeder bij een ongeluk verliest. Hij wordt na veel avonturen en omzwervingen een knap ingenieur, en vindt in dit beroep ook zijn vader na jaren terug.

Campen (F. v.) MET Z'N TIENEN EN 'N TANTE. 176 bladz. ing. f 1.—, geb. f 1.65. G. B. v. Goor en Zn., Gouda.

Een onschuldig, gezellig verhaal voor schoolkinderen over genoegens, pretjes en meer ernstige voorvallen in het tien kinderen-tallig gezin van dr. Merens. Het gezin is niet Katholiek (één zoon wordt predikant), maar het feit dat het boek handelt over een familie met 10 kinderen, is in onzen tijd op zichzelf reeds een aanbeveling.

Gras (H.) DE DEUGNIET. 194 bladz.; A. G. Schoonderbeek, Laren.

In het begin van het boek is Thijs Kampman een Jordaanrakker, dien alle agenten kennen, en zijn moeder werkster; in het midden van het verhaal is Thijs boerenknechtje op de Veluwe, zijn moeder nog werkster; aan het einde van de historie vinden Thijs en zijn moeder hun dood-gewaanden vader en man terug, die ondertusschen eigenaar van een goudmijn is geworden.

Op bladz. 114 vonden wij een eigenaardige opmerking over leugentjes om bestwil.

Horst v. Doorn (G. C. v. d.) IK WIL. 221 bladz.; G. B. v. Goor en Zonen, Gouda.

Een goed en mooi boek. Elly van 't Hooff is niet mooi; 'n beetje

mank zelfs en haar moeder is een arme officiersweduwe, maar zij heeft een belovende stem en een sterken wil. Zij gaat niet rechtstreeks naar de vervulling van haar ideaal, haar kunst, doch wilskracht en geloof in haar kunnen, sterken haar in de moeilijke jaren en beuren haar moeder op, als deze de toekomst te zwaar inzielt. En het sterke eenvoudige meisje bereikt haar doel. Het boek zal onze bakvisssen boeien en goed doen.

Wij hopen slechts dat de japon van de dame op de omslag-plaat geen navolging vindt bij de lezeresjes.

Kieviet (C. Joh.) *DE HUT IN HET BOSCH*. 227 bladz. Geb. f 1.75. Valkhoff en Co., Amersfoort.

De kleine avontuurtjes en genoegens van een verzameling neefjes en nichtjes, die hun Paaschvacantie bij Grootvader doorbrengen. Voor kinderen van 8 tot 10 ongeveer.

In het vierde hoofdstuk toonen de ouders, die eveneens bij Grootvader logeeren, moderne opvattingen omtrent co-educatie te huldigen.

Kramer (J. G.) *DE LANDVERHUIZERS NAAR NIEUW-AMSTERDAM*. 229 bladz.; geb. f 1.75. Valkhoff en Co, Amersfoort.

De familie Barendsz trekt in den tijd der Engelsche oorlogen naar de kolonie van Nieuw-Amsterdam, om daar met minder moeite dan in het vaderland in het levensonderhoud te voorzien. Historische bijzonderheden, Indianen, gevechten, jachtavonturen, enz.

Op pag. 22 geeft de schrijver een tendentieuze passage over een Italiaanschen hertog, die zijn onderdanen dwingt Katholiek te worden; een poging om bewondering te wekken voor Protestantsche martelaren. Niet voor onze kinderen.

Stella Mare. *ZIJ DIE SLAGEN*. 224 bladz., ingen. f 2.—, prachtb. f 2.90. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Carla en Jet en Lotte en Co leiden een leventje zonder zorg, behalve Co met haar vele broertjes en zusjes, maar als de omstandigheden veranderen toonen de meeste meisjes in dit boek wilskracht te bezitten en te kunnen leven zonder weelde en acht paar schoenen.

De liefde speelt ook een rol in het verhaal; natuurlijk. Die vindt men tegenwoordig in ieder meisjesboek.

Teresa (Zuster) *UIT HET DAGBOEK VAN HENK EN LOU. DE REIS, OP CURAÇAO*. 162, 208 bladz. Per deel ingen. f 2.10, geb. f 2.75. L. C. G. Malmberg, 's Bosch.

In brieven en dagboek vertellen Henk en Lou wat de familie Koorenaar beleeft op de reis naar West-Indië en op Curaçao. Zuster Teresa vindt daarbij gelegenheid allerlei wetenswaardigs te ver-

tellen over mailbooten, het leven in onze Amerikaansche koloniën, de Missie, enz. Stempel van den Keurraad.

Tienhoven. HET GULDEN JONGENSBOEK. (Samengesteld door A. B. van) 206 bladz. W. de Haan, Utrecht.

De samensteller wilde dat zijn jonge lezers zich met dit boek amuseerden en er iets uit zouden leeren. Daarom vinden wij een aantal verhalen in dicht en onacht, o.a. een fijnzinnige bijdrage van dr. J. Walch (Vizioen van Leonardo da Vinci), het spannende „Geheime Boodschap”, en een aantal ontwikkelende artikelen over takken van huisvlijt, vogelleven, luchttoerisme, bergsport, e.a.

In Soekarjo, verhaal van een Javaanschen jongen, die van een vrij Indië droomt en bende-aanvoerder wordt, is Christus gedefinieerd als „de fijne droomer uit Nazareth, die de liefde stelde als de ééne, waarachtige wet”.

Trautwein (F.) VIER REKELS. 148 bladz. geb. f 1.35. Maandbibliotheek voor de Katholieke Jeugd. Spaarnestad, Haarlem.

De vier Spennertjes toonen zich wel echte rekels; vader is streng, maar bij juffrouw Goedhart, die de plaats van de gestorven moeder inneemt, vinden de vier voor hun ongehoorzaamheid en ondeugende streken telkens vergeving. Een boek voor schoolkinderen; goedkeuring van den Keurraad.

Nowee (J.) HET DRIEVOUTDIG VERBOND. 191 bladz. geb. f 1.35. Maandbibliotheek v. d. Kath. Jeugd. Spaarnestad, Haarlem.

De leden van het Drievoudig Verbond beleven eendrachtig avonturen en halen kattenkwaad uit, totdat een van hen bedenkelijk den slechten weg opgaat onder invloed van enkele kaartende en rookende jongens. De oplossing verhaasten de twee andere leden door een formidabele vechtpartij, waarbij het wel wat erg ruw toegaat. Keurraad.

Ufkes (Jo) EEN VROOLIJKE FRANS. 224 bladz. geb. f 1.75. Valkhoff en Co, Amersfoort.

Francine Voorberg is behalve een vroolijk ook een dapper meisje, dat, om moeders financieele zorgen te verlichten, hard blokt en een jaar vroeger haar onderwijsakte haalt, en haar jongeren broer veilig door de gevaren van het H.B.S. overgangsexamen loodst. Het boek is bedoeld voor bakvischen en (dus, schreven wij bijna) ontbreekt een liefdesgeschiedenis niet. Alles onschuldig, maar onze onvoorwaardelijke goedkeuring heeft het niet, dat de twee jonge mensen, wonend in één huis den geheelen dag gelegenheid hebben elkaar te zien en te spreken.

Valkhoff (R.) TOFFIE EN CO. 230 bladz. geb. f 2.90 Valkhoff en Co, Amersfoort.

Qua jongensboek goed geschreven.

Vier jongens brengen hun zomervacantie door in een klein huisje op de Veluwe; zij amuseeren zich uitstekend, loopen veel in hun badpak rond, organiseeren muziekavonden op de villa's ten bate van de armen en maken zich buitengewoon populair. Frissche kerels, eerlijke karakters, geen laffe kwajongensstreken maar kampeeren is tegenwoordig een lastig paedagogisch probleem.

Vletter (A. C. C. de) ZEVEN JONGENS EN 'N OUWE SCHUIT. 219 bladz., ingen. f 2.—, prachtband f 2.90. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Een frisch jongensboek van 7 H. B. S.-sers en een vaderlijken vriend, die op „De Zwerver” den Rijn afvaren tot in Duitschland. Zeven karakters, die veel van elkander kunnen leeren. De jonge lezers zullen watertanden van de buitengewone avonturen, die het zevental beleeft. Hein, Tom, Gerard en hoe de anderen verder heeten, toonen hier en daar hun eerlijk hart, en als 't noodig is vechten zij als razenden.

Verhagen (E.) Stormvogel. HET LIED VAN DE ZEE. 191 bladz., ingen. f 1.—, geb. 1.75. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Lilly van Loon is een goed, hartelijk en lief meisje, dat sterk van de natuur houdt, te sterk bijna. Ze loopt in zonneschijn en storm door bosch en hei — vandaar haar bijnaam — en is zeer musicaal, maar de schrijfster overdrijft in haar voorstelling van Lilly als een zonnekind en weldoende fee. Zij laat het kind in haar overigens onschuldig boek te verheven spreken.

Zooals zij in „Het lied van de zee”, het tweede verhaal in het boek, een dertienjarig meisje over critiek laat oreeren en de Genestet aanhalen.

Om inhoud en strekking is dit laatste verhaal aan te bevelen.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

door Prof. A. MULDER.

Die Umschau van 4 Juni bevat een lezenswaardig artikel over de expeditie van Kolhörster op de sneeuwtoppen van de Jungfrau en de Mönch voor het onderzoek der „hoogtestraling”. De electrometer, die hij gebruikte bestond bijna geheel uit kwarts, zoodat daarmede de warmtestraling geheel was uitgeschakeld. De fijne kwartsdraden van slechts eenige duizendste m.m. dikte bleken een buitengewoon weerstandsvermogen te bezitten en maakten het mogelijk stroomen van een duizendmiljoenste ampère te meten. Het resultaat was, 1° dat dagelijks op gelijke sterretijden maxima en minima van straling terugkeerden en 2° dat de stralingen van bepaalde hemelstreken, n.l. daar, waar zich vooral z.g. „jonge” sterren bevinden, sterker zijn dan van elders.

In hetzelfde nummer geeft een sterk sprekende plaat een goed idee van de hoogten, waarop verschijnselen in onzen dampkring, zooals vuurkogels, meteoren, lichtende nachtwolken, noorderlicht, plaats hebben.

In de aflevering van 11 Juni treffen wij een verslag aan van oceanmetingen der atlantische expeditie met het proefschip „Meteor” en in het volgende nummer, dat speciaal aan de sport in den zomer gewijd is, velerlei deugdelijke wenken over de wijze van beoefening der sport en voorkomen van de gevaren, die er aan verbonden zijn.

Volgende afleveringen tot en met die van September brengen o.a. een schitterend geïllustreerd artikel over de groote stuwdam in den blauen Nijl, die de grootste der aarde is; een beschrijving van turbine-locomotieven, vulpenhouders en Junker-vliegtuigen, alsmede een zeer interessante beschouwing van Dr. Fr. Frowein over de economische beteekenis der stikstof-industrie. Waaruit blijkt, welk een veelzijdig tijdschrift deze „Umschau” is.

La Nature. Dit blad heeft sedert Januari een reorganisatie ondergaan, maar wij kunnen niet zeggen dat het er in 't algemeen interessanter op geworden is; het staat in elk geval in dit opzicht bij de „Umschau” ten achter. In de laatste aflevering (15 Sept.) vinden wij echter een artikel naar aanleiding van de 100e verjaardag der ontdekking van het aluminium n.l. over de bereiding en toepassing van dit metaal. Wij meenen, dat het door velen met genoegen zal gelezen worden.

In „*Physikalische Zeitschrift*” van de laatste maanden vinden wij een samenvattend overzicht over den stand der atoom-physica door A. Sommerfeld; verschillende beschouwingen en mededeelingen

over de stroomrichting van bliksemontladingen; de ontwikkeling der röntgen-spectroscopie; een samenvattend overzicht van het onderzoek der bandenspectra, waarbij als bronnen worden opgegeven 266 tijdschriftartikelen; een overzicht van nieuwe electronentheorieën en veel andere origineele mededeelingen. Wanneer wij dit alles heel interessant zouden noemen, zouden wij dit woord wel in zeer engen zin gebruiken. Inderdaad is „Physikalische Zeitschrift” geen lectuur voor algemeen ontwikkelde lezers, zelfs niet voor hen, die zich in ’t algemeen met natuurkunde bezig houden, deze wetenschap bijv. aan Gym. of H. B. S. doceeren. Deze laatsten kunnen er evenwel een enkele keer iets van hun gading in vinden. Behoudens deze gevallen zullen wij er dan ook in het vervolg geen melding meer van maken; maar wij hebben het bovenstaande toch even willen signaleeren opdat de titel niemand tot een abonnement zou verleiden, waarvan hij in hoofdzaak slechts teleurstelling zou ondervinden.

Hetzelfde geldt nog in hogere mate van het „*Zeitschrift für Physik*”, dat in 1920 is begonnen. In deze 8 jaren heeft de redactie kans gezien zulk een lawine van specialistische producten over zijn (on)gelukkige abonnés uit te storten, dat de 45e „Band” (waaronder eenige van over de 900 blz.) binnen kort compleet zal zijn!

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

CONFÉRENCES-RAPPORTS de documentation sur la Physique. (Recueil de). Edite par la Société „Journal de Physique”. Dépositaire A. Blanchard. Paris.

Onder dezen titel wordt een serie boekwerken uitgegeven, die hun ontstaan danken aan voordrachten van vooraanstaande Fransche physici met het doel een kritische en gedetailleerde uiteenzetting te geven van de onderzoekingen, die tegenwoordig in gang zijn, en de moderne werkmethoden in de physische laboratoria. Zij behandelen de belangrijkste vraagstukken uit de tegenwoordige physica en aanverwante wetenschappen zooals: Physische Chemie, Radioactiviteit, Astrophysica, Electrotechniek en hunne toepassingen.

Elk vraagstuk vormt het onderwerp van eenige voordrachten en een daaraan beantwoordend verslag. De voordrachten zijn publiek. Zij zijn bestemd voor alle beoefenaars der natuurwetenschap, voor technici, voor studenten, die zich op de hoogte willen stellen van de moderne onderzoekingen en ten slotte voor al degenen, die zich voor de Physica interesseeren.

Elk verslag wordt uitgegeven in een boekdeel, dat den inhoud der voordrachten bevat, met aanvullende verklaringen en uitgebreide gegevens van theoretischen en experimenteelen aard. De geheele verzameling wordt bij abonnement verkocht, maar ook elk deel is afzonderlijk verkrijgbaar tegen verschillende prijzen, die varieeren

van 10 tot 30 Francs. Het abonnement bedraagt voor Frankrijk 100 Frs., voor het buitenland 120 Frs. voor de eerste serie van 8 deelen. Zie hier de titels.

1. — Les Rayons X, par M. Maurice *de Broglie*.
2. — La theorie des Quanta et l'atome de Bohr, par M. Léon *Brillouin*.
3. — L'Arc électrique, par M. Maurice *Leblanc* fils.
4. — Les phénomènes thermioniques, par M. Eugène *Bloch*.
5. — La Lampe à trois Electrodes, par C. *Gutton*.
6. — La structure des Cristaux, par les rayons X, par M. C. *Mauguin*.
7. — La technique du Vide, par M. L. *Dunoyer*.
8. — L'Evolution des Etoiles, par M. Jean *Bosler*.

De namen der conférenciers, alle vooraanstaande autoriteiten op het gebied, dat zij cultiveeren, waarborgen eerste klas werk, en de lezing is, zooals men van Fransche schrijvers verwachten mag, inderdaad een genot voor iedereen, die ook maar middelmatig op de hoogte is van de behandelde onderwerpen.

Dat echter een eerste klas geleerde nog wel eens een fout kan maken, bewijst o.a. blz. 10 van N°. 7. Daar wil n.l. de heer *Dunoyer* ons wijs maken, dat $0,0001 \times 13,596 \times 980.665$ gelijk is aan 1.342. Dit moet natuurlijk zijn 1.333. De daaropvolgende getalwaarden worden daardoor eenigszins gewijzigd, wat aan de juistheid der conclusies evenwel niet schaadt; integendeel, ze zelfs ten goede komt.

Gaarne zou ik de nummers dezer reeks afzonderlijk willen bespreken; ze zijn het ten volle waard. Maar aangezien ze reeds iets langer geleden verschenen zijn, heb ik er vanaf gezien en stel mij voor, met de tweede reeks te beginnen. Het heele plan is hiermede voldoende aangekondigd.

Curie (Mme Pierre) L'ISOTOPIE ET LES ÉLÉMENTS ISOTOPIQUES
(210). Edité par la société „Journal de Physique”. (Recueil des Conférences-Rapports, Volume 9; 2e Série.)

Mevrouw C. behandelt in dit boek de isotopie met de haar eigen duidelijkheid en beheersching van het onderwerp. Zij verdeelt de stof in vier deelen. Het 1e deel handelt over de radioactieve elementen; en terecht, want onder deze heeft men de eerste elementen gevonden, die dezelfde chemische eigenschappen hebben en toch een verschillend atoomgewicht. Daar het periodieke stelsel der chemische elementen hoofdzakelijk berust op de chemische eigenschappen, moeten elementen met volkomen dezelfde eigenschappen ook op dezelfde plaats komen te staan. Terwijl men nu vroeger meende, dat zulke elementen dan ook eenzelfde atoomgewicht moesten hebben, m. a. w. identiek moesten zijn, bleek bij het onderzoek der radioactieve stoffen, dat dit niet altijd het geval was. Men besloot nu deze elementen

toch op dezelfde plaats in het stelsel in te lasschen en ze daarom den naam van isotopen te geven. Mevr. C. geeft van dit alles een zeer heldere voorstelling.

Vanzelf kwam nu de vraag op, of er misschien ook onder de niet-radioactieve elementen isotopen waren. Door middel van de z.g. kanaalstralen, die uit positief geladen atomen of molekulen bestaan, gelukte het aan verschillende onderzoekers te bewijzen, dat dit voor sommige chemische elementen inderdaad het geval is. Zoo heeft men twee chloren, twee neons, drie magnesiums, vier zinken, acht tinnen enz. Dit vormt den inhoud van het tweede deel. Het derde deel geeft een korte samenvatting van de theorieën van *Rutherford* en *Bohr* over de structuur der atomen en het vierde behandelt de pogingen, die zijn aangewend om de isotopen te scheiden. Deze hebben nog niet veel succes gehad.

Wie zich in een paar uur op de hoogte wil stellen van deze kwestie, leze dit boek. Het is een beetje droog, niet zoo leesbaar als Fransche boeken anders gemeenlijk zijn; maar het is klaar en juist. Een paar foutjes mag ik wel even signaleeren. Blz. 28, reg. 6 v.o. moet het negatieve teeken vóór 19 vervallen. Blz. 175, reg. 8 v.o. staat cathions i.p.v. cations. Blz. 177, reg. 12 v.b. moet tweetje boven aan HCl vervallen. Tenslotte op blz. 204 wordt *Aston* foutief geciteerd. Het bedoelde diagram staat niet op p. 84 maar op p. 15.

'n Kletspraatje bij Timmermans

door JOHN SCHILTE.

Eigenlijk moest ik u nog veel vertellen over de reis welke ik voor *Boekenschouw* naar Parijs gemaakt heb, maar ik wil dit even onderbreken en u eerst m'n bevindingen meedeelen over 'n buurpraatje met *Timmermans*. Want 't is altijd interessanter om over iemand te schrijven als hij nog staat in de algemeene interesse van de lezende menschheid, dan wanneer z'n naam reeds begraven is in de eindeloosheid der vergetelheid.

Daarom schrijf ik dan allereerst over onzen vriend *Felix*, want evenmin als men profeteeren kan dat 'n koning nog vijf, zes, of tien jaar z'n kroon zal dragen, z'n scepter voeren, evenmin kan men er staat op maken dat 'n schrijver, wiens werken nu nog door Jan Publiek gelust en genoten worden, over 'n maand al niet weer verdrongen is door 'n anderen schrijver, wiens oeuvre met veel kermisreclame aan de lezende massa wordt opgedrongen.

Er zijn schrijvers, die men eenvoudig maar heeft te noemen om iedere inleiding overbodig te maken.

Timmermans!

Je ziet z'n forsche, welgedane verschijning, je ziet de koddige figuurtjes, de jolige kereltjes, de zoete wezentjes, de mooie menschjes die hier en daar in z'n werk voorkomen.

Z'n kop met fladderende haarbos heeft men genoeg op lezingen en . . . in de „Haagsche Post” kunnen bewonderen.

Hoe hij aan de verschillende dingen voor z'n beschrijvingen is gekomen, heeft hij genoeg verteld om 't mij overbodig te maken.

't Was eigenlijk maar toeval, dat ik naar *Timmermans* ben toegegaan en met hem over z'n werk heb zitten keuvelen. 't Kwam namelijk omdat m'n vriend Van Dijk 'n portret van *Timmermans* wilde teekenen. Timmermans moest voor hem poseeren en hij vroeg me of ik mee wilde gaan.

Nou vind ik 't heelemaal niet interessant om iets te zeggen van 'n schrijver die poseert. Maar hebt u wel 'ns ooit 'n schrijver gezien die geen pose aanneemt? De portretten van *Timmermans*, met 'n pijp en 'n pint, zijn ontelbaar; en toch rookt en drinkt *Felix* zoo goed als nooit.

De Schets van A. van Dijk

Bij m'n binnenkomen in de werkkamer van T i m m e r m a n s brak ik bijna m'n nek over 'n meisje van 'n jaar of vier, dat heel wijsgeerig op haar knieën voorover gebogen, gebroken woordjes stamelend, zat te blaren in 'n ouwe jaargang van „Simplicissimus”.

Timmermans had 'n soort lange stofjas aan. Al die stof ook uit z'n werk!

Allereerst ontstond er, zonder veel vorm van proces, 'n debat tusschen T i m m e r m a n s en Van Dijck over beeldende kunst, waarbij in vijf minuten tijds wel 'n dozijn schilders en teekenaars werden bij elkaar gesleurd.

Ik stond te kijken naar dien ouden toren, de roem van 't stedeke Lier, bezongen, bedicht, geroemd door T i m m e r m a n s, en

Teekening door
Felix Timmermans

waarvan je alle kwartieren, halfuren en uren, 't muzikaal sterven hoort van de tijd.

De kamer waar T i m m e r m a n s werkt, heeft meer weg van 'n schilders-atelier dan van 'n schrijvers kamer. De doeken waarop hij z'n konterfeitsels heeft neergelegd, laten in hoofdzaak drie koningen zien in allerlei gedaantes; dan 'n binnenkamertje, 'n Sint Franciscus, 'n processie, 'n brokje begijnhof, 'n hoekje van Lier, of 'n plaatje uit 'n vertelling.

Timmermans ging poseeren en ik begon zoo kalmpjes, heelemaal niet zwaar en diepzinnig, met hem te praten en te keuvelen over dingskens uit z'n werk.

Ik heb hem niet willen spreken over de pijnlijke kwestie, wie eigenlijk de echte vader is van „Pallieter”, hij of die Franschman. Ik heb hem niet willen vragen naar zijn meening in die penibele kwestie van de bewuste uitgave van Pallieter, want ik zei u reeds, we waren heelemaal niet wijsgeerig en diepzinnig.

Hij vertelde me van Lier op 'n Zaterdagmiddag, dat dan heelemaal niet leek op 't stedeke dat hij beschrijft in *Schoon Lier*, maar dat veel

meer weg heeft, op zoo'n Zaterdagmiddag, van 'n stadje vol kleine bedrijvigheid, waar in alle huizen de menschen bezig zijn met 't toebereiden van 't eten voor den Zondag. Zoo'n dag als hij beschrijft in z'n *Koninklijke Vlaai*, als de beiaard, waar niemand naar luistert, fonteinen van klanken spuit uit den hoogen toren, en de groote, zware klok den toren beven doet met haar geronk, als de verschgewasschen gordijntjes voorzichtigjes in hun vroegere plooiën worden opgehangen met 'n grooten, rozen strik en de koperen klinken van de deuren blinken als sterren; als 't overal is 'n ruitengewasch, 'n emmergeklank, 'n stratengeschuur en 'n vertooning van dweilende vrouwen met haar achterste in de lucht.

Dàt is Lier op 'n Zaterdagmiddag.

We spraken over dingen van pas geleden, en zoo vertelde hij dan dat hij de feestvoorstelling van *Leontientje*, ter eere van pater Hermans, had bijgewoond. Dat hij voor hem een speech had afgestoken en 'n krans had overhandigd, en dat hij bij die gelegenheid ook Brusse had gezien, die hem beloofde 'n boek te zullen sturen, 'n fransch boek, 'n boek dat *T i m m e r m a n s* wel zou interesseeren, 'n boek dat *T i m m e r m a n s* mogelijk wel heel vroeger had gelezen, ziet u . . . ik bedoel die fransche Pallieter.

Maar hij had *Leontientje* gezien.

Ik vroeg hem of hij tevreden was over de bewerking van Veterman; maar hij zeide me dan dat de bewerking niet van Veterman, maar van hemzelf was, en dat hij 't einde van 't stuk, zoo 't derde bedrijf, niet naar z'n zin vond en 'n verandering wilde aanbrengen.

Vroeger heb ik 'ns de meening gehad, dat „*De Pastoor uit den Bloeyenden Wijngaard*” wel kon dienen als 'n aanval tégen 't gemengd huwelijk. Maar *T i m m e r m a n s* had aan zoo'n opvatting nooit van z'n leven gedacht. In „*De Pastoor uit den Bloeyenden Wijngaard*” heeft hij willen weergeven 't hooge, 't edele, 't groote en machtige van 't offer.

„Maar waarom laat u dan *Leontientje* dood gaan? Was 't niet veel grootscher geweest, dat offer, als *Leontientje* had blijven leven in 't bewustzijn van wát ze had geofferd voor haar ideaal, 't geloof?”

„Maar mij dunkt dat dan door den tijd 't slijten zou gekomen zijn, ze misschien 'n oude vrijster was geworden.”

„Maar u had toch ook 'n oplossing kunnen vinden door 't boek zóó te laten eindigen, dat *Leontientje* bleef leven, dat ze niet opeens sterft; maar daar staat als heldin van haar offer, waar wij met onze menscheijkheid, eerbiedig 't hoofd voor moeten buigen . . .”

Er kwam iets anders ter berde. Hoe we daar precies op kwamen, weet ik niet meer, maar ik geloof dat 't was naar aanleiding van wat men al zoo schreef over „beroemde” mannen.

't Was over de zonderlinge dingen, die men over iemand durft te publiceeren.

Men moet weten, dat eenige werken van *T i m m e r m a n s* in 't Hongaarsch zijn vertaald. Nu kreeg de redacteur van 'n Hon-

gaarsch blad 't in z'n hoofd om 'n interview te gaan fingeeren over T i m m e r m a n s. Waarschijnlijk heeft die redacteur de voornaamste bijzonderheden over België uit 'n Baedeker gehaald.

Hij trok dan uit Hongarijē naar België en, zooals hij beschrijft, kwam hij in Antwerpen, 'n aardig provincie-plaatsje, waar hij moest overstappen in 'n oud, versleten treintje, waarvan de ruiten gebarsten waren en men door de gaten in den bodem de rails kon zien liggen.

't Toeval wilde, dat de interviewer in kwestie, kwam te zitten tegenover 'n Vlaamsche pastoor, zooals hij die had leeren kennen in de werken van Timmermans. 'n Welgedane, bloeiende pastoor, in 'n vette toog en met 'n jeneverkruik in z'n arm.

Toen 't treintje op sukkel ging naar Lier, probeerde de Hongaar 'n praatje te beginnen met dien pastoor. Hij vroeg of hij ook naar Lier ging, en op 'n bevestiging daarvan, vroeg hij verder of hij daar

Timmermans
als Illustrator

ook 'n zekere F e l i x T i m m e r m a n s wist te wonen, waarop de pastoor z'n jenever-kruik met 'n smak naast zich op de bank zette, en verontwaardigd in den gang van den trein ging ijsbeeren.

„Timmermans, durft men daar met 'n pastoor over te spreken, zoo'n goddeloos mensch?”

En de interviewer vertelde verder dat hij de jenever-kruik van den pastoor als souvenir heeft meegenomen.

In Lier aangekomen, aldus z'n verdere beschrijving, vroeg hij aan iemand naar Felix Timmermans.

„Ge zult hem daarginds wel bij z'n schapen vinden,” kreeg hij ten antwoord.

Hij stapte in de aangeduide richting en hij belandde bij 'n huis, laag van verdiep, waar geen enkele ruit in te zien was, en waarvan de heele voorgevel dichtgeplakt was met kranten.

Voor 't huis vond hij een struischen kerel, die bezig was met z'n schapen. 't Was 'n echte, stoere heiboer, enz. . . .

Dat zou Timmermans moeten wezen?

Maar 't toeval wilde dat in den tijd dat dit artikel verscheen en welwillend vertaald werd in 'n Vlaamsch blad, T i m m e r m a n s

in 'n huis woonde, waarvan 'n ruit kapot was en waarvoor hij, omdat 't zijn huis niet was, 'n stuk papier geplakt had; dat hij toen ook 'n schaap er op nabield, en woonde in de door den interviewer aangeduide richting. Maar 'n bewijs is 't wel voor 't fantasie-vermogen van de (Hongaarsche) pers, want nooit is er iemand uit Hongarij bij Timmermans op bezoek geweest.

Dat die Hongaar Timmermans promoveerde tot schapenboer, kan z'n verklaring hierin vinden, dat de bewoners van Lier „schapenkoppen" genoemd worden, in 't Fransch dus „têtes de mouton". Die Hongaar zal dus aldus geredeneerd hebben: tête de moutons is 'n hoofd van schapen, bijgevolg 'n schapenboer. . . .

We spraken onder meer ook over de verschillende manieren van werken. Dat ik menschen kende, die artikels en vertellingen dicteerden, 'en dat ik dat wel 'n praktische en vlotte manier van schrijven vond.

Maar Timmermans zou dat niet kunnen. Gewoonlijk begint hij te schrijven zonder 'n vast idee. Hij heeft 'n blanco velletje papier voor zich, laat drie menschen komen, beschrijft ze, laat ze wandelen, praten, doen, laat ze verdwalen, en dan komt de kwestie waarheen hij ze moet laten verdwalen. Ze moeten ergens terecht komen, hij laat ze kuieren tot ze belanden bij 'n foorwagen en de *Drie Koningen Triptiek* ontstond.

Alleen als hij schrijft over gegevens, waar hij niet rond fantaseeren kan of waar hij gebonden is aan vaste gegevens en omstandigheden, dan heeft hij van te voren 'n schema, waarin hij dan natuurlijk weer meer op zijn manier, de menschen laat praten en doen. Zoo heeft hij 't plan om 'n boek te schrijven over z'n vader. Dat zou hij, omdat hij daar natuurlijk alles van weet en alles herinnert, in 'n week kunnen klaar hebben.

Maar als hij onder 't schrijven fantaseeren moet den gang, de handeling en de personen van z'n verhaal, dan gaat 't zoo vlug niet.

Over Breughel heeft hij 'n boek geschreven getiteld: „*Hoe ik Breughel heb geroken*". 't Zal in 't voorjaar verschijnen. De nieuwe appreciatie van schilderijen zal dus niet wezen, volgens Timmermans, om ze te bezien, maar om ze te beruiken.

Ook z'n werk over Franciscus is 'n heel eind op streek. We kunnen dus ook 'n uitgave ervan spoedig verwachten.

„Timmermans, ik wensch dat je succes blijvend mag zijn, want waarom zou ik 't tegendeel moeten wenschen? Ik hoop dat je werk

Inspiratie?

groeien zal tot 'n schepping van diepe menselijkheid. Meer wensch ik niet."

't Slot van dien Zaterdagavond was niet zoo heel blijmoedig. We gingen bij Timmermans vandaan met 'n grooten honger, en in Lier, 't stedeke waarover de Sint Gommarus-toren z'n blijde geluidjes tokkelde, waar de menschen 's anderendaags smullen zouden van gebraden duiven en konijnen, kuikens en hesp, eieren en groenten, fruit en vlaikens, konden wij nergens meer iets te eten vinden. Eindelijk vonden we 'n arbeiders-restaurantje waar we bij de gratie Gods ieder 'n ommelette met brood konden krijgen, dat we naar binnen spoelden met zwarte koffie.

't Was koud, naargeestig koud, en met 'n gezicht van „Wat zeg je me daarvan?" roerde ik met m'n wijsvinger de suiker in de zwarte koffie, want lepeltjes waren er niet.

Breughel.

Heet Bier.

Daar sitende drinkende kunstenaars met hunne maatjes in de proppensvolle herberg van d'Ekster, al roepend en lachend te wachten naar de Brusselaars die tegen Frans Floris om ter meeste ^{her}landen komen drinken.

Frans Floris zot en met een grote aarden kroes voor zich, en rond hem zaten Willem Key, Homs Dol, Mostaert, ~~van der~~ Coel, Hans Franshert, Sinter Breughel en anderen. ~~De~~ uitdruyende en trotse blond Frans Floris weer recht, lief de schuinende kroes omhoog, en riep: "laadt ge niet zeggen dat ze bang zijn de Brusselaars! Laat ze maar komen! Ik wil zoo een dreef van kroegen uitdrinken, en dan nog zal ik recht staan als een kaars, en zal een van mijn schone figuren tekenen en het met mijn naam onder tekenen, en dan wandel ik terug door die dreef van hergamelde kroegen. Bij de naam van de ^{beste} ~~grootste~~ schilder voeg ik de naam van den besten drinker ~~aan~~ ^{de uitdruyende} ~~aan~~. Bij de naam van den Vlaamischen Raphael hunt ge de naam van den Vlaamischen Bacchusvrijer."

Handschrift van Timmermans uit z'n boek over Breughel

Fransche Boeken

Carco (Francis) LES INNOCENTS. 12 frs. Albin, Michel.

Toen dit boek voor 't eerst verscheen in den oorlogstijd (1916) had de censuur niet zuinig ingegrepen. Nu is het verkrijgbaar in zijn geheel en compleet, en 't blijkt dat de censuur, maar thans om een andere reden, gronden te over had om het boek te verbieden vanwege zijn immoraliteit.

Carelle (A.) LE SECRET DE MADAME DE LABORDE. 12 fr. Flammarion.

Zij was gehuwd met Sauvier, die haar een ziekelijk kind naliet, haar fortuin opmaakte en er van door ging. En toen kwam de oorlog en de verlaten vrouw huwde met Laborde. Voor God was zij schuldig, maar in de wanorde van den oorlog kon zij het geheim verbergen voor den wereldschen rechter.

Later ontdekt een jonge gouvernante de situatie. Mevrouw Laborde sterft. Na een jaar huwen de onderwijzeres en de heer Laborde, nadat zij hem eerst heeft terug gebracht tot de godsdienstige praktijken. Zij zelf belijdt hare zwakheid en erkent, dat, als Laborde niet stevig in zijn schoenen had gestaan, zij voor de bekoring zou zijn bezwiken. Het boek is behoorlijk en ieder volwassen mensch mag het lezen.

Finaud (Georges) LE CHOC. 12 fr. Editions „Pro Arte”.

't Is geen boek voor iedereen. Sommige toestanden en beschrijvingen zijn wel wat ruw en realistisch uitgevallen, om niet een kleine waarschuwing te verdienen en gevoelige lezers een tocht-schermpje aan te raden. Het boek is echter niet verkeerd, maar veel meer te openhartig.

Jacques Résanne is terug uit den oorlog met eene ondermijnde gezondheid. Een oorlogskameraad, Jean Sallanche, met wiens zuster Régine hij verloofd is, brengt hem in kennis met een groothandelaar, een knoeier van belang, Basset genaamd.

Deze ridder van de droeve figuur, draagt den jongen man op, de secretaris van het staatsblad om te koopen, om eene vergissing te maken, waardoor het den handelaar mogelijk wordt een paar dagen tijd te winnen en te ontsnappen aan het verbod van olie-invoer.

En zoo gebeurt. Jacques wordt erger; zijn verloofde geeft hem de gezondheid terug door bloedstransfusie, en bij den deugniet Basset komt loontje om zijn boontje.

Hermant (Abel) CAMILLE AUX CHEVEUX COURTS. 12 fr. Flammarion.

Als de fransche pers een boek prijst als „spirituellement auda-

cieux'', dan kan men er zeker van zijn dat het gedurfd is. En als een fransch boek gedurfd heet, dan brand het van de peper.

Het geestige van den academicien Hermant, moet dan liggen in zijn handigheid om de vuilste dingen te vertellen zonder vuile taal te gebruiken. Hij insinueert, zinspeelt en trekt heel zachtjes de aandacht op zonden, die onder ons niet genoemd moesten worden.

Een slecht boek en een slechte daad.

Miomandre (Fr. de) LA MODE. 5 fr. Hachette.

't Is maar een klein boekje, maar het geeft vermaak voor drie. De manier, de geest, de taal, waarin Miomandre zich uitlaat over de mode; de paradoxen, welke hij rondstrooit en het vuurwerk, dat hij tintelen en spatten doet, houden ons geboeid. Au fond is het een puur journalistieke prestatie, maar dat is ook wel iets en vooral als het vermaak, dat er uit voortkomt, totaal onschuldig is.

Silvestre (Ch.) AMOUR SAUVÉ. 12 fr. Plon.

Charles Silvestre schrijft goed en heeft een mooi talent. Sterke dramatiek moet men echter bij hem niet zoeken; hij heeft meer gevoel voor het liefelijke, vriendelijke, idyllische.

Nadalette de Preignac heeft veel liefde voor Bernard de la Jeume, die logeert op het kasteel harer moeder. En de jongeman beantwoordt die liefde. Maar teruggekeerd in Parijs, is hij de naïeve, frissche, landelijke schoonheid weer spoedig vergeten. In de groote stad leeft hij zijn leventje, en op een goeden dag is hij geruïneerd.

Maar Nadalette vergeet hem niet. Zij schrijft hem (een beetje onvoorzichtig) en gaat hem zelfs bezoeken (nog onvoorzichtiger) en brengt hem tot beter inzicht en christelijk leven. Dan is hij harer waardig.

Een buitengewoon simpel gegeven. Maar zoo fijn uitgewerkt en zoo levens-echt in de voorstelling, dat men werkelijk geniet van dit charmante boek. Voor iedereen zou ik zeggen.

Robert Louis Stevenson

door P. W. ASSMANN.

„Literature is a way of escape from life as well as a mirror of it.” In de voor den literatuurkenner zoo interessante periode van 1880 tot den huidigen tijd heeft zij haar dubbel doel op uiterst markante wijze gedemonstreerd. De grootmeesters van het realisme en het pessimisme hebben den spiegel gehanteerd en den lezers een beeld getoond van den modernen mensch dat echter niet zelden door het niet reflecteeren van het etisch element een schijnbeeld van den waren

Robert Louis Stevenson

mensch werd. Maar tegelijkertijd bestonden er romantische stroomingen waarvan de vertegenwoordigers wel niet de genialiteit bezaten der groote realisten, maar in wier scheppingen de menschen toch het geestelijk middel vonden de soms grauwe, alledaagschheid van het leven te ontvluchten in een fantastisch verleden of in een romantisch gekleurd heden. Dit laatste vooral onderscheidt de nieuwere romantiek. Toen na het verstarren van het tenslotte van alle levenskracht gespeende classicisme de romantiek tegen het einde der 18^e eeuw opkwam, grepen haar leiders bij voorkeur naar de middeleeuwen, als h e t tijdvak, dat bij uitstek de vereischte stof kon leveren. De neo-romantiek — reactie op het gelijktijdig oplevende realisme — heeft zich gekenmerkt door ook in het gecompliceerde moderne leven een romantiek te onderkennen, zooals men die zich tot dusver

slechts in een eeuwen verlopen tijdvak kon denken. Het is de verdienste van Robert Louis Stevenson dat hij een der eersten is geweest die de literatuur met dit element heeft verrijkt en hij wordt dan ook gemeenlijk beschouwd als de schepper en een der voornaamste vertegenwoordigers der neo-romantiek.

* * *

Deze Schotsche schrijver, die zich ook als essayist en dichter naam maakte, is wel een interessante persoonlijkheid: zijn geheele leven een invalide door een zware longtering en herhaalde aanvallen van een zenuwziekte, die hem volgens zijn eigen woorden niet toelaten „the life of an ordinary mortal” te leiden, waar hij toch steeds zoo hartstochtelijk naar verlangde, werden de romantische neigingen in hem versterkt door zijn invaliditeit: „He loved bloodshed as a cripple loves athletics — passionately and with the intimate enthusiasm of make believe which an imaginative man can bring to bear on the contemplation of what can never be his.” Misschien is voor den aandachtigen lezer wel het meest opmerkelijke en treffende in zijn romantische verhalen, dat er overal uit blijkt welk een haast jongensachtig genoeg Stevenson zelf in zijn scheppingen stelde en met wat volkome overgave hij zijn avonturen-romans blijkbaar geschreven heeft. Wat, beschouwd tegen den achtergrond van zijn leven als invalide voor wien op den duur zelfs het verblijf in het Zuiden van Europa niet geschikt bleek, iets van het tragische verkrijgt.

Enkele zijner tijdgenooten hebben — ongetwijfeld ook onder den invloed die van zijn sympathieke persoonlijkheid uitging — Stevenson onder de literaire genieën willen rangschikken; dit is zeker overdreven — ik kom daar straks nog op terug — maar het oordeel dat gescherpt en juist is geworden door overschouwing van wat sinds Stevenson's tijd in zijn genre geproduceerd werd, moet erkennen, dat hij de neo-romantiek tot een hoogte heeft gebracht die zijn tallooze navolgers sinds dien niet meer vermochten te bereiken, daar, waar in zijn werken literaire kwaliteiten kunnen aangewezen worden, de meeste dier navolgers het genre in het bijna louter sensationele hebben laten verlopen.

* * *

Robert Louis Stevenson werd 13 November 1850 geboren te Edinburgh, de historische Schotsche hoofdstad, die een stuk romantiek op zich zelf vormt. De Stevensons waren van een ingenieursgeslacht, vermaard vooral door het bouwen van vuurtorens. Zijn grootvader heeft zich o.a. bekend gemaakt als bouwer van het beroemde „Bell Rock Lighthouse” vóór Edinburgh, en ook zijn vader was een bekwaam ingenieur. In den jongen Stevenson stak niets daarvan en waar zijn vader, dien hij als jongen dik-

wijls op zijn dienstreizen vergezelde, alles herleidde tot een samenstel van technische krachten, kon Robert Louis enkel de natuur bewonderen en vermocht hij daarin slechts romantiek te bespeuren. Zelf schreef hij later in een der vele geschriften waarin hij herinneringen uit zijn jeugd ophaalde: „The river was to me a pretty and various spectacle; I could not be made to see it otherwise. To my father it was a chequer board of lively forces, which he traced from pool to shallow with enduring interest.” Die reizen, meest langs de woeste Schotsche kusten hebben al vroeg liefde voor Schotland en den zin voor romantiek in Stevenson opgeroepen en ontwikkeld; hij heeft later veel studie van de historie des lands gemaakt, en zijn beste romans werden die, welke Schotland tot tooneel hebben.

Zijn gezondheid was al vroeg van dien aard, dat steeds de uiterste behoedzaamheid moest worden in acht genomen en verscheiden malen werd de knaap „ordered south”. Schotland is het land der strenge Calvinisten en zijn vader behoorde tot een der meest orthodoxe secten. In den familiekring sprak hij bij voorkeur over de leerstukken van goed en kwaad, wat op zijn zoon zulk een invloed uitoefende, dat zijn latere levensvisie, — zooals die uit zijn romans en essays blijkt, — er grootendeels door beheerscht is gebleven. Als jongen reeds bestond zijn plan auteur te worden; op 16-jarigen leeftijd schreef hij een historisch verhaal, een episode uit den tijd der Covenanters „*The Pentland Rising*”, en bestudeerde hij met groote ambitie — als „a sedulous ape” om zijn eigen uitdrukking te gebruiken — de auteurs die hij zich als voorbeelden ter vorming van zijn stijl gekozen had. Inderdaad moet zijn schrijfhartstocht verbluffend geweest zijn; één zijner biografen, Frank Swinnerton, die hem het meest critisch heeft behandeld, zeide hiervan: „writing was as the breath of his body; writing was his health, his friends, his romance.” Om studie te maken van de menschelijke natuur, in ’t bijzonder van haar ruwere zijden, waartoe hij zich het meest aangetrokken voelde, zwierf hij door de achterbuurten van Edinburgh, en tot welke klasse de kringen behoorden, waarin de ingenieurszoon zich bij voorkeur bewoog, blijkt uit wat hij daar in latere jaren van vertelde: „My circle was being continually changed by the action of the police magistrate.” Zijn vader had niet veel op met de literaire neigingen van zijn zoon en vooral niet met dergelijke voorstudies. Hij stond er op, dat Robert in de ingenieursstudie de familietraditie zou voortzetten en zoo begon hij de betreffende colleges te volgen aan de Edinburgsche universiteit. Nadat de studie de eerste jaren nogal had gevlot, werden de literaire neigingen, — aanvankelijk onderdrukt, — toch zoo sterk, dat het hem onmogelijk bleek verder voor zijn examen te werken en in 1871 hield hij er mee op. De practische vader was niet te overtuigen ook in de vruchten van literaire studies een toekomst te zien, de zoon weigerde zich verder nog voor het familieberoep te bekwamen, en tenslotte kwam men tot een vergelijk: Robert Louis zou in de rechten studeeren. Dit deed hij

van 1872 tot 1875, in welk laatste jaar hij werkelijk zijn juridische studies met succes beëindigde en als advocaat toegelaten werd. In die vier verlopen jaren had hij het minimum van tijd aan de rechten gegeven; de rest besteedde hij aan twee meer geliefde studieobjecten: die van de „human nature” en die van de auteurs, op wie hij zijn stijl wilde vormen. Onder invloed van Flaubert streefde hij vooral naar het „mot propre” en we kunnen het S t e v e n s o n’s waarachtig talent danken, dat de invloed van den Franschen schrijver hem geen slaafsch navolger van dezen maakte, maar dat zijn stijl zich tot een geheel eigene ontwikkelde en van een gaafheid, hier en daar zelfs van een schoonheid is geworden, die den lezer wel moet bekoren en eenstemmig door de literaire critici geprezen werd. Omstreeks dezen tijd maakte hij ook kennis met verscheidene literatoren en critici van beteekenis als Sir Sidney Colvin, die na S t e v e n s o n’s dood zijn brieven en zijn werken in „The Edinburgh Edition” uitgaf, Leslie Stephen, Andrew Lang en vooral W. E. Henley. Zijn bezigheden als advocaat liet hij niet veel tijd in beslag nemen; hij voelde zijn literaire vorming nu ongeveer als voltooid en publiceerde eenige artikels in verschillende tijdschriften, waarbij hij „found himself able to say several things in the way in which he felt they should be said.”

De slechter wordende gezondheid van den zwakken S t e v e n s o n maakte het verblijf in een milder klimaat noodzakelijk en van 1875 tot 1878 leefde hij in Frankrijk, hoofdzakelijk te Fontainebleau, waar hij in de artisten-club van Barbizon geïntroduceerd werd. De rusteloze, ongedurige Schot voelde zich daar uitstekend thuis. In dezen tijd — 1878 — zag zijn eerste werk het licht: *An Inland Voyage*, verslag van een canotocht door België en Frankrijk, dien hij met Sir Walter Simpson gemaakt had. Ofschoon het hier en daar reeds de mooie beschrijvingen geeft zooals die in zijn beste werken voorkomen, nam het publiek er nog niet veel notitie van; wel verschaftte het hem een zeker literair gezag in den kring zijner bekenden. Het jaar daarop verscheen *Travels with a Donkey in the Cevennes*, dat aan de gunstige kwaliteiten van Sterne doet denken en een van zijn beste reisverhalen is. Ook zijn eerste essays schreef hij gedurende deze jaren. Het vermeldenswaardigste feit van zijn verblijf te Fontainebleau was zijn kennismaking met een Californische dame, Mrs. Fanny Osbourne, voor wie S t e v e n s o n — die overigens vrij onverschillig tegenover het vrouwenlijk geslacht stond — een diepe genegenheid opvatte. Mrs. Osbourne, die ongelukkig gehuwd was, vertrok in 1878 naar Californië waar zij zich kort daarna van haar echtgenoot liet scheiden. Toen S t e v e n s o n bovendien vernam, dat zij ernstig ziek was, besloot de romantische zwerver haar daar op te zoeken. Wel begrijpend dat zijn ouders dezen stap zeker sterk zouden afkeuren, vertrok hij zonder hun voorkennis naar Amerika, waarbij hij, deels wegens geringe geldmiddelen, deels ook om nieuwe indrukken op te doen, de reis over den oceaan als tusschendeckspassagier maakte en daarna in een landver-

huizerstrein de Vereenigde Staten doorreisde. Zijn ervaringen heeft hij later te boek gesteld in: „*The Amateur Emigrant* en *Across the Plains*. Biografisch zijn ze wel interessant, maar uit literair oogpunt beschouwd hebben deze werken geen groote verdiensten. Voor het zwakke gestel van den avontuurlijken Stevenson bleek een dergelijke reis fataal: zonder geld, totaal uitgeput en bijna stervend van honger kwam hij in San Francisco en hij had het de zorgvuldige verpleging van Mrs. Osbourne te danken, dat hij toen niet gestorven is. Zijn vader scheen zich met den gedanen stap nogal te kunnen vereenigen: telegrafisch werd hem een jaarlijksch inkomen van f 3000 toegezegd. Toen hij in 1880 weer wat hersteld was huwde hij met Mrs. Osbourne en heeft toen eenige maanden te Silverado, noordelijk van San Francisco, gewoond. Zijn verblijf aldaar heeft hem geïnspireerd tot het boek, dat, wat de beschrijvingen betreft, tot zijn mooiste werken moet gerekend worden en de lezing overwaard: „*The Silverado Squatters*”. (1883). Het huwelijk bleek zeer gelukkig; bovendien was Mrs. Stevenson een kunstzinnige vrouw, van wier medewerking en critiek Stevenson voor bijna al zijn later werk heeft gebruik gemaakt. Einde 1880 vertrok het echtpaar naar Europa en bracht 2 jaar door te Davos, waar Stevenson genezing zocht voor zijn steeds verergerende kwaal. Omstreeks dezen tijd was hij zoo zwak — gevolg nog van zijn emigrantenervaringen — dat hij slecht enkele uren per dag kon werken, soms zelfs dagen achtereen in 't geheel niet. De hoeveelheid en het gehalte van wat hij onder deze omstandigheden schreef moeten bewondering wekken voor zijn energie. In 1881 verschenen de verzamelde essays onder den titel: *Virginibus Puerisque*; in 1882 de bundel fantastische verhalen waarvan enkele reeds vroeger in magazines verschenen waren: *New Arabian Nights*. Tot dan toe schreef Stevenson nog maar voor een kleinen kring van lezers en genoot hij slechts bij zijn naaste vrienden een zekere autoriteit. Toen verscheen in 1883 zijn *Treasure Island*. Deze avonturen-roman, die zeker zijn bekendste maar lang zijn beste niet is, had bijna dadelijk na het verschijnen een enorm succes en bezorgde den schrijver een wereldreputatie. Kort daar vóór was zijn tweede bundel essays verschenen: *Familiar Studies of Men and Books*, waarmee hij zijn naam en gezag als essayist en criticus wist te vestigen. Van toen af waren roem en fortuin van Robert Stevenson gevestigd. Ongelukkig werd zijn gezondheid voortdurend slechter en het echtpaar verhuisde toen naar Zuid-Frankrijk waar het zich te Hyères vestigde en daar een gelukkigen tijd doorbracht. Toen, — op een uitstapje naar Nice, — vatte Stevenson koude, en hij stortte in, erger dan ooit. Herhaalde bloedspuwingen deden telkens het ergste vreezen, heupjicht verergerde zijn pijnen en een oogontsteking veroordeelde hem tot een langdurig verblijf in een donkere kamer. Aandoening en bewondering moet men voelen voor den invalide, wiens romantische neigingen hem zoo vol en bewust deden beminnen het voor zijn artiestenoog rijk geschakeerde leven, waarvan hij absoluut werd

afgesloten, en die toch optimist bleef. Zijn neef Graham Balfour, een van zijn biografen, schreef over hem van dezen tijd: „in silence and the dark, and in acute suffering, he was stil cheery and undaunted.” Tegen alle verwachtingen in weer eenigszins hersteld ging hij op medisch advies te Bournemouth wonen, waar hij een voor een herstellende zieke enorme activiteit ontwikkelde. In de jaren 1885-1886 schreef hij *Prince Otto*; — waarin invloed van George Meredith merkbaar is, — *More New Arabian Nights*, den bundel schoone, gevoelige kindergedichtjes *A Child's Garden of Verse* en *The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde*, zijn merkwaardigste roman van romantiek in het moderne leven, die, vooral in de Vereenigde Staten, een onmiddellijk en groot succes verwierf. Van 1880 tot 1885, en meest in samenwerking met Henley, heeft Stevenson zich ook, ik mag gerust zeggen, bezondigd aan het schrijven van drama's. Want noch hij, noch Henley hadden iets van den tooneelschrijver in zich. Van de totale productie — vijf — zijn er twee zonder zelfs een schijn van succes opgevoerd. „The best that can be said of Stevenson's plays is that they are not feebler or more ineffective than Scott's.”

Tot ongeveer 1886 had Robert Stevenson voor de meeste van zijn werken uit het heden de stof voor een dikwijls fantastische romantiek geput, maar omstreeks dezen tijd wendde hij zich daartoe tot een historisch verleden. De historisch-romantische verhalen van Stevenson laten zich makkelijk in twee groepen scheiden naar de tijdvakken waarin zij spelen: de latere middeleeuwen en het Schotland van de 18^e eeuw. Een juist inzicht in het wezen van een tijdvak als de middeleeuwen, zoo absoluut afgesloten van onzen tijd, vereischt een geduldige en diepe studie, waartoe de ongedurige nerveuze Stevenson zich niet kon zetten, terwijl zijn in den grond zeer Schotsch-puriteinsche geest dat wezen — Katholiek immers — ook niet in staat was te vatten. De enkele zijner verhalen o.a.: *The Black Arrow* (1888) en verschillende „short stories” waarvoor de stof uit dat tijdvak werd geput, zijn dan ook de minst geslaagde van zijn oeuvre en demonstreeren een volslagen gemis aan inzicht van die tijden. Hij voelde dat zelf ook wel eenigszins en heeft meer dan eens verklaard dat de middeleeuwen zijn sympathie niet hadden. Maar, Schot van geboorte, die den geest van zijn land begreep en dat land en zijn geschiedenis door en door kende, was Stevenson door geboorte en aanleg aangewezen op de voor hem niet zware studie van het Schotland der 18^e eeuw, waarvan hij in zijn geboortestad Edinburgh, die er de ziel van was geweest, tijdens zijn jonge jaren nog de traditie navoelde. In het raam van dezen tijd zijn de vier romans gesteld, die de meesterwerken van Robert Stevenson zullen blijven en waarvan de lezing ieder, die den Schotschen schrijver in zijn beste uitingen wil leeren kennen, kan aanbevolen worden: *Kidnapped* (1886), *The Master of Balantrae* (1889), *Catriona* (1893) en *Weir of Hermiston*, dat door den dood van den schrijver een fragment is gebleven

maar alle teekenen vertoonde zijn beste roman te zijn geworden.

Toen *Stevenson* *Kidnapped* bijna voltooid had, bleek dat hij te veel van zijn krachten gevegd had, hij stortte weer in en het onverwachte, bruuske slot van den roman toont duidelijk gebrek aan inspiratie als gevolg van oververmoeidheid. Kort daarna stierf zijn vader en vertrok de schrijver — 1887 — naar Edinburgh. Het was zijn laatste bezoek aan Schotland. Zijn longlijden werd zoo ernstig, dat zelfs het klimaat van de Riviéra niet geschikt meer voor hem werd geacht en op raad van zijn dokter vertrok hij naar de Vereenigde Staten om in de Adirondack Mountains verlichting van zijn kwaal te zoeken. De bewonderenswaardig energieke *Stevenson* bleef werken en in 1889 verscheen het in samenwerking met zijn stiefzoon Lloyd Osbourne geschreven *The Wrong Box* — een prettig vermakelijk verhaal, dat onlangs in een goede vertaling nog eens in het Hollandsch werd uitgegeven door de Wereld Bibliotheek, — en kort daarna *The Master of Ballantrae*, dat in Schotland speelt en tot zijn vier hier vóór genoemde beste werken behoort.

Het zwerven zat *Robert Stevenson* in 't bloed en zoo was het al lang zijn plan het gebied te doorkruisen dat altijd prikkelend op het brein der verhalers van avonturen-romans heeft gewerkt, de Stille Zuidzee. Dat plan kon thans in vervulling gaan. Het, sedert het verschijnen van „*Treasure Island*”, finantiële succes van zijn romans stelde hem in staat een jacht te koopen waarmee hij naar den Grooten Oceaan koers zette. Gedurende twee jaren kruiste hij daar rond en bezocht de Polynesische eilanden. Uit dezen tijd dagteekent een mooie daad uit *Stevenson*'s leven. Hij bezocht op een van zijn zwerftochten het leprozen-eiland Molokai, waar pater Damiaan verbleef, die er zijn melaatschen verpleegde, tot hij, zelf aangetast door de vreeselijke ziekte, hulpeloos neerlag. Op „*The Martyr of Molokai*”, zooals hij bekend zou worden, was door den rev. Dr. Hyde een minderwaardigen aanval gedaan vol verdachtmakingen voor den pater. In zijn *Father Damien*, een mooi stuk proza en volkomen vrij van het eenigszins aanstellerige dat *Stevenson*'s werken wel eens aankleefde, leverde de verontwaardigde schrijver een schitterende verdediging van pater Damiaan en bracht hij de insinuaties van Dr. Hyde tot absoluut niets terug.

In 1891 vestigde *Robert Stevenson* zich op Upolo, één der Samoa eilanden, en liet zich daar een huis bouwen. Het klimaat bleek hier zeer gunstig voor den schrijver, wiens toestand — van gezondheid kon men kwalijk spreken — iets verbeterde. Gedurende zijn kruistochten door den Grooten Oceaan en zijn verblijf op Upolo was hij voortdurend blijven schrijven. Zijn werken uit dezen laatsten tijd staan echter opmerkelijk ten achter bij zijn vroegeren arbeid: het is duidelijk dat het scheppend vermogen van *Stevenson* op den duur een ongunstigen invloed moest ondergaan van zijn ziek lichaam. De voornaamste werken uit dezen tijd zijn: *The Wrecker* (1892), waarin hij herinneringen uit zijn jaren te Edin-

burgh en Fontainebleau heeft doorweven met gebeurtenissen uit zijn laatsten tijd, zoodat „the result was a strangely amorphous and ineffective book”; *Island Nights Entertainments* (1893) and *The Ebb Tide* (1894) verhalen van het leven op de eilanden in de Stille Zuidzee. Ook een serie brieven, die hij schreef aan Sir Sidney Colvin, waarin hij van zijn leven op Upolo vertelt en later uitgegeven als *The Vailima Letters*, (Vailima - „the Five Waters” was de naam van zijn huis op Upolo) vermochten niet veel belangstelling te wekken. Beter slaagde hij toen het verre en geliefde Schotland weer het onderwerp leverde: *Catriona* (1893) is een zeer goed geslaagd vervolg op *Kidnapped*. Nog twee onvoltooide romans heeft hij nagelaten: *St. Ives*, een verhaal uit den tijd der Napoleontische oorlogen, dat wel zijn zwakste werk is en later werd voltooid door Sir Arthur Quiller Couch, en de eerste hoofdstukken van *Wier of Hermiston*, uit het Schotland van het einde der 18^e eeuw. *Weir of Hermiston* schijnt geschreven te zijn in een laatste, bijna ongelooflijke opflukering van zijn krachten: het behoort tot zijn mooiste en diepste werk.

Op Upolo wist Stevenson zich zeer bemind te maken bij de inlanders; hij regeerde bijna als vorst over hen en schepte er genoeg in hen te boeien door zijn verteltalent, zoodat zij hem den bijnaam gaven van „Tusitala”, „the teller of tales”. Het einde kwam plotseling voor Robert Stevenson. Terwijl hij zat te praten in de voorgalerij van zijn huis „He suddenly put both hands to his head and cried out: „What’s that?” Then he asked quickly: „Do I look strange?” Even as he did so he fell on his knees beside his wife.” Hij kwam niet meer tot bewustzijn en stierf den 3^{en} December 1894. Op een heuvel bij zijn huis werd hij door de inlanders begraven. In zijn grafsteen staat het „Requiem” gebeteld dat hij voor zich zelf gedicht had en tot zijn mooiste poëzie behoort:

„Under the wide and starry sky,
Dig the grave and let me lie,
Glad did I live and gladly die
And I laid me down with a will.
This be the verse thou grave for me:
Here he lies where he longed to be;
Home is the sailor, home from sea,
And the hunter home from the hill.”

De studie der persoonlijkheid van Stevenson, van zijn inzicht en bedoelingen, levert geen gissingen die tot hypothesen leiden: hij sprak graag over zich zelf — van een zekere ijdelheid moeten ook zijn beste vrienden hem beschuldigen, — een groot gedeelte van zijn werk is auto-biografisch waarbij de helderheid van stijl geen plaats voor misverstand of dubbelzinnigheid laat, en verschillende van zijn familieleden en vrienden hebben levensbeschrijvingen en studies van hem in het licht gegeven. Er blijkt uit, dat Robert Stevenson

een sympathieke persoonlijkheid was, met een charme, die hem den omgang met menschen van alle klassen makkelijk maakte. Bovendien, bezat hij een zeer bijzonder conversatie-talent, waarin hij zelf veel genoegen had: hij hoorde graag zichzelf praten, wat, naar men beweert, een Schotsche karaktertrek is. Hartelijk in den omgang, steeds belangstelling toonend in het lot van anderen en bereid tot hulp, werden, die hem kenden, meest allen levenslang zijn vrienden. De criticus F. Swinnerton beschrijft hem „as a poseur who exploited his charm”. Poseurs zijn gemeenlijk onuitstaanbare lieden, maar allen die den schrijver hebben gekend — Miss Rosaline Masson gaf in 1922 een boekje uit: „I can remember Robert Louis Stevenson” waaraan verschillende bekende persoonlijkheden hebben bijgedragen — zijn het er over eens dat hij een sympathiek mensch was; het uitstallen van zijn beminnelijke hoedanigheden gebeurde bij hem onbewust. Eigenaardig, ofschoon wel verklaarbaar, is het dat wij die hem niet gekend hebben maar zijn boeken lezen, bijna allen denzelfden indruk ontvangen. Bij de inleiding van mijn artikel sprak ik daar reeds over.

* * *

De groote en diepe levensvragen, zooals die het denken hebben beheerscht van Joseph Conrad en Thomas Hardy en welke zij in hun boeken hebben verwerkt, beroerde Stevenson niet. Zijn geest had niet de diepte, de originaliteit van het genie en hij was fysiek ook niet sterk genoeg om bestand te zijn tegen de afmatting welke diep wijsgeerig denken kan veroorzaken. Stevenson was daarom nog niet oppervlakkig. Zijn orthodoxe vader had den schrijver in zijn jeugd de begrippen van goed en kwaad, — vooral van het kwaad — zooals de sombere man die opvatte, op zoo'n geweldige manier ingeprent dat zijn denken er altijd door beheerscht is gebleven en zijn heele persoonlijkheid, zijn heele levensvisie er door gevormd werd. Later twijfelde hij aan de waarheden zooals zijn vader hem die had voorgehouden en aanvaardde hij goed en kwaad, niet met de bijgedachte van daaraan verbonden belooning of straf, maar eenvoudig als bestaande factoren. Diep doordrongen der noodzakelijkheid van het bestaan van beide, beminde Robert Stevenson het leven, juist omdat het er door gevormd werd, omdat het een voortdurenden strijd te zien gaf tusschen goed en kwaad. Hier blijkt meteen hoe de opvattingen van Stevenson verschillen van die der tegenwoordige optimistische schrijvers, zooals o.a. Robert Nichols. Zij halen uit de levensverschijnselen het goede dat bemoediging voor de toekomst geeft naar voren, zij beminnen het leven ondanks het bestaan van het kwade; Stevenson beminde het leven juist omdat dit een voortdurenden strijd tusschen goed en kwaad te zien gaf, waardoor de nobele eigenschappen van de menschen konden uitkomen. De eeuwen door heeft de strijd tusschen goed en kwaad in de ziel van den mensch de geesten der genieën

bezig gehouden en hen geïnspireerd tot hun kunstwerken. Wanneer Stevenson werkelijk een diepeilend psycholoog was geweest, zou hij, wiens algemeene levensgedachte er zoo door beheerscht werd, zeker psychologische romans van hoog en edel gehalte hebben geschreven. Nu is de vraag gerechtvaardigd of hij voor de samenstelling van verscheidene zijner werken zijn bouwstoffen niet heeft gehaald van een terrein dat hij feitelijk niet kon ontginnen. Wie dat eens geïllustreerd wil zien, leze: „*The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde*, dat een psychologisch meesterwerk had kunnen worden, maar nu meer heeft van een origineel griezelvehaal, dat echter in ontegenzeggelijk schoonen vorm is geschreven en na lezing zeker een diepen indruk nalaat. Niet alleen dat lichamelijke zwakheid den weelderigen uitgroei der geestelijke vermogens heeft belemmerd, maar Stevenson moet daarbij gerangschikt worden onder die kinderlijke menschen „who in a sense never outgrow their boyhood.” En die zullen nooit nuchter en scherp observeerend blootleggen het soms geraffineerde der motieven van wat onder en aan de oppervlakte van het leven woelt en borrelt. Het is dus niet verwonderlijk, dat, wanneer Stevenson zich tot analyseeren zette, hij het zieleleven van het kind meesterlijk kon ontleden, — zijn kleine maar schoone bundel verzen *A Child's Garden of Verse* is er het bewijs van, — verder ook zeer goed slaagde in de teekening van jongens en jonge mannen, terwijl „his fulgrown men are for the most part larger children.” En in dit verband is ook merkwaardig maar verklaarbaar dat Stevenson met één uitzondering nooit een vrouw tot heldin van zijn romans heeft gekozen: het gecompliceerde wezen van de vrouw was hem volkomen vreemd. Slechts één keer — in *Prince Otto* — heeft hij een ernstige maar niet geheel geslaagde poging gedaan een vrouw als heldin te scheppen; overigens neemt zij slecht een zeer ondergeschikte plaats in als bijfiguur, waaraan scherpe teekening ontbreekt. Hij wist dat zelf heel goed en verklaarde tegen het einde van zijn leven: „I have never pleased myself with any woman of mine.” Al heeft Stevenson zich meer dan eens gewaagd binnen een gebied dat meer psychologisch aangelegden schrijvers eigenlijk moet voorbehouden blijven, het was daarbij toch ook niet zijn bedoeling de gecompliceerde levensvraagstukken te behandelen. Hij was vóór alles eenvoudig verteller. „His object in writing was not the utterance of piercing thoughts or poignant emotion: he wrote because of his long Scots tongue.”

* * *

De dichterlijke nalatenschap van Robert Stevenson is slechts klein; de reeds meer genoemde verzen samengevat als: *A Child's Garden of Verse* maken er het voornaamste deel van uit. Hun schoonheid vindt nog steeds, meest in Engeland, talrijke bewonderaars; overigens kan van zijn poëzie getuigd worden, dat „in verse Stevenson was only a brilliant amateur; but these

poems have all the curious fascination that attaches to the work of a trained artist who diverges for his own amusement into an alien though cognate art."

Treft in de romans reeds een zucht tot moraliseeren, meer nog komt die echt Angelsaksische trek uit in de essays. Hier is vooral de Schotsche puritein, die *Stevenson* toch in den grond altijd is gebleven, aan het woord. Dat moraliseeren en een zekere „homely philosophy" die den lezer in mooien en makkelijk verstaanbaren vorm onder de oogen komen, doen zijn essays menigmaal denken aan de 18^e eeuwse spectators.

Uit mijn voorafgaande beschouwingen zal de lezer wel reeds den indruk hebben verkregen dat diegenen der tijdgenooten van *Stevenson*, welke hem tot een literair genie wilden verklaren, hem te hoog aansloegen. Daarvoor wordt meer vereischt dan *Robert Stevenson* kon geven. Maar ook is het wel zeker, dat, door te uitsluitend het moderne psychologisch realisme in de literatuur tot kunst te verheffen, de waarde van zijn romantiek wel eens wordt onderschat. Zijn vele navolgers, die door hun bijna louter sensationeele producten de romantiek als kunstvorm weer hebben gedood, hebben daardoor tevens bewezen, dat de taak, welke *Stevenson* heeft volbracht, nog zoo eenvoudig en makkelijk niet was als men ons wel eens wilde laten gelooven. Al zijn werken munten uit door keurig verzorgden ofschoon niet gespierden stijl, en in bijna alle treffen de schilderachtige beschrijvingen, de karakter-ontledingen vooral van jonge en eenvoudige menschen, het vermogen om in enkele trekken een milieu te teekenen en vooral die humor, welke Engelsch maar meer nog typisch Schotsch is. Deze eigenschappen, waarvan de aantrekkelijkheid vergroot wordt door de eigenaardige bekoorlijkheid die het geheim was van *Stevenson's* persoonlijkheid, zullen zijn romantische, avontuurlijke verhalen nog wel lang tot gezochte lectuur van jonge menschen laten blijven. Voorbehoud behoeft voor de meeste niet gemaakt te worden; alleen de lezing van *The Strange Case Dr. Jekyll and Mr. Hyde* moet beperkt blijven tot volwassenen.

Engelsche Boeken

Dalton (Moray) THE STRETTON DARKNESSE MYSTERY. 7 sh. 6. Jarrolds.

Op weg naar zijn moeders huis in Devonshire, raakt Roland Pole, den weg kwijt in het dorp Stretton Darknesse. Hij hoort het gillen eener vrouw, die blijkbaar mishandeld wordt, maar hij kan het huis niet terugvinden. Den volgenden dag maakt hij kennis met den Anglikaanschen „vicar", die zich heel beminnelijk voordoet,

maar voor wien Roland niet de minste sympathie kan voelen. En het komt uit, dat Fenella, zijn nicht, de schreiende vrouw was.

Fortimbras, zoo heet de „vicar”, is nu juist geen stichtende persoonlijkheid. Hij was getrouwd met Fenella's tante, bracht haar geld er door en wil nu Fenella zelve. Hij beweert dat zij niet goed bij het hoofd is en zij daardoor onder strenge tucht moet staan.

Roland en Fenella nemen de vlucht naar het huis van zijn moeder. Den volgenden dag vernemen zij, dat Fortimbras des nachts is vermoord en het behoeft niet gezegd dat het vermoeden dadelijk op het gevluchte paar valt, en daar komt dan heel wat vernuftige detectiverij bij, om het geval op te lossen. Onderhoudend romantisch.

Galsworthy (John) CASTLES IN SPAIN AND OTHER SCREEDS. 3 sh. 6. Heinemann.

De „essays” van dezen bundel zijn vrijwel onbekend, zijn zelfs tot heden nooit in druk verschenen. Behalve de eerste: „Luchtkasteelen”, die haar titel leent aan dit gansche boek.

't Zijn nu allemaal geen luchtkasteelen die Galsworthy opbouwt of eertijds trachtte op te bouwen, maar zijn essays wijzen op veel wat gewenscht was, op veel dat menigeen als een ideaal voor den geest stond en waar niets van terecht is gekomen.

Wat pessimistisch, en vaak niet minder ironisch spreekt de schrijver over wat de menschheid heeft gedroomd en wat toch onafgedaan bleef. Ja, in zooverre mocht hij het boek, voor een deel tenminste, den titel geven van „Castles in Spain”.

Hoe Galsworthy bewondering kan voelen voor een Maupassant en vooral voor een Anatole France, verwondert ons niet weinig.

Zag hij deze twee ook als dragers, ook als bewonderaars van een humanistisch ideaal?

Ook na het lezen van dit boek blijft Galsworthy dezelfde, dien wij ontdekten in zijn romans en tooneelspelen, een man, die een ideale opgave voor zijn leven tracht te vinden, maar met zich zelve nog niet is klaar gekomen, of beter gezegd, nog niet verder is gekomen dan een vaag humanisme.

Hyman (Esther) PUNCH AND JUDY A COMEDY OF LIVING. 7 sh. 6. Constable.

Het boek is geschreven door een Juffer; het is een eersteling en het kriebelt van ongezonde en brutale sexualiteit.

Het is voor ons beslist onbruikbare lectuur, en leidt alleen maar tot het vermoeden, dat wij hier weer te doen hebben met een van die vrouwelijke scribenten, die aangetast zijn door sexuele neurasthenie, zooals er sinds de zoogenaamde emancipatie zoovele opduiken. Eene waarschuwing is hier op haar plaats!

Henkle (Thomas) TONNY: A DOG OF THE OLD WEST. 7 sh. 6. Hutchinson.

Tonny is een jonge hond, geboren in de wildernis, waarheen

zijn moeder, mishandeld door een wreeden meester, de vlucht had genomen. En hij groeide op in het wilde, achtervolgd door wolven en menschen.

In hem zat een verlangen naar menschelijk gezelschap en hij sluit dan ook een innige vriendschap met Tom Harper, een jongen uit de streek.

We hebben in de Engelsche literatuur al eenige hondengeschiedenissen, die geliefd zijn door de lezers, en wij gelooven dat wij het leven van Tonny daar voortaan bij mogen tellen.

Lincoln (Joseph) THE ARISTOCRATIC MISS BREWSTER. 7 sh. 6. Appleton.

Lincoln is een Amerikaansch verteller, die in Amerika reeds een niet te onderschatten populariteit heeft verworven. En dat komt waarschijnlijk, omdat hij de „nieuwigheden van den dag”, weet te vermijden en noch in stijl noch in onderwerp zich laat verleiden tot buitensporigheden.

Het is een onderhoudend verhaal, dat niets onnatuurlijks heeft, zich geleidelijk ontwikkelt en door zijn logischen voortgang een rustige voldoening geeft.

Daar is een Captain David Cummings, een flink karakter, op wien de „society” een beetje uit de hoogte neerziet, omdat zijn vader een nederig arbeider was. En daar is eene Miss Brewster, eene aristocratische, die de conventies van Wapatomac met voeten treedt, en eene betrekking aanvaardt van assistente-boekhoudster, waardoor zij meer in aanraking komt met David. En langzaam ontstaat er eene liefde tusschen den nederigen Captain en de min of meer hooggeboeren Miss.

Als deze niet dadelijk vlot, ligt dat aan den half-broeder van de Miss, een aristocratisch schoftje, dat echter de „society” weet te bewerken en op zijn hand krijgt. Geestig en satyriek weet Lincoln het zijne te zeggen over de dwaasheden der society. Vaak wordt hij zeer vermakelijk.

Marshall (Edison) THE DEAD-FALL 7 sh. 6 Hodder & Stroughton.

Een goed verhaal uit de „Wild West” vindt altijd nog gereedelijk aftrek, vooral als de auteur werkelijk vertellen kan. En dat is hier het geval.

John Frazer, de hoofdpersoon, staat bij de inboorlingen in Alaska bekend als „de groote vriend der dieren”. Hij ontmoet op zijn omzwervingen een troep bontjagers: Fred en Alice Camden en de ruwe Stephen Crocker. Hij verwijt hen, dat ze het wild uitroeien, en is verontwaardigd over de wreede middelen, die Crocker aanwendt.

Hij krijgt het klaar dezen lastigen en ondeugenden kerel de loef af te steken en vindt nog tijd om binnen te dringen in de gunst en liefde van de aanvallige Alice Camden.

Rondom „Elisabeth“ van «The German Garden»

door P. W. J. JORISSEN.

Wij hebben Mej. Jorissen, welke *The Caravaners* (uitgave: Veen) vertaalde, zooals wij mededeelden in ons vorig nummer, gevraagd om eenige bijzonderheden over degene, die zoolang alleen maar bekend was als de schrijfster van *Elisabeth and her German Garden*. Met hoofsche welwillendheid werd aan ons verzoek voldaan en wij ontvingen het onderstaand artikeltje voor Boekenschouw.
(Red.)

GRAVIN RUSSELL

Ofschoon het reeds langen tijd geen geheim meer was, dat „Elisabeth“ van *The German Garden*, gravin Russell is, vroeger gravin von Arnim, is het nu toch voor het eerst, dat een authentiek inter-

view in druk verschijnt. Gravin Russell's afschuw van publiciteit is zoo groot, dat zij erkent, dat zij liever haar lezers verliezen zou, dan dat zij zich op zou dringen aan het lezend publiek. Wij eerbiedigen die gevoelens en rekenen het inderdaad een eer, dat zij Sir Philips Gibbs heeft toegestaan, haar te interviewen.

Wij zouden graag nog wat foto's of kiekjes toegevoegd hebben aan het interessante stukje, dat Sir Philips ons gegeven heeft, maar de gravin wilde haar toestemming alleen geven tot het plaatsen van één enkel portret.

„Het lezend publiek is verlangend te hooren, wie u is en hoe u er uitziet, hoe u geleefd hebt en hoe u nu leeft,” zei hij, „en mij is opgedragen hun dat te vertellen.”

„Dat weet ik,” zei ze, „op een zwak oogenblik heb ik er in toegestemd; maar waarom zouden ze het hooren? Wat is er eigenlijk te vertellen? Zij kunnen mij in mijn boeken vinden, het beste deel van mij, mijn geest. Wat beteekenen de uitwendige dingen, mijn huwelijksleven, de stille, onbewogen jaren, mijn gewoonten?”

„U heeft gelijk,” zei hij, „laten wij hun niets vertellen. Op een zwak oogenblik beloofde ik iets omtrent u te vertellen, daar ik hoorde, dat u toegestemd had, maar we doen het niet.”

Zij praatten daarop over allerlei andere dingen, maar eindelijk zei „Elizabeth”:

„Zou u dat artikeltje toch maar schrijven? We hebben het nu eenmaal beloofd.”

„Ja, maar wat is er van u te vertellen?” vroeg hij.

„Niets,” zei ze, „heelemaal niets, maar . . .”.

Zoo gebeurde het, dat Sir Philips neerschreef, wat hij van de schrijfster van Elizabeth wist en ook wat hij nu verder van haar vernam.

Elizabeth Beauchamp was een vroolijk, jong meisje van ongeveer achttien jaar, met blond, krullend haar en een snoeperig gezichtje, toen haar vader haar meenam op een reis naar Italië, en zij in de oude paleizen te Rome, met hun geschilderde plafonds en vershoten gobelins, allerlei buitenlandsche diplomaten en Italiaansche schoonheden ontmoette.

Er was daar onder al die bekende personen één jonge man, die al bijzonder veel schik had in het frissche Engelsche meisje.

Het was een slanke man, wel een beetje stijf en vormelijk in zijn bewegingen, een echte Duitscher. Het was Graaf von Arnim, de eenige zoon, zooals iedereen wist, van een beroemden, Duitschen gezant, Graaf Heinrich von Arnim, die, na vele jaren met den ouden Bismarck te hebben omgegaan, op zekeren dag eens van meening verschild had van dezen en meteen uit de politieke wereld had moeten verdwijnen, zooals met iedereen het geval was, die den IJzeren Kanselier in zijn plannen trachtte te dwarsboomen.

De jonge graaf von Arnim was inderdaad een vreemd type van een Duitschen aristocraat, want hij was een liberaal, en er was moed voor noodig, om een von Arnim en tevens liberaal te zijn.

We hebben hem een jonge man genoemd. Hij was echter vijf en twintig jaar ouder dan het kleine Engelsche meisje, dat er zoo frisch en als een bloem uitzag. Hij zag dat verschil echter over het hoofd en Elizabeth Beauchamp, die nog niet veel wereldwijsheid bezat, maar alleen romantisch was aangelegd, nam zijn aanzoek aan.

Niet lang daarna traden zij in het huwelijk en vertrokken naar zijn landgoed in Pommeren, waar zij gedurende negentien jaar bijna onafgebroken bleven. Daar in haar Duitschen tuin leerde Elizabeth de beteekenis van het leven kennen en ontdekte zij, dat zij een talent bezat, iets waarvan zij vroeger nooit gedroomd had, en daar begon zij haar Tuinboeken te schrijven.

SIR PHILIP GIBBS

Zij bewoonden een groot kasteel in een eenzame streek. Hun naaste bureu woonden zeker tien mijl van hen vandaan; maar Elizabeth ging op in haar man en haar kinderen. Zij had er vijf, maar een stierf er reeds jong.

Haar man, hoewel zoo'n aristocraat, leefde geheel als een heereboer, want hij had wel enorme groote landgoederen, maar weinig contanten.

Op het kasteel ging echter alles heel vormelijk toe, in echt aarts-vaderlijken stijl.

Bij het „abendessen" zat Elizabeth heel plechtig met haar man aan het eene eind van de groote, ronde tafel met twee gouverneurs en twee gouvernantes en de kinderen, voor zoover die al oud genoeg waren, om zoo laat op te blijven.

De bedienden waren in rood lakensche jas met vele knopen en hadden witte handschoenen aan.

Niemand sprak, tenzij de heer of de vrouw des huizes het gesprek begon, en dit gewoonlijk daardoor heel vormelijk. Elizabeth moest er altijd bij haarzelf om lachen.

Als de maaltijd afgelopen was, stond de gravin op en reikte haar man de hand, en de twee gouverneurs bogen en gingen de eene deur uit, en de twee gouvernantes maakte een *révérence* en gingen de andere deur uit en dan sloeg de graaf den arm om de gravin heen en zei: „*Endlich allein.*"

Elizabeth had haar Duitschen echtgenoot lief en was heel gelukkig met hem. Hij was een vriendelijk man en een toegewijde echtgenoot.

Die negentien jaren in Duitschland waren meest gelukkige jaren. Op het eind voelde zij echter, dat er een vijandige geest begon te heerschen tegen Engeland, en snakte zij, om weer naar haar land terug te keeren, maar hoe zou dat ooit nog gebeuren?

De dood van haar man in 1910 opende den weg er toe. Zijn dood was het eind van haar geluk in Duitschland en het begin van veel verdriet, hoewel zij dat toen niet vermoedde.

Hun kinderen hadden op zijn verlangen hun opvoeding in Engeland genoten. Zij voegde zich daar bij hen, en toen de oorlog uitbrak liet zij zich naturaliseeren. Haar zoon was toen te Eton op college. Later huwden haar zoon en twee dochters met Amerikanen. Haar derde dochter, de jongste van de „April, May en June babies" uit Elizabeths „Tuinboek", was in Duitschland op school, toen de oorlog uitbrak en huwde later met een Beyer. Elizabeth mag haar Duitschen schoonzoon graag lijden.

Londen maakte veel werk van Elizabeth en vond het hard haar elken zomer af te staan. Zij gaat dan altijd naar haar kasteel aan de Rhône, waar zij haar boeken schrijft.

Gedurende den oorlog hertrouwde zij met den eenigszins bejaarden Earl Russell, die reeds tweemaal getrouwd was geweest, maar na drie jaar scheidde zij van hem en gaat nu weer geheel op in haar werk, haar vrienden, haar kinderen en in de schoone natuur.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

WAT IS ROMANTIEK? Die vraag wordt gesteld door *Gerben Colmjon*, een der beide redacteurs van *De literaire Gids*.

Wel, de vraag is al honderd en honderd malen ter tafel gebracht, maar we hebben er nog nooit een afdoend antwoord op vernomen.

Men kan natuurlijk wel vertellen waardoor de Romantiek zich o.a. kenmerkte, maar haar te vangen in een korte, zakelijke definitie, is nog niemand gelukt, zoover we weten en Colmjon lukt het ook niet, waar hij doceert: „Romantiek is dus ongeveer (let wel!) dit: al wat dieper dan de uiterlijke verschijning der dingen gaat en waaraan het gemoed in hooge mate deelneemt, wat als werkelijkheid geheel aanvaard kan worden en toch niet geheel verklaard.

De andere redacteur *Lex Verbrack*, plaats vlak daarnaast een opstel, waarboven hij schrijft: *Valsche Romantiek*. Het zou natuurlijk onbegonnen werk zijn daarvan eene definitie te geven, want valsche romantiek kan er zijn op honderden en duizenden manieren. *Verbrack* beperkt zich tot een concrete voorbeeld, dat hij aanwijst als valsche romantiek. Dat is de nieuwe roman der Schartens: *de Nar uit de Maremmen*, waarvan het eerste deel *Massano* zoo juist is verschenen.

Wij hopen den schrijver geen nadeel te berokkenen als wij deze kritiek in zijn geheel overnemen, daar zij toch reeds zijne lezers bereikt heeft, voor dat ons maandblad verschijnt.

„De Schartens hebben een nieuwe roman geschreven, of juister gezegd het begin er van, want meer dan wat in een tooneelspel het eerste bedrijf pleegt te zijn is dit deel (*Massano*) van de *Nar uit de Maremmen* niet. In het voorbericht lezen we dat de auteurs voor het boek een hoeveelheid historisch materiaal gebruikt hebben: „de onderwerpen van sommige schilderijen en enkele feiten uit het leven van den bekenden Toscaanschen schilder, Giovanni Fattori”, de godsdienstige beweging van David Lazzaretti, en wat gemengd nieuws over de communistische troebelen van 1919-1921. Verder nemen landschap, zeden en gewoonten een groote plaats in. Uit deze gegevens kan iemand, die de Francesco-cyclus aandachtig gelezen heeft zich al bij voorbaat een juiste voorstelling maken van dit nieuwe boek. Hij ziet in gedachten het echtpaar aan het werk, op excursie door de landstreek materiaal verzamelend, in traditioneele bewondering staand voor een gebouw of een schilderij, esthetisch en tegelijk psychologisch kijkend naar een oud menschje of een jonge flinke kerel. En hij kent hun eigenschappen die de keus van de gebeurtenissen en tafereeltjes bepalen: hun voorkeur voor het banaal-schilderachtige en hun neiging elk ding te belasten met wijsgeerigheid en symboliek. Rekening houdend met dit alles verwacht hij uit

hun handen een werk te zien komen dat veel snoezigs, diepzinnigs, artistieks en literairs bevat in de middelmatig-ongunstige beteekenis die deze woorden kunnen hebben, en dat doet denken aan kunstnijverheids-producten, die door de fabriek en bazar tot massa-artikel gemaakt zijn. De auteurs lijden aan het misverstand, dat als men zijn personen de dingen artistiek laat bekijken en filosofisch overdenken, men een werk schept dat artistiek en filosofisch is. Zij geven de schijn voor het wezen. Hun werk is een uiting van mensen, die in hun kunstenaarsverschijning van de samenleving geïsoleerd zijn en die hun waarnemingen verwringen om ze aan te passen aan hun levensbeschouwing, die opgebouwd is uit elementen aan literatuur ontleend. De literator, die zich lid voelt van een buiten het leven staande kaste is een uitwas van de Beweging van Tachtig. Kloos, Van Deyssel c.s. hebben de kunst opgeheven boven het niveau van het dagelijksch leven, maar zij hebben haar ook zeker verder van de samenleving gebracht. En de zwakke figuren uit de na hen komenden brengen werk voort dat oneerlijker is dan wat vóór Tachtig geschreven werd, omdat het bij even valsche romantiek de schijn van geïdealiseerdheid tracht te mijden. Aan de andere kant is dit boek van de Schartens door zijn inhoud een pleidooi voor eenvoud in de kunstenaar en voor verwantschap tusschen kunst en samenleving. „Nee, ik voor mij zou pas tevreden zijn, als de mensen, die langskwamen in de Borgo Ognissanti, verbleekten voor mijn schilderijen en de tranen in de oogen kregen”, zegt Focardi. Zou men hieruit moeten opmaken, dat de schrijvers zelf het onzuivere in hun houding voelen of is ook dit het gevolg van de ongezonde romantiek die er in deze voorstelling kan schuilen. Dat een dadelijke waardeering door de groote massa evenmin in de regel voor het gehalte van een kunstwerk pleit als een groot aantal snel opeenvolgend drukken voor de waarde van een roman, laten zij hier vermoedelijk geheel in het midden. Iets nieuws leert de „Nar” ons na de Francesco-cyclus niet omtrent het talent van de combinatie Scharten. Hun personen zijn nog steeds onpersoonlijk opgevat met onreële type-eigenschappen in plaats van individuele die van de figuur een mensch maken.

Ook bekijken de personen nog steeds met de oogen van de schrijvers wat onder hun blik komt en verkondigen denkbeelden van de auteurs. Waar op aangestuurd wordt merkt de lezer nog steeds eenige bladzijden tevoren, en het onnoodige analyseeren van gedachten, niet ten behoeve van het verhaal maar van een vermeende psychologie alsof een roman een ziektegeschiedenis was is evenmin verdwenen. Zoetige en banale romantiek is op de meeste bladzijden te vinden, middelmatige courantenreportage in enkele gedeelten en ook eenvoudige vertellingen (het verhaal over Lazzaretti), wel geen groote kunst maar veel zuiverder dan de rest van het werk. Iets nieuws is de verwording die, wat syntaxis en woordkeus betreft, in hun taal optreedt. Het is alsof zij door hun verblijf in het buitenland het Nederlandsch verleren. Voorbeelden om bovenstaande be-

weringen te staven zijn in het werk zonder moeite te vinden. Zij komen daar in hun verband meer tot hun recht dan apart gezet in een kritiek.

Toch willen wij hier een paar kleine citaten geven:

„Jij hebt het in je zin, professore!” zei Beppe, die naast hem reed.” (pag. 84). Op pag 88 is het „holbleeke gelaat met den aarts-vaderlijken baard doorkoortst van de zwarte oogen”, terwijl op 112 het avondmaal „toegericht” is. Op 126 zegt de markies „Petroleum mag ik niet ruiken” en dat alles en nog heel veel meer doet ons zeggen, dat de taal in dit boek „iets sloks over zich heeft en doorgaans slordig is”, gelijk de auteurs zelf op blz. 56 van Renato vinden. „Een cathedraal die fantastisch aan een maanlichte hemel staat te staren, en zoet-romantische passages (189-190 en 69) doen denken aan vóór-Tachtig, en goedige stoplapjes als „... zonder dat hij begreep hoe” aan de tijd van Boendale toen men ze noodig had voor het rijm.

Het kan misschien verwondering wekken dat aan een nieuw werk van C. & M. Scharren-Antink, dat zich niet verheft boven het Campana-peil, in dit blad een kritiek gewijd wordt. Toch is er reden voor. De auteurs hebben ondanks alles bij velen nog naam, en hun romans concurreeren (tenminste tijdelijk) met veel succes tegen veel beter werk. Dat de uitgever er zich commercieel wat van voorstelt wordt bewezen door het feit, dat hij het boek in drie drukken tegelijk van de pers liet komen. En dan is dit verhaal het eerste van een cyclus. Misschien zijn de schrijvers door een algemeene afkeurende beoordeeling er toe te bewegen de andere deelen in de pen te houden en hun tijd te gebruiken om door zelfcritiek tot waardevoller werk te komen, waartoe ze blijkens enkele bladzijden mogelijk nog in staat zijn. Deze uitgaaf van de Maatschappij tot Goede en Goedkoope lectuur is zeker niet goed, en goedkoop is ze alleen in figuurlijke beteekenis.” V.

EEN OORDEEL OVER BLOY vinden wij in de laatste *Roeping* (Nov.). Het is een uiting van W o u t e r L u t k i e.

Daar is een tijd geweest dat wij de opstellen van L u t k i e niet zonder een tikje argwaan plachten te toetsen; omdat hij, zacht gesproken, wel eens eigenaardige opvattingen huldigde, die men gemakkelijk zou kunnen misverstaan. Maar gemeenlijk onderscheiden zij zich door een vriendelijke edelmoedigheid en een groot vertrouwen op de menschen. Sindsdien echter is daar verandering gekomen en spreekt Lutkie zich klaarder uit en de vroegere „vreemdheid” is uit zijn gedachten verdwenen. Hij kan aardig den spijker op den kop treffen.

Wij lazzen met belangstelling zijn opstel over *Leeken - Religio*, dat nu, ingeleid door Pater Molenaar, eene plaats vond in *Roeping* om straks met andere artikelen te verschijnen in boekvorm.

Lutkie prijst en vindt ook te laken wanneer die belangstelling

leidt tot religieuze buitensporigheden en die godsdienstige belangstelling vergroeid is tot „het domme streven” — zooals hij zegt — „van menschen, die zonder geestelijk kleed en zonder geestelijke roeping, zich toch als geestelijken gebaren. Willen uitsteken boven de eenvoudige geloovigen die niet beter weten. En willen lessen uitdeelen aan priesters en kloosterlingen. Dwepen in het wilde weg met een bodemloos „leeken-apostolaat”.

Leeken-apostolaat, vervolgt Molenaar, wat niet geschiedt uit apostoliese liefde, maar uit lust tot protest en kritiek, uit kleingeestige betweterij. De mond vol hebben over God en 't heilige, maar leven boven z'n geestelijke stand; daartegen gaat Lutkie's betoog.

Als verschijnsel is 't zichtbaar in de literatuur, maar ook in 't politieke leven, in 't gezelschapsleven. En of! Het riekte bepaald van onwaarachtigheid.

Nu heeft Lutkie in zijn kritiek een enkelen zin, dien ik gaarne naar voren wil halen:

„Voor wat het verschijnsel in de literatuur betreft, vooral in de Fransche, daar zijn er die het wijten aan het voorbeeld en aan den invloed van Léon Bloy.

Aan den invloed zeker. Maar aan zijn voorbeeld? Léon Bloy was toch geen literair catholicist. Die was waarachtig katholiek. Was van een kwezel de antipode.

Maar ongetwijfeld ook is Bloy voor velen de aanleiding. Voor wie hem lezen en niet begrijpen. *Dat zijn verreweg de meesten zijner lezers*, (wij cursiveeren. B.) voor wie hem lezen zonder onderscheidingsvermogen en zonder liefde. Voor wie hem lezen in zwaartillenden geest, en wie zijn woorden anders niet dan letterlijk kunnen verstaan, zijn hyperbola niet verstaan als hyperbool, zijn woordkunst niet als woordkunst waardeeren, zijn ironie niet opvatten als ironie, zijn sarcasme niet begrijpen als sarcasme. Comprendre c'est égalier.

Ofschoon terecht tegen velen zijner bewonderaars en volgelingen, ten onrechte richt het verwijt zich tegen Bloy.”

Wij hebben nu jarenlang gestreden tegen het verschijnsel Bloy, dat door onbedachtzame en onoordeelkundige vrienden, als een reklame geprojecteerd werd tegen onze Hollandsche lucht.

Het is nagenoeg verdwenen, en laat het voorgoed verdwenen blijven. Men mag voor ons part den heftigen franschman eerbiedigen als een heilige, zij het dan ook een „raren”, maar zijn invloed is noodlottig en verdient gebroken te worden.

Al was het dan alleen maar, omdat *verreweg de meesten zijner lezers hem niet begrepen* (volgens Lutkie), en omdat, als onvermijdelijk resultaat *velen zijner bewonderaars en volgelingen* met recht een verwijt kon treffen. (ook weer volgens Lutkie).

Er heeft indertijd te veel op het spel gestaan om thans niet dadelijk alle symptomen der epidemie behoedzaam uit te trappen.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Drauhans (Ivo) EER VLAANDEREN VERGAAT. (206) 15 frs. Gudrun.

Deze roman is voltooid in 1923. En komt nu pas uit? Waarom nu nog?

De uitgever verklaart dat in zijn „Voorwoord”, „Geschreven, toen het hart nog warm was van den strijd en zijn rechte lijnen nog rood gegrift stonden in den geest; uitgegeven nu de hoofden koel zijn om de waarheid objectief onder de oogen te kijken.

Want dit boek is een document. Schrijver bedoelt, de atmosfeer te herscheppen, die onrustig en oproerig achter den IJzer heeft gewoeld, toen daar het ferment der Vlaamsche zelfstandigheids-gedachte werd neergelegd in de harten.

Vlaanderen heeft den sprong niet gewaagd. Omdat het den sprong niet wagen wilde? Of niet wagen kon?

Het oogenblik is voorbij.

Redeneeren? Het lijdt geen redeneering; 't verdraagt geen onderzoek. Maar instinctief komt men, met den held van dit boek, tot het inzicht, dat dit „het moment” was, het historisch moment in zijn kamps voor zelfstandigheid, dat Vlaanderen kortzichtig en begoocheld heeft laten voorbijgaan.

Nu de oorlogsneurose heeft uitgedaan, komt deze oorlogsroman op tijd.

Wij hebben, in Vlaanderen, weinig oorlogsliteratuur. De meeste is er nog te veel. Maar een roman als deze ontbrak. Daarom gaat hij.”

Het boek is vlot en met groote realiteit geschreven. Maar het is ook geschreven met felle activistische geestdrift.

„De activisten hebben in Vlaanderen neergelegd: het ferment der zelfstandigheids-gedachte. Die krijgen de vijanden nooit meer kapot.”

Man (Herman de) JAN ALLEMACHTIG EN ANDERE VERHALEN. (160) A. W. Brune — Utrecht.

Herman de Man geeft hier een bundeltje van goed geslaagde schetsen. De typen, die hij uitbeeldt zijn geteekend naar het leven; niet alleen naar het uiterlijk, maar ook naar de ziel. Hij weet wat er in diep verborgen ligt aan nobelheid en innige gevoelens.

Daar ligt in deze simpele verhalen van den onverschilligen ploegbaas, de gastvrije zigeuners, den vroolijken kastelein Frans, het peinzende Nelleke, de wrokkende kobbbeiers zooveel ontroering, dat men voelt hoe hier een echte kunstenaar aan 't wrochten is geweest.

Musbach (Dora) HET ONBEREIKBAAR. (261) f 1.50. G. J. Slothouwer, Amersfoort

Als gewoonlijk voert **D o r a M u s b a c h** ons in milieus, waar

het wat huwelijkstrouw betreft, erg rommelig uit ziet en de liefdespassie een groot rol speelt dan de reine-liefde. En dat wordt dan werkelijk door de schrijfster niet zoo heel erg gevonden.

Dat wordt dan toegeschreven aan „de omstandigheden, die van invloed zijn op het karakter”, of „aan het lichtzinnige bloed der moeder . . . want de wreede wet der erfelijkheid faalt nooit.”

En om deze onjuiste stelling te bewijzen vertelt Dora Musbach haar romanetje, dat ze er natuurlijk op ingericht heeft om haar bevestiging te bevestigen.

Alex van Meerhoven, een advocaat, heeft drie jaren in vrije liefde geleefd met eene ordinaire schoonheid, uit welke verhouding een dochtertje is voortgekomen. Dan sterft zij. Familie van van Meerhoven, een kinderloos paar, neemt het meisje tot zich en voeden haar op.

Dat kind wordt natuurlijk ook weer een verlokkelijke schoonheid, trekt de oogen der minnaars en wekt hun passie. Een dronken schilder, wien zij op zijn atelier ging bezoeken, ofschoon zij voor den kerel gewaarschuwd was, randt haar aan. Zij verdedigt zich en weet over het algemeen uit deze en andere avonturen ongerept te ontsnappen.

Dan wordt ze door haar vader, die een vermogend man is geworden en voor den tweeden maal is getrouwd, naar Indië geroepen, omdat zijn vrouw er van door is gegaan. Typisch voor de helden en heldinnen van Musbach, ze loopen weg uit hun huwelijk als uit een lunchroom, waar hun portie niet bevalt.

Het jonge meisje legt het direct aan met een gehuwden Indischman, die haar belooft zich van zijn vrouw te laten scheiden. Maar als het er op aan komt, houdt de liefde voor zijn kind hem daarvan terug. Zij, het onechte kind van v. Meerhoven, keert met haar sterfenden vader naar Holland terug. Als rijke wees achtergebleven, trouwt zij met een ernstigen dokter, en gaat er weer spoedig van door. Haar man vraagt scheiding aan om met zijn hoofdverpleegster te trouwen. Het is erg banaal, al die liefde waar een haakje aan los is. Echte lectuur voor een tijdperk van moreel verval.

Oppenheim (Philips) DE GROOTE MYSTIFICATIE. Uit het Engelsch door M. Hellema. (231) f 1.—, Geb. f 1.50. A. W. Bruna & Zn., Utrecht.

Oppenheim heeft er een handje van telkens in zijn romans het een of ander geheim van den listigen, Duitschen spionage-dienst te onthullen, of laten we liever zeggen te fingeeren.

Geen wonder dat het goed doet aan een Engelsch hart en hij zijn lezers bij bosjes telt. Want het moet voor een vaderlandsch hart een troost en een trots zijn te mogen zien dat de eigen mannen zoo pienter waren de sluwe vijanden in de kaarten te kijken en knap tegenspel te spelen.

En in geen enkelen roman is Oppenheim op dit punt zoo slim geslaagd als in de *De groote Mystificatie*. Want tot de laatste blad-

zijden lijdt hij den lezer zoo handig om den tuin, dat die er geen flauw vermoeden van heeft.

Dat is nu wel geen „letterkundige” verdienste, maar ’t is in elk geval voor ons, die nu niet zoo heel veel vertrouwen hebben in letterkundige romankunst, maar ’t meer beschouwen als een vak, wat wij zoo min of meer van den „artiest” vragen.

Het is een heel goede roman, wat aangaat de intrigue. Geen oogenblik gaat de spanning verloren, want geen oogenblik gaat de belangstelling verloren, hoe die Duitsche spion zich uit de moeilijker wordende situatie zal losmaken. Totdat op een der laatste pagina’s de verraste lezer ontdekt, dat de eigenlijke situatie eene heel andere is dan hij eigenlijk gedacht heeft. En daarom een raad: laat de nieuwsgierige lezer nu niet even gluren naar de oplossing achter in het boek want dan is de grootste aardigheid er af.

Sabatini (Rafaël) EEN HUWELIJK TEGEN WIL EN DANK. Vertaling van P. Bolkenstein - Van Zanten. (326) f 2.15, Geb. f 2.90. J. Philips Kruseman, den Haag

De romans van Rafaël Sabatini met hun historischen achtergrond schijnen het wel te doen bij de lezers. En daarmee schijnt weer eens bewezen te zijn dat menschen, die troost zoeken in een boek, het liefst zich voelen rondgevoerd buiten hun tijd en in eene hun ombekende omgeving en wereld. Mits ze er vasten grond onder hun voeten voelen, en de schrijver niet overslaat tot buitensporige onwaarschijnlijkheden. En dat doet Sabatini niet. Hij weet zijn menschen uit anderen tijd heel reël en aannemelijk voor te stellen.

Anthony Wilding, een houwdegen eerste-klasse en een man van grenzeloozen moed weet Ruth Westmacott te dwingen met hem te huwen, op voorwaarde dat hij haar broeder, van wien zij zielsveel houdt, ofschoon hij het niet verdient, van een wissen dood zal redden.

Ruth houdt niet van Anthony, want zijn verleden is tamelijk ruig geweest; maar Anthony houdt echt en ridderlijk van haar. Hij laat haar dan ook als echtgenoot geheel vrij en wil hare liefde eerlijk winnen door zijn karakter en zijne daden.

En dat gelukt, al was het dan ook bijna te laat. Want Anthony, verward in eene samenzweering tegen den Engelschen koning, wordt ter dood veroordeeld, en Ruth voelt nu hoe zij den gentleman in werkelijkheid oneindig meer heeft liefgehad dan zij vermoedde.

Als door een wonder wordt de edelman gered en er zijn twee zielen, die boordevol blijdschap en liefde zijn. Een zeer genoegelijk boek.

Sapper. DE MOORDENDE STRAAL. Uit het Engelsch door Jhr. R. Nahuys. (253) f 1.—, Geb. f 1.25. Bruna, Utrecht.

De Zwarte Bende en *De Verdwenen Professor* hebben we al aangekondigd als geheimzinnige maar boeiende verhalen. ’t Is ontspanningslectuur, waarop niets valt aan te merken.

En datzelfde kan ook worden gezegd van *De Moordende Straal*. Men weet dat de volkeren, nu zij ernstige vredesconferenties houden, vooral het oude principieel weer zoeken toe te passen: si vis pacem, para bellum, wilt gij den vrede, zorgt dan dat gij klaar zijt voor den oorlog. En naar deze wijsheid, die met den oorlog bewezen heeft, hoe voos en bedriegelijk zij is, zoeken de naties doodende stralen en vernielende vergiffen uit te vinden, om hun vijand van uit de verte uit den weg te ruimen en een oorlog onmogelijk te maken „faute de combattants.”

Een Engelsche chemicus schijnt nu zoo'n aardigheidje bedacht te hebben. Hij heeft een sneldoodend vergift uitgedacht, dat in het bloed moet worden gespoten, en na lang zinnen heeft hij het middel gevonden om zich daarvan op een afstand te bedienen. Hij heeft zijn vergift vermengd met eene vloeistof, die de huid dadelijk openbijt en zoo de dood in het bloed brengt.

Verbeeld je, wat 'n vreeselijk wapen. Als je nu in een vliegtuig over Londen zoudt zeilen en met een tuinsproeier die wereldstad zoudt besproeien met het vreeselijke goedje, zouden alle inwoners, die door een spatje getroffen werden, in een oogenblik dood zijn als pierlala. En dat is het juist wat die schurk, die zich Carl Peterson noemt, en ook in de beide vorige verhalen optrad, listig heeft bedacht. Hij heeft zich van het geheim der vinding meester gemaakt en explooteert nu in het groot en het klein het eigenaardige moordmiddel.

En weer treedt als zijn ontmaskeraar op de kranige Drummond, de aanvoerder der Zwarte Bende. 't Is een strijd op leven en dood, die voor Peterson ongelukkig afloopt. Drummond is hem ditmaal de baas en de misdadiger krijgt eindelijk zijn trekken thuis. De wereld kan weer vrij ademen.

Shaw (Bernard) DE VUISTVECHTER, Uit het Engelsch door P. Raeskin' (310) f 2.— Geb. f 2.50 Scheltens en Gillay, Amsterdam.

Shaw heeft de manie overal, waar hij maar een wit blaadje kan uitsparen, een voorrede neer te plakken.

Maar dat neem ik hem niet kwalijk, want in de meeste gevallen zijn ze zeer geestig en openhartig.

In de *Vuistvechter* vinden wij een heel relaas over *Romans uit mijn Jeugd*, waartoe ook deze roman behoort, die onder den titel *Cashel Byron's Profession* in de tachtiger jaren verscheen.

't Boek was eigenlijk bedoeld tegen de bokskunst, maar had juist de tegengestelde uitwerking. En 't maakte opgang. Nu weet de schrijver wel waarom. „Voor den romanschrijver bestaan twee onfeilbare trucjes om het publiek voor zich in te nemen. Het eerste is, een kind te laten vermoorden en een geheel hoofdstuk vol ontroering aan zijn sterfbed te wijden; het andere, een gevecht of een moord te beschrijven. In *Cashel Byron's Profession* komt een gevecht voor; het beroep zelf is één en al vechten; en dat was het heele geheim, waarom het boek opgang maakte.”

En dan vervolgt Shaw, de pince-sans-rire: „Wijt 't dan niet aan mij, lezers, als deze oefeningen van een nog onbedreven leerling een nieuwe uitgave beleven en voor hun eigen bestaanrecht opkomen. Van kunst en kunstwerken heeft de wereld nooit kaas gegeten; en daar ten slotte alleen de jonge en de oude menschen tijd hebben om te lezen, wijl de anderen te veel in hun zaken opgaan, zijn mijn eerstelingen beter voor de boekenmarkt geschikt dan mijn meesterwerken.” — Leuk type, hè?

Stringer (Arthur) DE ANDERE MAN. (The Prairie Wife) Vertaald door M. Wuyters. (189) f 2.25, geb. f 3.25. J. W. Bossevain & Co, Haarlem.

Een echte idylle! Zij was verloofd met Graaf Theobald Gustav van Guntner, toen zij haar fortuin verloor en door hem werd verwaarloosd. „De graaf liet mij in den steek en Dinky-Dank (dat is Duncan Argyll McKail) pakte mij op, en in plaats van nu naar ambassade-bals te gaan en wereld-politiek te bepraten, ben ik met een boer getrouwd, die korenvelden bebouwt in het Noord-Westen van Canada.”

En daarmee begint dit vlotte, aardige verhaal, verteld in prettige brieven aan haar beste vriendin.

Dat heele leven in de prairiën wordt beschreven, en daar klinkt een toon van juichend geluk in dat vrije primitieve bestaan.

Het vrouwtje vindt Dinky-Dank zoo'n kraan van een man in alle opzichten, als Onze Lieve Heer er maar één in de twee eeuwen schept.

De vertaling is uitstekend.

Vries (Maurits de) VERZENGEND VUUR. (190) f 3.50, geb. f 4.50. W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

Een eersteling, die mij nu pas in handen komt. Ik heb er niet veel over te zeggen, alleen dit ééne, dat als waarschuwing is bedoeld. Het is de roman eener prostituée, eene beschrijving van haar leven, van geboorte tot wanhoopsdood. Ik hoop dat de lezers dit soort ontroeringen liefst niet wil ondergaan.

Vries (Maurits de) 'N MENSCH. (182) f 3.50. W. L. & J. Brusse, Rotterdam.

Welneen! dat is geen mensch. Ten minste geen mensch, dien men als voorbeeld behoeft te stellen, of voor wiens merkwaardige verschijning, boeiende avonturen en verrassende wijsheden men belangstelling mag vragen.

Als jongen reeds een zonderling kereltje met een hartziekte en dwaze overgevoeligheden. „Hij is ernstig ziek”, zegt de vader tegen den gouverneur van den jongen. En wij gelooven dat hij gelijk heeft; 't is niet alleen het hart dat ongeregeld werkt, maar ook de hersenen.

In zijn jeugd heeft hij idealen: hij zal zijn geld weggeven aan de

armen, zorgen dat allen gelukkig worden, er geen honger meer bestaat, de menschen niet meer op jacht gaan, enz. Maar hij moet al spoedig erkennen dat hij nooit tot iets in staat zal zijn. En dat heeft hij ten minste goed gezien: hij doet niets, behalve dan een enorme stommitieit: hij geeft zich af met een meisje van de straat, koopt haar voor zich alleen, na den dood zijns vaders, en leeft dan nog eenige jaren; ellendige jaren, waarin hij jaloersch is en bedrogen wordt en zijn levensgezellin dapper van zijn geld profiteert. Dan treedt hij haastig van het schouwtooneel af en als de juffrouw hem achterlaat op 't stille kerkhof buiten de stad, voelt ze pas wat ze verloren heeft, snikt ze het uit, kermt ze van ellende, en had wel „den grond met haar nagels willen openkrabben”. En dat alles voor dezen mensch, die heusch geen mensch was.

Wij vernemen dat de schrijver ook tooneelspeler is. Als het ons niet gezegd was, zouden wij het hebben vermoed. De auteur maakt bijna nooit een zin af, hij laat dat waarschijnlijk over aan den tooneelspeler, die door gebaar en miniek deze taak moet overnemen. En zoo lijkt deze roman op een van die taalboekjes, die het wegge-laten woord door puntjes puntjes aanduiden en den leerling de invulling overlaten. Eerlijk gezegd, de Vries kan een knap acteur zijn, wij weten er niets van — maar van het schrijversvak moet hij nog alles leeren.

Wadsley (Olive) GESTOLEN UREN. (224) f 1.25, Geb. 1.90, A. W. Bruna Utrecht.

De boeken van Olive Wadsley zijn heet als Spaansche peper. Het draat bij deze schrijfster alles en altijd om verleiding en overgave. Wij hebben vroeger als eens gezegd: af te raden lectuur. En wij moeten dat vonnis handhaven. Daar blijft altijd iets van hangen, een zwaar bezinsel ligt op den bodem der fantasie, en bij de geringste aanleiding vertroebelt dat, zoowel verstand als gemoed. Het recht op liefde wordt verheven boven alle plichten en de harts-tocht, die ééne hartstocht van lijfelijk begeeren, viert hoogtij.

De Vrouw bij het Haardvuur, de vrouw die de mannen wil verderven uit haat en wraak en verachting geeft in een reeks van zelf-bekentenissen der vrouw precies aan wat schrijfster op dit gebied vermag.

Gestolen Uren is minder wreed en, laten wij zeggen, minder pervers. Maar ook hier wordt met het huwelijk luchtig omgesprongen en vrije liefde beschouwd als de gewoonste zaak ter wereld.

Zoo is in drie woorden de geschiedenis. Een meisje helpt een lichtzinnig baronet uit een speelhuis ontvluchten, op het oogenblik dat de politie daar een inval doet. Hij bezorgt haar eene betrekking als secretaresse bij zijne zuster. En deze die voor een liefdes ontwikkeling begint te vreezen, en met reden, en als gevolg daarvan eene mislukking van de politieke carrière van haar broer, vertelt dat de baro-

net getrouwd is, en zijn vrouw uit boosaardigheid niet van eene scheiding wil weten. Stil verdwijnt zij naar Italië om zich bij haar vader te vervoege, maar als zij daar aankomt is vaderlief, die een zonderlinge boemelaar is, verdwenen naar Zuid-Amerika. De lord is haar nagereisd en hij gaat met haar samenleven op een kleine idyllische villa. Dan wordt hij gezocht door zijn partij; hij moet minister of iets dergelijks worden en dadelijk terugkeeren naar Londen. Hij laat zich overhalen; hij zal in 't geheim een huis huren en zij zal over een paar dagen overkomen om met hem als maitresse te leven in het geheim. Maar daar komen weer moeilijkheden en 't is al zoover, dat zij bijna getrouwd is met een anderen, vroegeren vriend, als eindelijk de vrouw van haar geliefde toestemt in de scheiding en de baronet met haar kan trouwen. Dat is alles, en dat is weinig verheffend.

Wynne (Pamula) VERBORGEN VERLANGENS. Naar het Engelsch door Morresco - Brants, Geb. f 2.50. Van Holdema & Warendorf, Amsterdam.

Over het werk van Pamela Wynne o.a. over *Ank is 'n Male, Blank en Bruin, De Held harer Droomen* heb ik mij onomwonden uitgesproken. Van een van die boeken heb ik gezegd: „Het zit vol vergripen tegen het zesde gebod. Het is niet het rauwe naturalisme, maar de lange voorbereidingen tot de moreele aanslagen en verkrachtingen die gevaarlijk zijn voor de lezers. De suggestie der doorzichtig gesluierde nuditeit. En van een ander (Blank en Bruin): „er komen zeer zwoele passages voor in dit boek.”

En in *Verborgene Verlangens* maakt de schrijfster het erger. Zij vormt hare heldin weer naar het typische model, dat zij kiest bij voorkeur. Een onmogelijk naief meisje, dat op sekse-gebied van toeten noch blazen weet en zich dan ook met de grootste argeloosheid in de meest precaire situaties stort.

Pamela Wynne kan zich verontschuldigen met de bewering dat hare heldin zoo prachtig naief is, en haar op rekening van dien eenvoud de ernstigste moreele onbehoorlijkheden laten begaan.

Flame is een meisje van zeventien jaar en meent vast en zeker dat zij moeder moet worden, omdat een zinnelijke, oude baron haar gekust heeft.

Geholpen door haar broer maakt zij zich uit de voeten, en onderneemt den overtocht over den Oceaan gansch alleen, verkleed als een jonge heer.

Maar nu wil het ongeluk dat ze haar hut moet deelen met een ingenieur op middelbaren leeftijd, een gehuwd man, wiens vrouw echter krankzinnig is. En men begrijpt wat er uit groeien moet, als de man het geheim ontdekt en haar toch in zijn hut bij zich houdt en langzamerhand alle regelen van een voorzichtige terughouding worden vergeten. Het kind dat geboren wordt sterft, de krankzinnige vrouw van den ingenieur komt aan haar einde, de onwettige samenleving wordt tot een huwelijk verheven.

En met dit al is dit geworden tot een sterk suggereerend verhaal,

dat bij de lezers, als ze niet van leem of stopverf zijn, verkeerde gedachten moet opwekken.

Het is, op een ellendig verraderlijke manier, een gevaarlijk en slecht boek. Daar valt niet over te twisten.

Unamuno (Miguel) TANTE TRUI. Uit het Spaansch door Dr. G. J. Geers (168) N.V. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

De Unamuno heeft al herrie genoeg geschopt in de wereld, door zijn oproerigheid, zijn verbanning, zijn onsamenhangende geschriften en onbekooktheden, die zoodanig waren, dat men hen al een genie begon te vinden.

Men behoeft dit boek maar te lezen, om te zien, dat de man meer in zich had van een gek dan van een genie: „du ridicule au sublime il n'y a qu'un pas.”

Het is een boek van volslagen hysterie, en tante Trui, met haar overspannen gedachten en gevoelens en haar naam van heilige, had niets anders noodig dan in een gesticht liefderijk te worden verpleegd, een goeden man te trouwen en haar eigen kinderen op te voeden. Daar was ze beter geweest dan in een boek, dat door haar tegenwoordigheid niet veel anders kon worden dan een ontzettend vervelend prul.

Zwartendijk (J) DE OVERLAAT. Notities van een Verpleegster. (122) f. 1.90. Geb. f. 2.50. H. P. Leopold, den Haag.

Als motto plaatst de schrijfster een woord uit haar eigen boek, dat teekenend is „een overlaat heb ik noodig, of het zou tot dijkbreuk komen”.

Haar schrijven lijkt dus op een watervalletje. Haar stijl is jongensachtig en haar notities zijn brutaal en onbescheiden.

't Meest verbluffend is: hoe een verpleegster, van alle hogere beginselen verstoken, en die o.a. vindt, dat een vrouwtje van twintig jaar, die na twee jaren huwelijks van haar man wegloopt en zich prostitueert, er een levensopvatting op nahoudt „waar veel en ook weer niets tegen in te brengen is”, het kan uithouden in haar beroep of „vak”.

Ik geloof niet, dat vele onzer lezeressen haar in huis zouden willen hebben.

In Eigen Kring.

Wij noodigen lezeressen en lezers uit In Eigen Kring de verschillende vraagstukken te bespreken, over welke wij een oordeel vragen. Brieven aan de Redactie te zenden: HEERENGRACHT 415 te AMSTERDAM

ANTWOORD op de vraag gesteld in het Octobernummer.

Wat nu de verzen betreft die in uw Octobernummer ter ontcijfering worden voorgelegd: zij zijn het werk van den een eeuw geleden hoog geroemden, en nu zoo goed als vergeten Franschen lyricus Ponce-Denis-Ecouchard Lebrun (11 Aug. 1729 — 2 Sept. 1807) door zijn bewonderaars niet minder dan Lebrun-Pindare genoemd.

In de 1e Ode van het vijfde boek zijner *Odes* bezingt hij *Les triomphes de nos paysages*, en beschrijft op de eerste plaats de omstreken van Parijs. De door U aangehaald strofe is de 5e van de achttien.

In de uitgave, die ik voor me heb liggen (*Petits Poètes Français depuis Malherbe jusqu'à nos jours*, Editon Didot Paris MDCCCLXXX): lees ik de volgende variante:

Vanvres, qu' *habite* Galathée,

die ik ook wel eens in een ander boek heb aangetroffen. Daar ik echter uw bron niet ken, is het natuurlijk moeilijk te zeggen, welke lezing de juiste is; hetgeen trouwens van weinig belang is voor de oplossing van deze lyrische mythologische puzzle, welke ik nu zal trachten te geven.

La Colline qui vers le pôle

Borne nos fertiles marais.

Deze heuvel is de thans om verschillende redenen wereldberoemde Montmartre, welke toendertijd nog buiten de muren lag, ten Noorden van Parijs (vers le pôle) en den horizont als 't ware af-sloot (borne nos fertiles marais.)

Occupe les enfants d'Eole

a broyer les dans de Cérés.

We kennen Aeolus o.a. door Virgilius (*Aeneis* I 52 397.)

vasto rex Aeolus antro

Luctantes ventos tempestatesque sonoras

Imperio premit. . . .

Montmartre nu was vroeger de „Molenheuvel” (cf. de bewaarde herinneringen als „Moulin Rouge”). Daar de molenaars van den wind moeten leven, is de omschrijving: „les enfants d'Eole” wel een deftige, maar niettemin een begrijpelijke betiteling.

Cérés — of Demeter — was de godin die aan Triptolemos en door zijn bemiddeling aan de menschheid het koren had geschonken (cf. Isocrates, *Panegyricus* par. 28 en vlg.). Les dans de Cérés is een geheel en al Virgiliaansche uitdrukking. cf. *Aen.* I 178 om het graan aan te duiden. Broyer les dans de Cérés zegt dus niet meer dan het prozaïsche moudre du blé.

Vanves, que chérit (habite) Galathée
 Sait du lait d'Io, d'Amalthée
 Epaissir les flots écumeux.

Vanves (of Vanvres) een plaatsje in het Seine-departement (le fort de Vanves)

Galathée was volgens de oudheid, een Nereïde, bemind door den cycloop Polyphemos. Haar naam komt dikwijls bij herderdichters voor, als naam van een of andere herderin. (cf. Virg. Buc. I 30).

Hoe de dichter er bij gekomen is om het prozaïsche „vache” en „chevre”, die geen „mots nobles” waren, door de mythologische namen van Io en Amalthée te vervangen, is niet moeilijk te raden, als men weet, dat Io, de dochter van Inachos, door Zeus, die haar liefhad, in een koe werd veranderd om aldus tegen de afgunst van Hera beveiligd te zijn: en dat Amaltheia, hoewel oorspronkelijk de naam van de nimf, die Zeus grootbracht, — cf. Ovidius Tast. V 125-128, — later meer de naam werd van de geit, die Zeus gevoed heeft.

Epaissir etc. de melk doen stremmen voor de kaasbereiding.

Et Sévres d'une pure argile
 Compose l'albâtre fragile
 Où Moka nous verse ses feux.

Sévres: in het departement Seine et Oise, nu nog beroemd om zijn porcelein. Moka: een stad in Arabië, vroeger vooral een centrum van koffie-exportatie. (Moka-koffie).

La pure argile is natuurlijk het kaolin of porceleinaarde; albâtre fragile voor porcelein is een „periphrase poétique” niet minder dan „les feux de Moka” dat heel wat dichterlijker klinken moest dan het alledaagsche „café”.

Als de groote Lebrun-Pindare het niet zoo beneden zijner Muze waardigheid had geacht te schrijven zooals hij sprak en begrepen kon worden: als hij „des mots roturiers” had durven gebruiken: zou hij heel nuchter, maar o zoo gemakkelijk te begrijpen, hebben geschreven:

„Sur la colline de Montmartre il y a des moulins qui moulent le blé, à Vanves, on fait du fromage avec du lait de vache et de chèvre, à Sévres on fabrique de la porcelaine.”

Maar hoe kan men zoo prozaïsch spreken in een Ode van 18 x 10 verzen over Le triomphe de nos paysages, vooral als men Lebrun heette, en nog wel Lebrun-Pindare!

J. B. te Z.

VRAAG

*Naar aanleiding van het gedicht van Gerard Bruning:
 Het gezang der Verminkte Jongetjes, vraagt een liefhebber van lite-*

ratuur, die echter begrijpen wil wat hij leest, eene verklaring. Wij dragen dit verzoek over aan onze lezers, omdat wij het zelf niet kunnen.

Niet alleen die „hymne van Charley's scheeve voeten” maar ook de ontstellende vraag „wie ontwingt de as der aarde” staan ons een beetje in den weg.

Brievenbus

D r s. P. M. t e A. Ons antwoord liet zich wachten, omdat wij niet meer beschikten over uw adres, dat ons later weer in handen kwam. 't Is thans in orde.

L. v. W. t e 's B. Uwe bestelling hebben wij doorgezonden, want zij moest niet aan ons zijn geadresseerd. Wij hopen dat u het gevraagde alreeds hebt ontvangen.

D. V. t e H. U bent waarschijnlijk misleid door de „preghiera di inserzione” van *La Civiltà Cattolica* (20 Aug. '27). Daar staat achter het artikel over Albert de Mun als schrijver E. Rosa en dat moet zijn A. Bruculeri.

T. H. t e H. We hebben een aanvang gemaakt met het doorlezen van uw manuscript en hopen u spoedig onze bevinding te zeggen.

Th. H. L. t e D. Men heeft ons als afdoend middel geadviseerd: het boek met losse uitspreiding der bladzijden bloot te stellen aan damp van formaline in een besloten ruimte b.v. een goedsluitende kist of trommel.

Alb. Dr. Ad. 1. in uw brief: F. K. Forstman: *Het Neo-Malthusianisme* en Dr. J. v. Hoff: *Neo-Malthusianisme*. Vergelijk ook *Moraalphilosophie* van Dr. J. Nouwens. Ad. 2. Raadpleeg *the Catholic Encyclopedia* in voce, *Jews and Judaism* (Vol. VIII 386) Daar vindt u een goed overzicht van de hand van Francis E. Gigot en opgave van de voornaamste en beste literatuur.

A n d e r e n. De rest per brief zoo spoedig mogelijk.

OPVOEDER EN KIND

G. LAMERS S.J., RECTOR — M. R. TEIJSSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

Dr. Ant. Vloemans. *Voorbereiding tot de wijsbegeerte.* Leopold's Uitg. Mij., Den Haag. Ing. f 3.90 — Geb. f 4.90.

Laten wij er niet over twisten of een boek dat een inleiding of voorbereiding tot de wijsbegeerte wil zijn, „in eene behoefte voorziet”, d.i. werkelijk dienen kan om een oningewijde op de hoogte te stellen van de problemen dezer wetenschap en hem te oriënteren naar de oplossing ervan. Gerechte twijfel is daaromtrent gewettigd, omdat het boek, dat zich als eene voorbereiding of inleiding aanbiedt, te veel veronderstelt wat slechts door grondige studie der wijsbegeerte voldoende duidelijk wordt. Maar nogmaals, laten wij daarover niet twisten; het feit ligt er, dat inleidingen op de wijsbegeerte geschreven worden door schrijvers van geheel uiteenlopende richtingen, alsmede dat het aantal hunner door den auteur hierboven aangegeven met één is vermeerderd. Dit laatste feit gegeven, vragen wij, in welk milieu stelt de schr. ons aan de wijsbegeerte voor? Waar en hoe heeft de eerste kennismaking plaats tusschen de koningin der wetenschappen en den onkundigen lezer?

't Is duidelijk, dat, wie hier als tusschenpersoon optreedt, dit slecht vermag te doen van het standpunt uit, waarop hij zelf staat, of anders gezegd: dat hij slechts zijn eigen wijsbegeerte den lezer kan nader brengen. Eveneens is het duidelijk, dat hij bij dit eerste ondericht slecht eenige hoofdgedachten vermag te geven. Bij de bespreking dus van het boek van Dr. Vloemans hebben wij op de eerste plaats aan te geven de centrale gedachten, die den grondslag van zijn systeem vormen en dus beslissend zijn voor al zijn opvattingen.

Dat hij de moderne wijsbegeerte was toegegaan, mocht bekend worden verondersteld. Maar overigens staat Dr. Vloemans eigen meeningen voor, waarvoor het juiste etiket eener bepaalde school niet is te vinden. Kenmerkend voor zijn leer: het vertrouwen dat hij heeft op de menschelijke rede en dat zijn behandeling der verschillende onderwerpen en zijn waardeering ook van de verschillende systemen doorslaand beïnvloedt. Dit vertrouwen werkt bezielend, is hem een waarborg niet alleen dat eigen zoeken naar de waarheid niet vergeefs kan zijn, maar tevens dat de pogingen van anderen, die eens hetzelfde doel hebben nagestreefd, nooit een mislukking waren. Alle cultuur-tijdperken en alle wijsbegeerten brachten den mensch der absolute waarheid meer nabij. Alle uitingen en schep-

pingen van 's mensen geest zijn hoog te achten, zij zijn lichtstralen, die ook ons voorlichten kunnen en geen enkele leer is geheel te verwerpen. Het W. heeft van het O. te leren, en het O. van het W. Het relativisme moet door het absolutisme worden aangevuld; het absolutisme door relativisme getemperd. Beslissend is ook voor schrijvers opvatting, dat hij de intuïtie en de irrationeele factoren bij alle voortbrengselen van den menschelijken geest van veel, of wellicht van overwegend belang acht.

Veel dat Dr. Vl. schreef waardeeren wij, veel ook heeft onze sympathie en verdient onze instemming. Waar hij echter zelf schrijft (blz. 166) dat elke mensch van uit een eigen standpunt de wereld beschouwt, zal hij zich wel allerm minst erover verwonderen, die zooals wij er terstond aan toevoegen, veel is er ook, dat iemand, die zooals recensent op scholastiek en thomistisch standpunt staat, moet afwijzen.

Het heeft geen zin om alle, of zelfs al de voornamere meeningen aan te geven, die wij niet kunnen deelen. Wij laten ook daar of Kants bewijzen, dat wij de buitenwereld niet kennen, werkelijk steek houden; of de waardeering der Renaissance-wijsbegeerte niet overdreven, ja zelfs sterk overdreven is; of de irrationeele factoren en de intuïtie eenig of ook maar voornamelijk beslissend zijn bij de geestesscheppingen van den mensch. Wel zij echter eene stelling vermeld, die meer dan eens terugkomt, die voor heel het boek en voor de wijsbegeerte richting gevend is, eene stelling ook, die wij zoo dikwijls zien verkondigd en toch zoo ten onrechte; dat n.l., zooals het op blz. 58 geformuleerd wordt, dogmatische godsdienst en rationeele wijsbegeerte niet kunnen samengaan. Het groot probleem dat zoo wel in de alexandrijnsche als in de arabische en in de scholastieke filosofie de geesten scheidde en aller belangstelling had, is opnieuw aan de orde! Het is de vraag van de verhouding van het geloof en de rede van godsdienst en wijsbegeerte. Men houde het ons ten goede als wij in deze bespreking geen dissertatie over dit onderwerp gaan schrijven en het niet volledig gaan behandelen. Wel willen wij stelling tegenover stelling plaatsen. Wordt gezegd, dat dogmatische godsdienst en rationeele wijsbegeerte niet samengaan, dan heeft dit voor onderget. slechts ééne beteekenis: Waarheden door God aan den mensch geopenbaard, zijn onvereinigbaar met de waarheden, die 's mensen rede door eigen kracht achterhaalt. Dit kunnen wij nooit aanvaarden: het bevat een ongerijmdheid.

Na het bovenstaande is het duidelijk dat dr. Vl. de scholastiek in haar geheel of zelfs in hoofdzaak moet verwerpen. Dat hij toch veel in haar waardeert, zij met dankbaarheid vermeld. Hoe vaak werd en wordt nog slechts met medelijden of minachting over de middeleeuwsche denkers gesproken en geschreven! Zijn wij dankbaar, wij zijn toch niet voldaan. Waarom zijn sommige zinsneden, en ongelukige uitlatingen die een onbillijke veroordeeling der geloovige middeleeuwen en hun kultuur inhouden, niet in de pen gebleven? Waarom noodeloos en zonder reden de gevoeligheid ge-

kwetst dergenen die zich aan de groote geesten dier tijden verwant weten?

Waarom geschreven (blz. 93) dat met de renaissance de kuddegeest van de middeleeuwen gedeeltelijk zijn macht verloren had? (blz. 116) dat in krasse tegenstelling met de slaperige monnikenmelodieën van de middeleeuwen, hier (in de renaissance) een machtig opgewekt huldegezag uitbreekt, dat een nieuwe dageraad begroet? Hier, waar de schrijver plots uit den toon valt, zijn bepaald irrationeele factoren bij hem werkzaam geweest! Zulke zinssnede getuigen in ieder geval van schr.'s onkunde.

Bij de bovenstaande feiten voegen zich nog deze twee. op blz. 121 schrijft Dr. Vloemans, dat de geschiedenis der natuurwetenschappen gedurende de middeleeuwen een treurig kapittel is; volgens hem (blz. 71) hebben in dien tijd mystiek en wijsbegeerte in onderlinge tegenstelling gestaan. Dat „treurig kapittel” is in een geheel ander licht komen te staan door de studies van Duhem ¹⁾ en door verscheidene publicaties van de „Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters.” En wat de mystiek en wijsbegeerte betreft, volstaan we met eene aanhaling van een algemeen erkend gezag als Grabmann. „Die Auffassung dasz Scholastik und Mystik Gegensätze bedeuten, ist durch die epochemachende Quellenforschung Denifles als wissenschaftlicher Mythos dargetan”. Zoo schreef hij reeds in 1911 ²⁾. Wij moeten wel de conclusie trekken, dat de vele studies van katholieke zijde gedurende de laatste decennia in het licht gegeven, geheel langs Dr. Vl. zijn heen gegaan en dat hij nooit in persoonlijk contact is geweest met de geschriften der groote geleerden van die tijden.

Het lezen van dit werk laat, zooals menig ander, dezen indruk achter, hoe spijtig dat een schr., dikwijls zoo onbevangen en overigens zoo sympathiek, om evident niet slaande redenen, misschien ook om sommige vooroordeelen waarvan hij zich niet kan los maken, niet beter kennis neemt van eene wijsbegeerte, die hem, naar wijsheid zoo verlangend, zoo buitengewoon zou bevredigen, en die hij, naar hooge idealen strevend, waarachtig zou kunnen liefhebben.

Philosophus.

¹⁾ *Etudes sur Leonardo du Vinci*. 3 T. Paris, 1906-1913. Le système du Monde. S T. Paris 1913-1917. Nog zij hier verwezen naar Meberweg-Baumgartner: *Grundriss der Geschichte der philosophie*. 1915, pg. 421 en par. 43.

²⁾ *Geschichte der Scholastischen Methode*. 2 B. pg. 94-95.

VOOR HET KIND

Kieviet (C. J.) DE ZEEROOVER VAN OOSTZAAN. (227) Ingen. f 1.10 geb. f 1.75. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De jongens zullen dit boek met spanning lezen, zoo goed als zij alle zeeroovers- en Indianenhistories verslinden. Kieviet geeft in dit

verhaal avonturen in overvloed en geeft zijn jongen lezers tegelijk een lesje over het funeste zeerooversbedrijf met zijn gevolgen van dronkenschap, diefstal, moord, enz.

Vletter (A. C. C. de) TENT NUMMER ZEVEN. (131) Ingen. f 1.—, geb. f 1.65. G. B. Goor Zonnn, Gouda.

De schrijver heeft zijn relaas van wat hij beleeft als huurder van een strandtent te Scheveningen in voor-kinderen stijl gehouden. Een niet opvallende, daarom te betere propaganda voor drankbestrijding verhoogt de waarde van dit kinderboek.

Koster (Maren) HUIZE LEVENSLUST. (135) Ingen. f 1.—, geb. f 1.65. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Of „Hoe men Loes v. Rheeden haar dwaze verwaandheid afleerde.” Eerst dweept zij met een adelborst, omdat zij denkt dat hij blauw bloed heeft, dan vindt zij den eenvoudigen jongen burgerlijk en tenslotte dweept ze weer met hem en wisselen zij verlovingringen.

De geschiedenis van het vriendinnetje der v. Rheedens, Conny met haar niet liefdelooze maar tactlooze moeder, verrijkt dit boek.

Pieck (A. F.) HOE IK SCHILDER WERD. (126) Ingen. f 1.65. G. B. Goor Zonen, Gouda.

Wij herinneren ons nog levendig hoe dit mooie boek ons boeide. Thans begrijpen wij den goeden invloed van dit levensverhaal van Huib Hoepel, wiens moeder op de markt stond met fijte-dalen. Die jeugdherinnering inspireert hem een schilderij, dat hem geld en roem geeft, maar Huib zijn eenvoud niet ontnemt, als na zware jaren zijn naam als schilder is gemaakt.

Nabben (Jo) HET EINDE VAN LO'S BAKVISCHTIJD. (207) Ingen. f 2.00, geb. f 2.90. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Dat einde van den bakvischtijd wordt gedemonsteerd door de verlovings van Lo. In het tweede hoofdstuk weet men al met wien zij de gladde ringen wisselt. 't Schijnt een geliefd thema voor schrijfsters van meisjesboeken te worden om hun heldinnen met korte jurken en hangend haar te laten verlieven op hun leeraren van de H.B.S.. In dit geval is 't de directeur, 27 jaar oud. Tamelijk jong voor een directeur van een H.B.S.. Maar Lo kan zich moeilijk verlovten met een directeur van 45, niet waar?

Stamperius (J.) DRIE KWAJONGENS. (159) Ingen. f 1.20, Gebr. Kluitman, Alkmaar. — 6e druk.

Het is goed dat van dit, deels jolige, deels ernstige boekje een zesde druk noodig was. De jongens zullen niets slechts leeren van de drie Japen, die wel den veldwachter plagen maar ook spijt hebben van een unfaire streek.

Ossenbruggen (C. van) HOE HET FLIP EN HENK VERDER G'ING. (160) Ingen. f 1.—, geb. f 1.65. G. B. Goor Zonen, Gouda.

Jongens zullen graag de kennismaking hernieuwen na „De tweelingen Flip en Henk” en ouders zullen meenen dat het boek neutraal is, doch dat er hoegenaamd geen bezwaar is het aan hun kinderen ter lezing te geven.

Kuyk (A.) HOE POOTIGE KEES BEROEPSSPELER WERD. (201) Ing. f 2.—, geb. f 2.90. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Kees is een jongen, die begrijpt dat er plichten zijn die vóór voetballen gaan, maar niet alle jongens, wier voetbal-geestdrift door dit boek nog verhoogd zal worden, kennen zoo goed het verschil tusschen plicht en spel. Nuchtere naturen zullen dus dit verhaal met plezier lezen en het niet op hun leven laten inwerken.

Servaes (A.) KNOLLETJE. (220) W. de Haan, Utrecht.

Knolletje heet officieel zuster Miep en is leerling-verpleegster in een kinderziekenhuis. De patientjes zijn dol op de vroolijke zuster en de zuster is dol op haar mede-zuster Frans; zij en de andere verpleegster bekijken het leven niet door een donkeren bril, lachen den heelen dag, fuiven dolletjes, wandelen zalig, maken éénige uitstapjes en beleven duizend gezellige avontuurtjes. Een nuchtere lezer vindt het wel wat erg „knallieus”: 220 pagina's lachstuipen, en proestbuien, zalige lekkernijen en dolle, heerlijke uitbundige, daverende, doddige en knallieuze dingen. De afloop van een rudimentaire liefdeshistorie wordt aan de fantasie van den lezer overgelaten.

Musbach (D.) MODERNE BAKVISSCHEN. (144) Ingen. f 1.10, geb. f 1.90. G. B. v Goor Zonen, Gouda.

Onder het lezen sloegen wij herhaaldelijk terug naar bladzijde 8, of wij goed gelezen hadden, dat Franzi, Louk en Maud 14 jaar zijn. Zijn de tegenwoordige meisjes van 14 en 15 jaar zoo? Indien de schrijfster hier het juiste beeld geeft van het gangbare type „moderne bakvisch”, wordt de ergerlijke baad-historie in haar boek begrijpelijk.

Voor onze meisjes absoluut ongeschikt en voor ouderen hoogst onbelangrijk.

Kramer (J. G.) TON EN KEES OP EEN SLEEPBOOT NAAR SINGAPORE. (285) Ingen. f 2.50, geb. f 3.50. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Ton en Kees boften geweldig. Ton redt een Scheveningsch meisje uit het water, welke dappere daad hem en zijn vriend, via een reeks andere gebeurtenissen, een gratis reisje bezorgt op een sleepboot, die een baggermolen naar Singapore brengt. Als de jongens dit water-tanderig, frissche boek gelezen hebben — deel van de ontspannings-ontwikkelings-serie — trekken zij in drommen naar Scheveningen, om drommen Maartje Pronk's te redden en drommen sleepbooten met kapitein Goedhart's te vinden.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

door PROF. A. MULDER.

In Brussel bestaat een vereeniging van Katholieke geleerden met den naam: „Société scientifique de Bruxelles”, die o.a. ook een tijdschrift uitgeeft getiteld: „*Revue des Questions scientifiques*”. Het verschijnt 4 maal 's jaars in dikke afleveringen van plm. 250 blz. Het is niet geïllustreerd en bevat oorspronkelijke artikelen van eenigszins vulgariseerenden aard over algemeen natuurwetenschappelijke onderwerpen, verscheidenheden en een bibliografie.

Het nummer van Juli wordt bijna geheel ingenomen door hetgeen men zou kunnen noemen een reclame voor de Leuvensche Universiteit. Daarna komen een korte levensschets van Albert Gockel, den ontdekker van de „hoogtestraling” en een verslag van een interessante voordracht van Prof. J. J. Thomson over phosphorescentie.

Het October-nummer bevat een artikel van O. Liévin, dat de substantie geeft van zijn inaugureele rede op 1 Dec. 1926 voor de Faculté libre des Sciences te Rijssel. Het behandelt de gegevens der physische chemie over zuren, molekulen en atomen en is zeer gemakkelijk verstaanbaar, zelfs voor toehoorders, die niet weten wat gram-atomen en gram-molekulen zijn. Eigenaardige tegenstelling met de gewoonte van onze nieuw benoemde hoogleeraren om in hun inaugureele rede bij voorkeur zoo te spreken, dat zij voor de meesten hunner toehoorders niet verstaanbaar zijn.

De bibliografie van dit tijdschrift is altijd zeer belangrijk, ook op filosofisch gebied. Beide afleveringen geven daarvan het bewijs.

„*Hemel en Dampkring*”, orgaan van de Ned. Vereeniging voor weer- en sterrenkunde is steeds een welkome vriend (en raadgever!) voor hen, die in deze beide wetenschappen belangstellen: dus ook voor amateurs. Prof. Pannekoek verhaalt op gezellige wijze van zijn zoneclips-expeditie naar Lapland in de nummers van November en December. Amateurfotografen mogen hun krachten eens beproeven aan het stereoscopisch opnemen van stapelwolken volgens een methode, die door Gen. v. Albada is toegepast en beschreven in het Dec.-nummer. Korte berichten worden gegeven, o.a. de overgang van Mercurius over de zon. Voor den amateur-sterrenkundige is de rubriek „Astronomische verschijnselen” steeds welkom.

Een voornaam tijdschrift is „*Nature*”, a weekly illustrated Journal of Science. Voorname redactie, voorname uitgever, voorname verschijning. De inrichting is voor ons wat ongewoon. Na een 3- of 4-tal artikelen van algemeen inhoud en bespreking van een tiental boeken volgt de merkwaardige rubriek: „Letters to the Editor”.

Geen geleerde in Engeland — ik zou haast zeggen, bijna geen geleerde buiten Engeland — die iets gevonden heeft, wat hij meent dat van belang is, of hij schrijft een brief aan den uitgever van Nature. Alleen daarvoor zou men zich abonneeren ofschoon het tijdschrift niet goedkoop is: f 18.— per half jaar. Daarna komen een aantal opstellen over speciale onderwerpen. Zoo heeft het nummer van 3 December een zeer interessante beschouwing van Sir Ernest Rutherford over heel sterke magnetische velden en zeer hooge spanningen met het oog op wetenschappelijk onderzoek. Vervolgens drie rubrieken, die geregeld terugkomen n.l. „News and Views”. „Our Astronomical Column” en „Research Items.” Eindelijk eenig Universiteits nieuws, een kalender van ontdekkingen en uitvindingen, verslagen van geleerde genootschappen en dagordes van vereenigingen. Advertenties van boekhandelaren en instrumentmakers zijn steeds overvloedig aanwezig.

Toch heeft dit tijdschrift, hoe internationaal interessant het ook zij, een wrange bijsmaak. Ik bedoel zijn anti-christelijken geest. Geen gelegenheid, geen verwijderde aanleiding kan het voorbij laten gaan om er de aandacht op te vestigen, dat dogmatisme (waarmede wordt bedoeld Christelijke geopenbaarde waarheid) en geloof onwetenschappelijk zijn. In de laatste drie maanden is dit weer zeer duidelijk op den voorgrond getreden. Wij hopen hier later op terug te komen. Ook de Philosophische beginselen, die de redactie schijnt voor te staan, zijn sterk naar den materialistischen kant. Hangt dit samen met het bekende Britsche conservatisme? Is men zich in het eilandenrijk nog niet bewust geworden van de wending, die de geestesstroomingen op het vaste land genomen hebben? In dat opzicht toont „Nature” zich dan al zeer weinig internationaal.

Redenen, waarom wij de lezing van het weekblad zoo maar niet zonder meer aan iedereen kunnen aanbevelen.

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

Dauvillier (Dr. A.) LA TECHNIQUE DES RAYONS X. (195) Édité par la Société „Journal de Physique”. (Recueil des Conférences-Rapports. Volume 10: 2e Série).

Dit mooie boek, met zijn vele en duidelijke illustraties, kan beschouwd worden als een aanvulling van het werk van De Broglie: „Les Rayons X”, dat als eerste deel van deze Conférences-Rapports is verschenen. En het was noodig zulk een werk te schrijven, want de techniek der röntgenstralen heeft in de laatste 15 jaren zulk een verandering ondergaan, dat zij bijna niet meer te herkennen is. De S. heeft zich beijverd om het belangrijkste, dat in de tijdschriften verspreid lag, te verzamelen en tot een afgerond geheel te verwerken. Vooral komt dit uit in het tweede hoofdstuk over de röntgenbui-

zen met gloeikathode, waarbij ook de schitterende buizen van Philips worden besproken.

Ofschoon de heele strekking van het boek meer gericht is op het physisch onderzoek in het laboratorium, bevat het toch een menigte praktische gegevens, die den medicus van dienst kunnen zijn: met name hoofdstuk V, over de beveiliging tegen gevaarlijke bestraling.

Waarlijk de medicus moge het gevaar, dat er schuilt in den dagelijkschen omgang met deze stralen, waarvan de inwerking op het menschelijk lichaam nog zoo weinig door de wetenschap wordt beheerscht, niet gering achten. De S. geeft de hulpmiddelen aan voor een voorzichtige en toch redelijke bescherming.

Dat S. zelf experimentator is op dit gebied, merkt men op iedere bladzijde. Interessant is de beschrijving van een buis met vloeibare antikathode en van een andere buis, een eigen vinding van den heer D., waarin zelfs een gas, kwikdamp, als antikathode optreedt.

Het ware te wenschen, dat bij een volgenden druk de „Table des matières” grondig werd herzien. Van hoofdstuk III tot het einde zijn alle bladzijden foutief. Op blz. 14 citeert S. een artikel van Günther-Schultze uit het „Zeitschrift für Physik” tom. 15, waar G.-Sch. zich aldus uitdrukt: „Der normale Kathodenfall steigt bis 1000° *nicht unbeträchtlich* mit der Temperatur der Kathode”. Of dit aldus vertaald moet worden: „D’après G.-Sch. la chute cathodique est *indépendante*, jusqu’à 1000° C., de la température de la cathode”, zou ik betwijfelen.

Een onbeheerscht Requisitoir¹⁾

door A. GIELEN.

Dr. G. K a l f f Jr., zoon van onzen bekenden literatuurhistoricus, heeft een requisitoir gehouden tegen *Frederik van Eeden* en dit neergelegd in een lijvig dossier van 542 bladzijden.

Het is een felle akte van beschuldiging tegen den veel gesmaden F. V a n E e d e n, en ik heb bij het lezen een gevoel van wrevel

F. VAN EEDEN, DOOR J. VATH (1887).

niet kunnen weren, als ware hier een onrecht gepleegd.

Het boek prikkelt tot verzet.

Men moet eerbied hebben voor de belezenheid van den betrekkelijk jongen schrijver, die over een feitenmateriaal beschikt als geen ander vóór hem, en zijn nieuw boek is dan ook zonder twijfel onmisbaar voor elken literator, die op de hoogte wil zijn van de geschiedenis onzer letterkunde.

Maar de lezer moet uit zijn oogen kijken en zich niet laten beïnvloeden door het drukke apparaat van het pleidooi, wil hij niet te

¹⁾ Dr. G. K a l f f Jr.: *Frederik van Eeden, Psychologie van den Tachtiger*, f 11. J. B. Wolters U. M., Groningen.

haastig en zonder kikken de eind-conclusies slikken van den beschuldiger. Want die zijn „latius hos”, die gaan heel wat verder dan de praemissen toelaten of rechtvaardigen.

Hier wordt dezelfde methode toegepast, waarmede men eertijds Dr. Abraham Kuiper trachtte dood te krijgen: „Barbertje moet hangen!” Dat proeft men uit iedere bladzijde van dit boek. K a l f f is als een andere Antonius, gekomen om Caesar te verheerlijken en te wreken, maar die dan plotseling ontstemt en in onbegrijpelijke antipathie ontstoken, zijn vriend wreeder verminkt dan brave Brutus deed en hem afschuwelijker slacht dan woeste Cassius.

Want „dit boek is begonnen als apologie; het werd requisitoir. In den beginne dupe van Van Eeden's martelaarsallure, raakte ik langzamerhand in het kamp zijner tegenstanders — of beter, bevind mij nu halverwege de partijen, waar ik als historicus wel niet missta.” (Voorbericht, blz. VII). Misschien. Maar men vergete niet dat als de historicus zich al trouw houdt aan de objectieve feiten, de psycholoog, die daaruit een karakter gaat verklaren, toch wel eens flink kan mistasten. En zoodra men bij den historiegraaf, als bij Dr. Kalff, eene steeds groeiende animositeit waarneemt, kan men van den bewogen psycholoog niet veel anders dan een, wellicht half bewust, uitglijden verwachten.

In elk geval heeft de dokter een groote fout gemaakt met de lezers van zijn boek niet zonder meer zijn requisitoir, naarmate het zich ontwikkelde, open te leggen, maar van meet af aan reeds is begonnen, stemming te maken tegen van Eeden.

Op de eerste bladzijde vernemen wij reeds dat hij zelf dreigde „dupe te worden van Van Eeden's martelaars-allure”, een bedekte waarschuwing dus om met dien man voorzichtig te zijn.

Een paar pagina's verder herhaalt de schrijver die poging om vooringenomenheid te kweken nog eens een keer: „in ieder geval houd ik juist van Eeden voor iemand, die (ook in zijn werk) vaak beter wil zijn of lijken dan hij is.”

Maar de heer K a l f f begaat erger dan eene fout al zou de cynische Tayllerand het hem gemakkelijker vergeven.

En dat ergere doet hij reeds op bladz. 3, waar hij het totaal misplaatste hoofdstukje inlascht: DE KOP.

„Hij (Van Eeden) heeft den kop van een faun; een kop die aantrekt en afstoot, vasthoudt.

De onderhelft van het gezicht is animaal, zij 't niet grof. De dunne baard hangt om de kin, meer als maskeering van zwakte dan dreigement van kracht; voren, mettertijd verzwarend, verbinden plompe neus en onbeheerschte lippen. Het voorhoofd heft dezen indruk niet op: 't is laag, gedrukt, niet machtig van rust en durf — wel loopen er, mettertijd verzwarende, groeven over, doch niet zegevierend denken, eerder raadselachtig broeien ploegde ze daar. Een paar horentjes boven op dien kop, een paar kwastjes op de spitsgekartelde ooren — en de faun is er!

Maar nu de oogen, die intusschen van listigen en toegegenden

spot hebben geglimpt. In de ooghoeken — en ja, nu ook om den mond, plooidde het leed, diepere zielesmart. Onder dit masker worstelt het verlangen, het masker af te werpen. De oogen zijn heldergrijs, afwisselend helder en bewolkt, zij kunnen droomen boven een bloem of vlinder, flonkeren achter een bakvisch-nimf, steken naar een medeminnaar, bezwijmen ook van Panischen angst. Zij zijn vermoeid geweest van het staren naar eigen beeld in den vijver, en hebben later gebrand van vele tranen, ijdele en onijdele. Want tusschen de kleurige, weelderige, warme vormen der Natuur is het grauwe, strenge, koude kruis voor hem verzezen . . .”

Ik kan mij niet gematigder uitdrukken: het is een schandelijk stukje. Van Eeden staat daar ten voeten uitgeteekend als ijdeltuit, komediant, geniepige satyr, en onbetrouwbare huichelaar.

En nu kan de *onbevange*n lezer zich ter lezing zetten van het uitvoerige requisitoir, van ruim 500 bladzijden.

* * *

Wat Dr. Kalff dan verder schrijft over Van Eeden, van af diens jeugd tot heden, wil ik gaarne waardeeren. Hij toont een buitengewone belesenheid en wat het feitelijke betreft geeft hij meer dan eenig ander tot nu toe gedaan heeft, waarvoor wij hem dankbaar zijn. Maar niet voor wat hij als conclusie of commentaar daaraan doorlopend weet toe te voegen.

De feiten hadden voor zich zelf moeten spreken, maar nu luidspreekt K a l f f er te hard doorheen en de toon van ontstemming en verbittering wordt al te snerpnd waarneembaar. Van Eeden kan niets doen of het wordt hem kwalijk genomen.

In den beginne, als hij nog den „effen weg” bewandelt en de dichter zich omhoog werkt uit de vrijgeesterij van zijn vader, als hij zich verzet tegen het lompe materialisme en reeds als student een meer geestelijk ideaal vindt dan de meeste andere studenten van zijn tijd, had hij toch wel een paar woorden van matigen lof verdiend.

Dat hij als dichter een waarachtig talent bezat en vaak meer afdoende toonde dan Kloos en Van Deyssel, kon vlotter erkend worden zonder den omhaal van niet altijd geestige beknibbelarijen.

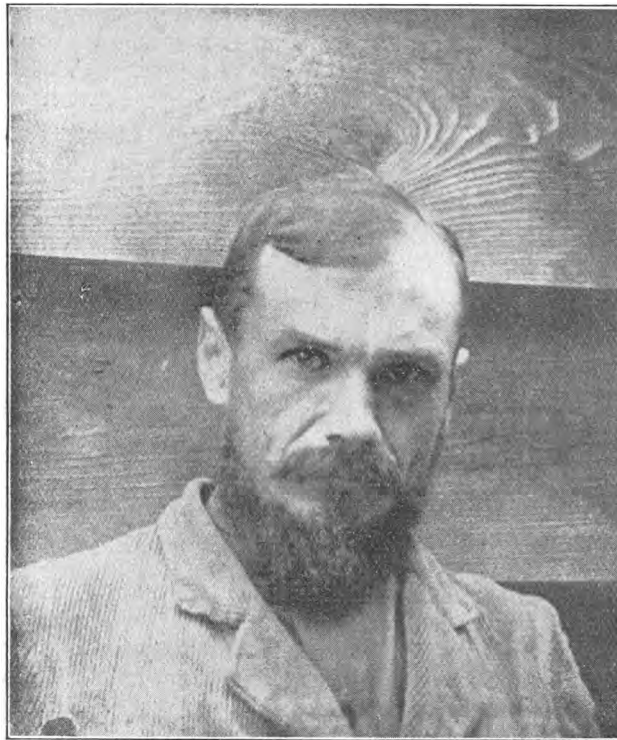
Dat Van Eeden een onrustig zoeker was, die als een meekrapvlinder in vluchtige vaart over alles heenstreek en maar even hangen bleef boven bloemen van allerlei kleur en geur, mocht als ongedurigheid worden aangerekend, maar behoefde niet telkens als een hoonend verwijt te worden herhaald.

Och ja, het is niet moeielijk bij de studie van Van Eeden in verbazing te raken over zijn tweeslachtigheid, zijn dualisme, zijn labiel evenwicht, zijn egocentrischen aard, en honderden andere eigenaardigheden, waarin men evenveel hebbelijkheden kan zien. Men kan de schouders ophalen om zijn spiritistische proeven, zijn bemoeiingen bij de spoorwegstaking in 1903, zijn Amerikaansch-sociologische utopieën, zijn mislukkingen op „Walden”, maar het valt

toch niemand in daarom den man te behandelen als een nietswaardige, een eigenzinnige trotskop, een dubbele natuur en wat al niet meer? En als men dat wel doet, zooals Kalff inderdaad, dan moet er een soort hekel zijn, die hem als 't ware prikkelt zich te acharneeren op zijn slachtoffer.

* * *

Want daar is werkelijk een „acharnement”. Zoo dikwijls de

OP „WALDEN” (1900).

„overgang” of de „conversie” (bekeering wil hij het niet noemen) van Van Eeden ter sprake komt, blijkt dat „luce clarius” klaarder dan de dag.

Ik behoef maar een paar aanhalingen te doen, die mijn vermoeden zeer waarschijnlijk maken.

In Boek V verkent Dr. Kalff den „tweeden dwaalweg” van Van Eeden. En die gaat door „conversie” en klooster naar de doopvont. Wat zijn biograaf zoo valsch maakt, dat hij zijn sarcasme

sput over de onschuldige geestelijken, die Van Eeden bij zijn onderzoek naar het Catholicisme mogen hebben geholpen.

De een is Pater Van Ginneken, die het dan ook dadelijk verbruid heeft bij den man van het requisitoir. „Zijn geweldig *Handboek der Nederlandsche Taal*, dat na deel 2 (der belofde 10) bleef steken, lijkt heel wat meer dan het is en 't zelfde geldt b.v. den *Roman van een Kleuter*, handige compilatie. . . . De soort godsdienstigheid van dezen alreeds door Toorop vereeuwigden Jezuiet is voor boven den Moerdijk geboren een eene zielkundige verwikkeling, waartoe men een wegwijzertje ontbeert.”¹⁾

De ander is Pater De Groot O.P. Nu weet Dr. Kalff: „als geleerde wordt Pater De Groot door zijn geloofsgenooten (dus) wel zeer overschat”. En als men dit zou willen retorqueeren op zijn niet-geloofsgenooten, maakt Kalff dat dadelijk onmogelijk door de volgende hooge reportage: „Een lid der Kon. Academie van Wetenschappen (niet aan mij verwant) verzekerde mij dat men De Gr. slechts lid maakte om „een mogelijk verwijt van anti-papisme te ontgaan.”

Was dus De Gr. geen geleerde: „wat hij echter wel schijnt geweest te zijn, was een zéér zachtmoedig en menschkundig leider van jonge menschen, m.a.w. van onvaste geesten en karakters.” Dat laatste slaat dus weer op Van Eeden, een „Seitenhieb”. Daarmede is echter de invloed, die beide niet geheel volwaardige professoren op den convertet heeten gehad te hebben, niet volkomen verklaard. Maar Kalff weet het weer; „één ding neem ik zonder meer aan: hoe weinig zal de steeds teleurgestelde en langzamerhand uitgeputte vrijgeest (V. E.), wiens intuïtie en geestigheid geen diepte en degelijkheid garandeeren, tegen deze (zoowel economische als spiritueel) rustig gesitueerde celibatairen met hun gesloten stelsel en geslepen dialectiek hebben kunnen inbrengen!”

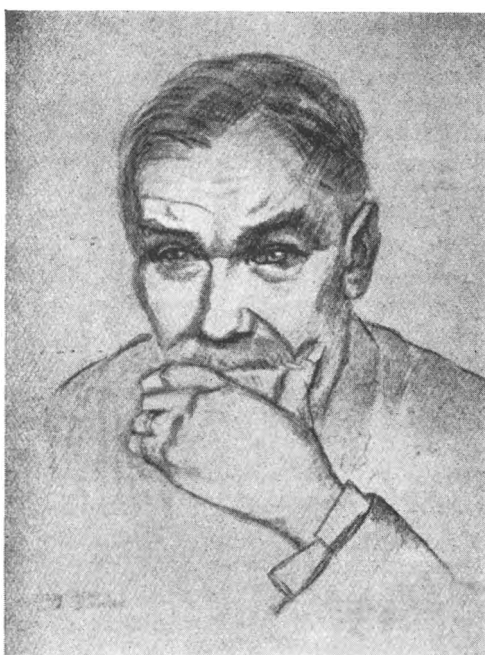
En dan nog dit ergerlijke verdict over het inwendig leven van een evenmensch, dat misschien raadselachtig mag heeten, maar in geen geval kan rechtvaardigen tot zulk een barre uitspraak.

„Op dit oogenblik nemen wij van Van Eeden afscheid. Het mag niet edelmoedig lijken, maar wetenschap is geen filantropie. *Van Eeden, ik herhaal het, heeft zijn geest verkocht om zijn ziel te redden en de geest wreekt zich nu door zijn ziel te vermoorden.* Hij heeft het goede gewild en te vaak het kwade gedaan; ons aller fout, maar hij heeft dit te weinig erkend en zelfs verbloemd ook — dat hij nu knaging heeft aan zijn geweten, is een gerechte zelfbestrafing.

¹⁾ Achter in zijn „Addenda” heeft Kalff weer wat minder wegwerpend geoordeeld. Dan lezen wij: „Buitengemeen sympathiek is mij echter V. G.'s brochure *Als ons moedertaal-onderwijs nog ooit gezond wil worden*. Nijm. 1917. Persoonlijke kennismaking op een retraite noopt mij tot de niet mogelijk geachte erkenning, dat vereeniging van naïve, zelfs primitieve devotie met bewuste, zelfs psychotechnische zelfbeschouwing mogelijk is. Het stokken der wetenschappelijke productie vindt zijn eervolle verklaring in een sociale en apologetische werkzaamheid.”

Hij is God zoo lang ontrouw geweest dat de duivel hem ondanks alle wierook en wijwater trouw blijft. En als ik zeg, dat Fredericus Paulus van Eeden O.S.B., O.P., en S.J. nóóit goed Roomsch was en zal zijn, dan is dat evenzeer lovend als lakend bedoeld, zoowel hem als die kerk, zij 't telkens tegenovergesteld" (blz. 469).

Nu zou ik toch wel eens willen weten hoe de heer Kalff, die de

TEEKENING V. LIZZY
BREMAN-SCHOUTEN (1926).

Kerk te anti-modernistisch en veel te conservatief acht, zoo'n kijk op iemands echte en oprechte roomschheid heeft gekregen, en met zulk een zekerheid kan getuigen dat iemand op dat gebied „nóóit was" en voorspellen dat hij het nooit zal worden.

Onvergeeflijk dat Dr. Kalff zelfs tot invectieven durft overgaan: „Hij (V. E.) ging niet alleen over, maar hij liep over en deelt het lot van alle verraders: men gebruikt hem, en veracht hem — voor zooverre Christenen dat tenminste mogen doen."

„Alleen in negatieven zin is Van Eeden „roomsch", in zooverre minderwaardige naturen, die een hun te verheven leer onder strenge contrôle tot praktijk moeten maken, wat achterbaks, wat zoetelijk, erg kwaadsprekend en geweldig zelfingenomen worden."

Na deze grofheid wordt het mij te machtig en ik verlaat de gerechtszitting.

* * *

Niemand kent de toekomst. Maar ik hoop dat Dr. Kalff zelf wel eens een ander boek over Van Eeden zal schrijven; voelen dat hij het moet. En dan doet hij het ook!

En dat boek zal dan wel zóó anders zijn, dat het nutteloos werk is nu de fouten en vergissingen aan te wijzen, waaraan de schrijver zich heeft schuldig gemaakt.

Alleen deze paar puntjes, die lichtelijk zijn aandacht kunnen ontsnappen, willen wij hier aanstippen. Peguy, dien hij stelt als een voorbeeld van een katholiek, was *de facto* niet katholiek. Op één punt (in zake zijn huwelijk) ontbrak hem den moed om te doen, wat hij als katholiek verplicht was.

Ten tweede, hij haalt met instemming een woord aan uit het „Journal” van León Bloy: „Je n’ appartiens à rien ni à personne, sinon à Dieu et à son église. J’entends l’église *invisible*. La visible, j’en conviens, est devenue abominable.” Dat „fiere” woord is klinkklare nonsens. En ten laatste. Dr. Kalff heeft gezocht naar *Overwegingen omtrent Jezus’ verborgen Leven* (1923) door C. J. Dirks. S.J. „Ik heb dit boek nergens, ook niet uit de Nijmeegsche bibliotheek kunnen krijgen. Zoodat het blijkbaar niet zeer belangrijk is.” Die laatste conclusie is, geheel in den geest van Kalff, wel wat voorbarig, wie weet, zou het juist voor hem van belang kunnen zijn. Het is een heel eenvoudig, katholiek meditatieboek, zooals b.v. religieuzen dat gebruiken. Ik zou er mij op verheugen als ik hem met een exemplaar van dat werkje vereeren mocht. Maar . . . met dat „Verborgen Leven van Jezus” door van Eeden heeft het totaal niets te maken. Dat is waar.

Om Chesterton heen

door ELLEN RUSSE.

Chesterton is tegenwoordig evenals Belloc een van de meest productieve schrijvers van Engeland. Ongetwijfeld voelen deze beide auteurs de groote verantwoordelijkheid, die er op hen weegt om Engeland en het enorme contingent van Engelsch lezende menschen voor te lichten vanuit een katholiek standpunt, meer dan ooit in deze laatste jaren van werkelijke crisis in Engeland op geestelijk en maatschappelijk gebied. Op geestelijk gebied doorleeft Engeland een tijd van crisis door de herziening van het *Prayer Book*, de toenemende actie der Anglo-Catholics en de roerende pogingen van den hoogbejaarden Lord Halifax om toch tot een erkenning der Anglicaansche Kerk als deel der Katholieke Kerk te geraken, pogingen, die na den dood van Kardinaal Mercier een tijdlang gestaakt werden, maar nu weer opnieuw worden beproefd. Tegen die naar den katholieken kant gerichte beweging komt de puriteinsche zijde in de Engelsche Kerk in opstand en het parlement moet uitspraak doen, omdat de Kerk een Staatskerk is. Voorlichting en belichting door knappe begaafde katholieke schrijvers die engelsch zijn en voelen is dus van de allergrootste beteekenis. Eveneens voor de maatschappelijke crisis.

Meer nog misschien dan andere landen heeft Engeland te lijden onder werkeloosheid en voortdurende werkstakingen, die in de naoorlogsche jaren een verbijsterenden omvang hebben genomen. „There is something rotten in the State of Denmark” en dat „rotten”, die wondeplek willen de schrijvers (allemaal, niet alleen katholieken) opsporen, aantoonen en trachten te genezen. Daar die geneesmiddelen door sommige schrijvers, die zich eveneens op sociaal-economisch terrein bewegen, dikwijls uit hoogst gevaarlijke theorieën bestaan, die in de praktijk bovendien slechts lapmiddelen en geen geneesmiddelen blijken te zijn, voelen de Katholieken zich geroepen ook hier een helder en klaar betoog te houden gebaseerd op de leer der Kerk en hare geneesmiddelen aan te toonen; werkelijk gedrongen door den nood, omdat zij zich bewust zijn van den nood van hun volk, schrijven Chesterton en Belloc zoo veel. Daar wij enkele maanden geleden hier ter plaatse over de nieuwste werken van Belloc schreven, willen we thans de laatste boeken van en over Chesterton bespreken.

Sedert 1 Januari 1927 zijn van Chesterton verschenen: *Catholic Church and Conversion*; *Collected Poems*, *The Return of Don Quixote*, *The Judgement of Doctor Johnson*, *Stevenson, a Biography*. En dan noemen we niet eens de talrijke artikelen, die Chesterton in zijn eigen weekblad en in andere tijdschriften plaatste, evenmin zijn werk als teekenaar. Elk jaar verschijnt er een roman van Belloc, die door Chesterton met allergeestigste,

caricaturale potloodtekeningen wordt geïllustreerd; ook treedt hij veelvuldig op als spreker in Engeland en in het buitenland. In 1927 bezocht *Chesterton* Polen, waar hem een schitterende officiële ontvangst ten deel viel. En toch heeft een etmaal ook voor hem slechts 24 uur! Nu zijn natuurlijk al die in 1927 gepubliceerde boeken niet in één jaar geschreven, de *Collected Poems* bijv. is een verzamelde bundel van reeds lang bestaande gedichten, de *Don Quixote* roman verscheen verleden jaar in vervolgnummers van zijn eigen

G. K. CHESTERTON.

weekblad, het tooneelspel van *Dr. Johnson* was, naar *Chesterton* ons zelf vertelde, twee jaar geleden gereed gekomen. Maar tegenwoordig brengt elk jaar een publicatie van 3 of 4 nieuwe boeken, dus zijn ze toch allemaal in den laatsten tijd geschreven.

Tegelijk met die vele nieuwe boeken van *Chesterton* verscheen in Nederland een boek over *Chesterton* en wel van de hand van *Willem Nieuwenhuis*. Met belangstelling namen we kennis van dit werk, maar aangezien de *Amsterdamsche* journalist in zijn voorrede schrijft, dat hij den afgelegden weg van den bekeerling *Chesterton* wenscht te overschouwen, heeft het ons bevreemd, dat *Nieuwenhuis* het boek *Catholic Church and Conversion*,

waarin *Chesterton* zooveel wetenswaardigs meedeelt over zijn bekeeringsproces, totaal onbesproken laat. Dat is eigenlijk hetgeen we in deze Nederlandsche biografie betreuren: ze is niet compleet. Daar *Willem Nieuwenhuis* een overzicht van het bekeerings- en zieleproces wilde geven, had hij ons inziens toch zoo niet alle, dan toch de belangrijkste boeken van *Chesterton* moeten bespreken, waaruit men diens geesteshouding leert kennen ten opzichte van religieuze en sociale problemen. Zoo had bijv. behalve het bekeeringswerk evenmin mogen ontbreken de Cobbett biografie en het relaas van Chesterton's reis naar het H. Land in *The New Jerusalem*, omdat hij in laatstgenoemd werk het Joden-vraagstuk bespreekt; het is een werkelijk zeer belangrijk werk; *Chesterton* schreef het enkele jaren voor zijn bekeering. De studie van *Nieuwenhuis* zou indien hij meer een chronologische volgorde der voornaamste boeken in acht had genomen, een strakkere compositielijn gekregen hebben en tevens een vollediger kijk op den schrijver voor lezers die *Chesterton's* oeuvre weinig of niet kennen.

Wat men nu krijgt is een werkelijk zeer merkwaardigen blik op het inzicht dat *Nieuwenhuis* zelf heeft op sommige werken van *Chesterton*. Men leert dit kennen uit knap geschreven bladzijden in een uitmuntenden stijl vervat, vol kantteekeningen over alle mogelijke schrijvers en werken van voorheen en thans. Om zoo te kunnen schrijven, moet men zelf veel gelezen en gedacht hebben. Het hoofdstuk: De Nar en de Wijze, lijkt ons werkelijk een hoogtepunt in dit boek, door de origineele en zeer juiste samenvatting van de boeken van Chesterton, die allen de antithese behandelen tusschen den dwaas en den verstandigen denker. Ook *Magic-Orthodoxy* is is een interessante studie, veel completer dan de beschouwingen over *The Everlasting Man*, waarin wel de religieuze kant behandeld wordt, maar niet de sociale kant, n.l. de bladzijden, die *Chesterton* schrijft over Arcadië en over de herders rond de kribbe, om hierdoor zijn eigen tegenwoordige maatschappelijke inzichten omtrent den socialen wederopbouw voor Engeland te verklaren. Zoo is *Nieuwenhuis'* boek niet zoozeer een complete biografie geworden, dan wel een verzameling van subjectieve studies over bepaalde boeken en dient het als zoodanig met waardeering te worden genoemd.

Het is misschien wel curieus om in dit verband eens te vernemen, hoe *Chesterton* zelf oordeelt, dat een biografie geschreven moet zijn. In zijn juist nu verschenen boek over *Robert Louis Stevenson* begint hij met de reeds bestaande Stevenson biographieën (en dit zijn er heel wat) te criticeeren. „Er waren — aldus *Chesterton* — in den tijd toen Stevenson leefde, critici, die zich schaamden om critici te zijn en om hun arbeid „criticeeren” te noemen. Het werd toen mode om een verzameling boekbesprekingen uit te geven en ze „waardeeringen” te noemen. Maar zooals de toestanden thans zijn, zou men een dergelijk boek gerust Depreciaties inplaats van Appreciaties kunnen noemen. Anderen weer leggen er zich op toe

om te bewijzen, dat een vermaard schrijver beslist overschat is geworden; ze schrijven bladzijden en nog eens bladzijden over Stevenson om te bewijzen, dat hij 't niet waard is, dat men over hem schrijft. Wat Stevenson betreft, er zijn zeer zeker veel te veel Stevensoniana geweest. Na z'n dood werd het een werkelijke manie voor iedereen om een boek over Stevenson te schrijven, omdat men hem toevallig eens in een restaurant, of op een boot had ontmoet. Daar ik geen levensschets schrijf, behoef ik geen hoofdstuk te wijden aan zijn jeugd, zijn lievelingstante en nurse, zijn strubbelingen met zijn vader, zijn tobberijen over zijn gezondheid en de veel grootere strubbelingen over zijn huwelijk, totdat ik hem eindelijk door het relaas van zijn reizen heen voer naar het bekende stereotype plaatje: Stevenson in tropische kleedij zittende onder palmboomen, verhalen vertellende aan de inboorlingen van een eiland in de Stille Oceaan. Maar ik wil iets anders doen, ik wil zijn boeken bespreken en daaruit voorvallen uit zijn leven belichten, liever dan andersom te werk gaan en zijn leven te beschrijven om van uit dat standpunt bezien, zijn boeken te beschouwen."

Dat plan wordt dan ook door Chesterton volvoerd, hij bespreekt de boeken in chronologische volgorde en geeft zodoende toch een zeer volledige en diep-psychologische levensschets van den grooten Schotschen schrijver. Chesterton's bewondering voor Stevenson geldt niet enkel diens fantasie en stijl, maar ook, misschien vooral, Stevenson's echt christelijken zin. Het is alsof Chesterton in dit werk Stevenson aan Stevenson zelf wil openbaren, alsof hij den gestorven schrijver toeroept: „Weet je wel hoe christelijk, nee eigenlijk, hoe dicht bij het Katholicisme je stond? Zoo niet bewust, dan toch onbewust?"

En al zal deze vraag geen verandering meer kunnen brengen in het voltrokken leven van Stevenson, vóór de vele Stevenson bewonderaars in Engeland kan deze biografie nieuwe vergezichten openen.

Dat is ook de waarde van het nieuwe tooneelspel dat Chesterton nu tegelijk publiceert: *The Judgement of Dr. Johnson*. Apart beschouwd van de belangrijkheid Chesterton weer eens als dramaturg te leeren kennen, (*Magic* was tot nu toe zijn eenigste tooneelwerk), is deze dramatisering van Dr. Johnson's leven daarom zoo belangrijk, omdat het den door iederen Engelschen gekenden geleerde toont als de verkondiger en verdediger van echt christelijke theorieën in den tijd, toen de Engelsche maatschappij ook „rotten" was. Waar tegenwoordig de propaganda voor de geboorte beperking angstwekkende proporties aanneemt in Engeland, zelfs verdedigd wordt door voormannen in Anglikaansche kringen, terwijl echtscheidingsprocessen tot in de uiterste bijzonderheden in de dagbladen beschreven worden, is het hoogst belangrijk Dr. Johnson's theorieën opnieuw te hooren over de stichting van, en de eenheid in het gezin, dat de kern is en altijd blijven moet van elke christelijke maatschappij.

De keuze der figuren die Chesterton neemt voor zijn bio-

grafieën of zooals bij Johnson, voor een tooneelspel is wel degelijk volgens een vooropgesteld plan. In zijn *Catholic Church and Conversion* licht hij dit nader toe: „Het levensbeginsel in al deze variaties van het protestantisme, voor zooverre het geen beginsel van den dood is, bevat al hetgeen er nog in hen overgebleven is van Katholiek Christendom; en altijd zijn zij naar het Katholiek Christendom teruggekeerd om nieuwe levenskracht te putten. Ik weet, dat dit klinkt als een aanvechtbare stelling, maar toch is het waar. Het weerkeeren van katholieke gedachten aan de afgescheiden deelen van het Christendom was menigmaal indirect, maar ofschoon de invloed door vele punten heen moest, kwam hij altijd vanuit één middelpunt. Het ging door de romantiek heen, als een voorbij vliedend beeld van het louter schilderachtige der middeleeuwen; maar het is iets meer, dan een bloot toeval, dat de romances evenals hun taal genaamd zijn naar Rome. Of het kwam door de instinctieve reactie van ouderwetse menschen als Johnson, of Scott, of Cobbett, die oude elementen, die oorspronkelijk Katholiek waren geweest, willen redden uit een vooruitgang, die enkel kapitalistisch was.”¹⁾

Dat is in den kern het doel der Cobbett biografie waarin Chesterton zijn eigen distributisttheorieën reeds in den knop aanwezig vindt, van de Stevenson en Johnson boeken, omdat hij in die levens en werken het Christelijk element aantoot, tot heil der maatschappij en van het individu.

Vanuit dat standpunt ook moet men den nieuwen roman „*The Return of Don Quixote*” beschouwen; tusschen alle dwaze, grillige, phantastische gebeurtenissen in schemert deze waarheid door: pas als de maatschappij weer zal steunen op Christelijke basis, op de basis der Katholieke middeleeuwen, zal herstel en wederopbouw mogelijk zijn.” Daarom laat hij, evenals in zijn jeugdwerk *The Napoleon of Nottinghill*, den tijd der gilden terugkeeren, maar dat sociale systeem zal alleen weer opgaan als tevens het geloof dier tijden terugkeert. Anders blijft het niet veel meer dan een sentimenteel gedilettanteer in een middeleeuwsche renaissance zooals Olive, het jonge meisje in dezen roman doet, wanneer zij met haar verfdoois zit te knoeien om manuscripten op zijn middeleeuwsch te verluchten. Dat is de diepzinnige beteekenis van het terugvinden van de oerkleur die verloren gegaan was bij de moderne schilders en dilettanten en ook van het teruggeven van het landgoed Seawood Abbey aan de oorspronkelijke rechtmatige eigenaren: de Benedictijner monniken, een voorbeeld dat naar het werkelijke leven in Engeland genomen is, als men bijv. denkt aan de teruggave en weder in bezitneming van Caldey Island door de zonen van St. Benedictus.

Zoo is tegenwoordig heel het oeuvre van Chesterton erop gericht zijn land en zijn landgenooten voor te lichten en te helpen

¹⁾ Citaat genomen uit de Nederlandsche vertaling van *Catholic Church and Conversion*: Kerk en Bekeering. Uitg. „Foreholte”, Voorhout.

bij het zoeken naar middelen om de zieke maatschappij te genezen.

Collected Poems

Uitg. Burns, Oates & Washbourne.

Catholic Church and Conversion

Uitg. Calvert Series, Burns, Oates & Washbourne.

The Return of Don Quixote

Uitg. Chath & Windus.

The Judgement of Dr. Johnson

Uitg. Sheed & Ward.

Stevenson, a biography

Uitg. Hodder & Stoughton

Chesterton door Willem Nieuwenhuis

Uitg. J. J. Romen en Zn., Roermond.

Een Apostel van den Congo¹⁾

door JOHN SCHILTE.

De figuur van *Mgr. Augouard* staat in de belangstelling van 't Fransche publiek. In 1926 verscheen over hem (Librairie Plon, Paris) 'n biographie van *Georges Goyau*, de l'Académie Française. Mijn meening over dat werk kan ik haast letterlijk toepassen op 't boek van *Beslier*.

Ook dit werkje is geen „haute-littérature”, noch 'n lijvig boek-deel vol gedegen wetenschap.

't Is maar de simpele geschiedenis van een man, die, om 'n groot ideaal te verwezenlijken, z'n vaderland verlaten heeft, om in de desolate eenzaamheid van Afrika's wildernissen, te werken, te ploeteren, te tobben, tusschen menschen die zoo vreemd zijn voor den blanke, die zoo heel andere gewoonten, gebruiken, moraal en taal hebben.

Mgr. Augouard is 'n figuur van groote beteekenis in de geschiedenis der katholieke kerk.

Jules Simon zei van hem in 1895 bij 'n congres in 't Cirque d'Hiver: „Précédant le plus souvent nos explorateurs, s'avancant dans les régions barbares de l'Afrique, la croix d'une main, le drapeau national de l'autre, *Mgr. Augouard* a conquis à la civilisation et à la France un territoire équivalent à trois fois celui de la mère patrie, et on peut le qualifier hautement de grand Français, parce qu'il n'a jamais séparé ces deux cultes par excellence: Dieu et Patrie!”

Deze woorden teekenen duidelijk hoe sommige Franschen tegenover de eminente figuur van *Mgr. Augouard* staan. Ze plaatsen hem te veel in den gloed van hun vaderlandsliefde; ze vergeten dat 'n missionaris, volgens den *H. Paulus*, „alles voor allen” moet worden, zichzelf met z'n gevoelens moet uitschakelen en tegenover de inlanders moet staan als de apostel van Christus, op wiens bevel: „Gaaf en onderwijst alle volken” hij tot hen gekomen is om te doen kennen die leer van liefde.

Want die wedloop in 't stichten van Fransche nederzettingen, die estafettenloop met de Fransche vlag, geven nu juist geen gunstig idee van 't bovennatuurlijke in 't katholieke missiewerk.

In z'n toespraak tot de Chineesche bisschoppen heeft *Paus Pius XI* deze kwestie te berde gebracht. En daar de houding van de Kerk hierin zeer juist gequalificeerd wordt, lijkt me de vertaling van dit gedeelte uit de toespraak hier niet ondienstig. *Z.H.* zeide dan:

„De Kerk van Christus zou nog grootere zegepralen mogen verwachten, zoo 'n groote hinderpaal die hoop niet kwam dwarsboomen.

¹⁾ *Beslier* (G. G.) *L'Apôtre du Congo, Mgr. Augouard*. Avant-propos de S. G. Mgr. le Roy (263) fr. 12. (Editions de la Vraie France).

Wij bedoelen de dwaling, die zich meer en meer verspreidt, en die steeds dieper wortel schiet in de ziel der eenvoudigen en onwetenden en in 't bijzonder der jeugd, namelijk: dat de werking der Katholieke Kerk (dus de werking van hare missionarissen) niet zuiver godsdienstige en zedelijke doeleinden zou hebben, maar de politiek der verschillende naties zou dienen, en dat de daardoor de politieke onafhankelijkheid en de rechtvaardige nationale eischen van de door haar geëvangeliiseerde volkeren zou tegenwerken.

De beklagenswaardige wisselvalligheid van de menschelijke politiek en de nationale driften, hebben door hun misbruiken er ook toe bijgedragen om dat, voor de Kerk zoo schadelijk en onrechtvaardig vooroordeel te verspreiden; dat verderfelijk vooroordeel, zooals de rede 't bewijst en de ondervinding 't bekrachtigt.

Door dat vooroordeel verwijderd zich 't hart van de volkeren en van hun regeerders en van 't katholicisme, daar 't hun altijd doet vermoeden dat de Kerk op listige wijze tegen hun rechten werkt.

En toch, de naam alleen van de Katholieke Kerk, dat wil zeggen: Algemeene Kerk, is daar om aan te toonen: dat ze zich uitstrekt tot alle volkeren, dat ze alle naties omarmt, dat, volgens de goddelijke instelling, in haar geen rassenverschil bestaan kan noch bestaat: „ubi non est Gentilis, et Judaeus, circumcisio, et praeputium, Barbarus, et Scythia, servus, et liber, sed omnia, et in omnibus Christus”, (Col. III 11) — daar alle menschen broeders zijn: „omnes vos fratres sitis”, daar zij allen kinderen zijn van denzelfden Vader: „unus est enim Pater Vester qui in coelis est.” (Matth. XXIII 8-9) — en aangezien de weldaad der Verlossing, waardoor men recht krijgt op de eeuwige glorie, aan alle menschen is aangeboden: „heredes quidem Dei, coheredes autem Christi.” (Rom. VIII, 17.)

En de missionarissen, die de afgezanten zijn van God's Koninkrijk, ontvangen hun verheven zending niet van de regeering, maar van den Heer: „non me elegistis, sed ego elegi vos” (Joan. XV, 16) en de Kerk legt hun den last op te prediken.”

In 't verdere van z'n rede, toonde Z.H. aan dat de Kerk door de eeuwen heen, getrouw is gebleven aan de Goddelijke bevelen.

„En zoo de missionarissen in sommige, — gelukkig zeer zeldzame — omstandigheden, dien door de Kerk steeds krachtadig voorgehouden regel over 't hoofd hebben gezien, dan heeft de Kerk, zoodra ze daarvan op de hoogte was gesteld, nooit nagelaten die misbruiken af te keuren en op doelmatige wijze te weren.

De Katholieke Kerk heeft nooit toegelaten, dat hare missies als politiek werktuig zouden gebruikt worden door de wereldsche macht. Zooals de geschiedenis 't bewijst heeft zij zich aangepast aan alle naties en aan alle gouvernementen. Eerbied voor 'n onderdanigheid van de wettig ingestelde burgerlijke overheid heeft zij steeds gepredikt en predikt zij nog. Voor hare missionarissen en voor hare geloovigen vraagt zij enkel: vrijheid, veiligheid en recht.” etc.

Dat deze of gene geestelijken vergeten dat hun voornaamste, ja, eenige plicht is: zich te wijden aan de *zuiver* godsdienstige en gees-

telijke belangen der menschheid, dat zij oprichten en zich aan 't hoofd stellen van zuivere handelsondernemingen met geen edeler doel dan winst voor aandeelhouders, is 'n treurig feit. Maar ook daarin zal de Kerk ingrijpen.

Doch *Mgr. Augouard* treft dit verwijt niet. *Georges Goya* u heeft ingezien dat hij hem te veel als patriottische ontdekkingsreiziger en vredelievend landsveroveraar beschreven heeft, vandaar dat hij schrijft:

„Ce serait mal juger ces démarches du P. Augouard, que les considérer comme une sorte de fourrier du drapeau national. Il était, *avant tout*, l'apôtre qui porte une foi, avec toutes ses exigences morales et sociales, avec tous les progrès civilisateurs qu'elle impose.”

Ik bewonder *Mgr. Augouard*, niet alleen als missionaris, maar ook als mensch. Ieder mensch moet z'n roeping naar het best vermogen volgen. *Mgr. Augouard* heeft dat gedaan met bescheiden middelen. Hij had geen geweldige bijstand als kardinaal *Lavigerie*, maar de manier waarop hij z'n plicht vervuld heeft, onder moeilijke omstandigheden, is niet minder bewondering waard.

Voor den Franschman mag hij wezen: de missionaris, la croix d'une maine, le drapeau national de l'autre.

Voor de wereld is hij: de mensch, die den roep der liefde verstaan heeft, die zichzelf gegeven heeft aan de zwarten in Afrika en op wien doelend, de sultan van Boven-Sebanghi zeide, toen 't gouvernement hem vroeg, wat 't meeste bijdroeg tot cultureele opheffing van zijn volk: „Het is de missie!”

Lambrecht Lambrechts

door GUSTAAF DROECKHART.

In de huidige Vlaamsche letterkunde neemt de specifiek Kempische heimatkunst een groote plaats in. Een groep kunstenaars wroet en labeurt daar, lijfsgenadig met keikoppige hardnekkigheid en onverdroten om de naakte woestijn-barheid, de monumentale grootheid van bosschen en vlakten en de in-vrome aardkinderen in hun primitieven handel en wandel uit te beelden.

Tot deze Kempische groep behoort ontegensprekelijk L a m b r e c h t L a m b r e c h t s. Over zijn levensloop valt niets merkwaardigs mee te deelen. Hij zag het levenslicht te Hoesselt, nabij Hasselt in het jaar 1869. Na schitterende normaalstudiën gedaan te hebben, werd hij tot leeraar benoemd aan de Hoogere Normalschool te Gent. Een paar jaren geleden bekwam hij, op aanvraag, zijn eervol pensioen en vestigde zich sedertdien, metterwoon, in de Arteveldestad.

Hij debuteerde in de letterwereld met *Rond het Klavier*, een harmonieuze Cyclus van ziels- en gevoelsstemmingen, verwerkt in grandiooze Beethoven muziek op in-zachte pastorale klanken.

Zijn schoonste triomfen, en de duurzaamste daarbij, verwierf hij zich als volksdichter. In de liederen-bundels: *De vroolijke Limburger*, *De varende Zanger*, *Kleine Keuze*, en enkele bundels van *De Vlaamsche Zanger*, openbaarde hij zich als het type van den idealen volkszanger. Als een sterke persoonlijkheid en een eigenaardig talent, dat de volksstem in schoonheidsvormen weet vast te leggen.

Met René De Clercq is L a m b r e c h t s de populairste liederendichter van Vlaanderen. Beide zijn zij de zangers van luchtige liedjes en dartele refreintjes, die tintelen van schalkschen humor en naïeve gemoedelijkheid. Steeds munten hunne versjes uit door lenigen dans, zangerigheid van rythme, frischheid van expressie en kristallijnen eenvoud van woord. Van pedanterie, procedé, jacht op effect of overdreven mooi-doenerij geen zweem. Wellicht is De Clercq virtuozer taalartist, impulsiever van gevoelsuiting, rijker aan kleurige beelden en leuke woordspelingen, doch in diepte van gedachte, verscheidenheid van onderwerp, muzikale berekening, „Innigheid en Gemütlichkeit” stelt L a m b r e c h t s licht eenieders prestatie in de schaduw.

Alle denkbare onderwerpen worden bezongen. Godsdienst, vaderland en taal, verheerlijkt de dichter; de heldendaden en grootsche overleveringen houdt hij in eere; de poëtische sage en vertellingen van het Kempische volk stralen in zijn liederen door; de huiselijke vrede, de feestdagen en openbare vermaken, de honderd-voudige ambachten, in één woord: 't heele Kempische volksleven ligt te weerspiegelen in zijn kunst. En dat alles vertolkt de dichter zoo

los en zwierig, zoo ongekunsteld en zoo echt-volksch, dat de liederen in concert-zalen en volks-bijeenkomsten als vanzelf aan 't schallen gaan. Tientallen gedichten, afgerond tot echte prachtstukjes, werden en bleven dan ook populair.

Deze liederen dragen daarbij altijd een dóór en dóór godsdienstig karakter. Geen enkele maal verlaagt L a m b r e c h t zijn kunst tot het bezingen van lage hartstochten, en een zin, een woord tegen geloof of zeden ontsiert nergens het vers. Hij wil een reine kunst, „die alleman mag bekijken van den top tot de teenen zonder vrees zijne ziel en zaligheid te versnoepen”, zou pater Linnebank zeggen.

Hier mogen een paar staaltjes volgen van 's dichters talent:

Mijn aardig meisje op de hei
Zong, als een vogel in den Mei
Jochei! Jochei!
Kom over, wenkte ik; woon met mij;
Dan zing ik luide mee met dij:
Jochei! Jochei!
Zij keek mij aan, zoo van ter zij
Waarna zij schaterlachend zei:
Jochei! Jochei!
Maar 't neen, dat riep ze er toch niet
Zoodat ze ja in 't slagwoord lei:
Jochei! Jochei!
Het bleek weldra, — ter pastori
Ik ging — en zingend volgde zij:
Jochei! Jochei!
En bij een kindje zitten wij,
Terwijl wij neuren allebei:
Jochei! Jochei!

Oomken heeft getwist in huis,
Oomken wil vertrekken.
Oomken is dat kijven moe,
Moe dat eeuwig gekken,
Luistert naar geen reden meer;
Oomken wil vertrekken.
Vader paait, — doch vruchteloos:
„Moet het maar vergeten!”
Moeder paait, — doch vruchteloos:
„Hadden 't niet geweten!”
Vruch-tè-loos paait iedereen,
Oomken wil vertrekken.
Daar verschijnt het jongste kind.
„Oomkes baardje trekken!”
„Treinkes maken en juke doen!”
„Oomke nièt vertrekken!”
Oomken schiet een traan in 't oog,
't Kon niet meer vertrekken!

Wie de poëzie van L a m b r e c h t's leest, onbevoordeeld, zonder vooropgezette kunst gedachten, zal moeten toegeven, dat ze in haar simpel gewaad inniger genot en grooter menschelijke ontroering schenkt dan veel overdadig-opgesmukte, maar innerlijk-leêge en ijskoude woordschittering van verzenbundels, waarin het kunst-principe „de la musique avant toute chose” hoogtij viert.

Ook als muziek-criticus maakte L a m b r e c h t's opgang. De muziek? Over haar raakt hij niet uitgepraat. Zij is zijn „ewig Geliebte”. Voor den wereldkrijg toog hij, als een rondreizend meneestreel met zijn gade — Maria Van den Doorne, laureate van het Conservatorium te Gent — van stad tot stand en richtte alom liederavonden in. Waar hij optrad, raakte het publiek begeistert door zijn lied, want hij wist de snaren van het volksgemoed aan het trillen te brengen. Honderden bracht hij zoo tot de muziek en honderden leerde hij muziek smaken en genieten.

Na den wapenstilstand richtte hij met den volksbard Hullebroeck *Muziek-Warande* op: maandblad gewijd aan de „edele toonkunst”. Op grond zijner kritieken en essays heeft men hem den degelijksten muziek-kenner en den scherpst-speurenden muziek-psycholoog van Vlaanderen geheeten.

En terecht. Zijn muzikale eruditie is haast encyclopedisch. 't Geheele arbeidsveld wordt door zijn arends-blik overzien. Aan de breede culturele beschouwingen, die hij daarbij vastknoopt aan zijn critieken, aan de groote stroomingen, die hij beschouwt in het licht der beschavingsgeschiedenis, voelt men voldoende den wijsgeerigen ernst waarmee deze kunstideeën neergezet zijn.

Het beste dat hij ons als muziek-criticus gaf is ongetwijfeld *Het Zingende Vlaanderen*. Het gaat er opvolgentlijk over deze Vlaamsche toonkunstenaren: P. Benoit, H. Waelput, E. Tinel, J. Blockx, W. de Mol, E. Wambach, L. Mortelmans, J. v.d. Meulen, O. van Durme, A. de Boeck, A. de Hovre, G. Pape, J. Opsomer, J. van Hoof.

Met een knapheid, die bewondering afdwingt, weet de gevoelige schoonheid-smaker zich in de meest tegenstrijdige temperamenten in te leven en de verborgen schoonheden op te graven, zonder nochtans blind te zijn voor de schaduwplekken. Want, al ziet L a m b r e c h t's in alles het liefst en het eerst het schoone, hij durft het wel aan: harde waarheden te zeggen waar het geldt de verdediging der schoonheid.

Met enkele penseelstreken geeft hij ons een synthetisch beeld van componist en werk. Ten bewijze, de karakteristiek van Van Durme:

„... Hij is een boeiende verschijning in de Vlaamsche kunstwereld, een groot-begaafd kunstenaar, wien de muziek als bronwater uit de ziel vloeit, een meester van het orgel, die de beroemde orgelvirtuozen, — als Guilmant, Mailly, Widor, Vilain, — wel niet naar de kroon wil steken, doch integendeel, de kunst „ad majorem Dei gloriam” beoefent en ze in de eerste plaats dienstig maakt om de kerkelijke plechtigheden in zijn dierbaar Scheldedorp op te luisteren. Gelukkige parochianen! Als dusdanig leverde hij een boek, dat duizenden Christen harten naar de wolken heeft gevoerd, en dat kans heeft te blijven. Van zijn missen en motetten mag getuigd worden, dat zij tot de schoonste behooren, die door een Belg ondertekend werden. Kan zijn Muze bijwijlen wat streng doen, wat oratorium-achtig, doorgaans zijn het bevallige, rein-melodische, echt-menschelijke tonen, die wij te hooren krijgen, en, wat niet schaadt, de vorm, waarin hij zijn droomen kleedt, is onverbeterlijk vast, is vlekkeloos-schoon, zoodat Van Durme één onzer degelijke, één onzer eenig flinke classieken mag genoemd worden.”

Geen beter werkje, om den vreemde te overtuigen dat Vlaanderen zingt, met onverdroten moed en klimmende geestdrift, zooals honderden jaren geleden, toen het, samen met Wallonië en Holland, de hoogeschool der muziek voor geheel Europa was, en dat de toonkunst alhier een vitaliteit bereikt heeft, die door geen menschelijke macht of tegenwerking meer te vernietigen is.

Als prozaïst schonk L a m b r e c h t ons een zevental bundels novellen, waarin fijngestyleerde en innig-doorvoelde prachtbrokken liggen te glinsteren, benevens een paar flink gebouwde, met onbetwistbaar veel talent geschreven landelijke romans: *Het Wingewest* en *Om Moeders Wil*. Zij verzekeren hem een zeer bijzonder, in 't oog vallend plaatsje in de rij onzer groote Vlaamsche vertellers.

De stof voor zijn verhalen put de auteur uit zijn geboortestreek. Zijn werk ademt den geur der Kempische heide. De koel-frissche wind

van het Limburger landschap waait u met bolle vlagen in 't gelaat, het fijne aroom van geurende dennebosschen en purperen heidekruid stijgt tot u op, de melancholieke heide en de blond-blauwe bosschen liggen er in te droomen onder wazig-vlottenden zilvermist, en de menschen, die op het tooneel verschijnen, hebben allen een sterk uitgesproken nationaal karakter. Buiten het kader van het Limburgsche landschap zijn zij denk- noch leefbaar. Want, zij belichamen in zich steeds de essentieële eigenschappen van den geboren, onvervalschten Kempenaar: vromen godsdienstzin, subtiële ontvankelijkheid, droog-comische geksheerderij zonder hardheid of bijbedoeling en getemperde levensvreugde, tevens iets primitiefs-kinderlijk, iets ongedwongen natuurlijk, iets los en vrij in handel en wandel.

En deze boeken vinden in wijderen kring veel aftrek. Vertellen ze dan zulke boeiende, phantastische geschiedenssen, is het verhaal op zich zelf zoo meeslepend en aantrekkelijk, de intrigue zoo vernuftig gesponnen en de karakter-teekening ten volle geslaagd?

Niemand zal dit beweren, die deze boeken las. De menschen hebben niets gemeens met reuzen en bovennatuurlijke wezens, och! het zijn zulke alledaagsche wezentjes, en het verhaal is veelal maar een aaneenschakeling van onbeduidende gebeurtenissen en nietige dorp-sche voorvallen. Maar wát er de bekoring aan verleent, en wát ze zoo geliefd maakt bij jong en oud is de groote gave van „vertellen” die er zoo almachtig schoon in schittert.

Van den eersten regel af-aan is men met den schrijver op dreef. Als verteller beschikt hij over ongemeen knappe en kostelijke qualiteiten. Steeds heeft hij wat interessants en fonkelnieuws te vertellen, en steeds weet hij door een opeenvolging van pittige episoden en felle contrasten, door levendige voorstellingswijze en dramatische kracht te verrassen en te boeien. En hoe meesterlijk vertelt hij! hoe gul weg en hoe recht-op-het-doel-af, zonder zich onderwege in philosophische redeneeringen of overtollige planair-schilderijen te verliezen! Geboren verteller als hij is, moet hij, om warmte en belangstelling te wekken, geen oogenblik zijn toevlucht nemen tot romantische verschrikkingsvizioenen of ingewikkelde detectieve-intrigues: simpeltjes-weg fluistert hij zijn primitief-eenvoudige woorden en — 't wordt het aangrijpendst en boeiendst relaas van het wisselend wel en wee van het menschelijke leven, dat de geest phantaseeren kan.

Men kleineere of onderschatte deze kunst niet. „Vertellen: dat is de grootste kunst! 't Is de kunst van eeuwen: de kunst van onze oude volksboeken, van de oude kronijken, zij die nog heerscht op den keldermond in onze Vlaamsche steden. Conscience kende ze, de Engelschman Stevenson was een meester daarin. En kijk eens, de Wilhelm Meister, wat is dat rustig, eenvoudig, vloeiend en . . . boeiend!” (De Bom).

Niemand in de geheele Vlaamsche litteratuur, tenzij Cyriel Buysse misschien, schiep tot nog toe, uit alle lagen der maatschappij, zulk een overweldigenden stoet typen en individuën. Alle slag personen: kasteelheer en pastoor, boer en werkman, rentenier en bedelaar, non

en huisvrouw, bediende en koewachter, dronkaard en hoogmoedige; alle politieke partijen: katholiek, liberaal, fronter en socialist; alle gezindheden en orden, tot de dieren toe (lees maar eens den bundel *Dierennovellen*) wandelen, elk met hun eigen wezen, door zijn werken. De schrijver voelt daarbij zoo „atmospherisch en levendig” dat we geen oogenblik aan poppen of schimmen denken; in onze oogen blijven het springlevende typen, stralend van glundere gezondheid, beziel met den levenden rythmus van het menschelijk hart.

Werkte het gewild-idyllische en zoetsappig-engelachtige van veel van Conscience's romans in L a m b r e c h t's eerste werken storend na, gaande weg heeft zijn kunst zich verbreed, ontdaan van alle belachelijk, mysterieus romantisme, om dieper menschelijkheid uit te beelden. Hoewel de auteur zich ook hierin vrijwillig, doch hoe graag! palen en perken gesteld heeft.

Evenals Streuvels laat hij alles wat het glorierijke licht schuwte, gebeuren „verre weg, ten uitkante . . . gedoken door de donkerte en de verre af-gelegenheid.” Wel worden we er almaardoor aan herinnerd dat we op aarde zijn en leven met menschen in wier inborst Adam's zonde verwoestend nawerkt, maar geen oogenblik brengt hij ons, door gewaagde zinnelijke tooneelen, in verzoeking. Zoozeer schitter-glanzen de kleuren waarmee de auteur het heldhaftige en edele in den mensch overstraalt, dat de ziel zich door hoogere machten, naar reiner levenshorizonnen, aangetrokken gevoelt, of wel zich, ontfermend, neerbuigt over al wie geknakt, half-wege 's levens baan neerviel.

Kunst van dergelijk gehalte ontwildert, veredelt, verheft. Zij overstraalt het werelddal met milden zonneglans.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

DE STRIJD OM DE ACTION FRANÇAISE. In *Studiën* (Januari) leest men een interessant artikel van den Franschman P. Raymond Jouve over dien strijd, die nu al meer dan een jaar de gemoederen in onrust houdt. De veroordeeling van de A. F. heeft buiten Frankrijk, misschien verwondering gewekt. Deze partij immers was in de opvatting van niet weinigen zoo nauw verbonden met de „katholieke zaak”, dat zij den indruk hebben gekregen: Rome bestrijdt zich zelf. Dat is een groote vergissing: in werkelijkheid zijn hare leidende beginselen *onvereenigbaar* met de katholieke gedachten.

De A. F. leeft van den geest van Nietzsche, predikt de klassenmoraal en is vervuld met haat tegen het Christendom. Zij steunt haar actie op de valsche stelling: het doel heiligt de middelen.

Het beruchte Dreyfus-proces, op het einde der vorige eeuw, was de aanleiding tot de stichting eener nieuwe nationalistische partij: de Action française. Eene partij van katholieken was het niet: „une partie de nos amis, les premiers arrivés, n'étaient pas seulement incroyants, mais impies. Ils étaient hostiles ou non chrétiens, quelques-uns en avaient la haine.” De groei van de A. F. was hoofdzakelijk te danken aan haar optreden tegen de regeeringsschandaaltjes, de fiches-knoeierij van generaal André, de kloostervervolgingen... en daar deze steeds waren vijandelijkheden tegen de Kerk, kreeg de tegenstrevende A. F. al heel gemakkelijk in de oogen van argelooze lieden den schijn van de katholieke actie steeds te behartigen.

Het verbod van den Paus, de niet-onderwerping van Maurras, Daudet e.a. toonen nu duidelijk voor de heele wereld dat het niet zoo is.

Wij, als trouwe katholieken, kunnen nu maar komen tot één besluit: non teli auxilio, zulk eene hulp kunnen wij niet aanvaarden.

Maurras voedt in zich een grooten haat, die hem overal vergezelt; de haat van de christen maatschappij, van den „Christ hébreu.”

„Wij willen maar liever niet stilstaan bij de beschimpingen aan het adres der „Quatre Juifs obscures”, die de evangelisten zijn, of tegen „les turbulents écritures orientales”, die de Evangeliën heeten.”

„De bisdommen”, zegt Maurice Vaussard, „van Frankrijk, waarin de leden der A. F. voor een groot deel de diocesane schatkist en de katholieke instellingen financieel onderhielden — en wij moeten bekennen dat er zoo vele zijn, — zullen nog moeilijke oogenblikken beleven. Nieuwe stoffelijke rampen zullen zich voegen bij die, welke een sectarische, door vrijmetselaars geregeerde staat op zijn geweten heeft. De tijd zal echter komen, dat uit dit voorbijgaande kwaad een

duurzaam goed geboren wordt. Het zal gedaan zijn met dien aanmatigenden moreelen druk, die, vooral sinds de scheiding van Kerk en Staat, door een geringe minderheid van het volk wordt uitgeoefend op vele onzer bisschoppen en pastoors, dank zij hun geldelijken steun, die toch alleen maar waarde heeft in zooverre de aalmoes niet door eigenbelang wordt ingegeven. Vergeten we niet, dat het aan dezen moreelen druk te wijten is, dat onze christelijke vakorganisatie — de nachtmerrie van een al te conservatieve bourgeoisie — zich niet vrij heeft kunnen ontwikkelen. Die moreele pressie was ook oorzaak, dat onze priesters in de volkscentra zoo dikwijls het verwijt moesten hooren van dienaars te zijn van het kapitaal. De legende zal natuurlijk niet aanstonds gestorven zijn, nadat hebben opgehouden te vloeien de giften van het kasteel en de geldelijke steun van de fabriek, waar de Action Française meer invloed zal hebben behouden dan de Paus. Maar een der voornaamste oorzaken zal toch hebben opgehouden te bestaan. De onafhankelijkheid van de Kerk ten opzichte van de geldmagnaten zal daardoor in helderder licht zijn geplaatst.

ANDERE TIJDEN, ANDERE OPVATTINGEN. In de *Groene Amsterdammer* van 31 Dec. lezen wij een artikel van Annie Salomons, dat ons uit het hart is geschreven. Het is weer eene stem, weer eene onder de vele, die de laatste jaren opgaan tegen de positie der vrouw en tegen de relatie tusschen ouders en kinderen.

„Ongetwijfeld hebben we een jaar of vijf en twintig geleden vrijwel allemaal meegedaan; meenden we allemaal, dat de hemel zou opengaan, als de vrouw eerst maar eens geen kopjes meer hoefde te wasschen. Er was maar een zeer enkele, sterke persoonlijkheid, die tegen de massale suggestie op kon en die zich toen al nuchter afvroeg: „Maar als de vrouw geen kopjes meer wascht, wat moet ze dan doen?”

Op het oogenblik vragen we het vrijwel allemaal; de psychiaters, die de taak hebben de uit hun verband geraakte levens zoo goed en zoo kwaad als het gaat weer op te kalefateren, in de eerste plaats. O, ik ben niet zoo verblind door m'n grieven tegen den „modernen tijd”, dat ik niet zou zien, dat er ook nu nog huismoeders te over zijn, met jonge kinderen en weinig hulp, voor wie het een weldaad zou zijn, als het werk in het gezin nog veel meer werd vergemakkelijkt en vereenvoudigd; huismoeders, die werkelijk te moe zijn; die te weinig tijd hebben, om eens even tot zich zelf te komen; van wie dag aan dag, en dat jaren achtereen, te veel wordt gevraagd. Toch is het merkwaardig, dat het niet deze kategorie van vrouwen is, die de sanatoria en de rusthuizen vullen; een overwerkte vrouw schijnt altijd nog een veel beter kans te hebben om haar leven met eigen hand te sturen, dan een gedésœuvreeerde vrouw. Het zijn de armen, die „geen kopjes meer hoeven te wasschen”, die, in dezen moeilijken tijd van revoluties op elk gebied, het loodje leggen. Tegenover één vrouw, die inderdaad andere dingen beter kon dan haar linnenkast

verzorgen en augurken inmaken, stonden er negen honderd negen en negentig, die deze taak even voortreffelijk als haar moeders en haar grootmoeders hadden kunnen volbrengen en die er een vol en vredig geluk in hadden kunnen vinden. Waarom moest de enkele, de uitzondering, die zich in de sfeer van het huisgezin inderdaad misplaatst voelde, die naar waarheid „wel wat beters te doen had”, omdat ze, in afwijking met den aanleg harer zusters, het gewone werk inderdaad niet goed, want zonder hart en zonder belangstelling deed — waarom moest zij al die vreedzame zusters mee uitdrijven „ins feindliche Leben”, waarvoor zij niet waren gemaakt, en waar ze zich ook heelemaal niet thuis voelden . . .

Een vrouw die geen kopjes meer wascht en die toch ook niet een andere, soliede, vast omschreven, dagelijksche taak heeft, gaat zich bezig houden met de hogere, de geestelijke dingen des levens. Waarom hebben we soms het rampzalige gevoel, dat er nooit zooveel onwaarachtige groote woorden, zooveel opgedreven phrases onder de menschen zijn gewisseld, als in dezen tijd? De vrouwelijke energie moet toch ergens heen; de uitwisseling van huismiddeltjes bij kinderziekten, van recepten en practische raadgevingen voor het onderhoud van meubelen en de beste wijze van inmaken, — dat rijke gebied van concreet weten, — is tegenwoordig in de ban gedaan, met het natuurlijke gevolg, dat „la stupidité latente se dégage”, en men filosofeert over Freud en het onderbewuste; over het photografeeren van geestverschijningen en de leer van Mazdaznam, om van de verwikkelingen van het persoonlijke ziele- en zinneleven maar te zwijgen.

Men zei in dien tijd, toen we nog alle heil van de bevrijding van de vrouw uit de slavernij van het huishouden verwachtten, dat ook de kinderen er van zouden profiteeren, als de moeders niet vroeg verwelkten in den eentonigen sleur van haar binnenkamersche levens, maar jong bleven en meeleeften, meer vriendin dan verre, oudere generatie; begrijpende steun bij alle moeilijkheden; vroolijk mee bij jeugdig jolijt. Ik weet het niet . . . ik weet het niet . . .

Ja, natuurlijk: de afstand tusschen onze ouders en ons was oneindig veel grooter dan tusschen de ouders en kinderen van nu; zij begrepen niets van onze conflicten en deden daar ook niet zoo heel erg hun best op, geloof ik, omdat het hun maar kinderlijk gebeuzel leek; — maar ze wáren er altijd; ze waren er, rust-gevend en imponeerend, juist doordat we hen voelden als menschen van een heel ander seizoen; met zekerheid in hun daden en hun meeningen; met klare levens, waarin alles vast en onaantastbaar scheen.

Maar de jeugd van tegenwoordig, met hun jong-gebleven ouders, heeft van dat „jong-blijven” zeker evenveel bitters als zoets te verduwen. „Ik ben wel eens om drie uur naar bed gegaan”, zei het achtjarige meisje trotsch, toen ik om tien uur vroeg, of ze wel zoo lang mocht opblijven . . . „Toen m’n moeder trouwde.”

Dat eene zinnetje „toen m’n moeder trouwde”, met alles, wat het aan tegenstrijdigs en schrijnends bevat, is me dagen lang niet uit

de herinnering gegaan. Ik weet niet, of, vijf maanden vroeger „toen haar vader trouwde”, het feest tot een dergelijk exces van laat opblijven had geleid, maar ik weet wel, dat het de kijk van een kind op het leven, op familie-verband, volkomen moet veranderen, als de ouders niet langer het onveranderlijke, de onwrikbare rotsen voor hen zijn; maar gewone menschen, die zelf nog op jacht zijn naar eigen geluk en eigen levensvulling.

Het ergste, dat er dan ook bij een scheiding over de kinderen gezegd kan worden, is wel dit: „Ze begrijpen het volkomen. Ze denken meer aan óns geluk dan aan het hunne”. Dat is de wereld op zijn kop. De ouders moeten aan 't geluk van hun kinderen denken, en de kinderen, intuïtief, zonder eenige booze bedoeling, moeten aan zich zelf denken; die moeten voelen: „jullie bent van ons: je bent onze ouders; dat moet jullie blijven, en daarmee is alles gezegd.”

Maar als jonge kinderen ook al beginnen mee te doen met dierbare phrases en „mooie” rollen, dan is er in hun innerlijk leven iets fundamenteel verknoid.

O, die jong gebleven moeders, waarvan de dochters toegeeflijk zeggen: „Ik kan Moeder niet met m'n zorgen aankomen. Die heeft zelf een zwaren tijd. Ze heeft er met me over gesproken; en ik tracht wel haar te helpen. . . .” Wat hadden wij 't dan veel gemakkelijker in onze jeugd, waar in het wel-verzorgde huis, dag aan dag, de rustige, statige, beheerschte, zelfverzekerde moeder troonde, die koningin was in haar eigen rijkje; die daar alles wist en alles kon, zonder zich veel aan de verdere wereld gelegen te laten liggen; die niet trachtte met ons mee te leven; maar die vóór ons leefde en die door haar eigen harmonie ons deed opgroeien met vertrouwen in de continuïteit van het bestaan.”

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Alden Seltzer (Charles) EEN DROOM WORDT WAARHEID. Naar het Amerikaansch door Henri van de Weg. (237) f 2.25, geb. f 2.90. Johan Mulder, Gouda.

Weer een boek van de Tom Mix-Serie. De droom, die werkelijkheid werd, is deze, dat de opzichter Randerson zijne meesteres Ruth tot vrouw krijgt. Dat liet zich, werkelijk in den beginne niet aanzien. Want als wij Ruth voor het eerst ontmoeten zit zij op een kar in gezelschap van haar oom en tante en . . . van haar verloofde Willard. Zoo komt ze bezit nemen van haar nieuwe ranch „De gierige, als getuige dat de kar in de modderige rivier blijft steken en Flying W.” En Randerson is daar alleen tegenwoordig als nieuws-als redder in den nood. En, om volledig te zijn, kunnen wij er nog bijvoegen, als bespotter van Willard, den verloofde van Ruth. Hij heeft al direct het land aan dat opgetuigd heertje, „hij ligt niet in mijn lijn, Devil,” mompelt hij in het oor van zijn paard.

En inderdaad, de gebeurtenissen stellen hem al spoedig in het gelijk. Willard is op velerlei wijzen een deugniet. Hij verleidt o.a. een arm meisje. Door den woedenden vader wordt hij daarvoor mishandeld en bijna gedood; en Randerson dient hem een pak ransel toe in optima forma. De kansen van Randerson, een prettige verschijning en een open eerlijken kerel, gaan omhoog. Maar hij heeft een gebrek in de oogen van Ruth, hij werkt te haastig met zijn revolver. Hij beweert wel tegen haar, dat dit in de meeste gevallen niet anders kan in zoo'n wild land en dat men zich daar zelf recht moet verschaffen. Een paar maal heeft hij al een man om zich zelf te verdedigen in uiterste noodzaak en een keer om Ruth te wreken, neergeschoten als een hond. En hij beweert dat zij misschien wel anders zal denken, als zij zelve verkeert in geval van zelfverdediging. En dat gebeurt ook: zij schiet ook iemand neer in het kritieke oogenblik, maar als Randerson haar wanhoop ziet, weet hij door een handige manoeuvre het te doen voorkomen alsof het zijn kogel was.

Willard wordt een ander mensch. Hij trouwt het arme meisje dat hij misleid heeft en Randerson krijgt Ruth tot vrouw, gelijk hij had durven droomen.

Het boek boeit wel. Maar uit hetgeen wij hebben verteld, zal wel blijken dat het geen meisjeslectuur is, ofschoon kiesch behandeld.

Alden Seltzer (Charles) DE STERKSTE DRANG. Naar het Amerikaansch door Henri van de Weg. (251) f 2.25, geb. f 2.90. Johan Mulder, Gouda.

Tom Marston heeft geen dankbare herinneringen aan zijn ouderhuis. Toen zijn moeder stierf, liep hij weg en vond als vijftienjarige jongen zijn pad door het leven.

Liefde had hij als kind nooit ondervonden, en hij had ook geen liefde te geven. Zijn hart was bitter geworden.

En nu keert hij eindelijk terug als volwassen man, gedreven door een gevoel van heimwee, nieuwsgierig hoe alles geworden mag zijn op de hoeve zijns vaders. En hij hoort dat zijn vader dood is, hij ziet land en huis en veestapel in verval en hoort dat de hoeve en wat er is overgebleven, beheerd wordt door een grijsaard en een jong dapper meisje.

Zij heeft instructies van den overleden vader, die haar op het hart heeft gedrukt alles voor zijn jongen te bewaren en als hij terugkeert hem vergeving te vragen voor de hardheid van zijn vader en hem te brengen tot zachtere gevoelens.

Werkelijk heeft het meisje een goeden invloed op zijn stug en opvliegend karakter. Zij leidt hem met vaste hand, zonder zijn eigenliefde te kwetsen. Afgezien van eenige pogingen van verzet en terugvallen in zijn heerschersnatuur, volgt hij toch haar raad. Daar is natuurlijk een flinke, frissche liefde in het spel gekomen, en dan is het spoedig in orde met de rest.

Een heel aardig leesboek. Het temmen door Tom Marston van een wild paard, dat nog geen man had kunnen klein krijgen, is een boeiende episode en doet zeker het hart van iederen sportsman popelen van bewondering.

Ayres (Ruby. M.) EEN MAN VAN ZIJN WOORD. Uit het Engelsch door Lydia Belinfante. (278) f 1.60. Uitgeverij „Holland”, Amsterdam.

Een wispelturig, eigenzinnig meisje (en die zijn er bij de vleet, naar het schijnt) met den veel belovenden naam van Jean Milliard, wordt bij den dood haars vaders in Indië, onder voogdij gesteld van Robin O' Neil. Deze stuurt het kind naar 'n tante in Engeland voor haar verdere opvoeding.

Naarmate zij grooter wordt merkt de tante dat zij een lastpost in huis heeft genomen en schrijft den voogd eens over te komen.

Jean, onder suggestie van haar gouden naam, denkt dat zij schatrijk is, en met haar meerderjarigheid het vrije beheer zal hebben over haar vermogen, terwijl zij in werkelijkheid niets heeft te wachten en haar voogd alles voor haar betaalt. Zij mag dat echter niet weten; de „Man van zijn Woord” heeft den vader beloofd om zijn kind nooit te vertellen dat deze zijn fortuin heeft verspeeld, valsche handteekeningen heeft gemaakt en zelf een einde aan zijn leven heeft gemaakt. Hij komt dus over uit Indië en treft Jean in Londen op het moment dat zij bij tante de plaat heeft gepoets, weggelopen om stil te trouwen met den jongen Dawson, die haar op het stille dorp met heel veel animo het hof heeft gemaakt, ook al in de meening dat zij als erfgenaam haar gewicht in goud waard was. Op weg naar Londen heeft hij het tegendeel vernomen en is met bekwamen spoed er van door gegaan.

Robert vindt haar radeloos, hopeloos en alleen. Hij brengt haar onder dak bij zijn nicht Lilian; het meisje komt terecht in een milieu

waar grof wordt gespeeld; zij doet er aan mee, maar raakt al spoedig zoo diep in de put dat zij er niet meer uit kan krabbelen. Haar voogd heeft haar het spel verboden en geeft geen geld meer, daarom „haat zij hem” en begint naar veler vrouwen manier, hem te sarren en precies het tegenovergestelde te doen wat hij verlangt. Baloorig verlooft zij zich met den vroegeren Dawson, die ondertusschen rijk is geworden en weer opnieuw haar het hof maakt. Maar in haar hart houdt zij van Robin O’Neil, zooals uit haar gesar en plagerijen reeds viel te vermoeden, en na veel verwickelingen, komt het span bij elkaar. Voor rijpe, volwassen lezers.

Ayres (Ruby M.) DE LAATSTE ROEP. Uit het Engelsch door Lydia Belinfante. (266) f 1,60. Uitgeverij „Holland”, Amsterdam.

Millicent Patterson gaat het niet voor den wind. Hare moeder, de eenige die zich om haar bekommerde, is gestorven en zij staat nu zielsalleen op de wereld. Het komt haar vreemd voor dat er niemand is, die iets om haar geeft, maar later verneemt zij dat er een schaduw ligt op haar geboorte, zij is een onecht kind.

Daar is dan echter de jonge Ernest Pleydell, die op haar verliefd raakt, maar hij heeft het gebrek: geen cent op deze wereld te bezitten. Hij heeft echter een oom, van wien hij hoopt op goede gronden, de eenige erfgenaam te zullen zijn. En de eenzame Millicent, niet geheel belangeloos, in verwachting dat die hoop zal worden vervuld, neemt hem tot echtgenoot. En zij leiden samen een armoedig bestaan. En daar komt dan nog bij, dat haar man een vriend heeft, Michel Sunnivan, op wien Millicent onbewust verliefd is.

En nu gebeurt het verrassende. De suikeroom van Ernest sterft en laat zijn heele vermogen niet aan zijn neefje, maar aan diens vrouw Millicent. En dat uit liefde en dankbaarheid voor hare moeder. Een aanwijzing van haar geboorte-geheim?

Ernest gaat nu op kosten van zijn vrouw ter groote jacht in Afrika en verongelukt op zijn thuisreis. De maatschappij wordt er niet armer door, want Ernest was een keurige nul in het leven.

En Millicent . . . trouwt nu met Michel Sullivan. Voor lezers, die een behoorlijk onderscheidingsvermogen hebben en een beetje weten te schiften.

Als haar man in Afrika achter tijgers en olifanten heenjacht, gaat Millicent vriend Sullivan opzoeken, voor hij naar het front trekt. Maar dat is een impulsieve daad; zij denkt daarbij niets en er gebeurt ook niets dat niet in den haak is.

Eerlijkheidshalve moet ik er bijvoegen, dat in het mij gezonden exemplaar eenige bladzijden ontbreken, zoodat mijn rekenschap niet geheel nauwkeurig kan zijn.

Cather (Willa) EEN VERLOREN VROUWE. (180) f 2.25. H. P. Leopold, Den Haag.

Marian Forester, een eigenaardig, en als men het woord goed ver-

staat, een typisch vrouwenkarakter, aantrekkelijk, grillig en onbevredigd, huwde een veel ouderen man, die haar eenvoudig verafgoot. 't Is zoo oppervlakkig gezien, een gelukkig huwelijk. Zoolang Forester rijk is, kan hij al haar verlangens voldoen en haar afleiding bezorgen zooveel ze wil. Maar als hij zijn fortuin heeft verloren, komt de leelijke kant van de vrouw naar voren. Zij blijft goed voor hem, verzorgt hem met toewijding als eene beroerte hem hulpbehoevend heeft gemaakt, maar zij is een egoïste, en om haar eischen te voldoen wordt zij in het geheim ontrouw en houdt er een minnaar op na. Als de bejaarde man dood is, haar minnaar gehuwd met een andere vrouw, doet zij al haar best de jongens van het dorp rondom zich te verzamelen om hun goede manieren te leeren. Hetgeen natuurlijk grandioos mislukt.

Later trouwt zij weer een rijken man en komt, voor zoover men kan oordeelen, nog goed terecht. Maar het karakter zal wel blijven zooals het was.

Het boek is goed geschreven, maar de lezer begrijpt wel dat het niet voor iedereen is.

Chikamatsu (Monzaemon) DE SNEEUWVROUW. Uit het Japansch vertaald door S. van Praag. (203) „Hollandia", Baarn.

De vertaler geeft eenige bijzonderheden over Japansche literatuur; vertelt ons dat Chikamatsu waarschijnlijk in 1653 werd geboren; in zijn romans en tooneelstukken historische figuren op den voorgrond bracht en meer van dergelijke notanda.

Maar zoodra wij beginnen aan het eigenlijke stuk, gevoelen wij als Westerlingen ons als een kat in een vreemd pakhuis. Wij moeten herhaaldelijk de 140 aantekeningen en verklaringen van den knapen heer Van Praag raadplegen en dan begrijpen wij er nog niet veel van. Dat ligt heusch niet aan den vertaler. Maar het is ondoenlijk een woordspeling in het Japansch duidelijk te maken voor iemand die niets van die taal verstaat. Wij verliezen er waarschijnlijk niets aan, want waar wij het een enkele maal wel begrijpen, zijn zij niet vrij van een zekere schunnigheid. De Japanner met zijn bordeelen en vrouwendiensten weet in poetische taal gemakkelijk dingen te noemen, die ons Westerlingen wat ergerlijk in de ooren klinken.

Ivans DE DWERG VAN „STOCKTON-COURT". (298) f 1.25, geb. f 1.90. A. W. Bruna, Utrecht.

De schrijver vertelt het zelf en hij kan het weten: „met dit boek komt Ivans te gemoet aan twee wenschen, die hem den laatsten tijd herhaaldelijk uit den kring zijner lezers bereikten: om nog eens een boek op Stockton-Court te laten spelen, waar, — in *De Man uit Frankrijk* — Mr. Hendriks en zijn vrouw elkaar „gevonden" hadden; en om nogmaals iets te vertellen uit den *eersten tijd* van de

samenwerking tusschen den Hollandschen advocaat en zijn later zoo beroemden vriend den detective."

Wel, het doet ons plezier dat Ivans genadig op deze wenschen is ingegaan. Hij heeft een vaste hand in het vak en weet een abel detective-vertelling op bestelling te leveren. En hij doet dat altijd zonder drukte te maken en met de gemoedelijkheid van een wijsgeer.

Ik verstout me een weinig mijn eigen scherpzinnigheid te roemen en te verklaren dat ik al vrij spoedig in de smiezen had wie eigenlijk „de dwerg" was. En 't kwam uit.

Het boek is een lesje voor al te zwakke moeders, die met de beste bedoeling een vlegel van 'n zoon blijven helpen en steunen tegen den wil van een strengen maar verstandigen vader. De zoon in dit verhaal pleegt zelfmoord, nadat hij zoo diep in de speelschulden is geraakt, dat hij geen uitweg meer ziet.

Heel geestig en raak weet Ivans zoo nu en dan „een sneer" te plaatsen op het Engelsche lordleven, het aristocratisch en hooghartig gedoe van dit Kramersvolk in goeden doen, vossendrijverij, fazantenjachten en geweldig gepimpel. Zoo leest men dezen nieuwen Ivans weer met nieuwe graagte.

Lobsien (Wilhelm) DE VREEMDELING. Naar het Duitsch door N. K. Bieger. (222) f 1.90, geb. f 2.90. A. & G. Schoonderbeek, Laren:

Dit werk is hoog geprezen door de Duitsche kritiek, omdat het goed is geschreven en werkelijk een staal is van de geliefde Heimatkunst in het grosze Vaderland. En dan: het is oerprotestant.

De jonge dominee Eichstädt heeft een plaats gekregen op een der Friesche wadden-eilanden, de kleine hallig Hoogeroog. Hij is een vreemdeling, onbekend met de Friesche gewoonten en gebruiken, en daarenboven een wel wat voortvarende ijveraar, die niets anders voor oogen heeft dan het rijk Gods er te vestigen in al zijn zuiverheid en ongereptheid. Voor tijdelijke nooden en materiele belangen heeft hij geen oog. En het gevolg is dat zij hem links laten liggen.

Een weinig verbetering komt er als de predikant een knappe en geziene hallig-Friezin, Inge Gydesen tot vrouw neemt: Maar 't duurt niet lang. Tusschen de echtgenooten komt er ook een verkoeeling als de dominee zijn meesterachtig optreden tegen Inge, ofschoon hij haar liefheeft, niet weet te beheerschen.

En dat wordt erger als daar eene Hamburgsche schilderes Dagmar Rosenhund op het eiland komt en de predikant zich tot haar getrokken gevoelt als tot een ontwikkelde persoonlijkheid, met welke hij over alles spreken kon. En dat wordt liefde, zoodat de eenzame dominee haar eens hartstochtelijk omhelst en zijn liefde uitspreekt. Dadelijk heeft hij berouw en vraagt zijne vrouw vergeving. Maar Inge gaat van hem weg en wil dat hij hun huwelijk zal laten ontbinden. Dagmar gaat ook terug naar haar vader in Hamburg, maar Eichstädt kan haar nog niet volgen. Hij moet eerst heelemaal met zich zelve in het reine zijn. Niet vluchten, maar zijn gemeentenaren

alles verklaren. Maar hij kreeg er de kans niet toe. Terugkeerend naar zijn eiland verdwaalde hij en werd verslonden door den opkomenden vloed.

Het is een aantrekkelijk boek, vooral door de prachtige beschrijvingen die Lobsien weet in te lasschen. Er staat niets in wat het boek sensationeel maakt, maar de echtscheiding van een predikant doet ons wat zonderling en onchristelijk aan.

Ruck (Berta) HOE ROSAMONDE FAYRE VERLOOFD RAAKTE. Naar het Engelsch door J. Jorissen. (264) f 1.50, geb. f 2.25. W. de Haan, Utrecht.

Eleanor Urguhart is geëngageerd met haar neef Ted, zonder dat ze elkaar kennen. Hetgeen eigenaardig is en vooral dom.

Zij wijdt haar dagen aan werken van liefdadigheid, wat weer verstandig genoemd moet worden en hij is ingenieur in America, hetgeen wij onschuldig en neutraal vinden.

Rosamond Fayre is Eleanor's secretaresse, die voor haar meesteres de brieven moet schrijven aan haar verloofde, zoodat zij van alles op de hoogte is.

Eindelijk wil Ted zijn meisje toch wel eens van nabij leeren kennen, en komt over. Eleanor is niet thuis; zij vertoeft in een fransch kustplaatsje, waar zij een rusthuis heeft opgericht voor behoeftige fabrieksmeisjes. Hij trekt daar heen, doet het vorstelijk incognito. Maakt kennis met de levendige en leuke Rosamonde en denkt dat zij zijn verloofde Eleanor is.

Als hem echter de waarheid daagt, dat Eleanor 'n andere is dan Rosamonde, die al voor een groot gedeelte zijn hart heeft ingepalmd, valt hij uit de wolken en is teleurgesteld.

Maar alles eindigt in peis en vree, en in plaats van zijn vrijaadje van meet af aan weer opnieuw te beginnen, koerst Ted in dezelfde richting voort en zoo kwam het dat Rosamonde Fayre toch verloofd werd.

Voort (Herman van der) HET GEHEIM VAN EEN KONINGSGRAF. (146) f 1.25, geb. f 1.65. C. Bontenbal Jr., Rotterdam.

Koningsgraven, al liggen ze verweg en in onherbergzame oorden, hebben sinds de Luxor-opgravingen veel aantrekkelijks voor jonge, ondernemende lieden, ook al omdat zij er vaak een kans vinden hun financiën te herstellen of een goeden ouden papa voor bankroet te behoeden.

Henri Caren is een van die gasten, die door konings-graven zich voelt aangetrokken, niettegenstaande hij reeds eenmaal bij een dergelijk bezoek het hachje er bijna bij ingeschoten had. Ditmaal gaat hij in gezelschap van een jongeling, dien hij nog even uit de modder van de grootstad Parijs heeft opgevischt, omdat het meisje dat hij liefhad hare mooie oogjes roodschreide uit hartzeer over den verdorven broer.

Vroeger was Caren ook geen heilig boontje, maar nu lijkt hij zoo oerdegelijk als wij maar kunnen verlangen.

Veel gevaren hebben de reizigers te trotseeren en in het koningsgraf valt de deur achter hen dicht met een harden klap en een sinisternen schaterlach (niet van de deur natuurlijk.)

Eventjes worden zij blindgemaakt en gebracht voor den Sheik van den stam, waartusschen zij verzeild zijn geraakt, en waar zij van hun blindheid weer worden genezen.

Caren heeft het geluk het zoontje van den Sheik van een wissen dood te redden. Uit dankbaarheid krijgen de vrienden hun vrijheid weer en wordt hen een aardig zakje edelstenen vereerd.

Natuurlijk komt daarna het aardige meisje, wier prettige oogjes niet meer rood omringd zijn, bij Caren aan de beurt in plaats van den broeder. Daar valt geen bedenking op te maken.

Noël (L.) „DE CAÏD”. EEN LIEFDESGESCHIEDENIS UIT MAROKKO.
Uit het Engelsch door A. Vuerhard-Berkhout. (275) f 1.75, geb. f 2.25.

Het begint goed, Lady Evelyn Fletton en Sir Charles zijn op hun huwelijksreis in het vreemde land van Marokko en ze hebben al genoeg van elkaar. Sir Charles is dan ook een bruto. Een proleet van afkomst is hij een proleet gebleven, trots al zijn rijkdommen.

Evelyn van haar kant, heeft een gevoelig hart, en het „entre ces deux mon coeur balance” is op haar van toepassing. Daar is dan een Moor, Caïd Abdul El Ramara: „hij was jong en opvallend knap, met prachtige donkere oogen en een olijkleurige huid en trekken van klassieke volmaaktheid, zoo knap, dat ze (Evelyn) een moment haar blikken niet kon afwenden.” En dan bestaat er ook nog een jong diplomaat, Cleve Aylsham, met een regelmatig, knap gezicht en ietwat slepende stem.

Charles Fletton bedriegt zijn vrouw met haar Fransche kamenier; dat wordt met een enkel woord maar aangeduid. De Engelsche diplomaat kust Lady Evelyn en verklaart dat zij altijd op zijne hulp kan rekenen. Hij is het die haar later trouwt als haar man is gesneuveld. De Caïd Abdul heeft haar lief met een hartstochtelijke aanbidding, met een passie, die van het Oosten is, en die onze Westersche wereld bijna vergeten is. Hij neemt haar in zijn armen, omhelst haar, noemt haar met dichterlijke, Oostersche namen, maar eerbiedigt haar. Maar op een dag heeft de valsche kamenier haar een bedwelmenden drank ingegeven en de schrijfster laat dan den Moor verschijnen en, zoo moet het den lezer voorkomen, de half bewusteloze vrouw overrompelen. Maar in een later hoofdstuk blijkt dan dat de „liefde de passie overwonnen heeft,” en de Caïd de weerlooze vrouw heeft bewaakt en beschermd. Maar de lezer heeft die uitbarsting van hartstocht dan toch maar voor oogen gehad en kan er verder over droomen. Voor vele menschen zijn die insinuaties, die ophitsingen der verbeelding uit den booze, hoe goed het dan ook later moge afloopen. 't Is een verhitting der gemoederen.

OPVOEDER EN KIND

G. LAMERS S.J., RECTOR — M. R. TEIJSSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

Ben. B. Lindsey en Wainwught Evans. *Opstandige Jeugd.*
Met inleiding van T. Voogd, vertaald door E. A. Voogd Pull.
(379) f 4.90, geb. f 5.90. H. Meulenhoff, Amsterdam.

Een Engelsch of Amerikaansch criticus **Rupert Hughes** schreef over dit „boek dat zoozeer opschrikt en aangrijpt heb ik nog nooit gelezen. Mogelijk heeft nog niemand Lindsley's juiste kijk op het karakter der jeugd gehad.”

Met de eerste helft van deze uitspraak ben ik het volkomen eens. De schrijver doet ons werkelijk schrikken met zijn mededeelingen over de afdwalingen en bedorvenheid en misdadigheid onder de Amerikaanse jeugd. Wat hij ons vertelt is bijna niet te gelooven. Maar hier spreekt een die het weten kan, want **L i n d s e y** is al 25 jaren kinderrechtter te Denver (Colorado, U. S. A.).

Maar schrikwekkend is ook de wijze waarop **L i n d s e y** deze feiten beschouwt en waar een kinderrechtter zulke theorieën kan ventileren, al is het dan ook tegen het verzet van velen, dan kan men zich er moeilijk over verwonderen dat de opstandigheid der jeugd, de amoraliteit der kinderen hand over hand toeneemt.

Ik geloof dan ook dat de president der Vereenigde Staten niet beter kan doen, dan dezen averchtschen opvoeder zachtjes in den electrischen stoel te zetten. Dat is gauw afgeloopen, maar de gevolgen van zulke leerstellingen duren jaren en jaren.

Ik kan hier moeilijk de vreeselijke feiten mededeelen, welke hij openbaart omtrent de toestanden aan de middelbare scholen, daarbij de scholen te Denver nemend als type van alle middelbare scholen en de jeugd te Denver als type der Amerikaanse jeugd. Want de jeugd te Denver is stellig niet slechter, ik geloof zelfs dat ze beter is.

Het eerste punt in de verklaringen der leerlingen van middelbare scholen is, dat van alle jeugdige personen, die naar partijtjes gaan, dancings bezoeken en autotochtjes maken, er meer dan negentig procent elkaar omhelzen en zoenen.

Dat wil niet zeggen, dat ieder meisje zich door *elken* jongen laat omhelzen en kussen, maar gepakt en gezoend *wordt* ze. Feitelijk wordt eenstemmig bevestigd, dat mijn raming van negentig procent juist is. En als dat zoo is, dan beteekent het, dat deze jonge menschen tamelijk beslist tot de conclusie zijn gekomen, dat deze zwakke vorm van sexueele ervaring hun eigenlijk rechtmatig toekomt.

Het tweede is dit: minstens vijftig procent van hen die beginnen met pakken en kussen, laten het daarbij niet, maar gaan verder en komen tot andere sexuele vrijheden, die zelfs volgens hun zeden-codex buitengewoon onwettig zijn.

En het derde punt van de boodschap. Dat is dit: vijftien tot vijf en twintig procent van degenen, die met omhelzen en zoenen beginnen, gaan eventueel „tot het uiterste”.

„Ik heb hier zekere gevallen bij de hand, die met beslistheid aantoonen, dat tegenover ieder geval van sexuele overtreding, dat ontdekt wordt, een zeer groot aantal absoluut aan ontdekking ontsnapt.

Zoo werden b.v. van de 495 meisjes in den leeftijd van veertien tot achttien jaar, — niet alleen leerlingen van middelbare scholen — die vrij bekenden dat ze sexuele ervaring hadden, er slechts vijf en twintig zwanger, eene verhouding van een op de twintig. De anderen voorkwamen dat, sommigen toevallig, anderen omdat ze iets wisten van de middelen, eene wetenschap die meer onder hen verbreid is dan algemeen verondersteld is.

En die vijfhonderd waren maar een kleine groep, omdat er veel zijn die zelf de zaak kunnen opknappen of bij misdadige vrouwen te recht komen die haar helpen. „Dit is geen vermoeden van mij, ik weet het zeker.”

Met welk cynisme deze zaken met elkaar worden besproken, blijkt uit een briefje van Elisabeth (een meisje van 15) aan Paul (een jongen van 17), dat in extensa wordt aangehaald op blz. 39 en 40.

Met zedeloos dansen, volslagen dronkenschap onder schoolkinderen staat het even ongelukkig gesteld. Maar ik zal er niet meer over uitweiden. Het staaltje van verval dat ik gegeven heb is genoeg.

Nu zou men meenen dat iemand, die zoo op de hoogte is, energieke maatregelen zou willen zien. Dat hij de schuld zou geven aan de materiele opvoeding van het oudere geslacht.

Maar neen, de groote schuld draagt de bigotterie, het puritanisme der ouderen. Zij moeten de jeugd wijzen op de gevolgen hunner daden, haar inlichten.

Hij vindt het betreurenswaardig, dat onze jongens en meisjes bezeten zijn door de overgeërfde traditie, dat er iets schandelijks en onzedelijks is in de geslachtsdaad zelf, ook wanneer deze door oprechte liefde en opperste emotie ontstaat! Zij moeten dus in zekeren zin nog worden aangemoedigd! Want een positieve moraal bestaat er natuurlijk niet.

Een heele massa gehuichel, en conventie en traditie moet overboord. Ze moeten zelf hun moreelen standaard opmaken, naar het begrip der moderne tijden.

Men moet het oog houden op de omstandigheden, en zoo is het goed dat er gelegenheid tot echtscheiding is, dat kinderbepierking geboden wordt, dat personen, erfelijk belasten, idioten en ziekelijke, onvruchtbaar worden gemaakt.

Met zulke leermeesters zal het wel goed gaan, daar kan men een

handje opgeven. En oversten, opvoeders, ouders moeten zich met zoo weinig mogelijk bemoeien.

„Wij zijn . . . niet geroepen, precies te voorspellen, hoe de toekomstige vorm van huwelijk zal zijn, noch de wijze waarop de geboorten geregeld zullen worden; evenmin wat „losbandigheid”, noch wat de fatsoenlijke lengte van een vrouwenrok is; wij zijn niet geroepen om uit te maken, of het haar het schoonste sieraad der vrouw, noch of „verdomd” een vloek genoemd zal worden; evenmin of het niet-golfspelen op Zondag beteekent, dat men Sabbath heiligt; noch waar de grens ligt tusschen fatsoenlijk en onzedelijk dansen; terwijl evenmin nu precies valt te zeggen, wanneer de enkeling zich zedelijk gebonden zal voelen, vrijwillig den breeden weg te gaan, die naar beneden voert, daarbij gedachteloos gevolgd door een niet goed geleide en onverstandige menigte, noch iets van dien aard.

Alles wat we noodig hebben, is een goed opvoedingssysteem, zoodat we in het hart van onze jongeren het besef doen ontwaken, dat op hen de ernstige plicht rust, *actieve* en *productieve* wereldburgers te worden”

Het zou zijn om te brullen van het lachen, als het niet zoo dieptreurig was.

En deze rare snuiter haalt er Christus ook nog bij en is ten slotte opgetogen over de jeugd, die zóó opgroeit.

„Ik geloof in de toekomst van Amerika. Het heerlijke voorrecht van de tegenwoordige generatie is, haar lichaam tot een brug te maken, waarover de kinderen der toekomst nieuwe hoogten van volmaking zullen kunnen bereiken.”

Ja, ja, maar ik kan mij voorstellen dat, gelijk Lindsley zelf zegt, er „vaak toornige burgers bij mij komen en bittere verwijten doen, dat ik „die jonge boefjes help.” Want ook hier, evenals in de gevallen met de „flippers en flappers”, sta ik bekend als iemand, „die de onzedelijkheid aanmoedigt.”

VOOR HET KIND

Turner (Ethel) ZEVEN KLEINE AUSTRALIËRS. (220) Ingen. f 1.20, geb. f 1.90. — 5e druk. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Ethel Turner heeft in haar kinderboeken: boeken over kleine en groote kinderen, maar die niet door kinderen alleen worden gelezen, altijd iets dat treft door originaliteit van gegeven en frischheid van behandeling. Daarom boeit ook een boek als dit, dat per saldo niets is dan beschrijving van kapitein Woolcot's huisgezin, met een enkele buitengewone gebeurtenis, zooals de dood van Judy.

Ook hier spreekt Turner vroeg van liefde en verliefdheid, maar het moeilijke onderwerp wordt waarschuwend en menschkundig behandeld.

Zoomers-Vermeer (J. P.) STORMVOGELTJE. (244) Ingen. f 1.75, geb. f 2.50. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dolfientje leeft in het huis aan de rivier met haar broertjes als een echte jongen en heeft een hekel aan meisjes; maar als er een lieve tweede moeder komt, stuurt vader haar naar de stad om te leeren doen en laten wat der meisjes is. Het lukt volkomen, vooral nadat zij vriendschap sluit met het vereenzaamde Annetje.

De schrijfster toont op verschillende plaatsen zich goed in den gedachtengang van kinderen te hebben ingewerkt.

Aemstel (Floris v.d.) TWEE H.B.S.'ERS ALS DETECTIVE. (216) D. Bolle, Rotterdam.

Het geval van den geheimzinnigen scheikunde-leeraar, dat Henk en Wim moeten oplossen, is niet al te ingewikkeld, terwijl de lezer hier en daar gemakkelijk raden heeft, doch voor een boek, waarin jongens van 15 jaar als speurder optreden, lijkt ons dat eer een goed geziene opvatting dan een fout. De twee jonge detectives zijn niet bang, brengen alles tot klaarheid en nemen tenslotte hartelijk afscheid van den schuldige die schuldige was voor een goed doel.

Brinkgreve (H.) HUIZE SONNEVANCK. (160) Ingen. f 0.75, geb. f 1.20. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Een goed kinderboek over een levensluchtig meisje en een philanthropische tante, die een aantal bleekneusjes uit de stad op haar landhuis van zon en dennenlucht laat genieten.

Ploeg (J. v. d.) DE CLUB VAN VIER. (164) Ingen. f 1.—, Geb. f 1.65 G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Nu eens niet over stadsjongens die op de H. B. S. een beetje leeren en veel katekwaad uitvoeren, maar over vier eenvoudige dorpsjongens. Zij beleven o.a. de geweldige sensatie, dat zij een dief aan de politie kunnen overleveren. Vormt een frissche variatie op bovengenoemd menu.

Brinkgreve-Wicherink (T.) DE KLEINE MEI-CLUB. (254) Ingen. f 2.15, geb. f 2.90. Holkema en Warendorf, A'dam.

Tine Brinkgreve misdeelt in dit meisjesboek de liefde niet, maar gelukkig niet op de manier, die ons soms in andere bakvischenhistories hindert. Haar meisjes zijn open karakters en eerlijke naturen; flirten en aanstellerij wordt veroordeeld en geld wordt in dit deel der Meiclub-serie beneden beschouwing gesteld. Maar mijnheer Knolle is een eigenaardigen leeraar.

Buchan (John) DE SCHAT VAN DEN ROOIRAND. Bewerkt door A. B. v. Tienhoven. (248) Ingen. f 2.15, geb. f 2.90. Holkema & Warendorf, A'dam.

Een avontuurlijke historie in den trant van Rider Haggard. Da-

rie Crawford verkeert om de 10 bladzijden in levensgevaar bij zijn bestrijding van een soort heiligen Kaffersoorlog in Zuid-Afrika, vecht om zijn leven in griezige bergholen, maakt jacht op aarts-schurken en talisman-diamanten, maar overwint natuurlijk in het laatste hoofdstuk en wordt schatrijk.

Gezien de populariteit van Haggard, Oppenheim en dergelijke veelschrijvers zal dit boek ook wel door ouderen dan 12 tot 16 jarigen gelezen worden.

Been (Joh. H.) DE DUBBELGANGERS. (302) Ingen. f 2.50, geb. f 3.50. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Joh. Been heeft in dit verhaal uit den tijd van Mich. de Ruiter, het dubbelgangers-motief, dat reeds meer schrijvers een flink honorarium heeft bezorgd, op origineele wijze verwerkt in een historie, die de aandacht der jongens waard is. Harmen, de boerenzoon, en Herman, de beruchte jonge vrijbouter, ontmoeten elkaar in de onmogelijkste situaties en telkens weet de schrijver op het spannende oogenblik een oplossing te vinden die de dubbelgangers uit het gevaar redt en de jeugdige lezers herademing zal geven.

Krienen (Ch.) UIT DE JEUGD VAN KEES KOLVING. (192) Ingen. f 1.—, geb. f 1.90. Gebr. Kluitman, Alkmaar. — 4e druk.

Een pretentieloos boek van een pretentieloozen dorpsjongen en zijn vrienden, met wie hij veel grappen en streken uithaalt. Een eenvoudige en vroolijk verhaal uit eenvoudige omgeving.

Vogel (Marie) KEETJE. (275) Ingen. f 2.75, geb. f 3.50. Hollandia-drukkerij, Baarn.

De Hollandia Drukkerij gaat de „Kameleon-serie” uitgeven, boeken voor meisjes van om en bij de achttien. „Keetje” is het eerste deel ervan. De ernst ontbreekt niet in dit boek over meisjes en jongens van de 6^e klas gymnasium. Daarom is de kennismaking met Keetje, na de oppervlakkige wezentjes uit andere meisjesboeken, niet van de onaangenaamste, ofschoon wij vreezen dat haar problemen, thuis en op school, over een penibel liefdes-geval, toekomst e.d. boven de bevattingsgrens van gymnasium — af — meisjes. En bovengenoemde ernst in meisjeslectuur mag niet betaald worden met een vaag geanalyseer en getheoretiseer en een soort bidden-in-de-ruimte.

Corsari (Willy) BOBBED EN SHINGLED. (239) Ingen. f 2.25, geb. f 2.90. Hollandia-drukkerij, Baarn.

„Hè, Enny, waarom nou niet?”

„Toe Babs!”

Zoo begint een gesprek tusschen moeder en dochter. En tusschen twee vriendinnen:

„Ik zou niet trouwen voor 'k heel zeker wist dat 'k dol op een man was", zei Babs.

„Maar als dat overgaat?"

„Ja . . . als het overgaat."

Het verwondert dus niet dat in dit mondaine boek meer idiote moderniteiten, indecente badplaatsbeschrijving e.d. voorkomen.

Liever dichter bij den prullenmand dan bij het boekenkastje van onze meisjes.

Ossenbruggen (C. v.) **DE TWEELINGEN FLIP EN HENK.** (119) Ingen. f 1.—, geb. f 1.65. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Flip en Henk van den dokter zijn twee leuke bengels, wier lotgevallen van hun 6^{en} verjaardag tot het toelatingsexamen van de H. B. S. wel de moeite van het vertellen waard waren. Het is verschenen in de serie „Na Schooltijd," afd. jongensboeken.

Krienen (Ch.) **FREEK VAN DEN GROENTENBOER.** (207) Ingen. f 1.60, geb. f 2.50. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Krienen heeft een onderwerp gevonden dat van het gewone H. B. S.-genre afwijkt. Dat is op zichzelf een verdienste; zijn Freek Daalhof is bovendien een flinke kerel. Wel lezen wij enkele traditioneele goede daden en zullen sommige ouders meenen dat mijnheer Tibbergen wel enkele jaren wachten kon met zijn verhaal over het ongelukkig huwelijk van zijn zoon, maar Freek is geen boeken-jongen. Onze jongens hebben hou-vast aan hem.

Gelder (M. v.) **DE ONVERSCHROKKEN OCEAANVLIEGER.** (180) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Het was te verwachten dat een boek over Ch. Lindbergh zou geschreven worden. In ons land heeft M. v. Gelder hem als voorbeeld van eenvoud, moed en geestkracht voor de jongens beschreven. Ook na lezing van dit in geestdrift geschreven boek blijft onze opinie, dat de wereld-huldiging van den jongen Oceaanvlieger buitensporig overdreven is, maar uit vroegere prestaties als leger- en postvlieger blijkt wel dat Lindbergh beschikt over durf, technische ervaring en buitengewone tegenwoordigheid van geest in gevaar. Wat ons vooral sympathiek is: hij is eenvoudig gebleven. Zijn beenen hebben de weelde van eer en roem kunnen dragen.

Teresa (Zr. Ma.) **INA.** (119) Ingen. f 1.25, geb. f 1.75. L. C. G. Malmberg, 's Bosch.

In Ina en andere verhalen heeft Zuster Teresa haar onderwerp als gezellige vertelster en kundige opvoedster behandeld. Voor ouders die lectuur zoeken voor hun kinderen, welke hun Eerste H. Communie zullen doen. Stempel van den Keurraad.

Emonts (Joh. S. C. J.) DE ZOON VAN HET OPPERHOOFD DER BRANDARIS. Naar het Duitsch. (254) Ingen. f 2.40, geb. f 2.95. L. C. G. Malmberg, 's Bosch.

Een boek van frissche spanning en heele reeksen avonturen van het soort dat jongens altijd blijft boeien. Bovendien een goede strekking die wordt gewaarborgd door het stempel van den Keurraad.

Moerdijk (Gab.) EEN GEZELLIGE MIDDAG. (150) Ingen. f 1.25, geb. f 2.60. L. C. G. Malmberg, 's Bosch.

Acht verhalen met zeer verschillend onderwerp, waarmee kinderen, als wind en regen hen tot thuis blijven dwingt, een gezelligen middag kunnen hebben. Keurraad.

Kok (Truida) HET PARIJSCHЕ NICHТJE. (160) Ingen. f 0.75, geb. f 1.20. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Het zal zijn invloed niet missen als de kinderen lezen, hoe Mia de Raet, met veel vallen en opstaan, leert een echt lief en behulpzaam oudste dochttertje te worden, zooals „Effie uit het vertaalboek”, waarvan Nini, het nichtje uit Parijs vertelde.

Frautwein (F.) HAN SPRING IN 'T VELD. (209) Ingen. f 1.95, geb. f 2.60. L. C. G. Malmberg, 's Bosch.

In dit boek van de vriendinnen Han en Bé komen eenige hoofdstukken voor, die ons van groote waarde voor ouders en opvoeders lijken; hetgeen niet beteekent dat het boek uit den kindertoon is gevallen.

Jammer dat drukfouten en onjuistheden zijn blijven staan; kinderen leeren eerder een foutieve dan een goede spelling. Keurraad.

Groeneweg (J. J.) DE GELUKKIGE EILANDEN. (176) In linnen prachtb. f 1.90. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Als een professor leven en liefde geeft aan de ornithologie en reeds bleek wordt van wetenschappelijke ontroering wanneer hij dan slechts den naam hoort van een zeldzamen vink, de *fringilla teydea polatzeki*, is er een onderhoudend verhaal te schrijven wanneer die professor naar de Gelukkige Eilanden (Groot Canarie) trekt om dien vogel te bemachtigen, een Amerikaansche doctor ook naar de eer dingt en een Amerikaansche juffrouw bijzondere sympathie toont voor een jongen, beschaafden gids. Als aanhangsel de geschiedenis van O.L. Vrouw van Candelaria.

Blokker (Wilh.) JO - HAN EN MIEN (170) Ing. f. 0.75, geb. f. 1.20 Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Kinderen van 8 tot 10 jaar zal dit boekje over de twee zusjes met de gewone gebeurtenissen van vriendinnen, logeerpret, ziekte van moeder, St. Nicolaas, verjaardagen en school interesseeren, omdat zij er hun eigen leventje in terugvinden.

Ovink-Soer (M.) HUIZE CANNEHEUVEL. (193) 2e druk. Geb. f 1.65. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Het laatste deel der Canneheuveltjes-serie. Kindergeluk, ouderzorg en verheerlijking van het gezinsleven, dat alles gegeven in een vlotte milieu-schildering, wanneer een boek dat in een tijd van verwaterde maatschappij-begrippen geeft, kan het aanbevolen worden.

Jehu (Felicie) TREESKE DE WILDEBRAS. (240) Ingen. f 1.60, geb. f 2.50. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

De vroegere Treeske, de ladylike Ange, Rob die tracht een flinke jongen te zijn en de andere leden van het schilders-gezin Deverona worden door de schrijfster in hun verscheiden karakters goed geteekend. Grootmoeder, echte Fransche Bonne-Maman, wil niet oud zijn en huldigt moderne opvattingen, die zij in haar eigen en anderer leven in toepassing brengt.

Loyola (Moeder) JEZUS VAN NAZARETH. 3e druk (316) Ingen. f 1.50, geb. f 2.10 L. C. G. Malmberg, 's Bosch.

De reputatie van moeder Mary Loyola en het zeer waardeerend voorwoord van Kardinaal Gibbons zijn voor ouders meer dan voldoende waarborg dat dit Leven van Christus ons dichter brengt bij de oplossing van het moeilijke vraagstuk der religieuze kinderlectuur. Keurraad.

Wagenaar (J.) WATERWILG. (234) W. de Haan, Utrecht.

Een verhaal uit den tijd dat nog steenen wapens werden gebruikt en brons iets ongekends was, over den strijd van den jongen Waterwilg tegen mensch en dier, om zijn zusje Wielewaal te redden en wraak te nemen op den vreemden stam, die haar roofde.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

door PROF. A. MULDER.

In het Sept.-nummer van *Scientia* geeft Louis de Broglie in 't kort een duidelijk overzicht van den strijd tusschen twee theorieën, die betrekking hebben op de lichtverschijnselen: de tegenstelling van continuïteit en discontinuïteit. Gelijk de klassieke hydrodynamica als continuïteitsleer in staat is geweest de verschijnselen in vloeistoffen en gasen te verklaren, zoolang men in de waarneming niet ging over de grenzen door de zintuigen gesteld, doch onvoldoende bleek, toen men steeds dieper in het mikro-gebeuren doordrong en vervangen moest worden door de discontinuïteitsleer der kleinste deeltjes — zoo is ook de klassieke golftheorie van Fresnel en Maxwell voor het licht, die de zichtbare lichtverschijnselen zoo schitterend verklaarde, niet bestand gebleken tegen zekere later ontdekte verschijnselen van licht- en warmtestraling, welke daarentegen door de discontinuë theorie van Planck voortreffelijk werden verhelderd. De Broglie heeft nu getracht een verzoening tusschen beiden zienswijzen tot stand te brengen. „La theorie classique de la lumière”, zegt hij, „possède un caractère de continuité tandis trop accentué que sa conception purement corpusculaire est inacceptable; il faut donc chercher à réaliser une synthèse des pointes de vue.” Deze gedachte is het punt van uitgang geworden van zijn nieuwe theorie, die door Schrödinger vooral op geschikte wijze is uitgewerkt.

Van de hand van Prof. A. Wagner van Innsbruck vinden wij een zeer belangrijke bijdrage in twee deelen (Sept.- en Oct.-afl.): „Die Umwertung der Entwicklungslehre”. Dit artikel kunnen wij aan allen, die zich voor de biologie interesseeren ter lezing aanbevelen, al zijn wij het ook met enkele uitlatingen van den S. niet geheel eens.

Ten slotte vestigen wij nog de aandacht op een merkwaardig opstel in het Spaansch: „La fisica, ciencia limitada” van Prof. F. R. Ferrando van de Universiteit van Murcia, in het Dec.-nummer.

Wie een nieuwe gemakkelijke en nauwkeurige methode wil leeren kennen om de capaciteiten van electrische condensatoren te meten, leze een artikel van J. W. Alexander over dit onderwerp in *Physica*, No. 6. Voor leeraren is interessant de behandeling van „Een hefboomvraagstuk” door W. de Groot; „Een skelet voor het natuurkunde-onderwijs” van A. D. Fokker en een stukje van U. Ph. Lely, getiteld: „Een proef, die de krachten demonstreert, welke de continentendrift kan veroorzaken”, naar aanleiding van de theorie van Wegener over het ontstaan der vastelanden; alles in hetzelfde tijdschrift.

De November nummers van *La Nature* bevatten bij veel technisch nieuws over automobielen, vliegtuigen, oorlogschepen enz. een interessant artikel over televisie, het zien op een afstand met elektrische voortplanting, waaruit blijkt, dat deze techniek in den laatsten tijd weer iets is vooruit gegaan. De „Bell Telephone Company” heeft het nu zoover gebracht, dat men bij het telefoneeren tegelijkertijd de persoon kan zien, met wie men spreekt. Wel is het beeld nog eenigszins primitief, maar de trekken en bewegingen zijn toch reeds goed te onderkennen. De benodigde toestellen zijn evenwel nog zeer kostbaar.

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

Bloch (Léon) IONISATION ET RÉSONANCE DES GAZ ET DES VAPEURS. (223) Édité par la Société „Journal des Physique” (Recueil des Conférences-rapports. Volume 11: 2e serie) 25.-fr.

De inhoud van dit boek is gewijd aan de inwerking van electronen op de molekulen van verdunde gassen. De S. bespreekt in een zeer duidelijke en gemakkelijke taal hetgeen er bekend is omtrent het gedrag van die molekulen wanneer zij worden onderworpen aan het bombardement van electronen van verschillende snelheden. Zelf een der eerste en voornaamste onderzoekers van dit gebied, beheerscht hij zijn onderwerp volkomen, waarvan trouwens reeds getuigt de belangrijke literatuuropgave aan het einde van zijn boek, die bij de 500 nummers telt.

Eerst toont hij ons de verschijnselen, die optreden wanneer de electronen te geringe snelheid hebben om het molekul te doen resonneren of te ioniseeren. Daarna worden de resonantie- en ionisatieverschijnselen besproken, de kritische potentialen en de spectra, het gedrag van normale en metastabiele molekulen, de twee-atomige gasen, foto-electriciteit en quanta-theorie en eindelijk het statistisch evenwicht tusschen electronen, atomen en straling.

Het geheel is een uitstekende samenvatting van al wat in de laatste jaren op dit gebied is gepresteerd en dat meestal in verschillende tijdschriften verspreid, niet gemakkelijk te vinden is. Wij mogen den S. dankbaar zijn, dat hij ons zulk een geschikt overzicht heeft geschonken over een terrein, dat zoo innig verband houdt met den opbouw der materie.

Haas (Dr. Arthur): MECHANIEK DER MASSEN-PUNKTE UND DER STARREN KÖRPER. (XIV en 335). 236 fig. Mk. 30.— Akademische Verlagsgesellschaft. Leipzig.

Deze uitgave behoort als Band II bij het „Handbuch der Experimentalphysik” van Wien en Harms, waarvan wij den Ien Band op

blz. 126 van dezen jaargang hebben aangekondigd. Haas heeft zijn werk in 3 deelen verdeeld. Het 1e omvat de beweging van het stoffelijk punt, het 2e de mechanica van vaste lichamen en het 3e geeft wiskundige aanvullingen. Dit laatste deel verdient wel den meesten lof: waar de S. kans heeft gezien in 71 bladzijden den geheelen wiskundigen grondslag der bewegingsleer samen te vatten. Eenigszins disparaat lijkt ons het 2e deel en het minst gelukkig het eerste. De S. geeft bijv. op blz. 3 een bewijs voor de formule der snelheid bij een versnelde beweging door een redeneering, waarin hij zegt, dat het kwadraat van een zeer kleine grootte verwaarloosd kan worden. Dit laatste is hier echter niet van toepassing. Bij een differentiaalquotient wordt niets verwaarloosd. Deze fout lijkt ons beneden het peil van zulk een handboek. Op blz. 75 verzuimt hij te wijzen op de onrekbaarheid van den draad bij een enkelvoudigen slinger en op pag. 169 is de verklaring van ebbe en vloed onvoldoende. Overigens geschikt voor professoren, leeraren, technici en studenten.

Brievenbus

J. T. t e R. Bij de *Revue Mabillon* (Ligugé) is een boek verleden jaar verschenen *Les Origines de l'Oblature benedictine*, daar zult u wel bijzonderheden over de oblaten der Benedictijnen kunnen vinden. Wij hebben dat boek zelf niet gezien, maar de titel werd ons opgegeven op onze navraag door een expert. Vraag het eens ter inzage. Prijs niet bekend.

W. B. P. t e H. Het ligt voor de hand dat ik u aanraad *Het Schild*, het degelijke en up-to-date apologisch tijdschrift van Petrus Canisius. Het is een voornaam tijdschrift en spot-goedkoop. Slechts 3 gld. per jaar. Bestellen: Tuinlaan 66, Schiedam.

F. A. Br. t e S. Als ik uw schrijven een week vroeger had ontvangen, zou ik aan uw verzoek hebben voldaan. Het boek was echter reeds in behandeling, zooals u uit deze aflevering kunt zien. Zoodra ik de tegenwoordige drukte wat meester ben, zal ik u over eenige regelingen voor de toekomst schrijven.

W. J. t e H. Uw brief kunnen wij niet ontcijferen, niet genoeg ten minste om er een touw aan vast te kunnen knopen. De namen en titels waar het juist op aan komt, zitten voor ons heelemaal in een doornig struweel, waarin wij geen pas kunnen doordringen. Als u eens een vrouw trouwde met een schrijfmachine?

J. Gr. t e S. *De Teleurgang van den Waterhoek* van S t y n S t r e u v e l s , bespreken wij in het volgende nummer. Het is een realistisch boek, maar niet verkeerd. Maar de manipulaties van een lichtzinnige vrouw, die een jongmensch naar de diepte trekt, convenieeren niet iedereen.

Onze bekroonde H e r m a n d e M a n , die toch wel een oordeel heeft over romans van 't land en boerenromans, schat S t r e u v e l s zeer hoog, naar hij ons een dezer dagen bekende.

N. B. t e B. Wij hebben dat boek toch besproken? Ieder volwassen persoon kan tevreden zijn over S a b i t i n i en zijn *Huwelijk tegen Wil en Dank*.

M e v r. H.-Cl. t e Z. De heele lijst is goed met drie uitzonderingen. J. Che-nevière: *Innocences*; Michelet: *L'Insecte*; France: *Le Mannequin d'Osier*, zijn frank-uit en reddeloos slecht.

P, d e M. t e A. Daar valt alleen dit op te zeggen, wat u zelf eigenlijk ook al met zooveel woorden zegt: een uitgever, die een beroep doet op „de katholieke zaak” en insinueert dat u feitelijk als katholiek verplicht bent hem van zijn waren af te helpen, is een domoor of een schooier. In dit speciale geval hoogstwaarschijnlijk het laatste. Maar argelooze menschen loopen er nog wel eens in.

A l p h. Gl. t e Br. Zeker hebt u gelijk, er is een verschil tusschen een Congregatie en een Orde. Maar het is zeer vergeeflijk dat een protestantsch vertaler zich in de terminologie vergist. Het heeft overigens heel weinig om het lijf en de katholieken weten ook vaak het onderscheid niet te maken en geven er zich geen reken-schap van.

Thomas Hardy

De Dichter van het Pessimisme

door P. W. ASSMANN.

In Januari van dit jaar werd in de Westminster Abbey het stof-felijk overschot bijgezet van den op ruim 87-jarigen leeftijd overleden dichter en schrijver T h o m a s H a r d y. En daardoor wordt nog eens de aandacht gevestigd op den „grand old man of literature” die de laatst overgeblevene was uit het Victoriaansch tijdvak, dat hij echter geenszins getypeerd heeft. Want gedeeltelijk uit dat tijdperk, gekenmerkt door zijn „cheap optimism”, gedeeltelijk uit het

GEBOORTEHUIS VAN HARDY.

onze, dat zoo vele en verscheidene stroomingen zag ontstaan, rees zijn groote, alleenstaande figuur, die een element van pessimisme in de moderne Engelsche literatuur heeft gebracht, zoo uiterst somber en troosteloos, als er geen tweede voorbeeld valt aan te wijzen. Maar ook een artist, die in zijn meesterwerken het geniale zeker heeft bereikt.

De mensch T h o m a s H a r d y was een haast schimmige persoonlijkheid geworden, wien de afkeer voor de beschaafde conventie en de haat over de onrechtvaardigheid van het leven tot een obsessie scheen te zijn geworden, zóó sterk, dat hij, die van zijn particulier leven nooit iets bekend heeft laten worden, en tientallen jaren een-

zaam heeft geleefd in het afgelegen „Wessex”, zich de laatste jaren volkomen had teruggetrokken, geen interviewer wilde ontvangen en geen brieven meer beantwoordde.

Thomas Hardy werd in 1840 te Higher Bockhampton in Dorsetshire, — een graafschap in Zuid-West Engeland, — geboren als zoon van een metselaar. Hij werd dan ook aanvankelijk opgeleid voor architect, waartoe hij in Dorchester en Londen studies maakte, maar voelde al vroeg meer neiging tot de literatuur en op zijn 24^e jaar verscheen zijn eerste schets in „Chamber's Journal,” waarin hij vertelde over het bouwen van zijn eerste huis. Een daarna geschreven korte roman *The poor Man and the Lady* werd George Meredith ter beoordeeling gegeven. Meredith adviseerde dezen roman niet uit te geven — wat ook niet geschied is — maar moedigde tevens den auteur aan door te gaan met schrijven. In 1871 verscheen toen zijn eerste groote roman *Desperate Remedies*, die echter duidelijk toont dat de talenten van den schrijver nog niet rijp waren, maar het jaar daarop gevolgd werd door het eerste der zes meesterwerken die zijn naam en fortuin zouden vestigen: *Under the Greenwood Tree*.

Het graafschap waar Hardy werd geboren en bijna onafgebroken heeft geleefd, heeft hij met nog eenige omringende streken vereenigd tot één gewest: „Wessex” en de daarin liggende landschappen, dorpen en steden andere namen gegeven. In deze afgelegen streek, die nog eenigszins het eigen karakter bezit, dat een van de buitenwereld afgesloten geheel meestal typeert, is het dat bijna alle romans spelen. Land en bewoners moet Hardy intens bestudeerd hebben, en in een Engelsch dat in werken o.a. als *The Return of the Native* (1878) en *Tess of the D'Urbervilles* (1891) tot schitterend proza werd, beschrijft hij het leven in de dorpen en kleine steden. Bijzonder treffend zijn de beschrijvingen der natuur van het land; tot in kleine bijzonderheden wordt zij uitgebeeld; kleurig, plastisch; maar tevens in groote en zware trekken, zóó, dat een ontvankelijk lezer een gevoel van ontzag, van beklemming, van angst bijna krijgt. En dat is ook de bedoeling van den auteur, want de natuurkrachten beteekenen voor hem één der onheilsfactoren waartegen „the inherent will to enjoy” een hopeloozen strijd aanbindt. Wie deze uiting der kunst van Thomas Hardy op zijn schoonst wil leeren kennen, leze eens het eerste hoofdstuk van *The Return of the Native*, waarin een beschrijving wordt gegeven van Egdon Heath, „the spirit of which broods over the whole story like an evil fate.”

Haar plaatsend in de natuur van „Wessex” beeldt Hardy in zijn groote werken een heele samenleving uit, — die van het landvolk, — en deze dient dan als achtergrond voor de teekening van enkele hoofdfiguren, die feilloos vast getrokken zijn. Het is zeker niet het minste bewijs voor Hardy's kunstenaarschap dat niet alleen de hoofdpersonen zoo scherp gekarakteriseerd zijn, maar dat ook de landelijke omgeving en haar bevolking, temidden waarvan

zij zich bewegen, met geniaal episch vermogen tot in alle nuances worden weergegeven. Geen andere romancier heeft het dan ook nog gewaagd de streek, die het geestelijk domein van T h o m a s H a r d y werd, ook voor zich te gaan ontginnen.

H a r d y heeft veel studie gemaakt van de Grieksche tragedieën; het was zijn ideaal romans te schrijven in den geest dier treurspelen en verscheidene van zijn werken herinneren er aan, vooral *The Return of the Native*. Zelfs de karakteristieke kenmerken der oude tragedie, — de eenheden van tijd, van plaats en van handeling — vinden we op geniale wijze in dien roman verwerkt terug.

Niet al zijn werken staan op hetzelfde hooge peil: het is bij dezen auteur een eigenaardig verschijnsel, dat zijn meesterwerken regelmatig afgewisseld werden door romans die een besliste inzinking vertoonen. T h o m a s H a r d y was zich zelf daar heel goed van bewust en met een opmerkelijke en juiste zelfcritiek heeft hij zijn romans naar hun waarde in groepen ingedeeld: een waarde taxatie die door de officieele critiek werd bevestigd. Zijn „Wessex-novels” omvatten dan zijn kunstwerken: *Under the Greenwood Tree* (1872), *Far from the Madding Crowd* (1874), *The Return of the Native* (1878), *The Mayor of Casterbridge* (1886), *Tess of the D'Urbervilles* (1891) en *Jude the Obscure* (1895). Hierbij worden ook gerekend zijn beste bundels korte verhalen: *Wessex Tales* (1888) en *Life's Little Ironies* (1894).

In deze werken worden werkelijk ontzettende tragedieën van menschenlijke jammer en ellende voltrokken, zóó triest, zóó volstrekt rampzalig, dat de lezing van zijn ergsten roman in dit opzicht, — *Jude the Obscure* — bij mij althans een gevoel van huiver opwekte. Een nadere verklaring van dit in zijn werken domineerende pessimisme wil ik hieronder geven bij de bespreking van H a r d y 's filosofie. Want voor H a r d y waren zijn romans en vooral zijn poëzie het middel zijn filosofie te uiten, die absoluut godsdienstloos en troosteloos somber is. Het overwegend filosofisch element in H a r d y 's werken maken hem tot een zeer moeilijk verstaanbaar auteur, en van degenen die zijn werken lezen zullen zeker alleen zij hem ten volle begrijpen, die van zijn wijsgeerige denkbeelden een meer dan oppervlakkige studie gemaakt hebben. Dat bleek ook wel kort geleden, toen, naar aanleiding van H a r d y 's overlijden, in de bladen een overzicht werd gegeven van zijn literair-filosofisch levenswerk: maar zeer weinige gaven een resumé dat juist was.

T h o m a s H a r d y zal nooit populair worden, hij behoort tot de schrijvers „meer geprezen dan gelezen”. Voor ons is hij natuurlijk voorbehouden; echter uitsluitend wegens zijn wijsgerige overtuigingen, want ofschoon in zijn werken de „sex-obsession” sterk spreekt, — te eigenaardiger daar dit element in de romans der auteurs van de voorgaande generatie zeer weinig tot uiting kwam, — en hij een aantal sterk gepassioneerde vrouwenfiguren heeft geschapen, komen in geen enkele van zijn werken prikkelende beschrijvingen voor. Trouwens zal ook het vrij moeilijke Engelsch van H a r d y

uiteraard den lezerskring altijd beperkt doen blijven. Hierbij kan nog opgemerkt worden dat Thomas Hardy in zijn taalbeelden veel terminologie aan de architectuur ontleend heeft verwerkt: herinnering aan zijn aanvankelijk beroep van bouwmeester.

In Hardy's eerste romans komt zijn pessimisme wel merkbaar, maar toch nog niet zoo heel sterk uit: hij schijnt er mee te hebben gewacht, tot hij eenigen naam had. In gedichten, — vóór dien tijd reeds geschreven, maar eerst veel later uitgegeven, — overheerscht het echter reeds. De eerste roman waarin het een belangrijk

onderdeel uitmaakt is *The Return of the Native*, nadat reeds vijf romans, waaronder het bekende *Far from the Madding Crowd*, het licht gezien hadden. „*The Return of the Native* is the first and perhaps the most perfect combination of what may be called the tragic and idyllic elements of his genius.” Daarna overheerschte in zijn werk een steeds somberder toon: nadat hij in zijn gedichten reeds tot de conclusie was gekomen: „the best lot of all is not to be,” en hij zich in *Tess of the D'Urbervilles* tegen het leven zelf keerde, wordt van zijn laatst geschreven roman *Jude the Obscure* terecht getuigd, dat „his pessimistic philosophy submerged his art.” Daar

THOMAS HARDY

komt o.a. het verhaal in voor van een kleinen jongen, — Father Time, — die door den wanhopigen toestand in het huisgezin zóóver komt, dat hij eerst zijn broertjes en daarna zichzelf ophangt na tevoren een briefje op zijn borst te hebben bevestigd waarop was geschreven: „Done because we are too menny!” Een kind van acht jaar! De openbare meening pakte tegen dit boek zoo geweldig uit, dat Thomas Hardy, uiterst gebelgd, te kennen gaf, geen roman meer te zullen schrijven. En hij heeft woord gehouden. Het nog in 1897 uitgegeven *The Well Beloved* was reeds vroeger geschreven en behoort niet tot zijn artistiek-schoonste boeken. Hij keerde toen terug tot den het eerst beoefenden kunstvorm —

die der poëzie — en heeft verschillende bundels gedichten uitgegeven, de laatste in 1922: *Late Lyrics Earliar*. Zij bevatten schoone maar moeilijk verstaanbare poëzie waarin hij zijn wijsgeerige overtuigingen op meer rechtstreeksche wijze nog uitsprak dan in de prozawerken. Verscheidene van zijn gedichten spreken van diep tragische levensverhoudingen; in sommige treden ook personen op uit de romans. Nog valt te vermelden het tusschen 1904-1908 geschreven drama *The Dynasts*, gedeeltelijk poëzie, gedeeltelijk proza, dat den Napoleontischen tijd behandelt. Het is moeilijk verstaanbaar en was volgens den dichter bestemd voor „mental performance alone,” maar een gedeelte werd later toch voor het tooneel bewerkt en opgevoerd.

* * *

In een beschouwing over den nu overleden kunstenaar heeft Chesterton geschreven dat „H a r d y grovels in the mud”. Al maakt de schrijver van paradoxen zich hier wel schuldig aan eenige overdrijving en gaat het niet aan deze bemerking toe te passen op alles wat H a r d y heeft geschreven, moet van zijn levensbeschouwing echter getuigd worden, dat zij inderdaad is een „groveling in the mud.” Niet in lichamelijk-zinnelijk maar in wijsgeerig opzicht. T h o m a s H a r d y is een „philosophical realist.” Uit zijn werken is wel geen scherp-omlijnd wijsgeerig systeem op te bouwen, maar toch geeft de inhoud daarvan een positief antwoord op de vraag, welke plaats hij inneemt in de wereld van het wijsgeerig denken en welke ontwikkeling zijn theorieën ondergaan hebben.

H a r d y erkende te allen tijde een „monistic Universe, governed by one mysterious Causality” („Will”). Aanvankelijk nam zijn conceptie van „the ultimate Causality” in het Heelal den vorm aan van een blind noodlot dat den mensch regeert en verantwoordelijk moet worden gesteld voor den loop der dingen.

Bij H a r d y's levensopvatting wordt dikwijls gedacht aan de filosofie van Schopenhauer, in dien zin, dat H a r d y de ideeën van den Duitscher heeft overgenomen. Dat is niet het geval en men dient hen niet met elkander te vereenzelvigen. Wel bestond er een sterke geestelijke verwantschap, wat ook door H a r d y zelf volmondig en onomwonden is toegegeven. En het is ook merkwaardig, dat vóór 1874, toen Schopenhauer's denkbeelden in Engeland bijna nog geheel onbekend waren, T h o m a s H a r d y zich in vager en minder duidelijke bewoordingen uitliet dan ná dat jaar, en eveneens opmerkelijk dat hij zich in zijn later werk meer en meer bediende van Schopenhauer's terminologie. Zoo zouden b.v. de „overworld” scenes van *The Dynasts* niet kunnen zijn samengesteld indien Schopenhauer niet tevoren zijn *Die Welt als Wille und Vorstellung* had geschreven. Zijn visie op het leven baseert H a r d y evenals Schopenhauer op de fundamentele conceptie van „The Will” die ten grondslag ligt aan heel zijn denken. Schopenhauer is van oordeel, dat wij de dingen zelve buiten ons waarnemen, „maar”, zoo zegt hij, „die

dingen zelve zijn onze voorstellingen, onze ideeën." Hij doet zich kennen als iemand die als zijn gezichtspunt lanceert: de vereenzelving van ideeën en dingen. Hardy volgde aanvankelijk deze leerstelling. Zijn eerste stap in de richting van dit standpunt is te vinden in die passages, waarin hij zijn sterk verlangen uitdrukt naar een „escape from the world of fact and experience." Een der gedichten uit den bundel „*Wessex-Poems*" — geschreven in 1866 en uitgegeven in 1898 — begint: „In vision I roamed the flashing firmament". Dat hij dit standpunt nooit geheel verlaten heeft, bewijst het gedicht „For Life I had never cared greatly," uit den bundel „*Moments of Vision* (1917) waarin we dezelfde gedachte bespeuren die hem een halve eeuw vroeger in zijn sonnetten inspireerde.

In de in 1887 verschenen roman *The Woodlanders* is Dr. Fitzpiers het voertuig van Hardy's transcendentalisme. Dr. Fitzpiers is geen man van de praktijk, maar hij geeft de voorkeur aan „the ideal world to the real" en hij leest veel in „The works of German metaphysicians" (*The Woodlanders*; Chapter 16). En in hoofdstuk 18 van denzelfden roman zegt deze medicus: „The design is for once carried out. Nature has at last recovered her last union with the idea. My thoughts ran in that direction because I had been reading in the works of a transcendental philosopher last night, and I dare say it was the dose of idealism that I received from it that made me scarcely able to distinguish between reality and fancy." Zoo is uit Hardy's werk meer bewijsmateriaal te verzamelen voor Schopenhauer's fundamenteele conceptie: „Die Welt ist meine Vorstellung."

„The Will" is het volgens Hardy die de sterren in haar banen doet rondgaan, die den boom zijn wortels omlaag, zijn takken omhoog doet drijven; een alom werkzame „Will", een blinde aandrift, die ten slotte enkel bij de hooger staande „objectifications of the Will" in voorstelling en denken, in het intellect zich een licht ontsteekt om het begeerde door doeltreffende keuze van middelen des te zekerder te bereiken. De „Will" is onbewust en doelloos, vandaar dat hier voor Hardy slechts plaats was voor het pessimisme.

In *The Dynasts*, waar Hardy's levensfilosofie het meest geprononceerd tot uiting komt zegt de

„Shade of the Earth":

„What of the Immanent Will and Its designs?"

„Spirit of the Years":

„It works unconsciously, as heretofore,
Eternal artstries and Circumstance"

en verder:

„Spirit of the Pities":

„Why doth It so and so, and even so,
This viewless, voiceless Turner of the Wheel?"

Spirit of the Years":

As one sad story runs, It lends Its heed

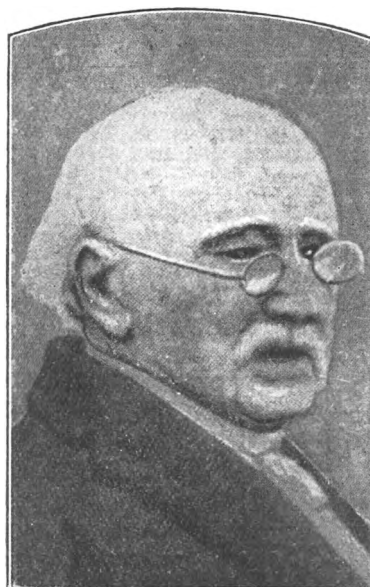
To other worlds, being wearied out of this
Wherefore Its mindlessness of earthly woes."

Een troosteloze levensopvatting dus, waarin slechts sprake is van een voortdrijven van den mensch door de „Will", zonder bestemming, zonder hoop; een levensopvatting, die door Hardy in de gedichten geniaal, maar vooral in de handeling der romans hiveringwekkend verwerkt is.

In een van zijn eerste sonnetten — „Hap" — (geschreven 1866) protesteert Thomas Hardy tegen „this crass Casualty", dat het leven niet zóó ellendig had behoeven te maken als het al is.

Het is uiterst merkwaardig in zijn achtereenvolgende romans de wijziging en ontwikkeling van zijn filosofisch systeem te constateeren en te volgen. In zijn eerste werken is het de wet van het toeval dat regeert. Zelf zeide Hardy daarvan: „Reasoning worldliness and infidelity cannot repress on some extreme occasions the human instinct to pour out the soul to some Being or Personality, who in frigid moments is dismissed with the title of Chance." Maar met de wet van het toeval als achtergrond begint de lezer in Hardy's eerste roman toch ook reeds te onderscheiden zijn opvatting van „the Power that shapes the course of human events." En in „*Far from the Madding Crowd*" is een beslissende wending op te merken. In den roman daarvoor vinden we een predomineerend „chance-element" als uitvloeisel van Hardy's wijsgeerig denken; te beginnen met dit werk is een gestage ontwikkeling merkbaar der idee van „the Immanent Will", de drijfkracht van alle activiteit, van de stofelijke en geestelijke wereld. In *Far from the Madding Crowd* schijnt het flikkeren der sterren voor Thomas Hardy „but shrobs of one body, timed by a common pulse."

In de vier jaar later verschenen *The Return of the Native* voelen we de natuur als leidster van den noodlottigen gang der gebeurtenissen. Duidelijk komt een zekere eenheid uit tusschen de natuurkrachten en het lot van den mensch. De schrijver beeldt levenloze voorwerpen soms als personen uit: een hutje ziet een reiziger als „a one eyed creature watching him from an ambush." Mensch en natuur ziet Hardy ook in gedurig conflict en met een opmerkelijke voorliefde schijnt hij steeds te willen uitweiden over wat hij

Laatste Portret van THOMAS HARDY

noemt „the cruelties of Life”. En geen verweer kan baat geven; bij voorbaat staat de nederlaag reeds vast. Zijn hoofdpersonen uit de romans vechten, wild en wanhopig, maar hun val is onontkoombaar. Een berustend afwachten en gelaten accepteren wat „Fate has in store for us” is wat we volgens Hardy in dit leven te doen hebben: „everything is as it should be.”

Door Hardy's geloof dat de „Will” is „the Power that moves the Universe, the High Influence”, kwam hij er toe mensch, dier en natuur als een groot geheel te beschouwen en deze in zijn werken te behandelen als niet van elkander te scheiden deelen. Zoo ontleent hij ook zijn terminologie voor den mensch dikwijls aan de natuur; „Winterborne” in *The Woodlanders* wordt „Autuma's brother” genoemd, dit in verband met zijn beroep van „cidermerchant”.

De levensleer, door Thomas Hardy in zijn werken ontwikkeld, is natuurlijk onvereinigbaar met den geopenbaarden godsdienst; hij gelooft niet in een persoonlijke God en de begrippen van zonde, vergeving en verlossing bestaan voor hem niet. Slechts bestaat een door de menschen zelf geschapen Conventie, waarmede, vooral waar het de Kerkelijke opvattingen van het huwelijk betreft, zoo spoedig mogelijk dient te worden gebroken.

Het is ook wel merkwaardig, — en het openbaart misschien de diepste oorzaak van den haat tegen de volgens hem meedoogenlooze onrechtvaardigheid van het leven — dat wanneer Hardy cynisch is — overigens juist een zeldzaam verschijnsel bij dezen auteur — dit steeds gebeurt wanneer hij of zijn dramatis personae verwijzen naar een alwijze Voorzienigheid. Het einde van zijn *Tess of the D'Urbervilles* wordt er zelfs in een overbodige en misplaatste toevoeging door bedorven. Wanneer de zwarte vlag wordt geheeschen ten teken dat de gerechtigheid aan Tess is voltrokken, gaat de schrijver voort: „Justice was done, and the President of the Immortals (in Aeschylean phrase) had ended His sport with Tess.” Toen de critiek hierop terecht aanmerking maakte, verdedigde Hardy zich in de voorrede tot een latere uitgave door uit „King Lear” de versregels aan te halen:

„As flies to wanton boys are we to the Gods;

They kill us for Their sport.”

„But,” werd hiertegen door een criticus terecht aangevoerd, „it is obvious that what Shakespeare said dramatically, Hardy offers in his own person as an interpretation of his own work.”

Ook de geestelijken, die in zijn werken optreden, passeeren slechts zelden „scotfree,” en zelfs heeft Hardy er een „short story” aan gewaagd: „The tragedy of two ambitions”, voorkomend in den bundel *Life's little Ironies*.

Zooals ik hiervóór uiteenzette, wordt, volgens Hardy's wijsgeerig stelsel, den mensch geen hoop gelaten. Maar toch laat Thomas Hardy den lezer uit enkele werken een toon opvangen die het vermoeden wettigt, dat volgens hem nog wel een „escape from

the prison of despair" mogelijk is. „H a r d y definitely subscribes to the rather forlorn hope that finds its foundation in a Schopenhauerian renunciation of the Will to live."

Hij ziet tegemoet een toekomst van eindelooze „unconsciousness" waardoor de harmonie wordt hersteld tusschen het menschelijk leven en het „unconsciously governed Universe." En een andere hoop die H a r d y openlaat is de mogelijkheid die er bestaat dat de harmonie in het heelal wordt hersteld door een bewustwording van de thans „unconscious Immanent Will". Deze gedachte kan men vinden in *The Dynasts*, waar zij als de „forlorn hope" naar voren gebracht wordt door de „Pities":

„But — a stirring thrills the air
Like the sounds of joyance there
That the rages
Of the ages
Shall be cancelled, and deliverance offered from,
the darts that were,
C o n s c i o u s t h e W i l l, informing, till It fashion
a l l t h i n g s f a i r !"

* * *

In één der laatste bundels gedichten is het door T h o m a s H a r d y op zichzelf geschreven „Epitaph" opgenomen. Het is de meditatie van dezen kunstenaar toen hij wist dat het einde niet ver meer kon wezen en hij dichtte:

„I never cared for Life: Life cared for me.
And hence I owed it some fidelity.
It now says, 'Cease'; at length thou hast learnt to grind
Sufficient toll for an unwilling mind,
And I dismiss thee — not without regard
That thou didst ask no ill-advised reward,
Nor sought in me much more than thou couldst find."

De Mei onzer Schrijfsters

door A. B. H. GIELEN.

De Hollandia-Drukkerij te Baarn heeft een harer lievelingsdenkbeelden, reeds jarenlang gekoesterd, eindelijk in vervulling zien gaan. Dat was, als uitgeefster een boek te mogen helpen tot stand brengen, waarin door eenige onzer voornaamste schrijfsters enkele herinneringen zouden worden vastgelegd uit hare jeugd.

En dat is nu werkelijkheid geworden.

Mevrouw Marie C. Van Zeggelen nam de redactie op zich; hare uitnodigingen vonden bij onze schrijfsters een gunstig onthaal (al ontbreken er enkele namen) en zoo ontstond het boek, dat nu voor ons ligt: *Onze Mei*.

En van haar Mei, uit haar jeugd vertellen, de dames Jo van Ammers-Küller, Ina Boudier-Bakker, Carry van Bruggen, Albertine Draayer de Haas, Anna van Gogh-Kaulbach, Top Naeff, Jeanne Reyneke van Stuwe, Annie Salomons, M. Schar-ten Antink, Marie Schmitz, Marie C. van Zeggelen, Elisabeth Zernike. Hiermede hebben wij het heele lijstje van haar, die bijdragen leverden.

* * *

ALBERTINE DE HAAS (zeventien jaar)

Men stelle zich niet voor dat de verzamelde opstellen eigenlijk niet veel anders kunnen zijn dan afgeronde biographietjes. Neen, en dat was ook niet de opgave. De uitgeefster herinnert: „het is een algemeen bekende waarheid, dat bij ieder mensch de indrukken, in de jeugd ontvangen, het scherpst zijn, en in later jaren het levendigst aan den dag treden. Hoe velen onzer weten vandaag nauwelijks meer wie ze gisteren ontmoet hebben, wat zij een week te voren hebben verricht. Maar het beeld van een lieve Moeder, van een dierbaar plekje in een ouden tuin, van een lang gestorven en vergeten kind-meid, zie, dat alles leeft in onze herinnering, en wij dragen het door onze dagen mee als onzen grootsten schat.”

Dat doen wij allemaal. Van sommige dezer jongste indrukken komen wij ons gansche leven niet meer los, zij staan diep en vast in onze ziel.

En wie ze leest, leest in een deel van onze ziel en behoeft zich niet bovenmate te verwonderen indien hij veel terugvindt in het leven van den volwassene van wat hij ondeckte in het kind.

Van al deze schrijfsters, wier werken ik toch minstens gedeeltelijk las, kwam geen enkele Mei, geen enkele jeugtherinnering mij onwaarschijnlijk voor als het product van latere, onbewuste verbeelding of opzettelijke retouche.

* * *

Het is natuurlijk niet mijne bedoeling, het boek te gaan plunderen en in samengepersten vorm alles te recapituleeren, wat wij er te lezen vinden. Ik wil slechts, door hier en daar een portretje af te drukken en een paar aanhalingen, eenig idee geven wat het is.

En ik begin bij de eerste bijdrage, om verder grillig en zonder bedachtzaam overleg, hier en daar een greep te doen.

J o v a n A m m e r s - K ü l l e r voelt hoe al haar herinneringen van haar jeugd „verankerd liggen aan Delft, de eenige plaats, waar ik werkelijk heb thuisgehoord en die deel van mijn diepste wezen is geworden.”

„Ik heb de wereld en het leven leeren zien van uit de kleine stille stad, achter het hooge venster van een oud huis, door kleine ruiten van even gekleurd glas, die zoowel den gloed van de zon als het zwart van de schaduw dempten.”

„Van de schoonheid van Delft, die mij nu treft en ontroert, elken keer als ik langs de grachten loop of op een der hooge bruggen sta, heb ik als kind niets begrepen. De groote menschen van mijn kindertijd maakten zich nog niet druk over het schoon van oude gevels en het behoud van schilderachtige bruggen; mijn jeugd was de tijd van de Maquart-boeketten, de schilderijen van postzegels en de steenen hondjes.

Wij werden in die jaren veel meer geïmponeerd door de nieuwe pui met spiegelruitte van den spekslager, dan door het geschilderde glas, dat Jan Schouten met eindeloos geduld uit oude scherven bijeenzocht; en wij kinderen vonden de Groote Markt (er is geen tweede zoo in heel ons land!) alleen werkelijk mooi in de kermisweek, als de groote stoomcaroussels er draaiden.”

Maar uit het magazijn harer Delftsche herinneringen heeft zij toch hare latere romans gestoffeerd: het behang in de woonkamer der „Coornvelts”, het huis met de breede vensterbank en de donkere tuin van Tine in „Maskerade”, het winkeltje in garen, band van de twee zusters in „Tegen den stroom op”, de geleerde en mateloos menschenhuwe professor in „De Verzwegen strijd”.

I n a B o u d i e r - B a k k e r herdenkt zich zelf als een van die kinderfiguurtjes, zooals zij die later teekende in *Kinderen*.

Maar in haar tweede schetsje „Vriendschap” vind ik nog eene aantekening, die zoo duidelijk de mentaliteit van het protestantsch opgevoede kind teekent, en die dikwijls voor heel het leven een kloof blijft van niet-begrijpen der katholieke levensopvatting.

„Iets was er nòg in het huis dat ik graag lijden mocht: dat was Dina, de ouderwetsche dienstmaagd in paars katoen met een kornet op, waar onze meiden om gichelden. Een enkelen keer lokte Dina mij mee naar de keuken tot mijn vreugd, en eenmaal liet zij mij, toen

INA BAKKER. (Ongeveer 12 jaar)

de oude mevrouw uit was, het heele huis zien. Groot vond ik het en vreemd, maar met Dina liep ik zoo veilig mee. Toch is er toen een naar moment geweest.

Op Dina's kamertje bleef ik plotseling staan voor een monsterlijk gekleurde oleographie, een Christus met de doornenkroon.

„Wàt is dāt?” riep ik, en mijn stem schalde uit in schrik en afgrijzen voor dat doodsbleeke, bloederige.

„Ssssjt” zei de oude meid zacht berispelend naast me, — met zoo'n eerbied in haar stille stem, dat ik onthutst, schuldbewust naar haar omkeek: „sssjt . . . dat is onze lieve Heer.”

„Dāt?” ontviel me in ongelooovig verzet. Ik zweeg meteen, voelend dat ik hier bij die aardige Dina iets heel verkeerd had gedaan. En ik volgde haar stil, ongelukkig, toen ze de kamer afliep, en alleen zacht zei: „Kom nu maar.”

Maar in mijzelf wist ik hardnekkig en vast: „Daar was geen woord van waar.” Onze lieve Heer, dat was een overtuiging door mijn vader heel fijn en voorzichtig — en zoo mooi — in mijn kleine ziel geplant en aan mijn eigen groei verder overgelaten. Dat was waar ik schuw nooit meer over kon praten, maar dat in me leefde als iets boven alles sterks, groots — de hulp als je nergens raad wist. Maar dat kòn niets gemeen hebben met dien armen bleeken bebloeden man, waar ik, klein kind, medelijden mee had!”

Ik zou wel eens willen weten wat dat kind later, als volwassene mag gevoeld hebben bij 't aanschouwen van den Christus door Grünewald of Servaas.

In het kinderportretje van Lientje de Haan zien wij in aanleg reeds de trekken van de latere Carrie van Bruggen. Zij heeft al iets van de philosophische, nieuwsgierige, vrijzinnig moderne vrouw, met veel sentiment en aandoenlijke pieteit voor al wat haar herinnert aan het oude joodsche volk.

Maar het beste als propadeuse voor haar later leven, is wel de jeugd van T o p N a e f f. In haar prettig opstel „Mijn Grootvader en Ik” noemt zij van al de mannen, die haar van den eersten tand af, over de duizend weken en den gevaarlijken leeftijd heen, min of meer het hof hebben gemaakt, haar grootvader den grootsten minnaar, *honoris causa*.

Hij verwende haar, beschermde haar tegen de vijandige (maar allicht verstandiger) buitenwereld, verlost haar uit de provisiekast of uit het turfhok, had een vertroosting voor al haar kleine verdrietjes, en was de leider en dagelijksche speelmakker bij al haar spelletjes.

„Mijn diepste herinnering wijst ongeveer naar dien tijd terug. Naar de winteravonden, waarop „hij” na „den” eten kwam door wind en weer om met mij te spelen, om mij op zijn rug naar boven te dragen, toe te dekken en vaarwel te wenschen.”

LIENTJÉ DE HAAN.

De latere Carry van Bruggen.

En dan kwam de speelgoedschool van meester Pik op tafel.

Onmiddellijk, op de minuut af — een half uur was ons vergund — ging dan de school aan. De meisjes rechts, de jongens links. Vóór de co-educatie waren we toen nog niet, en in het strenge pad dat de sexen scheidde, moest de Meester staan. Al onze leerlingen waren, in zittende houding, met hun lessenaarje Siameesch vergroeid. Zij droegen, als lotelingen, een letter van het alfabet op de borst geplakt, hetgeen te hunner onderscheiding wel noodig bleek en ons bij de berisping en bevordering onze taak vergemakkelijkte.

De Meester heette, zooals gezegd, Pik. Hij kon slecht de orde bewaren, maar al ware hij een beter paedagoog geweest, zijn lot zou daarom niet minder fataal verlopen zijn. Want het stond bij ons nu eenmaal vast, dat na een korten termijn van orde en gezeggelijkheid . . . plotseling de Meester zelf in den hoek zou staan, achter

het zwarte bord, in het ergste geval: geheel achter de school. Dit was het hoogste punt onzer illusies op het gebied van het Lager Onderwijs. Met wreeden wellust zagen wij meester Pik daar terechtgesteld, zijn vuist met het liniaaltje geheven naar de blinden muur. En bij dit hartverscheurend menschenlot lachten wij — cet âge est sans pitié, en ik zei u al, dat mijn grootvader mij lief had „zonder meer” — lachten wij, tot mijn medeplichtige zijn bril moest afvegen aan den grooten zakdoek, en mijn moeder, de stille getuige dezer revolutionaire propaganda, met haar oogen naar de pendule op den schoorsteen wees.”

Geen wonder dat Top Naeff besluit: „van mijn tegenwoordig standpunt acht ik het niet onmogelijk, dat op deze idyllische avonden de kiemen zijn gezaaid, welke in de latere jaren zouden bijdragen tot den beruchten roem, waaraan ik eenigermate mijne carrière te danken heb.”

Neen ik acht het zelfs zeer waarschijnlijk en ik denk aan de *schoolidyllen* en de meesteressen-plagende meisjes.

En hetzelfde verband ligt er misschien tusschen de opvoeringen op het bordpapier theater van den ouden man met het kindje, en het feit dat Top Naeff als jong meisje debuteerde met een tooneelstuk („De Genadeslag”) en later de *Dramatische Kroniek* redigeerde in „de Groene”.

*
*
*

En laat mij nu nog even zeggen, dat het mij is opgevallen, hoe groote rol dikwijls de reuk speelt in jeugdherinneringen. Ik had dat wel menigmaal bij psychologen vermeld gezien, maar in dit boek vond ik het bevestigd.

Ammers-Küller weet nog precies „dat in mijn Grootmoeders huiskamer naar Zwitsersche kaas en turf rook en op de slaapkamer van mijn beste vriendinnetje naar gort-in-de-bus, en in de kamer met het geschilderde behang, die ik in „De Opstandingen” beschreef, naar menschen, tabaksrook en doove kolen . . .” en het blauw katoen van de dikke boerenmeid „naar stijfsel en azijn” —.

En Boudier-Bakker, zoodra zij de voordeur binnenkwam en het huis rook. „Het rook er duf en ongelucht; het rook er naar de twee grijze dikke duiven die vrij rondvlogen en trippelden in de lange smalle suite, en den kanarievogel in zijn kooitje.”

Carrie van Bruggen herinnert zich hoe het rook in het winkeltje van oud Klaasje, „zoodat dan ook die reuk van pruimen, groene zeep, petroleum en gemalen koffie onverbrekkelijk is verbonden aan mijn meest-gewijde herinneringen, en soms nog in mij werkt als een aardbeving.”

„En”, zegt ze „sparregroen zal tot het eind van mijn eigen leven de reuk van mijn vaders zes-en-veertigste verjaardag zijn. En eigenlijk is de reuk van doovenetel, in het vroege voorjaar, hier bij de

oude molen, nog immer de reuk van het speelveldje ginds achter de joodsche school."

Ik heb hier maar gewezen op de reuk-associaties der drie eerste schrijfsters en laat het aan de lezers over te onderzoeken of de anderen ook zoo sensitief zijn.

Als ze daarnaar gaan zoeken, weet ik tevens dat ze het boek zullen lezen, en 't is waarlijk het lezen waard.

Bij Jules Verne's Eeuwfeest

1828 — 8 Febr. — 1928

door F. A. BRUNKLAUS.

Een profeet wordt in zijn land niet geëerd. 't Is een oude, maar, helaas, nog al te juiste waarheid, telkens weer door de feiten gestaafd, en telkens weer door de onverschillige massa vergeten, die zich van het verwijt, dat er in verborgen ligt, volstrekt niets aantrekt.

Ook Jules Verne, van wiens geboorte wij nu het eeuwfeest herdenken, was zulk een, ten deele miskend, „profeet”. Want werden z'n werken in den loop van den tijd niet terzij geschoven door de volwassenen, voor wie ze toch waren bestemd? En had hij niet veel van een profeet, die zóóveel van de moderne, technische „verworvenheid” vooruitzag en voorspelde, en dit met de helderziendheid van een die meer is dan een fantast?

Hem wachtte het op zichzelf geenszins harde lot van schier elken schrijver van groote verbeeldingskracht, van een Defoe, een Swift, een Cooper: z'n werken werden uit het, voor den weelderigen lianengroei van Verne's fantasie te onvruchtbaar land van der volwassenen belangstelling verbannen naar het rijk der tropische vruchtbare jongelingsverbeelding. Doch de ontvangst, die hem en zijn werk daar wachtte mocht ruimschoots voldoende heeten om z'n ballingschap uit de wereld der grooten-in-de-literatuur te vergoeden.

En toch heeft z'n oeuvre, ook gezien uit zuiver literair oogpunt, z'n verdienste. Maar menig letterkundige, die in stilte genoot van de meesterlijk beschreven en stout geconcipieerde verbeeldingen van den schrijver van „Duizend mijlen onder zee”, zal z'n bewondering niet hebben durven getuigen, uit een iet-wat bekrompen vrees, z'n naam, als serieus artist, in gevaar te brengen; daar de openbare opinie, waaraan ook de grootsten onder de dichters zich nog wel eens storen, Jules Verne's werken nu eenmaal tot jeugdlectuur bestempelde, waarin een ernstig man zich niet verdiepen kan, zonder zich even belachelijk te maken, als de dame, die met de lievelingspop harer lang vervlogen kinderjaren speelt. Doch aan alles, ook aan misbegrippen en gedeeltelijke miskenning, komt een eind. In de wereld der letteren ontstond een streven om Verne weer te plaatsen op het voetstuk, dat hij als „verdienstelijk schrijver” verdiende, maar waarvan de „officieele critiek” hem had verstooten, zoodoende de jeugd een held gevend, als zij maar zelden groter in het glorieelicht van hun enthousiaste bewondering gesteld had.

Dit rehabilitatie-streven nu, hoewel laat begonnen, heeft reeds grooten bijval weten te verwerven bij allen, bij wie de oprechtheid meer geldt, dan de zorg: zich vrij te houden van de smet van „kinderachtigheid”, die in dorre theorie en looden gewichtigheid ver-

droogde en benepen professor-achtige menschen hun graag aansmeren willen. Want J u l e s V e r n e verdient werkelijk en om meerdere redenen een literair eerherstel.

Vooreerst om de waarde van z'n werk zelf. Want zijn ze niet voortreffelijk van suggestieve werking, z'n grootsche verbeeldingsromans? Is de taal, waarmee hij z'n verbluffende zieningen verbeeldt niet wondersterk van schilderend vermogen? En staan de personen, die hij in z'n boeken ten tooneele voert, niet voor onzen geest, als buitengewone, maar toch zóó sterk levende menschen, dat ze de suggestie wekken, werkelijk bestaan te hebben?

Maar om nog een andere reden, als om de intrinsieke waarde zijner werken alléén, heeft J u l e s V e r n e recht op een plaats in de geschiedenis der 19de eeuwse letteren; namelijk om wat hij gedaan heeft als wegbereider van een nieuw, letterkundig genre: de fantastisch-wetenschappelijke roman, die eerst door een H. G. Wells tot een door de critiek, als volwaardig, erkende kunstuiting zou worden uitgebouwd; wat echter niet zoozeer op naam staat van Wells' grootere gaven, als wel is toe te schrijven aan de hooger technische ontwikkeling van onzen tijd.

J u l e s V e r n e heeft met z'n romans een strooming ingezet, die beoogt: de vindingen der wetenschap de „Erungenschappen” der techniek de plaats te geven in de letterkundige werken van den nieuwen tijd, die zij, krachtens hun belangrijkheid voor de mensche lijke samenleving verdienen; een strooming, die haar bedding steeds verbreedend, haar kracht vergrootend, al heel wat verfrissching gebracht heeft in een literaire sfeer, die door een ziekelijk behagen in sexueele, nerveuse psychologische aberraties totaal te verpesten dreigde. Aan een dusdanige dampkringzuivering, zij het dan min of meer indirect, te hebben meegewerkt, zal Verne's blijvende verdienste zijn.

Daar aldus z'n boeken een begin markeerden, den eersten mijlpaal sloegen langs een weg, die naar we hopen, in de toekomst zich in steeds stijgende lijn voort moge zetten; zijn werken derhalve weinig punten van vergelijking bieden met 't eigen-tijdsche, literair milieu; valt het niet licht een rechtvaardig juiste karakteristiek er van te geven. Wat ons er vooral in treft is de durf, waarmee het nieuwe, de door de wetenschap geschraagde fantasie, zich openbaart, als een plotse verrassing, als 't onverwacht en wijd openwerpen van een raam, dat op nog onbekende gebieden uitzicht geeft. Verder onderscheidt z'n werk zich door een logica, die zich zelfs in 't overmoedigst spel der verbeelding handhaaft; een consequentie, een diep zich-in-denken in de ongewone situatie, een vast aan-een-schakelen van juist getrokken conclusies, die de vreemdste vruchten zijner fel geladen verbeelding toch smakelijk weet te maken, ook voor 't kieskeurigst, fijnst vernuft.

Doch geenszins komt bij deze wondere harmonie tusschen fantasie en denkkraft de mensche lijkheden in het gedrang. Nimmer worden z'n personen tot machines, die wel interesse, maar geen mee-

gevoel wekken. Integendeel, we leven met hen mee, volgen hun lot langs de banen der kunstig verwonden intrige, verademend als veilig het doel van de reis bereikt, de onderneming tot een goeden uitslag gekomen is.

Eén ding, en een voornaam, ontbreekt er in *Jules Verne's* werk. En dat is de machtige synthese, het weidsch en tref-zeker gebaar dat het vreemdste gebeuren plaats in het kader van een uit het heden en verleden gedistilleerde, alle uitingen, belangen, instituten der menschheid omvattende toekomst. De verbeeldingen van den talentrijken en schranderen fantast staan te veel op zich zelf, zijn wel harmonieus, maar in een luchtledig opgebouwd; werden, als 't ware, zonder meer, als kleurige vuurpijlen en lichtkogels, de duistere toekomst ingeschoten, waarvan ze dus maar een heel klein stukje, — welk? en waar gelegen? — belichtten. *Jules Verne* had wel een doordringenden, maar geen breeden blik; zag in de donkerheid der komende tijden wel de technische vernieuwingen en vervolmaking, niet echter, of althans te vluchtig, den uitgroei der sociale en religieuze problemen, den vooruitgang en wisseling ook op ander gebied. Zijn kunst, — we mogen dit woord nu gerust gebruiken, maar kwam daar een kwart eeuw geleden eens mee aan! — zijn kunst is te klein van afmetingen, te „kortademig”.

Doch dit alles daargelaten is *Verne* een figuur, wien te vergeten, als men het heeft over de literatuur van de 19de eeuw, of over fantastisch-scientifieken roman van nu, een onrecht zou zijn, den kloeken pionier en den verdienstelijken literator, die hij zoo harmonieus in zich te vereenigen wist, aangedaan; een figuur wiens nagedachtenis, nu we zijn eeuwfeest viëren, een warm woord van hulde dient gewijd, voor 't geen hij niet alleen de jeugd, maar ook ons geschenken heeft, alsook voor zijn baan-maken voor een nieuwe, frissche, anti-kamertjeszonde-achtige literatuur, waarvan we in de werken van de besten der moderne Engelsche romanciers reeds de eerste verwezenlijkingen ontwaarden.

Moge, ten slotte, *Jules Verne*, in zijn, der volwassenen, land de eer vinden, welke dezen „profeet” in 't land der jongelingschap in zoo groote mate reeds ten deel viel.

Bijschrift der Redactie. We vinden het niet onaardig hier te verwijzen naar het boek van *Jan Feith: Voorbijgangers*. Daar kan men lezen van een bezoek van hem (*De Wereldreiziger thuis*) aan *Jules Verne* in zijn geboortestad Amiens. Dat was tijdens de groote Parijsche tentoonstelling in 1900.

„In zijn werkkamer heeft hij zoo ongeveer zijn heele leven doorgebracht. Geen sport, geen jacht, geen vischvangst . . . geen reizen.” Zijn eerste novelle was over 'n krankzinnige in een luchtballonschuitje. Hij had succes. En sindsdien heeft hij altijd gewerkt op contract. En al zijn wetenschap heeft hij gehaald uit de stadsbibliotheek. Een simpel krantenberichtje was hem voldoende aanleiding tot een boek. Hij bestudeerde alle bijzonderheden tot het precies en kant en klaar was en schreef het dan in het net. Zie: *Boekenschoon* 1926-27, blz. 405.

Een Heibeltje tusschen kunstbroeders

Zola en Loti

Ze zijn nu beiden dood, L o t i en Z o l a. En het is een dezer dagen reeds 25 jaren geleden dat de tragische dood van de laatste de wereld schokte.

Dat is weer eene aanleiding voor menig blad om den ongegeneerden naturalist weer eens uit de schaduw te halen en in de zon te zetten. Maar de geestdrift, of wat men daar vroeger voor hield, is geluwd. Dat wil echter niet zeggen dat de boeken van Zola niet meer worden gelezen. Verre van daar, helaas!

En dat is gemakkelijk te begrijpen. Pierre Loti heeft dat voorspeld, al meende hij toen hij de woorden sprak, juist het tegenovergestelde te voorspellen. Hij zeide immers: „le naturalisme . . . passera dès que la curiosité malsaine qui le soutient se sera lassée.”

Welnu, die „curiosité malsaine” dreigt altijd in voldoende mate te blijven bestaan, om de romans van Zola altijd debiet te bezorgen. Maar men moet dan niet praten van liefde voor schoonheid, en vreugde in letterkunde; daar heeft het niets mee te maken. 't Is in de allereerste plaats curiosité malsaine. Alleen als deze nog ongezonder voedsel wordt voortgezet (en daar is groote kans op in onze dagen) zal Zola van de markt worden verdrongen.

Het is wellicht niet ondienstig even te vertellen bij welke gelegenheid L o t i het aangehaalde woord heeft gesproken. Men ziet dan dat het direct tegen Z o l a was gericht.

Men weet dat L o t i in de vacature Octave Feuillet gekozen werd tegen Emile Zola die slechts acht stemmen op zich kon vereenigen.

En 't was in zijn „discours de réception” (1892) dat L o t i zich aldus uitliet:

Ik lees nooit. Uit traagheid des geestes, uit een onverklaarbare schrik voor de geschreven gedachte, uit een zekere moeheid nog voor ik begonnen ben, lees ik niet; en daarbij ben ik, idealistisch schrijver, gedegouteerd van het naturalisme, een groot vuur van vuil stroo, dat een dikke al te verstikkenden rook verspreidt, van het naturalisme „qui malgré le monstrueux talent de quelques uns de ses adeptes, passera dès que la curiosité malsaine qui le soutient se sera lassée.”

Z o l a vond dat ergerlijk, en antwoordde nogal ad rem: M. Loti verzekert dat hij niet leest, maar zijn redevoering is niets anders dan eene kritiek van de tegenwoordige literatuur, eene hatelijke kritiek met name op mijne werken. Als hij ze niet heeft gelezen, waar haalt hij dan de elementen vandaan voor zijn oordeel.

Ik verklaar, dat ik wel de boeken van L o t i heb gelezen en dat ik hem ook eenig talent (quelque talent) toeken. „Seulement il ne le manifeste que dans ceux de ses écrits qui paraissent condamnables à la plupart de ses nouveaux collègues.”

Maar dan, een bewijs dat hij zich pijnlijk op te teenen voelde getrapt, wordt hij persoonlijk en vertelt dat toen de naam van Loti het eerst werd genoemd, de „onsterfelijken” omvielen van het lachen. Maar voor hem (Zola) was men zoo doodsbang dat L o t i, bij gebrek aan een candidaat, die meer vertoonbaar was, gekozen werd.

L o t i, die van rust hield, schreef een brief aan den grootmeester van het naturalisme, waarin hij dezen trachtte te sussen.

„Ayant une fois dans la vie l'occasion de faire une profession de foi un peu éclatante, j'ai cru de mon devoir de dire ce que je pense avec une sincérité absolue. Mais cela ne m'empêche pas, croyez le, d'admirer votre talent, qui est genial et immense. Et si je vous avais froissé personnellement, j'en aurais un grand regret.”

Wij herinneren ons dat L o t i het talent van sommige naturalisten, en hij bedoelde in de eerste plaats E m i l e Z o l a, daar straks nog *monstrueux* had gevonden.

En Zola, die er altijd zoo groot op ging, dat hij voor alles en in alles de waarheid zocht en sprak, verbeterd nu ook de schatting van Loti's talent, dat hij „quelque” talent had genoemd, en verklaart dat, van zijn kant, „il tenait en vive sympathie le talent si grand et si personnel de son agresseur.”

't Zijn toch bijna allemaal groote kinderen, die heeren literatoren. „Irascible genus”, opgewonden standjes, die van de heftigste verwijten plotseling overgaan tot de roerendste liefalligheden.

Maar niet te gauw ernstig nemen.

Fransche Boeken

Bedel (Maurice) JERÔME 60⁰ LATITUDE NORDE. 12 fr. N. R. F.

Daar is over dezen „lauréat du prix Concourt” nogal wat stof gemaakt. In de kranten heeft men er over geschreven en de Noren schijnen er over te hebben geklaagd en het genoemd eene belediging van hun volk. Wij vinden dat wel wat overgevoelig.

Oordeel over den inhoud! Een jonge fransche tooneelschrijver heeft een zijner stukken laten vertalen door een schrijfster uit Christiania.

Op de boot ontmoet hij een jonge vrouw, en later weet hij dat zij de dochter is van de vertaalster van zijn stuk, die herhaaldelijk gehuwd is. Want, beweert de schrijver, in Noorwegen trouwt men en loopt weer uit elkaar om een haverklap. De tooneelschrijver doet dezelfde ervaring op, want nauwelijks is hij verloofd met zijne ontmoeting op de boot, of zij heeft er genoeg van en gaat aan den haal.

Ik geloof er niets van dat de schrijver booze bedoelingen heeft gehad tegen Noorwegen. Hij zal veeleer een ondeugend grapje hebben

willen uithalen, zoo'n echt fransch gultigheidje. Daarop wijst ook de manier van schrijven: geestig en luchtig.

Benda (Julien) LA TRAHISON DES CLERCS. 12 fr. Grasset.

Benda neemt het woord Clercs in oudere beteekenis. Hij bedoelt er mee wijsgeeren, moralisten, geleerden, kunstenaars, in één woord allen, die de menschen tot iets beters moeten opvoeden. Al bijna een eeuw lang hebben deze lieden hun plicht schromelijk vergeten, hun roeping miskend.

Bertout (Ph.) BOSSUET INTIME, 15 fr. Desclée,

Bossuet is voor de meesten van ons een genie. l'Aigle de Meaux verheft zich hoog in de lucht en zweeft statig boven onze hoofden in breede kringen. En, zegt de schrijver van Bossuet: „il a été souvent méconnu, certaines parties de son génie ont obscurci les autres et caché le fond de son âme; on l'a convu si grand qu'on ne l'a point vu si bon". Bertout heeft hem voorgesteld in zijn dagelijkschen omgang, hem ons nader bij gebracht, en Bossuet is er niet minder door geworden.

Davignon (Henri) LE VIEUX BON DIEU. 12 fr. Plon.

Davignon is een Belgisch schrijver; een goed katholiek, zooals men uit zijn boeken duidelijk kan zien. En deze roman, als men hem zoo wil noemen, is een ernstig werk.

Een pachter ontdekt in den bodem een oud, eikenhouten Christus-beeld, dateerend waarschijnlijk uit de middeleeuwen.

Rond dit beeld, dat met eerbied bewaard wordt, ontwikkelt zich eene devotie. Het oude geloof der vaderen verlevendigt zich onder de bevolking en brengt een heele ommekeer te weeg.

Het is een goed en mooi boek, dat literair wat beteekent.

Franc (Marie Le) GRAND LOUIS L'INNOCENT. 12 fr. Rièder.

Deze roman heeft den prix-Femina gekregen, anders had ik er waarschijnlijk niet eens over gesproken.

Een jonge vrouw heeft een groote passie gehad, werd daarna verlaten en heeft Bretagne verlaten om zich terug te trekken in 'n eenzame streek van Canada. Daar verschijnt plotseling voor haar een eigenaardige persoonlijkheid. Hij is niet goed bij het hoofd, dat een diep litteken vertoont. Is hij verwond in den oorlog? Een deserteur? Een Franschman, een Duitscher, een andere vreemdeling?

Zij verpleegt hem in zijn ziekte; tracht zijn verstand te ontwikkelen; voelt langzamerhand de passie in zich ontbranden. En dan gebeurt de rest.

't Is erg magertjes, maar de schrijfster heeft een merkwaardig stijl-talent.

Het Fascisme en zijn wetenschappelijke staatsrechtelijke Grondgedachte¹⁾

door MR. DR. ARN. BORRET S. J.

De reden, welke den Heer Westerman heeft aangezet tot deze publicatie is gelegen in de miskenning der beteekenis van het Fascisme als staatstheorie in de democratisch-parlementair geregeerde landen. In 't eerst werd de fascistische beweging hoegenaamd niet ernstig opgenomen; zij ging zóózeer in tegen hetgeen men gewoon

BENITO MUSSOLINI

was als de hoogste wijsheid op staatsrechtelijk gebied te beschouwen, dat men er niets anders in meende te kunnen zien dan een in zich belachelijke, maar goed geslaagde, machtsaanmatiging van een troep ondernemende heethoofden. Toen echter het fascistisch bewind zich staande wist te houden en navolgers en verdedigers begon te winnen tot ver buiten de grenzen van Italië, ging men er meer beteekenis aan hechten, maar men kon het toch niet verder brengen dan dat men er een „dictatuur” in zag, een feitelijke machtsconcentratie in één hand, zonder theoretische ondergrond, die vroeger of later toch weer het veld zou moeten ruimen voor de oude vormen der democratie.

Na kennismaking van de redevoering van Prof. Rocco zal men niet meer kunnen volhouden, dat aan het Fascisme een wetenschap-

pelijk staatsrechtelijke grondgedachte ontbreekt. Dit den lezer bij te brengen, noemt Mr. Dr. Westerman „de uitsluitende bedoeling van deze vertaling.” (blz. VIII).

Voor het beter begrijpen van het fascistische streven heeft dit boekje zeer zeker zijn waarde; het weet inderdaad duidelijk te maken, dat het Fascisme meer is dan een moderne Don Quichoterie of

¹⁾ *De Staatstheorie van het Fascisme*, door Prof. Alfredo Rocco, Minister van Justitie en Eeredienst van het Koninkrijk Italië. Met toestemming van den schrijver vertaald en van een inleidend woord voorzien door Mr. Dr. W. M. Westerman. 's Gravenhage MCMXXVIII H.P.

Leopold's Uitgevers-maatschappij. VIII 8 26 blz. Prijs f. 1.—.

een plotseling opgewelde bevlieging. Evenwel, bevredigen doet het niet, en dat niet alleen omdat het te beknopt is om een volledig en diepgaand overzicht te geven, maar ook en vooral, omdat er hier en daar leerstellingen worden verkondigd, die men onmogelijk als afdoende oplossing van staatsrechtelijke problemen kan beschouwen.

Een verkorte weergave van den inhoud zal dit duidelijk maken.

Prof. Rocco verdeelt zijn betoog in vijf paragrafen. In de eerste paragraaf getiteld: Het karakter van het Fascisme, wordt gezegd, dat de tijd nog niet is aangebroken om het Fascisme zonder vooroordeel te kunnen beoordelen. Wel is het echter reeds mogelijk een onderzoek naar het verschijnsel in te stellen, dat niet slechts losstaande incidenten en afzonderlijke uitingen in beschouwing neemt, maar dat doordringt tot het eigenlijk wezen van het stelsel. De vragen of er een staatstheorie van het Fascisme bestaat, en of het fascistisch staatsbegrip ook een ideëelen inhoud heeft, moeten ongetwijfeld bevestigend beantwoord worden, al moet worden toegegeven, dat het Fascisme vóór alles actie en sentiment is, anders had het nooit zulk een geweldige drijvende kracht kunnen ontwikkelen en zoo sterk het nationale instinct kunnen opwekken.

De tweede paragraaf draagt tot titel: De gemeenschappelijke oorsprong en de gemeenschappelijke achtergrond der moderne politieke stelsels: van het Liberalisme tot het Socialisme. Hierin wordt het verkeerde der staatsrechtelijke stelsels, waartegen het Fascisme wil opkomen, uiteengezet.

Tot voor kort stond het politieke denken onder den invloed van leerstellingen, afkomstig van de Hervorming enz.; deze laten zich samenvatten onder den naam van mechanische af atomistische staatsopvatting. Het doel der maatschappij is geen ander dan dat der samenstellende individuen. Deze opvatting is onhistorisch, omdat ze de beteekenis van het sociale leven terugbrengt tot het bestaan van één enkele generatie; bovendien is ze materialistisch, omdat zij het geestelijk erfdeel van gedachten en gevoelens der opeenvolgende geslachten verwerpt en zodoende de eenheid en het geestelijk leven der maatschappij vernietigt. Dit had ten gevolge, dat de taak van den staat werd beperkt tot zoodanige regeling der verschillende individuele rechten en vrijheden, dat deze elkander niet belemmeren of opheffen. Daarom moesten er waarborgen zijn, dat de staat zijn

coördinerende instantie de rindividuele vrijheden niet naar willekeur zou uitbreiden; zoo kwam men er toe den souverain onder controle te stellen en aan de burgers deel in de wetgevende macht te geven.

Verdere uitbreiding dezer liberale gedachten leidde er toe, dat het volk tot souverain werd uitgeroepen, dat men naast vrijheid ook de gelijkheid ging opeischen. Zodoende kwam men tot de Democratie en vandaar verder door glijdend op het hellend vlak tot het Socialisme, dat van zelf weer logisch tot het Bolsjewisme voert.

In de derde paragraaf komt: Het Fascisme als onafhankelijke maatschappelijke leer ter sprake. In lijnrechte tegenspraak met de genoemde atomistische theorieën staat het Fascisme, dat van een geheel ander concept uitgaat, al kan het in zijn methoden wel eens liberaal of democratisch of socialistisch wezen en daardoor den schijn van inconsequentie op zich laden, doch alleen voor hem, die niet het wezen van de methode weet te onderscheiden.

Volgens het Fascisme zijn de menschen noodzakelijk verdeeld in maatschappijen; de „menschheid” bestaat alleen als biologische, niet als sociale gedachte. Iedere maatschappij bestaat door de eenheid van haar biologischen en socialen inhoud. Deze omvat naast de materiele, ook geestelijke factoren, zooals de eenheid van taal, van cultuur, van godsdienst, van overlevering, van gewoonten en in het algemeen van gevoelsleven. De maatschappij heeft ook een biologisch aspect, omdat zij als onderdeel van het menschdom een eigen leven leidt; maar juist daarom is zij met dezelfde fundamentele eigenschappen van het menschelijk geslacht beziel en moet zij derhalve als een opeenvolgende generatie worden beschouwd en niet als een verzameling individuen. Alle maatschappelijke groepen vereenzelvigen zich derhalve met de eindeloze reeks van vroegere, tegenwoordige en toekomstige generaties. Om die reden behoeven de doeleinden der maatschappijen niet samen te vallen met die der individuen en kunnen er zelfs mede in botsing komen, zooals b.v. in tijd van oorlog, wanneer de handhaving van de soort de opoffering van het individu verlangt.

„Het Fascisme vervangt dus de oude atomistische en mechanische staatstheorie, die de basis van de liberale en democratische leerstellingen vormde, door een organische en historische gedachte.” Dit is echter niet op te vatten in den zin der organische staatstheorieën van een halve eeuw terug, maar wil slechts beteekenen, dat de maatschappijen als gedeelten van het menschelijk geslacht, een levensduur en gezichtsveld bezitten, die den levensduur en het gezichtsveld der individuen overschrijden en door de continuïteit der groep bepaald worden, waardoor zij boven het kortstondig bestaan der afzonderlijke individuen uitgaan. Het Fascisme maakt het individu ondergeschikt aan de maatschappij, maar laat het er niet geheel in ondergaan, daar het altijd een maatschappelijk element vertegenwoordigt en de ontwikkeling der individuen den aard der ontwikkeling en welvaart van de maatschappij bepalen. De maatschappij heeft haar

eigen historische doeleinden en blijft zich zelf gelijk, terwijl de individuen komen en gaan.

Paragraaf 4 behandelt: de vraagstukken van de vrijheid, van de deelneming aan het staatsbestuur en van de sociale rechtvaardigheid in het licht van het Fascisme.

Volgens de fascistische opvatting der vrijheid, moet het individu in staat worden gesteld zijn persoonlijkheid in het belang van den staat tot ontwikkeling te brengen. Omdat een onevenwichtige ontwikkeling van een bijzondere klasse van individuen voor het maatschappelijk leven noodlottig zou zijn, mag er slechts vrijheid van beweging zijn voor zoover zij in het belang der maatschappij is en binnen de perken door den staat aangegeven, want de vrijheid is evenals ieder ander recht een concessie van den staat. Hetzelfde geldt ook voor de economische vrijheid, aangezien de goederenproductie een zaak is van maatschappelijk belang, omdat zonder haar geen macht en welvaart kan worden verworven. „De Fascisten maken van het individu een economisch instrument ter verbetering van het maatschappelijk geheel, een instrument, dat zij gebruiken, zoolang het goed functioneert, maar dat zij naar het tweede plan terugbrengen, wanneer het niet langer bruikbaar is.” Het probleem van economische vrijheid of staatsinmenging wordt dus eenvoudig een kwestie van methode.

In tegenstelling met de democratische staatsgedachte, die de volkssouvereiniteit voorstaat, verdedigt het Fascisme de staatssouvereiniteit. Het legt het staatsbestuur in handen van die mannen, welke boven hun persoonlijk belang weten uit te rijzen om het doel der maatschappij als eenheid te verwezenlijken. Slechts weinigen, die door natuurlijk verstand en beschaving, maar vooral door historische intuïtie en erfelijke eigenschappen, uitmunten, zijn daartoe in staat. Van den anderen kant, omdat bij hoogstaande volkeren, ook de massa der lagere klassen een instinctief gevoel heeft voor wat de welvaart der natie vereischt, moet er een middel aanwezig zijn, waardoor dit instinctief gevoel zich uiten kan; maar het onmiddellijk staatsbestuur moet aan een kleine groep van uitverkorenen worden opgedragen.

Tegenover het Socialisme neemt het Fascisme stelling door het hoog houden van den particulieren eigendom van kapitaalgoederen. Het Socialisme heeft de fout begaan van den particulieren eigendom een vraagstuk van rechtvaardigheid te maken, terwijl het een probleem van maatschappelijke nuttigheid is; het Fascisme handhaaft de persoonlijke eigendomsrechten, niet omdat zij onafscheidelijk van het individu zijn, maar omdat het ze maatschappelijk nuttig acht.

Om het probleem der sociale rechtvaardigheid op te lossen, heeft het Fascisme „een eigen recht vastgesteld voor de maatschappelijke klassen en alle zelfverdediging eenvoudig verboden, hiermede het ontwikkelingsproces volgende, dat het individu in de geschiedenis eveneens heeft doorlopen.” Gelijk reeds eeuwen lang de eigenrichting verboden was, zoo moet nu ook de zelfverdediging der klassen

door rechtspraak van den staat vervangen worden. Daartoe riep het Fascisme een eigen vakvereenigingswezen in het leven; de staat zal de klasse-organisatie controleren, leiden en aan het maatschappelijk belang ondergeschikt maken; voorkomende conflicten zullen langs juridischen weg worden opgelost.

De vijfde paragraaf bespreekt: De historische waarde van de Fascistische theorie. „Heeft de 18de eeuw het individu van den staat bevrijd, de 20ste eeuw zal op haar beurt den staat van het individu bevrijden.” Op de periode van individualisme, staatsonmacht en gemis aan tucht zal een periode van gezag, maatschappelijke verplichtingen en hierarchische onderschikking volgen.

Deze nieuwe streving beteekent geen terugkeer naar de Middeleeuwen. Het is verkeerd gezien, wanneer men meent, dat de individualistische beweging tegen de gedachten en instellingen der Middeleeuwen gericht was; zij zijn er integendeel de voltooiing van. Want op sociaal en politiek gebied hadden de Middeleeuwen ontbinding gebracht door de staatsgedachte van het Romeinsche rijk geleidelijk te verzwakken en eindelijk te doen verdwijnen. Ook op ander gebied waren zij particularistisch. Het individualisme heeft zich niet tegen de Middeleeuwen gekant, maar tegen de pogingen door de groote nationale monarchieën ondernomen, tot herstel der staatsgedachte. Het Fascisme, dat coördinatie en samenwerking beteekent, steunt derhalve niet op de Middeleeuwen, die ontbinding beteekenen, maar op de maatschappelijke en politieke tradities van het oude Rome. De liberaal-democratische gedachtengang is niet van Latijnschen, maar van Germaanschen oorsprong. Van alle Romeinsche instellingen is alleen de Katholieke Kerk door de vernielzucht der barbaren niet aangetast. Aan de opkomst en uitbreiding der individualistische theorie heeft Italië zoo goed als niet bijgedragen, maar bleef vasthouden aan het erfdeel van het verleden, de rechten van den staat, de onaantastbaarheid van het staatsgezag, het beslissend karakter der gemeenschapsdoeleinden. Het vasthouden aan Plato en Aristoteles bewijst, hoe de Italiaansche politieke theorieën altijd gericht waren op een sterken staat en een onderworpen individu; ook Thomas van Aquino legde den nadruk op de noodzakelijkheid van politieke eenheid.

Te midden der staatkundige verdeeldheid van het middeleeuwsch Italië bleef toch door de herinnering aan het Romeinsche keizerrijk de theorie van de staatseenheid en het staatsgezag, voortleven in den geest der denkers. De stichter der moderne staatswetenschap, Nicolo Macchiavelli, stond sterk onder den invloed der Romeinsche traditie. Hij was niet zoozeer de schepper van een nieuwe leer als wel de scherpe ontleder der menschelijke natuur. Door de studie der geschiedenis op den voorgrond te stellen bevrijdde hij de staatswetenschap van het scholastieke formalisme en herstelde haar verbinding met de levende werkelijkheid. Macchiavelli is de grootste der moderne staatkundig theoretici en tevens de meest nationaal voelende en denkende Italiaan. Om Italië te bevrijden en sterk te maken, was ieder middel

hem goed, want het werd door de heiligheid van het doel gerechtvaardigd. Hij wilde een Italië dat, van binnen uitstekend georganiseerd, een aggressief karakter had en bedacht was op uitbreiding. Aan hem ontleent het Fascisme, behalve de leerstellingen, ook de wilskracht en de activiteit.

Een ander schrijver, waarop het Fascisme steunt, is Giovanni Batista Vico. Deze legde den nadruk op de sociale natuur der menschen en het ethisch karakter van het rechtbewustzijn. De staatkundige theorieën moeten op den bodem der werkelijkheid staan en daarom zich niet losmaken van de ontwikkelingsgeschiedenis der beschaving. De doorgronding der verschillende bestuursystemen moeten op de ervaring en de geschiedenis berusten en niet op de logica en de redeneerkunst; de geschiedenis is de groote leermeesteres van het leven. Hij wees op de noodzakelijkheid van het kortstondig bestaan der democratieën; hij beschouwde de burgerlijke vrijheid als een onderwerping aan de wet, aan de heerschappij van den staat; hij zag in de moderne maatschappij een wereld van naties, die ieder haar eigen gebied te bewaken hebben en wel rechtvaardige, maar geen onmenselijke oorlogen te voeren hebben; daarom veroordeelde hij het pacifisme en kende aan het recht alleen gelding toe door lichamelijke kracht, want recht zonder kracht heeft geen zin.

Ondanks de groote overeenstemming tusschen Vico's leer en de grondslagen van het Fascisme zou toch Vico voor de stichters van het nieuwe koninkrijk Italië een onbekende zijn gebleven zonder de geschriften van Vincenzo Cuoco, die in het begin der 19de eeuw, te rechter tijd, de werken van Vico opnieuw bekend maakte. Latere schrijvers als Monti, Foscolo, Manzoni en vooral Mazzini stonden sterk onder zijn invloed. Deze laatste definieert het burgerschap als een plichtencomplex en een „zending”, van welke zending de vorm en omschrijving alleen kan gevonden worden in een collectief begrip, dat boven de individuen uitgaat, in het volk, in de natie.

In deze gedachte ligt een der grondbegrippen der fascistische leer.

Toen de eenheid hersteld was, is echter de onafhankelijkheid van het politieke denken in Italië weer verloren gegaan. Eerst een halve eeuw later, zou in het Fascisme een verjongende beweging ontstaan, die aan het Italiaansch staatskundig denken zijn eigen plaats en zijn eigen tradities, welke die van het oude Rome zijn, zou hergeven.

Aan de taak der intellectueele bevrijding moet Italië zich thans met ijver wijden. Het moet zich losmaken van de overblijfselen van denkbeelden en geestelijke gewoonten, die twee eeuwen van buitenlandsche tradities en wetenschap er hebben opgestapeld. Naast een nieuwe cultuur moet het zich een nieuwe ziel scheppen.

De aandachtige lezer heeft vermoedelijk reeds menig vraagteeken en uitroepingsteeken in margine geplaatst. Er is inderdaad op de uiteenzetting van Rocco heel wat op en aan te merken. Het moge hem gelukt zijn aan te toonen, dat het Fascisme geen ephemerische, loshangende beweging is zonder theoretischen ondergrond, hij heeft ons tevens ook duidelijk gemaakt, dat wij voor de aanhangers van zulk

een macht en kracht verheerlijkende leer danig op onze hoede moeten zijn.

Engelsche Boeken

Bottome (Phyllis) WILD GRAPES. (306) 7 sh. 6 Collins.

Dit is, daar kan wel niemand aan twijfelen, een slecht boek. De hoofdpersoon is een dwaze juffrouw, die wordt verondersteld genie te hebben. En zij meent als een genie zich nergens aan te moeten storen en liefst het tegendeel te moeten doen van de gewone burgers. En dan hooren wij van de grofste schandalen vooral op zedelijk gebied. Dit boek is voor niemand, die zich zelf respecteert.

Mc Donald (J. G.) RHODES, A LIFE. (415) 12 sh. Philip Allan & Co.

Een nieuw leven over Cecil Rhodes, dat velen wellicht belangstelling zal inboezemen. Wat betreft de uiterlijke feiten vindt men er niet veel in, wat ook al niet vermeld staat in de biografieën van Basil Williams en Michell. Maar het zijn juist de persoonlijke relaties van Mc. Donald met Cecil Rhodes, die hem kans gaven in Rhodes mentaliteit door te dringen.

De schrijver werkte namelijk onder Cecil Rhodes in de goudvelden van Zuid-Afrika en was een factotum bij diens groote landbouw-ondernemingen.

In hoeverre die vriendschap invloed heeft gehad, laat het dan zijn onbewust, op den geschiedschrijver, kunnen wij moeilijk uitmaken. De houding van Rhodes bij den beruchten Jameson Raid, die het voorspel was van den onrechtvaardigen oorlog tegen de Boeren, wordt hier wel heel anders gezien dan gewoonlijk.

Rait (Robert) KING JAMES'S SECRET. Negotiations between Elisabeth and James VI. Relating to the Execution of Mary Queen of Scots, from the Warrender Papers. (214) 12 sh. 6 Nisbet & Co.

Deze historie is niet verkwikkelijk, allesbehalve. Zij toont de rol die Jacobus, de zesde van dien naam en de eerste van Engeland, speelde in de geschiedenis van zijn moeder vermoording, Queen Mary.

Haar groote fout was dat zij te lichtvaardig haar vertrouwen gaf. Zij vertrouwde Darnley, zij vertrouwde Bothwell, en ten slotte, en dat was het ergste, zij vertrouwde Elisabeth. En laten wij er bijvoegen zij vertrouwde haar zoon Jacobus.

Deze was een lafaard, en de drie vorigen waren misdadigers. Men kan ze niet anders noemen. Dat was geen strijd voor eene vrouw. Men vindt verscheidene, geheel nieuwe documenten in dit boek.

Ouiller-Couch (A.) CHARLES DICKENS AND OTHER VICTORIANS. 3 sh. 6. Cambridge University Press.

Professor Quiller-Couch is zoo wat te vergelijken met onze Amsterdamsche Prinzen. Door geleerdheid schrikt hij niet af, gelukkig; en zijn zoon heeft heel niets deftig professoraals.

Dat juist mag hebben bijgedragen dat er zoo gauw een tweede editie kwam van *Charles Dickens*, dat (als ik mij niet vergis) in 1925 voor 't eerst verscheen.

Sheridan (Clare) NUDA VERITAS. 21 sh. Thornton Butterworth.

Sheridan, men herinnert het zich nog wel, is de dame, die in Rusland de kopstukken der Sovjets boetseerde. En later een geestdriftige verdedigster werd van het Bolsjewistisch systeem.

Zij behoorde tot de Engelsche society en vertelt van haar stormachtige jeugd. Zij huwde, werd moeder en in den oorlog verloor zij haar man.

Toen, eerst uit zuiver liefhebbelij, begon zij te boetseeren en had voorname leermeesters, waaronder Epstein.

In 1920 ontmoette zij Krassin en Kameneff in Londen en deze volgde zij naar Rusland, waar zij Trotsky's en Lenin's koppen nam, helaas, alleen maar in figuurlijken zin. Zij was gewonnen voor het Bolsjewisme en de afkeuring van haar gedrag door de vroegere vrienden in Engeland, maakten haar nog obstinater. Nu ontwikkelde zich in haar de publiciste, en sindsdien, interviewt zij beroemde menschen. Bij haar tweede tocht naar Moscou zank haar geestdrift tot het nulpunt.

Zij reisde de halve wereld rond, ontmoette Charlie Chaplin, Mussolini, Mustafa Kemal en ik weet niet wat al anderen. De vrouwen dier beroemdheden hadden over het algemeen een hekel aan haar, maar op de mannen schijnt zij steeds indruk te hebben gemaakt.

Zij lijkt een echte praatvrouw, die plezier heeft in haar romantisch en veranderlijk leven. En ze vertelt ervan met voelbare opgewektheid.

Steuart (John. A.) THE CAP OF YOUTH BEING THE LOVE ROMANCE OF ROBERT LOUIS STEVENSON. (346) 7 sh. 6.

In hoeverre deze liefdesgeschiedenis van Stevenson historie en in hoeverre zij fantasie is, kunnen wij niet precies uitmaken. Daar was in het leven van den dichter in elk geval een grond, waarop de verteller kon voortbouwen: zijn Bohemien-leven, zijn ontmoeting met Mrs. Osbourne, met wie hij later trouwde en een gelukkig huwelijk sloot.

(Zie *Boekenschouw* van December 1927 over *Robert Louis Stevenson*, blz. 350, Red. B.)

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

BOEKENRECLAME VOLGENS GRESHOFF. Onder de korte Overwegingen van Greshoff, die vaak den spijker midden op het kopje treffen, lezen wij (en niet zonder verwondering) in *Den Gulden Winckel* van 20 Januari, de volgende ontboezeming:

„Er is altijd een verontwaardigd lezer. Ieder journalist kent het type! De mededeelzame man, die zijn hart moet uitstorten en dat bij voorkeur tegen een tijdschrift- of dagbladredactie doet. Ik mag die zielen in nood wel. En het spijt mij altijd wanneer ik ze niet troosten kan door het met hen eens te zijn. Een verontwaardigde lezer stuurt mij een prospectus van de Utrechtsche uitgeverij „De Gemeenschap”, dat ten doel heeft reclame te maken voor eenige boeken van de firma. Deze boeken zijn geschreven door de heeren Mars- en Helman.

Het prospectus ziet er wat raar uit. Er is een breede roode streep over de geheele hoogte gedrukt en uit die streep komt aстранtig het portret van Marsman, verbaasd het portret van Helman naar voren kijken. Verder staat er met heel zware blokletters de naam H. Marsman, met iets minder zware de naam Albert Helman op. Onder den naam Marsman wordt het volgende medegedeeld:

„Een piraat, en een prins. . . .

Een prins in de onstuimige verzen van een onstuimige jeugd. Een piraat in de ongebreidelde tochten van zijn geest.

De mensch en de poëzie van heden, beiden, vindt gij in Marsman's werk.”

Onder dien van Helman:

„Het succes van Albert Helman is het succes van de vitaliteit der jeugd. De oerkracht van zijn overoud Indiaansch volk leeft in zijn proza. Verfrischt U aan den eenvoud en klaarheid van dit werk. Het is of gij jonger wordt, moediger, met een durf waarvan gij niet kondt droomen. . . .”

En daarna komt dan een opgave van de boeken door die heeren geschreven en nog te schrijven. Vooral de laatste categorie is rijk.

Het prospectus is inderdaad opvallend en — waaróm zou ik niet precies kunnen zeggen — doet mij het meeste denken aan een reclame voor schrijfmachines en multipliers.

De verontwaardigde lezer schrijft mij: „Is dat nu een manier om boeken aan te kondigen? Gaat de dienst der schoonheid samen met zoo'n Amerikaansche humbug? Hebben de tegenwoordige schrijvers dan geen gevoel voor takt en kieschheid?”

Mijn verontwaardigde lezer is blijkbaar een ouderwetsche idealist. En het spijt mij oprecht dat ik het n i e t met hem eens kan zijn en dat ik zijn verontwaardiging n i e t deel.

Wij moeten rekening houden met de feiten. En het is een feit, dat door jarenlange intense reclame op ieder gebied het publiek niet anders meer te bereiken is, dan met krachtige middelen. Men kan dat betreuren zooveel als men wil, maar men kan er niets aan veranderen. Nu kan ik niet inzien waarom uitgevers zich vrijwillig in een slechte economische positie zouden moeten plaatsen door de eischen der moderne reclame van de hand te wijzen. Daarmede zouden zij noch zichzelf, noch hun auteurs, noch wie ter wereld ook een dienst bewijzen. Het is tóch al moeilijk om in dezen tijd aandacht te verkrijgen voor geestelijke aangelegenheden. En het is nergens voor noodig om dit nog moeilijker te maken door een verkeerd begrepen gevoel van waardigheid.

De uitgever heeft een zeer bepaald doel: boeken zoo ruim mogelijk te verspreiden. En om dat doel te bereiken moet hij alle middelen, welke hem ten dienste staan en welke in de practijk bruikbaar zijn gebleken aanwenden.

Zij die hier tegen te keer gaan vergeten te zeer, dat de methoden door een uitgever ter verhooging van zijn omzet toegepast, niets te maken hebben met de waarde van een boek, of van een schrijver, noch met diens waardigheid. Een boek is goed of is niet goed, geheel afgescheiden van de wijze waarop het aan de lezers gepresenteerd wordt. En als het goed is, dan kan het ons niet anders dan verheugen, wanneer het ook goed verkocht wordt, desnoods op straat en onder trompetgeschal.

De uitgeverij „De Gemeenschap” heeft gelijk. En de uitkomsten bewijzen het: zoowel van Marsman’s „Paradise Regained”, als van Helman’s „Zuid-Zuid-West” verscheen kort na de edition originale een tweede druk. Dit resultaat is des te fraaier als men bedenkt dat wij hier te doen hebben met zeer jonge auteurs en boeken in poëzie en proza, welke niet voor den bakker op den hoek bestemd en geschikt zijn.

De verontwaardigde lezer zou dus, naar mijn oprechte meening, beter doen met zijn verontwaardiging te bewaren voor uitgevers die mooie boeken op hun fondszolder laten beschimmelen. Laat „De Gemeenschap” maar prospectussen drukken met pimpelpaarse strepen en met portretten van de exteroogen, de huispoesen en de oudtantes van haar auteurs, als zij daar maar mede bereikt dat haar goede boeken hun werk doen, hun eenige werk: gelezen worden.”

Wij kunnen, na lezing, onze kritiek niet in de pen houden. Greshoff zelf zegt: „een boek is goed of niet goed, geheel afgescheiden van de wijze waarop het aan de lezers gepresenteerd wordt. En als het goed is, dan kan het ons niet anders dan verheugen, wanneer het ook goed verkocht wordt, desnoods op straat en onder trompetgeschal.”

Natuurlijk! Maar als het niet goed is?

Moeten in laatste instantie de uitgevers dat beoordeelen? Dan zijn wij overgeleverd aan het Barnum en Bailey systeem. Naast of

tegenover de objectieve kritiek komt dan de belangen-kritiek. Het kan niet anders.

EENE SATYRE OP EEN ZEKER SOORT PAEDAGOGIE kan men volgens Dr. C. T a z e l a a r lezen in het boek *Letje* van Top Naeff. Men kent dezen roman, of liever dit verslag van een leven, dat in 1926 reeds verscheen en indertijd ook door ons in „Boekenschouw” werd besproken. Wij vonden het boek wel wat erg pessimistisch, te „nurksch”, te ironisch. En zoo was over het algemeen de kritiek bij het verschijnen.

Thans (Februari 1928) heeft *Opwaartsche Wegen* eene beoordeeling door Dr. T a z e l a a r, die wij met genoegen hebben gelezen en hier onze lezers voor een klein gedeelte voorleggen.

„Letje” dan is belangrijk, allereerst om zijn richting.

Het is een van de romans, die het emancipatie-probleem behandelen, een gegeven, dat in den literairen roman eigenlijk altijd aan de orde is geweest, maar sinds „De Opstandigen” zijn triomfen vierde, toch in ’t bijzonder de aandacht heeft van Schrijvers en lezers. ’t Behoort dus tot die gansche serie van pro- en contra-romans, die op „De Opstandigen” zijn gevolgd: „De eene richting” (van de Josselin de Jong), „Het Molenhuis” (van Mevr. Zoomers-Vermeer), „Gouden Teugels” (van Mevr. Hoogstraten-Schoch), „Maalstroom” (van Henr. Mooy), „Eva” (van Carry van Bruggen) e.d. Ieder op eigen wijze, vaak van onder een geheel anderen gezichtshoek, telkens met variatie van omstandigheden en verhoudingen, geven ze allen hun kijk op de emancipatie-quaestie en sommige daarvan, als „Eva” of „Maalstroom” brengen die alweer op een ander spoor, dan waarin „De Opstandigen” is voorgegaan.

Onder deze alle (want vooral de tweede en derde rang zijn bij deze voorstelling goed bezet) is „Letje” een van de beste en meest beteekenende. Het is zeker niet zoo populair als „De Opstandigen”, en een goedkope uitgave zal er wellicht nooit van komen zomin als een bewerking voor het tooneel, maar met dat al is het literair sterker en beter. Want het heeft hooger qualiteiten, raakt veel meer dan „De Opstandigen” de kern van de zaak en geeft ook veel duidelijker blijk van wat het eigenlijk wil.

Het emancipatie-probleem toch is veel meer dan een vraagstuk van practischen aard, van levenshouding, ’t is in wezen een psychologische quaestie, die door vele en veelsoortige elementen wordt gevormd en in zijn openbaring product is van tal van, onderling soms zeer verscheiden, factoren. Met woorden van bravour of zelfs met de gedurfde daad van een vooruitstrevend modern meisje (zooals in de romans van Julia Frank en Jo de Wit) is het volstrekt niet opgelost. En een uitbeelding van tegenstellingen tusschen voorheen en thans, zelfs al worden die in hun ontwikkeling naar tijdsbegrippen geschetst zooals in „De Opstandigen”, is niet veel meer dan een constateeren van het probleem, alszoodanig duidelijk genoeg en vaak zelfs scherp, maar toch niet verder reikend dan tot de uiterlijke open-

baring. De feiten, zooals ze zich voordoen, mogen dan verklaard worden (die kracht heeft m.i. „De Opstandigen” wèl) — het probleem, dat *achter* die feiten staat, wordt door het druk beweeg op den voorgrond eigenlijk niet of ternauwernood gezien. Een juisten kijk op het vraagstuk geeft alleen de rustige beschouwing, de diep-in-dringende analyse, de ontleding van de samenwerkende factoren. Dan komen óók de tegenstellingen uit, dan worden óók de opvattingen van het verleden gesteld tegenover die van het heden, maar de aandacht wordt niet van het probleem zelf afgeleid op de praktische consequenties daarvan en het doen neemt het uitzicht niet weg op den oorsprong van dat doen. Daarom is de analyseerende emancipatiëroman veel dichtter bij de werkelijke behandeling van het probleem, en raakt „Letje”, dat een boek is van het eerstgenoemde karakter, veel meer de kern van de zaak dan „De Opstandigen”, een roman van het tweede soort. Dr. Ritter, in zijn onlangs gehouden radio-rede, heeft dan ook precies aangewezen, wat „Letje” boven „De Opstandigen” als emancipatie-roman verheft, toen hij zei dat Top Naeff komt met een ragfijne zielkundige ontleding, terwijl Jo van Ammers-Küller een operetteachtige beschrijving geeft.

Maar ook literair, meen ik, is „Letje” sterker en beter dan „De Opstandigen”, omdat het meer en hooger literaire qualiteiten bezit en niet slechts in beschrijving, maar veel meer in rake karakterisering zijn beschouwingen vindt. Zonder dat nu verder als punt van vergelijking of tegenstelling uit te werken, zullen we dat literairvoortreffelijke van „Letje” in het vervolg van dit artikel trachten te doen zien.

En als T a z e l a a r dan de figuur van „Letje” en hare opvoeders, Ma, Pa en Opa, heeft geanalyseerd, gaat hij voort:

„Heel deze roman (is het wel een roman?) is één voortdurende, niets- en niemand ontziende, geestige parodie op het oude opvoedingssysteem, zelfs, ik geloof niet dat het te kras gezegd is, een honnende persiflage. Maar dan in de ontleding van wat de vrucht was van zoodanige paedagogiek tenslotte toch tragisch-ernstig. Want de eindconclusie, die men uit deze geduchtige afrekening krijgt, is: wat was zoo’n kind van Mama, Papa, Oma, ondanks hun ontwijfelbaar beste bedoelingen en zonder dat het ’t zelf begreep, er eigenlijk slecht aan toe; wat werd er in dien goeden ouden tijd aan kinderen van Letjes soort veel bedorven, dat in een heel leven van volwassene niet meer goed te maken viel. Dat is de slotsom, waartoe het boek u brengt, door de treffelijke samenwerking van stijl, analyse, humorteekening, die het maken tot een proeve van de allerbeste literaire kunst.

Vanzelf zal onze lezer, die deze heele beschouwing van „Letje” gevolgd heeft, geneigd zijn te meenen, dat Top Naeff nu op-en-top voorstandster is van een moderne, „vrije” opvoeding, zonder een verouderd Oma’s-gezag en dwingende Mama’s-en-Papa’s-bekrompenheid.

Maar dan zou hij (zij) zich in deze schrijfster ten zeerste vergis-

sen. Want het hyper-moderne van Puck en Kitty krijgt er niet minder „van langs”, dan het ouderwetsche van Oma. Zelfs is de critiek daarop cynischer, dan op de ouderwetsche opvattingen van de laat XIX eeuwse paedagogiek.”

„Maar dan komt de vraag op: Wat wil zij dan met dit boek? Als het nieuwe evenmin goed is als het oude, wat deugt dan wèl?

’t Antwoord lijkt mij niet moeilijk. ’t Boek spreekt in dat opzicht duidelijk genoeg. ’t Gaat minder om ’t oude tegenover ’t nieuwe — dat staat trouwens al in het voorwoord te lezen — maar tegen de excessen aan beide kanten. De schrijfster kant zich tegen het systeem van Mama, Papa en niet-te vergeten Oma evenzeer als tegen de zothed van Adriaan Junior en Lettie. Ergens in het slothoofdstuk zegt ze ’t precies, wat ze bedoelt. . . . „De ouders (zijn) de slachtoffers van den tegenwoordigen tijd, gelijk de kinderen de slachtoffers van den verleden tijd waren geweest. . . .” Dàt is het, wat ze met dit boek wil doen zien: het oude maakte slachtoffers — heel de roman is daarvan de demonstratie! — en er moest verandering komen, in dien zin, dat de kinderen meer zelfstandig zich konden ontwikkelen. De emancipatie-gedachte dus. Maar het nieuwe, de zelfstandigheid zooals die geworden is, maakt óók slachtoffers, meer beklagenswaardiger nog dan de eersten en hopeloozer geruïneerd. Wat worden moest is op vèrworden uitgelopen. En dus is de strekking van dezen roman: een pleidooi voor vernieuwing van wat verouderd is, maar tegelijk verzet tegen de „vernieuwing” der emancipatie-tendenzen, zooals die zich openbaart in de Adriaans en Letties van dezen tijd.

JEAN LOUIS PISUISSE wordt in *Ons Tooneel* (Jan.) herdacht door K o A r n o l d i.

Het was een hevige, fel-tragische tijding, die ons juist voor het ter perse gaan van het vorig nummer van „Ons Tooneel” bereikte: Jean Louis Pisuisse en zijn echtgenoote, Jenny Gilliams, gedood; op het Rembrandtplein in Amsterdam, waarvan hij in zijn liedje „Mondain Verkeer” zoo tintelend-vroolijk gezongen heeft. De couranten hebben ons de bijzonderheden van deze afgrijselijke gebeurtenis niet bespaard. Ze zijn ons zelfs in den vorm van een smakelooze brochure opgediend — een nietswaardig pamflet, dat den auteur waarschijnlijk meer contanten dan lauweren heeft bezorgd, waarom het hem trouwens, gezien zijn moedige anonymiteit, ook wel te doen is geweest.

Die weinig-verheffende campagne heeft getracht te doen verdoezelen, welk een groot en ontzettend verlies ons land, onze cabaret-kunst door het verlies van Pisuisse heeft geleden, en daarom wil ik — zij het dan ook wat laat, doordat „Ons Tooneel” slechts één maal per maand verschijnt — nog even memoreeren, welk een waarachtig kunstenaar, welke een voortreffelijk mensch wij in hem hebben verloren.

Ja, ook vooral dit laatste.

Ik herinner me nog levendig, hoe ik — beginnende met het schrijven van levensliedjes — hem eenige van mijn eerste probeersels ter beoordeeling toezond, trotsch met het succes, dat minder begaafde chansonniers er mede hadden geoogst.

„Ik deel u evenwel mede”, schreef hij o.a., „dat ik in mijn critiek ten opzichte van liedjes, zoowel tegenover mijzelf als anderen, zeer streng ben. Gemakkelijk rijmende menschen als u kan ik niet genoeg op het hart drukken, dat onze Nederlandsche liedjes vóór alles taalkundig, redekundig, maar vooral ook verstandelijk dienen verzorgd te worden, anders krijgen we al te veel van het „Moeder ik kan je niet missen”-genre, waarmede de Amusementskunst, die ik zooveel mogelijk tracht hoog te brengen en te houden, op het oogenblik bedorven wordt.”

Dat klonk niet prettig, maar het was heilzaam. En vooral, het teekende den ernst, waarmede hij zijn taak ook buiten het cabaret opvatte. Het is nimmer zijn uitsluitende wensch geweest, het middelpunt te zijn van een klein, weinig-beteekenend esemble — een verschijnsel, dat overigens op onze vaderlandsche planken niet vreemd is.

Integendeel.

OORDEEL OVER JULIA FRANK. Zij is overleden en uit een zekere pieteit hebben wij over haar laatste werk, verzameld werk, ons zelf het zwijgen opgelegd. Vroeger hebben wij, zonder aanzien des persoons, ronduit gezegd wat wij dachten over haar boeken: ongezone lectuur. En wij hebben zelfs krasser woorden gebruikt, wat ons kwalijk werd genomen, maar eerlijk werd bedoeld en zuiver werd gemeend.

Nu vinden wij, tot onze verrassing, (van wege de barokke theorieën van redacteur Gerard van Eckeren) een oordeel in *Den Gulden Winckel* (Jan.), een oordeel dat planken zaagt met felle karteltandjes . . . en planken van dik hout. Als wij ons niet vergissen, is die uitspraak van Johan Teunisz. Als hij er niet aansprakelijk voor is, willen wij er onzen naam ook wel onder zetten. Want zóó is het, en . . . zóó was het:

Julia Frank. *V r o u w e n*. Verzameld werk.
Leidsche Uitg. Mij., Leiden.

Het succes van Julia Frank is alleen te danken geweest aan de na-oorlogsche mentaliteit van ons volk. Wanneer deze geest wat is vervloeid, zal wel iedereen begrijpen, dat het oeuvre van Julia Frank absoluut onbelangrijk is, en dat we niets, totaal niets hebben aan deze romans, waarmee ze den stroom van prullig werk in onze letterkunde heeft vergroot. Zoo ook dit boek novellen en schetsen (1918-1926). Wat hebben we aan al deze onevenwichtige dames, souffreerende aan de een of andere ongelukkige liefde? Wie interesseert zich voor deze laffe, vulgaire verhoudinkjes en gevalletjes, waarmede hier 159 bladzijden zijn gevuld? 't Is jammer van papier.

inkt en vooral van de verknoeide energie. In deze „Vrouwen” ontbreekt, behalve elk stijlgevoel, ook elke psychologische verdieping, het boek is in één woord: waardeloos. En wat me nog het allermeeft ergert is, dat Julia Frank deze figuren heeft behandeld met een supreme voorzichtigheid, alsof het zeldzaam-kostbare porceleinen waren in plaats van gescheurde misbaksels, die met een verachtelijk gebaar bij de gemeentereiniging dienen te worden gedeponeed.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Chapell (Georges) DE FUIFNUMMERS. Vertaling van Betsy Kater. Met 48 illustraties van Gluyas Williams. (160) f 1.50, J. T. Swartzenberg, Zeist.

De penteekeningen zijn niet onverdienstelijk. En wat zal ik zeggen over den tekst, die bestaat uit een aantal kleine, komieke schetsjes, of ten minste als komisch bedoelde.

't Is wel een beetje oud cliché: de genoegens van een provincie-stadje: liefhebberijtooneel, de literaire damesclub, een historische op-tocht, een „schandaalgeschiedenisje”, waarover de tongen een week lang in beweging raken, een bioscoop-avond, een tennisweek enz. enz., waarbij dan alles in 't honderd loopt, hetgeen dan juist de gezelligheid ten goede komt. Men kent het genre, dat gewoonlijk in een of ander weekblaadje of „magazine” verdwaalt en dan later nooit meer wordt teruggevonden, tenzij (zooals hier) de eigenliefde van den schrijver hem in blaast, dat ze waard zijn gebundeld te worden.

Daudet (Alphonse) 'T KERELTJE. (334) f 2.50. geb. f 3.50. „Prometheus”, Amsterdam.

„Ik ben geboren den 3^{den} Mei 18... in een stad in Languedoc, waar men, evenals in alle steden van het Zuiden, veel zon, tamelijk veel stof, een Carmelietenklooster en enkele overblijfselen uit den tijd der Romeinen vindt.”

Zoo begint Daniel Eyssette het relaas van zijn leven. Zijn vader was een bemiddeld fabrikant, maar het onheil zat al in de lucht. Jaar op jaar gingen de zaken achteruit, zij moesten verhuizen, de schulden namen zienderoogen toe; de ruïne was niet meer tegen te houden. En nu moesten vader en moeder, broer Jacob en de jonge Daniel van elkaar scheiden om elk voor zich het brood te verdienen. Kleine Daniel wordt door bemiddeling van 'n inspecteur secondant op een kostschool. Hij is klein en tenger en heeft een Italiaansch meisjesgezicht. Wat hij moet lijden van zijn collega's en van de weerbarstige jongens, wordt wijd en breed beschreven, en wij begin-

nen te vreezen dat Daniel nooit een man zal worden. Tenslotte wordt het den jongen te erg, en hij vlucht naar Parijs, bij zijn broer Jacob, die secretaris is bij een ouden, typischen graaf, die zich haast met zijn memoires. Jacob is een flinke jongen geworden met een echt vrouwelijk gemoed en hij zorgt voor zijn broer met moederlijke liefde. Hij werkt voor hem en zorgt voor zijn broer, die nooit „een man zal worden” zooals de verstandige Jacob nu zelf erkent. Daniel wordt getroffen door een der grootste rampen, die de jeugd kan overkomen. Hij heeft eene vaardigheid in 't rijmen en voelt zich kunstenaar, dichter. De rampzalige is dus van zelf ingeleid bij het groote leger van leegloopers, die voor niets nut zijn, hun tijd verknoeien met de productie van „blauwe vlinders” en voor geen enkele mannentaak geschikt zijn. Hij schrijft bovendien, wat overigens nauwelijks het geval verergert, slechte verzen. Op aandringen van zijn broer, die hem een genie waant, geeft hij een bundel uit en van de heele oplage wordt er één exemplaar verkocht. En de eene die dat exemplaar gekocht heeft, is eene slechte vrouw, een knappe avonturierster, die zijn ongeluk zal worden. Want als Jacob voor drie maanden met zijn graaf in Italië is en Daniel op eigen beenen moet staan, bezoekt de slechte vrouw den kinderlijken Daniel, verleidt hem en trekt hem met zich naar beneden. Hij is te veel hulpelooze jongen om zich los te maken uit het net van de vrouw. Doodziek komt Jacob om zijn broer te redden. Hij slaagt daarin en sterft. Daniel krijgt een goede vrouw en wordt opgenomen in de porcelein- en kristalzaak van zijn schoonvader. Het boek is zeer kiesch geschreven. Voor grootere lezers.

Dorgelès (Roland) HOOG SPEL. Vrij uit het Fransch door Ellen Forest. (286) f 2.50, geb. f 3.25. P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam.

Dorgelès is tegen André Gide en in mijn oogen is dat een goede noot, want in Gide vind ik niets goed behalve zijn talent van schrijven.

„Je condamne André Gide non seulement au nom de l'esprit catholique, qui est le mien, mais au nom de mon santé morale. Nous sommes pour les toniques: il est pour le poison. Il croit éclairer les âmes: quelle erreur: il les trouble. Ce ne sont pas les vertus qui l'intéressent, ce sont les tares. . . .”

En dan had Dorgeles nog dit ander woord:

„Je voudrais que ces quelques mots puissent servir d'épigraphe à tous mes romans. . . . si j'écris, c'est pour servir.”

En Dorgeles is niet van plan om wille van zijn tendenz zijn kunst op te offeren: „je ne suis aucunement cornélien et ne souhaite pas que l'écrivain dépeigne l'homme tel qu'il devrait être, mais je n'aime pas non plus qu'on le dépeigne systématiquement tel qu'il ne faudrait pas qu'il fût.”

Na deze uitgesproken bedoeling kan men in *Hoog Spel* de uitwerking van zijn procédé benaderen. Hij vertelt de reis op een grooten Oceaanstoomer van Marseille naar China. De cosmopolitische

bevolking van deze drijvende wereld schildert hij op meesterlijke wijze en toont ons hoe al die menschen bewogen worden door verscheiden mobilia: door vluchtige liefden en passies, door goudzucht en jalousie, door ijdelheid en aanstellerij, door kunstbedrog en wraak.

En door dit alles heen loopt een drama van den jongen man, die door zijn voogd bedrogen en bestolen, verliefd op een onbeduidende artiste, in woede zich op hem heeft gewroken en op het eind zijner reis wordt gearresteerd en in zee springt en verdrinkt.

Het is natuurlijk geen boek voor jonge meisjes, maar voor ouderen, die de bedoeling van den schrijver begrijpen, is het eene lectuur, die er wezen mag.

De eigenlijke naam van Dorgeles is Roland Leclavelé, geboren te Amiens in 1886.

Hellen (Max) HET PARELENDE LEVEN. (271) 2de druk. f 2.50.
N.V. Paul Brand, Hilversum.

Op het titelblad kan men lezen: „Bekroond antwoord op de prijsvraag door het tijdschrift Boekenschouw. Uitgeschreven in het jaar O.H. 1912.” Iedereen weet nu wie deze heer Hellen was, daar bestond ook geen reden om het geheim te houden. De tegenwoordige wakkere redacteur van het Kath. Artsenblad, Dr. Hudleston Slater, thans te Rotterdam.

Ik zie met groote voldoening op dezen nieuwen druk, want hij bevestigt niet alleen de uitverkiezing der beoordeelaars, maar ook mijn persoonlijke overtuiging, dat „het parelende leven” een der beste en meest oorspronkelijke romans was door een katholiek geschreven. Wie vroeger nog niet in staat was dat op te merken, moge zich daarvan thans de zekerheid geven.

Wien de opdracht geldt: „aan den man, die heen ging”, heb ik nooit geweten, heb ik ook nooit gevraagd. En op de zeer sterke en feitelijke vermoedens, die ik had, heb ik nooit willen doordenken. Het ging mij niet aan!

In het jaar O.H. 1912? Och, dat was het eerste jaar dat ik Boekenschouw overnam en met mijne medewerkers binnen het jaar kon brengen tot een driedubbel aantal abonné's.

Maar tegenover deze vreugde staat of stond twaalf jaren later weer een gevoel van verdriet en walging.

Wie had gedacht dat ik toen in aanraking zou komen met een der grootste schoften, die ik ooit in mijn leven zou ontmoeten? Een volslagen oplichter met het huichelmom van een Tartuffe. Ook dat is weer voorbij — het was vies, maar 't was leerzaam.

Courths-Mahler (H.) DE WILDE URSULA. Uit het Duitsch door Ada van Arkel. (189) f 1.50. J. F. Swartsenberg, Zeist.

Nu, zoo heel erg wild is Ursula niet, want zij trouwt met een ernstigen professor. Trouwens het eenige staaltje van echte wildheid, dat zij onder onze oogen uithaalt is te zien op den omslag. Te paard

springt zij over de neergelaten sluitboomen vlak voor een sneltrein over de rails. En de professor zat het roekeloze ook wel wat in het bloed, zoodat hij zich aan haar natuur verwant voelde.

En bovendien, zoo ineens ging het ook niet. Ursula is namelijk eerst getrouwd geweest met een jonker, een goedgehartigen seigneur, die uit liefde tot haar en om in haar oogen dapper te zijn, zich laat vervoeren om een gevaarlijken berg te beklouteren. Hij heeft een ongeluk en wordt met een gebroken been gevonden.

Zij is de aanleiding van zijn waagstuk en zij huwt den ongelukkige om boete te doen voor hare lichtzinnigheid. Maar het offer valt op den duur zeer zwaar. . . . zoodra die professor op de vlakte verschijnt. De medelijdende Courths-Mahler laat dan de beenwonde van den jonker zijn hart aantasten en helpt hem zacht de eeuwigheid in. En de professor, die ook al jaren lang boete doet omdat hij zijn jonge vrouw, door haar onvoorzichtig op zijn bergtochten mee te nemen, eene longontsteking bezorgde, waaraan zij bezwiken is, wordt door de schrijfster eveneens met mededoogen behandeld.

Want Professor Will Vollrat krijgt nu freule Ursula en beiden mogen hunne boeten betaald achten. Niets tegen te zeggen!

Gregory (Jackson) DE DOODENSPRONG. Uit het Engelsch door Henriette Rappard. (292) f 2.15. Geb. f 2.90. J. Philips Kruseman, Den Haag.

Als iemand eens een leesboek ter hand wil nemen om zijn geest wat af te leiden van al te inspannende of zorgwekkende gedachten, dan heeft hij groote kans onder de boeken van Jackson Gregory iets te vinden van zijn gading.

Ik heb ten minste „De Doodensprong” in een soort van weldadige spanning gelezen. Honderdmaal liever deze lectuur dan die op den duur dol-vervelende liefdeshistories, met hun zwoele passies of weeke sentimentaliteiten.

Ook hier is er sprake van liefde, natuurlijk. Een gevoelen zoo invloedrijk als de „Amor” laat zich niet voorbij zien in een leven, of zelden ten minste. Maar zij wordt niet overheerschend, alles overheerschend. Hier is ook plaats voor al het andere, van het veel verscheidene.

En juist die verscheidenheid van gevoelens die er woelen in de harten der menschen, maakt dit soort van verhalen zoo aantrekkelijk.

Energie om te winnen, moed en doodsverachting, levenslust en opgewektheid, haat en sluwheid en bedrog, speeldrift en hebzucht: een heele Shakespeaere-wereld ligt open voor een echten schrijver van ras. Maar die zijn er werkelijk niet zoo veel als de overweldigende boekenproductie zou doen vermoeden.

Deze roman kan ik volwassen lezers wel aanbevelen. Er zit niets vervelends en niets ziekelijks in.

Cléments (Colin) GEVEN DE HEEREN DE VOORKEUR AAN BLONDJES? BESLIST NIET! Uit het Engelsch door Betsy Kater. (192) 24 illustraties f 1.50. Geb. f 2.25. J. T. Swartsenburg, Zeist.

Men heeft de boekjes van Anita Loos wel voor de ramen zien

liggen, die in hun titel precies het tegenovergestelde beweren.

En de heldin van een van die boeken richt nu in dit van Cléments een open brief tot de lezers.

Ik ontdekte, dat Anita Loos een boek had geschreven, getiteld: „Blondjes genieten de voorkeur”. Het handelt heelemaal over een meisje dat zich niet zoo heel behoorlijk gedraagt.

En dat boek, waarover ik het heb, is hier in Amerika verschenen, juist terwijl ik ginds in Parijs was, om zooveel artistieke atmosfeer op te doen, als ik maar kon — wat mijn werk zeer ten goede zal komen — om steeds maar geschiedenis te studeeren, en om bijna nergens anders naar te kijken, dan naar de gebouwen, want dat wordt van je verwacht, als iemand je meeneemt naar Parijs in je vacantie.

Het toeval wilde, dat een criticus het las en op de gedachte kwam, dat Anita Loos mij en mijn eigenaardigheden in dat boek had beschreven.”

En dat vindt ze vervelend. Want iedereen in Amerika lacht zich slap en nu heeft ze een middel gevonden om haar reputatie te redden. Zij, „de groote filmartiste”, vroeger kaartjes verkoopster, heeft gedurende haar drie weken in Parijs een pak brieven geschreven en die wil ze nu in een boek vereenigen.

't Is een dwaas boek. Een dolle satire op het filmleven, op Amerikanen, op Hollywood, op Russische prinses en zoo voort. Maar die gewilde grappigheid, ofschoon meesterlijk gedaan in voorgewende argeloosheid, wordt op den duur wat vermoeiend. Oudere mensen kunnen dat boek wel lezen, maar ik geloof dat oudere mensen er niets aan zullen vinden. Soms is de charge te overdreven: waar bijvoorbeeld de filmdiva drie of vier flesschen champagne uitsluitend voor haar persoontje neemt, en dan nog dorst heeft; en waar ze van iederen man, dien zij tegenkomt, een, of liefst twee armbanden met diamanten aanneemt. Daar ligt over het heele boek een cabaretsfeer, en die schijnt ook op uit de plaatjes. Maar de schrijfster glijdt over alles vluchtig heen. Immoreel is het boek niet, maar 't is toch zeker niet de lectuur die wij zouden bewonderen.

OPVOEDER EN KIND

G. LAMERS S.J., RECTOR — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

WAT ER IN DEN NOTEDOP ZIT?

Dit opschrift zal dadelijk worden begrepen, als men weet dat ik van plan ben, iets te zeggen over het boek van V. M. Hillyer: *De Wereldgeschiedenis in een notedop voor de jeugd*. Het is verschenen in een Nederlandsche bewerking onder toezicht van Dr. J. A. Vor der Hake, Rector van het Baarnsche Lyceum, bij de Hollandia-Drukkerij.

Deze onderwijs-man meemt dus ook dat er in dezen notedop wat inzit, en daarom heb ik mij afgevraagd: *wat* er inzit.

Dr. Vor der Hake begint met de verklaring: „Dit boek wordt het Nederlandsche publiek aangeboden als een voorlooper, een echte, serieuze voorlooper, op latere serieuze geschiedenisstudie. Een voor jonge kinderen begrijpelijk boek, in een voor hen begrijpelijke taal. Het wil geschiedenis tot een *boeiend* ding maken, en is daarin naar mijn meening, geheel geslaagd.”

Tot zoover de zeer welwillende Dr. Vor der Hake. *Boeiend*, dat is tot daaraan toe. Maar wat nemen de kinderen mee van de *geschiedenis*? Op heel veel plaatsen *zoo veel*, dat hetzelfde euvel weer ontstaat, dat men juist wilde vermijden: de kinderen kunnen het niet onthouden en zwemmend in de veelheid der feiten, verwarren ze het een met het ander.

Nemen wij maar eens het XIII hoofdstuk, dat handelt over „de menschen, die ons A.-B.-C. maakten.”

„Lang voordat de menschen schrijven konden, leefdde er ergens een timmerman, die Cadmus heette. Op zekeren dag was hij in een huis aan het werk, toen hij een stuk gereedschap noodig had, dat hij thuis had gelaten. Hij nam een houtspaander, schreef er iets op en gaf dien aan zijn slaaf; daarop beval hij hem naar zijn huis te gaan en den spaander aan zijn vrouw te brengen, want deze zou daardoor weten wat Cadmus noodig had. Verwonderd deed de slaaf wat hem gelast werd. Cadmus' vrouw keek naar den spaander en zonder een woord te zeggen, gaf ze het verlangde voorwerp aan den verbaasden slaaf, die dacht dat die spaander op een of andere geheimzinnige wijze een boodschap had gezegd. Toen hij met het stuk gereedschap bij Cadmus kwam, vroeg hij, of hij dien merkwaardigen spaander mocht

hebben, en toen hem dat werd toegestaan, hing hij hem als een amulet om zijn hals."

Als de jongens op den rand van hun geschiedboek eenige vragen stelden, zou mij dat niets verwonderen. Bij voorbeeld: „hoe kon Cadmus op zekeren dag zoo ineens schrijven?" — „Hoe kon zijn vrouw zoo direct lezen wat hij schreef?" — „Wat is een amulet, mijnheer?"

En dan zou het antwoord zijn, gelijk het in werkelijkheid in dit boek ook luidt: „Och, trek je daar maar niets van aan, want die heele geschiedenis van Cadmus is natuurlijk een fabeltje."

En dan dadelijk erop: „Cadmus was een Phoenicier, en we weten wél, dat het Phoeniciersche volk het alfabet uitvond. Jullie kinderen noemen het waarschijnlijk het A. B. C., maar de Grieken hadden veel moeilijker namen voor de letters. Ze noemden de A „alpha", de B „bêta" en zoo voorts (wat beteekent dat „en zoo voorts." Zullen de kinderen niet voortgaan...cêta, dêta, êta? Chr. N.) Daarom sprak een Grieksche jongen van zijn „alpha bêta" en daarom noemen wij het nu het alfabet." Dat wordt gecompri-meerde wetenschap!

Maar 't mooist van alles is dat op blz. 76 de kinderen, die verondersteld worden wél te weten dat het phoenische volk het alfabet uitvond, zes regels verder op diezelfde bladzijde, te hooren krijgen:

„Misschien heb je nooit gehoord van Phoenicie of het Phoenische volk." Dus precies de tegenovergestelde onderstelling.

En dan komt er een verhandeling over het phoenische alfabet en den oorsprong der Phoeniciers en hun Koning Hiram.

Vraag: hoe houden de kinderen het uit elkaar, en hoe moet in hun hoofdje het molenrad beginnen te draaien.

En de stakkerds krijgen ook nog te slikken een hoofdstuk over *Godsdienst-twisten*. Dat is het 61ste.

De schrijver begint aldus: „Sommige menschen zeggen, dat jonge meisjes en jongens dit hoofdstuk niet kunnen begrijpen. Het is te moeilijk zeggen ze. Nu, dat wil ik dan toch eens zien!"

En ik wilde dat ook wel eens zien. En ik heb dat hoofdstukje met aandacht gelezen en als de schrijver op het eind zegt tot de kinderen: „Is dat nu te moeilijk voor je om te begrijpen?" dan antwoord ik voor hen: Neen, zóó niet. Maar de fout is dat ze het glad verkeerd *moeten* begrijpen. Dat namelijk de Paus een bemoeial was, en dat (zooals de schrijver zegt) Luther *natuurlijk* weigerde toen hem gelast werd alles in te trekken. En dat Hendrik VIII het niet rechtvaardig vond, dat iemand in een ander land, zelf al was hij Paus, zeggen kon wat iemand in Engeland doen mocht. Nogal wiesdes, hé! „Hij was zelf ook een heerscher en niet van plan aan welken vreemdeling ook toe te staan, zich in zijn zaken te mengen of hem bevelen te geven." (blz. 398).

En dat alles heet Hervorming „omdat het oude *geloof* een nieuwen *vorm* kreeg." Anders niets natuurlijk!!

Neen, een notedop is het niet. 492 bladz.! En een kern zit er ook niet in.

Chr. N.

VOOR HET KIND

Krienen (Ch.) POMMELMAN EN ZIJN PLEEGKIND. (156) Ingen. f 0.72, geb. f 1.20. 3e druk. — Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Een goed kinderboek, over eenvoudige menschen. Eenvoudig is Pommelman en zijn vrouw en zijn pleegzoontje, en alles wat zij beleven, maar nochtans het lezen waard.

Kievit (C. J.) DE JONGE MUSICUS. (157) 2e druk. — NOG NIET TE LAAT. (158) 4e druk. — Ingen. f 0.75, geb. f 1.20. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Twee boekjes, zooals men die vóór 'n tiental jaren schreef, met moraliseerende strekking. Het eerste behandelt dobbbelen en drank die tot diefstal en maatschappelijk verval voeren, het tweede den invloed van slechte vrienden.

Kramer (M.) GERRIT VAN DOORN. (223) Geb. f 1.75. Van Holkema en Warendorf, Amersfoort.

Gerrit van Doorn is een verwoed botanicus; zijn plantenliefde brengt hem op kostschool en in de vacantie in menig moeilijk parket, en Kramer weet die avontuurtjes leuk te vertellen.

De manier waarop de plantkunde-leeraar zich aan zijn klas voorstelt, zal voor sommige paedagogen hetwat vreemd zijn.

Nanda. BOB EN INA. (255) Ingen. f 2.15, geb. f 2.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Ina heeft te strijden tegen een leelijke afgunst, die den gezelligen omgang tusschen haar en haar nichtje Bob vertroebelt. De ondervinding maakt Ida tenslotte wijzer en zij wordt weer de echte vriendin van de onzelfzuchtige, vroolijke Bob, van wie iedereen evenveel houdt; haar neefje Toon wil zelfs — kinderlijk gelukkig — met haar trouwen.

Livingstone Hill (Grace) OP MOEDER'S PLAATS. (224) A. W. Sijthoff, Leiden.

De egoïstische Nel Copley komt mokkend van de academie naar huis, om haar moeder, die een rustkuur noodig heeft, thuis te vervangen. Maar als zij inziet hoe het geheele huis op haar wacht, verandert zij spoedig in een lief huismoedertje, dat moreel en materieel het leven der familie veraangenaamt. Met zachtheid — te veel zachtheid misschien — brengt zij ook haar broer Carey in het goede spoor.

Dit gezonde meisjesboek, dat sluit met twee blozende paartjes, zullen ook ouderen graag lezen.

Valkema Blouw (J.) DE GEKANTELTE KAROS. (183) Ingen. f 2.25, geb. f 3.25. W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

De gekantelde karos is de titel, dien ir. Valkema Blouw geeft aan de gedenkschriften van Vicomte Armand de Cordogne, avonturier, tooneelspeler, zeeroover en landadelman. De oorzaak van diens avontuurlijk leven is dat hij wegloopt van huis, omdat zijn vader hem dwingen wil in een klooster te treden. Dat een vader zoo onverstandig is, kunnen wij ons voorstellen; maar onbegrijpelijk is dat uit niets blijkt, dat de klooster-overheid bezwaren heeft tegen een dergelijken novice.

Risseeuw (P. J.) VAN KLEIN TOT GROOT. (174) Uitgevers Mij. „De Mercur”, Scheveningen.

Verhaal van een jongensclub. Protestantsche jongens; veel wandelen, spelen in de duinen en vechten.

Ovink-Soer (M.) DE KINDEREN HERINGA. (208) Ingen. f 1.65, geb. f 2.25. G. B. v. Goor Zn., Gouda.

'n Familieverhaal, zooals er meer staan op naam van deze schrijfster. Wel en wee in het groote gezin van dr. Heringa. Verschillende bladzijden, die te zoetelijk zijn. Bioscoop-bezoek zien wij liever niet in een kinderboek; dat volwassenen in de cinema hun tijd verspillen is reeds erg genoeg.

Kramer (D.) STANS VAN DE VIJF-JARIGE, (286) Ingen. f 2.25, geb. f 2.90. N.V. Jacob van Campen, Amsterdam.

Stans, lid van een zeer vrijzinnig-Protestantsch huisgezin, beleeft de gewone up en downs van de H. B. S., heeft aanleg voor teekenen, is na het eindexamen „bereid voor Het Leven”, is liever innerlijk zwak met oogenblikken van plotselingen moed, dan sterk met momenten van zwakheid, tracht een ouderen jongen, slungeligen egoïst, voor wien zij toch „niet dát” voelt, in zich zelf te doen gelooven en gaat op catechisatie bij een dominee, met wien zij sympathiseert.

Adacee JETTEKE (218) J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Wanneer een meisje van 14 jaar de helft van haar dagen verdenkt, bijna tegen haar zin met een jongen loopt — 14 jaar —, diepzinnige gesprekken houdt met een vriendelijken heer, De Kleine Johannes leest — 14 jaar, — dol is op dichtbundels, en — 14 jaar — al weet voor wien het echte gevoel zal komen, noemen wij dat meisje onkinderlijk. En wanneer een boek van 218 bladzijden aan

dat meisje is gewijd, noemen wij dat boek onkinderlijk en onzinnig.

Angel (C.) EDISON, ZIJN LEVEN EN UITVINDINGEN. (195) Ingen f 2.25, geb. f 2.90. H. P. Leopold's Uitg. Mij., den Haag.

Edison, het genie van onuitputtelijke energie, die honderden patenten aanvraagt, en uitvinder van beroep werd, en bovendien meer onderzoeker dan zakenman was, moet jongens wel interesseeren. Een goede afwisseling op de gewone amusementslectuur voor jongens.

Brievenbus

M. L. t e Gr. Ja, die naam is verkeerd gedrukt onder dat portret van F. van Eeden, (Januari-nummer van Boekenschouw, blz. 389). Het is J. Veth en *niet* J. Vath.

P. C. t e H. Geen stof voor ons om er over te schrijven. Of dat nu socialisten doen of katholieken, verandert niets aan de zaak; het zijn en blijven kwajongens-streken. En men praat er niet over.

J. K. t e A. Die datum is reeds voorbij. Pol de Mont vierde verleden jaar reeds (19 April) zijn 70sten verjaardag.

L. Gr. t e H. Wij wisten het wél; wij hadden zelfs van onzen franschen medewerker reeds een artikel, waarin hij zoo duidelijk mogelijk aantoonde dat het mis was met den jongen schrijver *Mont herlant*. Zijn catholicisme dat ons altijd zeer suspect is voorgekomen, heeft nu zijn laatste sluiers afgelegd. We hebben in voorgaande nummers, toen hier in ons land, jonge menschen hem luidruchtig bewonderden en ofschoon ze zijn fransch maar heel gebrekkig verstonden, te kennen gegeven, dat wij in den jongen sportmaniak niet erg gerust waren. Het schijnt nu wel vast te staan dat zijn catholicisme naar de maan is, en hij zijn malle lichaamscultuur (en dan alles eronder begrepen) alleen nog heeft overgehouden.

Wij hebben het artikel voorloopig uitgesteld, om een nader onderzoek in te stellen, en vooral ook hem niet dadelijk de gelegenheid om van zijn dwaalwegen terug te keeren, af te sluiten.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

door PROF. A. J. M. MULDER.

In de laatste maanden heeft het tijdschrift „*Die Naturwissenschaften*” verschillende inleidende artikelen gegeven om ons op de hoogte te houden omtrent den stand der wetenschap wat betreft de constitutie der stof. Met name het opstel van L. Flamm: Die neue Mechanik, is zeer duidelijk. Hij toont aan, dat men met Schrödinger, De Broglie en anderen het onverklaarbare raadsel der vaste electronenbanen in het atoom kan oplossen met de gegevens der klassieke trillingstheorie. Hierbij sluiten zich aan twee artikelen van P. Jordan: Die Entwicklung der neuen Quanten-mechanik, die ongeveer dezelfde stof veel uitgebreider en heel wat geleerder uiteengezet; goed voor hen die wat dieper op deze interessante kwestie willen ingaan. Hierin toont zich dit tijdschrift dus weer gelijk steeds up to date. Nog signaleeren wij een zeer lezenswaardig opstel van A. Sommerfeld: Zur Elektronentheorie der Metalle, waarin gewezen wordt op de moeilijkheid om den electrischen stroom in een metaal te verklaren door een strooming van electronen. Andere interessante dingen vinden wij over rekenmachines, onze huisdieren, de moderne windmolens, de theorie van het ontstaan der steenkolen en de meting der lichtsnelheid.

Die Umschau van de laatste maanden van 't vorig jaar bevat o.a. een aardig artikel over Svante Arrhenius, die onlangs overleden is. Deze grondlegger van de moderne theorie der electrolyten werd op 24-jarigen leeftijd juist wegens deze theorie, die hij in zijn akademisch proefschrift had ontwikkeld, voor het verkrijgen van den doctorstitel, aan de Universiteit van Upsala, door zijn promotor afgewezen. Het geschrift kwam echter in handen van Ostwald, destijds professor in Riga. Deze reisde naar Upsala om met Arrhenius-zelf te spreken, en het bezoek van den buitenlandschen Professor verwekte in het kleine akademiestadje zulk een opzien, dat de gedroepen privaatchocent onder den druk der algemeene opinie in den herfst van 1884 met goed gevolg kon promoveeren. Interessant is ook, in hetzelfde nummer een artikel over het vliegen zonder motor, waarbij gebleken is, dat het vliegtuig zonder staart beter op de lucht drijft dan de machine die van een staart is voorzien. Aanleiding tot deze bevinding werd gegeven door de gemakkelijke zeilvlucht van den ooievaar, die in zijn korten staart geen richtpennen heeft. Het nummer van 26 Nov. is geheel gewijd aan de „moderne huishouding”. In dat van 3 Dec. komt een art. voor over de zgn. „Sferenmuziek” van Leo Theremin, Prof. aan het Physisch-technisch Instituut in

Leningrad. Een vakkundige beoordeeling van de muzikale resultaten, die hij bereikt, en waarover in de kranten reeds is opgesneden, wordt ook hier niet gegeven. In een verslag: „Glossen zum Metapsychischen Kongress in Paris” worden Dr. Frhr. v. Schrenck-Notzing en gravin Wassilko geducht onder handen genomen en het oordeel van Prof. H. Driesch, die de „strengere wetenschappelijkheid van het Congres roemt, onbegrijpelijk gevonden. Het nummer van 10 Dec. geeft een samenvatting van een artikel van Prof. G. Ewald in de „Münchener medizinische Wochenschrift” over het „Wunder von Konnersreuth”, die vrijwel overeenstemt met wat de kranten daarover reeds geschreven hebben. Men doet beter hierover de *Stimmen der Zeit*, December 1927 te raadplegen of de brochure van denzelfden schrijver (R. Leiber), die onlangs is verschenen.

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

Mesny (René) LES ONDES ÉLECTRIQUES COURTES.
(163) Edité par la Société „Journal de Physique”. (Recueil des Conférences-Rapports. Volume 12; 2e Série) 30.— frs.

De korte golven spelen tegenwoordig in de radio een voorname rol. Met „korte” golven worden in 't algemeen, en speciaal in dit boek, bedoeld golven tusschen 10 en 150 m. lengte. „Deze grenzen hebben, zegt de schrijver, geen absolute beteekenis en golven van 3 en 400 m. bijv. hebben met de eerste nog talrijke eigenschappen gemeen. Maar tusschen 100 en 200 m. treden toch zeer belangrijke verschillen op en van golven, die korter zijn dan 10 m. staan ons nog geen zekere gegevens ten dienste, ten minste wat hun voortplanting op groote afstanden betreft.

Deze bestudeert S. in het derde en laatste hoofdstuk, dat wel het interessantste is voor den physicus. De beroemde proeven van Nichols en Tear, die golflengten van 0,22 tot 0,42 konden verkrijgen, worden onder belichting van een viertal zeer duidelijke teekeningen goed weergegeven.

Voor den practicus in de radiotelegrafie zullen de twee eerste hoofdstukken 't voornaamste zijn. Hoofdstuk I gaat over de voortplanting, hoofdstuk II over zender en ontvanger. Ook hier zijn de teekeningen over 't algemeen duidelijk. Waartoe echter fig. 8 dient begrijp ik niet; er wordt in den tekst ook nergens naar verwezen. In fig. 34 zijn de letters A en B vergeten. Fig. 59 stemt niet geheel overeen met den tekst: een „résonateur T” zoekt men tevergeefs.

Overigens gelooven wij, dat de taak van den S. een vrij ondankbare is. „La démonstration que nous donnons est loin de viser à la rigueur” zegt hij op blz. 96, en wij kunnen er aan toevoegen: zoo is het bijna het geheele boek door. Er zijn nog te weinig kwantitatieve gegevens omtrent de korte golven om nu reeds een volledige theorie

daarvan te kunnen opstellen, en zoo lijkt ons dit boek wel een beetje voorbarig.

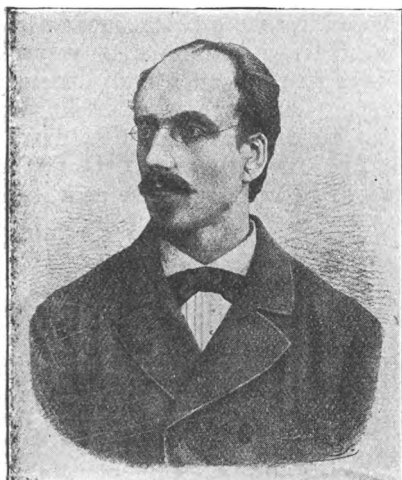
Hoppe (Edmund) GESCHICHTE DER PHYSIK. (VIII en 536). Mk. 33.— Vieweg & Sohn. Braunschweig. 1926.

Een schat van historische gegevens zijn in dit werk samen gebracht, vrucht van een meer dan 20-jarigen arbeid. Ik geloof dat wij den schrijver geluk mogen wenschen met zijn prestatie. Het boek moet opgevat worden als een poging tot een geschiedenis der physische problemen, niet der personen. De problemen worden ingedeeld onder *Mechanica*, *Warmte*, *Optica*, *Electriciteit* en *Magnetisme*. De feiten en de theorieën, zoo beknopt mogelijk geformuleerd, worden in tijdsorde naast elkander gerangschikt en door S. vaak kritisch beschouwd, met welke appreciatie wij het niet altijd eens kunnen zijn. Eén voorbeeld: de bekende definitie, die Aristoteles geeft van beweging, en die door de grootste wijsgeeren geroemd wordt als de meest juiste, meest universele en diepzinnigste die ooit gegeven is, wordt door H. genoemd een „inhaltsloze Erklärung”. *Risum teneatis amici*: Hoe verdienstelijk deze verzameling van historisch materiaal ook zij, een geschiedenis is het nog niet. De S. voelt blijkbaar meer physisch dan historisch, zijn boek is een compendium geworden en als zoodanig onleesbaar. Maar wat Hoppe ons geboden heeft zal van waarde zijn voor dengene, die genoegzame historische bekwaamheid bezit om ons eenmaal een echte geschiedenis der physische problemen en hun geleidelijke ontwikkeling te geven.

Een goede en getrouwe dienstknecht

door A. GIELEN S. J.

J. R. van der Lans is heengegaan uit de wereld der levenden en hij heeft reeds vernomen het woord van den Meester tot zijn goeden en getrouwen dienstknecht: Euge serve bone et fidelis. . . .

J. R. v. d. LANS 1880
rigger deden, zijn „curriculum vitae”, — werd in 1855 geboren te

1900

Nog kort geleden, 1 Juli 1925, werd hij zeventig jaren en wie zich nog herinnert hoe hij toen in de pers werd gehuldigd en gevierd, zal weten dat men in hem zag een goed schrijver en een nobel mensch. En dit was hij inderdaad.

* * *

J. R. van der Lans — wij geven hier nog eens heel beknopt en eenvoudig, wat wij een paar jaren geleden uitvoeriger deden, zijn „curriculum vitae”, — werd in 1855 geboren te 's Gravenhage, hij bezocht na de Vincentiusschool aldaar de Stedelijke Normaalschool (een andere was er toen niet) en verwierf op 18 jarigen leeftijd de Acte Lager Onderwijs. Van 1873 tot 1875 was hij onderwijzer te 's Heerenhoek en verder tot 1879 in Rotterdam. Onderwijl haalde hij de Acten voor Fransch, Duitsch en Engelsch. Op het punt van op te gaan voor de hoofdacte, verwisselde hij, die al menig bewijs van zijn schrijftalent had gegeven, het onderwijs voor de journalistiek. Hij verbond zich aan de Maatschappij „De Katholieke Illustratie”, in welk tijdschrift de reeks zijner romans verscheen, bracht de krant „Het Huisgezin”

tot hoogen bloei door zijn pittige en scherpzinnige artikelen.

In 1898 verwisselde hij het hoofdredacteurschap van de „Kath. Illustratie” met dat van „De Gelderlander”, het Nijmeegsche dagblad dat in 1900 in handen kwam eener Vennootschap, die van der Lans tevens aanstelde tot directeur.

1904

Toen moest de romanschrijver wel ondergaan in den journalist, om echter, nadat hij zijn welverdiende rust genomen had, dadelijk weer te herleven, wat blijkt uit zijn historische roman „In de verdrukking” en zijne belangstelling in literaire onderwerpen.

* * *

Hij was een nobel mensch. Eerlijk als goud; een man van hooge geestelijke beschaving; een Katholiek van diepe geloofsovertuiging, in groote ziele-evenwichtigheid.

Mij dunkt dat hij, die anders veel kon begrijpen, dan toch ook wel als een vreemdeling zal hebben gestaan tegenover de „verscheurdheid” eener jonge generatie, die haar onrust of aanstellerij wilde uitgeven voor Godshonger en feller drang naar idealen.

Op „De Plasmolen” 1914

Hij was geestelijk te gezond en bovendien te oprecht om „getourmenteerd” te zijn.

Schertsend mocht hij wel eens zeggen dat zijn lastige kwaal, die onberoepbare doofheid der latere jaren, zijn „vagevuurtje” op aarde was. Maar daarmede was alles al lang goed. „Dieu le veut”, als in zijn kruisvaarders-roman.

En hoe heftig overigens zijn innigst verlangen tot God ging, bleek nog in zijn jongste ziekte. Week lang werd hij gekweld, gebrand en geschroeid door een ontzettenden dorst, zoodat hij zich wel zou hebben kunnen laven aan het onreine en weerzinwekkende water van een viezen poel, maar hij verdroeg zijn lijden

door den langen nacht om maar niet zijn dagelijksche H. Communie te moeten missen.

Een dichter- of schrijversglorie, al was het van een Dante of Vondel, kan daar eigenlijk niets meer aan toe voegen.

De liefdevolle, die hem nooit

J. R. v. d. Lans en Echtgenoot,
Julie Russel. 1905.

1919

verliet, heeft hem in de folterende pijnen van zijn laatsten dag, slechts één, één enkelen keer hooren verzuchten „Erbarming”. En zijn stervende geest heeft waar-schijnlijk het troostwoord gehoord: „hodie Mecum eris . . . !”

Sir Philip Gibbs over de Toekomst

door ELLEN RUSSE.

In de maand Februari hebben de dagbladen en tijdschriften zich met de nagedachtenis van twee mannen bezig gehouden: Jules Verne en Prof. Lorentz. Nu kan men wanneer die namen aldus in één adem genoemd worden de combinatie ietwat zonderling vinden en geen onmiddellijk verband zien tusschen twee zoozeer uiteenlopende figuren, maar toch hebben we onder de lezing van Sir Philip Gibbs' nieuwe boek *The Day after Tomorrow*¹⁾ telkens aan deze beide persoonlijkheden moeten denken, omdat zij beiden een speciaal type vertegenwoordigen, het type van den kunstenaar, van den bijna profetischen fantast, die met ziensblik door intuïtie geholpen de toekomst ziet doorschemeren en het type van den met helder inzicht begenadigden man der wetenschap, die door de toepassingen van zijn klare kennis de toekomst helpt vervormen.

Aan die beide typen hebben we moeten denken, terwijl we Gibbs' boek over de toekomst lezen, daar de eene helft ons voorkwam als een fantastische droom, zooals Jules Verne ze wist te scheppen, een droom waaruit zooveel thans werkelijkheid geworden is, terwijl de andere helft van het boek onze eerbiedige bewondering aanwakkerde voor de mannen der wetenschap, die door hun uitvindingen en ontdekkingen de toekomst beheerschen.

Sir Philip Gibbs zelf is echter noch een fantast, noch een geleerde, hij is romanschrijver en journalist. In beide hoedanigheden is zijn levensdoel: de maatschappij, de tegenwoordige zoowel als de toekomstige voor ondergang te redden. Daarom stelt hij doorlopend zijn oogen en ooren, heel zijn ontvankelijk geest open voor de gebeurtenissen en de stroomingen, op welk gebied dan ook, die de menschheid beroeren, om na rijpe overweging de conclusies er uit te distilleeren die volgens zijn inzicht heilzaam of noodlottig voor de wereld zijn. In zijn eerste periode schreef hij wel boeiende, maar toch niet zeer belangrijke romans. *The Street of Adventure* bijvoorbeeld is een levendig relaas van het leven in Fleet Street — de Londensche straat der journalistiek, — en in *The Custody of The Child* wijst hij op het rampzalige lot van het kind, dat slachtoffer wordt der oneenigheid tusschen ouders wanneer deze tot een echtscheiding voert. In deze boeken is Gibbs' katholiciteit (want hij behoort tot Engeland's katholieke schrijvers) weinig merkbaar, wel huldigt hij de opvattingen der katholieke moraal, maar uitgesproken katholiek is dit werk niet. In een andere jeugdroman *The Individualist* is zelfs de moraal ver te zoeken. Maar met den oorlog kwam de ommekeer. De oorlog, die voor zoovele schrijvers een beslissende verandering in het leven gebracht heeft, beïnvloedde ook Sir Philip Gibbs en zeer in zijn voor-

¹⁾ *The Day after Tomorrow*. Uitg. Hutchinson, London, 1928.

deel. Van louter fictie schrijver werd hij sociaal schrijver, iets waar zijn journalistieke arbeid voor een groot deel de oorzaak van is, want tijdens den strijd was hij aan het front als oorlogscorrespondent en onmiddellijk na den wapenstilstand bezocht hij — ook als journalist — Frankrijk, Duitschland en Rusland en schreef toen zijn sociale na-oorlogsromans, die voor goed de aandacht op hem vestigden. Het zijn de boeken: *The Middle of The Road*, *The Unchanging Quest* en *Young Anarchy*.

Alle drie deze romans vertellen van de algeheele omwenteling die de maatschappij ondergaan heeft door en sedert den oorlog, de opkomst van nieuwe standen, de geheel andere verhoudingen in den arbeid, nu ook de vrouwen door den oorlog aan werken gewend, vaste posities zochten en verkregen, terwijl de mannen ofwel door wonden ongeschikt waren voor het werk van vroeger, of de positie ingenomen vonden door meisjes, die er geen afstand van wilden doen. Het gevolg was de ontzettende werkeloosheid, de bijna algeheele onmogelijkheid om aan werk te komen met daaraan gepaard gaande toename van Socialisme en Anarchisme. En verder wees hij op het meer en meer verwaarloozen van den landbouw, waartegenover een groote overproductie op industrieel gebied kwam te staan. Na deze sociaal-economische omwenteling beschouwde hij de politieke toestand en de gevoelens van haat en sympathie tusschen naties, die nog maar kort geleden geallieerd waren of als vijanden tegen elkander streden. *The Middle of The Road*, dat door Gibbs in 1922 geschreven werd, hield reeds een soort belofte in van de politieke gevoelens die het verdrag van Locarno vier jaar later mogelijk zouden maken. Het andere werk *The Unchanging Quest* is ook zeer belangrijk, omdat het geschreven werd na een hernieuwd bezoek aan Rusland, toen zoowel de roode als de witte terreur over het land waren gegaan en de schrijver tot de overtuiging kwam, dat ondanks alle misères er in de kern niets veranderd werd. Als in een voortdurenden cirkel wentelen de maatschappijen van de eene tyrannie naar de andere, van monarchie met een revolutie naar republiek, van een min of meer democratischen staat met een revolutie weer terug naar monarchie of aristocratie of hoe men de twee tegenstrijdige regeeringsvormen ook noemen wil. Maar tezamen met deze onveranderde „queste” vindt er een andere zoekingstocht plaats en dat is de eeuwige queste der menschheid naar bovennatuurlijke verlichting en steun. Deze geestelijke queste heeft Gibbs zeer schoon uitgebeeld in de figuur van een medicus Paul Lambert, die niet bevredigd kan worden door al hetgeen de wetenschap hem biedt, doch hooger streeft, totdat hij de oplossing en het antwoord eindelijk vindt in de Katholieke Kerk.

Minder ernstig maar toch wegens actualiteit van het onderwerp, in zekere mate ook wel belangrijk is de derde roman *Young Anarchy* waarin Gibbs het probleem der moderne jeugd beschouwt, met al haar vrijheid, wuftheid en zorgeloosheid, waarvan hij ten slotte concludeert, dat de jeugd dat alles slechts uiterlijk en in schijn is,

doch in werkelijkheid en als de nood aan den man komt, toch paraat staat, zooals bleek tijdens de algemeene staking in Engeland gedurende de lente van 1926. Feitelijk is er in al deze drie romans een groote mate van optimisme aangaande de toekomst; als Engeland en ook andere naties zich maar weer gaan toelagen op landbouw, als de menschen hun geest maar wat verheffen boven het triviale genotsleven, als een schok (zooals de staking) hen wakker schudt, och dan blijkt 't dat de maatschappij nog niet zoo erg ontreddeerd is en zal het wat de toekomst betreft, zoo'n vaart niet loopen.

Heel anders en verre van optimistisch is de toon van Gibbs' nieuwste werk, dat nu juist verschenen is bij Hutchinson en als titel draagt: *The Day After Tomorrow*. Dit boek is geen roman, het bevat verzamelde artikelen; waar zij oorspronkelijk in verschenen zijn, wordt niet vermeld. Reeds eerder had Gibbs bundels van zijn journalistiek werk laten publiceeren. *Knowledge is Power, Ten Years After* en *Facts and Ideas*, maar dit nieuwe werk is wel van een zeer bijzonderen bijna angst aanjagenden ernst vervuld. What is going to happen to the world? staat als ondertitel op den omslag geschreven en naar mate men leest zoekt men met beklemming naar het antwoord . . . dat niet gegeven wordt, want Gibbs is geen profeet en wil zich ook niet als zoodanig uitgeven. (Wells schrikt hier niet voor terug). Wel eindigt Gibbs met een remedie aan te bevelen, een geneesmiddel, dat de volle instemming zijner geloofsgenooten zal hebben, maar door heel de menschheid zal moeten worden aanvaard, wil het voor de maatschappij een daadwerkelijke oplossing brengen. En heel de menschheid zal dat geneesmiddel niet willen, of misschien door geestelijke dorheid niet kunnen toepassen. Waarschijnlijk is het wel vanwege die slotbladzijden, dat de Times Literary Supplement zich in tien onnoozele zinnnetjes van dit uiterst belangrijke boek afmaakt en die dan nog in een verloren hoekje van het blad plaatst.

In *The Day After Tomorrow* gaat Gibbs als volgt te werk: hij wil niet evenals Wells de menschen zand in de oogen strooien door het profeteeren van een Utopistisch rijk, waarin alles even ideaal zijn zal, de menschen bijna aan Goden gelijk (een zinspeling op Wells' boek *Men like Gods*) en het leven in de maatschappij waarlijk zijn zal als een paradijs op aarde.

Maar hij constateert, dat tegenwoordig, dank zij de ongeëvenaarde vlucht die de wetenschap neemt, het niet meer de politici zijn en leiders der staten, die de toekomst in handen hebben en het leven der menschen aan radicale veranderingen onderwerpen, maar dat de geleerden, de stille zoekers en vorschers, opgesloten binnen de muren van hun laboratoria in werkelijkheid het leven der toekomstige menschheid beheerschen. Oh, wat er gebeurt blijft niet enkel tusschen die vier muren besloten, echo's van al dat wonderbare klinken vaag door tot de menigte daarbuiten, populaire verhandelingen worden af en toe geschreven, volksvoordrachten gehouden door de grootste mannen der wetenschap omtrent hun nieuwste ontdekkingen en

proefnemingen; zelfs heeft men wetenschappelijke films laten afrollen, maar wat beteekenen die toegeworpen kruimels voor den doorsnee mensch, voor „the man in the street”? De massa begrijpt het toch niet — al is de vorm zoo populair mogelijk gehouden — en wat 't voornaamste is, de massa stelt er geen belang in. En juist daar zit de fout; want de massa moet leeren inzien, dat die verbluffende ontdekkingen in het rijk der wetenschap van het allergrootste, vitaalste belang zijn voor de massa zelf. Het leven, het bestaan van „the man in the street” zal „overmorgen” een radicale omwenteling ondergaan. Dat „overmorgen” neemt Gibbs ruim; in sommige gevallen is *The Day After Tomorrow* zeer nabij, enkele jaren misschien nog maar van ons af, in andere gevallen zal die *Day After Tomorrow* misschien pas over vijftig, zestig jaar aanbreken, daarentegen zijn er gevallen, die door Gibbs als toekomstig worden besproken en gedurende de maanden, waarin dit boek ter perse ging, reeds werkelijkheid werden.

In het eerste hoofdstuk somt Gibbs de verkregen resultaten der wetenschap op in hun toepassingen, de radio en de luchtverbindingen voor het verkeer, en gaat dan na in hoeverre zij momenteel nuttig zijn. De conclusie is: zeer nuttig, zeer aangenaam, mits . . . zij voor deze vreedzame doeleinden gebruikt blijven. Maar met het bereiken van deze resultaten is het einddoel niet bereikt, de wetenschap gaat verder, televisie is er al en wordt geperfectioneerd, radio-fotographie werd reeds toegepast, maar de televisie gaat verder en zal het bewegend beeld over groote afstanden weten te projecteeren. Intusschen zoekt men naar andere verborgen geheimen der natuur. De angst, dat de kolen en de olie voorraden der aarde binnen afzienbaren tijd (een of twee eeuwen misschien) uitgeput zullen zijn, doet de geleerden, die steeds voor de komende generaties werken, uitzien naar nieuwe verwarmingsmiddelen en bronnen van energie voor de machines. Gibbs citeert de gedeeltelijk bereikte resultaten met radium voor verwarming, het benutten van eb en vloed en van den wind voor krachtsontwikkeling. Het voedingprobleem baart ook zorg, de veestapel zal met toenemende aanwas der bevolking onvoldoende zijn, in laboratoria zoekt men naar gesynthetiseerd voedsel, dat in de kleinste hoeveelheden de grootste voedingswaarde bevat en hoe men vitaminen in de meest gecondenseerden vorm als tabletten aan de menschen kan geven. Ook de onmisbare zonnestralen zullen des nachts de menschen verlichten en verwarmen, door het aanbrengen van kunstmatig zonnelicht, terwijl een artificieele mist planten en gewassen voor koude zal behoeden. Veel in dit hoofdstuk doet denken aan een wonderlijk sprookje en is voor ons, wat de fantastische verbeeldingen van Jules Verne voor een vorig geslacht zijn geweest, maar Gibbs bedoelt volstrekt niet wonderlijke sprookjes op te dissen, doch haalt telkens namen van geleerden aan of boeken, die getuigen van reeds gedeeltelijk behaalde successen. Na al die opsommingen klinkt zijn vraag: Is de mensch nu gelukkiger geworden door al deze nieuwe ontdekkingen en zal in de toekomst

zijn geluk hierdoor bevorderd worden? Het antwoord is: Dát hangt geheel en al van den mensch af. Dikwijls zijn de mannen der wetenschap angstig om hun geheimen aan de massa toe te vertrouwen, vrezend dat de massa er misbruik van zal maken. Want bijna alle ontdekkingen kunnen ten goede en ten kwade gebruikt worden, als heilmiddel of als middel van verderf door ze toe te passen voor oorlogsdoeleinden, voor dood en verdelging. En Gibbs moet helaas bekennen, dat hij meent, dat de geest der moderne menschen niet sterk genoeg is om deze nieuwe weelde der kennis te kunnen dragen.

Anderen dan hij hebben dit ook beseft, daarom moet ook de mensch „geperfectioneerd” worden en gaat de schrijver in het tweede hoofdstuk, dat hij *The Re-making of Men and Women* noemt, den vooruitgang na op biologisch gebied. Natuurlijk worden hier de theorieën en proeven der doktoren Steinach en Voronoff besproken en kan Gibbs het niet nalaten een loopje te nemen met Voronoff's apenklier operaties en verjongingskuren. Dan volgt het gebied der psychologie: auto-suggestie, de macht van den geest over het lichaam, magnetisme, telepathie, Freud's theorieën over het onderbewustzijn enz. Maar gesteld dat al deze geestelijke middelen den mensch lichamelijk helpen of genezen, zal hij dan gelukkiger wezen? En weer is het antwoord: Neen, ook deze weelde zal de mensch niet kunnen dragen, tenzij. . . . Het is het antwoord op dit „tenzij” — dat ook volgt op de bespreking van het nationale en internationale probleem in het staatkundig leven, en het toenemend gevaar van den kant der gekleurde rassen — dat Gibbs kenmerkt als geloovig mensch, als katholiek schrijver. En toch drukt hij zich in zijn conclusie in algemeene en niet in specifiek katholieke bewoordingen uit, al is het voor eenieder duidelijk wat hij bedoelt. Boven zijn conclusie schrijft hij: „The Way of Salvation”. We ontleenen hieraan enkele zinnen.

„Ik ben nog ouderwetsch genoeg om te gelooven, dat de wereld feitelijk alleen nog maar gered kan worden door voorwaarts te gaan naar, of terug te keeren tot het christelijk ideaal en de christelijke wetten van het leven en door het erkennen van een geestelijk gezag, waaraan men gehoorzaamt en zich berustend onderwerpt. Een gezag waarvoor men zijn kleine ik-heid opoffert en dat naastenliefde predikt, een gezag waaraan men gehoorzaamt, wanneer het zegt: Gij zult niet dooden, een gezag, dat verklaart, dat al winnen we alles, we geen schade mogen lijden aan onze ziel. Aan dat gezag moeten we gehoorzamen al lijkt het ons onredelijk en al kunnen we er door wetenschappelijke formules of patriotische principes geen verklaring voor vinden.

Makkelijk zal dit niet wezen, want de wetenschap heeft veel meer geesten verontrust dan verlicht, omdat er bij de massa een conflict is ontstaan tusschen halve kennis en gering geloof. Wil de menschheid niet aan dit conflict ten gronde gaan, dan moet het geloof opleven en krachtiger worden.”

Dit is het geneesmiddel, dat Gibbs zijn medemenschen voorhoudt en waarmee hij zijn boeiend en levendig geschreven boek besluit.

Humoristen

door Dr. H. H. KNIPPENBERG.

„Humor is het weergeven der natuur”, beweerde M u l t a t u l i. Maar die definitie deugt niet, want alleen waar de natuur weergegeven wordt in haar scherpe contrasten van smart en vreugde, kan sprake zijn van humor. M u l t a t u l i, de atheïstische sarcast, stond vreemd tegenover de fijne scherts, en al straalt er in zijn werk af en toe iets van de goudader van den humor, men kan hem toch niet onder de humoristen rangschikken.

„Der eigentliche Grund und Kern des Humors”, betoogt T h e o d o r L i p p s, „ist überall und jederzeit das relativ Gute, Schöne, Vernünftige, das auch da sich findet, wo es nach unseren gewöhnlichen Begriffen nicht vorhanden, ja geflissentlich negiert erscheint.”

H e t t n e r wijst op het onderscheid tusschen het komieke en het humoristische: „Der Komiker nimmt die Dinge, wie sie sind, und lässt sie sich in ihrer eigenen Lust, Laune und Lächerlichkeit entwickeln; der Humorist aber setzt nicht blosz die Dinge sondern weit mehr die Lyrik seines eigenes Gemüths in Scène.”

De lach van den humor openbaart zich vooral, waar engte of kleinheid of een levensmankement moet ontzenuwd worden, terwijl wij toch eenigszins tegemoetkomend-medelijdend ons er tegenover verhouden.

Dat er zodoende gradatie in den humor valt waar te nemen, ligt voor de hand, en zou kunnen spreken van zwak en sterk humoristisch talent, naargelang de humor bij een kunstenaar slechts in bepaalde omstandigheden openglanst, of hem tot wereldvisie is geworden, zoodat het de resultante blijkt van lange en diepe levenservaring. De grootmachtige humorist poogt steeds het wezen en de kern der dingen te benaderen; hij ziet het betrekkelijke in alle menschelijk gedoe, maar daarnaast boeit hem hierin de oneindigheidsidee die er doorheen schemert. Dr. C. J. W i j n a e n d t s F r a n c k e n heeft eens in *Leven en Werken* (Juni 1923) interessante beschouwingen gepubliceerd over den humor als wereldbeschouwing. Hoewel in die studie uitspraken voorkomen, waarmee wij niet kunnen akkordeeren, vanwege de levensrichting van den schrijver, is het volgende o.a. toch verhelderend voor hetgeen wij hier thans trachten te betoogen: „De humor is gansch iets anders dan spot of een zich vroolijk maken, waarvoor anderen het gelag te betalen hebben. Want als een vrucht van rijpe en veelal pijnlijke en bittere levenservaring, spruit de humor voort uit een langzamerhand verkregen dieper inzicht en gerijpt oordeel, dat alle minachting buitensluit en dat medelijden heeft leeren voelen, niet zoozeer met 's menschen lotsbedeeling als wel met zijn psychische geaardheid. De humorist voelt sympathie met lotgenooten, in wier zielsgebeuren hij zich weet in te leven en die hij bij machte is te verstaan. Hij zoekt te begrijpen en zich in anderen te verplaatsen; en daardoor zal ook zijn lach nim-

mer kwetsen zooals zegevierend hoongelach, veeleer troostend en opbeurend kunnen werken. Een humoristisch bekijken der dingen bewaart ons voor ijdele zelfverheffing. Hoe vrijer de mensch staat tegenover zichzelf, hoe minder hij wordt in beslag genomen door eigenwaan en zelfingenomenheid, des te meer zal hij vermogen zich in anderen in te denken en als deel te nemen aan hun zielestrijd. Van een „hoonen” van anderen is bij hem geen sprake meer. Want de hoon is geen onwillekeurig maar een gewild lachen, dat wijst op een gebrek aan sympathisch levensbegrijpen. Een bitterheid als die van Swift wijst op een zwartgallige gemoedsgesteldheid, op een verwonde ziel; zij geeft uitdrukking aan gekwetst zelfgevoel en doorleefde tragische gebeurtenissen. Zulk een persoonlijkheid wordt tot satyricus, maar niet tot humorist; want op hem is niet van toepassing *T h a c k e r a y*'s definitie van den humor: „a combination of wit and love”.

De Genestet in zijn *Leekedichtjes* zegt van den humor:

Een rijke taal vol geest en . . . ingehouden tranen,
Vol zin, ook zeer geschikt tot leeren en vermanen,
Mits maar de vrienden haar verstaan.

Want velen klinkt ze als Grieksch, voor andren weer profaan.

Humoristische zin schijnt bij vrouwen schaarsch te zijn, veel schaarscher althans dan bij mannen. Onder de humoristen, voorzover wij hen kennen uit hun biografieën en werken op artistiek gebied, komen velen voor, die afkeerig blijken van de doorvoering van vaste, strenge beginselen als leidraad voor het leven, weinige eerbied-afdwingende karakters, tot grootsche offerdaad bereid. Het is echter absurd te beweren, dat de kristelijke levensopvatting bij haar belijders den zin voor humor zou uitsluiten, zooals bijv. Dr. F. E. J. M a l h e r b e beweert in zijn dissertatie „Humor in die algemeene en sy uiting in die afrikaanse letterkunde”, een boek, doortrokken van den geest van Prof. Prinsen uit Amsterdam en dus voor het godsdienstig-beschouwend-gedeelte vrijwel waardeloos en verwarringwekkend. M a l h e r b e schrijft zonder blikken of blozen: „Wie as 'n Plato die ware realiteit elders, om hom heen alleen skaduwees vind: of as 'n fanatiek gelowige alles aards minag in die lig van die ewigheid: sal nie tot humor kom nie. Die ware humor sien die realiteit, maar in die lig van idealiteit: sien die onvolmaakte, maar tevens ook die waardevolle van die kleine. Sy wereldbeskouing is uit volheid van sien en belewe geskep. Die humoris bring ons die gelouterde dag, die vrolikheid verfynd tot 'n vreug, ingegee deur teerheid en liefde, die wat ons dikwels opmerk bij mense wat sorg geken het. Sulke humor werk verkwikkend, omdat dit ons die waardevolle van die lewe aantoon, wat tenspyte van teëspraak en onvolkomenheid die lewe lewenswaard maak. Dit is die vertroostende en versoenende boodskap aan wie vermoeid en belade is.” Wij, katholieken, gaan liever tot God in het gebed, als wij ons belast en beladen voelen door het leven, en vinden daar steviger en hechter troost voor de ziel dan bij een of anderen humorist, die ons hoogstens wat tijdelijk verzet door zijn werk bezorgen en ons wat milder stemmen, doch nooit

ofte nimmer waarachtigen blijvenden steun vermag te bieden; ook niet aan Dr. M a l h e r b e, als hij eens diep in zichzelf keert en dan vrijmoedig en onbevooroordeeld spreekt. Dat onder de katholieken zoo weinig humoristische kunstenaars gevonden worden, vindt zijn gereede verklaring hier in, dat de principieel-vaste katholiek de levenshoudingen juister ziet in het licht der eeuwigheidsgedachte en dus het tragische, dat bij den humor z'n rol speelt, in vele gevallen niet zoo scherp voelt, niet met zoo'n opstandigheid als de ongeloovige. Dit laatste bewerkt echter ook, dat een ongeloovige dikwijls voor gewichtigen humor verslijt wat inderdaad voortspruit uit een zwakken levensstand. Als Dr. M a l h e r b e zijn goede Afrikaanders eens wat lectuur van heiligenlevens verschaft, na zelf die grondig bestudeerd te hebben, bewees hij zijn volk aan de Kaap een beteren dienst dan door te praten als hierboven werd aangegeven.

Zoo wordt ook begrijpelijk, dat vroegere tijden minder dan de onze aan humoristisch werk voortbrachten. Men vindt echter humoristische fragmenten zelfs in de volksdichting dier eeuwen, want er waren steeds menschen die het den Venetiaan nazongen:

Ook wil ik zingen en vroolijk zijn,
Den weemoed weren bij nood en pijn.
Wel heb ik in huis geen olie en zout,
Maar wat baat het, dat ik weemoed er houd!

Daar zijn er altijd geweest, die, tot de galg verwezen, zich troosten met de gedachte, dat men daar frisscher lucht happen kan dan in den doodenput. En over hoeveel humor moeten de verschillende narren, in dienst van hoven en steden, niet beschikt hebben om zich een dragelijk bestaan toegewezen te zien. Zij waren niet voor niet „bestroeyt met dat tuylsche meel” en omhangen met bellen, die Malburg's zonen, en het kan zeker gebeurd zijn, dat een hunner, rondgaande om de gekken te genezen, van zijn vrouw den raad kreeg, de daarvoor bestemde zelf maar eerst eens te beproeven bij zijn eigen bloedverwanten.

De grens tusschen satire en humor is dikwijls zeer moeilijk te trekken, evenals die tusschen ironie en humor; dat bij satire en ironie het verstand een grooter aandeel heeft aan de kunstuiting, kan men wel aannemen.

Jongere personen beschikken gewoonlijk niet over voldoende levenservaring om een waardige plaats onder de kernige humoristen te kunnen innemen; meestal zijn de temperamentvollen onder hen te revolutionair van geest en te onstuimig van hart. Ook de nationaliteit oefent invloed uit op de wijze van humoruitbeelding. Vergelijk maar eens hollandsche en engelsche, duitsche en fransche humoristen.

Wij kunnen in onze kringen nog best eenige degelijke humoristen als auteurs gebruiken. Zij vormen een geduchte macht, vooral in den strijd tegen de pornografische lectuur, waarmee het katholieke zuiden scherp bestreden wordt, terwijl ook de stationskiosken, die nooit rijk zijn geweest aan degelijke lectuur, in de uitstalling harer geschriften thans de eer van ons land weinig ophouden tegenover de vreemdelingen.

De Schrijver van den „duivelsroman”, zijn nieuw boek

door E. LANEĆ.

Het is nu al bijna twee jaren geleden dat ik in dit maandschrift ¹⁾ eenige woorden schreef over een nieuwen roman, wiens verschijning toentertijd werd beschouwd als een literaire gebeurtenis. Ik bedoel *Sous le Soleil de Satan* van den onbekenden schrijver *Georges Bernanos*.

Volgens Léon Daudet hadden wij hier te doen met het werk van een genie, met een der merkwaardigste boeken van dezen tijd, een wonderlijke schilderij van een zichtbare en onzichtbare wereld.

Het was geen vriendelijk boek. Een verhaal van een geweldigen zielestrijd, die de toeschouwers soms deed huiveren. De geschiedenis van kapelaan Donissau, die zich zondig voelt, wanhopig, ellendig en van God verlaten, overgeleverd aan de macht van den Booze.

Zeër zeker een zonderling, maar ook een merkwaardig boek. Nog herhaaldelijk heb ik het sinds herlezen, maar 't is mij steeds minder befallen en aldoor meer heb ik in Donissau, den bezeten heilige, een onwaarschijnlijken patholoog meenen te zien.

En ik was benieuwd hoe *Bernanos* als schrijver zich zou ontwikkelen. Die nieuwsgierigheid is thans bevredigd, wij hebben van hem een nieuw boek *L'Imposture*, uitgegeven voor 12 fr. bij Plon. En het gerucht loopt dat er nog een vervolg deel zal uitkomen onder den titel *La Joie*.

Maar houden wij ons aan hetgeen wij hier voor ons hebben, zonder verder conjecturen te maken. *L'Imposture* staat er zwart op wit, en wij hebben het gelezen, en zijn, ronduit gezegd, hevig teleur gesteld, want het is weer in denzelfden trant van het eerste boek, met dit verschil evenwel dat de auteur veel meer dan dáár den schijn aanneemt van een karikatuur opzettelijk te hebben gewild. Dat blijkt niet alleen uit de weerzinwekkende figuur van den hoofdpersoon, een afvalligen en huichelachtigen priester, maar ook uit de schilderijen van de personen, die hij er om heen groepeerd, en die feitelijk allemaal huichelachtig en onbetrouwbaar zijn.

Daar komt dan feitelijk nog bij dat *Bernanos* bepaalde, levende personen op het oog heeft en deze zoo duidelijk voorstelt en typeert, dat lezers, die een weinig zijn ingewijd, de namen kunnen noemen, zooals men beweert. Als dat werkelijk waar is, dan noem ik dat eene lafheid. Het schrijven van een sleutelroman is een minderwaardig bedrijf en zoodra het gebeurt om iemand ongestraft te kunnen neerhalen en belasteren, wordt het een vuile daad.

Wij mogen den schrijver dan misschien wel gelooven dat hij

¹⁾ E. L a n e c: *Een Satanische roman* Boekenschouw 1926. blz. 157

katholiek is, maar dan kunnen wij toch bezwaarlijk ontkennen dat hij het spoor bijster is en op den verkeerden weg is geraakt.

Dat valt te betreuren en wij kunnen alleen nog maar hopen dat de schrijver straks tot bezinning komt en van zijn dwaalweg terugkeere.

L' Imposture mist alle structuur, vertoont ternauwernood een spoor van compositie, het is literair gemeten, wat Voltaire zou noemen, een „fatras” (een rommel).

Maar wat mij erger schijnt, het gaat ook hier weer over ongezonde zielestoestanden die men veiliger in den biechtstoel ziet behandelen dan aan een leerling-chirurg toevertrouwd.

Bourget was de eenige leek, dien ik gekend heb, wiens groote ervaring en vooral scherpzinnigheid in het maken van gevolgtrekkingen, hem bekwaam genoeg maakten (doorgaans ten minste) om zulke delicate gevallen te behandelen.

Bernanos méént het te kunnen, wat nog geen garantie van bekwaamheid is. Integendeel, zouden we zeggen, na lezing van *L' Imposture*.

De eerste, voor wien onze belangstelling wordt gevraagd, is weer een abbé, Génabre genaamd.

Hij is een talentvol schrijver en een gezien hagiograaf, dus, zou men zeggen, iemand die vermoedelijk nogal vertrouwd moet zijn met het spiritueele en bovennatuurlijke. Bernanos laat dezen geleerden priester nu eensklaps ontdekken dat hij zijn geloof radikaal verloren heeft. Plotseling is het verdwenen, als het verschieten van een ster.

Zelfs een psycholoog van den 75ste rang zou zich niet tevreden stellen met constateeren van zoo'n feit, maar eens even trachten te achterhalen wat daarvan wel de reden mag zijn. Is de man gek geworden, of heeft hij slecht geleefd, of heeft de een of andere passie hem verblind? Geen antwoord, neen zelfs geen vraag!

Hoogstens doet hij het voorkomen dat hem een soort van bezetenheid heeft aangegrepen, evenals indertijd kapelaan Donissau, dien hij op titel van bezetenheid de malste dingen liet uitvoeren.

Hij gedraagt zich als iemand, die niet wel bij het hoofd is. 's Nachts staat hij op, wentelt zich als een epilepticus over den grond, schiet zijn revolver af in de lucht, roept een collega om hem te raadplegen en verder te hoonen, gaat in een koffiehuis een kopje drinken en zit te huilen als een fontein. Dan maakt hij een reisje en keert terug als was er nooit een wolkje aan de lucht geweest. Maar met dat al is en blijft hij een ongeloovige . . . maar wordt tevens een huichelaar. Hij gaat door de H. Mis te lezen, de sacramenten toe te dienen; behoudt zijne wetenschappelijke belangstelling voor de levens der Heiligen en begint zelfs een nieuwe serie. Hoe kan hij zoo zijn, maar vooral, hoe kan hij zoo geworden zijn? Och, wij vragen het aan Bernanos, maar „een dwaas wacht op antwoord”. Wij hebben geen tijd om te wachten en haasten ons dus dezen priester van de droeve figuur voorbij te gaan.

Wij winnen er niet veel mee, want dadelijk stooten wij op een

anderen abbé, die minder afstootelijk is dan de huichelaar; maar overigens ook al geen bemoedigend specimen is van zijn stand.

Zeker, hij is een man vol zieleijver, opoffering en toewijding. Een brave man, ofschoon een beetje dom; maar dat kan.

Overigens haveloos, slordig, zelfs wat verschooierd, en daarbij troosteloos zwaarmoedig, als zij die geen hoop hebben, en gekweld door onzuivere verlangens als een Antonius.

Wij zouden in hem gaarne een heilige zien, en kunnen dat ook, maar als wij zien hoe die man sterft met de wanhoop van een verdoemde, dan wordt het ons toch te machtig. En deze tweede abbé lijkt ons ook weer zoo'n slachtoffer, in wiens ziel B e r n a n o s, hij schijnt daarin plezier te hebben, haastig een demon als gast heeft gezonden, die zich erin vermeit, grondig den boel in de war te helpen.

Wij zouden nu durven verwachten na dit tweetal wel eens een paar normale of hoogstaande of tenminste evenwichtige personen te zien opdagen. Maar neen, 't is overal min of meer mis. Wij krijgen nog een karikatuur van een bisschop te zien en een bende katholieken, of die zoo genoemd worden, waar wij heel niet trotsch op hoeven te zijn.

Evenmin als B e r n a n o s op zijn nieuwen en volstrekt niet ongevaarlijken roman.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Bailey (Temple) DE TINNEN SOLDAAT. Vertaling van Wilh. van Duïjnen. (314) f 2.25. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

„Ik kan het niet verdragen”, zeide het tinnen soldaatje op de plank. „Ik kan het niet verdragen. Het is hier zoo triestig. Laat mij ten strijde trekken en mijn armen en beenen verliezen.” (H a n s A n d e r s o n: Het Oude Huis.) Het tinnen soldaatje is Derry Drake, zoon van Generaal Drake, die meermalen millionair is, maar door zijn zoon nooit alleen gelaten wordt, omdat hij aan zijn overleden moeder beloofd heeft, zijn vader tot steun te zijn in diens moeilijke oogenblikken. Want de generaal heeft buien van onmatigheid en Derry zoekt hem dan langs straten en wegen om hem weer thuis te brengen. De jonge man kan dus niet meedoen met de begeestering welke alle jongens van Amerika aanvuurt om naar Frankrijk te gaan. Hij maakt daardoor een bitteren tijd mee, want daar zijn er, die hem beschouwen als een „uitknijper”. De belofte aan zijn moeder gegeven is hem echter heilig. De strijd wordt voor hem dan nog harder als het meisje dat hij lief heeft hem ook minachtend schijnt aan te zien. Jeane Mackenzie is de dochter van den dokter

welke bij zijn vader geroepen is en Derry kan niet nalaten den dokter volledig in te lichten omtrent zijn gedrag. De dokter sympathiseert met hem en spoedig wordt het meisje zijn verloofde. Het geheele boek is doortrokken van de geestdrift welke Amerika bezielde om ten strijde te trekken voor Frankrijk. Er komen zeer veel personen voor in dit verhaal, die allen even scherp zijn geteekend. Het is een merkwaardig boek zooals ik in lang geen gelezen heb. Alleen is het jammer dat er zoo de afkeer tegen de Duitschers uit spreekt, en de Amerikanen worden voorgesteld als de helden bij uitstek. Dat is misschien wel niet zuiver historisch, maar de menschen van de Nieuwe Wereld moeten hun geschiedenis nog voor een groot deel maken, en wij begrijpen dat zij die zoo mooi mogelijk willen hebben. 't Is toch zeker een boeiend en goed boek, dat een belangstellenden lezerskring zal vinden.

Diers (Marie) DE KINDEREN VAN HECKENDAM. (228) f 3.90. Vertaling van Christine Oudemans. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Mevr. Martha Dönniger bestuurt met ijzeren hand huis en hof om te zorgen dat de uitgaven de inkomsten niet overtreffen. Zij let op alles, is overal tegelijk en meiden en knechten hebben een heilig ontzag voor haar. Haar man Hans, een doe-niet en een pretmaker, verongelukt op een avond dat hij van een fuif naar huis terugkeert, hetgeen voor Martha geen groot verlies beteekent, omdat zij toch in alles alleen stond. De oudste zoon Frits studeert voor advocaat, de tweede Paul is een zwakke jongen, dan volgt een meisje Clara, dat in de huishouding helpt en nog een meisje Eva. Wolfgang, de jongste, is een zeer begaafd kind en aller lieveling, maar wordt daarom ook in den grond bedorven. Mevr. M. werkt als een paard en moet na eenige jaren den strijd opgeven en sterft omdat zij zich niet genoeg heeft verzorgd. Frits belooft haar voor de kinderen te zullen zorgen. Hij geeft al zijn toekomstplannen op, komt op Heckendam en regeert dan met ijzeren vuist. De kinderen worden groter. Frits en Clara zien in dat de jongens naar het gymnasium moeten, maar het is te duur om hen bij anderen in den kost te doen. Dan besluiten zij dat Clara een eigen huishouding zal opzetten, zoo zuinig mogelijk zal doen en Frits alleen op Heckendam blijven. Paul studeert ijverig door. Over Wolfgang komen telkens klachten binnen. Een der leeraars Dr. Koenraad Löhr komt in persoon bij Clara over den jongen spreken. Het bevalt hem daar in dat kleine huishouden, hij komt meermalen terug en oefent een goeden invloed op den bengel uit. Dan beginnen de lastertongen uit het stadje er zich mee te bemoeien dat Clara bezoek van vreemde heeren ontvangt en zij bederven het genoegen der twee jonge menschen, die onbevangen met elkander om gingen. Clara spreekt erover met haar broer Frits en in de overtuiging dat zij goed heeft gehandeld, besluit zij zich niets van al die klapperijen aan te trekken en eenvoudig haar plicht te doen, maar den Dr. verzoekt zij niet meer te komen. Paul heeft na eenige jaren

afgestudeerd en gaat naar de universiteit. Wolfgang komt bij een leeraar in huis en Eva gaat studeeren voor onderwijzeres. Dan komt Clara weer bij Frits terug waar zij spoedig echter weer door Dr. Löhr wordt weggehaald om zijn vrouw te worden. Frits neemt een dochter van den houtvester bij zich in huis als huishoudster. Dit is een knap, eenvoudig meisje dat door Wolfgang bij een zijner bezoeken het hoofd op hol gebracht wordt. Hij brengt het meisje ten val en zij neemt het wanhopig besluit zich te verdrinken.

Frits, die bemerkt had dat er iets aan het meisje scheelde, en zijn broeder had geschreven wat hij van plan was met het meisje te doen, had het brutale antwoord gekregen, dat hij haar in geen geval zou trouwen. Frits redt het meisje uit het water en trouwt haar zelf. Voor Wolfgang is nu de deur van het ouderlijk huis voor goed gesloten en veel komt er van hem niet terecht. Ook den levensloop der andere twee: Eva en Paul wordt door Marie Diers uitvoerig beschreven; te uitvoerig wellicht. Het is een goed leesbaar boek voor volwassenen.

Dijk-Has (Nelly van) BOBBED HAIR. (196) Uitgevers Mij. „Holland”, Amsterdam.

Annie Niemeijer heeft twee jaar geleden op een logeerpartijtje bij kennissen een jongen man ontmoet van wien zij veel is gaan houden, en welke genegenheid, naar zij dacht, wederkeerig was. Doch in twee jaar heeft zij niets meer van hem gehoord of gezien. Zij wordt ziek en haar vlechten moeten het ontgelden en worden afgeknipt, zoodat zij nu tegen haar zin en tegen den wil harer ouders, toch met bobbed hair moet loopen. Dan komt er weer een uitnoodiging van de gastvrije kennissen en zij wordt met een vriendinnetje te logeeren gevraagd. In de afwachting Lodewijk daar weer te ontmoeten, neemt zij de uitnoodiging aan. De jonge man is in dien tijd gepromoveerd en dol gelukkig dat hij het meisje, waarover hij twee jaar zooveel gedacht heeft, weer zal zien. Hij bereidt zich voor haar deelgenoot van zijn toekomstplannen te maken, maar als hij haar dan ziet met bobbed hair is hij zeer teleurgesteld in zijn verwachtingen van haar en denkt hij haar even lichtzinnig als andere meisjes, die hun haar hebben laten afknippen. Hij houdt zich zeer koel en gereserveerd en de arme Annie weet niet hoe zij het heeft. Tot een oplossing komt en hij hoort dat zij door ziekte gedwongen werd dat lang haar te offeren. Dan komt de zaak spoedig in orde.

Het boek is een pleidooi voor het sieraad der vrouw: het lange haar. Er komen zelfs teksten van Paulus in voor. (blz. 182) We vinden het heelemaal zoo erg niet. Maar de eene staat het en de andere ziet eruit als een mechanische schoenborstel.

L'Ermite (Pierre) LANGS DE STRAAT. (127) f 1.25. Van Munster, Amsterdam.

Het zijn geestige schetsjes van den Parijschen pastoor over aller-

lei voorvallen, die hem in zijn priester-loopbaan hebben getroffen en die hij op zijn bekende geestige wijze vertelt.

Flaes (E.) BUITEN DE UITERTON. (229) f 2.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Een oud Hoofd-Officier van de administratie 2de klas der Marine vertelt op boeiende en aangename wijze verschillende voorvallen uit zijn dienstjaren vanaf dat hij als jongste klerk op de „Prins Hendrik” in Batavia was tot het eind zijner dienstjaren. Het zijn soms vermakelijke, soms aandoenlijke voorvallen die niet allen zijn weer te geven, maar het boek zal menig ouder lezer een gezellig uurtje bezorgen, niet het minst om den eenvoud en de gemoedelijkheid, waarmede deze zeeman zijn relaas aan den man brengt.

Gregory (Jackson) DE WOESTIJNVALLEI. Uit het Engelsch door Kath. A. Dermont-Visser. (294) f 2.25. J. Philip Kruseman, 's Gravenhage.

De oude professor Longstreet hebben ze eenvoudig op emeritaat gesteld en hij is er zoo boos om, dat hij baloorig met zijn dochter naar het Westen trekt om zich een goudmijn aan te schaffen. Ja, zoo vat hij 't letterlijk op. Misschien minder wetenschappelijk, maar dan toch allerzeerst betrouwbaar, zegt hij tot zijn dochter: als je een hoed wilt hebben, ga je naar een hoedenwinkel en als je bier zoekt loop je naar een herberg, en nou, natuurlijk, als je goud verlangt, ga je lijnrecht naar een goudmijn. 't Is eenvoudig als gesneden brood.

Op dat punt is Longstreet, die de aardlagen kent als zijn portemonnai, zoo koppig als een muilezel. Overigens is hij goed en eenvoudig als een engelachtige baby.

Vader en dochter ontmoeten op hun tocht den kordaten Rancher Allen Howard, die beiden uitnoodigt zich te vestigen in zijne nabijheid en hen onder zijne bescherming neemt. Spoedig is hij verliefd op het mooie meisje, maar voorloopig wil hij niets van zijn liefde laten blijken, omdat hij de zware schuld die er nog op zijn ranch staat eerst denkt af te betalen en dan nog een appeltje moet schillen met den grooten deugniet uit de streek, den gewetenloozen Jim Courtot.

Onderwijl heeft de professor spoedig succes. Hij ontdekt een goudmijn, praat er over met iedereen en voor hij zijn papieren in orde heeft laten maken, is hij alles weer kwijt.

Nog eens is hij gelukkig en weer was hij bijna bestolen. Maar zijn dochter en de pientere rancher waken nu, en de zaak is gezond. De schurk Courtot krijgt zijn verdiende straf.

Het is een mooi boek, dat iedereen voor zijn genoegen kan en mag lezen.

Istrati (Panait) UIT ADRIAAN ZOGRAFFI'S JONGENSJAREN. Codine. (180) Vertaling van A. M. de Jongh. N.V. Ontwikkeling, Amsterdam.

Lang vóór den schrijver van *Merijntje Gijzen*, den socialist d e

Jongh, vestigde onze medewerker Eugène Lanec de aandacht op den Roemeenschen schrijver Istrati (zie *Schrijver-Vagebond*. Boekenschouw 1926 blz. 8).

De Jongh heeft nu van diens werk vertaald, tot opvoeding en stichting waarschijnlijk van zijn geliefd proletariaat. Of dat er op winnen zal?

Wat wij hier ontvangen van de *Récits d'Adrien Zograf* is allerm minst verkwikkelijk: verhalen en tooneelen uit de heffe des volks, eene beschrijving, bijna doorlopend, van zedenverwilderings en monsterachtige hartstochten.

Het eerste verhaal, waarmede dit boek opent, *Codine*, is de geschiedenis van een moordenaar, die terug uit het bagno, zijn beestachtig leven weer voortzet; opnieuw begint te zuipen, te stroopen en te moorden en zijn oude moeder in weer en wind 's nachts de straat optrapt, totdat de getergde vrouw 's nachts, als hij dronken met open gorilla-muil slaapt, hem een paar liter kokende olie ingiet en onder de hevigste smarten den dood geeft.

't Is eenvoudig walgelijk, zelfs afgezien van de grove, onkuische grappen die Codine zich durft veroorlooven, en waarvan den lezer niets wordt gespaard.

Wat heeft de Jongh aangetrokken in dit rauwe, brutale verhaal? Is het de afhankelijkheid van kleine Adriaan voor den moordenaar Codine, die zooveel overeenkomst heeft met de vriendschap van Merijntje tot Flierefluiter?

Dat hij dan de rest er bij kan slikken wijst toch wel op een groote verwording bij de Jongh, die ook eens een eenvoudige boeren jongen was. De literatuur heeft hem dan werkelijk geen goed gedaan. En wat hij in December schreef in „Kringschouw”, mag men dan letterlijk opvatten: „Ik ben *walgelijk* beroemd tegenwoordig.”

Kliche (Frans) STORMWEER. Naar het Hoogduitsch door A. Lukiën. (378) f 2.90. La Rivière en Voorhoeven.

Dit verhaal speelt in den tijd dat Luther begon zijn opstandige leer te verspreiden en zoodoende ontstaat er in menig huisgezin een verbitterde strijd tusschen de leden der zelfde familie. Dit begrijpen wij, en ook dat deze roman in geheel protestantschen geest is geschreven, zoodat het is geworden een pleidooi voor het goed recht van Luther. Natuurlijk komen de katholieken er niet goed af, en 't minste is nog dat de schrijver meewarig neerziet op die domme papisten, die geen oog hebben voor de zegeningen van Luthers betere leer.

Och, die katholieken zijn tot op heden even hardnekkig gebleven en zullen natuurlijk het boek terzijde schuiven en er niets van willen weten. En ze hebben dan schoon gelijk en doen eenvoudig hun plicht.

Porter (Eleanor H.) POLLY ANNA'S LENTELEVEN. Tweede boek van blij-zijn. In het Nederlandsch vertaald door Mevr. P. Kapteijn-Schröder. (175) f 2.25. J. P. Swartsenburg, Zeist.

Eenige jaren geleden kwam het eerste boek uit over Polly-Anna,

het eigenaardige kind dat op een heel roerende wijze in alle voorvallen, die in haar jong leventje gebeurden, een reden kon vinden om blij te zijn. In dit boek is zij grooter geworden. Zij heeft haar zonnige natuur niet verloren en ofschoon met het klimmen der jaren ook de moeilijkheden, welke in haar leven komen, grooter worden, kan zij nog altijd het mooie spelletje van blijheid, wat haar vader haar geleerd heeft, spelen. Zij doet haar best er niet zoo veel meer over te spreken, maar waar het te pas komt probeert zij toch ook andere menschen haar spelletje te leeren. Zij helpt Mevr. Carrew, die jaren geleden haar neefje verloor, om zich over dat verdriet, waarin zij zich ziekelijk verdiepte, heen te zetten. Zij haalt haar over een armen, gebrekkigen jongen bij zich in huis te nemen om haar gemis te vergoeden. Na eenigen tijd komt voor Polly-Anna zelf de zorg. Dokter Schilton sterft en haar tante en zij blijven bijna geheel arm achter. Dan begint Polly-Anna in haar groote huis een pension. Zij is den geheelen dag in de weer om voor haar tante te zorgen en heeft haar spelletje van blij-zijn meer dan noodig. Maar gelukkig komt er aan het eind voor Polly-Anna de zon weer doorbreken als een stralende Jimmy, met wien zij haar leven van blijheid gaat vervolgen.

Een van die opwekkend, aardige boeken, die door iedereen gelezen kunnen worden.

Smeding (Alie) ALS EEN BES IN EEN HOFJE. (72) De Waelburgh, Blaricum.

Dit boek van Alie Smeding is door haar voltooid in 1917 en kan in geen deele worden vergeleken met haar schandelijk boek *De Zon-daar*, dat verleden jaar uitkwam en zooveel stof opwervelde.

En toch, hoe onschuldig het ook lijkt, men voelt er toch dat onbehagelijke in, wat ongeveer al haar werk uitstraalt.

Dat werk is krolsch. Men hoort er altijd doorheen het kinderlijk en obstinate janken van Maartsche katten in de dakgoot.

Er staat niets in van die hysterische viezigheiden van „De Zon-daar”, maar te veel onvieze hysterie toch nog altijd. Ik wordt er een beetje draaierig van.

Wallace (Edgar) DE ROODE CIRKEL. Vertaald door Bep Zody. (256) f 2.—. Koloniale Boekcentrale, Amsterdam.

Een berucht misdadiger zal in Frankrijk onder de guillotine moeten sterven. De beul die dronken is of omgekocht, slaat een spijker op een plaats waar hij heelemaal niet zitten moest. Het mes valt wel, maar slechts langs een deel van zijn baan. De terdoodveroordeelde blijft ongedeerd. Driemaal wordt deze vertooning herhaald en dan maken de verontwaardigde toeschouwers er een einde aan. Hij wordt teruggebracht naar de gevangenis en later opgezonden naar Cayenne, van waar hij na eenige jaren weet te ontvluchten. En de spijker in de guillotine te Toulouse kost vele menschen in Engeland het leven.

Afpersingen, diefstallen, moorden zijn aan de orde van den dag

en de politie staat machteloos. Inspekteur Parr, geholpen door een beroemden particulieren detectieve Derrick Yale, doen al hun best om de hand te leggen op den aanvoerder der bende. Maar ze slagen niet, en de pers wordt ontevreden en het regent hatelijke artikelen, waardoor de zaak niets verder wordt gebracht. De Bende, die haar dreigbrieven steeds met een rooden cirkel kenmerkt, schijnt er zich niets van aan te trekken. Enkele onbeduidende arristaties hebben er wel plaats, maar de hoofdpersoon en de eigenlijke organisatie der boosdoeners, blijven geheim. Inspekteur Parr geeft den moed niet op. Hij gaat zijn eigen weg, bijgestaan door iemand die in dit verhaal een groote rol speelt. En de misdadiger, die ten slotte in het net wordt gejaagd moet in deze recensie een onbekende blijven voor den lezers, anders plegen wij verraad aan de behendigheid van den schrijver. Het is lectuur vóór iederen volwassene, die van het genre houdt, en dat zijn er nogal wat.

Luber (Jet) DE DRIE LEVENS VAN NINA VESPER. f 2.50. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Het is niet gemakkelijk een billijk oordeel te geven over een boek als dit. Van belang is het niet en daarom is men geneigd er zich te licht af te maken met eenige algemeenheden over den vorm, de behandeling, de compositie of iets dergelijks. En dan aarzelt men nog met het te kiezen bijvoegelijk naamwoord. Men kan zeggen: de behandeling is nerveus druk, en een vriendelijker man zal verbeteren: zeer levendig. De vorm is vlot, en een ander mag beweren, luchthartig en vrij oppervlakkig. De typeering der meisjesstudenten niet on aardig, maar weinig karakteristiek.

Wij vinden het beter en bondiger, zeker dat wij dan ons niet kunnen vergissen, den titel wat nader toe te lichen en den lezer te doen begrijpen dat hij hier niet bedreigd wordt door theosophische zielsverhuizingen.

De drie levens van Nina beteekenen dat zij eerst studente in de medicijnen is en zakt, waarmee haar moed tevens zakt om nooit meer boven te komen; dat zij vervolgens in zich zelve een schrijfster meent te ontdekken (hetgeen niet zeldzaam schijnt te zijn bij mislukte studenten) en grootscheeps een huis huurt bij de zee, waar haar kunstschepingen zullen voltooid worden; en ten slotte, heel gewoon burgerlijk een dokter ontmoet, met wien zij zich verlooft.

En nu mag de lezer verder gerust zelf ondervinden, hoe Jet Luber zich van hare taak heeft gekweten. Er bestaat over meisjesstudenten zeker betere, maar ook veel mindere lectuur.

Nieuwenhuis (Jan) THUBAL DE OS. (116) Kerstvertelling. f 2.50. Van Munster, Amsterdam.

Thubal heeft gestaan bij de kribbe van het Kindeken en Thubal is geworden van een ontevreden en socialistischen os, een aanhanke-lijk en dankbaar wezen. En als hij op 't eind zijner dagen, kreupel

en half blind, wordt verkocht als offerdier voor den tempel, en hij in een vlaag van opstandigheid reeds het voornemen heeft zijn leider omver te sleuren en de vlucht te nemen, ziet hij op zijn weg het Kindeken en Jozef en Maria.

„Bij den tempel ging het drietal in het gewoel verloren. Thubal bleef achter in een staat van onbeschrijfelijk geluk, inwendig doorstroomde hem een vreugde, die haast niet meer te dragen was.

En toen het oogenblik kwam dat hij voor de priesters werd geleid voor de ceremoniën van den tempeldienst, stapte hij stralend naar voren, hief hij nog eenmaal trots zich op in dit zijn laatste, zalige uur.

Dan legde hij gewillig zijn kop op het harde slachtblok. Hij voelde koel het scherpe lemmet van het offermes in zijn hals.”

Over zulk een boek is geen oordeel uit te spreken, waar iedereen het eens mee zal zijn. Dat hangt zoo af van de opvoeding die men van jongsaf heeft genoten, en 't verwondert mij dan ook niet dat protestant en neutraal zich wat afzijdig en terughoudend heeft getoond.

Ik vind dat dit boekje lang niet onverdienstelijk door Jan Nieuwenhuis is geschreven, maar ik twijfel of hij de eigen atmosfeer, die erbij behoort heeft weten te scheppen. Daarvoor had de schrijver wellicht een Vlaming moeten zijn. Maar in elk geval . . . het pogen zelf is schoon Daarom, hulde!

Reteliffe Meni Sahib. 3 deelen. (per deel f 2.50, geb. f 3.50.) Voor Nederland bewerkt door Ida Haakman.

- I *Hindoe en Faringi* (316)
- II *Maharani Margarethe* (296)
- III *Ram Ram Mahadeo* (374)

Als literair werk behoeven wij deze drie deelen niet te beschouwen. Het is een uitgewerkt scenario voor een film, geen boek om te lezen uit de letter, maar om te zien in tafereelen.

Het verhaal speelt in Engelsch-Indië in den tijd dat de opstand der Sepoy een einde maakte aan de wreede overheersching der Oost-Indische Compagnie.

In het eerste deel vinden wij de verhouding geteekend tusschen de Hindoes en de Faringi, de vreemdelingen, die nu juist niet pleit voor den tact en voor de beschaving der Engelschen en in de beide volgende banden ontwikkelt zich de algemeene ontevredenheid tot zij plotseling uitlaait in een passie van haat en vernieling.

De machtige maharadja van Bithur, Nena Sahib, had zich steeds een vriend der Engelschen getoond, en met geen macht en sluwheid had men hem kunnen overhalen tot de oproerige partij.

Zijne vrouw Maharani Margaretha was eene Iersche en deze verwantschap was wel een der redenen van zijn welwillendheid voor de vreemdelingen.

Maar de bestiale resident Rivers, die zich vergrijpt aan elke vrouw

welke zijne zinnelijkheid heeft gewekt, waagt het zelfs de Maharani Magarethe in het geheim te laten ontvoeren en schandelijk te ont-eeren. Als een menselijk wrak, ongeneeslijk krankzinnig wordt zij teruggevonden om na eenige dagen te sterven.

Nena Sahib is nu als een gesarde tijger. Hij wordt de ziel van den opstand, en om zijn persoonlijke wraak over den moord op zijne vrouw te kunnen uitvoeren, denkt hij de meest onmenselijke gruwelen uit.

Door de overmacht der Engelschen wordt ten slotte langzamerhand de rust weer hersteld.

Deze sobere gegevens zijn voldoende om er een grootsch kijkspel van te maken met behulp der tegenwoordige, fotografische mogelijkheden. Hoe meer schund, dat wil in dit geval zeggen: sensatie, hoe liever; dat trekt de massa.

Een stierengevecht, de hypnotizeering van een gewonden tijger, de brand van New-York, het gevecht van een Engelschman, terwille eener roekeloze weddingschap met een tijger lijf aan lijf, het vluchten langs touwen uit hooge torens en het loopen over balken over gapende afgronden, het springen van kruitmagazijnen, verwoesting van kampen en steden, uitmoorden der inwoners en schoffeering der gevangen vrouwen, het straffen van een spion die door vier gebogen en weer losgelaten palmboomen uit elkaar wordt gescheurd, het levend scalpeeren en van de gelaatshuid ontdoen van een schoon, jong meisje, de voorbereidselen en ontsteken van den brandstapel, waarop de weduwen van een potentaat haar leven gaan offeren, en honderd dergelijke appetytelijkheden meer. 't Is en blijft een film, erg sensationeel, wellicht nog beter te beschouwen dan te lezen.

Térégo (A. L.) KUNST EN LIEFDE (265) f 2.50 Nederlandsche U. M. te Amsterdam.

Deze schuilnaam verbergt sinds lang voor de meesten niet meer den persoon des schrijvers. Voor de katholieken schreef hij enkele onaangename herinneringen, en dit maakte dat men spoedig wist in welke richting men zoeken moest en hem ontdekte.

Over dezen Roman kunnen wij een gunstiger oordeel vellen dan over *Leo Verberne en Hageveld*. Niet dat het letterkundig talent zich hier zuiverder openbaart, dat scheelt nog veel; maar het is tenminste geen boosaardig tendenzgeschrijf. Integendeel een simpel verhaal met een wel tragische ontknooping.

Xavier Malora, evenals vroeger zijn vader, wordt primus en komt in aanmerking voor een studiebeurs in het buitenland. Hij gaat naar Parijs, waar een vriend van zijn vader woont, ook een schilder. Al spoedig maakt hij bij een kunstverkooper kennis met een eenvoudig kunstzusterje, een braaf en aardig kind. En spoedig ontwikkelt zich de dadelijk gevoelde sympathie tot ernstige liefde.

Als het de moeder wordt medegedeeld, schrikt deze zich dood bij het vernemen van den naam Malora. Want nooit is zij getrouwd geweest en haar dochter is een kind van vader Malora, die in zijn

jongen tijd haar heeft misleid. De jongelui zijn dus broer en zuster; en het ongeluk moet worden verhinderd.

De vrouw schrijft een brief voor haar dochter en maakt dan een eind aan haar leven, na eerst nog de vrouw van Malora op de hoogte te hebben gesteld van diens onwettig vaderschap, en hare hulp te hebben ingeroepen voor hare arme dochter, die alleen achter blijft.

Als de schuldige Malora thuis komt, wordt hij met eene sterk rhetorische preek door zijn vrouw ontvangen op den tekst „Tu es ille vir” — „gij zijt die man”, en dan weggestuurd. Hij gaat naar Amerika, vernederd, rouwmoedig, erkennend zijne schuld. De zoon wordt onkundig gelaten van den misstap zijns Vaders, en verheugt zich nog altijd op den dag dat hij zijn Emmeline naar het altaar zal leiden. En de schrijver lost de moeilijkheid op door haastig het meisje te laten sterven aan een gebroken hart. Het is wel even een draakje, maar dan toch een fatsoenlijk draakje.

Veen (Piet van) OFFERS, van Dishoeck. Bussum.

Dit is een aanval op koning Alcohol, en wij vinden dat on zich zelf toe te juichen. Een verdienstelijk werk, maar dan moet het overtuigend geschreven en als het kan ook een beetje bekoorlijk. Dit laatste nu, kan Piet van Veen klaarblijkelijk nog niet; men leze maar eens de plaatsen waar hij in dialoog vervalt. Dat lijkt nergens op.

En wat het overtuigende betreft, dat ontbreekt omdat de schrijver geen menschenkennis heeft en geen begrip van zielkunde.

Het spijt ons voor de goede bedoelingen van den schrijver, maar wij meenen dat schrijven nooit zijn roeping kan zijn.

Wild (Herbert) ALS HET OOSTEN ONTWAAKT. Uit het Fransch door B. Zody. Koloniale Boek-Centrale, Amsterdam.

Het boek is interessant door zijn up-to-date-zijn, want het plaatst ons te midden van de barbaarsche Sovjet-invasie in China en de gevolgen daarvan voor het ongelukkig land. En tevens behandelt het een probleem, waarin de belangstelling vooral der kolonizeerende landen, en Engeland wel in de eerste plaats, steeds grooter wordt: het gemengde huwelijk tusschen verschillende rassen en den invloed daarvan op de kinderen. De theorie is: dat door de eenzijdige verzwakking of versterking van raseigenschappen er een labiel evenwicht ontstaat en daardoor eene onzekerheid van levenshouding ontstaat, die het individu bedreigt en veelal ongelukkig maakt.

Als proefobject is hier genomen een jongen man, uit het huwelijk van een franschen vader en eene chineesche moeder. Hij heeft eene zorgvuldige opvoeding genoten in Frankrijk en in China en hij is van jongsaf christelijk grootgebracht.

Als hij na jaren weer terugkomt uit Frankrijk, vice-consul wordt en zich verlooft met de dochter van den franschen consul, voltrekt zich langzamerhand eene verandering in zijn ziel. Daar is in hem een stille maar gestage worsteling en het chineesche bloed dat in hem

is, verdraagt zich niet langer met het fransche. Hij verlaat in het geheim zijne verloofde, die ontroostbaar is; wordt het Christendom ontrouw, valt verstrikt in de netten eener schoone, maar diabolische Russische propagandiste, laat zich op sleeptouw nemen door de Bolsjewieken, die China voorbereiden tot opstand en burgeroorlog, en walgt dan plotseling van alles.

Het Aziatische in hem heeft het Westersche verdrongen, de energie heeft plaats gemaakt voor droom en mijmering, hij wordt een Chineesche wijze, en trekt zich terug als Bouddistisch monnik in het klooster.

Zooals ik reeds zeide, het boek is interessant voor den ernstigen lezer. De ontmoeting met de hartstochtelijke en onzedige Russin, maakt het boek voor jongelieden onbruikbaar.

Unasmuno (Miquel de) ABEL SANCHEZ. Verhaal van een Hartstocht. Vertaling van Dr. J. Giers (191) f 2.60 Geb. f 3.60 N. V. van Loophum Slaterus, Arnhem.

„Bij den dood van Joaquin Monegro vond men onder zijn papieren een soort Mémoires over den somberen hartstocht die hem tijdens zijn leven verteerd had. In het volgend verhaal worden fragmenten uit die biecht — zoo had hij ze getiteld — ingelast, die als het ware de commentaar vormen die Joaquin voor zich zelf over zijn kwaal opstelde. Deze fragmenten staan tusschen aanhalingsteekens.”

Deze woorden van den schrijver dienen als een wegwijzertje.

En wat is nu die „sombere hartstocht” van Joaquin? Daar zit het hem juist! En ik geloof dat menig psychiater het antwoord schuldig zal moeten blijven en ook de deskundige in de medicina pastoralis met de handen in zijn haar zal woelen.

Oppervlakkig gezien, en zoo ziet meestal Joaquin het zelf ook, is het jalouzie, nijd, afgunst. En als men weer andere symptomen naast elkaar legt, meent men het te moeten noemen: verbittering over eigen (en dan nog wel vermeende) onmacht. Toch twijfelt men weer, of met dat woord de diagnose zuiver is gesteld. Het geval lijkt veel gecompliceerder, eene ingewikkelde zielsziekte. Het geval ligt in zijn eenvoudigste omschrijving aldus.

Abel Sanchez en Joaquin Monegro kenden elkaar van hun vroegste kinderjaren. Zij leerden zichzelf kennen op hetzelfde oogenblik, dat ze elkaar leerden kennen. En zoo hadden ze geleefd en waren ze bijna van hun geboorte samen vrienden geworden, of beter zoogbroeders. Abel was onder de makkers de populairste, de prettigste in den omgang, een die het leven scheen op te vatten als een spel. Een gemakkelijk en luchthartig karakter. En ook later loopt Abel alles mee in de wereld. Hij trouwt de vrouw die hij verlangt, wordt een beroemd en vermogend schilder, heeft vrienden in overvloed herstelt van een dodelijke ziekte, wint in zijn huwelijk twee kinderen.

Joaquin zou ook geen redenen hebben tot klagen, als hij zich zelf het leven niet zuur maakte. Het is waar, het meisje waarom hij

geworven heeft en die niets van hem wilde is getrouwd met Abel. Maar dat is ook alles en hij komt er betrekkelijk gauw overheen. Hij huwt eene goede en liefdevolle vrouw. Hij heeft een buitengewone praktijk als dokter: zijn naam is in eere; hem wordt eene dochter geboren, die later huwt met den zoon van Abel. En niettegenstaande dat alles is hij de ongelukkigste man ter wereld. Hij vreet zich zelf op van verdriet en ontevredenheid, en tenslotte wordt hij, zij het dan ook indirect de oorzaak van Abels plotseligen dood.

De uitspraak van de meeste lezers zal wel zijn: een zware zenuwlijder tot abnormaal-wordens toe.

Joaquin lijkt wel iets op zijn schepper. De spaansche schrijver Miguel de Unamuno, over wien in 1924 de kranten vol stonden naar aanleiding van zijne verbanning (daar zat een weinig opéra comique in).

Hij zelf is die onrustige, immer ontevreden, altijd ontstemd, steeds wisselend in gevoelens en overtuigingen en gemarteld door sombere melancholie.

Beschrijft hij deze ziekte niet in zijn sonnet „Aan mijn valk,” „Deze verslindende valk, die mij wreed de ingewanden verscheurt, en die mijn eenig gezelschap is.”

Ik geloof het vast, dat de Unamuno de vreeselijke ziekte, die hij in dit boek beschrijft en tracht te ontleden, bij ervaring kent.

Coolen (Antoon) JANTJE DEN SCHOENLAPPER EN ZIJN WEENSCH KINDJE. (61) De Waelburgh, Blaricum.

Wij hebben Antoon Coolen vanaf zijn eerste schreden (als schrijver) gevolgd en wij moeten erkennen dat hij heeft een eenvoudig maar goed talent. Alleen, wij hebben het al eens gezegd, maar herhalen: hij moet zorgen dat hij niet te veel in manier vervalt. Zijn stijl doet het wel, maar als men telkens weer dezelfde eigenaardigheden ontdekt, gaat men denken aan trucjes, waar men niet goed meer van los kan komen.

Ik herinner mij dat jaren geleden eens een jong schilder in den Haag zich beklagde dat hij zijn werk uitstekend kon verkoopen, mits hij telkens hetzelfde maakte, wat men nu eenmaal van hem verwachtte. En dat waren schilderijen met „zonneplekskens”, zonnelicht gezeefd door het loover der boomen en opgevangen op een muur, of een schutting. Van den beginne had de kritiek hem daarover geprezen en de massa wilde nu eenmaal niets anders meer van hem hebben.

Hij beklagde zich daarover, want hij was overtuigd dat hij iets anders en veel beter kon schilderen, maar hij kon het niet verkoopen.

Ik hoop dat Coolen zich niet zal beperken tot „zonnevlekjes”, tot altijd dezelfde stijlaardigheden, die op den duur toch verliezen van hun waarde, misschien niet voor de massa maar voor hen, die persoonlijk weten te oordeelen, te schatten.

Het is een klein en mooi verhaaltje in al zijn eenvoud. Het gaat over een oud schoenmakertje en zijn oude zuster, die een klein

Weensch meisje in huis hebben genomen. En 't schoenmakertje wrocht voor den verjaardag van 't vriendelijke ding een paar keurige schoentjes, en de spontane kleine kruipt op z'n knie en geeft hem van opgetogenheid een malsche klapzoen. Dat ziet de magere, zure pastoorsmeid, en die zegt dadelijk „Maar Jan, schaam-d-oe”. En het kind wordt nog denzelfden avond bij de lieve pleegouders weggenomen en naar de zusters gebracht.

Daar zullen wel klaptongen en feeksen zijn onder pastoorsmeiden, en ik had mij dan ook neergelegd bij het geval, als de schrijver had meegedeeld dat die meid ook dienzelfden avond de straat was opgestuurd voor goed.

Querido (Israël) SIMSON, DE GODGEWIJDE. (344) 2de druk. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Daar vaart een leven als een oordeel door dit boek. Een jasz-band gehuil om te duizelen. Een epos van snorkende rhetorica, als wij zelden hoorde!

Daar zijn er die dat bewonderen, en zij hebben misschien gelijk. Ik houd meer van soberheid en meer van echtheid.

Querido, ik heb dat vroeger al eens in den breede aangetoond, spreekt naar den aard van zijn ras met voeten, armen en stem.

Eén bladzijde, als staal van het gansche boek.

„Simson, somber de brouwen saamgetrokken, staarde zonder te zien, als in een droom. Hij hunkerde naar Sichema (zijn bedriegelijke, philistijnsche vrouw) naar haar lichtzinnige fonkeloogen, naar heel haar heimelijke betoovering en wilde geaardheid. Dit knaagverlangen-in-eenzaamheid greep tegen zijn Richtervisioenen in; liet niet meer los. Doch die verdonkerende drift, die woest-gierende, duistere begeerte en hoogmoedige wreedheid wierden telkens branderder overwoeld door beschermende en liefkoozende gedachten aan zijn volk. Er was angst en doodnood bij de hevig-gesmaden en verdrukten van zijn stam; bij bevende, toch dagen-lang vastende grijsaards en bij strijdbare mannen. Het trotsche Judaea, het berooide Dan leven beknelde onder 't tartende krijgsheer van hollende paardruiters en boogschutters. Met schrikwekkende baldadigheid zwierven de onbesnedenen, schilddragere en wagenrenners, door de erfdeelen van Dan en Judaea, door heel God's land; plunderden onder felle ironiesche schimptaal; brandstichtten en roofden cikkelen, goud en sierselen, geeselden slaven en dienstbaren; verdreven ruw ingeborenen als opgeschrikte vogels; stalen vlas, wijn, wol, vee en have, in machte zwijmeling. Tot de zuiderwoestijnen drongen zij door, al schennender en vemeteler, met handlangers en huurlingen, afgoderij en valsche wonderen najagend. Overal blonken hun hooggetooide helmen, hun halszwaarden, en doken hun Baäls en Astharots op in de gewijde bosschagiën, waar bij avondschemering, tegen-natuurlijke ontucht tierde onder zinnelooze mannen, getatoueerde vrouwen en ingeborenen.”

Daar ligt te veel verf op om het schilderij nog te herkennen.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

HENRIK IBSEN heeft 'n eeuwfeest op 20 Maart. De jaartallen zijn 1828-1928. In *Studiën* (Maart) wijdt Dr. N. P e r q u i n hem een uitstekend artikel, dat een scherp licht doet vallen op *Ibsen* en zijn werk.

Het is nog steeds niet lachwekkend, wanneer met klem betoogd wordt, dat *Ibsen's* drama's een aantal stellingen zijn met bewijs en distinctie, stellingen over moraal, sociologie en godsdienst. En toch ontbreekt het komische element er niet aan, want 't is niet alleen onwaar, maar het verraaft ook den lust, om oordeelend te spreken over iets wat totaal boven eigen ontvangcapaciteit uitgaat. Er is misschien maar één werkelijk tendentiestuk in heel de rij van *Ibsen's* oeuvre en dat is *De Steunpilaren der Maatschappij*. Daarin heeft hij regelmatig een these uitgewerkt over de waarheid, dat de samenleving op innerlijke waarheid moet steunen, en wel zoo naargeestig onwaar, dat men nog liever onwaar is, dan zóó, zóó heraut van de waarheid te moeten zijn. . . .

Tevergeefs zal men ook bij *Ibsen* naar een tragischen held zoeken, die triompheert omdat hij het ideaal bereikt; tevergeefs zal men een avond hebben zitten luisteren, wanneer men gekomen is met de hoop, dat 't effect van bewondering heerlijk-weldadig den dissonant zal oplossen in de zege van het goede en de nederlaag van het verkeerde. Tevergeefs, omdat die verwachting een vergissing is. Noch Juliaan, noch Brand, noch Nora, noch Hedda Gabler zijn eigenlijke „helden”, zij zijn geen spreekbuizen van *Ibsen's* meening, zij zijn ook geen zuivere vertegenwoordigers van het ideaal. Bij de beschouwing van één tekenende eigenaardigheid had die meening al moeten verdampen. Die bevreemdende bijzonderheid is de klaarblijkelijke en voortdurende tegenspraak met zich zelf, tenminste wanneer het waar is, dat *Ibsen* zonder meer een theorieënverkondiger is. . . . In elk drama is uitgebeeld een resultaat van ideeën-botsingen. Dat resultaat wordt echter niet gevonden door een koeloppervlakkige inhoudsanalyse, ook niet door een citaat van iemand in het stuk, die zijn ideeën lanceert. De drang-oorzaak zijner scheppingen is niet het idee, maar de poging, om zich te bevrijden van krankzinnigmakenden druk van zielenood.

Van jongs af aan is *Ibsen* vastgeroest geweest in de eenzaamheid.

Allen tijd had hij, om in die eenzaamheid een levensovertuiging samen te weven, haar met alle vezels vastgetrokken in zijn ziel, vastgesnoerd met passie, tot het pijn deed. Van buiten af en ook door zielsanalyse groeide echter in zijn geest het besef op, dat die levensovertuiging niet te verwezenlijken was. Daar botste in dien trotschen kop inzicht tegen inzicht, beide weigerende te wijken. Is het nu wonderlijk, dat een werk, uit dat zieleproces geboren, het ingevreten ge-

zicht van kommer en spijt, niet den lichtenden glans van kinderoogen vertoont.

Maar daarin is ook geen plaats voor koude begripsontleding, maar alleen voor hartstocht, den bittersten hartstocht, die denkbaar is, den hartstocht van zelfbehoud, opengebroken in eigen boezem, tot bodemloozen weemoed van zelfkritiek uitgediept of opgezweept tot stormenden spot, op de een of de andere wijze de spalkende kloof tusschen idee en verwerkelijkingmogelijkheid willende overstijgen. Duizelingwekkend tragisch beleven, verklaring meer dan voldoende om die bijtende bitterheid, waaruit geen blanklachende levensblijheid kan opbloeien, geen speling van stralenden humor opsprengen, omdat de pijn van de innerlijk ervaren tegenspraak nooit geheeld, maar ook nooit getemperd is.

Gelijk gezegd was er in de stroeve ziel van *Ibsen* een levensbeschouwing vastgeroest. Een stuk ervan is bijv. de meening van ieders plicht, om overal en in alle omstandigheden absoluut waar te zijn. Dat staat onwrikbaar vast! Een conflict in zich zelf is het eerste gevolg, want de absolute waarheid is hem onmogelijk; theoretisch is dat gemakkelijk uitgedacht, maar als eer en liefde en andere plichten mede in het gedrang komen dan kost het doodstrijd die overtuiging in levensdaden om te zetten, ja zelfs kan het blijken onmogelijk, let wel streng onmogelijk te zijn. De innerlijke strijd is de kiem van het drama.

Bij een samenkomst van studenten te Christiania na zijn terugkeer in het vaderland, op 10 September 1874, zeide hij: „Ja, mijne heeren, niemand kan datgene dichterlijk vormen, waarvoor hij niet tot op zekere hoogte en tenminste op zekere uren het model in zich heeft. En waar zou onder ons de man zijn, die niet af en toe in zich zelf een tegenspraak tusschen woord en daad, tusschen wil en taak, in het algemeen tusschen leven en leer gevoeld en ingezien heeft?”

Het staat er duidelijk, *Ibsen* meent er zelfs een dichterwet in te zien, dat die tegenspraak hem vruchtbaar maakt. Is het nu waar, dat hij zelf in zeker opzicht het eerste model van zijn beelden is, dan blijft hij bij die conceptie toch niet staan. Hij staart net zoo lang op dat stuk leven uit zich zelf, tot dat het een eigen zijn, een eigen los leven gaat leiden en op eigen voeten rondloopt. Aan Lawia Kielen schrijft hij 11 Juni 1870: „Het was mij noodzakelijk, me door dichterlijke vormen van iets te bevrijden, wat in mijn binnenste voor mij uit was.” De personen zijn *Ibsen* zelf niet meer, en hoe verder een karakter van hem af is komen te staan, hoe sterker het *Ibsen's* levensfout, waaraan het idee ten gronde gaat, ontwikkeld heeft, des te meer krijgt het de ironie en spot van den dichter tegenover zich zelf te dragen.

De oorzaak der mislukking is verschillend. Het kan zijn een fout van het karakter, in het uiterste geval, waarin de tragiek hoogtij viert, zelfs een noodzakelijke fout, het kan zijn eigen lafheid of ook twijfel aan het idee zelf of eigen roeping. Maar als een tijger springt *Ibsen* dan op hetzelfde moment op de tegenstanders, en gilt het in

overhitte woede uit: „Jullie moet niet denken, dat jullie nu gelijk hebt, omdat mijn man mislukt.”

LEEKENRELIGIO. Het Vlaamsche dubbelnummer van Roeping is reeds verschenen en ook een Maart-nummer, maar wij willen nog even het slot van Wouter Lutkie's, *Leekenreligio*, waarvan wij het begin aanhaalden, aandachtig bekijken.

Daarin worden zooveel dappere waarheden onverschrokken uitgesproken, dat wij in de malle verwarringen van onzen tijd er eerlijk blij meen kunnen zijn.

Hij wijst op het wijdvertakte, diepgewoekerde, revolutionaire geestes-individualisme, dat de ergste oorzaak is van de tegenwoordige verwarring.

„Deze geest van democratische eigengerechtigheid richt nu ook in het religieuze leven zijn verwoestingen aan. Blinden die zich zelf leiden of leiding zoeken bij blinden.

En dan, door tweërlei invloed worden jonge mensen deze dwaling ingeleid.

Door litteratuurmakers, en ook door tegoedertrouwe, maar onbekwame richtingwijzers.

De eersten zijn looze praatjesmakers, geven woorden voor brood uit. Woorden, woorden. Zij, zoo zij er al ooit ernst mee hebben gemaakt, of getracht hebben, er ernst mede te maken, nu zijn ze sinds lang aan de consequenties dier woorden ontgroeid. De woorden zelf zijn hen genoeg, zij bedwelmen er zich zoo lekker aan, en maken ook anderen gelukkig met dien roes. Geestelijke epicuristen. Nemen wat zij grijpen kunnen van het leven, ontzeggen zich niets van wat binnen hun bereik te genieten valt. Vooral geestelijk genot, dat spreekt. Maar ook het andere versmaden zij niet. Dat is hun religie. En van de lasten en ontberingen kiezen zij zich zooveel mogelijk die, welke hun weer een subjectieve voldoening verschaffen. Bevrediging van aesthetische behoeften. Dat is hun religie. En praten, veel praten. Stichtende woorden. Edoch, modernelijk stichtende. Niet zooals de ouderwetsche kwezels spraken, spreken zij. Op hunne wijze stichten deze nieuwerwetsche. Het onderwerp van hun gesprekken is zoo simpel niet en niet zoo onbeholpen als van de ouderwetsche. Ze praten veel voorname, zoo als „intellectueelen” past, met een zeker theologisch vertoon, en het onderwerp hunner proposities heet „het bovennatuurlijke”.

Toch verraden zij zich als van volmaakt hetzelfde slag: De kwezels van ouden stempel: rozenhoedjes en rozenkransen voor de arme zieltjes in het vagevuur en voor de ongelukkige zondaars, sollen met medaljes en prentjes en kruisjes en scapulieren en grouwelijke beeldjes — en verteerd worden van jalousie, en kwaadspreken en lasteren, en venijn zuigen en gif spuwen tusschen twee kralen van den pater-noster in. De modernen evenwel organiseeren mee in de liturgische beweging, loopen apologetische cursussen af, spellen missalen uit en

geestelijke tijdschriften en meditatieboeken, gebaren vroom in retraites en recollecties, ijveren voor de bekeering der heidensche wereld en der Godvergeten Joden, — en worden verteerd van jalousie, en denken kwaad en lasteren en zuigen venijn en spuwen gif tusschen twee punten van het meditatieboek in.

Plus ça change, plus ça reste la même chose.

De woorden klinken mooi, suggestief is hun uiterlijk enthousiasme voor „het bovennatuurlijke”. Doch, nader bij God? Geen zier.

Maar de jonge harten, die zoo ontvankelijk zijn, zoo licht gevangen raken in den ban van schijnschoon, doorzien de loosheid der stichtende woorden niet. Blind zijn ze, hooren alleen maar, drinken alleen maar begeerig de mooie klanken in. Grijpen ernaar, grijpen naar de maan. Tot zij weer eens plat ter aarde vallen uit de maan”.

Zeker, daar is veel van aan. Ik geloof alleen maar dat *L u t k i e* niet gelukkig is in zijn woordenkeus. Die hier niet leest met groote behoedzaamheid, kan allicht meenen dat hier allerlei vormen van nieuwe of herleefde devotie worden veroordeeld, die integendeel alle recht hebben, op eerbiedige bejegening.

Maar het komt mij voor dat *Lutkie* vooral den nadruk wil leggen op boerenbedrog en zelfmisleiding, en holle leegheid zonder daden onder balken van woorden, woorden, woorden, die er kranig uitzien maar niet zijn.

„Zelfmisleiding is een machtige oorzaak.

Domheid, en daarbij eigenwijsheid. Domheid alleen, zoo erg niet, als domheid zich maar leiden laat. Doch als domheid ook te dom nog is zich te laten leiden, als domheid meent te weten en vast en zeker meent beter te weten, dan hopeloos het geval.

Want zulken kennen geen onderscheid tusschen wat middel is en wat doel, tusschen essentieel en accidenteel, tusschen relatieve en absolute waarden, tusschen natuurlijk, bovennatuurlijk, onnatuurlijk, tegennatuurlijk en buitennatuurlijk.

Zij meenen, hoe dieper de buiging, hoe breeder het gebaar, hoe strenger de blik, des te meer „bovennatuurlijk”, des te beter zal God zien hoe goed zij 't wel meenen. En achter alles wat hen tegenstreeft, zien zij den bokspoot van den duivel.

Ook hier zou Faber's analyse hen uit den droom kunnen helpen: „Als wij aan bovennatuurlijke oorzaken gaan toeschrijven, aan werkingen der genade of aan streken van Satan, wat inderdaad een kwestie is van zenuwen of van spijsvertering, dan raken we gauw in het land van kwaadaardige begoochelingen. Dan worden we mismoedig als we 't niet hoeven te zijn en opgetogen als er geen reden voor bestaat. Wij denken dan dat ons binnenste het tooneel is van veel wat er in 't geheel niet gaande is, en onze zelfkennis wordt beneveld door een waan.... Van den anderen kant zullen wij meer eenvoudig zijn, meer kinderlijk, meer eerlijk en rechtuit, als we de onbehaaglijke verschijnselen welbewust toeschrijven aan die natuurlijke oorzaken, dan wanneer wij alle soort van bovennatuurlijke

mogelijkheden uitdenken die in ons geval géén werkelijk bestaan hebben, en de gedachte eraan is op zichzelf al voldoende om ons nadeel te berokkenen, omdat het in ons opwekt een vaag en ondergronds gevoel van iets door te moeten maken of te moeten lijden, iets net als de heiligen" — („Spiritual Conferences" p. 247, 248).

Zelfmisleiding door inbeeldingen.

En door praten, praten. Praten met iedereen die naar ze hooren wil en met zichzelf waar ze geen anders slachtoffer vinden. „Religious talk is a very feast to self-deceit": vrome praatjes zijn een hoogfeest voor 't zelfbedrog. — Vrome gesprekken en vrome brieven. Een oude pastoor, die uit ervaring wijsheid had gewonnen, pleegde te oordeelen, als hij 't had over novicen in de kloosters: „Die in 't begin al zulke heilige brieven schrijven, komen allemaal terug. De reden is dan ziekte of zwakte of een ander onschuldig iets, maar ze komen allemaal terug."

Altijd is zelfmisleiding oorzaak, als zij zich niet blindelings laten leiden.

Ook doordat ze dan op zichzelf gaan toepassen wat ze lezen in de heilige levens en wat op hen niet toepasselijk is omdat zij het innerlijke vermogen ertoe missen en omdat zij niet begrijpen wat ze lezen.

Want om door te dringen in de geheimenissen van het leven onzer heiligen, daartoe is nu eenmaal of een groote genade noodig, of veel studie m.a.w.: of veel verworven of veel ingestorte wijsheid.

En zij begrijpen niets, hebben geen andere dan onvolledige, onklare en valsche begrippen: bouwstof voor het tegendeel van wijsheid.

En als ze dan gaan toepassen, ge ziet van hier, wat treurige gevolgen dat moet geven. Dan gaan ze doen alsof, meenende werkelijk te doen. En hun geforceerde houding wordt een valsche en onhoudbare levenshouding.

Dat zijn de menschen — we zijn er rijk mee bedeed — die geestelijk boven hun stand leven. Hun religieuze gebaren zijn louter aangeleerd, liggen enkel aan den buitenkant er boven op. Komen niet van binnen uit, zijn niet natuurlijkerwijze uit de ziel gegroeid.

Zij reiken boven hun geestelijke vermogens uit. Vergetende dat wat voor den sterken wil van een heilige geschikt is, daarom nog niet past aan den goeden wil van elken bewonderaar. Zooals wat geschikt is voor den predikant zelf, kan niet altijd geschikt zijn voor al zijn toehoorders. En dat is net zoo moordend voor de ziel als, op fysiek gebied, een dergelijke behandeling zou moordend zijn voor het lichaam.

Wij zijn maar al te goed bedeed met menschen die geestelijk boven hun stand leven.

Gij z i e t het ook. Ge ziet, hoe ze elk oogenblik uit hun rol vallen. Zij hebben een rol aangenomen, maar het spel niet geleerd, niet geleerd die nieuwe rol te s p e l e n. En om zichzelf dan gerust te stellen, suggereeren zij zich, dat ook dat onvermijdelijke vallen bij hun rol behoort. — Zelfbedrog.

't Is een algemeen verbreid verschijnsel: om u heen kunt ge 't makkelijk constateeren. Doch al had ge 't niet geconstateerd, ge had het ook bij voorbaat kunnen weten. Met stelligheid het kunnen voorzeggen.

Omdat de eenvoud verloren is geraakt, en vergeten, en onbekend en miskend. En elke bekeering zonder overgang door eenvoud en vernedering, zonder eenigen vorm van loutering, is onecht. Is maar zelfbedrog."

ZONDER COMMENTAAR? Wij vinden in *Opgang* (10 Maart) een citaat van A n t o o n v a n D u i n k e r k e n over Werumeus Buning.

Het luidt letterlijk: „We weten wel, dat dit geen kritiek is op het werk van Werumeus Buning, en geen ontwikkeld stuk proza, dat u wijzer maakt. We wilden enkel zeggen, dat dit bundeltje mooi is. Wat het nog meer is, doet dus op het oogenblik niets ter zake. Het maakt ons gelukkig. We ontveinzen ons niet, dat het „heidens" is en „verwerpelik" ook al misschien en „esteties", „literatuurderig" en dat de geschiedenis van Eva met de slang héél anders verliep, en zooals ze hier wordt verteld „voor ons onaanvaardbaar" is. Doch ook met even volstrekte zekerheid weten we, dat deze blijheid, dat deze innige stille verrukking van die „esteet" en „heiden" eindeloos dichters staat bij de vreugde der zaligen en de heerlijkheden, die God ons bereid heeft, dan alle meningen en alle twisten en alle dispuuten en alle verscheurdheden en iedere betweterij."

Opgang geeft geen commentaar, en daarom zouden wij denken dat dit stukje, als het in den context wordt gelezen, misschien nog te redden is. Maar zooals het hier staat, naakt te kijk, het ons waarlijk niet wijzer maakt, een staaltje is van ongemeene betweterij en van volslagen onkatholieke gedachten. Dit soort proeven van seminaristen-wijsheid klinkt zeer bedenkelijk en men kan er eene omschrijving van vinden in de gesignaleerde artikelen van Wouter Lutkie.

HET EPITHETON ALS STIJLWAARDE is het onderwerp eener beschouwing van W. K r a m e r in *De Nieuwe Taalgids*.

„Wanneer er sprake is van de expressiewaarde van het epitheton, dan moet al dadelik een beperking gesteld worden, waardoor slechts een klein gedeelte van het veld van onderzoek dat zich voor ons opent wordt aangewezen: het epitheton in de literatuurtaal na 1880.

De grens mag met alle recht scherp getrokken worden: zowel als in de geschiedenis onzer literatuur tekent 1880 en die van taalontwikkeling een nieuw begin. Als elke nieuwe richting in de literatuur werkte de beweging van tachtig revolutionair en individualisties hervormend in het taalmateriaal. Het nieuwe leven heeft behoefte aan nieuwe vormen, de oude vaten zijn te murw en te eng voor de jonge, bruisende wijn: „de taal der voorgangers stuk slaan tot een berg van gruis en er dan het nieuwe, het eigen werk van bouwen", noemde Van Deyssel de wellust van de door nieuwe idealen gedreven geest.

't Is de strijd om de „allerindividueelste expressie”, die immer belangwekkende worsteling van de innerlike visie met de beperkte stof waarin zij gestalte moet verkrijgen, waarin soms organies gegroeide vormen werden verwrongen tot onverstaanbaarheid, maar ook latente krachten in ons taal-vermogen gewekt en tot rijke ontwikkeling gebracht. Sterk treft ons die ontwikkeling, ook bij de latere kunstenaars, in de school der tachtigers gevormd, als wij onze waarneming instellen op de stilistische categorie der epithese. Het begrip „epithese” dan genomen in zijn ruimste zin, omvattende dus al die toevoegingen tot het appellatieve hoofdwoord, die, in welke grammatische vorm ook, dat in zijn algemeenheid vage hoofdwoord belichten en de suggestieve aesthetiese atmosfeer scheppen: niet alleen het karakteriserende adjectief, ook het participium, ook het bijwoord, ook de bijstelling, ook de explicatieve bijzin.”

Leo Tolstoj

door JOHN SCHILTE.

Men zal Tolstoj prijzen gaan als socioloog en filosoof, hem roemen als ethikus en kunstenaar, men zal 'n bewondering openbaren voor Tolstoj als mensch en apostel, rechter en godsdienstschepper, omdat hij, honderd jaar geleden heel prozaïsch, als 't begin van elk menschenleven, geboren werd op 't landgoed Jasnája Poljana, provincie Tula, ten Zuiden van Moskou, in 't hartje van Rusland.

Hij was de vierde zoon uit het huwelijk van Nikolaas Tolstoj en vorstin Wolkonsky.

Tolstoj verhaalt zelf in z'n autobiographie welke personen uit z'n omgeving invloed hebben gehad op z'n vorming. Z'n moeder heeft hij nauwelijks gekend, want zij stierf bij de geboorte van haar kind Maschenka. Maar de indruk die hij van haar door 't leven heeft meegedragen is 'n bewondering voor haar vrijmoedigheid, haar onverschilligheid voor de meening der menschen en haar wonderlijke begaafdheid om zèlf-verzonnen verhaaltjes te vertellen.

Z'n vader stelt hij aan ons voor als „'n vriendelijke spotter met droefgeestige oogen.” Zijn lijfeigenen hielden van hem. En, gezien de vele goeie hoedanigheden en eigenschappen welke Leo Tolstoj van z'n vader weet te vertellen, schijnt hij veel van hem gehouden te hebben.

Na de dood van de moeder kwam tante Tatjana, nog iets of wat familie, de plaats van de te vroeg gestorven vrouw innemen. Volgens Tolstoj bezat dit „tantetje” twee groote deugden: gemoedsrust en liefde. Hij bekent dat haar invloed op zijn leven groot is geweest, want zij leerde hem van jongsaf wennen aan „de geestelijke blijdschap der liefde en 't geluk van 'n stil en eenzaam leven.”

'n Tweede vrouw, die 't hare heeft bijgedragen voor de vorming van Leo Tolstoj, was tante Alexandra, wier lievelings-bezigheid bestond in 't lezen van heiligen-levens, en 't praten met de doodgewone menschjes uit haar omgeving. En een van die menschjes was de oude Grischa, die niets kende dan bidden en schreiën, en die de prototype is geweest voor de vrome pelgrim Akim in „*De Macht der Duisternis*”.

Maar de grootste invloed op Leo heeft gehad z'n broer Nikolaas, die was: „'n wonderbare jongen en later 'n wonderbare man. Tureniew zeide van hem, dat hem, om 'n groot schrijver te wezen, slechts 'n paar fouten ontbraken, waaronder: ijdelheid.” Nikolaas bracht Leo in kontakt met de schoonheden van de kunst.

Twee gevoelselementen welke zich twintig jaar later voluit ontplooiden, kenmerkten reeds de jonge Leo: 'n vreeselijk scepticisme en daarnaast 'n extatische bewondering voor 't jeugd-ideaal, de overtuiging, dat de eindbestemming van de menschheid in 'n streven

naar altijd grootere vervolmaking lag. Ook was Tolstoj in z'n jeugd niet vrij van 'n zekere oppositie-geest, vooral op geestelijk en godsdienstig gebied. Z'n ziekelijk zoeken naar godsdienstigheid openbaarde hij in 'n brief (1859):

„Als kind geloofde ik vast, sentimenteel en ondoordacht. Toen ik 14 jaar was, begon ik over 't leven na te denken en ik stootte op de godsdienst, welke niet paste in 't kader van mijn theorieën en ik beschouwde het natuurlijk als 'n verdienste, die te vernietigen. Zoo leefde ik 'n jaar of tien in alle kalmte. Alles leek me duidelijk, logisch, alles werd in vakjes ingedeeld en voor de godsdienst was er geen plaats. Dan kwam er 'n tijd, dat 't leven voor mij geen geheimen meer had, alles was me bekend, maar 't leven zelf begon haar betekenis te verliezen. En in deze tijd was ik ongelukkig. Ik begon te denken, zooals de menschen in 't leven nu eenmaal de kracht hebben om te denken. Als ik nu m'n aantekeningen uit die tijd doorlees, kan ik niet begrijpen, hoe ik in zoo'n toestand van geestelijke geëxalteerdheid kon geraken. 't Was 'n smartelijke, maar toch ook 'n goede tijd. Nooit heb ik meer, nòch vroeger, nòch later, zoo'n hoogte van gedachten bereikt, heb nooit meer dāt gezien, zooals in die tijd, die twee jaar duurde. En alles wat ik toen gevonden heb, zal altijd m'n overtuiging blijven. Ik kàn niet anders.

Gedurende die tweejarige geestelijke arbeid vond ik 'n eenvoudige zaak, die ik echter zōo ken als niemand ze kent: ik heb gevonden dat er 'n onsterfelijkheid bestaat, dat er liefde bestaat en dat men voor anderen leven moet om eeuwig gelukkig te zijn.

Deze ontdekkingen verwonderden me door hun overeenkomst met 't christelijk geloof, daarom zocht ik ze in 't Evangelie, in plaats van ze zèlf op nieuw te ontdekken. In vond nòch God, nòch de Verloser, nòch sacramenten, niets; en toch heb ik met alle, alle krachten van m'n ziel gezocht en ik heb geweend en me gekweld en wenschte niets dan de waarheid.

Zoo leefde ik dan met *mijn* godsdienst en ik voelde me er gelukkig mee."

Als Tolstoj in z'n „*Aantekeningen van een Markeur*“ schrijft over de vier jaar van z'n verblijf aan de universiteit te Kazan, zegt hij, dat hij eigenlijk nooit een geloof gehad heeft, wat met 't bovenstaande wel eenigszins in strijd is. Maar tegenspraak in beweringen, tegenstrijdigheid in ideeën zijn bij Tolstoj niets buitengewoons, daar men in z'n werken 'n mozaiek vindt van de meest tegenstrijdige elementen: rationalisme en mystiek, monisme en dualisme, christendom en anarchie.

In 1844 trok Tolstoj naar de universiteit te Kazan. Over die periode van moreel verval schreef ik eerder, meer in 't algemeen, in de N. R. C.

Hij studeerde in de Oostersche talen, zakte voor 't eerste examen, zwaaide daarna naar de rechten over. Met z'n studie deed hij intrede in 't maatschappelijk gezelschap. Maar temidden van dit decadente leven, dat hem schulden leerde maken, z'n wilskracht deed

verslappen en z'n jeugd-idealen verwoestte, kwam bij hem 'n verlangen boven naar iets hoogers en edelers dan 't dierlijk beleven van 't bestaan. Hij begon te werken, werd 'n hartstochtelijk bewonderaar van „le grand citoyen de Genève”: J e a n J a c q u e s R o u s s e a u. Hij schreef essays over filosofische onderwerpen, kreeg etische bevestigingen, begon zich zelf uit te maken voor alles wat leelijk is.

Toen hij de universiteit verliet was z'n geest verdwaald in 'n doolhof van ideeën, waar hij nooit is uitgeraakt.

Nu probeerde hij 'n tijdje om als beheerder van z'n eigendommen zich bezigheid te verschaffen, en hij begon met de sociale toestand der boeren te willen verbeteren. Maar deze philanthropische onderneming ten gunste van z'n lijfeigenen mislukte. Dit pogen beschreef hij in „*Het Land van den Grondbezitter*”. De hoofdpersoon van dit verhaal is de vorst M e c h l j u d o w die de universiteit verlaat om zich te wijden aan 't welzijn van z'n boeren.

Maar, na 'n jaar al z'n goedheid uitgeput te hebben, ziet hij 't nuttelooze van z'n bemoeiingen in, walgend van de ondankbaarheid der boeren. Doch als hij z'n oogen sluit en droomt, ziet hij datzelfde liederlijke, egoïstische volk weer, vergeet eigen tegenslagen en disillusies, fantaseert rond hen wezens met alle mogelijke ideale eigenschappen.

M e c h l j u d o w is T o l s t o j zelf, en diezelfde naam gebruikt hij waar hij zich zelf wil teekenen, zoo in „*Jongensjaren*”,¹⁾ „*Aanteekeningen van een Markeur*”, „*Luzern*”, „*Opstanding*”. R o m a i n R o l l a n d noemt die typen: verschillende incarnaties van T o l s t o j in z'n beste en slechtste eigenschappen.

In deze periode hield T o l s t o j afwisselend verblijf op z'n landgoed Jasnája Poljana, Petersburg en Moskou, waar hij genotzucht botvierde met vrienden en vrouwen. Hij wilde indruk maken op z'n omgeving door handelwijze en uiterlijk, maar voor dit laatste scheen z'n schoonheid niet mee te werken, want E r n s t L ü b b e n beschrijft hem, op z'n twintig, drie-en-twintig-jarige leeftijd, als 'n jongmensch met 'n apen-tronie en „ein rohes, langes und derbes Gesicht, kurze, tief in die stirn gewachsene Haare, kleine Augen, die einen aus dunklen Höhlen hart anblitzten, eine breite Naze, aufgeworfene Lippen und riesige Ohren.”

Hij scheen zich 't weinig-mooie van z'n uiterlijk bewust, daarom probeerde hij door dingen die méér tot z'n „standing” behoorden, zich op te werken tot de maatschappelijke hoogte, waar hij door z'n afkomst recht op had. Door spel, bandeloosheid en schulden hoopte hij 'n „eerste klas” mensch te worden. Want, zooals bekend is, deelde hij de menschen in drie klassen in: de eerste klas, bestaande uit enkel achtenswaardige lieden; de tweede klas oftewel menschen die nog waard waren gehaat en veracht te worden; ten laatste de derde klas oftewel 't plebs, welks bestaan hij zonder vorm van proces negeerde.

In z'n dagboek schreef hij over z'n pogingen om 'n eerste-klas mensch te worden:

„Ik leefde 'n heel verdierlijkt leven; ik had bijna alle bezigheden laten varen en ben geestelijk sterk te voorschijn gekomen.”

Dit leven beu, trok T o l s t o j naar de Kaukasus, maakte daar in de Krim-oorlog 't beleg van Silistria en de slag van Balakówa mee.

En de vruchten van dit verblijf in Zuid-Rusland zijn z'n werken: *Kozakken* (1856) *De Gevangene van den Kaukasus* en *Sebastopol in December* 1854.

't Zijn lyrische romans waarin hij uitzingt z'n jeugd-illusies, waarin hij staart naar toekomst-einders vol zon, waarin hij uitjubelt z'n schoonheidsontroering in vervoering om de almacht van 't schoone, die overweldigt als men staat, klein als mensch, nietig als wezen, voor stijl opschietende bergen in hemel-oneindigheid, waarboven, heel daarboven, en rond en vóór ons, in grilligheid van struiken en boomen, de zonne-passie brandt op ongerepte blankheid van sneeuw.

En ik begrijp hier T o l s t o j als hij uit vreugde om schoonheid in leven, als hij in roes van jeugd-geluk, als hij door die schelle scheiking van geluk en leven verblind, alles van 't leven vragen wil, verstand vergeet door passie en onbegrijpend staat voor 't kwaad van de zoetste zonde, en Groschka, die in alles vreugde ziet, laat zeggen: „God heeft alles tot genoeg van de menschen geschapen. Niets is zonde. Met 'n lief meisje zich vermaken is geen zonde. . . . neen, is eeuwige zaligheid.”

Maar T o l s t o j gaat verder, hij vind 't leven zèlf 't hoogste geluk, „'t leven is God!”

Ernstiger stemmingen komen, en hij mediteert: „Waarvoor leefde ik vroeger? Met alle zingenot waar ik mezelf mee meende te dienen, oogstte ik enkel smaad en smart. 't Eenige geluk is: te leven voor anderen.”

Uit deze tijd dateert ook z'n voornemen om zelf 'n positieve godsdienst te formeeren:

„De godsdienst van Christus, maar gezuiverd van dogma's en mystiek, 'n praktische godsdienst, die geen geluk belooft voor de toekomst, maar geluk brengt op aarde.”

En elders komt hij opeens 'n zonderlinge heil-boodschap brengen:

„Zie, hoe na achttienhonderd jaar mij dit wonderbare overkwam, dat ik de zin van Jezus' leer moest ontdekken als iets nieuws.”

Edoch, ik meende dat T o l s t o j 'n bewonderaar was van J. J. R o u s s e a u? Heeft hij niet in *Kozakken* voort geborduurd op Rousseau's idee van natuur-opvoeding? En heeft hij, na uit Frankrijk teruggekeerd te zijn, niet de theorieën van J e a n J a c q u e s in praktijk gebracht, door op te treden als onderwijzer van de kinderen zijner boeren, waarop de regeering 't noodzakelijk vond hem die zonderlinge experimenten te verbieden?

Maar heeft deze uitspraak van R o u s s e a u hem dan niet tot nadenken gebracht:

„Fuyez ceux qui, sous prétexte d'expliquer le nature, sèment dans le coeur des hommes de désolantes doctrines, et dont le scepticisme apparent est cent fois plus affirmatif et plus dogmatique que le ton décidé de leurs adversaires. . . . Jamais, disent-ils, la vérité n'est nuisible aux hommes: je le crois comme eux.

En waarin de fantast van 'n godsdienst vol geluk in dit leven, dat geluk ziet? In 1857 heeft T o l s t o j dit in 'n brief nader verklaard:

„Eeuwige onrust, arbeid, strijd, ontberingen zijn de noodzakelijke voorwaarden, welke 'n mensch zelfs geen oogenblik mag laten varen. Alleen eerlijke onrust, strijd en op liefde opgebouwde arbeid is 't wat men geluk noemt. . . .”

Na deze mystieke beschouwing debiteert hij z'n gelukbrengende leer, zijn geloof, 't Tolstojaansche christendom:

„Gij zult geen eed doen of zweren, en dit verbiedt de soldaat z'n vaandelee, de aanklager 'n eed te doen voor 't gerecht.

Oordeelt niet, opdat ge niet geoordeeld wordt, dat is 'n verbod van alle rechtspraak; de rechtbanken en rechters moeten verdwijnen.

Biedt geen weerstand aan 't onrecht, dat beteekent de veroordeeling van elken oorlog en strijd, en verplicht een ieder zich niet met geweld te verzetten tegen diefstal en aanranding van z'n eigendom.”

Toen hij deze gevolgtrekkingen van z'n exegetisch avontuur in „Mijn Godsdienst” gepubliceerd had, werd hij, op 'n synode van de Russisch-orthodoxe kerk in de ban gedaan. Hierop schreef hij de volgende brief:

„Ik geloof aan God die voor mij de geest, de liefde en de bron van alle dingen is. Ik geloof dat Hij in mij is, zooals ik in Hem. Ik geloof dat de wil van God nooit duidelijker werd uitgedrukt dan in de leer van de mensch Jezus Christus; maar 't christendom kan men niet als God beschouwen en 't aanbidden, zonder de grootste godslasteringen. Ik geloof dat 't waarachtig geluk van de menschen bestaat in de naleving van God's wil; ik geloof dat 't God's wil is, dat ieder mensch zijn naaste lief heeft, en hem steeds zóó behandelt zooals hij zelf wenscht behandeld te worden. . . .”

Maar niettegenstaande al die naasteliefde welke hij predikte, was T o l s t o j 'n gezworen vijand van alles wat maar de naam „kerk” droeg.

Aan 'n bewonderaar van z'n levensopvattingen, E u g e n H e i n r i c h S c h m i t t heeft T o l s t o j onder meer deze brief¹⁾, in 't Duitsch gesteld, geschreven:

„Es ist so gewöhnlich, überhaupt bei uns in Russland, zu glauben dass nur die Regierung daran Schuld ist dass die Wahrheit nicht von allen menschen angenommen wird, aber bei Ihnen wo solche Reden wie die Ihrige ein Gerichte gehalten sein kann, und noch mehr in Frankreich, America und England, wo noch grössere Freiheit

¹⁾ „Die Rettung wird Kommen. . . .”. De fouten zijn van Tolstoj.

herrscht, ist es leicht zu sehen dass der grösste Feind der Wahrheit nicht in der Regierung sondern in der Zwiefachen weltlichen antichristlichen lehre: des kirchlichen pseudo-christenthums und der Materialistisch, atheistisch, socialistischen Weltanschauung, die die Leuten gegen die Wahrheit die ihre Lebensweise zertört einen Schutz giebt. Mit diezen zwei Demonen müssen wir Krieg führen und grosse acht nehmen nicht mit dem einen so wie mit den anderen in keine Compromisse zu treten."

't Is hier de plaats niet om de, heusch niet nieuwe, bewering van Tolstoj, dat Christus geen God was, te gaan weerleggen en 't tegendeel te bewijzen. 'n Bibliotheek vol is er al over geschreven, vóór Tolstoj „na achttien honderd jaar" die werkelijk geniale ontdekking deed: „dat ik de zin van Jezus' leer moest ontdekken als iets nieuws."

En niet overdreven is 't oordeel van Pacheu¹⁾, als hij, na z'n bewondering voor Tolstoj als kunstenaar te hebben uitgedrukt, hem verwijt: 'n ongezonde filosofie, dat hij is 'n onbekwaam denker, 'n zoetelijke anarchist, 'n exegeet zonder samenhang, 'n theologant zonder waarde.

Tolstoj wilde leeraar wezen, maar hij wist niet wát hij moest doceeren. Hij verklaart zelf: „ik, de kunstenaar, de dichter, ik schreef en leeraarde en wist zelf niet wát. Doch wat ik schreef en leeraarde, werd goed bevonden en aangenomen, want ik hield 'n prachtige tafel, had 'n huis en vrouwen en vrienden en geld en roem."

De uitleg van 't Evangelie baseert hij op de vermaning van Christus: „zoo ge niet wordt als kinderen, zult ge het Rijk der hemelen niet binnengaan."

Maar in plaats van met 'n kinderlijk geloof Christus' leer te aanvaarden, begint hij die leer op 'n kinderachtige manier te be-theologeeren. Hij wil de dwaaste konsekwenties doorvoeren, en hij erkent dat 't moeilijk wezen zal, maar die moeilijkheid komt, volgens hem, dáárdóór, dat de maatschappij zich niet heeft gevormd naar 't Evangelie, maar dat men 't Evangelie verklaard heeft zooals 't toevallig uitkwam met de maatschappelijke toestanden.

Tolstoj was 'n idealist. En, zooals Père Gillet opmerkte, 't doet weinig ter zake of 't ideaal waarde heeft of niet als filosofische opvatting; want 't staat vast dat velen er door, 't zij ten goede, 't zij ten kwade voorgelicht, hervormd worden.

Tolstoj had *zijn* idealen, maar negeerde de Katholieke, onder voorwendsel dat 't, op zich zelf genomen, viel buiten 't bereik der wetenschap, en 't onwáár was... omdat 't niet paste in de naargeestige en ziekelijke sfeer van z'n bekrompen aprioristische stellingen.

En toch, niettegenstaande 't idealisme van Tolstoj zèlf, is zijn leer anti-idealistisch. Hij predikte, wel onbewust misschien, Nietzche's ideaal van *Übermensch*, geen bepaald ideaal als voor

¹⁾ Du positivisme au mysticisme.

ons, maar hij fabrieke er zelf een. Hij doceert 'n leer, die enkel nageleefd zou kunnen worden door menschen die zich 't voorrecht kunnen veroorloven zich te stellen buiten de samenleving. Voor hen die van anderen afhankelijk zijn voor hun dagelijksch bestaan, voor de kleine man, de zwoeger, de wroeter, op wier kosten de aristocratie leeft, is Tolstoj's buiten-maatschappelijk ideaal onbereikbaar. 't Anti-kerkelijk ideaal van de democratische Tolstoj is daarom aristocratisch, en heeft aanhangers gevonden onder hen die genoeg hebben van hun eigen grove materialisme en bruut egoïsme en die verblind werden door de aureool van ideale eischen welke rond Tolstoj straalde: strengheid van leven, hardheid van leer.

In jedem Falle bin ich über-
zeugt dass Sie nicht Mut ver-
lieren werden, und in einer
oder anderen Form dieselbe
Arbeit leisten werden. Ich
wünsche nur dass Ihre Hand
mit Ihnen einverstanden
sei und Ihnen so viel wie möglich
helfe in Ihren schwierigen
Verhältnissen.

Ihre Freund
Leo Tolstoj

Wien, März 1897.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

EENE VERBETERING

Daar is verleden najaar eene advertentie verschenen in ons Tijdschrift, waarin werd aangekondigd een conversatie-boekje *English Made Interesting* met twee aanbevelingen uit katholieke bladen. Het boekje werd geschreven door J o h n. S. B e r r i n g t o n.

Maar nu ontvangen wij een dezer dagen een schrijven van een leeraar, die reeds bij vluchtig doorbladeren tot de conclusie komt: „dat het boekje absoluut ongeschikt is voor Katholieke Onderwijsinrichtingen.” Wij geven den vriendelijken waarschuwer onvoorwaardelijk gelijk.

1°. De schrijver is een overtuigd aanhanger van het Spiritisme, dat blijkt o.a. uit blz. 38.

Hij wijdt dan ook een heel nummer aan Spiritistische gesprekken, een onderwerp waarover katholieken niet plegen te spreken en dus niet behoeven te leeren hoe ze dat in het Engelsch moeten doen.

2°. De schrijver heeft ook al Malthusianistische sympathieën. Op blz. 150 kan men het volgende, niet bepaald verkwikkelijke gesprek lezen.

„Maak er een kinderkamer van voor eventueele kleintjes!”

„Die gaan wij er niet op nahouden. Kleintjes geven zekere zorgen, maar onzekere genoegens.”

3°. De schrijver doet voorts een beroep op de H. Schrift om het recht van zijn dorst te verdedigen. Op blz. 13 geeft hij een tekst (Deut. XIV) en op blz. 14 nog een (Tim. I. V. 23), waaruit hij tot de gevolgtrekking komt dat de geheelonthouding niet door de H. Schrift wordt gesteund.

Zoo vindt deze man (op blz. 141 en 142) ook al teksten over de vegetariërs, ofschoon Joannes de Dooper . . . ?

Er is nog meer wat niet in den haak is. De schrijver moge dan al beweren in de voorrede dat eruit zijn boekje voor velen behalve het leerzame van de conversatie-taal, nog verschillende wetenswaardige gegevens te putten zijn, wij vinden de bron te troebel en putten liever niet.

Misschien vinden *Maasbode* en *Kath. Schoolblad* (in de advertentie genoemd) hierin aanleiding hun oordeel nog eens te herzien. Wij zijn dankbaar dat men ons daartoe in staat heeft gesteld.

A. G.

VOOR DEN OPVOEDER

Kohlbrugge (J.) PRACTISCHE SOCIOLOGIE, Deel IV. DE ZORG VOOR DE JEUGD. f 3.90. Wolters, Groningen.

Waren de vorige deelen resp. gewijd aan de sociale opvoeding (de mensch in dienst der Maatschappij), de zorg voor het normale kind en de zorg voor het abnormale kind, dit vierde deel houdt zich meer in het bijzonder bezig met wat men hier te lande als „vrije jeugdvorming” betitelen. Evenals bij de vorige deelen staat men ook hier verbaasd over de kolossale werkkraft van den auteur, die niet alleen in enkele jaren deze vier deelen wist te schrijven, maar daarbij eene hoeveelheid materiaal bewerkt en bestudeerd heeft, waar men oprecht bewondering voor moet hebben.

En niet alleen heeft hij dat materiaal verzameld, maar hij is er zelfs in binnen- en buitenland op uitgegaan om rond te kijken, indrukken op te doen en met de leiders zelf te praten.

Zoo is ook de adressenlijst, door den schrijver in dit en 't vorige deel bijeengebracht, van groot belang voor iedereen, die op dit gebied werkzaam is.

Bij de appreciatie van wat hij gezien en gelezen heeft, is de schrijver niet altijd even gelukkig.

Hier voelt men meermalen, dat het werk te haastig is afgedaan, niet steeds voldoende doordacht en dat hij af en toe te gemakkelijk op bepaalde zegslieden is afgegaan.

Ook in de paedagogische beoordeeling van bepaalde toestand en feiten is hij niet steeds zeker, maar daarnaast treft hij weer door den frisschen kijk, dien hij op veel dingen blijkt te hebben en de rake opmerkingen, waarmede hij fouten en gebreken moet hekelen.

Voortdurend voelt men bij den schrijver zijn ernstig zoeken naar verbetering, zijn niet bij de pakken willen neerzitten, zijn gezond idealisme, dat vooruit wil stuwen. En daarvoor kunnen wij hem slechts dankbaar zijn, in de hoop dat velen, die dit boek *critisch* lezen, er een aanleiding in zullen vinden of hernieuwde kracht om de handen uit de mouwen te steken en op te bouwen aan de opvoeding der jeugd.

Dr. L. Berger

Schimmel, pr. (F. J.) LEVEN EN OPVOEDING DER RIJPERE JEUGD. Opvoedk. Brochurenreeks, 38, * (66) f 0.75. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Dit boekje, zooals de schrijver aangeeft, vrij naar Linus Bopp's bekende werk: *Das Jugendalter und sein Sinn*, bevat een aantal lezingen door den schrijver voor jeugdleiders gehouden.

Wij bevelen dit werk gaarne hun of haar aan, die zich bezig houden aan de opvoeding der kath. jeugd, omdat er menigen goeden raadslag in gegeven wordt en het tot dieper doordenken van het

jeugdwerk en zijn methoden bijdraagt. Ook al blijft men wellicht hier en daar niet geheel voldaan, omdat op vele onderwerpen, hier behandeld, niet diep genoeg wordt ingegaan. Maar als een eerste begin om ons jeugdwerk van dezen kant te bezien valt het alleszins toe te juichen.

Dr. L. Berger

Grubert S.S. (J.) HET KARAKTER. Opvoedkundige Brochurenreeks 37. (87) f 1.10.

'n Dieper inzicht te geven van eigen karakter, stelt dit werkje zich ten doel. En als zoodanig is het te prijzen. De karakterologie is nog maar een jonge wetenschap, waar veel voetangels en klemmen in de buurt liggen, en waarin het laatste woord nog lang niet gesproken is.

Iedere poging kan dus uit den aard der zaak nog niet op volledigheid bogen. Het godsdienstig element wordt bij de meeste schrijvers verwaarloosd, terwijl het toch inderdaad zoo'n groote rol speelt. En deze schrijver wijst daarop dan ook, en zeer terecht, voortdurend.

Dr. L. Berger

VOOR DE JEUGD

Zeeuw (P. de) HUIB, DE BROER VAN DEN WATERGEUS. (207) Bootsma & Co., Den Haag.

De titel deed het al vermoeden. Absoluut onbruikbaar voor Roomsche jongens. Huib zag eens een Mariabeeldje, en een kruisbeeldje, die beeldjes bevielen hem niet. Vader had hem ook gezegd dat de Roomschen vergeten, hoe de lijdende Heiland nu verheerlijkt was. Zoo'n kruisbeeldje was dus verkeerd. En Huib had wel eens hooren vertellen dat kinderen soms in kloosters werden opgesloten om hen Roomsch te maken.

Bauer (M. H. Clemence) DE GROOTSTE DEUGNIET VAN DE KLAS. Met platen van Tjeerd Bottema en Q. Verhagen. (132) f 1.50. G. B. van Goor, Zonen, Gouda.

Dit boekje lijkt ons minder geschikt voor den leeftijd waarvoor het is aangegeven. Er komen eenige ruwe uitdrukkingen in voor, hetgeen minder paedagogisch is.

Bauer (M. H. Clemence) DOTJE. Met 20 platen van Sijtje Aafjes. G. B. van Goor Zonen. Gouda.

Dotje is de poes van de Directrice van het kinderziekenhuis en de lieveling van alle kinderen. Het is verder een aardig verhaal van de kinderen die door zuster Maria verpleegd worden. Een leuk boekje.

Berg (W. van den) DE VONDELING VAN SIMMERATH. (219) f 1.90. L. C. G. Malmberg, 's Hertogenbosch.

Joop verliest als klein jongetje zijn Moeder bij een ongeluk in de bergen. Hij wordt door den houtvester als kind aangenomen; al zijn lotgevallen worden boeiend beschreven; ten slotte vindt hij zijn vader terug, die hem jarenlang gezocht heeft. De jongens zullen smullen van dit mooie boek.

Böckling (J. J. C.) DE HEIKNEUTERS. Met het Stempel van den Keurraad. (159) f 1.35. Drukkerij de Spaarnestad, Haarlem.

De boerderij van Vermeulen moet worden verkocht. Hij gaat op de hei wonen om daar te probeeren met zijn gezin aan den kost te komen. Het gelukt hem boven verwachting en zijn vertrouwen op God wordt niet beschaamd.

Dorsten (M. van) KLEINE KEES ONDER DE KABOUTERS. Geïllustreerd door Jan Wiegman. Met het stempel van den Keurraad. (57) R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Hoe kleine Kees uit logeeren gaat bij Tante Dina en van daar in het kabouterland verzeild raakt, waar hij vele avontuurtjes beleefd. Een aardig boekje voor kinderen van 8-12 jaar.

Hoffman (F. J.) OP VIJVERHOEK. Geïllustreerd door W. K. de Bruin. (191) Ingen. f 1.—, geb. f 1.75. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Wim en Karel gaan bij Oom en Tante op de boerderij logeeren. Oom is een echte dierenliefhebber en trekt er dagelijks met de jongens op uit, terwijl hij ze inwijdt in de geheimen en liefhebberij van de planten- en dierenwereld.

Een eenvoudig verhaal voor kinderen van 10-14 jaar.

Knuttel-Tabuis (Elize) KIMMIE EN HAAR VRIENDEN. Met platen van B. Midderich-Bokhorst. (152) Ingen. f 1.—, geb. f 1.65. G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Kinnie is het eenigst dochttertje van een bekenden dokter. Zij heeft veel vrienden en vriendinnetjes, van wie zij met haar aanhankelijk hartje veel houdt. Er gebeurt in dat kleine wereldje een groote fout: 'n diefstal. Een verkeerde jongen wordt er op aangewezen, maar ten slotte bekent de dader en Kinnie verzacht door haar lief-tallige vriendschap de boete van den schuldige. Een mooi boek.

Moerdijk (Gab. M.) EEN GEZELLIGE MIDDAG. Geïllustreerd door Leo Le Blanc. Met het stempel van den Keurraad. (150)

Aardige vertellingen voor jongens en meisjes van 14-15 jaar.

**Pagés (H.) VAN GODFRIED EN MECHTILDES, DIE TER KRUIS-
VAART TOGEN.** Uit het Duitsch door B. C. Res. Platen en Bandteekening
van Rob. Graafland. Met het stempel van den Keurraad. (187) L. C. G. Malm-
berg, 's Hertogenbosch.

Vertelling uit de geschiedenis der Kruistochten; welke moeilijk-
heden, ontberingen en ervaringen Godfried en Mechtildes, die ter
Kruisvaart togen, hebben en hoe zij in het heilige Land aankomen.

Prins (Henriette) NEL VAN DEN BERG UIT LOGEEREN. Met platen
van Adri Alindo. (77) Geb. 0.95. G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Vertelling van een prettig logeerpartijtje bij Oom en Tante in
Haarlem.

**Kannegieter (A. F. L.) PIETJE DE WILDZANG, EN ANDERE VER-
HALEN.** (110) Ingen. f 0.90, geb. f 1.45. Geïllustreerd door Aug. v. der Linde.
Met het stempel van den Keurraad. R. K. Boek-centrale, Amsterdam.

Aardige verhaaltjes met goede strekking voor kinderen van 10-
14 jaar.

Reussel pr. (Jozef van) MIJN EERSTE BOEK. Geïllustreerd door Jan
Brusselmans. (48) f 0.30. Paul Brand, Hilversum.

Kinderlijk vertelde gebeurtenissen uit het Oude Testament en het
Leven van Christus. Het boekje is versierd met naïeve, bont gekleur-
de teekeningen, en is zeer geschikt om aan de kleintjes die zich nog
in de kunst van het lezen oefenen, in handen te geven, en hen reeds
vroegtijdig op aangename wijze vertrouwd te maken met de waar-
heden van ons heilig Geloof.

Terlingen (G.) PAULA'S OFFER Geïllustreerd door Aug. van der Linde
(116) Ingen. f 0.95 Geb. f 1.45 Met het stempel van den Keurraad. R.K. Boek-
centrale Amsterdam.

Een vroom meisje brengt haar offer: om haar studie op te geven
en haar zieke Moeder te verplegen. Het valt haar zwaar, maar zij
volhardt en zoekt troost in haar godsdienst. Voor meisjes van 10-
14 jaar.

Tariman. AAN DE GRENZEN VAN CAYENNE (162) R.K. Boekcentrale
Amsterdam.

Een Missionaris vertelt voor grootere jongens van zijn ervarin-
gen in de Missie. Hij doet dat zoo boeiend en aantrekkelijk, dat wij
niet twijfelen of de jongens zullen met groot plezier dit boek lezen
en de mooie kiekjes bewonderen.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

door PROF. A. MULDER.

In de 1^e afl. van den 47^{en} jaargang van de „*Revue des Questions scientifiques*” vindt de paleobotanist een warm geschreven opstel over de plantenwereld bij het verschijnen van den mensch in W-Europa. Wat een uitgestrekt en nog zoo goed als onontgonnen terrein! Wie zich geroepen voelt, zooals de S., hier op onderzoek uit te gaan, kan de wetenschap onschatbare diensten bewijzen.

Een artikel van geheel anderen aard is het volgende van J. Maisin: „*Le dénombrement des particules alpha*”, waarin op duidelijke wijze wordt getoond, hoe men door telling kan komen tot het bepalen van het aantal heliumatomen, dat 1 gram radium per seconde uitzendt. Dit getal is 35 milliard! Mocht dit artikel nu eens gelezen worden door geleerden op ander dan natuurwetenschappelijk gebied, die met groote getallen den spot drijven (en die zijn er helaas nog altijd) en meenen, dat de natuurkundigen er maar een slag naar slaan omdat zulke getallen in hun theorieën te pas komen.

Onder den titel: „*Le nouvel accumulateur électrique Almeida*” wordt deze sensatiewekkende uitvinding tot hare ware verhoudingen terugebracht. Het blijkt, dat de nieuwe accu, hoewel op zichzelf hoogst interessant en veel belovend, toch nog niet buiten het stadium der technische beproeving is getreden. Het mooie tijdschrift zal voortaan 6 maal per jaar verschijnen.

Parijs zal binnenkort een centrale bezitten voor de distributie van warmte in de woningen, schrijft „*La Nature*”. Een net van buizen ter dikte van een meter zal stoom van 3 kg. per cm² druk voeren naar de gebouwen. Naar gelang van de wenschen der bewoners wordt de huis-installatie voorzien van laagdrukstoom, warm water of warme lucht. Volgens ingenieur Véron zoo een nuttige werking van 60 pCt. worden bereikt. Aan het einde van het artikel wordt deze nuttige opmerking gemaakt: „Laten we er bijvoegen, dat deze bezuiniging grootendeels van den gebruiker zal afhangen. Hij moet wel bedenken, dat zijn uitgave evenredig zal blijven aan zijn verbruik. Hij zal zich er aan moeten gewennen, de radiatoren niet in werking te stellen, tenzij hij er werkelijk nut van heeft en ze af te sluiten als de verwarming niet meer noodig is, kortom: met de verwarming om te gaan, zooals hij sinds lang gewoon is te doen met gas, water en electriciteit.”

Uit het Engelsche tijdschrift „*Nature*” leeren wij, dat het meer en meer blijkt, dat de zgn. „hoogtestraling” van kosmischen oorsprong is. Millikan en Cameron besluiten uit hun jongste waarnemingen,

dat deze stralingen ook niet van den Melkweg kunnen komen, maar waarschijnlijk nog van veel verder: van de spiraalnevels en de kosmische wolken.

Prof. de Sitter vertelt ons, na veel interessants over de ongelijkmatigheden in de draaiing der aarde, dat aan de sterrenwacht te Greenwich op 't oogenblik een klok wordt gecontroleerd, die reeds meer dan een half jaar absoluut onveranderlijk gelijkmatig loopt. Met zulk een klok, zoo meent hij, zal het misschien mogelijk zijn, ongelijkmatigheden in de aardrotatie rechtstreeks waar te nemen en er de oorzaken van op te sporen.

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

Holweck (F.) DE LA LUMIÈRE AUX RAYONS X. (142)
Edité par la Société „Journal de Physique”. (Recueil des Conférences-Rapports. Volume 13; 2e Série) 30.— frs. Paris, 1927.

Van het licht tot de X-stralen! De S. bedoelt hiermede het stralingsgebied, waarvan de golflengte gelegen is tusschen de kleinste golflengte van het violette licht en de grootste der röntgenstralen. Over deze, onzichtbare, stralen geeft hij in dit boek zoo goed als alles wat er van bekend is: hun eigenschappen, de technische hulpmiddelen om ze op te wekken en te bestudeeren en de voornaamste onderzoekingen, die er over gepubliceerd zijn in verschillende tijdschriften. Wij kunnen van dit boek zeggen, dat het zich waardig aansluit bij de vorige nummers dezer serie.

De S. is zelf een van de ijverigste onderzoekers op het gebied, waarop hij ons hier rondleidt, en waarin hij ongetwijfeld met gezag mag optreden. Hiervan maakt hij dan ook gebruik om sommige, voornamelijk Amerikaansche geleerden op de vingers te tikken, wanneer zij hun resultaten niet naar behooren interpreteren. Inderdaad moeten wij hem hierin bijvallen. Wat wij echter betreuren is vooreerst het ontbreken van een register; vervolgens de onnauwkeurigheid der citaten, met name uit de C. R., die wemelen van fouten, we zullen het maar drukfouten noemen. Ten slotte: de naam van den Zweedschen geleerde Holtsmark wordt met een s en niet met een z geschreven en zijn verslagen zijn gepubliceerd in de *Physikalische Zeitschrift*, jaarg. 23, p. 252 (1922) en 24, p. 225 (1923).

Het boek zal er ongetwijfeld toe bijdragen om de kennis van het spectraal-gebied te verrijken en tot hernieuwd onderzoek aan te sporen.

Lenard (B.) en Becker (A.) Kathodenstrahlen — Wien (Wilhelm) Kanalstrahlen (XIV en 788). 131 en 352 fig. Mk. 70.—
Akad. Verlagsgesellschaft. Leipzig, 1927.

Dit omvangrijke werk vormt het 14de deel van het „Handbuch

der Experimentalphysik" van Wien en Harms. Lenard, die zelf zulk een belangrijk aandeel in het onderzoek der kathodenstralen gehad heeft, verhaalt ons op boeiende, ik zou haast zeggen spannende wijze van zijn eigen ervaringen en leidt ons zodoende geleidelijk in tot de kennis van al die merkwaardige verschijnselen, die door kathodenstralen in 't leven worden geroepen. Het heele traktaat is zeer scherp systematisch gehouden en het schijnt wel, dat L. in Becker een medewerker heeft gevonden, die hem op voortreffelijke wijze verstond, want zij hebben er werkelijk een zoo goed geheel van gemaakt, dat men niet zou vermoeden, dat het door twee auteurs is samengesteld.

De afdeeling „kanaalstralen" door Wilhelm Wien is in hoofdzaak een omwerking van een gelijknamige verhandeling van denzelfden schrijver in het „Handbuch der Radiologie", uitgegeven door Marx. Wien, een der voormannen op dit gebied en die ook in ons land geen onbekende is, heeft zijn eerste verhandeling wezenlijk verbeterd en met de nieuwste gegevens (tot 1925) verrijkt. Met name verdient vermelding de inlassching der isotopen volgens de onderzoekingen van Aston en Dempster. Toch vind ik het jammer, dat Wien deze mooie stof niet wat meer tot een samenvloeiend geheel heeft verwerkt. De feiten staan hier zoo stug en kort naast elkaar, dat men niet lang in dit boek kan lezen zonder oververzadiging. De belangstelling gaat dan verloren. Voor een handboek, dat uitsluitend ter raadpleging van eng begrensde onderdeelen gebruikt moet worden, is deze redactiemethode misschien weer juist een voordeel.

Wat den druk betreft doen mij de gewone tekstletters in plaats van cursieve in formules altijd onaangenaam aan; overigens is het uitstekend werk.

Brievenbus

G. J. R. te Sch. De volledige naam is Jacques Casanova de Seingalt. Bij decreet van 28 Juli. 1834 werd veroordeeld zijn oorspronkelijk werk *Mémoires écrits par lui-même*, dat sterk pornografisch is. Hij leefde van 1725-1803.

H. M. - J. G. - e.a. U moet goed onderscheiden. Een realistische, zelfs een naturalistische roman behoeft volstrekt niet pornographisch te zijn. Zoo, *De Boeren* van den Poolschen Nobel-prijswinnaar Ladislav Reymont. Toch zijn de uitspattingen van sommigen zijner personen op sexueel gebied, niet zelden walging wekkend. Maar men voelt dat het niet is beschreven om een ongezonde sensatie te wekken, maar dat het bij de schildering van het landleven ongezocht zich opdringt, wil men van dat volk geen valsche voorstelling geven.

Als iemand mij zegt: maar, ik wil zoo'n boek niet lezen, al is het dan nog zoo'n hooge kunst, dan geef ik den spreker groot gelijk. En als hij voelt dat het hem geen goed doet, dan behoort hij zich te onthouden.

Hetzelfde geldt van de bekeerlinge Sigrid Undset: haar *Kristian Lavransdotter*.

Iets anders is het met *La Terre* of *Nana* van Zola, met *L'Enfer* van Barbusse. Daar voelt men dat de schrijvers smerig hebben willen zijn uit lust tot smerigheid.

Slamat Berlajar! Voorspoedige vaart!

door A. GIELEN.

Over een paar dagen vertrekt onze begaafde medewerker, J o h n S c h i l t e, met zijn jeugdige echtgenoot naar Indië.

Wij zien hem noode vertrekken, al wenscht hij ook uitdrukkelijk te blijven bijdragen aan *Boekenschouw*, wat de lezers en ons zeer zeker welkom zal zijn.

Maar boven alles, overheerscht een gevoel van innige voldoening ter wille van J o h n S c h i l t e zelf, die een goede kans krijgt, zijne talenten verder te voltooien en in wijden kring heilzaam te maken.

Hij is benoemd tot redacteur van het nieuwe dagblad *De Koerier* te Bandoeng, en wij twijfelen niet of hij zal zijne taak tot volle tevredenheid vervullen. Zijn eenvoudige, glasheldere en toch oorspronkelijke stijl grijpt de aandacht; zijn klassieke studie en wijsgeerige scholing verzekeren hem een rustig evenwicht van gedachten en oordeel, maar vooral, hij bezit de meest onmisbare, en misschien ook wel de meest zeldzame gave in de journalistiek: de integriteit.

Wij wenschen derhalve J o h n S c h i l t e geluk met zijne benoeming tot het verantwoordelijk ambt, en feliciteeren tevens de Directie van *De Koerier* met de keuze van een bekwaam en rechtschapen man.

JOHN SCHILTE

Leo Tolstoj

door JOHN SCHILTE.

II.

Hierboven had ik willen plaatsen, als titel van 'n roman: *Sonja*, de huwelijks tragedie van Leo Tolstoj.

In 1862 trouwde Tolstoj met 'n dochter van dokter Bers. Deze periode van 't jonge huwelijk, waarin alleen droomen van louter geluk, vergetend de realiteit van 't meedoogenlooze leven, is voor Tolstoj 'n stimulans geweest voor z'n verdere ontwikkeling als schrijver. In 't begin scheen z'n huwelijk ook werkelijk enkel zon-

neschijn. R. Löwenfeld schreef hierover ¹⁾:

„Nach einer stürmischen Jugend hatte der rastlose Mann in der Ehe mit Sophie Bers sein volles seeliches Gleichgewicht gewonnen und unter günstigen äusseren Verhältnissen konnten seine natürlichen Gaben sich zu der höchsten Leistung zusammenfassen, die ihnen beschieden war.”

En 't geluk uit die eerste tijd van z'n huwelijk heeft hij willen weergeven in de novelle: „Huwelijksgeluk” waar in Tolstoj alle perioden van dat geluk beschrijft.

Sonja heeft groote invloed gehad op 't scheppend werk van haar man. Ook zij was op literair gebied zeer goed ontwikkeld, waardoor zij Tolstoj kon helpen door zijn dictaten op te nemen. Zij was nuchter en verstandig genoeg om de godsdienst-

waanzin van Tolstoj af te leiden. En Tolstoj van zijn kant dweept zóó met z'n vrouw, dat hij haar gebruikt heeft als prototype voor vrouwelijke hoofdpersonen uit z'n romans.

Tolstoj begon nu, na z'n huwelijk aan z'n twee voornaamste werken: „*Oorlog en Vrede*” en „*Anna Karénina*”.

Prins Kropotkin, 'n bewonderaar van Tolstoj, schreef over

TOLSTOJ'S BROEDER SERGIUS

¹⁾ „Werke Tolstois”.

„*Oorlog en Vrede*”, bedoelend om de goede hoedanigheden van 't boek op te sommen:

„Ieder militair der verschillende korpsen, de infanterie-soldaat, de huzaar, de artillerist, ieder heeft z'n persoonlijke physionomie; zelfs de verschillende paarden van Rostow of Denisow onderscheiden

GRAVIN SOFIE ANDREJEWNA TOLSTOJ IN 1860. Vóór haar huwelijk, zich door individueele trekken.”

Maar in plaats van Tolstoj te prijzen, wijst hij op een groote fout in dat werk, dat de vreeselijk uitgerafelde detaillering 't abnormal lijvig boek maakt tot 'n werk, dat veel bewonderaars, maar weinig lezers heeft. De peuterige nauwkeurigheden maken de lezer ongeduldig.

Maar dan komt Tolstoj's meesterwerk: „*Anna Karénina*”.

Grootsch van opzet is 't geworden, 'n machtig werk vol sidderende hartstocht, heeft hij er in gelegd 'n diep-menschelijke tragiek. 't Is 'n tendenz-roman.

In de tijd dat dit boek verscheen was er in Rusland 'n beweging gaande om de echtscheiding te vergemakkelijken. De lichtzinnigheid waarmee deze kwestie in Frankrijk beoordeeld werd, harmonieerde niet met de ernstige Russische aard, en men vond 't 'n ontoelaatbare lichtvaardigheid. Maar onder de toonaangevende nationalistische en nihilistische schrijvers kwam 'n streven naar 'n milder oordeel ten gunste van de echtscheiding in sommige gevallen.

En temidden van dit getwist publiceerde Tolstoj z'n „*Anna Karénina*”, bedoeld als pleidooi voor de onverbreekbaarheid van 't huwelijk.

De inhoud is als volgt: Anna Karénina werd als jong meisje uitgehuwelijkt aan 'n oud, onaangenaam mensch. Later maakte zij kennis met de jonge Wronsky en zij leerde begrijpen wat ware liefde is. Haar man wil ze niet bedriegen, maar door bij hem te blijven, kan ze nòch hem nòch haar kind gelukkig maken. De openbare meening trotseerend laat ze zich scheiden en huwt met Wronsky. Maar als ze hoort hoe men over haar oordeelt, maakt ze 'n einde aan haar leven.

De bedoeling van Tolstoj was: te bewijzen dat elke aanranding van 't huwelijk noodlottige gevolgen na zich sleept. Maar hierin ziet men weer dat Tolstoj nu niet precies 'n logisch denker en 'n scherpzinnig redeneerder was. Want men kan evengoed beweren, dat Anna Karénina de moed niet had om tegen 'n maatschappelijk vooroordeel in te gaan.

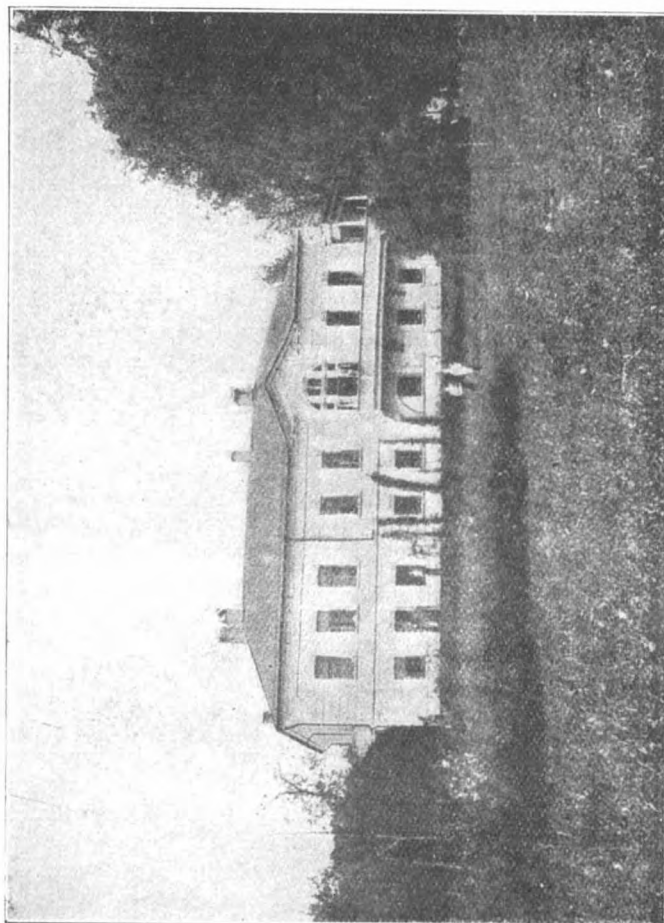
Tolstoj was 'n scherpe waarnemer, 'n fijnvoelend kunstenaar, maar nooit is hij 'n wijsgeerig denker geweest.

Maar terwijl hij bezig was aan dit z'n meesterwerk, kwamen er wolken aan z'n zonnige huwelijkshemel, begon 't drama van z'n huiselijk leven. De eerste vervreemding kwam door 't getheoretiseer van Tolstoj over alle mogelijke godsdienstkwesties, waarmee hij, zonder resultaat, z'n eigen hersens afmartelde en z'n vrouw kwelde. Vier jaar werkte hij aan 'n volksuitgave van de Bijbel. Daarna liet hij dit weer liggen om 't Grieksch te gaan bestudeeren, verkondigend: „Zonder Grieksch geen ontwikkeling.” En tusschen z'n werken door had hij aanvallen van zwaarmoedigheid, waarin hij plannen tot zelfmoord beraamde.

Onder deze omstandigheden voltooide hij „*Anna Karénina*”. In z'n „*Bekentenis*” schrijft hij er zelf over:

„Ik was nog geen vijftig jaar, ik had lief, ik werd bemind, ik had lieve kinderen, 'n groot bezit, roem, gezondheid, zedelijke en lichamelijke kracht; ik kon maaïen als een boer; ik werkte tien uur per dag zonder me te vermoeien. Maar opeens is er iets in m'n leven geschokt. Ik kon ademen, eten, drinken, slapen. Maar dat was niet „leven”. Ik had geen verlangens. Ik wist dat er niets te wenschen was. Ik wilde niet eens wenschen de waarheid te leeren kennen. En

de waarheid was: dat 't leven 'n dwaasheid is. Ik was in 'n afgrond geworpen en ik zag duidelijk in, dat voor mij niets meer restte dan de dood. . . . De kunst en de fantasie gaven mij geen voldoening meer. De familie, 't waren ongelukkigen als ik zelf. De kunst is 'n afspiegeling van 't leven. Maar 't ergste was dat ik m'n eigen wezen

TOLSTOJ'S WONING TE JASMAJA PALJANA

niet kon vinden. Ik was als een mensch, verdwaald in 'n woud en die met ontzetting geslagen wordt omdat hij verdwaald is en naar alle kanten loopt en niet stil kan staan, hoewel hij weet dat hij met elke schrede verder afdwaalt."

Maar niettegenstaande de mislukking van z'n huwelijk door **eigen** schuld, schijnt hij altijd veel van z'n vrouw gehouden te hebben. Misschien ook was 't enkel maar 'n verlangen naar geluk uit **voorbij**e dagen als hij schreef aan z'n vrouw:

„In de laatste tijd voel ik 'n steeds grootere en grootere liefde voor je.” (1895).

Tolstoj's huwelijks-drama is 'n volledig, volgens de regels der esthetica, 'n volkomen „afgebouwd” drama. 't Zeldzaam, of misschien niet zoo zeldzame gebeuren, dat twee menschen na 'n 48-jarig huwelijk, met 'n, volgens Tolstoj: „steeds groeiende liefde”, scheiden gaan, omdat ze in 't diepst van hun wezen, vreemden gebleven zijn voor elkaar, náást elkaar geleefd hebben, is 'n treurspel, dat nog door geen dichter is gecomponeerd.

Tolstoj's laatste roman „*Opstanding*” is z'n testament. Hij komt daar in 'n wereld van opstandelingen en misdadigers, welke hij met rauw realisme uitbeeldt. De held is weer vorst Neckljudow, onder welke naam Tolstoj zichzelf zoo dikwijls heeft voorgesteld. Er is 'n opbouwende gedachte in dit werk. Neckljudow, de vooraan staande, de voorname man, die 'n dienstmeisje verleidt en ze dan op straat zet; die na jaren, als zij valschelijk aangeklaagd wordt van moord, 'n vonnis over haar moet vellen als jurie-lid, dan verstaat de stem van z'n geweten, haar, de veroordeelde trouwt, en met haar naar Siberië trekt om haar lot te deelen, te verzachten. Opstanding! Durven dragen de konsekwentie van eigen daden; durven boeten voor schuld, durven eerlijk en oprecht te zijn, durven van zich aftrappen vooroordeel en geniepige oogendienarij, durven waarachtig leven.

Maar Tolstoj zelf schijnt geen fiducie in deze roman gehad te hebben. Want hij schrijft aan E. H. Schmitt (2 Maart 1897):

„*Auferstehung*” ist ein Roman den ich längst angefangen habe, voriges Jahr benach beendigte aber das Werk so schwach und einfach schlecht und unnütz fuhle dass ich er in keinem Falle erscheinen lassen werde.

Tolstoj voelde dat 't leven van de eenvoudige boeren 't gelukkigst was. Hij vertelde aan J. Tenwoudede ¹⁾:

„Met groote afgunst zie ik altijd naar de oude Nasár. . . . Maar 't meest heb ik hem benijd, toen ik hoorde dat hij op de oven bij z'n laatste heer Sergej gestorven is. Z'n heele leven lang z'n eigen meester niet geweest te zijn, alles aan anderen af te staan, heer na heer te hebben, en bij zoo'n heer, eenzaam verlaten, met lompen gedekt, op 'n oven, waar 't rikt naar leem, arbeid en heilige liefde tot de arbeid. . . . te sterven.”

20 November 1910 is de dwalende zoeker gestorven.

Z'n laatste woorden, bedoeld voor z'n zoon Sergej, waren:

„Sergej, ik heb de absolute waarheid lief.”

En toen is hij heengegaan om door de éénige Waarheid 't oordeel te hooren over z'n leven.

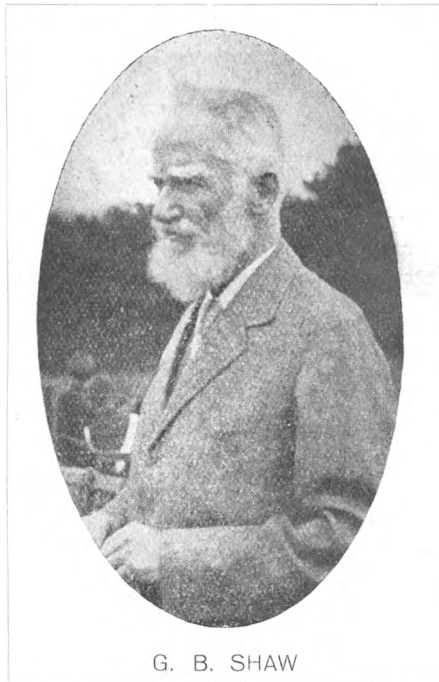
Dat de Waarheid, Die ons leven rust geeft, hem genadig zij geweest!

¹⁾ Gepubliceerd in: „Istoritzicheiki Westnik”. Januari 1915.

George Bernard Shaw

door P. W. ASSMANN.

Een heel eigen weg gaat *George Bernard Shaw* in het Engelsche geestes- en maatschappelijk leven. Sindt meer dan 40 jaren wandelt hij daar rond, glurend met zijn spotoogen naar ware of vermeende gebreken in uitingen van dat leven, om die dan te tuchtigen, fel en bijtend. Dat heeft hem steeds werk gegeven, want *Shaw* is socialist, wiens socialisme wel onder invloed zijner sterke individualiteit zeer persoonlijk vervormd werd, maar dat er toch in hooge mate toe heeft bijgedragen dat maar weinig maatschappelijke verschijnselen en instellingen met zijn opvattingen konden strooken. Hij is daarbij artist, — een hoog begaafd artist — die zijn waarachtige talenten in hoofdzaak dienstbaar heeft trachten te maken aan socialistisch getinte propaganda, al is hem dat gelukkig niet altijd gelukt: de kunstenaar bleek menigmaal sterker dan de propagandist. Zoo heeft *Shaw* zijn maatschappelijke critiek bijna steeds in een kunstzinnigen vorm geuit — enkele pamfletten uit zijn jeugdjaren uitgezonderd — die daardoor te gevaarlijker is, want velen die een propagandistisch strijdschrift niet zullen aanzien, worden getrokken door het onloochenbaar kunstenaarschap van *Shaw*, zooals zich dat vooral in zijn tooneelspelen heeft geopenbaard. Zijn geestigheid, dikwijls gevat in verbluffende paradoxen, is zijn aantrekkelijkste eigenschap, want *Bernard*

G. B. SHAW

Shaw is van een geestigheid als maar weinig kunstenaars ons hebben gegeven. Maar juist die geestigheid, waardoor alle schakeeringen loopen van oppervlakkige grappenmakerij, tot harts-tochtelijk sarcasme, doet hem, die studie maakt van *Shaw*, wel eens twifelen aan de oprechtheid van den man en zijn critiek. Wanneer men hier en daar in zijn werken opmerkt, hoe hij zeere plekken in het leven blootlegt met een overtuiging

die echt en zelfs hartstochtelijk schijnt, om dan te beleven, dat hij met een kwinkslag ergens over heen glijdt, of, wat erger is, zijn oogenschoonlijk ernstig opgezette theorieën een oogenblik later met een paradoxale geestigheid zelf weer omverwerpt, gaat men zich toch afvragen, of deze Ier een waarachtig man is, die uit diepe overtuiging sociaal criticus werd of niet meer dan een geboren opposant, die eenvoudig tegen den draad ingaat, om door geestige critiek de aandacht te trekken, zonder dat een vaste overtuiging de bron is van zijn maatschappelijke hekelingen. Maar daarbij dan zeer zeker een geniaal mensch, die dieper blikte dan het gros der menschen. Een oordeel te vellen over tijdgenooten wier leven en werken nog geen afgesloten geheel vormen, dat zich tot een overzicht leent, is uiterst moeilijk, en de waarheid twijfelachtig. En zoo kunnen we van George Bernard Shaw voorloopig alleen met eenige zekerheid veronderstellen, dat de waarheid in het midden ligt: menschenliefde, gelijk hij die opvatte, was de drijfveer, die zijn levens- en kunst-richting bepaalde, maar zijn talenten, die hem in staat stelden een uitzonderlijke positie in te nemen, hebben al te dikwijls moeten dienen hem hun diensten te verleenen, die plaats steeds duidelijker bepaald te blijven innemen... terwille van Shaw zelf. Hij is er op zijn tijd heelemaal niet afkeerig van geweest door een slim opgezette zelfreclame de aandacht op zich te vestigen en wijkt in dat opzicht wel sterk af van den man dien hij zelf als zijn geestelijken vader heeft aangeduid: Samuel Butler. „Shaw's attitude of antagonism not only to religious but to scientific orthodoxy, his insistence on the factor of health as of primary importance in marriage, his scorn of parental authority were all anticipated by Butler, who has the same fondness for epigram and paradox, and is, like Shaw, the master of a brilliant style, especially in the exposition of an unpopular point of view. But while Butler was „the voice of one crying in the wilderness” Shaw quickly won public attention.”

Shaw is populair zooals slechts de man die in Engeland op talentvolle en geestige wijze maatschappelijke critiek oefent dat zijn kan: ieder kent hem, men ziet wel tegen hem op, maar neemt hem meestal niet ernstig. Al kan dit laatste zeker niet de bedoeling van Shaw zijn geweest, zijn optreden naar buiten, heeft hem toch dikwijls gekenmerkt — en doet dat nog — als „a mere jester”. Shaw zelf, wanneer zijn paradoxaliteit niet ernstig genomen werd, heeft daar altijd heftig tegen gefulmineerd. „Ik ben niet paradoxaal,” zegt hij in de voorrede tot één zijner bundels tooneelspelen, „Ik lijk maar zoo, omdat de groote meerderheid nooit zegt wat ze meent, niet wil zien wat zij zou kunnen zien en zich liefst alleen voorstelt wat zij persoonlijk aangenaam vindt. Ik doe dat nu juist anders: ik zeg wat ik meen, zie wat bestaat en bekommer er mij niet over of mijn voorstellingen aangenaam zijn.”

* * *

Wanneer we Shaw critisch beschouwen, moet onze grootste

grief zijn — afgezien dan nog van het feit dat hij een valsche levensleer aanhangt — dat hij, die als hervormer zou willen optreden, zich uitsluitend bedient van een negatief middel: door spot wordt wel afgebroken maar geen positief resultaat gewrocht. *George Bernard Shaw* is slooper, die in de geesten van wie hem bij zijn sociaal werk erkennend volgen, wel ruïnes achterlaat, maar daar geen wel gefundeerd en hecht bouwwerk voor in de plaats stelt.

* * *

Tijdens den grooten oorlog heeft *Shaw* een tijdlang bij het Engelsche publiek op de zwarte lijst gestaan: de Britten waren toen niet bepaald in een stemming accoord te gaan met het sarcasme, waarmee hij in een reeks artikelen het Britsche Imperialisme aanviel, en zijn „license as a popular entertainer” werd ingetrokken. Maar na 1918 zag hij zich al spoedig weer op de voor dien ingenomen plaats en boekten vooral zijn spelen weer de successen van vroeger.

Al heeft men dan weinig vat op *Bernard Shaw*, zoodat het uiterst moeilijk, misschien wel onmogelijk is, een karakteristiek van hem te geven, die deze persoonlijkheid juist en volledig teekent, zeker is het, dat hij het moderne geestesleven vertegenwoordigt voor een deel dat zich niet uitsluitend tot Engeland bepaalt. Het heeft daarom wel zijn nut een nadere beschouwing te wijden aan den man, die nu al bijna een halve eeuw als zoo'n opvallende en oorspronkelijke figuur is opgetreden in het openbaar- en geestelijk leven: als journalist, romanschrijver, socialist, muziekcriticus — die *Wagner* heeft verklaard, — tooneelcriticus — die *Ibsen* verdedigde en vocht tegen het bestaande conventionele Engelsche tooneel, — en vooral als tooneelschrijver, als hoedanig hij zich een wereldnaam heeft verworven.

* * *

George Bernard Shaw werd in 1856 te Dublin geboren uit een familie van Engelsche Protestanten, die tot den middenstand behoorden. Van zijn jeugdjaren heeft hij geen prettige herinneringen bewaard: de band die de leden der familie *Shaw* verbond schijnt zeer los te zijn geweest. De vader „was an ineffective, unsuccessful man, in theory a vehement teetotaler, but in practice often a furtive drinker”; de moeder, die een artistiek begaafde vrouw was, verliet later haar gezin te Dublin om zich te Londen als zangleerares te vestigen. De jongen, die zeker meer dan anderen een zorgvuldige leiding behoefde, werd daardoor veel aan zichzelf overgelaten, en zijn neiging tot critiek, die zich al vroeg openbaarde werd niet door een leidend en begrijpenden geest beheerscht. Godsdienstige verslapping was het eerste gevolg: als jongen reeds verwaarloosde hij zijn godsdienstplichten en zijn eerste optreden naar buiten — in 1875 — was door een artikel in de bladen, waarin hij protesteerde tegen het optreden van 2 predikanten, *Moody* en *Sankey*, die

in deze tijd Dublin bezochten om er het godsdienstig leven weer wat op te wekken. Een stukje auto-biografie — S h a w heeft er altijd van gehouden de wereld over zijn eigen persoon in te lichten — kan ons nader vertellen van zijn jeugd- en schooljaren: „I never learnt anything at school, a place where they put Caesar and Horace into the hands of small boys, and expect the result to be an elegant taste of knowledge of the world. I took refuge in total idleness at school, and picked up at home, quite unconsciously, a knowledge of that extraordinary literature of modern music, from Bach to Wagner, which has saved me from being to the smallest disadvantage in competition with men who only know the grammar and mispronunciation of the Greek and Latin poets and philosophers. For the rest, my parents went their own way and let me go mine. Thus the habit of freedom, which most Englishmen and Englishwomen of my class never acquire and never let their children acquire, came to me naturally.”

Gedurende eenige jaren heeft hij op een kantoor in Dublin gewerkt en in 1876 vertrok hij naar Londen waar hij bij zijn moeder ging wonen en een tijdje verbonden was aan het bureau van de Edison Telephone Company. Maar voornamelijk wijdde hij zijn tijd aan studie: literatuur, kunst en muziek hadden zijn aandacht. In deze jaren schreef hij ook zijn romans. Met die romans is S h a w niet bepaald gelukkig geweest. Zij veraden wel reeds den zin voor het paradoxale en de sarcastische critiek op maatschappelijke toestanden waarvan de auteur later zijn sterke zijde maakte, maar worden in literaire waarde ver overtroffen door zijn latere tooneelspelen. S h a w schatte zijn romans zelf ook niet hoog; van den eerste — nooit uitgegeven — verklaarde hij dien „with merciless fitness” „*Immaturity*” getiteld te hebben. Voor de overige „*The Irrational Knot*” (1880), „*Love among the Artists*” (1881), „*Castel Byron's Profession*” (1882) en „*An Unsocial Socialist*” (1883) kon hij aanvankelijk geen uitgever vinden: „I recall these five remote products of my nonage as five heavy brown-paper parcels, which were always coming back to me from some publisher and raising the very serious financial question of the sixpence to be paid to Messrs Carter, Paterson and Company, the carriers, for passing them on to the next publisher.” Eerst in de latere jaren, toen S h a w „en vogue” was, werden zij in boekvorm uitgegeven; van „*Cashel Byron's Profession*” verscheen voor kort bij Scheltens en Giltay nog een Nederlandsche vertaling onder den titel van „*De Vuistvechter*”. „Och,” merkte S h a w ironisch op toen hij die late bevestiging voor zijn romans — vooral in de Vereenigde Staten — bemerkte, en „*An Unsocial Socialist*” pas opnieuw was uitgegeven, „nu zal de rest ook wel volgen en zijn geld opbrengen: menschen die „*An Unsocial Socialist*” kunnen uitlezen, lezen alles.” Dat is ook zoo iets eigenaardigs van S h a w, dat „Publiek, ik veracht U.” Toen de jeugdige auteur zijn romans pas geschreven had, was er geen uitgever te vinden, bereid de risico van de uitgave te wagen en zij verschenen tenslotte als

feuilletons in verschillende Socialistische blaadjes. Want B e r n a r d S h a w had inmiddels kennis gemaakt met het Socialisme, een feit van groote beteekenis omdat de richting van heel zijn verder leven er door bepaald zou worden.

Ongeveer 1880 begon zich in Engeland de leer van Karl Marx te verspreiden en tijdens zijn verblijf in dezen tijd te Londen maakte S h a w kennis met verscheidene voormannen als Sidney Webb — die veel invloed op S h a w heeft uitgeoefend — en Edward Carpenter. Ook Henry George's „*Progress and Poverty*” dat de eigenlijke stoot heeft gegeven aan de verbreiding van het Socialisme in Engeland heeft B e r n a r d S h a w sterk beïnvloed. Het is begrijpelijk dat de toch reeds zoo kritisch aangelegde jonge man, wiens denken bovendien nog onevenwichtig was. — gewone fout van autodidacten. — onmiddellijk vol enthousiasme was voor de beginselen van een leer die bestemd scheen een radicale wijziging te brengen in de zoo verfoeide gevestigde opvattingen en toestanden. Toen in 1883 de vermaarde „*Fabian Society*”¹⁾ werd opgericht, waarin zich de voornaamste socialistische „middle class intellectuels” verenigden om door studie, spreekbeurten op openbare vergaderingen en vlugschriften het Socialisme te bevorderen, werd S h a w één der meest actieve leden. Op een kar in het „Hyde Park” oefende hij zijn spreektalenten en trachtte het Britsche publiek te overtuigen van de waarheid der nieuwe beginselen. De volbloed Marxist, bijna anarchist, spreekt uit het door hem in 1884 geschreven „*Fabian Tract*”: „*Manifesto*”, waarin een verdeling van goederen „gelijk op” geëischt wordt en als laatste zinsneden voorkomen:

„That the established Government has no more right to call itself the State than the smoke of London has to call itself the weather”, en:

„That we had rather face a civil war than such another century of suffering as the present one has been.”

De heeren waren zoo overtuigd van de krachtige werking hunner leer op de arbeidende klasse in korten tijd, dat de revolutie maar meteen bepaald werd op 1889. — het eeuwjaar van de Fransche Revolutie! — Van zijn extremistische overtuigingen is de fantastische Ier al spoedig teruggekomen: G e o r g e B e r n a r d S h a w staat wel graag apart van de vlakke massa, maar dan toch niet zoo ver, dat contact bijna onmogelijk wordt; ook een enigszins diepere studie moest hem wel overtuigen van de voosheid van dergelijke opvattingen. Hij ging over in de rijen der meer gematigden, schreef in 1887 een serie artikelen, waarin hij de zwakheid aantoonde van het zuivere Marxisme: maakte in 1888 den revolutionairen socialist belachelijk in „*My Friend Fitzthunder*”, waarin over de extremisten

¹⁾ Zoo genoemd naar het motto: „For the right moment You must wait, as Fabius did most patiently when warring against Hannibal, though many censured his delays. But when the time comes You must strike hard, as Fabius did, or your waiting will be in vain and pointless.”

werd gesproken als: „romantic amateurs who represent nobody but their silly selves”, en ofschoon hij in 1911 nog verklaarde theoretisch voor te staan: „a system of society where all the income of the country is to be divided up in exactly equal proportions”, heel overtuigend klonk zijn woord niet — ook al door een paar snakerijen over die verdeling waardoor hij zijn eigen theorieën weer belachelijk maakte — en thans kan men B e r n a r d S h a w gevoeglijk als een Zondag-socialist beschouwen.

* * *

Romans heeft B e r n a r d S h a w na 1883 niet meer geschreven; over hun waarde sprak ik hiervoor reeds; S h a w zelf hebben zij tenslotte slechts als stijloefening gediend.

In 1885 trad S h a w in de journalistiek en werd aangesteld als redacteur van den „*Pall Mall Gazette*”, tevens werd hij kunstcriticus voor de „*World*”. Scherp opmerker, die echter niet te diep op zijn onderwerpen inging, maar die behandelde in geestigen stijl, was S h a w een uitstekend journalist. De „*Star*” stelde hem in 1888 aan als muziekcriticus — S h a w had van de muzikale talenten van zijn moeder geprofiteerd en maakte veel studie van muziek — en in deze kwaliteit heeft hij er toe bijgedragen de muziek van Wagner in Engeland bekendheid te verschaffen. Al heeft S h a w zeker de genialiteit van den Duitschen musicus aangevoeld, het was toch niet het minst de revolutionair Wagner die op den geboren opposant een fascinerenden invloed oefende. In 1898 schreef hij „*The Perfect Wagnerite*” waarin de Nibelungen cyclus behandeld werd „from the point of view of Wagner's revolutionary opinions”. Ofschoon het werk door het aanbrengen in Engeland van een beter begrip van Wagner's genie, zeker beduidende verdiensten had, zijn de muziekkenners het er toch over eens dat S h a w „in spite of his versatility and keen intelligence is no more succesful than a mere professor in applying an allegorical key to a work of art.”

Zijn bemoeiingen op tooneelgebied leidden in 1895 tot een benoeming aan de „*Saturday Review*” als tooneelcriticus. En in deze richting — als tooneelcriticus zoowel als scheppend tooneelkunstenaar — bleek de eigenlijke roeping van B e r n a r d S h a w te liggen en als zoodanig heeft hij zich niet te miskennen werkelijk groote verdienste verworven. Het peil van het Engelsch tooneel omstreeks dezen tijd was bijzonder laag; als kunstuiting had het feitelijk geen beteekenis meer. Het Victoriaansche tijdperk heeft zich gekarakteriseerd door het scheppen, bijna uitsluitend van den roman als kunstvorm. Wel hebben Tennyson en Browning drama's in verzen geschreven van literaire waarde, maar die als tooneelwerk dit tegen hadden, dat zij niet opgevoerd konden worden. Wat het schouwburg-publiek vertoond werd bestond meest uit melodrama's, flauwe kluchten, vooral ook vertaalde Fransche stukken van Scribe en Sardou. Het tooneel was totaal verstard in de twee factoren die het hoofdzakelijk beheerschten: onnatuur en valsche sentimentaliteit.

Kort na 1880 lieten de eerste aanduidingen van eenige verbetering zich bespeuren in de werken van Sir Arthur Pinero en Henry Arthur Jones. Zij schreven hun werken onder invloed van den schrijver die den eersten stoot heeft gegeven tot de literair-kunstzinnige verhooging van het tooneelpeil en tenslotte in geheel Europa een totale omwenteling op tooneelgebied tot stand wist te brengen: Henrik Ibsen. Toen zijn romantische periode omstreeks 1870 was afgesloten begon zijn eigenlijk levenswerk. Hij bracht het realisme, dat in de roman begon te overheerschen, op het tooneel; en in zijn stukken, die de teekenen van het genie vertoonen, maar een anti-christelijken en uiterst pessimistischen geest ademen, besprak hij maatschappelijke en zedelijke vraagstukken, tastte hij de, volgens hem, conventionele huichelarij en onoprechtheid der huidige maatschappij aan en was het zijn doel een „omwenteling van den menschelijken geest”¹⁾ te bewerkstellen. Het is te begrijpen, dat S h a w enthusiast Henrik Ibsen in Engeland trachtte te introduceeren. Hij moedigde in zijn tooneel-overzichten het werk van Pinero en Jones aan; de artikelen die hij in dezen tijd schreef bezaten groote critische waarde; de voornaamste er van werden later verzameld en in 1906 uitgegeven als „*Dramatic Opinions and Essays*”. Pinero en Jones, ofschoon zij streefden naar een eerlijke weergave van het werkelijke leven, trokken echter niet de uiterste consequenties van Ibsen, en S h a w besloot zelf positief werk te leveren. Samen met zijn collega-criticus Willim Archer — geestverwant van S h a w, maar toch meer conservatief — werd een stuk ontworpen. Naar den vorm zou het zich naar de conventionele opvattingen richten: de bouw van het traditioneele Fransche blijspel werd als model genomen; — de inhoud moest het meer moderne karakter vertoonen, dien S h a w later definiëerde als: „a grotesquely realistic exposure of slum landlordism, municipal jobbery, and the pecuniary and matrimonial ties between it and the pleasant people of „independent” incomes who imagine that such sordid matters do not touch their own lives.” — Toen de eerste akte klaar was — Archer schreef het scenario en S h a w de dialogen — was van de oorspronkelijke opzet niet veel overgebleven en zaten de samenwerkende artisten hopeloos vast. S h a w schreef toen de tweede akte geheel alleen en las die voor aan Archer „who promptly went to sleep”. Toen gaf S h a w het ook maar op en het onafgewerkte stuk bleef liggen. Tot 1889. In dat jaar had de eerste opvoering in Engeland plaats van Henrik Ibsen's: *Nora* (*Een Poppenhuis*). De opvoering van dit stuk — uitdrukking van een geest die het anti-christelijk denken wilde bevorderen — dat de Christelijke moraal aantastte en een pleidooi inhield voor de zelfstandigheid van de gehuwde vrouw, verwekte groote opschudding en een vernietigende critiek. Nu werd S h a w actief. De opvattingen van den Noor liepen niet alleen in veel opzichten parallel met de zijne, maar hij was

¹⁾ Woorden uit een brief van Ibsen in 1870, gericht aan George Brandes, dien hij daarin uitnoodigde aan dit werk mee te doen.

er ook vaster dan ooit van overtuigd, dat alleen spelen in den trant van Ibsen in staat waren een wedergeboorte van het verstarde Engelsche society-tooneel te verwekken. In 1891 schreef hij zijn *The Quintessence of Ibsenism*". Zijn essay had de bedoeling Ibsen in Engeland te introduceeren en zijn ideeën meer bekendheid te verschaffen, maar Shaw's originaliteit was oorzaak dat dit doel niet heelemaal verwezenlijkt werd: „It interprets Ibsen from the point of view of Shaw's anti-idealism and contains many entertaining flashes of light on and about the struggle then proceeding to secure a foothold for the Ibsen plays on the English stage; but it is Shaw's philosophy rather than Ibsen's that is set forth and the essay is far from being a sufficient guide to the ideas and purposes of the Scandinavian poet."

Tegelijkertijd haalde Shaw de zooeven vermelde twee akten weer voor den dag, veranderde er een en ander in en schreef er een derde akte bij. Onder den titel „*Widowers' Houses*” gaf hij het ter opvoering aan J. F. Grein, (een Hollander), den leider van het pas opgerichte „Independent Theatre” te Londen. De opvoering bleek zelfs geen schijn van succes; integendeel, zij werd een schandaal. Publiek en critici veroordeelden het bijna eenparig; de bladen schreven er over in de heftigste bewoordingen; de opvoeringen werden gestaakt; Shaw zelfs schrok er van. Het „Ibsenism” werd „the topic of the day”, met het — wel meer voorkomende — gevolg, dat bestrijders zoowel als voorstanders de meest averechtsche begrippen zich daarover begonnen te vormen. Bernard Shaw besloot toen door een tweede stuk „*The Philanderer*”, die opvattingen tot de juiste proporties terug te brengen: de heldin, Grace Tanfield, vertolkte daarin de Ibsensche ideeën zooals Shaw die verstond. Tevens — Shaw moet nu eenmaal critiseeren en afbreken — was het een aanval op de officiële medische wetenschap.

Dan ook heeft „*The Philanderer*” Shaw gediend zijn tooneel-schrijvers-techniek te verbeteren; zijn eerste stuk toont de duidelijke sporen het werk van een beginnening te zijn: de situaties o.a. zijn nog te gezocht en het gevoelselement — altijd een zwak punt bij Shaw — ontbreekt te veel en doet niet natuurlijk aan. En niet het minst toont ons dit stuk, gelijk ook de volgende spelen, het verschil der kunstopvattingen van Bernard Shaw en Henrik Ibsen.

* * *

George Bernard Shaw is, zooals reeds gezegd, geen zuivere Marxistische socialist en als zoodanig verdient hij geen belangstelling, maar zijn kunstopvattingen en dus ook zijn kunstuitingen zijn absoluut gevormd onder den invloed der leer van het socialisme, waarbij zich later die der leer van Nietzsche voegde. Hij noemt zich realist maar zijn realisme moet vooral niet ondergebracht worden bij de kunstformule die kenmerkend is voor het eigenlijke moderne realisme: „Waarneming van een brokje natuur gezien door een temperament.” Hij doet niet de minste concessie aan het „L'art

pour l'art." S h a w neemt de werkelijkheid waar; hij observeert de menschen, de verhoudingen waaronder zij leven en de toestanden waarin zij verkeerden, en dat waarnemen doet S h a w ontegenzeggelijk buitengewoon scherp. Maar door een socialistische bril! Want het resultaat van zijn observaties blijkt een blootleggen van al wat er volgens zijn, van zelf het minste godsdienstige sentiment gespeende overtuigingen aan verkeerd in het maatschappelijk leven bestaat. In bijna elk van zijn spelen wroet hij in een maatschappelijk zeer. Hij is meer intellectueel dan artist; de weergave van personen en toestanden wordt beheerscht door zijn propagandistisch doel en hij geeft tendenzstukken. Een werk uit tendentieuze overwegingen geboren loopt licht gevaar aan kunstwaarde te verliezen. Maar S h a w is tevens kunstenaar en al is het doel met het schrijven zijner spelen allereerst propagandistisch en hebben zij dan ook wel te lijden daarvan, hij is toch ook weer te veel kunstenaar om het artistieke aan het propagandistische op te offeren. Met het gevolg, dat de kunstenaar wel eens sterker bleek dan de socialist en dat de tendenz, ofschoon over 't geheel wel merkbaar, toch in vele gedeelten schuilt, en we gerust kunnen zeggen dat niet velen van hen die zijn spelen lezen en maar zeer weinigen van die geanimeerd de opvoeringen bij wonen de strekking bespeuren, maar eenvoudig genieten van het geestig spel, geboid worden door de situaties en vooral door de dialogen. S h a w voelde zelf ook wel dat zijn bedoelingen wel eens te veel schuilt; — één der oorzaken, waardoor zijn beroemde voorreden ontstonden, waarin hij gelegenheid vond zijn theoretische beschouwingen meer nuchter en klaarder uiteen te zetten en . . . het bloed kruipt waar het niet gaan kan — veel over zichzelf te vertellen en kwinkslagen te verkoopen.

S h a w, als dramatisch artist, staat ten achter bij zijn meester Ibsen. Henrik Ibsen is de echte dichter, dramatisch kunstenaar, die ons zijn personages geeft als levende wezens, waarop iets ligt wat hij hun innerlijk heeft ontleend. Zij leven uitwendig gelijk in het alledaagsche bestaan, maar hun inwendig leven, waardoor dat uitwendige wordt beheerscht, blijft ons nergens vreemd; die beide zijn harmonisch één. En dat ligt niet in S h a w 's macht. Ibsen is toch voor alles dichter en daarbij satiricus; S h a w propagandist en satiricus. Ibsen toont karakterdiepte bij zijn figuren en analyseert hun zieleleven; we voelen — voorop staat natuurlijk dat alle bovennatuurlijke impulsen ontbreken — dat zijn personen handelen *moeten* gelijk zij doen, dat onverbiddelijk en onafwendbaar het noodlottig einde *moet* komen. Niet zoo bij S h a w; hij is geen analyst van het diepere gemoedsleven waardoor hij logisch tot een bepaald slot moet komen. Reeds het opstellen zijner personen is te opzettelijk en meestal bestaat er bij den aanvang te weinig contact tusschen hen om een zich logisch ontwikkelend tragisch conflict mogelijk te maken.

* * *

Om terug te keeren tot „*The Philanderer*”; toen het klaar was

weigerde Grein het op te voeren: de schrik der nawerking van het eerste stuk zal er te diep in. Tenslotte werd het pas voor het eerst opgevoerd in 1907. Maar zoo spoedig was S h a w niet ontmoedigd en in 1894 schreef hij *Mr. Warren's Profession*", waarin hij het voor 't Engelsche publiek al zeer onkiesche onderwerp der prostitutie behandelde. De censuur verbood dan ook de opvoering. Uit dit verbod en vooral uit het krantengeschrijf, dat ontstond toen het stuk te New-York wel werd gegeven, heeft de handige S h a w niet nage laten behoorlijk reclame te kloppen voor zich en zijn werk. Meer direct succes had hij met zijn volgend stuk „*Arms and the Man*" (1894), dat een satire is op de gevestigde romantische opvattingen der Engelschen van het militarisme. Het volgend jaar verscheen „*The Man of Destiny*", dat in 1897 werd opgevoerd maar „viel". Voor een deel kan dit hieruit verklaard worden dat S h a w in dit stuk zich van zijn anti-nationalistische zijde liet kennen en een fellen aanval deed op de volgens hem echt Britsche ondeugd van huichelarij en zelfverblindings. Ofschoon S h a w lijdt aan het euvel dat alle satirici kenmerkt: overdrijving, moet toch erkend worden dat de Iersche spotter menigmaal juist en scherpzinnig zag. Een der optredende personen in Keizer Napoleon, dien hij van den Engelschman o.a. laat zeggen: „Hij pocht er op dat een slaaf vrij is van 't oogenblik dat hij zijn voet op Britsche grondgebied zet; en verkoopt de kinderen van zijn armen als ze zes jaar oud zijn, om onder den knoet zestien uren per dag in een fabriek te werken." En even verder: „Er is niets zoo goed of zoo kwaad dat U een Engelschman niet ziet doen; maar U zult hem nooit in het ongelijk vinden. Want al wat hij doet gebeurt uit principe. Hij doet je den oorlog aan uit patriottisch beginsel; knecht je uit imperialistisch beginsel; behandelt je ruw uit mannelijk beginsel, ondersteunt zijn koning uit loyaal beginsel en hakt zijn hoofd af uit republikeinsch beginsel. Zijn wachtwoord is: *Plicht*, en hij vergeet nooit dat het Volk hetwelk zijn *Plicht* veroorlooft tegenover het *Eigenbelang* te staan, verloren is".

Het in 1896 geschreven „*You Never Can Tell*" had een betere ontvangst en werd vooral na 1900 één van zijn populairste stukken. Het doel dat hij zich hiermee stelde: uit de conventionele figuren van het Engelsche tooneel een modern blijspel te construeeren, is uitstekend geslaagd; bovendien toont het ook duidelijk aan dat de schrijver zijn techniek meer en meer meester werd.

In 1894 reeds had B e r n a r d S h a w zijn „*Candida*" geschreven, dat één van zijn merkwaardigste stukken is, omdat de auteur zich hierin meer als gevoelsmensch laat kennen, wat in zijn overige werken niet zoo uitkomt. Het werd geïnspireerd door het toen veel besproken Christen-socialisme, de realiteit wordt er eenigszins in het visionnaire getrokken — herinnerend aan het dichterlijk pogen van Ibsen —; het behandelt de huwelijksliefde, en de karakteriseering is zuiverder dan in zijn overige spelen. De Londensche theaters dorsten er niet aan; pas 9 jaar later werd het voor het eerst in New-York opgevoerd, waar het door het publiek . . . totaal verkeerd begrepen

werd. S h a w was woest en gaf dat ondubbelzinnig te kennen; maar erkend moet worden dat de strekking ook niet bepaald duidelijk is.

Over het geheel had S h a w tot dusver (plm. 1897) met een enkele uitzondering niet veel succes geboekt met zijn tooneelwerken, en hij besloot zijn aanval op het bestaande tooneel eenigszins anders in te richten. De reeds geschreven stukken werden tot twee bundels verenigd, voorzien van tooneelwijzingen en uitgegeven als: „*Plays Pleasant and Unpleasant*”. Bij elk schreef S h a w een uitgebreide voorrede: „intended for the edification of readers and as first aid to critics.” Het oogenblik waarop de gedachte van bundelen en het schrijven der voorreden bij hem op kwamen, zal S h a w later nog wel eens gezegend hebben. Het succes is enorm geweest en zijn naam werd er over de geheele wereld bij het Engelsch-lezend publiek door bekend.

In zijn voorreden bleek B e r n a r d S h a w het juiste middel te hebben gevonden zijn meeningen meer bepaald uiteen te zetten — als hiervóór reeds werd vermeld — en vooral ook veel over zijn eigen persoon te vertellen. Al zijn sprankels van grappenmakend en geestig vernuft en wat er aan paradoxen in zijn fantastische brein opkwam, heeft hij er over uitgestrooid. Zoo schreef hij in de voorrede tot zijn 3en bundel: „*Plays for Puritans*”, — want S h a w liet geen gelegenheid meer voorbijgaan een „elaborate preface” te schrijven —: „De eenige reden waarom de meeste tooneelschrijvers hun stukken niet uitgeven met een verklarende voorrede vooraf is, dat zij er geen schrijven kunnen; het werk te doen van den intellectueel-bewusten wijsgeer en geoefenden criticus valt totaal buiten de kunstvaardigheid van den tooneelschrijver”; en hij laat er iets verder op volgen: „Ik schaam me evenmin over mijn werk als over de manier waarop het gedaan is. Ik houd er van zijn verdienste uit te meten voor de groote menigte, die geen deugdelijk werk van ondeugdelijk weet te onderscheiden. 't Doet mijn lezers goed en 't doet mij goed; 't geneest me van zenuwachtigheid, luiheid en aanstellerigheid. Ik schrijf voorreden zooals Dryden en verhandelingen zooals Wagner, omdat ik het *kan*!” Ja, ja, de deugd van bescheidenheid staat in S h a w's levensboekje niet beschreven.

De bundel „*Three Plays for Puritans*” (1901) bevatte: „*The Devil's Disciple*” — een aanval op het conventionele melodrama — „*Caesar and Cleopatra*” — dat geschreven werd als navolging van Shakespeare in het voorstellen der personen uit de oudheid als tijdgenooten — en „*Captain Brassfound's Conversion*”, dat eenzelfde bedoeling had als „*The Devil's Disciple*”. Bij de eerste opvoeringen had S h a w ook met deze stukken niet veel succes.

Maar eenige jaren later, in 1903-1904, begon hij voorgoed vat te krijgen op het theater-bezoekend publiek. Met de opvoering van „*Candida*” en vooral „*Man and Superman*” begon zijn eigenlijk succes, dat hij sedert dien — bijna onafgebroken, — heeft behouden. Ook zijn vroegere stukken werden van nu af met succes opgevoerd.

„*Man and Superman*” werd gekozen onder invloed van Nietz-

sche. „His serious purpose was to set forth his new doctrine of the Life Force, which impels Ann to seek in John Tanner a father for the Superman.” „*Man and Superman*” werd ontelbare malen in Engeland en de Vereenigde Staten opgevoerd, en van meer dan één zijner andere werken geldt voor dit, dat slechts weinigen de Nietzscheaansche bedoelingen van den auteur duidelijk waren. Bij de uitgave in boekvorm voegde S h a w er als narede „*The Revolutionist's Handbook*” aan toe, waarin hij zijn denkbeelden over „human evolution” nader uiteenzette.

Kort na elkaar verschenen nu „*John Bull's Other Island*” en „*Major Barbara*”. Het eerste behandelt de „Irish question”; en — eigenaardig genoeg — had meer succes in Engeland dan in Ierland; in het tweede geeft S h a w duidelijk als zijn meenig te kennen, de armoede als het grootste maatschappelijk kwaad te beschouwen. In de schitterend geschreven voorrede erkende hij hierin zijn geestelijke verwantschap met Samuel Butler.

„*Press Cuttings*” (1909) maakte de toen in vollen gang zijnde actie der suffragettes belachelijk; „*The Doctor's Dilemma*” (1911) gaf een nieuwen aanval op de medische wetenschap, en „*Getting Married*” (1911) demonstreerde nog eens S h a w's heillooze huwelijksopvattingen. Zoo lanceert hij in de voorrede o.a. als praktisch idee: „Make divorce as easy, as cheap, and as private as marriage!”

B e r n a r d S h a w had thans het hoogtepunt van zijn roem bereikt; naam en gezag als tooneelschrijver waren gevestigd. En feitelijk wat hij nu ook uitgesproken. „By this time”, zegt een criticus, „S h a w had communicated to the public, indirectly and directly, all that he really had to say.”

Zijn volgende stukken toonen dan ook wel bijna alle het meesterschap van hun schepper, maar verscheidene, als „*Over-ruled*” (1913) zijn toch feitelijk herhalingen van vroegere motieven. Als één der beste zou ik „*Pygmalion*” (1912) willen beschouwen, dat op uiterst geestige wijze behandelt „the conversion of a London flower girl into a possible duchess by three month's training in phonetics.”

En van de vele tooneelwerken, die hij tot heden nog schreef is wel de merkwaardigste „*Back to Methusaleh*” (1921) dat een handeling geeft vanaf de tijden van het Aardsch Paradijs langs het heden tot in de verre toekomst. Vooral zoo merkwaardig, omdat het feitelijk kenmerkend is voor de geestelijke waarde van leven en werken van den Ierschen fantast en „would be” hervormer: „As a critic of other people's 'isms, S h a w had shown extraordinary versatility and comic power; when he came to propound his own religion, his hand seemed to lose its cunning, and he was sometimes dull.”

De Humorist en Volksdichter Beets - Hildebrand,

1903 - 13 Maart - 1928

Ter gelegenheid van zijn 25sten sterfdag

door F. A. BRUNKLAUS.

't Zag er in 't rijk der Nederlandsche letterkunde sinds 't roemruchtige jaar 1830, toen de Belgische opstand Jan Salie uit z'n dutje wakker had geschud, toen de „vaderlandsche zangeren”, die hun lier reeds aan de wilgen hunner landelijk rustige zelfgenoegzaamheid hadden opgehangen, — nu en dan deden de in schoonen droom gefluisterde woorden, „liefde”, „geluk”, „huiselijkheid” de snaren nog even trillen, — hun instrument weer ter hand genomen hadden, op hooger gestemde snaren forscher liederen zingend, — sinds dat gedenkwaardig jaar zag het er op Neêrland's zangberg allervreemdst uit.

De krijgshaftigheid scheen, als een over 't algemeen vrijwel on-gevaarlijke bacil in de atmosfeer rond te zwerven, en 't vooral op dichters-breinen te hebben gemunt, welke hij besmette met koortsvisioenen, van ridders, die draken versloegen en jonkvrouwen redden, doorwemeld. Doch een gevaarlijker litteraire ziekte, dan deze hyper-pathetische romantiek dreigde uit Engeland, de z.g. Weltschmerz namelijk. En het broeiest hiervan was het brein van de geniaalste aller Engelsche spleen-lijders, Byron, de romantische exploitant van woord-catarracten. Zijn ongezond pessimisme, zwoel en door geen logica gebreideld, doch waaraan hij in z'n gedichten, met hun overstelpenden beelden-rijkdom, hun onweerstaanbaar mee-sleurenden rythme-stroom, een suggestieven vorm te geven wist, waaide ook over naar 't vaste land van Europa en hulde zelfs Holland's Helicon in zijn miasmen-zwangere nevels.

Doch uit hetzelfde Engeland, dat een zóó zwartgalligen zoon

NICOLAAS BEETS

baarde, kwam de frissche luchtstroom, welke die kwade dampen wegvagen zou. Het was het humorisme, 'n mild beschouwen van 't leven, 'n aanvaarden van de goede dingen dezer aarde, ondanks het kwaad, dat hen overschaduwte, met een glimlach om 's werelds dwaasheid.

En ook Nederland werd in die merkwaardige jaren na '30 het tooneel van dit grillig spel van wind en wolken. En 't was Nicolaas Beets, die door zijn talrijke werken ons een duidelijk beeld geeft, van wat er aan 't uitspansel van Neerland's litteratuur nevelde en klaarde.

Deze zeer begaafde prozaïst en dichter, een niet voldoende sterke persoonlijkheid echter om, aan alle litteraire „mode” en conventie onttorteld, geheel zichzelf te kunnen zijn, heeft het tijdvak, waarin hij leefde, waardig vertegenwoordigd; het goede ervan hoog opgevoerd, en 't min-goede, zij 't dan niet geheel, dan toch voor een groot deel, teruggedrongen. Zijn verdiensten, gezien in 't raam van zijn tijd, die — in Nederland tenminste — nu juist niet geweldig was, noch tot geweldige dingen inspireerend, zijn niet gering, schoon zij door de talrijke genieën van vandaag maar al te vaak met achtellooze minachting naar 't nul-peil verwezen worden.

Van zijn tijd was Nicolaas Beets één der meest vooruit strevende menschen en meest heldere denkers. Hij wist, zonder broeienden haat echter, in het oude 't vooze te laken; en in het nieuwe, nochtans zonder teugellooze geestdrift, het frissche en leefkrachtige te prijzen. Midden in de wereld van zijn dagen staande, tuurde hij zich niet blind op 't klein eilandje, dat het heden vormt in den hooggolpenden oceaan der eeuwen, maar zag hij achter en vóór zich, naar wat was en komen kan.

Doch de horizon rings-om was geenszins helder. En talloos waren de misleidende luchtspiegelingen, alleen door den adelaarsblik van 't genie te doorzien, die ook op een talentvol, maar niet geniaal man, als Beets, hun bedriegelijken invloed deden gelden.

Student nog, en behept met de luidruchtige dweepzucht, welke toentertijd al evenzeer als nu, een eigenschap van het studeerend gilde was, viel ook Beets ten prooi aan den slachtoffer-rijken invloed van Byron, en schreef hij het „weltschmerzlich” gedicht, „José”, waarin zeer roekeloos met stroomen bloeds, dappere en euvele daden omgesprongen wordt. Ongeveer twee jaar lang, van zijn 20ste tot zijn 22ste jaar, bleef hij zich hieraan te buiten gaan. Toen liet Byron's zwaarmoedige heerschersgeest zijn prooi los; was Beets' „zwarte tijd” voorbij.

Hij leerde sindsdien met grooter aandacht, scherper blik de onmiddellijke werkelijkheid beschouwen van de klein denkende, voelende en handelende menschen uit zijn verburgelijkte omgeving. Doch geen haat of koude onverschilligheid beletten zijn oog door te dringen tot het gemoed dezer menschen, waarin schier immer toch, ondanks hun kleinheid van doen en denken, de warme slag van een goed hart naspeurbaar blijft. En dit ontnam aan zijn blik de schampere glans van den „niet gelijk dezen” — zijnden; aan zijn woord den harden klank van de grooten — in eigen oog.

Zoo werd hij tot den geestigen, mildspottenden en menschelijken schrijver van de „Camera Obscura”, het bewonderenswaardige werk, dat, eenmaal de lievelingslectuur vormend van schier 't geheele Nederlandsche lezerspubliek, voor wien dit boek de bekoring van een niet te plotse, noch wreede zelf-openbaring had; nu, helaas, zijn lezers ziet beperkt tot een groep wijsneuzige H. B. S.-ers en het dolletjes-vindende kostschoolmeisjes en tot eenige minnaars van den ouden tijd, die 't houden met Goethe's dichterwoord:

„Es ist ein wundersam Ergötzen,
Sich in den Geist der Zeiten zu versetzen.”

De „Camera Obscura” is één der schaarsche, onvervalscht en zuiver humoristische werken, waarop de Nederlandsche Letterkunde bogen mag, en bevat zede-schilderingen, zóó gaaf en juist, als sinds de romans der dames Wolff en Deken niet meer in 't koper der taal geëst waren, en die niet enkel den kunstgevoelige, maar ook den cultuur-historicus ten zeerste verheugen moeten. Het is een bundel schetsen, die weergeven wat een begaafd jonkman zag, toen hem de oogen opengingen voor de eigenheden, gebreken en kleine deugden van 't milieu, waarin hij geleefd had, maar waaraan hij nu te ontgroeien begon. Dit in zeer zuiveren, harmonischen en door zijn plotse wendingen boeienden stijl ver-beeld ontwaken tot klaarder werkelijkheid, dan zich door kinder-droomen of jongelings-extasen heen speuren laat, geeft aan dezen bundel den prillen glans van 't jonge, 't nieuwe-ontdekte, de scherpte ook van 't eerst bewust worden.

Had Beets, na achter zijn pseudoniem Hildebrand te voorschijn te zijn gekropen, niet meer gegeven, dan wat er in de „Camera” werd vereënd, wellicht zou zijn litteraire roem dan zuiverder zijn, dan nu. Maar Beets werd dominee, en Hildebrand met hem. Hij werd dominee, ook in rijm en maat. En waren zijn verzen vroeger nat van bloed en in eenzamen kerker geschreide maagdentranen; nu werden ze glibberig van zalving, en boter-zacht van vromigheid.

Toch liet Hildebrand zich niet altijd door Beets' statige leeraars-toga vermommen, getuige de lustige danspasjes, die hij waagde in zijn eenvoudige en melodieuze volksdichtjes, welke door hun zuiver gevoel en schalkschen humor meer waard zijn, dan 'n paar dozijn bundels berijmde preeken.

Wat in Beets opmerkenswaard genoemd worden moet, is de lust, waarmee hij zich steeds aan litterairen arbeid wijdde en die hem nog in 1900, twintig jaar na Tachtig een dichtbundel in het licht deed geven. Welke ambitie hem echter niet verhinderde ook aan de andere zijden des levens zijn aandacht te wijden, en een rol te spelen in de interessante geschiedenis der vrouwen-emancipatie, gelijk Ammers-Küller dit in haar „De Opstandelingen” beschrijft.

Groot echter zal Beets blijven, als Hildebrand, als de schrijver de „Camera”, welke werk hun, die door 't jagend leven van dezen

tijd nog niet zoo zeer zijn afgestompt, dat zij den smaak verloren in rustige, wel-gebouwde schoonheid en voorname, sprankelende geestigheid, nù nog een fijn, hoog en echt Hollandsch vermaak verschaffen kan; welk werk mèt zijn volksdichtjes een herdenking van Beets' 25 sten sterfdag tot een aangenamen, doch dwingenden plicht maakt.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

OVER FREDERIK VAN EEDEN. Het boek van Dr. K a l f f over van Eeden is niet in goede aarde gevallen. Na onze bespreking in *Boekenschouw* hebben we alles wat aan critiek verscheen zooveel mogelijk verzameld en gelezen en over het algemeen was de meening vere van gunstig.

Van der Meer vindt het bijzonder antipathiek, Feber noemt het een pamflet.

Querido erkent: Van Eeden is om veel, heel lief. Zelfs in zijn zwakte schuilt nog typische bekoring.

Het boek van Kalff werd wrang, wreed, hooghartig, stug, scherp, nijdig, fel en fel en het bedoelde te zijn: diep, ontvankelijk, fijnzinnig, zuiver en ontroerd. Het dualisme van Van Eeden markeert Kalff's eigen dualisme dat in overdurf en hier en daar in snerpden eigenwaan ontaardde. Van Eeden is er maar heel flauwtjes in. Wij blijven na dit ten deele pamflettische, ten deele compileerende en betoogende boek, den grooten dichter nog éven bijzonder vinden, ondanks velerlei groote gebreken, allen spot, alle critiek, alle verkleining, alle bedilzuchtige en zielkundige wezens-verklaringen van Dr. Kalff ten spijt. Omdat Van Eeden oneindig meer is, dan de psychologie van Kalff ons laat zien.

„NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE” VAN FRANS BASTIAANSE. Het overzicht van de ontwikkeling der Nederlandsche Letterkunde door Frans Bastiaanse is nu voltooid met het verschijnen van het vierde deel. De Wereldbibliotheek levert elk deel in keurband voor f 3.25, waarin werkelijk een goed overzicht wordt gegeven naast bloemlezing en ruime opgave van literatuur.

Over de jongere dichters schrijft Bastiaanse:

„Na plm. 1910, vooral ook na 1916, begint onze verskunst een ander aspect te vertoonen dan daarvoor, want wel is waar wordt (door Greshoff) geconstateerd, dat er misschien geen scherpe scheiding valt te maken tusschen de voorafgaande schrijvers en hen, die volgen, en elders (Herman Middendorp), dat, „wat de tachtigers begonnen, heeft doorgewerkt tot in onzen tijd toe”, maar er is niettemin groot onderscheid tusschen sommige auteurs van heden en de schrijvers, die plm. 1910 tot ontwikkeling waren gekomen, al moet natuurlijk alweer worden toegegeven, dat er ook vóór 1910 ten opzichte der auteurs uit dat voorgaande tijdperk onderling groot individueel onderscheid is in levensbeschouwing, gevoelsuiting en den vorm waarin zij een en ander belichaamden.

De oorzaken dier verandering kunnen, zoo ooit, nú zéker nog niet worden blootgelegd; immers, de *instinctieve* wijze waarop goede

kunst ontstaat, ontstaan moet, maakt een gelijktijdige bewuste verklaring, terwijl dit instinctieve proces bezig is zich te voltrekken, onmogelijk.

Pogingen echter om uit de tijdsomstandigheden te komen tot eene verklaring zijn niettemin ondernomen. Zoo meent b.v. Dirk Coster, dat de drang naar menschelekheid, een breken van den versvorm, een ontbinding, vaak tot ontreddeering toe, welke een paar kenmerken zijn van onze modernste poëzie, verband zouden houden met den wereldoorlog en, dus, minder sterk in Holland dan in België en Frankrijk, maar dan toch in de groep van „Het Getij” herkenbaar zouden zijn. Anderszijds meenen echter Robbers en Greshoff, de een dat de weerklink van den oorlog hier gering was, „tot in de meest onmiddellijke uiting, „de lyriek toe”, de ander, „dat de oorlog aan ons is voorbij gegaan zonder een poëtisch herinneringsmonument te hebben nagelaten.”

Schakelt men pogingen tot „verklaring” uit, die in elk geval praematuur zijn, dan ziet men niettemin verandering optreden bij verschillende auteurs, die in de genoemde tijdschriften hunne uitingen publiceerden.

„De wereld te zien als bron van kunst en haar schoonheid in directen vorm opgevangen in woorden”, „het leven te aanvaarden”, dat zouden volgens Hendrik Scholte kenmerken geweest zijn van de kunst der tachtigers, en „het vermogen tot schoonheid en de bron van kunst ligt uitsluitend in den dichter zelf en alleen de wijze waarop hij zich de dingen der wereld eigen kan maken, heeft waarlijk de scheppende kracht” is een zinsnede welke hij in verband brengt met de kunst der jongeren, om aldus aan te toonen, waar het onderscheid ligt tusschen 1880 en nu. De intelligente lezer begrijpt dat er in dit opzicht niet veel onderscheid is en weinig duidelijk wordt gemaakt.

De aard echter der „moderne” veranderingen, onderstel, dat men ze in zoo kort bestek voldoende kon omschrijven, lijkt mij gelegen in het volgende.

Wat den inhoud der verzen betreft kan men constateeren, dat de modernste kunst vertoont gelijk boven reeds werd opgemerkt, gedeeltelijk een voortzetting en dan wel een consequente voortzetting, in *verschillende richting*, wat in de N. Gids als veelzijdige eenheid in den aanvang reeds aanwezig was. En ten tweede *wat den vorm* betreft een breken, hier en daar, met de traditie der Renaissance, een voortgezette ont-binding, soms tot ontreddeering toe.

Aangaande *dien inhoud* zij op te merken dat er bij verschillende groepen en auteurs een, reeds in 't voorgaande tijdperk, aanwezig streven valt te herkennen.

¹° Naast en boven de uiting eener spontane en directe ontroering te stellen het uitdrukken van eene levensbeschouwing in een kunst.

²° Een hier en daar gewijzigde houding tegenover het romantische, de realiteit en de waardeschatting van het aardse leven en de neiging om z.g. „Kosmisch” te wezen.

3° De vraag of men de dingen direct moet uitbeelden of langs een omweg.

4° De (romantische) tegenstelling. Het gevoel en het sarcasme.

5° Het uitschakelen van het gezond verstand.

Aangaande den vorm is op te merken:

1° Een verder verbreken van het traditioneele *metrum* en in 't algemeen van de principes der Renaissance.

2° (In verband met het voorafgaande) een sterker neiging tot het assoneerend rijm.

3° Een sterker gevoel voor het *beeld* (en dit laatste soms in zijn baroksten vorm) dan voor het *musicale*.

Deels „vernieuwingen”, die niet nieuw zijn, waarvan sommige teruggaan, op de reeds behandelde auteurs, welke vóór 1910 optraden, deels heenwijzen naar Romantiek, Rederijkerij en de Middeleeuwen.”

Bastiaanse laat zich niet licht van de wijs brengen, en vraagt zich nuchter af of al wat als nieuw wordt uitgekreten, eigenlijk wel zoo nieuw is?

Het antwoord is spoedig gevonden. Men behoeft de vragen 3 en 5 over inhoud en vorm maar even historisch te beantwoorden, en zal zien dat die vragen nooit of nimmer van de lucht geweest zijn.

En de krankzinnige antwoorden, die er op werden gegeven ook al niet.

Maar „bij het uitschakelen van het *gezond verstand* en het geven van *onbegrijpelijkheden* zijn wij zéér verre van het uitgangspunt 1880. Het is voornamelijk sinds 1918, dat wij de buitenissigheden van een deel der moderne schilderkunst ook zien getransponeerd in de literatuur.”

Dat neemt echter niet weg, dat er nog altijd in de dichtkunst geniale vondsten vallen te ontdekken, die iemand de keel toesnoeren van sidderende ontroering.

Wij vinden gelukkig bij Bastiaanse ook daarvan de blijmakende bewijzen.

„Ge hadt God en de wereld lief
Toen sprong uw bretel los. . . .”

Is dat niet om het droef en luidruchtig uit te snikken.

Of een ander elders:

„Naaldscherp de bewustheid:
zonde,
in de suikere streeling van den nacht,
(de psysische step van de bewustheid naar de bewust-
heid),
En veraf God die prijs uitreikt.
Knocked out het vleesch.
Laiend applaus
Psalmodiëeren de overwinnaars
breed te Deum uit miljoen harten.”

Of een plastiekje van Herm. v.d. Bergh:

„Want weet: de volheid waarnaar ik dorstte bolde mijn
macht. Ik lig te grijp:
het dorp dat mij met beelden dorschte bevond mij rijp!”

waarachter Bastiaanse heel ondeugend schrijft tusschen haakjes:
(waarvoor vernemen wij niet.)

Maar wij begrijpen het waarschijnlijk toch wel, waarvoor de man
rijp is, als we nog wat meer van hem te genieten krijgen.

„Dan (o mijn dorp, de tortels slijpen
feestranden om uw gladde maan!)
heffen aderen, aren en orgelpijpen
den cantus aan.”

Maar tusschen de vele clowns zijn er toch, die nog een verkwik-
kelijk talent toonen en van wie de Muze niet vies behoeft te zijn.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Berend (Alice) DE VERLOVING VAN MATHIAS STENF (288) f 2.50. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Dokter Mathias Senf is de verwende zoon van rijke ouders die hem graag verloofd zouden zien. Zijn moeder doet alle mogelijke pogingen om hem in een meisje behagen te doen scheppen. Maar Mathias heeft een overdreven schoonheidsgevoel en bindt zich niet gauw. Maar op een dag komt hij een knappe, blonde dame tegen op wie hij direct verliefd wordt. Hij laat een detectieve onderzoek doen naar haar naam en woonplaats, hoort dat zij in een groot warenhuis is en bespreekt met den directeur hem daar een plaatsje te geven. Met mannen-moed verdraagt hij om in de nabijheid van zijn geliefde te zijn, den heelen dag de geuren van scherpe kaas, schaalvisch en vleeschwaren en komt dan nader met haar in kennis. Het meisje komt uit een zeer burgerlijk milieu, hetgeen Mathias tegenvalt. Tegelijk maakt hij kennis met haar vriendin, een schilderes van zeer beschaafde afkomst, die met Mathias sympathiseert in al zijn hygiënische gevoelens. De knappe blonde M. Schmeid is reeds verloofd en Mathias zoekt dan zijn troost bij de vriendin met wie hij een van hart en van ziel is.

Het is een boek van stillen humor. Alleen geschikt voor rijpere lezers.

Bower (B. M.) WHISKY. Uit het Engelsch door J. G. H. v. d. Bovenkamp, Jr. (208) f 1.50. C. Bontenbal Jr., Rotterdam.

De practische Amerikanen hebben nu ook den roman in dienst gesteld van de „drooglegging”, en met hun zaken-instinct hebben ze dat heel handig gedaan. De roman *Whisky* lijkt heelemaal niets op een braaf tractaatje, maar ik vermoed dat de uitwerking beter is.

De familie Marshall heeft een farm in de wildernis betrokken, om het hoofd des gezins te genezen van zijn drankzucht. Maar het is een feit dat Marshall geregeld voorzien wordt van Whisky en in het geheim zich bedrinkt en zijn vrouw en kranige dochter ongelukkig maakt, ofschoon ze het voor elkaar verbergen.

Het raadsel is nu, waar komt die gesmokkelde drank vandaan? Zijn er „moonshine”-makers in de buurt?

Het heeft heel wat in, om achter het geheim te komen en 't is voor den lezer wel gezellig, die avonturen mee te maken, vooral om dat een achttienjarig meisje meegaat, die verrukkelijk jongensachtig praat.

Curwood (James Olive) DE ZWARTE JAGER. (277) Uitgevers Mij „Groot Nederland, Amsterdam.

Als David Rock en Anna Besain-Denis, die samen verloofd waren, iets hadden kunnen vermoeden van het fijne en leelijke web van

intriges, dat om hen heen gesponnen werd door den intendant van Nieuw-Frankrijk, seigneur Bigot, dan zou David niet die vreeselijke geeseling hebben behoeven te doorstaan en het nog vreeselijker zieleleed dat zijn Anna hem ontrouw was geworden, om den huichelaar Bigot ter wille te zijn.

Gelukkig komen voor de twee ridderlijke jonge mensen, na het verschrikkelijke lijden, dagen van groot verblijden, als de oorlog in Nieuw-Frankrijk is geleden en zij samen een gelukkig leven gaan leiden op de puinhopen van vroeger.

Een bijzonder mooi boek voor volwassenen.

Deeping (Warwick) SORRELL EN ZOON. Vertaling van Cl. Bienfait. (440) f 2.90. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Stephen Sorrell is in den oorlog kapitein geweest en is nu volslagen arm. Zijn vrouw is van hem weggegaan en hij is met zijn jongen Christoffel achter gebleven en moet nu zien op een of andere manier aan den kost te komen. Hij heeft geschreven op een betrekking in een antiquiteitenzaak in Staunton. Hij verlaat met den jongen Londen en als zij in Staunton komen vinden zij de zaak verlaten en de eigenaar dood. Dan komt hij, al zijn standsvooroordeelen opzij zettend, als knecht in het hotel „De Engel”. Hij doet Kit in den kost bij een goede vrouw en ziet hem zoo nu en dan even. Het is daar in „De Engel” een hondenbaantje: hard werken, slecht eten en altijd de angst om ontslagen te worden door de eigenares, die een echte tijgervrouw is. Maar in „De Engel” ontmoet hij Mr. Rolands, een man die met het plan rond loopt om zijn geld te steken in een model-hotel, die hem bestudeert, terwijl hij als gast in „De Engel” verblijft en hem aanbiedt om in zijn nieuw hotel te komen als tweede portier. Sorrell is dankbaar voor het vertrouwen in hem gesteld en neemt het aan. Hij verhuist nu met zijn jongen naar Winstonbury en begint in „De Pelikaan” vol ijver zijn nieuwe werkzaamheden. Uit dankbaarheid heeft Mr. Rolands als eerste portier aangenomen, een oud sergeant, die hem in den oorlog het leven gered heeft. Deze man is een reus en een treiteraar. Hij laat Sorrell de zwaarste bagage sjouwen en tracht hem op alle mogelijke manieren het leven onaangenaam te maken. Sorrell denkt dat Rolands daar niets van bemerkt, maar op een nacht als Buck, de eerste portier, een avontuurtje zoekt met een der dienstmeisjes, wordt hij kort en bondig het huis uit gezet. Dan komt voor Sorrell den goeden tijd. Hij wordt eerste portier, verdient ontzaggeijk veel, kan voor Kit alles doen wat hij wenscht. Hij laat den jongen privaat lessen geven, om hem op te leiden voor een bijzondere school. Al zijn denken en doen gaan alleen naar den jongen uit, die tenvolle aan zijn verwachtingen beantwoordt.

In het eerst gaat het in het hotel „De Pelikaan” niet zoo heel voorspoedig, maar er komen een filmheld met zijn jong vrouwtje de wittebroodsweken door brengen. Er gebeurt een ongeluk met de auto waarin zij uitrijden. Het vrouwtje wordt zwaar gewond. In

een oogenblik wordt nu „De Pelikaan” bekend in heel Engeland en komen van alle kanten gasten aanstroomen. De zaken gaan schitterend. En Rolands richt nog twee andere hotels op. Als Kit student geworden is, komt ineens zijn moeder opdagen. Sorrell heeft daar tegen op gezien. Maar het blijkt dat de jongen veel meer van hem houdt dan hij wel gedacht heeft. Kit wordt dokter en een knap chirurg. De trots op zijn jongen vergoedt Sorrell alles wat hij voor hem geleden heeft. Sorrell sterft tenslotte aan kanker. Om den jongen niet te verontrusten heeft hij dit zoolang mogelijk geheim gehouden.

Er komen in dit boek eigenaardige theorieën voor. Er wordt gesproken over Malthusianisme als iets wat de wereld redden kan. Over dat het noodig is, dat jongens zich eens uit leven, b.v. er komt een vriend van Kit in voor die met een meisje van de straat trouwt en een vreeselijke ziekte op doet, volgt echtscheiding en later een huwelijk met een ander meisje. Die Sorrell is de meening toegedaan dat de intiemste omgang met vrouwen als iets heel natuurlijks valt te beschouwen en niet hooger moet aangeslagen worden dan eten of drinken. En de liefhebbende zoon, de medicus, geeft den zieken Sorrell een te groote dosis morphine om den man uit zijn lijden te helpen. 't Is vreemd, die Sorrell is oppervlakkig beschouwd een prachtkerel, door zijn geduld, zijn opoffering en gemis aan egoïsme, maar voor de rest botsen zijn begrippen zoo krakend met de christelijke, dat het niet harder kan. En voor de Katholieke bibliotheken is het boek beslist onbruikbaar.

Ljeskow (N. S.) DE RUSSISCHE LADY MACBETH. (172) f 1.80. N.V. Seyffardt's Boek- en Muziekhandel, Amsterdam.

Ljeskow is zeker geen schrijver, die een algemeene bekendheid bij ons geniet, en ik geloof ook niet dat hij zich spoedig zal verheugen in onze belangstelling. Hij is namelijk al een beetje uit den tijd en bovendien is hij wat erg ruig-russisch.

Shakespeare's lady Macbeth werd opgehitst tot moord en wreedheid door haar grenzelooze eerezucht, maar deze Russische wordt gedreven door dierlijke liefde en onreine harstocht. De vertaler zegt: Er bestaan niet veel boeken in de wereldliteratuur waar de tot moordenares ontaarde liefhebbende vrouw zoo prachtig wordt uitgebeeld als in dit machtig verhaal.” Het is maar wat men prachtig noemt. De ontuchtige furie, verliefd op haar knecht, vermoordt haar schoonvader, haar man, een onschuldig neefje, en op weg naar Siberië weet zij nog een liefje van den knecht te verdrinken, waarbij zij zelf om het leven komt. De geschiedenis wordt sober verteld, maar is er niet minder misselijk om.

L'Ermite (Pierre) DE VROUW MET DE GESLOTEN OOGEN. Vertaling door F. J. M. Vroenhof. (240) f 1.25. Uitgever H. J. Dieben, Leiden.

Rosaline de Craesy is totaal onbemiddeld achtergebleven en naar Parijs gekomen om haar onderhoud te verdienen. Zij kent niets dan pianospelen en Engelsch. De goede Pastoor, dien zijn in haar vertrou-

wen neemt, kan haar niets anders dan een plaatsje als tweede meisje bezorgen in een familie van O.W.ers. Hij geeft haar den goeden, maar moeilijken raad om met gesloten oogen in die betrekking te zijn. De keukenmeid en de chauffeur waarmee zij te maken heeft, zijn verschrikkelijke menschen. Vooral de eerste is een serpent, die de baas speelt over mevrouw en alles naar haar zin doordrijft. Het leven wordt het jonge meisje, dat een anderen naam heeft aangenomen, zeer moeilijk gemaakt en zij wordt tenslotte zóó getergd, dat zij niets anders kan doen dan vertrekken. Toch heeft zij iets goeds uitgewerkt in dat rijke maar toch arme huisgezin, doordat zij den zoon des huizes op zijn plichten heeft gewezen. Deze is zoo verliefd op haar geworden, dat hij haar opspoort, als zij in een andere betrekking is als gezelschapdame en haar ondanks den tegenstand van zijn moeder trouwt.

Een goed boek zooals wij van L'Ermite gewend zijn.

Tracy (Louis) HET RAD DER FORTUIN. Uit het Engelsch door Mr. M. A. Kwitser. (220) Moderne Roman-Bibliotheek, Amsterdam.

Natuurlijk een schat, een naive professor, een ondernemende jonge man, een bedrieger met een handlangster en het spreekt van zelf een mooi jong meisje. Dit zijn de kleurige draden waarmee dit borduurwerkje gemaakt is. Maar het is prettig gedaan en het doet ook aangenaam aan.

Een onschuldige vertelling die velen zal boeien.

Wallage (Edgar) VALSCH GELD. Vertaling van L. V. (239) Ingen. f 1.20, geb. f 1.75. N.V. Seytffardt's Boek- en Muziekhandel.

In Parijs heeft zich onder de studenten een clubje gevormd, waarvan iedereen een daad moest bedrijven welke tegen de wet ingaat.

Comstock Bell nu heeft samen met een ander student een valsch Engelsch bankbiljet van 50 Pond in omloop gebracht. Als hij later reeds een bekend lid van de maatschappij is en schatrijk, wordt hij nog door wroeging over deze fout gekweld. Maar dan komt er ineens een overvloed van valsch geld in England en Amerika, waarvan bewaarde detectieven den oorsprong niet kunnen vinden. Het geld is zoo prachtig nagemaakt, dat het alleen aan de knapste deskundige gelukt is om eenige afwijkingen te constateeren, Comstock Bell intusschen door wroeging gekweld geeft zich op eigenaardige wijze aan om zijn misdaad te boeten, hetgeen hij dan ook werkelijk doet met een jaar gevangenisstraf. Maar intusschen blijft het valsch geld voortdurend in omloop en tenslotte gelukt het detective Gold in overleg met Comstock Bell den dader te ontdekken. Een zeer boeiend boek, veel boeiender door allerlei verwickelingen, dan hier beschreven werd. En er valt op deze lectuur niet de minste aanmerking te maken, al is het dan ook geen kinderlectuur.

Wodehouse (P. G.) HET MEISJE IN DE TAXI. Vertaling van R. L. d. W. (217) f 2.90. J. W. Boissevain & Co., Haarlem.

George Beavan, componist van verschillende geslaagde operetten, wordt hopeloos verliefd op een meisje dat op een mooien dag ineens zijn taxi binnen vliegt, als hij in Piccadilly naar zijn hotel rijdt. Het meisje vertelt hem niets en ontsnapt hem door een handige truc, waarnaar hij niets meer van haar hoort of ziet, maar haar vervolger een flinken stomp geeft. Deze komt daardoor in conflict met een politieagent en wordt ingepikt. Toevallig is dit Lord Belpheer, die het een onuitsprekelijke schande vindt om bij de politie te logeeren aan den vooravond van zijn meerderjarigheidsverklaring.

Het meisje, de zuster van Lord Belpheer, trekt zich van dit ongeluk, haar broer overkomen niets aan en komt weer kalm thuis. Beavan zoekt dan rusteloos om zijn heldin terug te vinden en het gelukt hem. Hij huurt een huisje in de buurt van het kasteel in het graafschap Hampshire, bezoekt op de gebruikelijke Donderdag dat historisch slot en ziet den ouden Lord, die in den tuin aan zijn rozen bezig is, voor een tuinman aan en verzoekt hem een briefje aan Lady te willen overhandigen, terwijl hij hem een goede fooi in de handen drukt. Zoo is het boek een aaneenschakeling van allerlei komische gebeurtenissen, die zoo aardig en humoristisch verteld zijn, dat zij onweerstaanbaar op de lachspieren werken.

Wothe (Anny) VALSCHE EERZUCHT. Uit het Duitsch door E. K. (215) G. J. Slothouwer, Amersfoort.

Irmgard Düren gaat voor herstel van gezondheid eenigen tijd doorbrengen in het huis van een oud-leerlinge van haar, aan den Rijn gelegen.

Leonore komt haar met haar zusje en de gouvernante afhalen. Het schijnen alle drie mooie, vroolijke meisjes te zijn. Maar als zij in huis komt valt het haar direct vreemd op, dat zij niet door de ouders wordt verwelkomd, die toch uitgenoodigd hebben. Na eenigen tijd ontdekt zij iets eigenaardigs in het huis: de vrouw des huizes is door een ziekte aan haar stoel gebonden en het schijnt dat iedereen een afkeer van haar heeft. Toch spreekt Mevrouw von Gleichenburg altijd over weldoen aan armen en behoeftigen en oogenschijnlijk doet zij veel goed. Maar dan blijkt dat zij niets anders is dan een geldschraapster, die onder het mom van weldadigheid te beoefenen van iedereen geld ziet los te krijgen, waarvan zij het grootste gedeelte voor zich zelf houdt. Het loopt op een tragedie uit. Zij heeft geraden, dat Irmgard haar geheim doorgrond heeft en besluit haar uit den weg te ruimen. Maar ongelukkig wordt het liefvallig tweede dochttertje Renata het slachtoffer van die aanslag. Dan hervindt haar echtgenoot zijn moed en brengt heel zijn treurig leven aan het licht. Een troost is echter dat de meisjes en ook Irmgard allen een gelukkig huwelijk sluiten op het einde van het boek.

Een verhaal voor iedereen.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSSEN, REDACTEUR VAN
DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD,
LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM
TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

WAARDEERING IS NOODIG

In de rubriek *Moeder en Opvoedster* van *De Kath. Vrouw* (nummer van 11 Jan. l.l.) schreef R. E. v. H. H. over „Onze kinderen op de lagere school” een lezenswaardig en zeer behartigenswaardig artikel. Er worden vele dingen in gezegd, kloek en klaar, die gezegd moeten worden en die van tijd tot tijd herhaling behoeven.

Een dezer dingen mogen we hier even onzen lezers voorleggen.

„Als wij bedenken”, schrijft deze moeder, „wat wij geven als wij onze kinderen afstaan aan de school, kunnen onze eischen niet hoog genoeg zijn.”

Na dan even gewezen te hebben op de hygiënische eischen en op die betreffende de doelmatigheid der leermiddelen, komt mevr. v. H. H. op de veel belangrijker eischen, te stellen aan den persoon van den onderwijzer-opvoeder:

„Ze moeten zijn: beschaafde, hoogstaande, godsdienstige menschen, die werkelijk hun taak opnemen als 'n roeping, want zoo ergens, dan moet hier aanleg en takt zijn om de gezinstaak over te nemen, te verbeteren en aan te vullen.”

Dit alles is ongetwijfeld juist, . . . maar al vele malen gezegd, meent gij?

Inderdaad, doch de meeste schrijvers en sprekers, die dit onderwerp aanroeren, vergeten er aan toe te voegen, dat anderszijds ook de onderwijzer-opvoeder zijn eischen mag en moet stellen aan de ouders.

Doch dat vergeet mevr. v. H. H. niet, en zij voelt zeer juist aan wat de onderwijzer in de eerste plaats mag verwachten van de ouders zijner leerlingen en wat deze verplicht zijn hem te schenken:

„Zoo hoog als gij uw eischen stelt”, aldus vermaant de schrijfster onze moeders, „zoo hoog als gij uw eischen stelt, stelt minstens even hoog uw waardeering. Gij weet bij onderzinking hoe moeilijk het is, kinderen op te voeden en 't zoo te doen, dat gij van u zelf kunt getuigen: Ik heb 't goed gedaan!

Hoe moeilijk moet 't dan zijn dag-in-dag-uit met steeds dezelfde aandacht werkzaam te zijn aan de opvoeding en 't onderwijs van andermans kinderen, en dit altijd te doen met beroepsijver, met liefde en opgewektheid.

Ik zou hier zoo graag iets willen zeggen in 't belang van de velen, die hun beste jaren geven aan de opvoeding en het

onderwijs van uw kinderen, en die door velen uwer zoo weinig worden gekend en gewaardeerd."

Ziedaar één van de dingen, die van tijd tot tijd gezegd en herhaald moeten worden! Een van de dingen, waaraan onze moeders, en niet minder onze vaders, veelal te weinig denken.

De onderwijzer heeft voor zijn moeilijk en verantwoordelijk werk *recht* op de waardeering der ouders niet alleen, maar door gebrek aan waardeering wordt ook het succes van zijn arbeid bedreigd en dus — vader en moeder — uw kind zelf het meest gedupeerd.

Waar het den ouders mangelt aan waardeering voor den onderwijzer en zijn werk, blijft dat voor 't fijne gevoel en 't scherp ziend oog van 't kind gewoonlijk niet verborgen.

Het jonge gemoed wordt daardoor minder ontvankelijk voor 't geen er van den onderwijzer uitgaat. Deze boet er tegenover dit kind iets van zijn zedelijk prestige bij in en wordt daardoor in zijn opvoedingswerk gehandicapt. De verhouding tusschen opvoeder en kind verkilt er om, haast ongemerkt en onbewust vaak. Het kind verliest op zijn beurt iets van zijn waardeering voor onderwijs en onderwijzer.

En daarom is 't vermaan van mevr. v. H. H. zoo juist: Zoo hoog gij uw eischen stelt, stelt minstens even hoog uw waardeering!

En — voegen wij er aan toe — bedenkt dan, dat dit niet alleen een eisch van billijkheid is, maar dat die waardeering vooral uw kind zelf ten goede komt.

Gebrek aan waardeering van de zijden der ouders beteekent: gebrek aan *medewerking* hunnerzijds bij 't opvoedingswerk buiten het gezin.

En dat geldt niet alleen tegenover den onderwijzer in de school, maar tegenover allen, die daar aan de opvoedingstaak deel nemen.

M. R. T.

VOOR DE JEUGD

Vergouw (M. A. H.) RINI (144) f 1.35 Met het stempel van den Keurraad Drukkerij de Spaarnestad — Haarlem.

Verhaal over het leventje van een klein eenvoudig meisje en alle gebeurtenissen die er zich in voor doen. Goed boekje voor kinderen van een jaar of acht.

Zenner (Pastoor Th.) HOE JOZEF PRIESTER WERD. Bewerkt door Joannes Mercator. Pr. (119) Ingen. f 1.— Ingeb. f 1.50. Geïllustreerd door Aug. van der Linde. Met het stempel van den Keurraad. N. V. de R.K. Boekcentrale Amsterdam.

Jozef is een aardige jongen. Hij wil tuinman worden. Als hij echter eens als misdienaar met den pastoor meegaat voor een bedie-

ning voelt hij het verlangen naar iets verheveners in zich opkomen. Hij wil priester worden. Na den dag van zijn plechtige H. Communie praat hij er over met den pastoor. Hij gaat naar het gymnasium, leert er goed en doet zijn best en wordt ten slotte tot groote vreugde van zijn ouders priester gewijd.

Een mooi boekje dat wij voor onze jongens kunnen aanbevelen.

Roggeveen (Leonard) DE ONGELOOFELIJKE AVONTUREN VAN BRAM VINGERLING. Met 60 tekeningen en bandteekening van Felix Hess. (200) G. B. Goor & Zoon. Gouda

Bram is een geboren chemiker. Elk vrij oogenblikje besteedt hij aan zijn proeven in een dakkamertje van het huis. Hij probeert een stof te vinden welke onzichtbaar maakt en werkelijk na eenige mislukte pogingen gelukt het hem. Dan komt hij tot ongeloofelijke avonturen. Het gelukt hem zelfs, zich zelf onzichtbaar te maken, maar dan verkeert hij toch in minder plezierige posities.

Het lijkt mij een zeer aardig boek voor groote jongens mits zij Bram alleen in zijn vlijt en ijver voor de studie zullen navolgen, maar niet in zijn gevaarlijke proefnemingen.

Spierings (Kees) DE 6de VAN MENEER FRANSSEN (199) f 1.95. Geïllustreerd door Herman. Moerkerk Met het stempel van den Keurraad. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

In de klas van Meneer Franssen kunnen de jongens allemaal goed met elkaar opschieten, maar één is er die door zijn stug en gesloten karakter alle vriendschap afstoot. Door ridderlijke pogingen gelukt het eindelijk Martien Leenders den jongen uit zijn stroeve houding te halen.

Een werkelijk boeiend en goed boek voor jongens van 12-15 jaar.

Teresa (Zr. Ma.) UIT HET DAGBOEK VAN HENK EN LOU I „OP REIS” (162) Ingen. f 1.75 Geb. f 2.40. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

Vader is ingenieur en heeft een groot werk aangenomen in West-Indië op Curaçao. Het heele huisgezin zal meegaan. In het dagboek van Henk en Lou wordt de reis in geuren en kleuren beschreven. Een alleraardigst boek voor jongens en meisjes van 14-16 jaar.

Teresa (Zr. Ma.) UIT HET DAGBOEK VAN HENK EN LOU. II „OP CURACAO.” (208) Ingen. f 2,10 Geb. f 2.75. L.C.G. Malmberg, s' Hertogenbosch.

Hierin wordt het leven op Curaçao zooals dat voor het huisgezin van Ingenieur Koorenaar loopt, in het dagboek en de brieven van Henk en Lou aan hun vrienden en kennissen uitvoerig beschreven.

De aardige plaatjes maken het boek nog aantrekkelijker. Een aanwinst voor de bibliotheken van onze jongens en meisjes.

Teresa (Zr. Ma) „HEINTJE DEN BULT.” (183) „INA” (119) [f 1,90.
Met het stempel van den Keurraad. L.C.G Malmberg, Den Bosch.

Verschillende mooie vertellingen voor kinderen die hun plechtige heilige Communie zullen doen.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

door PROF. A. MULDER.

Voor liefhebbers van planetenwaarnemingen geeft Prof. Nijland in „*Hemel en Dampkring*” van Januari een overzicht van de zichtbaarheid dezer hemellichamen in 1928. Mercurius is eigenlijk alleen gunstig te zien in de avonden van einde Mei; hij gaat dan zelfs volle twee uur na de zon onder. Venus is in Januari morgenster geweest en komt nu eerst in November als avondster weer te voorschijn. Men lette 15 Nov. op den samenstand met de smalle maansikkel. Mars komt half Juli te middernacht op; in December is hij den heelen nacht zichtbaar. De teruglopende beweging begint 12 November. Jupiter is thans verdwenen als avondster, maar komt in Juni weer uit de ochtendschemering te voorschijn. Men lette den 28sten Oct. op den samenstand met de maan: te 10 uur 's avonds zal de planeet iets meer dan een maansmiddellijn boven de maan staan. Saturnus is vooral van begin Juni tot October te zien. Een samenstand van Mars en Jupiter is nog te zien op 3 Juli om 9 uur 's avonds.

In hetzelfde nummer wordt een bespreking gehouden van de theorie der windhoozen door Dr. M. Pinkhof.

Voor de praktijk van het fysisch en chemisch onderwijs is langzamerhand onontbeerlijk geworden het „*Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht*”. Opgericht door Friedrich Poske in 1887, beleeft het thans zijn 41sten Jaargang. Van meet afaan heeft het de aandacht getrokken der fabrikanten van fysische en chemische instrumenten en men kan gerust zeggen, dat een groot deel van de toestellen, die men thans in een wel uitgeruste schoolverzameling vindt, het eerst in dit tijdschrift zijn ontworpen en beschreven. Het bezit van de geheele reeks jaargangen is daardoor van beteekenis geworden voor elke school.

De eerste twee afleveringen van den loopenden jaargang bevatten o.a. een artikel van Franck over eenige experimenteele grondslagen voor de atoomtheorie van Bohr; van Oldenberg over isotopen; van Wulf over de methode van Wilson voor het zichtbaarmaken van alpha-stralen en van Hanck over de toepassing van electronenbuizen. Verder vindt men allerlei kleine mededeelingen, waaronder sommige zeer interessante, en een rubriek „für die Praxis” n.l. bij het onderwijs. Op één gezegde van Franck, wiens artikel overigens zeer lezenswaardig is, wil ik even de aandacht vestigen. Hij zegt n.l. het volgende: „... man wird wohl kaum einen Fehlschluss machen, wenn man auch die Kernmasse vollkommen als energetische Masse ansieht.” Het geldt hier een extrapolatie ver buiten de grenzen der waarne-

ming en dan loopt men wel degelijk gevaar een „Fehlschluss” te maken. Te meer daar het hier juist gaat over die atoombouw, waarbij men reeds eerder te ver gaande gevolgtrekkingen heeft gemaakt.

Dr. Albert Neuburger schrijft in „*Natur und Kultur*”: „De electrolyse is een bewegingsverschijnsel. Naar men weet treedt zij steeds dan op, wanneer een elektrische stroom door een vloeistof gaat. De oplossing van een metaalzout wordt door dien stroom zoodanig ontleed, dat het metaal zich naar de kathode begeeft en zich daaraan vasthecht. . . . Dit neerslag kan echter zeer verschillend van aard zijn naar gelang van de sterkte en de spanning van den stroom. Nu eens is het grooter of kleiner gekristalliseerd, dichter of minder dicht, glimmend en goed vastgehecht of dof, sponsachtig en onsaamenhangend. Bij vele metalen zijn de bijzonderheden, waarom deze physische eigenschappen zoo verschillend kunnen zijn, nog niet voldoende opgehelderd. Juist hier kan nu de kinematograaf goede diensten bewijzen.” De S. geeft vervolgens een beschrijving van de wijze, waarop deze verschijnselen met de kino worden opgenomen, waaruit blijkt, dat de toepassing van de kinematograaf op de electrolyse een nieuwe methode van onderzoek biedt, die ons misschien in staat zal stellen de duisternissen, die nog op dit gebied heerschen, een weinig op te klaren.

Verder geeft dit tijdschrift in zijn Januari- en Februari-nummers interessante artikelen over akoustiek, dierpsychologie, fossielen, ultraviolet licht, het verkrijgen van helium enz. Bizonder geschikt is dit tijdschrift voor ons, daar het steeds een gezonde filosofie op katholieken grondslag verdedigt. Het verschijnt bij de uitgeverij „Tyrolia” te Innsbruck en kost slechts 8 Mark per jaar. De 25e jaargang is dit jaar begonnen.

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

Besnerais (M. le) THEORIE DU NAVIRE. Tome II. (167)
32 fig. 9 fr. Armand Colin. Paris 1927.

Deze „theorie” behandelt op eenvoudige en duidelijke wijze vooreerst den weerstand van lichamen, die zich in een vloeistof voortbewegen, en vervolgens de aandrijving door den wind, door raderen en schroeven. Het eerste deel, waarin de S. handelt over de stabiliteit, het rollen en het stampen van vaartuigen, is reeds vroeger verschenen. Beide maken deel uit van de z.g.n. „Collection Armand Colin”. Zij zijn geschreven door een ingenieur, die zelf in de praktijk en bij het onderwijs is werkzaam geweest. Hij is er in geslaagd een werk te schrijven, dat niet alleen voor scheepsbouwers interessant is, maar voor eenieder die belang stelt in de techniek der scheepvaart op het water zoowel als in de lucht. Toegerust met een matige wis- en natuurkundige ontwikkeling kan men den S. gemakkelijk volgen.

Granier (J.) MESURES ÉLECTRIQUES. (200) 85 fig. 9 fr. Armand Colin. Paris 1927.

Ook hier is een ingenieur aan 't woord, die zich beijvert de praktische behandeling van moderne elektrische meetwerktuigen aan den lezer uit te leggen. Voor elke meetbare elektrische grootheid vindt men in dit boekje praktische meetmethoden tot in bijzonderheden uitgewerkt. Op de eerste plaats is het geschikt voor studenten en ingenieurs, maar daarenboven ook voor de amateurs op radio-gebied, die zelf hun toestel willen fabriceren of hun gekochte installatie grondig willen kennen.

Carton (René) et Dumartin (Pierre) LES TRANSFORMATEURS. (217) 89 fig. 9 fr. 80. Armand Colin. Paris 1926.

Overal waar electriciteit wordt gebruikt kunnen transformatoren te pas komen. Daarom is bekendheid met de werking van deze toestellen niet alleen voor electriciens noodzakelijk maar ook voor iederen gebruiker van electriciteit ten zeerste aan te bevelen.

C. en D. hebben getracht, bij een spaarzaam gebruik van wiskundige beschouwingen, de noodige gegevens over constructie, toepassing en werking dezer toestellen in dit boekje vast te leggen. Zoowel den vakman als den leek kan het werkje tot een veiligen gids verstrekken.

Brievenbus

L. C. H. t e A. In *den Gulden Winckel* (20 Febr. l.l.) vindt u wel het een of ander over Vincente Blasco Ibàñez; daar is ook een portret van hem. De dood heeft hem overvallen op zijn villa Fontana Rosa te Menton. Hij was geboren in 1867 te Valencia, waar hij meewerkte aan het dagblad van zijn vader.

Later had hij in Argentinië een uitgevershuis. Tijdens den Cubaanschen oorlog nam hij de vlucht naar Italië. Terug in Spanje werd hij veroordeeld tot 4 jaar gevangenisstraf, maar kwam vrij na een jaar.

In den oorlog was hij een vriend van de geallieerden, woonde sindsdien veelal in Frankrijk. Hij was een luidruchtig republikein een hater van de katholieke geestelijkheid, een romanschrijver zonder schitterenden stijl maar met een groote, levendige verbeelding.

J. R. t e N. Dat ligt niet direct op ons gebied, maar wij kunnen toch begrijpen dat u er ons naar vraagt, omdat u terecht kunt veronderstellen, dat wij gemakkelijk in de gelegenheid zijn om inlichtingen in te winnen. Dat hebben ten opzichte van dit weekblad al eens meer gedaan. Volgens competentie zakenmensen kunnen wij u dan bevestigen dat *De Zakenwereld* een zeer betrouwbaar en bovendien interessant commercieel blad is. Waarmede natuurlijk niet gezegd wil zijn dat er geen ander zou bestaan. Abonnement per jaar f 10.—. Adres: Heerengracht 560, Amsterdam.

W. R. t e Tw. Voor ons is dat niet gemakkelijk uit te maken. In de omgeving zijn in elk geval dankbare objecten en schoone natuurmonumenten. Als u even veel talent hebt als de *Stoppeleer* is alles aanwezig. Maar daar gaat het juist om.

J. D. t e A. U hebt klaarblijkelijk het boek *Gekrookt Riet* niet ingezien, want dan had u dadelijk wel gezien dat het geen roman is. Op de titelbladzijde kunt u lezen: *Schetsen uit het leven der gestichtsjeugd*. Schrijver is D. Noordam, directeur van het opvoedingsgesticht „Valkenheide”. Dr. de Visser, oud Minister van Onderwijs, schrijft een dankbaar voorwoord. Wij hebben het boek nog niet in zijn geheel gelezen en wachten dus met een definitief oordeel.

A. v. G. t e Utr. Carmen Sylva heeft den wereldoorlog nog wel beleefd. Zij stierf eerst in 1916 op 73-jarigen leeftijd. De andere, door u gesignaleerde bijzonderheid was ons onbekend.

M. T. t e A. De twee eerste boeken en het laatste van uw lijstje kunt u alleen nog maar gebruiken om er de kachel mede aan te steken; de zeven anderen zijn wel mondaine maar geen slechte romans. U kunt ze derhalve desnoods wel verkoopen maar u krijgt er, reken vast, maar een schijntje voor.

H. R. t e Z. Die zaak is te Amsterdam opgeheven, ten minste niet meer gevestigd aan het zelfde adres. Wat men u daarover had medegedeeld was echter geheel juist. Het winkelraam stalde gewone boeken ten toon. Maar achter den winkel, in een kwasi-woonkamer was voor de liefhebbers een uitgezochte bibliotheek te raadplegen van de meest geraffineerde pornografie. Boeken werden daar nooit verkocht, waren alleen ter inzage om de deugnieten den weg te wijzen naar den trog.

P. L. t e A. Aan de étalage was duidelijk te zien, dat het een smerige zaak was. Wij hebben laten onderzoeken en het blijkt dat de boekhandel met zijn vuile boeken en ergerlijke omslagen hoofdzakelijk een lokmiddel was, want de rest van het

huis diende tot prostitutie. Het beruchte huis ligt nog altijd op Singel, maar de zaak is aldaar een brug verder geplaatst. Momenteel is er niets aan te doen.

K. v. H. t e Br. *Le Mal* van M a u r i a c is ongetwijfeld een gevaarlijk boek. *Le Mal*, dat is de sexualiteit en de katholieke schrijver doet alsof er niets anders op de wereld bestaat.

Inhoud

VAN DEN EEN EN TWINTIGSTEN JAARGANG
VAN BOEKENSCHOUW 15 MEI 1927 — 15 MEI 1928

ARTIKELĒN

<i>H. H. Linnebank</i> , (O. S. C.) Dr. H. H. Knippenberg . . .	1
<i>Feber's jongste Bundel: „In de Stuwende Strooming”</i> . Lydwine Diepenbrock . . .	4
<i>Abbé Bethléem en zijn Actie</i> , J. K. H.	9
<i>Le dilemme fondamental</i> , (Louis Veuillot)	11
<i>Samuel Taylor Coleridge</i> , P. W. Assman	17
<i>Uit Beethovens Leven</i>	27
<i>In Memoriam J. v. Rijkenvorsel S. J.</i>	49
<i>Een kloeke Volksschrijver</i> , J. J. G. Wahlen, Dr. H. H. Knippenberg	51
<i>De inspiratie als psychische Functie</i> , Jos. Creighton	54
<i>Jan Musch als Voordrager</i> , Nic. v. d. E.	61
<i>Twee gevaarlijke Boeken</i> , A. Gielen S. J.	64
<i>Gedachteflitsen van Barbey d'Aurevilly</i> , Alph. Pradier	68
<i>De Skandinavische Letterkunde</i> , H. Topsøe Jensen	73
<i>Edward Bulwer, Lord Lytton</i> , P. W. Assmann	77
<i>Nicolina Maria Christina Sloot</i> , A. Gielen	101
<i>Een merkwaardig Boek</i> , Sacerdos	107
<i>Opmerkingen over Fransche Literatuur</i> , Melati v. Java	109
<i>John Galsworthy</i> , P. W. Assmann	114
<i>Nogmaals over Lectuur</i> , Jean H. P. Jacobs	149
<i>Hilaire Belloc als Geschiedschrijver</i> , Ellen Russe	156
<i>Bij Henri Bordeaux. L'Éducateur de la Famille</i> , John. Schilte	161
<i>Mr. Frans Erens, zeventig jaar</i> , Eugène Rovina	174
<i>De Vlaamsche Priester-dichter: Jan Hammenecker</i> , Gustaaf Broeckhart	197
<i>Vooze Tijdverschijnselen</i> , A. Gielen S. J.	203
<i>Joseph Conrad</i> , P. W. Assmann	211
<i>Sainte Beuve. De Mensch en de Criticus</i> , A. Pradier	221
<i>De Zanger van Mei</i> , Eugène Rovina	245
<i>Jacques Maritain: Apostel van den modernen tijd; de Action Française</i> , Dr. Paul Maas	251
<i>Rudyard Kipling. De auteur van het Britsch Imperialisme</i> , P. W. Assmann	261
<i>De Dichter van Tjil Uilenspiegel en Lamme Goedzak</i>	273
<i>Jacob Cats en René de Clerq</i> , F. A. Brunklaus	293
<i>Fermin Roz</i> , John Schilte	297
<i>James Joyce</i> , Ellen Russe	305
<i>Een Kletspraatje bij Timmermans</i> , John Schilte	341
<i>Robert Louis Stevenson</i> , P. W. Assmann	349

<i>Rondom „Elisabeth” van „The German Garden”, P. W. Jo-</i>	rissen	362
<i>Een Onbeheerscht Requisitoir, A. Gielen S. J.</i>		389
<i>Om Chesterton heen, Ellen Russe</i>		396
<i>Een Apostel van den Congo, John Schilte</i>		402
<i>Lambrecht Lambrechts, Gustaaf Broeckhart</i>		405
<i>Thomas Hardy, de dichter van het Pessimisme, P. W. Ass-</i>	mann	433
<i>De Mei onzer Schrijfsters, A. Gielen S. J.</i>		442
<i>Bij Jules Verne's Eeuwfeest, 1828 - 8 Februari - 1928, F. A.</i>	Brunklaus	448
<i>Een Heibeltje tusschen Kunstbroeders: Zola en Loti</i>		451
<i>Het Fascisme en zijn Wetenschappelijke Staatsrechtelijke grond-</i>	gedachte, Mr. Dr. Arn. Borret, S. J.	454
<i>Een goede en getrouwe Dienstknecht, A. Gielen S. J.</i>		481
<i>Sir Philip Gibbs over de Toekomst, Ellen Russe</i>		484
<i>Humoristen, Dr. H. H. Knippenberg</i>		489
<i>De Schrijver van den „duivelsroman”, zijn nieuw boek,</i>	E. Lanec	492
<i>Slamat Berlajar! Voorspoedige vaart! A. Gielen S. J.</i>		529
<i>Leo Tolstoj. I en II. John Schilte</i>		514-530
<i>George Bernard Shaw, P. W. Assmann</i>		535
<i>De Humorist en Volksdichter Beets - Hildebrand, F. A. Brun-</i>	klaus	547

UIT BOEKEN EN BLADEN

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

Nederlandsche Namen in Duitse Bladen (Van „Overal” Alg. H.bl.), 29. — Maritains Rede te Amsterdam. (Dr. P. Hoenen S. J. Studiën), 30. — De Schrijver van de „Navolging”? Nieuwe Hypothesen, (Pater v. Ginneken, Studiën), 31. — Tegenwerking uit Nijver, (R. K. Artsenblad), 32. — Het Echtpaar Scharren-Antink, (Opgang), 81. — De Schrijver Querido wordt beschoten, (De Literaire Gids), 81. — Over onze Jongeren, (De Literaire Gids), 83. — Een pornografische Roman, (Henri Borel, in 't Vaderl.), 84. — Een misleidende Titel. Een Waarschuwing, (No. 40 Nieuwsblad v. d. Boekh.), 85. — Een prettige herinnering, (Prof. L. B., „De Tijd”), 86. — Kritieklooze Kritiek, (Mr. C. v. Rossum, H. P.) 121. — Een niet meer ernstig te nemen Oud Hoogleraar, (W. Kloos, Letterk. Inzichten en Vergez. Nieuwe Literatuur, 77), 123. — Kunst en Zedelijkheid, (G. v. Eckeren, Gulden Winckel), 126. — Een Gewetensonderzoek voor sommige Kunstenaars, (Henri Bruning, Roeping), 177. — De overleden dichter Leopold, (K. H. de Raaf, Nieuwe Gids), 180. — Over een grondslag van literaire critiek en literaire wetenschappen, (Anton Reichling, Studiën) 181. — Hebben de dieren bewustzijn? (E. Hüffer, Studiën), 181. — In Memoriam Wadislaus St. Reymont, (Fr. Thompson Hogland), 181.

— Weg und Unvollkommenheit, 181. — Eltern und Kinder (M. Pribilla, *Stimmen der Zeit*), 181. — Die Tragiek des Christlichen Künstlers (J. Kreitmaier, *Stimmen der Zeit*), 181. — Grand Prix Académiques (Armand Raviel, *Le Correspondent*, 10 Juli), 182. — J. Tersteeg, (Nw. Rott. Crt.), 234. — G. K. Chesterton (Otto Forst de Battaglia, „Die Literatur”), 236. — Herman Goder, (A. Roland-Holst, „de Gids”), 275. — „Nu” Algem. Maandblad, 276. — Een Gerard Bruning herdenking. (Roeping), 312. — Anton v. Duinkerken, 312. — Wouter Lutkie, 313. — Stand en bevoegdheid onzer tegenwoordige kultuur critiek, Querido, („Nu”), 313. — Is. Querido. Het begrip Literatuur, (J. L. Boender), 316. — Wat is Romantiek? (Gerben Colmjon, *Litteraire Gids*), 366. — Valsche Romantiek. (Lex Verbraak), 366. — Een oordeel over Bloy, (Wouter Lutkie, *Roeping*), 368. — De strijd om de Action Française, (P. Reymont Jouve, *Studiën*), 410. — Andere tijden, andere opvattingen. (Annie Salomons, *Groene Amsterdammer*), 462. — Boeken reclame (Greshoff, *De Gulden Winckel*), 462. — Een Satyre op een zeker soort pedagogie. (Dr. C. Tazelaar, „Opwaartsche Wegen”), 464. — Jean Louis Pisuise, (Ko Arnoldi, „Ons Tooneel”), 466. — Oordeelen over Julia Frank, (*Gulden Winckel*), 467. — Hendrik Ibsen, (Dr. N. Perquin, *Studiën*), 507. — Leekenreligio. (Wouter Lutkie, *Roeping*), 509. — Zonder Commentaar, (Antoon v. Duinkerken, *Opgang*, 10 Maart), 512. — Het Epitheton als stijlwaarde, (W. Kramer, *Nieuwe Taalgids*), 512. — Over Frederik van Eeden, 551. — „Nederlandsche Letterkunde” van Frans Bastiaanse, 551.

OPVOEDER EN KIND

Het Moderne Gehoorzaamheidsprobleem, G. L. 42-190. — Luie Kinderen, 44. — Een inleiding, A. M. J. Mulder, S.J., 141. — Kinderlectuur (Het Kath. Schoolblad, 6 Oct., de B.) 329. — Wat er in een Notedop zit. (Chr. N.), 373. — Eene Verbetering. A. G. 521. — Waardeering is noodig, M. R. T. 560.

BRIEFVENBUS

Men zie de verschillende vragen en antwoorden op blz.: 46 — 97 — 145 — 243 — 289 — 327 — 380 — 432 — 477 — 528 — 567 — 568.

IN EIGEN KRING

Over de vraag: Een vertaling van „Der Kürbis, die Eichel und der Bauer”, 41. — Van welken franschen schrijver, Ewers: „Der Daumen, das ist der dicke Baas”, etc, heeft overgeschreven? 96. — Oplossing van de vraag over „Der Kürbis” etc. 139. — Oplossing Hanz Heinz Ewers, 188-189. — Een beschouwing te geven op

de vijf vingers, 189. — *Oplossing vraag Augustus-nummer*, 288-289. — *De beteekenis van een mythologisch vers, waarbij den naam van den dichter wordt verzwegen?* 289. — *Een verklaring die A. S. te C. geeft van een gedicht van Lebrun*. 326. — *Antwoord op de vraag van het October-nummer*. 378. — *Een verklaring van het gedicht van Gerard Bruning: Het gezang der verminkte Jongetjes?* 379.

A

Aalst (C. v.), Lotgevallen van een voetbalschoen	332
Adacee, Jetteke	416
Adema (Tj.), De Koning der Menschenredders	333
Adès (A.), et Josipovisi. Le Livre de Goha Le Simple	145
Aemstel (Floris v. d.), Twee H. B. S.'ers als Detective	424
Alanic (Mathilde), Francine chez les Gens de rien	71
Alden Seltzer (Charles), Een Droom wordt Waarheid	414
„ „ „ De Sterkste Drang	414
Amstelvliet (Mia van), Dossier 68/III	317
Anema (Seerp), Moderne Kunst en Ontaarding	99
Angel (C.), Edison, zijn Leven en Uitvindingen	477
Anson Tausset (Hugh l'), Samuel Taylor Coleridge	17
Ardel (Henri), Les Ames Closes	112
Arlen (Michaël), De Groene Hoed	34
Ayres (Ruby M.), Een Man van zijn woord	415
„ „ De laatste Roep	416

B

Baillon: Par fil special	97
Bailey (Temple), De Tinnen Soldaat	494
Balfour (Harden), The Paper Case	119
Bauer (M. H. Clemence), De Grootste Deugniet van de Klas	523
„ „ „ Dotje	523
Baumann (Emile), Intermèdes	112
Becquerel (Jean), Cours de Physique	196
Bedel (Maurice), Jérôme 60° Latitude Norde	452
Been (Joh. H.), De Dubbelgangers	425
Beets (Nicolaas), José	548
„ „ Camera Obscura	549
Belloc (Hilaire), The Old Road and its Vehicles	157
„ „ The Cruise of the Nona	157
„ „ Europe and the Faith	157
„ „ The Servile State	157
„ „ Emmanuel Burden	158
„ „ The Path to Rome	157
„ „ Paris	157
„ „ The Pyrenees	157
„ „ Esto Perpetua	157
„ „ The Road	157

Belloc (Hilaire), A Companion to Mr. Well's „Outline of History”	156-159
„ „ A History of England	119-156-158
„ „ Mr. Petre	158
„ „ The Emerald	158
„ „ A Change in the Cabinet	98-158
„ „ The Catholic Church and History	159
„ „ How the Reformation Happened	160
Benda (Julien), La Trahison des Clercs	453
Benoit (Pierre), Le Roi Lépreux	15
Bensdorp (C. ss. R.), Waar vinden wij de leer van Christus?	98
Béraud (Henri), Le flaneur salarié	231
„ „ Le Martyre de l'Obesse	231
Berg (W. v.d.), De Vondeling van Simmerath	333-524
Berend (Alice), De Verloving van Mathias Stenf	555
Berrington (John S.), English Made Interesting	521
Bernanos (George), Sous le Soleil de Satan	493
„ „ L'imposture	493
„ „ La Joie	493
Bertrand (Aloysius), Fantaisies de Gaspard de la Nuit	189
Bertout (Ph.), Bossuet Intime	453
Beslier (G. G.), L'Apôtre du Congo, Mgr. Augouard	402
Beyer's Handwerkboeken Serie H. No. 67. Het Haken II.	99
„ Extra Uitgave H. 301. Heerenvesten, Pullovers en Truien. Nieuwste Wolkleding voor Dames	99
Billy (André) et Moïse Twensky, L'épopée de Manaché Foigel	171
Bloch (León), Ionisation et Résonance des gaz et des Vapeurs	430
Blokker (Wilhelmina), Jo, Han en Mien	244-427
Böckling (J. J. C.), De Heikneuters	524
Boender (J. L.), Is. Querido en het Begrip Literatuur	316-147
Boddeart (Marie), Sturmfels	143
Bonaventura (St.), De vijf Feestelijkheden van het Kind Jezus	98
Booth (Christopher B.), The House of Rogues	24
Bongards (Dr. Herman), Feuchtigkeitsmessung	195
Bordeaux (Henry), Le Barrage	71
„ „ La Maison	164
„ „ Ames Modernes	167
„ „ Le Lac Noir	167
„ „ Le Pays Natal	168-169-170
„ „ Amour en Fuite	168
„ „ La Famille	169-170
„ „ La croisée des Chemins	170
„ „ Saint François de Sales	171
Bosboom Toussaint (Mevr.), Majoor Frans	327-239
Bottomo (Phyllis), Wild Grapes	460
Bouders (Aug), Eenvoudige Geschiedenis der Roomsche Kerk	146
Bourget (Paul), Levensdans	128

Bouwers (A.), Physica en Techniek der Röntgenstralen . . .	147
Bouwhof (A. A. D.) en Lagerwerf (J. C.) Deel I, II, III en IV . . .	100
Bower (B. M.), De Machtige Adelaar	182
" " Whisky	555
Braeme (Charlotte M.), Dora Thorne	182
Breasted (J. H.), Geschiedenis van Egypte	146
Brandes (George), Sagnet om Jezus	73
Brinkgreve-Wicherink (T.), De kleine Mei-club	424
Brinkgreve (H.), Huize Sonnevand	424
Brinkgreve (Willy), Keesje	143
Brodelet (Joh. W.), Tien Tooneelportretten	61
Broek (C. v. d.) en J. A. Nillesen, Landen en Volken	146
Brondon (John), The Joy Ride	120
Bruyne (E. de), Inleiding tot de Wijsbegeerte	331
Buchau (John), De Schat van den Rooiland	424
Bull (Jacob B.), De Bruid van het Glommendal	317
Bulwer (Edward), The Lady of Lyons	80
" " Richelieu	80
" " Money	80
" " An idealisation of the highwayman	80
" " The Caxton	80
" " My Novel	80
" " What will he do with it	80
" " Zanoni	80
" " Lucretia	80
" " The Haunted and the Haunters	80
" " A Strange Story	80
" " Paul Clifford	80
" " Falkland	78
" " Pelham	78
" " The Parisians	78
" " The Last Days of Pompeii	79
" " Riënzi, the Last of the Tribunes	79
" " The Last of the Barons	79
" " Harold	79
Burg, Hora Adema (Jetske v.d.), Joke Gerritsma	143
Besnerais (M. le), Theorie Du Navire	565

C

Calvet (J.), Le Renouveau Catholique dans la Litterature Contemporaine	171
Campen (F. v.), Met z'n tien en 'n tante	333
Carco (Francis), Les Innocents	347
Carelle (A.), Le Secret de Madame De Laborde	347
Cather (Willa), Een Verloren Vrouwe	416
Chapell (Georges), De Fuifnummers	468
Charpentier (A.), La Chasse aux Nouvelles	15
Chesterton (G. K.), The Napoleon of Nottinghill	400

Chesterton (G. K.), Catholic Church and Conversion	396-397
„ „ Collected Poems	396-397
„ „ The Return of Don Quixote	396-397
„ „ The Judgement of Doctor Johnson	396-397
„ „ Stevenson, a Biography	396
„ „ The Secret of Father Brown	271
Chikamatsu (Monzaemon), De Sneeuwvrouw	417
Claes (Ernest), Wannes Raps	88
Claes (Jef), Het Kermiskraampje	282
Cléments (Colin), Geven de heeren de voorkeur aan Blondjes?	471
Clercq (René de), „Van Aarde en Hemel”	293
„ „ Huiskring	296
„ „ Jeugd	296
Cock (Jef de), „Van drie Santen”	201
„ „ „Bloemenhoedjes”	201
Cohen (J. A.), Het Schilderij en zijn Ontstaan	148
Conférences, Rapports de documentation sur la Physique	338-339
Connigton (J. J.), Murder in the Maze	24
Conrad (Joseph.), Almayer's Folly	213-216
„ „ Chance	214-216
„ „ Victory	214-216
„ „ The Nigger of the Narcissus	214-216
„ „ Lord Jim	216-217
„ „ An Outcast of the Islands	216
„ „ Heart of Darkness	217
„ „ Nostromo	217
„ „ The secret Agent	217
„ „ Under Western Eyes	217
„ „ Youth	217
„ „ Typhoon	217
„ „ A set of Six	217
„ „ The Mirror of the Sea	217
„ „ Some Reminiscences	217
„ „ The Rescue	217
Coolen (Antoon), Jantje den Schoenlapper en zijn Weensch Kindje	505
Corsari (Willy), Bobbed en Shingled	425
Coster (Charles De), Contes Brabançons	274
„ „ „ Légendes Flamandes	274
„ „ „ Voyage de Noce	274
„ „ „ Le Légende et les Aventures d'Ulen- spieghele et de Lamme Goedzak	274
Courths-Mahler (H.), De Wilde Ursula	470
„ „ „ De Schoone Melusine	128
Craene (B. de), Zijn Getuigen	146
Cremers (S. J.), Kerk en Staat	98
Cunliffe (John), Modern English Playwinghtipp	218
Curie (Mme Pierre), L'Isotopie et les éléments isotopiques	339

Curwood (James Olive), De Zwarte Jager	555
Carton (René), et Dumartin (Pierre), Les Transformateurs	566

D

Dalton (Moray), The Stretton Darkness Mystery	359
Daudet (Alphonse), 't Kereltje	468
Daudet (Léon), Etudes et milieux littéraires	231
D'Aurevilly (Jules Barbey), Disjecta Membra	68
Dauvillier (Dr. A.), La Technique des Rayons X.	387
Davignon (Henri), Le Vieux Bon Dieu	453
Dawtrej (J.), The Talstaff Saga	121
Deeping (Warwick), Sorrell en Zoon	556
Dekker (Maurits), C. R. 133	135
Dekroba, La Madonne des Sleepings	208
„ Mon Coeur au Ralenti	208
Delarue-Mardus (Lucie), La Petite Ville Comme ça	71
Dell (Ethel M.), In Dienst van Allen	282
Detect (Dunn), Een Bandietenkoningin	89
Dieren (E. van), Futuristische behandeling van Zielsziekten: Freudsche Psychoanalyse; zoogen. „Zielsontleding”	192
Diers (Marie), De Illusie van Johan Senapius	88
„ De Kinderen van Heckendam	495
Dirks S. J. (C. J.), Overwegingen omtrent Jezus' verborgen Leven	395
Disraeli (Benjamin), Vivian Gray	79
Dongen Sr. (W. A. van) en G. A. van Dongen, Tien Nieuwe Mondelinge examens met de Antwoorden Akte Engelsch l.o.	148
Dorgelès (Roland), Hoog Spel	469
Dorsman en Jac. v.d. Klei, Denken, Vinden, Toepassen	290
Dorsten (M. van), Kleine Kees onder de Kabouters	524
Drauhans (Ivo), Eer Vlaanderen Vergaat	370
Dumas (G.), Traité de Psych.	55
Duynstee C. ss. R. (Mr. W.), De Leer der Kuischheid	98
„ „ „ Het Burgerlijk Recht en Ziel- zorg	46
Dijk-Has (Nelly van), Bobbed Hair	496

E

Easton (C.) en Titia Easton, Kleine Gids voor Italië	147
Eichhorn (G.), Wetterfunk, Bildfunk, Television	292
Elliot Ross (J.), Five Minute Sermons	47
Emonts (Joh. S. C. J.), De Zoon van het Opperhoofd der Brandaris	427
Engelkamp-Caesar (Nel), Doch wanneer het volmaakte zal gekomen zijn	183
Erens (Mr. Frans), De Conferentie	174
Ermite (Pierre l'), Langs de Straat	496
„ De Vrouw met de Gesloten Oogen	557

Gibbs (Sir Philip), The Middle of the Road	485
„ „ „ The Unchanging Quest	485
„ „ „ Young Anarchy	485
„ „ „ Knowledge is Power	486
„ „ „ Ten Years Arter	486
„ „ „ Tacts and Ideas	486
Ginneken (van), Handboek der Nederlandsche Taal	393
„ „ Roman van een Kleuter	393
„ „ Als ons moedertaal-onderwijs nog ooit ge- zond wil worden	393
Gjellerup. „Brynhild”	75
„ „Möllen”	75
„ „Minna”	75
Gotta (Salvator), Om de Mooiste Vrouw van de wereld .	129
Granier (J.), Mesures Electriques	566
Gras (H.), De Deugniet	333
Gregory (Jackson), De Doodensprong	471
„ „ De Woestijnvallei	497
„ „ Gewroken	138
Grubert S. S. (J.), Het Karakter	523
Grieg (Nordabl), Maar het Schip gaat verder	319
Groenen (P. G.), Beknopte Bijbelsche Archeologie tevens leid- draad bij de Bijbelsche Platen	98
Groeneweg (J. J.), De gelukkige Eilanden	427
Grooten (J.), Voorlezingen over Organisatie van den Handel	147
Gunning, Wzn. (Prof. Dr. J. H.), Zenuwachtigheid en Op- voeding in verdieping en belijning	45
Gyp. Souvenirs d'une Petite Fille	259

H

Haas (Dr. Arthur), Mechaniek der Massenpunkte und der starren Körper	430
Halfants (Paul), Etudes de critique littéraire	172
Hammeneker (Jan), „Verzen”	199
„ „ „Van Christus' Apostelen	200
„ „ „Oorlogstijden”	201
„ „ Andrianus	201
„ „ Excubiae	201
„ „ Zoo zuiver als een ooge	201
„ „ Sint Jan	201
„ „ Ozanam	201
„ „ Colloque	201
„ „ Gemma Galgani	201
„ „ Vincentius Strambi	201
„ „ Felicitas Martyr	201
„ „ Voor een ziel	201
Handboek voor Jeugdleiders	332

Hardy (Thomas), The Poor Man and the Lady	434
„ „ Desperate Remedies	434
„ „ Under the Greenwood Tree	434
„ „ The Return of the Native	434-435
„ „ Tess of the D'Urbervilles	435
„ „ Far from the Madding Crowd	435
„ „ The Mayor of Casterbridge	435
„ „ Jude the Obscure	435
„ „ Wessex Tales	435
„ „ Life's Little Ironies	435
„ „ The Well Beloved	436
„ „ Late Lyrics Earlier	437
„ „ The Dynasts	437
„ „ The Woodlanders	438
„ „ Moments of Vision	438
„ „ Life's Little Ironies	440
Het Nederlandsche boek in 1927	327
Hayakawa (Sessue), De Adelaar van Mantsjoerye	129
Hellen (Max), Het Parelende Leven	470
Hendrichs S. J. (Fr.), Het Christelijk Getuigenis der Catacomben	107
Henkle (Thomas), Tonny: a Dog of the Old West	360
Henriot (Emile), Voltaire et Frederic	16
Hensen (A.), De twee eerste Bisschoppen van Haarlem in de zestiende eeuw	100
Hermant (Abel), Camille aux Cheveux Courts	347
Heyermans (Herman), Glück Auf	118
Hildebrand, José	548
„ Camera Obscura	548
Hillyer (V. M.), De Wereldgeschiedenis in een Notedop . .	473
Hire (Jean de la), Le Zankador	172
Hoffman (F. J.), Op Vijverhoek	524
Holborn (Dr. L.) en Angerer (Dr. Ernst von), Mess-Methoden und Mess-Technik	196
Holweck (F.), De la Lumière aux Rayons X.	527
Hoogstraten-Schoch (A. van), Gouden Teugels	35
Hoppe (Edmund), Geschichte der Physik	480
Horst v. Doorn (G. C. v.d.), Ik wil	333
Hosken (Alice Heath) Het Meisje dat met een Koning trouwde .	284
Houten (J. M. van den), Cactussen	147
Houville (Gérard d'), Je crois que je vous aime	
Hoyt (Nancy), Mallemolen	185
Hyman (Esther), Punch and Judy, a Comedy of Living . .	360

I

Ibsen, De Steunpilaren der Maatschappij	74-507
„ Nora	74-541
„ Spoken	74

Iersel (Charles van), De Roode Lantaarn	319
Index Generalis. The Year-book of the Universities, Libraries, Astronomical observatories, Museums, Scientific Institutes, Academies Learned Societies	196
Imitatio Christi	31
Istrati (Panait), Uit Adriaan Zograffi's Jongensjaren . . .	497
Ivans, De Dissonant	285
„ De Roode Haan	285
„ De Dwerg van Stockton-Court	417
„ De Man uit Frankrijk	417
„ Als de Tomahawk dreigt	36

J

Jaarsma (D. Th.), Aan Vreemde Kusten	136
Jahrbuch der Angewandten Naturwissenschaften	292
Jaloux (Edmond), O Soleils Disparus	112
Janetsbek (Ottokar), Beethovens Levensroman	27
Janssen (Joh.), Beknopt Overzicht der Zielkunde	148
Jehu (Felice), Treeske de Wildebras	428
John (Herbert), Free Lance Journalism and Short-Story- writing	25
Joliclere (Eugène), Un Chaste	172
Jong (Jo de), Vijftig Eeuwen Costuum	148
Jong (A. M. de), Merijntje Gijzen's Jeugd	67
„ „ „ Notities van een landstormman	67
Joyce (James), Ulysses	305-307-309
„ „ Portrait of the artist as a young man	307-308-309
„ „ Dubliners	308-309
„ „ Chambermusic	308-309
„ „ Exiles	308-309

K

Kalff, Jr. (Dr. G.), Frederik v. Eeden, Psychologie van den Tachtiger	389
Kannegieter (A. F. L.), Pietje de Wildzang e.a. verhalen . .	525
Katholiek Kerstboek Boekenschouw	327
Kievit (C. J.), De Zeeroover van Oostzaan	383
„ „ De Jonge Musicus	475
„ „ De Hut in het Bosch	334
Kipling (Rudyard), Departemental Ditties	264
„ „ Plain Tales from the Hills	264
„ „ The Recessional	268
„ „ The Ballad of East and West	268
„ „ The Light that Failed	268
„ „ Life's Handicap	268
„ „ The Naulakka	269
„ „ The Jungle Book	269
„ „ The second Jungle Book	269
„ „ The Seven Seas	269

Kipling (Rudyard), Stalky and Co	269
„ „ Kim	269
„ „ Puck of Pook's Hill	270
„ „ Rewards and Tairies	270
Kliche (Frans), Stormweer	498
Knigt (Kobold), The Doctor of Souls	271
Knuttel-Fabius (Elize), Kimmie en haar Vrienden	524
Kohlbrugge (J. H. F.), De Zorg voor de Jeugd	192-522
Kok (Truida), Het Parijsche Nichtje	427
Kolb (J.), Par film special	97
Koopmans (Marie), Om Heuvelen vol Kunst	286
Korn (Dr. A.) en Dr. E. Nesper. Bildrundfunk	291
Koster (Maren), Huize Levenslust	384
Kramer (M.), Gerrit van Doorn	475
Kramer (D.), Stans van de Vijf-Jarige	476
Kramer (J. G.), Ton en Kees op een sleepboot naar Singapore	385
„ „ De Landverhuizers naar Nieuw-Amsterdam	334
Kraemmer (Elias), De Weg naar het Licht	130
Krains (Hubert), Roggebrood	320
Krienen (Ch.), Uit de Jeugd van Kees Kolving	425
„ „ Freek van den Groentenboer	426
„ „ Pommelman en zijn Pleegkind	475
„ „ Toch Gered	143
Kruif (Paul de), Bacteriënjagers	147
Kuyk (A.), Hoe Pootige Kees beroepsspeler werd	385
Kuyper (H. S. S.), Voorbijgangers; Verhalen en Verzen; Verzamelingen	47
Kijne (Peter B.), De Uitkijkpost in het San Dimaswoud	90

L

Laar (Albert van), Bibliographie van de Geschiedenis van de Stad Antwerpen	147
Labberton (Mien), Die van verre staan	185
Labelle (Eugène), L'Heritier	16
Landon (Herman), De Kamer onder den trap	186
„ „ The Green Shadow	272
Langeler (Freddie), Van Muizen en Konijntjes	145
Laman-de Vries (Helena), Mientje	91
Lamberts Hurrelbrinck (Mr. L. H. J.), Jozef Kerkhoffs, Hoofdman der Bokkenrijders	131
Lambrechts (Lambrecht), Rond het Klavier	405
„ „ De Vroolijke Limburger	405
„ „ De varende Zanger	405
„ „ Kleine Keuze	405
„ „ De Vlaamsche Zanger	405
„ „ Het zingende Vlaanderen	407
„ „ Om Moeders Wil	407

Lambrechts (Lambrecht), Het Wingewest	407
„ „ Dierennovellen	409
Larreuy (Maurice), Sirènes et tritons	232
„ „ Odwssée d'un Transport torhillé	232
Lasker (Emanuel), Leerboek van het Schaakspel	148
Leon (Fray Lius de), De Volmaakte Huisvrouw	47
Lemei-Rencker (A. H.), Loes van Bergen	144
Lenard (B.) en Becker (A.), Kathodenstrahlen	527
Lens (J.), Barto, de Drapeniersleerling	91
De Levende Natuur	47
Ledwich (Edward), Antiquities of Ireland	245
Lertes (Dr. P.), Fernbildtechnik u Elektrisches Frenschen	292
Les Origines de l'Oblature benedictine	432
Lewis (Sinclair), Verleiding	36
Lincoln (Joseph), The Aristocratie Miss Brewster	361
Lindsey (B. en B.) en Wainwught Evans, Opstandige Jeugd	421
Linnebank, Naar het schoone Woord	3
„ Reizen en Kijken. Dagboek van mijn Roomsche Reis	2
Livingstone Hill (Grace), Op Moeders Plaats	475
Ljeskow (N. S.), De Russische Lady Mackbeth	557
Lobsien (Wilhelm), De Vreemdeling	418
Loman (Dr. J.), De Sage van Atlantis	290
Loyola (Moeder), Jezus van Nazareth	428
Luber (Jet), De Drie Levens van Nina Vesper	500
Ludwig (Otto), Werke	56
Lutkie, pr. (Wouter), Soli Deo	146
Lux (Joseph August), Beethoven's Liefdeleven	27

M

Mc. Donald (J. G.), Rhodes, a Life	460
Maeterlinck (Maurice), Werken	289
„ „ l'Oiseau Bleu	289
Malherbe (J.), Humor in die algemeen en zijn uiting in de Afrikaansche Letterkunde	490
Man (Herman de), Jan Allemachtig en andere Verhalen	370
Manning (David), Jim Curry's Test	25
Margueritte (Paul), Ton Corps est à toi	173
Maritain (Jacques), Primauté du Spirituel	251
„ „ „ „	259
Marshall (Edison), The Dead-Fall	361
Martin (Hans), Cocktail	131
Martin (Helen), Sylvia of the minute	218
Martinon (Suzanne), Nous Deux	173
Mauriac, Le Mal	568
De Mei onzer Schrijfsters	442
Melchers (Maria), Ursula	144

Melville (Lewis), William Makepeace Thackeray	271
Mesny (René), Les Ondes Electriques Courtes	479
Michaud (Régis), Le Roman Américain d'Aujourd'hui	113
Miomandre (Fr. de), La Mode	348
Mix (Tom), Mijn Leven en Avonturen in het wilde Westen	37
Moerdijk (Gab.), Een gezellige Middag	427-524
Moller (Dr. H.), Tekst van Vondels werken	327
Monnin (A.), Geest van den Heiligen Joannes Baptista Vianney, Pastoor van Ars. in zijn Onderwijzingen, Zondagspreeken en gesprekken	98
Montgomery (L. M.), Valencia's Droomsloot	132
„ „ Anne van het groene Huis	92
Moreux (Abbé Th.), Les Confins de la science et de la foi	195
Morrison (Emmeline), Light Fingers	219
Moran (René), Djouma, chien de Brousse	232
„ „ Batoucla	232
Mulford (Clarence E.), Hopalong Cassidy	133
„ „ „ De Avonturiers	38
„ „ „ Het Verhinderde Plan	286
Müller-Freienfels, Psychologie der Kunst	55
Musbach (D.), Moderne Bakvisschen	385
„ „ Het Onbereikbare	370

N

Nabben (Jo), Het einde van Lo's Bakvischtijd	384
Naeff (Top), Letje	465
Nanda, Bob en Ina	475
Nieuwenhuis (Willem), Chesterton	401
Nieuwenhuis (Jan), Thubal de Os	500
Noel (L.), „De Caid“ Een Liefdesgeschiedenis uit Marokko	420
Noordam (D.), Gekrookt Riet	567
Nowee (J.), Het drievoudig Verbond	335

O

Oppenheim (E. Phillips), De Groote Mystificatie	371
„ „ De Gruwelijke Waanvoorstelling van Dr. Joseph Londe	287
„ „ Typen van Monte Carlo	92
Orczy (Baroness), Sir Percy Hits back	218
Oss (J. T. van), Warenkennis en Technologie	147
Ossenbruggen (C. van), De Tweelingen Flip en Henk	426
„ „ Hoe het Flip en Henk verder ging	385
Ossendowski (Dr. Ferdin.), Van President tot Gevangene	133
Ovink-Soer (M.), De Kinderen Heringa	476
„ „ Huize Canneheuvel	428

P

Pagés (H.), Van Godfried en Mechtildes die ter Kruisvaart togen	525
---	-----

Paine (Ralph. D.), Het geheimzinnige Litteken	187
Palan S. J. (Gabriel), La Catholique d'Action	16
Pérochon (Ernest), Buiten eigen Grenzen	134
" " Bernard l'Ours et le Torpédo-Camionette	260
Pétillon (Willy), Vera	144
Pieck (A. F.), Hoe ik schilder werd	244-384
Ploeg (J. v.d.), De Club van Vier	244-384
Poll (Cornelia), Het tweede Te Huis	193
" " Toch een Hollandsche Jongen	144
Poort (Herman), Van de planken	99
Porter (Eleanor H.), Polly Anna's Lenteleven	498
Pos (H. J.), Inleiding tot de Taalwetenschap	100
Prins (Henriette), Nel van den Berg uit logeeren	525
Prinsen (Prof. Dr. J.), Vondels Proza	327

Q

Querido, Levensgang	82
" Menschenwee	82
" Kunstenaarsleven	82
" De Jordaan Serie	82
" De Oude Waereld	82
" Simon de Godgewijde	506
Queux (William Le), The House of Evil	25
Quiller-Couch (A.), Charles Dickens and other Victorians	461

R

Rait (Robert), King James's Secret	460
Rath (E. J.), De innemende Landlooper	187
Renard (Maurice), Lui?	113
Retcliffe, Meni Sahib	501
Reville (A.), Le Mayor Frans	327
Reyneke van Stuwe (Jeanne), Film-Ster	239
" " " " Huwelijksvacantie	239
Reussel, pr. (Jozef van), Mijn Eerste Boek	525
Ribot, Essai sur l'Imagination Creatrice	55
Risseuw (P. J.), Van Klein tot Groot	476
Roberts Rinehart (Mary), Haar groote Avontuur	92
Robert (Louis de), Ni avec Toi ni sans Toi	72
Roco (Prof. Alfredo), De Staatstheorie van het Fascisme	454
Roggeveen (Leonard), De Ongeloofelijke Avonturen van Bram Vingerling	562
Rohmer (Sax), De Geheime Opiumclub	320
Rostand (Maurice), Le Second Werther	260
Roz (Firmin), Les editions de la Vraie France	301-302

Roz (Firmin), L'age d'Homme	303
„ „ Bibliographische Bijzonderheden over Roz	
(Firmin)	303-304
Ruck (Berta), Hoe Rosamonde Fayre verloofd raakte . .	419
Russel (Gravin), Een Zilveren Huwelijksreis	321

S

Sabatini (Raphaël), Een Huwelijk tegen Wil en Dank .	372-432
„ „ Narrenschande	93
„ „ De Liefde in het Harnas	94
Saks (J.), Busken Huut en Potgieter	148
Sapper, De Moordende Straal	372
„ De Verdwenen Professor	321
„ De Zwarte Bende	288-321
Sainte Beuve, Joseph Delorme	222-227
„ „ Volupté	222-227
„ „ Tableau de la poésie française au seizième	
siècle	224-227
„ „ Cahiers intimes	227
„ „ Port Royal	227
„ „ Causeries du Lundi et Nouveaux Lundis . .	228
Shaw (George B.), De Vuistvechter	373-538
„ „ Immaturity	538
„ „ The Irrational Knot	538
„ „ Love Among the Artists	538
„ „ Castel Byron's Profession	538
„ „ An Unsocial Socialist	538
„ „ Manifesto	539
„ „ My Friend Fitzthunder	539
„ „ The Perfect Wagnerite	540
„ „ Dramatic Opinions and Essays	541
„ „ The Quintessence of Ibsenism	542
„ „ Widowers' Houses	542
„ „ The Philanderer	542
„ „ Mr. Warren's Profession	544
„ „ Arms and The Man	544
„ „ The Man of Destiny	544
„ „ You Never Can Tell	544
„ „ Candida	545
„ „ Plays Pleasant and Unpleasant	545
„ „ Plays for Puritans	545
„ „ The Devil's Disciple	545
„ „ Caesar and Cleopatra	545
„ „ Captain Brassfoud's Conversion . . .	545
„ „ Man and Superman	545
„ „ The Revolutionist's Handbook	546
„ „ John Bull's Other Island	546
„ „ Major Barbara	546

Shaw (George B.), Press Cuttings	546
„ „ The Doctor's Dilemma	546
„ „ Getting Married	546
„ „ Over-ruled	546
„ „ Pygmalion	546
„ „ Back to Methusaleh	546
Sheridan (Clara), Nuda Veritas	461
Scharten-Antink, (C. en M.), Het leven van Francesco Cam- pana	65
Schillings (André), Jelleke	95
Schilte (John), Van uit mijn Kraaiennest	95
Schim van der Loeff (Dr. H. J.), Het Voortplantingsleven van den Mensch	97-98
Schimmel (F. J.), Pr. Leven en Opvoeding der Rijpere Jeugd	522
Sjeskow (N. S.), De Russische Lady Macbeth	557
Schopenhauer, Die Welt als Wille und Vorstellung	56
Schnitzler (Arthur), Carnaval	322
Servaes (A.), Knolletje	385
Sex (W. E. S.), Sjoerd's Vertellingen	145
Silvestre (Ch.), Amour Sauvé	348
Simons (L.), Het Drama en het Tooneel in hun ontwikkeling	99
Sinclair (Upton), Oil	272
Smeding (�lie), De Zondaar	84-85-86-126-203-206-207
„ „ Het wazige Land	206
„ „ Achter het Anker	206
„ „ Tusschen de Golven	206
„ „ Sterke Webben	206
„ „ Als een Bes in een Hofje	499
Smidt Degener (F.), en H. E. van Gelder. Veertig Meester- werken van Jan Steen	148
Sonnerville (W. H. de), De Strijkgarens spinnerij	147
Spierings (Kees), De 6de van Meneer Franssen	562
Stamperuis (J.), Drie Kwajongens	384
Steenwijk (A. v.), Leven en Bedrijf	100
Stella Mare, Zij, die slagen	334
Stevenson (Robert Louis), The Pentland Rising	351
„ „ „ An Inland Voyage	352
„ „ „ The Amateur Emigrant	353
„ „ „ Across the Plains	353
„ „ „ The Silverado Squatters	353
„ „ „ Virginibus Puerisque	353
„ „ „ New Arabian Night	353
„ „ „ Treasure Island	353
„ „ „ Familiar Studies of Men and Book	353
„ „ „ Prince Otto	354
„ „ „ A Child's Garden	354
„ „ „ The Strange Case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde	354

Stevenson (Robert Louis), Kidnapped	354
„ „ „ The Master of Balantrae	354
„ „ „ Catriona	354
„ „ „ The Weir of Hermiston	354
„ „ „ The Wrong Box	355
„ „ „ Father Damieu	355
„ „ „ The Wrecker	355
„ „ „ The Ebb Tide	356
„ „ „ Island Nights Entertainments	356
„ „ „ The Vailima Letters	356
„ „ „ St. Ives	356
„ „ „ De verkeerde Kist	322
Sterck (Dr. J.), Het Leven van Vondel	327
Stewart (John. A.), The Cap of Youth being The Love Romance of Robert Louis Stevenson	461
Stringer (Arthur), De andere Man	374
„ „ Door de Wildernis tot Geluk	38
Stoll (Elmer, Edgar), Shakespeare studies	219
Stijn Streuvels, De Teleurgang van den Waterhoek	432
Suberville (J.), L'Homme qui fait sauter le Monde	260

T

Tariman, Aan de Grenzen van Cayenne	525
Taylor Coleridge (Samuel), „Christabel”	19
„ „ „ „Ode to France”	19
„ „ „ „Fears in Solitude”	19
„ „ „ „Frost at Midnight”	19
„ „ „ „The Nightingale”	19
„ „ „ „The Circassian Love-Chant”	19
„ „ „ „Genevieve”	19
„ „ „ „Osorio”	19
„ „ „ „The Ancient Mariner”	19
„ „ „ „Dejection”	19
„ „ „ „Lectures on Shakespeare”	20
Térégo (A. L.), Kunst en Liefde	502
Teresa (Zr. Ma.), Uit het Dagboek van Henk en Lou. Deel I „De Reis”, Deel II „Op Curaçao”	334-562
„ „ Ina	426
„ „ Heintje den Bult	563
Terlingen (G.), Paula's Offer	525
Theuriet, Fleur de Nice	289
Tienhoven. Het gulden Jongensboek	335
Timmermans (Felix), Schoon Lier	99-342
„ „ De Pastoor uit den Bloeyenden Wijn- gaerd	343
„ „ Drie Koningen Triptiek	345
„ „ Hoe ik Breughel heb geroken	345

Tolstoj (Leo), De Macht der Duisternis	515
„ „ Aanteekeningen van een Markeur	515-516
„ „ Het land van den Grondbezitter	516
„ „ Jongensjaren	516
„ „ Luzern	516
„ „ Opstanding	516-534
„ „ Kozakken	517
„ „ De Gevangene v.d. Kaukasus	517
„ „ Sebastopol in December	517
„ „ Mijn Godsdienst	518
„ „ Oorlog en Vrede	530
„ „ Anna Karénina	530
„ „ Bekentenis	532
Tracy (Louis), Het Rad der Fortuin	558
Trautwein (F.), Vier Rekels	335
Treffers (F.), Een Ridder in de 20ste eeuw	193
Turner (Ethel), Zeven kleine Australiërs	423
Tutein Noltenius, Wegbereiders. Mevr. de Staël en hare Ouders	148

U

Ufkes (Jo.), Een vroolijke Frans	335
Unamuno (Miguel), Tante Trui	377
„ „ Abel Sanchez	504

V

Valkema Blouw (J.), De Gekantelde Karos	476
Valkhoff (R.), Toffie en Co.	335
Vautel (Clément), L'Amour à la Parisienne	72
Veen (Piet van), Offers	503
Verbruggen (J.), Japan	147
Vergouw (M. A. H.), Rini	561
Verhagen-Stormvogel (E.), Het Lied van de Zee	336
Verzeichnis der Chemisch-Technischen Bibliothek	243
Vincent (José), Propos un peu vifs, Essais de Critique	113
Vletter (A. C. C. de), Spoorloos verdwenen	193
„ „ Tent Nummer Zeven	243-384
„ „ Zeven Jongens en 'n Ouwe schuit	336
Vloemans (Dr. Ant.), Voorbereiding tot de Wijsbegeerte	381
Vogel (Marie), Keetje	425
Vollard (Ambroise), Sainte Monique	233
Voort (Herman v.d.), Het Geheim van een Koningsgraf	419
Vries (Maurits de), Verzengend Vuur	374
„ „ „ 'n Mensch	374

W

Waal (Dr. P. G. A. de), Van Paciolo tot Stevin	148
(Staat foutief. Waal en Sterm)	
Wadsley (Olive), Gestolen Uren	375

Wagenaar (J.), Waterwilg	428
Wallace (Edgar), De Raadselachtige Man	39
„ „ De Roode Cirkel	499
„ „ De Duistere Oogen	239
„ „ Valsch Geld	558
Walch (Jan), Episoden uit het leven van Mr. Thomas . . .	137
Walmsley (Lev.), De Jacht op de Veertig Schedels . . .	323
Wason (Sandys), Palofox	220
Wassermann (Jacob), Christiaan Wahnschaffe	145
Wehrens (D.), Van Schoenpoetser tot Kunstschilder . .	193
Well, Men like Gods	486
Wien (Wilh.), Kanalstrahlen	527
Wilde (G. K. de), Krijn Touw	243
Wild (Herbert), Als het Oosten ontwaakt	503
Williams (Valentine), Mijnheer X	240
Willy, Claudine	145
Wilson (David Alec), Carlyle at his Zenith	120
Winkel (A. v.), en Goethem (Dr. F. v.), St. Thomas van Aquino	98
Witlox (Dr. J. H. J. M.), De Katholieke Staatspartij in haar Oorsprong en Ontwikkeling geschetst. IIde deel . . .	100
Wodehouse (P. G.), Sam en zijn Schat	241
„ „ Het Meisje in de Taxi	559
Wothe (Anny), Valsche Eerzucht	559
Wouters (B.), De Vrije Katholieke Kerk	145
Wright (Harold Bell), De Oogen der Wereld	38
Wulf S. J. (Theodor), Physik	195
Wynaendts Francken (Dr. C. J.), Leven en Werken . . .	489
Wynne (Pamela), Verborgten Verlangens	376
Wyers (Walter L.), The Later Realism. A Study of Charac- terization in the British Novel	26

Y

IJssel de Schepper (J. M.), Martje Maters geb. Vroom . .	137
--	-----

Z

Zahn (Ernst), Vrouw Sixta	324
Zeeuw (P. de), Huib, de Broer van den Watergeus . . .	523
Zeggelen (M. van), Kampementsidylle	40
„ „ Als de Mail komt	40
„ „ Bij het Hart van Indië	40
Zoomers-Vermeer (J. P.), Stormvogeltje	424
Zwartendijk (J.), De Overlaat	377
Zenner (Pastoor Th.), Hoe Jozef Priester werd	561

ILLUSTRATIES

Feber	4
L. Bethleem voor den Rechter	11

Samuel Taylor Coleridge	17
Beethoven in 1818	27
Gravin Theresa Brunszvik	28
J. v. Ryckevorsel S. J.	49
H. H. Linnebank, O. S. C.	53
Jan Musch	61
Melati als kind	102
„ klaar voor het leven	103
„ in haar kracht	104
„ en haar petekind	105
„ 's studeerkamer	106
Hilaire Belloc	156
Henry Bordeaux	161
.... op blank geschuurde klompen	163
La Maison (Houtsnede van Paul Baudier)	165
Le Pays Natal (Houtsnede van René Poitier)	168
Jean Jacques Rousseau	169
Mr. Frans Erens	174
Jan Hammenecker	198
Alie Smeding	204
Dekobra	208
Joseph Conrad	212
Sainte Beuve als kind	222
„ „	223-228
Victor Hugo	224
Madame Victor Hugo	225
Brieveccassette Sainte Beuve	226
Huis van Sainte Beuve; Rue du Montparnasse	229
Herman Gorter naar M. de Roode-Heyermans	245
Charles Maurras	255
Rudyard Kipling	261
Charles de Coster	273
Jacob Cats	293
René de Clerq	294
Firmin Roz	297
Familie Roz	298
Plattegrond van de Cité Universitaire	300
Stichting van Emile en Louise Deutsch de la Meurthe	300
Studentenkamer in de stichting Deutsch	301
James Joyce	305
Timmermans (schets van A. v. Dijk)	341
Teekening door Felix Timmermans	342
Timmermans als Illustrator	344
Inspiratie?	345
Handschrift van Timmermans uit z'n boek over Breughel	346
Robert Louis Stevenson	349
Gravin Russell	362
Sir Philip Gibbs	364

F. v. Eeden, door J. Veth	389
„ op Walden (1900)	392
„ naar een teekeningv. Lizzy Breman-Schouten	394
G. K. Chesterton	397
Geboortehuis van Hardy	433
Thomas Hardy	436-439
Albertine de Haas	442
Ina Bakker	444
Lientje de Haan (Carry v. Bruggen)	445
Benito Mussolini	454-455
J. R. v. d. Lans (1880-1900-1904-1905-1919)	481-482-483
John Schilte	529
Tolstoj's broeder Sergius	530
Gravin Sofie Andrejewna Tolstoj in 1860, voor haar huwelijk	531
Tolstoj's woning te Jasmaja Paljana	533
George Bernard Shaw	535
Nicolaas Beets	547
